Staatsbosbeheer

[redacted]

Datum 7 april 2026
Onderwerp Besluit op uw Woo-verzoek | Levende/gevestigde wolven Drenthe (deelbesluit 2)
Behandeld door [redacted]
Ons kenmerk Z23-4507 / D26-11340
Uw kenmerk -
Bijlagen 3 (documentenset en twee inventarislijsten)

Geachte [redacted]

Met deze brief besluit ik op uw verzoek op grond van de Wet open overheid (hierna: Woo of Woo-verzoek) dat u op 23 mei 2023 aan Staatsbosbeheer per e-mail heeft verstuurd. Hierin vraagt u – kort gezegd – om documenten openbaar te maken die gaan over levende en gevestigde wolven in Drenthe over de periode 1 januari 2017 t/m 23 mei 2023.

Uw Woo-verzoek bevat meerdere (sub)onderwerpen en ziet op een ruime periode. Dit maakt de afhandeling daarvan arbeidsintensief. Het verzamelen van alle stukken tegelijkertijd vergt veel tijd en inspanning en om die reden is met u afgesproken dat de afhandeling van uw verzoek plaatsvindt via deelbesluiten.

Op 24 februari 2025 heeft u het eerste deelbesluit ontvangen op het deel van uw verzoek dat zich richt op perscommunicatie van Staatsbosbeheer en communicatie van de door u genoemde boswachters Staatsbosbeheer in de hoedanigheid van ‘coördinator wolfmonitoring’. Bij dit eerste deelbesluit zijn 62 documenten (deels) openbaar gemaakt.

Dit is het tweede (en tevens laatste) deelbesluit op uw Woo-verzoek.

Besluit
Ik besluit tegemoet te komen aan uw verzoek en 48 documenten (deels) openbaar te maken. In de bijlage bij dit besluit treft u de documenten en een overzicht daarvan aan (inventarislijst 1). Ik heb voor de duidelijkheid de bijlagen genummerd. De nummers op het overzicht komen overeen met de nummers op de documenten.

In de bijgevoegde stukken heb ik een deel van de informatie onleesbaar gemaakt. Voor de motivering verwijs ik u naar de overwegingen. Per onleesbaar gemaakt onderdeel is zichtbaar op basis waarvan de informatie niet openbaar wordt gemaakt.

Ik stuur de documenten gelijk bij dit besluit mee, omdat ik - nadat ik de zienswijzen heb gelezen - niet verwacht dat er bezwaar is tegen het openbaar worden daarvan.

Naast dat ik u dit besluit met bijlagen toestuur, zal ik deze ook (in geanonimiseerde vorm) publiceren op de website van Staatsbosbeheer, zodat deze voor iedereen toegankelijk wordt.

Wat aan dit besluit vooraf is gegaan
In het eerste deelbesluit van 24 februari 2025 leest u het verloop tot aan het eerste deelbesluit. Hierna zal ik verder ingaan op wat er zich daarna heeft afgespeeld.

Op 2 november 2025 heeft de rechtspersoon Van Straaten Research een klacht ingediend bij de Raad van Toezicht van Staatsbosbeheer. Daarbij is een ingebrekestelling ingediend wegens het niet tijdig nemen van een besluit op onder meer dit Woo-verzoek.[1] Daarnaast heeft Van Straaten Research gevraagd om een overzicht van de nog bij Staatsbosbeheer openstaande Woo-verzoeken die door haar zijn ingediend. Deze brief van 2 november 2025 is op 11 november 2025 bij Staatsbosbeheer binnengekomen. Hierbij merk ik op dat deze genoemde rechtspersoon niet dit Woo-verzoek heeft ingediend bij Staatsbosbeheer.

Op 20 november 2025 is de ontvangst van de klacht bevestigd. In deze brief staat dat de klacht en de ingebrekestelling zijn doorgestuurd naar de algemeen directeur van Staatsbosbeheer.

Op 22 januari 2026 is een reactie op de klacht aan Van Straaten Research gestuurd. In deze brief staat ook welke Woo-verzoeken nog openstonden op dat moment en wat daarvan de status was. Verder is in die brief toegelicht waarom de afhandeling van deze verzoeken langer heeft geduurd en wat kan worden verwacht van de verdere afhandeling.

Op 30 januari 2026 heeft Staatsbosbeheer de brief van de rechtbank Haarlem ontvangen waarin staat dat Van Straaten Research een beroep heeft ingediend wegens het niet tijdig beslissen op enkele Woo-verzoeken, waaronder ook het Woo-verzoek waar dit besluit op ziet.

Op 12 februari 2026 heeft de rechtbank kenbaar gemaakt dat het ingediende beroep wordt gesplitst (in vijf aparte zaken). Het beroep dat ziet op het Woo-verzoek dat centraal staat in dit besluit, heeft van de rechtbank het zaakkenmerk HAA 26/650 WOO gekregen.

Op 10 maart 2026 heb ik zogenoemde derde-belanghebbenden de mogelijkheid geboden om een zienswijze in te dienen over de voorgenomen openbaarmaking (op grond van artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht). Drie aangeschreven derde-belanghebbenden hebben aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de voorgestelde openbaarmaking. De overige derde-belanghebbenden hebben de gegeven termijn om een zienswijze in te dienen onbenut laten verstrijken. Om die reden ben ik ervan uitgegaan dat zij geen bezwaar hebben tegen de voorgenomen openbaarmaking.

Uw Woo-verzoek
In uw Woo-verzoek vraagt u om documenten openbaar te maken die gaan over levende en gevestigde wolven in Drenthe. Concreet verzoekt u openbaar te maken alle '(concept) documenten/informatie die gaan over c.q. betrekking hebben op levende en gevestigde wolven en welpen in het Drents Friese Wold en andere natuurgebieden van Staatsbosbeheer in de Provincie Drenthe waar wolven leven/ gevestigd zijn.' Deze informatie

[1] In de brief staat dat de ingebrekestelling ziet op de nog openstaande Woo-verzoeken.

vraagt u op over de periode vanaf 1 januari 2017 t/m 23 mei 2023. In uw verzoekt noemt u daarbij een aantal specifieke documenten[2], namelijk:

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe intern;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen (waaronder die van Senckenberg Duitsland) tussen Staatsbosbeheer en WENR (WUR) inclusief de door u genoemde medewerker WENR;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, monitorsverslagen van de twee door u genoemde boswachters Staatsbosbeheer in de hoedanigheid van coördinator wolfmonitoring Staatsbosbeheer Drenthe (noordelijk en zuidelijk deel);

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, monitorsverslagen enz. tussen de door u genoemde personen die werkzaam zijn voor Staatsbosbeheer (zoals hierboven bedoeld);

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, monitorsverslagen enz. tussen de door u genoemde boswachter/ coördinator wolf en de door u genoemde Staatsbosbeheer vrijwilligers;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, monitorsverslagen enz. tussen de door u genoemde boswachters / coördinatoren wolf en de door u genoemde Staatsbosbeheer vrijwilliger.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, monitorsverslagen enz. tussen de door u genoemde boswachters / coördinatoren wolf, de door u genoemde Staatsbosbeheer vrijwilliger en door u genoemde andere persoon van Wolven in Nederland.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en Wolven in Nederland.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en Zoogdiervereniging.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde personen (Zoogdiervereniging);

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, van Staatsbosbeheer/ de door u genoemde vrijwilliger Staatsbosbeheer;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en IPO LUPUS Werkgroep.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-uitslagen van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe BOA’s Drents Friese Wold.

[2] Ik heb zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de tekst van uw Woo-verzoek, met dien verstande dat ik de genoemde natuurlijke personen niet heb overgenomen in dit besluit. Dit met het oog op de privacy van die personen.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde medewerker van de provincie Drenthe.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, van Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde (voormalig) gedeputeerden van de provincie Drenthe;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen wolven/ welpen in Drents Friese Wold. Databank Senckenberg Duitsland;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen tussen Staatsbosbeheer/ Staatsbosbeheer Drenthe en organisatie LUPUS Duitsland;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en Agentschap Natuur en Bos België.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en Natuurmonumenten.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde voormalig medewerker Ministerie van Defensie (nu medewerker Natuurmonumenten);

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en Wolvenmeldpunt;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en Ministerie LNV.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en INBO België (Instituut voor Natuur en Bos onderzoek);

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde persoon van KU Leuven België;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en de door u genoemde persoon;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en BIJ12;

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en IPO.

- Alle communicatie en documentatie, e-mails, whatsapp, meldingen, verslagen, rapporten, DNA-laboratoriumuitslagen enz. tussen Staatsbosbeheer en Staatsbosbeheer Drenthe en de media.

Het moment waarop u uw verzoek heeft gedaan, heeft gevolgen voor naar welke documenten zijn gezocht. Een Woo-verzoek kan nooit gaan over documenten die na het opsturen van uw verzoek zijn geschreven.[3] Dit houdt in dat documenten die later zijn gemaakt dan de datum van uw verzoek, 23 mei 2023, niet zijn meegenomen bij de behandeling van uw Woo-verzoek.

Resultaten onderzoek
Ik heb uitgebreid onderzoek gedaan of Staatsbosbeheer de documenten heeft waarop uw informatieverzoek betrekking heeft. Ik heb hiervoor het digitaal archiveringssysteem (360) doorzocht naar relevante zaken en documenten. Ook heb ik gezocht op het intranet van Staatsbosbeheer. Daarbij heb ik de zoektermen “wolf”, “wolven”, “welp”, “welpen” en “welpjes” gebruikt, in combinatie met het zoekgebied Drenthe (waaronder uitdrukkelijk ook het Drents Friese Wold). Daarnaast heb ik de betrokken medewerkers (binnen dit zoekgebied) geraadpleegd en hen gevraagd de documenten die vallen onder de reikwijdte van uw verzoek met mij te delen. Ten slotte heb ik bekeken welke documenten al eerder openbaar zijn gemaakt.

Ik heb 48 documenten gevonden die onder de reikwijdte van uw verzoek vallen en nog niet eerder openbaar gemaakt zijn. Deze heb ik beoordeeld en – waar nodig – heb ik bepaalde informatie onleesbaar gemaakt. Deze documenten treft u aan in de bijlage bij dit besluit. Daarnaast heb ik 31 documenten gevonden die al eerder openbaar zijn gemaakt en deze voor iedereen (online) te raadplegen zijn. In dit besluit volsta ik met het verwijzen naar de vindplaatsen daarvan.

Dubbele inhoud
Een aantal e-mailwisselingen vertonen (deels) overlap met elkaar. Ik heb ervoor gekozen om – waar mogelijk – steeds het meest omvangrijke document (deels) openbaar te maken en de ‘losse’ overlappende e-mails niet nogmaals bij te voegen.

Verloren gegane website/pagina
In één van de e-mails wordt naar een oude webpagina van Staatsbosbeheer verwezen. Het gaat om de verwijzing naar Digitalis in documentnummer 4.

Deze pagina is omstreeks 2021/2022 door omstandigheden verloren gegaan en hiervan zijn geen back-ups gemaakt. Om die reden treft u van deze pagina geen screenshot aan.

Documenten die al openbaar zijn
Bij dit besluit merk ik (nogmaals) op dat er eerder besluiten zijn genomen over het door u gevraagde onderwerp (bij mij bekend onder zaaknummer Z21-5722 /D22-23404 en onder zaaknummer Z22-7928/D22-42575), waarin al relevante informatie openbaar is gemaakt. Een aantal van de toen openbaar gemaakte stukken vallen ook onder uw verzoek, dat zich richt op de periode 2017 t/m 23 mei 2023.

Een aantal van de gevonden documenten is dus al openbaar en voor iedereen (online) te raadplegen. De Woo is niet van toepassing op documenten die al openbaar zijn. Ik maak deze documenten dan ook niet nogmaals openbaar bij dit besluit en volsta met een verwijzing naar de vindplaatsen. U kunt deze documenten raadplegen

[3] ECLI:NL:RVS:2015:623.

via de vindplaatsen die zijn genoemd in de bijbehorende inventarislijst (2). Gelet op de hoeveelheid documenten die al eerder openbaar zijn gemaakt[4], heb ik hiervoor een apart overzicht opgesteld.

Ten slotte hecht ik er waarde aan te vermelden dat ook via de eigen website van Staatsbosbeheer informatie met betrekking tot de wolf wordt gedeeld. Mogelijk heeft ook dit uw interesse. Voor de volledigheid verwijs ik u naar de pagina over De wolf.[5] Ook is er veel informatie over dit onderwerp te vinden op de website van BIJ12.

Wat niet openbaar is gemaakt

Het uitgangspunt van de Woo is dat overheidsinformatie zoveel mogelijk openbaar wordt gemaakt als daar om wordt verzocht. Hierop bestaan enkele uitzonderingen. De voor dit besluit relevante uitzonderingsgronden komen hierna aan bod.

Geen sprake van emissiegegevens

Informatie die onleesbaar is gemaakt, bevat geen milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu zoals bedoeld in artikel 5.1 lid 7 Woo. Dit betekent dat de uitzonderingen (op openbaarmaking) van artikel 5.1 (leden 1 en 2) van de Woo van toepassing kunnen zijn.

Documenten ouder dan vijf jaar, artikel 5.3 Woo

Als ik informatie onleesbaar maak, moet ik goed uitleggen waarom ik dat doe. Daarbij weegt het belang van openbaarheid zwaar en dat geldt nog meer als de informatie ouder is dan vijf jaar. Toch kan ik besluiten om, ook na verloop van vijf jaar, een uitzonderingsgrond toe te passen. Afhankelijk van de uitzonderingsgrond, kunnen hiervoor goede redenen zijn. Het weigeren van informatie moet ik dan extra motiveren. Wanneer dit aan de orde is, zal ik daar hieronder dieper op ingaan.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, art. 5.1, lid 2 sub e, Woo

De documenten die vallen onder uw verzoek bevatten persoonsgegevens die (indirect) zijn te herleiden tot een persoon. Het gaat bijvoorbeeld om voor- en achternamen, e-mailadressen en telefoonnummers van personen binnen en buiten Staatsbosbeheer. Deze persoonsgegevens worden op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en sub e, Woo niet openbaar gemaakt als het belang daarvan niet opweegt tegen het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Van openbaarmaking hiervan wordt, in lijn met vaste rechtspraak, meestal afgezien.[6] Ook in dit geval weeg ik het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer zwaarder dan het belang van openbaarheid. Ik vind het namelijk belangrijk dat de identiteit van de betreffende personen niet bekend wordt, omdat dit hun privacy kan schenden. Namen van personen die in hun functie in de openbaarheid treden worden wel openbaar gemaakt.

In de gevallen waarbij zonder evenredige inspanning te herleiden is om welke persoon het gaat (al dan niet in combinatie met in de stukken genoemde informatie of al openbare gegevens), heb ik ook functietitels en werkdagen van personen onleesbaar gemaakt. [7] Ook zijn alle handtekeningen en parafen onleesbaar gemaakt, ter voorkoming van identiteitsfraude.

Een deel van de onleesbaar gemaakte informatie is ouder dan vijf jaar. In dat geval geldt er een verzwaarde motiveringsplicht als informatie onleesbaar wordt gemaakt. Aangezien het in dit geval gaat om persoonsgegevens, ben ik van mening dat – ondanks het tijdverloop – het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer nog steeds zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Immers kunnen met het

[4] In een eerder besluit van 12 juli 2022 (met mijn kenmerk Z21-5722), dat volgde uw Woo-verzoek van 5 augustus 2021, bent u overigens al eerder verwezen naar het besluit met mijn kenmerk Z21-5722 /D22-23404.
[5] via www.staatsbosbeheer.nl/wat-we-doen/flora-en-fauna/wolf.
[6] ECLI:NL:RVS:2018:321.
[7] ECLI:NL:RVS:2009:BJ8937.

openbaar worden van deze persoonsgegevens de betrokken personen nog steeds geschaad worden in hun persoonlijke levenssfeer. Hierbij weeg ik ook mee dat het onderwerp van dit verzoek (de wolf) een (politiek) gevoelig onderwerp is waarmee ook polarisatie gemoeid is.

Goed functioneren van Staatsbosbeheer art. 5.1, lid 2 sub i, Woo
In enkele documenten heb ik een e-mailadres aangetroffen dat is bestemd voor intern gebruik binnen Staatsbosbeheer. Dit e-mailadres heb ik onleesbaar gemaakt. Het betreft namelijk een e-mailbox van Staatsbosbeheer die is bedoeld voor interne communicatie met medewerkers en een beperkte kring van derden. Als ik dit e-mailadres openbaar maak, kan ik niet uitsluiten dat dit communicatiekanaal wordt verstoord doordat derden hiervan gebruik zullen gaan maken. Hier is dit e-mailadres echter niet voor bedoeld. De potentiële hinder die de gebruikers van dit e-mailadres kunnen ondervinden als deze openbaar wordt, vind ik in dit geval zwaarder wegen dan het algemene belang van openbaarheid. In dit oordeel betrek ik dat die geanonimiseerde gegevens niet raken aan de inhoud van uw Woo-verzoek.

Daarnaast heb ik in een documenten een link aangetroffen naar het intranet voor medewerkers van Staatsbosbeheer. Deze links maak ik uit veiligheidsoverwegingen niet openbaar. Men moet weliswaar inloggen om toegang te krijgen tot dit systeem, maar de links geven desalniettemin inzicht in de (opbouw van) webpagina's waarop informatie met medewerkers van Staatsbosbeheer wordt gedeeld. Derden (zoals hackers) kunnen hier oneigenlijk gebruik van maken. Hiermee kan het goed functioneren van Staatsbosbeheer in het gedrang komen en ik weeg de bescherming van dit belang zwaarder dan het belang van openbaarheid.

Dat de betreffende informatie ouder is dan vijf jaar, doet aan het voorgaande niet af. Daarbij weegt mee dat het betreffende e-mailadres nog altijd wordt gebruikt en het hiervoor geschetste nadeel daarmee nog steeds actueel is. Ditzelfde geldt voor de opbouw van de webpagina.

Buiten reikwijdte verzoek
Informatie die niet onder de reikwijdte van uw verzoek valt, maar wel in de documenten is opgenomen, maak ik niet openbaar.[8] Het gaat bijvoorbeeld om zaken als gezondheid, vrije tijd en vakanties. Deze passages zijn onleesbaar gemaakt. Daarnaast zijn enkele bijlagen bij e-mails, die over andere onderwerpen gaan (dan levende en gevestigde wolven), niet achter de betreffende e-mails gevoegd. Deze bijlagen gaan bijvoorbeeld over subsidies en wolvenwerende maatregelen (rasters).

Verwijzingen
In enkele gevonden documenten komen verwijzingen naar gemaakte beelden voor. Eén van deze beelden betreft beeldmateriaal van een (wat naderhand bleek) 'zwervende wolf' in midden Drenthe die u kunt raadplegen via YouTube: Wolf in Drenthe - 4 mei.[9] Deze hoort bij de e-mail over monumentale wandelroutes (documentnummer 52). Meer beelden over wolven in Drenthe heb ik niet gevonden. Weliswaar is er in het verleden binnen de gebieden (in Drenthe) van Staatsbosbeheer beeldmateriaal verzameld (tussen 2020 en medio 2023), maar dit materiaal is niet in bezit van Staatsbosbeheer. Zo zijn er bijvoorbeeld wolven vastgelegd met onder andere (wild)camera's die vanuit de Zoogdiervereniging ter beschikking zijn gesteld. Al dat beeldmateriaal is eigendom van de Zoogdiervereniging en wordt (volgens wolvenprotocol) opgeslagen op de website van BIJ12. Ook zijn er destijds beelden (van andere camera's) gemaakt door derden/vrijwilligers.

Rechtsmiddelen
Deze brief is een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Bent u het niet eens met dit besluit? Dan kunt u binnen zes weken na verzending van dit besluit schriftelijk bezwaar maken. Ook een andere

[8] ECLI:NL:RVS:2018:1356.
[9] Via www.youtube.com/watch?v=HYW4b0YeJzM.

belanghebbende kan tegen dit besluit bezwaar maken. Het bezwaarschrift kan worden gestuurd aan de Directeur Staatsbosbeheer, Postbus 2, 3800 AA Amersfoort. U kan uw bezwaarschrift ook per mail versturen naar info@staatsbosbeheer.nl. U wordt verzocht een afschrift van dit besluit bij het bezwaarschrift te voegen.

Een bezwaarschrift moet zijn ondertekend en bevat tenminste:

- uw naam en adres;
- een datum;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- de redenen waarom u het niet eens bent met het besluit.

Het niet voldoen aan deze eisen kan leiden tot niet-ontvankelijkheid van het bezwaarschrift. Dat betekent dat uw bezwaar niet inhoudelijk wordt behandeld.

Als u nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met [redacted] via het mobiele telefoonnummer [redacted] of via het e-mailadres Woo@staatsbosbeheer.nl.

Met vriendelijke groet,
de algemeen directeur Staatsbosbeheer, namens deze,

[redacted]

drs.ing. C.M.J. te Boome
directeur Terreinbeheer & Ontwikkeling (wnd)

Inventarislijst

Docnr.	Bestandsnaam export	Weigeringsgrond
1	Wolvencommissie Drenthe RE Overleg wolf Drenthe morgen geannuleerd	5.1.2.e
2	E-mail: FW FIRST UPDATES ON FINDINGS DIET STUDY WOLVES (CONFIDENTIAL)	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
3	Fwd Koekoek 17-1-2023	5.1.2.e
4	E-mail: RE Wolven in Drenthe	5.1.2.e;
5	E-mail: FW Draaiboek wolf Natuurmonumenten beheereenheid Friesland	5.1.2.e;
6	Bijlage bij e-mail: Draaiboek Wolf Friesland NM 24012023	5.1.2.e;
7	Verslag Fauna vakgroep overleg van 12 oktober 2022 1324581_1_0	5.1.2.e
8	Meldingslijn wolvenaanvallen TBO's 03102022 1336211_1_0	5.1.2.e
9	Gezamenlijke brief namens oa provincie Drenthe aan LNV	
10	Verslag vergadering gebiedscommissie wolf	5.1.2.e
11	Verslag 13 januari 2023	5.1.2.e
12	Agenda Gebiedscommissie Wolf 22 februari 2023	
13	E-mail: FW Voordracht wolvenconsulent	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
14	Bijlage bij e-mail: Drenthe, wolven en nulstand.	5.1.2.e
15	E-mail: Verslag en actielijst Gebiedscommissie (bijlage "Totale actielijst" valt buiten de reikwijdte van uw verzoek.)	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
16	Bijlage bij e-mail: Verslag vergadering van de Gebiedscommissie 19052022.	5.1.2.e
17	E-mail: FW Aanbiedingsbrief + Input, met twee bijagen die onder de reikwijdte van uw verzoek vallen.	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
18	Bijlage bij e-mail: Consultatie IWP van Noord Nederland, 220916_CONCEPT_input advies provinciale consultatie IWP_v1, FL	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
19	Bijlage bij e-mauil: Consultatie IWP van Noord Nederland, 220916_CONCEPT_BRIEF_advies provinciale consultatie IWP_v1, FL	5.1.2.e
20	E-mail: Fwd Ter informatie Brief aan GS Drenthe en Friesland	5.1.2.e
21	Bijlage bij e-mail: 047SH Brief GS Drenthe + Friesland inz. spoedoverleg wolvenoverlast	5.1.2.e
22	E-mail: FW Advies onderzoek schadegevallen provincie Drenthe	
23	Bijlage bij e-mail: Op zoek naar een begaanbare escalatieladder	5.1.2.e
24	Bijlage bij e-mail: Advies_wolvencommissie_Drenthe_monitoring_wolvenschade	5.1.2.e
25	E-mail: FW Onderzoek schadegevallen provincie Drenthe	5.1.2.e
26	E-mail: Aanvraag lidmaatschap wolvencommissie door NSPS Drenthe-Zuid	5.1.2.e
27	E-mail: Consultatie Noord-Nederland Wolf 27 september 12u	5.1.2.e
28	Bijlage bij e-mail: 220922_CONCEPT_advies provinicale consultatie IWP_v2[1]	5.1.2.e;
29	Bijlage bij e-mail: 220922_CONCEPT_BRIEF_advies provinciale consultatie IWP_v2[1]	5.1.2.e
30	E-mail: Nazending stukken tbv gebiedscommissie (twee bijlagen vallen onder de reikwijdte van uw verzoek)	5.1.2.e
31	BIJLAGE: 4 - Concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022	5.1.2.e
32	Bijlage: memo consultatieronde LOW 130722	5.1.2.e
33	E-mail: CONCEPT uitnodiging praktijksessies_wolvencommissie Drenthe	5.1.2.e
34	Bijlage bij e-mail: 221003_CONCEPT_Uitnodiging praktijksessies_WC Drenthe_v1	
35	E-mail: FW Uitnodiging praktijksessie beweidingsbedrijven 26.11 doorzetten	5.1.2.e
36	Bijlage bij e-mail: 221104_Aanmeldingen 26 nov	5.1.2.e
37	Bijlage bij e-mail: 221104_Uitnodiging_Wolvencommissie Drenthe organiseert praktijksessie voor beweidingsbedrijven	
38	E-mail: FW Update praktijssies hobbyhouders	5.1.2.e
39	Agenda Gebiedscommissie Wolf Drenthe 19 april 2023	
40	Nieuwsbrief Gebietskommisje Wolf april 2023	5.1.2.e
41	Nieuwsbrief Gebietskommisje Wolf_april 2023	5.1.2.e
42	Bijeenkomst 27 mei zaterdag aanstaande	5.1.2.e
43	WhatsApp-chat met Gebiedscommissie Drenthe	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
44	Gebiedscommissie Wolf Drenthe	5.1.2.e
45	E-mail: Documenten aanpassen rasters. De bijlage "EmmenSleen rasters pacht (…)" valt buiten de reikwijdte van uw verzoek.	5.1.2.e

46	Bijlage bij e-mail: Drentsche Aa Rasters Drentsche Aa.	
47	Bijlage bij e-mail: Aanpassen schapenrasters irt wolf	
48	Bijlage bij e-mail: Hondsrug Overzicht begrazingsgebieden Gieten-Borger Exloo-Odoorn-Valthe	5.1.2.e
49	Bijlage bij e-mail: Kop van Drenthe aanpassen gebieden wolven werend	
50	Bijlage bij e-mail: Schapenbegrazing en komst wolf 2022 Zuidwest Drenthe	5.1.2.e
51	Bijlage bij e-mail: Memo schapenbegrazing Dwingelderveld lange termijn	5.1.2.e
52	E-mail: Monumentale wandeling	5.1.2.e; 5.1.2.i
53	Schademeldingen vee wolf Drenthe 1325442_2_0	
54	Agenda overleg Gebiedscommissie Drenthe 864245_2_0	5.1.2.e
55	Statenbrief reactie wolf en bijlagw 864246_1_1	5.1.2.e
56	Concept gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Drenthe 29 mei 2020	5.1.2.e
57	~ D20-23068 Bescherm schapen, eindnotitie werkgoep Preventie 864248_1_0	5.1.2.e; Buiten reikwijdte
58	~ D20-36249 Bijlage 1 Offertevraag beinvloedingsgebieden Drenthe 914792_1_0	5.1.2.e
59	~ D20-36249 Agenda overleg Gebiedscommissie 914791_1_0	5.1.2.e
60	2023-04-18 e-mail agendapunt toevoegen	5.1.2.e
61	2022-08-01 jonge wolven_melding van BIJ12 met bijlage	5.1.2.e
62	Bijlage 2022-08-01 jonge wolven_melding van BIJ12 wordbestand bijlage	5.1.2.e
63	2022-10-04 e-mailwisseling onderzoek preventie o.a. Zuidwest Drente wolvenbeheer lastig_	5.1.2.e
64	2022-10-04 e-mailwisseling onderzoek preventie o.a. Zuidwest Drente	5.1.2.e
65	2023-02-09 e-mail opvallende schadegevallen update Opvallende_wolfvenschade	5.1.2.e
66	2023-02-09 e-mail opvallende schadegevallen update met bijlage	5.1.2.e
67	2023-02-24 e-mail extra werk herders door komst wolf	5.1.2.e
68	Bijlage bij e-mail extra werk herders door komst wolf	5.1.2.e
69	2023-03-22 e-mail Nader onderzoek schadegeval Wapse	5.1.2.e
70	Schademeldingen vee wolf Drenthe (1)	
71	Schademeldingen vee wolf Drenthe (2)	5.1.2.e

Inventarislijst van al openbaar te raadplegen documenten		*Z23 - 4507*
Nummer	**Naam / Kernwoorden**	**Al eerder openbaar gemaakt (vindplaats)**
	Documenten die al eerder openbaar zijn gemaakt bij het **besluit van 7 november 2022**	https://www.staatsbosbeheer.nl/-/media/19-wob/20221107-woo-besluit-wolf.pdf
1.	E-mail van 10 maart 2017 van woordvoerder Staatsbosbeheer met link RTV Drenthe	Document Z21-5722 – 49.pdf
2.	E-mail van 16 januari 2018 over gezenderde welp Naya (onder andere in Drenthe)	Document Z21-577 – 59.pdf
3.	E-mail van 22 januari 2028 over vraatsporen op kadavers	Document Z21-5722 – 61.pdf
4.	E-mail met doorgestuurd artikel NRC	Document Z21-5722 – 62.pdf
5.	Memo 'gespreksnotitie wolf' van 15-5-208	Document Z21-5722 – 64.pdf
6.	E-mail (doorgestuurd) 'voorzetje nieuwsbericht wolf midden Drenthe, met bijlage 'wolf verblijft al langere tijd	Document Z21-5722 – 65.pdf
7.	Document "preventie en Schadetegemoetkoming' van 4 juli 2018	Document Z21-5722 – 69.pdf
8.	E-mail met verzoek om 'kaartje wolven' te mogen gebruiken, met bijgevoegde kaart	Document Z21-5722 – 71.pdf
9.	Krantenknipsel "Is Drentse wolf wel een gevaarlijk wild beest?"	Document Z21-5722 – 79.pdf (34)
10.	Naya 'kerstwolf 2017' en kaartje met afgelegde route en waarnemingen	Document Z21-5722 – 79.pdf (42 t/m 45)
11.	E-mail (doorgestuurd) 'Script de Wolf', met bijgevoegd script 'de wolf Drenthe'	Document Z21-5722 – 83.pdf
12.	E-mail 'Vragen over de wolf' met bijlage 'Vragen interview wolf'	Document Z21-5722 – 85.pdf
13.	E-mail 'media wolf' met bijlage(n) 'WENR PB – DEC18 wolven najaar in NL'	
14.	E-mail 'Nederlands Dagblad' van 1 oktober 2018	Document Z21-5722 – 95.pdf
15.	E-mail van 10 juli 2020: Woordvoeringslijn wolven Drenthe met bijlage (versie juli 2020)	Document Z21-5722 – 113.pdf
16.	E-mail van 16 juli 2020: Woordvoeringslijn wolven Drenthe	Document Z21-5722 – 115 (met een verwijzing naar de bijlage bij Z21-5722 – 113.pdf)
17.	E-mail (beantwoord) wolvenoverleg a.s. donderdag met bijlagen o.a. "woordvoeringslijn wolven Drenthe' en	Document Z21-5722 – 126.pdf
18.	E-mail van 12 november 2020: "Kennisplatform Wolven"	Document Z21-5722 – 131.pdf
19.	E-mail van 7 januari 2021 'Wolvencommissie 12 jan.' (met verwijzing naar 'zwervers in Drenthe)	Document Z21-5722 – 138.pdf
20.	Wolvenoverleg Staatsbosbeheer van 1 april 2021	Bijlage 1 bij document Z21-5722 – 185.pdf
21.	Verslag landelijk wolven overleg van 30 maart 2021, waarin onder 13.b. melding wordt gemaakt over (afwe:	Bijlage 4 bij document Z21-5722 – 195.pdf
22.	WhatsApp-chat vanaf mei 2018	Document Z21-5722 – 201.pdf (14 t/m 16)
23.	WhatsApp-chat van 3 maart 2017	Document Z21-5722 – 201.pdf (32)
	Documenten die al eerder openbaar zijn gemaakt bij het **besluit van 12 december 2022**	https://www.staatsbosbeheer.nl/-/media/19-wob/20221212-woo-besluit-wolven-dna.pdf
24.	E-mail van 14 mei 2018 over wolf Hooghalen	Document Z22-7928 – 1
25.	E-mail van 15 mei 2018 over communicatie wolf	Document Z22-7928 – 2
26.	E-mail van 15 mei 2018 over wolf Hooghalen	Document Z22-7928 – 3
27.	E-mail van 24 mei 2018 waarin wordt verwezen naar de gespreksnotitie wolf van 21 mei 2018	Document Z22-7928 – 6
28.	E-mail van 27 juli 2018 met verwijzing naar wolf in Drentse natuur	Document Z22-7928 – 10
29.	E-mail van 25 januari 2019 waarin wordt verwezen naar de route van wolf GW998f door (o.a.) Drenthe	Document Z22-7928 – 11
30.	E-mail van 11 september 2020 over vestiging van een wolf in Drenthe	Document Z22-7928 – 20
	Overig	
31.	De wolf terug in Nederland: Een factfinding study	De wolf terug in Nederland: Een factfinding study - Wageningen University & Research

From: 5.1.2.e
Sent: Wed, 11 Jan 2023 11:31:17 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>
Cc: '5.1.2.e' <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>
Subject: wolvencommissie Drenthe RE: Overleg wolf Drenthe morgen geannuleerd

Ter info:

Intern:
Een dezer dagen komt er een bericht op Digitalis dat we een update hebben van ons interne “Handelingskader Wolf”. De huidige is van aug 2018. Het is intern zaak dat, het Digitalis bericht, de tekst van het Handelingskader Wolf en de actuele landelijke woordvoeringslijn Wolf alle drie klaar zijn voordat het intern op Digitalis komt.

Interprovinciaal wolvenplan:
5.1.2.e 5.1.2.e stuurde maandag intern een e-mail (Reactie(s) vanuit het Landelijk Overleg Wolf op het concept wolvenplan). Een aantal collega’s hebben dit ook gekregen (5.1.2.e en ik). Strekking van BIJ12 aan LOW: “Vandaag is formeel uw reactie(s) op het concept wolvenplan aangeboden aan de voorzitter van de BACVP. Zoals afgesproken zal de gezamenlijke reactie en de bundeling van de afzonderlijke reacties op de LOW pagina van de website van BIJ12 worden geplaatst.” Het IPO wolvenplan wordt voorlopig met enkele addenda aangevuld en pas eind 2023 komt er een geheel herziene versie omdat de provincies een aantal onderdelen eerst verder wilden laten uitzoeken.

Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 10 januari 2023 16:11
Aan: 5.1.2.e ;5.1.2.e ;5.1.2.e ;5.1.2.e ; 5.1.2.e ;5.1.2.e ;5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e ; 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Overleg wolf Drenthe morgen geannuleerd

Aanstaande vrijdag heb ik weer wolvencie. Mochten er toch ondertussen zaken zijn die handig zijn te weten of mee te nemen het overleg in, dan hoor ik dat graag!

Koppel ik na vrijdag weer terug!!

Mochten er in de stukken nog zaken zijn die ik wil overleggen dan bel ik wel even met diegene.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e Advies & Projecten
5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e
(5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e)

Staatsbosbeheer - Drenthe

Life isn’t about waiting for the storms to pass, it’s about learning to dance in the rain….

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>
Verzonden: maandag 9 januari 2023 11:02
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>;5.1.2.e

5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e staatsbosbeheer.nl>

Onderwerp: Overleg wolf Drenthe morgen geannuleerd

Goedemorgen,

Aangezien we deze week nog in de opstartmodus zitten en er de afgelopen weken weinig nieuws te melden valt, vervalt morgen het wolvenoverleg. Volgende week gaat het wel door.

Groet,
5.1.2.e

From: "5.1.2.e "
Sent: Tue, 25 Feb 2025 11:41:35 +0100
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: FW: FIRST UPDATES ON FINDINGS DIET STUDY WOLVES (CONFIDENTIAL)

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Verzonden: maandag 20 maart 2023 10:46
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: FW: FIRST UPDATES ON FINDINGS DIET STUDY WOLVES (CONFIDENTIAL)

Deze mail is niet voor verdere verspreiding.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: maandag 20 maart 2023 10:31
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @hotmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @post.cz>;5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @umail.leidenuniv.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @zoogdiervereniging.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @aeres.nl>;5.1.2.e / Studio Wolverine <info@studiowolverine.com>
Onderwerp: Re: FIRST UPDATES ON FINDINGS DIET STUDY WOLVES (CONFIDENTIAL)

Dear 5.1.2.e

A small correction. 5.1.2.e alerted me,Of course there is some roe deer in hart van Drenthe, I have corrected this, also in the text

5.1.2.e

On Mon, Mar 20, 2023 at 10:03 AM 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com> wrote:

Hello 5.1.2.e

I copy the students and 5.1.2.e and 5.1.2.e

Your help so far has been very much appreciated. without that help we would never had made such a good start.

When we visited you for the first time I promised to send you regular updates of the findings of the students., see below.

SINCE THESE ARE INFORMAL PRELIMINARY FINDINGS ONLY MEANT TO INFORM THE MANAGERS I WOULD LIKE TO ASK YOU **NOT** TO SHARE THESE PRELIMINARY FINIINGS WITH OTHERS. THEY ARE JUST MENAT FOR YOUR PESO0NAL INFORMATION

AFTER ONE YEAR 5.1.2.e WILL SUMMARISE ALL RESULTS AND HE WILL DEFINITELY INFORM ALL PARTNERS INVOLVED

Of course these findings will still be double checked and there may be small changes , but the big picture is clear from the first two months of research (January and February 2023)

The results were verified by microscopic hair analysis and by the analysis of bone fragments by the bone fragment 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e There were clear matches between the identification of bone fragments and of hairs, which gives independent confirmation by experts.

5.1.2.e barcoding will take place end 2023, by 5.1.2.e and this may add new species to the list.

In the latest update I received from the students the picture is as follows;

Hart van Drenthe; 14 samples analysed 66.7% Bos taurus (cattle, probably Galloway) , 33.30 % Capreolis capreolis roe deer) and 16.70% Avicolinae sp. (rodents)

Nort Veluwe 21 samples analysed 82.40 % Sus Scrofa (wild boar) , 056% Dama dama (fallow deer), 0,56 % Capreolis capreolis Troe deer), 11,70 Cervus elaphus (red deer), 16.70% Lagomoprh sp, (rabbits and hares)

Central Veluwe 9 samples analysed; 88.90% w Sus scrofa (wild boar), 11.10% Cervus elaphus (red deer)

I find it quite surprising that in Hart van Drenthe few wild prey is found . It is also remarkable that in the diet of both North and Central Veluwe no sheep or other livestock are found.

Of course this is only a first result for the winter diet based on a small sample size, we need to see if this pattern is consistent during spring and summer.

So we are looking forward to scat samples from the coming spring time and summer time and we are curious which results these will will bring us and also the meta barcoding will, give new results.

We will keep you updated, probably per season.

Kind regards

5.1.2.e

Leo foundation
Roghorst 343
6708KX Wageningen
The Netherlands
Tel: +5.1.2.e
Mobile: +5.1.2.e
Fax: +5.1.2.e
E-mail: 5.1.2.e @gmail.com

Institute of Environmental Sciences
Einsteinweg 2
2300 RA Leiden
The Netherlands
Tel: +5.1.2.e
Mobile: +5.1.2.e
Fax: +5.1.2.e
E-mail: 5.1.2.e @gmail.com
E-mail: 5.1.2.e @cml.leidenuniv.nl

Department of Evolutionary Ecology
Department Biology,University of Antwerp
Universiteitsplein 1
Wilrijk.
5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e Antwerp, Belgium
Tel:+5.1.2.e
E-mail: 5.1.2.e @gmail.com

On Thu, Mar 2, 2023 at 7:47 PM 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> wrote:

> Hello all,
>
> You are most welcome the 15th of march.
> I will be there at the office.
>
> In the meantime I collect droppngs, no problem.
> There are already four droppings in the freezer waiting for you.
>
> I 'll see you then.
>
> Kindly regards.
>
> 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: donderdag 2 maart 2023 16:12
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @hotmail.com>; 5.1.2.e <5.1.2.e @post.cz>; 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>; 5.1.2.e <5.1.2.e @umail.leidenuniv.nl>
Onderwerp: Urgent query on visit students wolf diet study on 15/3

Hello 5.1.2.e

I copy the three students involved in wolf diet research

I hope you received my mail below

I will Buiten reikwijdte from 4/3 until 15/3, so my communication will be limited the coming weeks ,

The students would like to visit Hart van Drenthe on 15/3 in the morning

Could they visit your office between 10.00 and 11.00 am to get some advice ?

In the afternoon they may visit Drents Friese Wold.

If you have gathered any wolf scats they are most welcome !

Your confirmation is appreciated

Kind regards

5.1.2.e

Op 1 mrt. 2023 om 19:08 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com> het volgende geschreven:

Hallo 5.1.2.e

Even een update

De voorlopige resultaten van de analyses geven aan dat een groot deel van de drollen Galloway bevatten

In de rest vinden de studenten vooral ree en ook een damhert

Er kunnen nog soorten bijkomen

Is het damhert mogelijk ??

Zoals gezegd komen de studenten tijdens 14-17 maart weer naar Hart van Drenthe

Ik zal ze vragen dan eerst even bij jou langs te gaan voor advies over lokaties

Denk je zelf dan ook nog wolven drollen te hebben ?

Met dank en groeten

5.1.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPhone

> Op 21 feb. 2023 om 12:03 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:
>
> Hoi 5.1.2.e
>
> Er liggen 4 keutels voor je klaar. Kom maar even langs morgen.
>
> Groet
> 5.1.2.e
>
> ---
>
> **Van:** 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>
> **Verzonden:** maandag 20 februari 2023 11:16
> **Aan:** 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
> **Onderwerp:** Re: Bezoek HvD wolven dieet onderzoek Nederland
>
> Top !!!
>
> 5.1.2.e

Op 20 feb. 2023 om 10:41 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:

Oh ja, ik zie nu dat het deze week al de 22ste is.

Morgen zoek ik nog even extra in de Elperstroom. Denk dat het dan bij 2 keutels blijft. Laat het je eind van de dag morgen weten,

---

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: maandag 20 februari 2023 10:38
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Re: Rbezoek HvD wolven dieet onderzoek Nederland

Veel dank 5.1.2.e

Geen probleem

Als er twee drollen zijn dan is het denk ik wel de moeite waard om even langs te rijden op de heenweg

We zouden dan op 22/2 rond 14.30 u bij je kantoor kunnen zijn

Met groet

5.1.2.e

> Op 20 feb. 2023 om 10:28 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:
>
> 5.1.2.e
>
> Ik laat eind van de week weten hoeveel ik er heb. Er ligt nu eentje in de diepvries klaar.
>
> Deze week haal ik nog een verse op (als deze er nog ligt) uit de Elperstroom, nav van een melding van een vrijwilliger.
>
> Met de andere vragen moet ik nog aan de slag, geen tijd voor gehad.
>
> Groet
> 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: maandag 20 februari 2023 10:22
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Rbezoek HvD wolven dieet onderzoek Nederland

Goedemorgen 5.1.2.e

Zoals ik eerder aangaf gaan wij woensdag 22/2 op bezoek bij 5.1.2.e bij het Drents-Friese wold

Mocht jij al wat drollen verzameld hebben dan zijn we graag bereid even langs je kantoor te rijden om ze op te halen.

Zo niet, geen enkel problem.

De studenten gaan gedurende 15/3-17/3 opnieuw op veldbezoek bij het Hart van Drenthe en zullen dan ook bij je langskomen om een update te geven van de eerste resultaten

Met groet

5.1.2.e

> Op 16 feb. 2023 om 11:17 heeft 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com> het volgende geschreven:
>
> Veel dank 5.1.2.e
>
> De wolven workshop gisteren in het Aardhuis was erg interessant
>
> Er waren vooral vragen over de consequenties van de aanwezigheid van wolven voor de jacht en voor bos verjonging meer relevant voor de Veluwe
>
> Met groet
>
> 5.1.2.e
>
> > Op 16 feb. 2023 om 10:46 heeft 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:

5.1.2.e

Onderstaande mail ontvangen, ik ga met de vragen aan de slag.

Mooi dat er gisteren nog 6 keutels zijn gevonden, een goed begin!

Prima als de studenten 14-17 maart opnieuw het veld in gaan. Ik ga in de tussentijd de keutels verzamelen die ik tegenkom.

Voor de studenten maak ik nog een vergunning, zodat ze vrijelijk kunnen rond fietsen, mijn collega's in de Beheereenheid heb ik ook geïnformeerd over hun aanwezigheid.

Groet vooreerst

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: donderdag 16 februari 2023 09:00
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @hotmail.com>
Onderwerp: resultaten tweede bezoek HvD wolven dieet onderzoek Nederland

Goedemorgen 5.1.2.e

Ik kopieer 5.1.2.e die na maart actief wordt als 5.1.2.e en potsdoc op dit onderzoek.

Nogmaals dank voor de fijne en open introductie in het Hart van Drenthe (was voor mij toch een ontdekkings reis).

Ik hoop dat je onderstaande mail hebt ontvangen.

De studenten zijn gisteren opnieuw naar het Hart van Drenthe gegaan en hebben nog een keer 6 wolven drollen verzameld. Totaal dus nu 12 voor jullie gebied.

Dat is ene goede start. Het zou fijn zijn als dat er nog iets meer kunnen worden, maar we zijn er al heel blij mee.

Het plan is nu om in de periode 14 -17

maart opnieuw het veld in te gaan en weer het hart van Drenthe te bezoeken.

Ik zal de studenten vragen dan op 14/3 of 15/3 (bevestigen we nog) eerst even bij jou langs te gaan om je te informeren over de eerste resultaten en eventueel nieuw drollen op te halen.

We gaan 22/2 bij 5.1.2.e op bezoek

We hebben overigens ook twee Nederlandse studenten die meehelpen van de Hogeschool Almere (5.1.2.e en 5.1.2.e)

WE houden je dus op de hoogte van de eerste resultaten van de analyses.

met vriendelijke groeten

5.1.2.e

Institute of Environmental Sciences
Einsteinweg 2
2300 RA Leiden
The Netherlands
Tel: +5.1.2.e
Mobile: +5.1.2.e
Fax: +5.1.2.e
E-mail: 5.1.2.e @gmail.com
E-mail: 5.1.2.e @cml.leidenuniv.nl

Department of Evolutionary Ecology
Department Biology,University of Antwerp
Universiteitsplein 1
Wilrijk.
5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e Antwerp, Belgium
Tel:+5.1.2.e
E-mail: 5.1.2.e @gmail.com

On Tue, Feb 14, 2023 at 7:08 PM 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com> wrote:

Hallo 5.1.2.e

Nogmaals, ook namens de studenten , veel dank voor de introductie

We zijn erg blij met de eerste resultaten en erg enthousiast

De studenten komen morgen terr er if en gaan verder zoeken

Mocht je de komende periode nog tijd vinden om de volgende informatie op te sturen dan zijn we erg dankbaar ;

1) IDs van de drollen HVD 4,5 en 6

2) Informatie over fauna tellingen door jagers

3) schatting van het aantal Galloways

4) eventueel informatie over aantal aangevallen schapen in 2022 en 2023

5) eventueel soorten lijst van het gebied

6) eventueel filmpje van vos die plast op wolvendrol

Bij voorbaat dank en groet

5.1.2.e

Op 12 feb. 2023 om 11:40 heeft 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:

5.1.2.e

Helemaal goed, de koffie/thee staat klaar

5.1.2.e schuift ook even aan, hij is de 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e in Drenthe.

Tot dinsdag!

Groet
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>
Verzonden: zaterdag 11 februari 2023 13:04
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Re: vraagje over wolven dieet onderzoek Nederland

Hallo 5.1.2.e

Hierbij bevestig ik nog even dat ik op 14/2 om 11.00 uur met twee studenten (5.1.2.e en 5.1.2.e) in Elp ben voor overleg over het wolven dieet onderzoek

De studenten zijn respectievelijk Tjechisch en Italiaans dus het overleg is in het Engels, ik hoop niet dat dit een bezwaar is.

Ik ben 15/2 ook in het Aardhuis aanwezig

Tot dinsdag 14/2 om 11.00 uur !

Met vriendelijke groet

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Op 23 jan. 2023 om 10:28 heeft

5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> het volgende geschreven:

Prima, koffie/thee klaar.

Het is Ieberen 1.
Op de snelweg de A28 afslag Beilen Noord nemen. Bij Westerbork eraf en dan Elp aanhouden. Elp doorrijden richting Schoonloo. Kantoor ligt aan de linkerhand tussen Elp en Schoonloo (ongeveer 2 km voorbij benzinepomp in Elp)

Tot dan!

Groet
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e@gmail.com>
Verzonden: maandag 23 januari 2023 10:21
Aan: 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp:

Re: vraagje over wolven dieet onderzoek Nederland

Hallo 5.1.2.e

Hartelijk dank voor de snelle reactie

In de attach ter informatie het voorstel dat door LNV is goedgekeur d (niet voor distributie)

Wij zorgen dat we 11.00 uur in Elp zijn op 14/2 is het adres Leberen (L) of Ieberen (i ?)

Nogmaals dank

5.1.2.e

Institute of Environmen tal Sciences

Einsteinweg 2

2300 RA Leiden

The Netherlands

Tel: +31-
5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e

Mobile:
+31-
5.1.2.e

Fax: +31-
317-
424599
E-mail:
5.1.2.e
5.1.2.e@gmail.com
E-mail:
5.1.2.e @cml.leidenuniv.nl

Department of Evolutionary Ecology
Department Biology,University of Antwerp
Universiteitsplein 1
Wilrijk.
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e Antwerp, Belgium
Tel:+31-
5.1.2.e
E-mail:
5.1.2.e
5.1.2.e@gmail.com

On Mon, Jan 23, 2023 at 10:08 AM 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl> wrote:

Dag 5.1.2.e

Via de zijlijnen ben ik op de hoogte van het dieet onderzoek, zowel op de Veluwe als in het DFW.

Prima als jullie de 14de voor of na het bezoek van 5.1.2.e over Elp rijden. Zo als U ongetwijfeld weet loopt er vanaf mei/juni een wolvenpaar in Midden Drenthe. Een dieetonderzoek is zonder meer interessant, ook ivm aanwezigheid van een kudde Galloways, waar de wolven zich regelmatig ophouden.

De 14e zit ik van 10-11 in een overleg (kan dit ook een keer overslaan, geen probleem). Als jullie om 11.00 uur in Elp kunnen zijn, dan hebben we ruim de tijd om het onderwerp te bespreken. Het is een half uurtje rijden naar DFW. Het kan ook na het bezoek aan DFW, maakt mij niet zoveel uit.

Adres: kantoor Staatsbosbeheer, Ieberen 1, 9442TJ te Elp.

Ik hoor het wel.

Met vriendelijke groet
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
Hart van Drenthe.

Van:
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e @gmail.com

>
Verzonden: maandag 23 januari 2023 09:14
Aan: 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: vraagje over wolven dieet onderzoek Nederland

Goedemorgen 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Wellicht bent u door 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e 5.1.2.e al geïnformeerd dat het Instituut voor Milieuwetenschappen (CML), ism met de universiteit Antwerpen en CML en Zoogdiervereniging

van het Ministerie voor LNV voor drie jaar geld heeft gekregen voor het monitoren van wolven diëten in Nederland met behulp van microscopische haar analyse van prooidieren uit wolven keutels in combinatie met eDNA. Een eerste pilot hiermee op basis van wolven keutels uit de Veluwe in 2021 was succesvol (ik kan u meer informatie zenden indien er interesse is) .

Wij werken ook samen met 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e die

binnenkort wolvendrollen uit het Drents-Friesland gaat analyseren .

5.1.2.e 5.1.2.e is 5.1.2.e 5.1.2.e bij het CML .

Ik ben zelf als 5.1.2.e 5.1.2.e in Antwerpen en Leiden betrokken bij dit onderzoek als 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e samen met 5.1.2.e 5.1.2.e

Ik begeleid samen met 5.1.2.e drie Master studenten biologie (een student uit Tsjechië en twee studenten uit Italië) die wolvendrollen verzamelen en

analysere n met eDNA en microsco pische haar analyse .

Er zijn ook twee studente n van Ares Hogescho ol Almere betrokke n via de Zoogdierv ereniging.

We zijn afgel open week begonne n met het verzamel en van wolven drollen op het Kroondo mein, maar we willen ook graag Dr ente betr ekken bij het onderzoe k, omdat we verwacht en dat de wolven diëten daar totaal anders zijn dan op de Veluwe.

Wij gaan op 14 februari om 13.00 uur op bezoek bij 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e in Boven Smilde om te overleggen over het verzamelen van wolven keutels in het Drents-Fries Wold

Zou het mogelijk zijn op 14/2 die ochtend of later in de middag met u af te spreken om te overleggen over de mogelijkheden samen te werken in het dieet onderzoek van wolven in Nederland (wij komen uit Hoog Soeren en vermoeden dat dit op de

route ligt).

Met dank en vriendelijke groet

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Institute of Environmental Sciences

Einsteinweg 2

2300 RA Leiden

The Netherlands

Tel: +31-5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Mobile: +31-5.1.2.e 5.1.2.e

Fax: +31-317-424599

E-mail: 5.1.2.e 5.1.2.e@gmail.com
E-mail: 5.1.2.e@cml.leidenuniv.nl

Departm
ent of
Evolution
ary
Ecology
Departm
ent
Biology,U
niversity
of
Antwerp
Universit
eitsplein
1
Wilrijk.
5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e Ant
werp,
Belgium
Tel:+31-
5.1.2.e
E-mail:
5.1.2.e
5.1.2.e@gm
ail.com

From: "5.1.2.e "
Sent: Wed, 18 Jan 2023 09:48:45 +0100
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: Fwd: Koekoek 17-1-2023
Attachments: image007.jpg

Verzonden vanaf Outlook voor Android
From: SBB Redactie
Sent: Tuesday, January 17, 2023 9:48:36 AM
To: Dist Staatsbosbeheer in de media
Subject: Koekoek 17-1-2023

Nieuws

Landbouwminister Piet Adema heeft gisteren een werkbezoek gebracht aan biologisch melkveehouder 5.1.2.e 5.1.2.e De Boerderij meldt het bezoek. En vakblad Nieuwe Oogst en Nieuwsuur, voor een item voor eind deze maand over het landbouwakkoord, waren erbij.

Terugkijklink Binnenstebuiten: gisteren was 5.1.2.e op bezoek in het Kinderbomenbos in het Bentwoud, bij 5.1.2.e

Natuurmonumenten heeft, samen met 14 andere organisaties, een handhavingsverzoek ingediend bij LNV vanwege het gedogen van garnalenvisserij in N2000-gebieden langs de kust. De stelling: garnalenvisserij is schadelijk voor bodemleven en natuurherstel in de weg staat.

Kan de regen van de afgelopen dagen droogte in de zomer voorkomen? NOS zocht het uit.

Veel wolvennieuws: in Drenthe werd een jonge wolf aangereden. Op RTV Drenthe. De Provincie Drenthe communiceert volgens gemaakte afspraken. En een hobbyboer in Boijl (waar ook met veel bombarie gestart werd met de aanleg van het anti-wolvenhek) legt 16 dode schapen aan de weg. In Hart van Nederland.

De winnaars van het NK Plassen Stampen 2022 zijn bekend.

De politie maakte een filmpje over houtstroperij. De aangehouden meneer: “Het hout van Staatsbosbeheer mag iedereen meenemen”.

Terreinbeheer en Biodiversiteit

Beetje bij beetje veranderen de duinbossen bij Schoorl. Naaldbomen maken plaats voor eiken, berken en beuken. Staatsbosbeheer kapt soms een flink aantal dennen in één keer, maar het herstel gaat zo snel, of langzaam, als de natuur het zelf wil. 5.1.2.e en 5.1.2.e lieten het zien aan NH Nieuws.

De jaarlijkse vang- en chipactie van de konikpaarden in de Bisonbaai is weer geweest, gebruik makend van een kleiner terrein door het hoge water. de paarden zijn van Free. In de Gelderlander.

Beleven en recreatie

Een duurzaamheidstrofee voor een motorsportliefhebber die samen met andere op de Sallandse Heuvelrug surveilleert om wildcrossen tegen te gaan. In Tubantia.

Overig
De pas opgerichte Stichting Kamp Het Wijde Gat wil de vergeten historie van dit werk- en Jodenkamp in de gemeente Staphorst nieuw leven inblazen en het verhaal levend houden. Men wil de contouren van de barakken weer laten zien, met qr-codes, zodat je informatie kan opzoeken en 'door het kamp kan wandelen'. Dat mag en kan, want de grond is van ons. We krijgen complimenten dat we zeer meedenkend zijn. In de Meppeler Courant.
Een heuse soap over een ijskar op Texel. De ijsboerin, die al 16 jaar op een plekje langs de bosrand stond, moet weg vanwege bezwaren van buren. In het Noord-Hollands Dagblad.

Met vriendelijke groet,

Joke Bijl
woordvoerder

Staatsbosbeheer
| afdeling Strategie & Communicatie

E 5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl
T 5.1.2.e | M 5.1.2.e | F _

Locatie: Amersfoort

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
postbus 2 | 3800 AA | Amersfoort

From: "5.1.2.e "
Sent: Tue, 10 Apr 2018 13:42:55 +0200
To: 5.1.2.i Drenthe" 5.1.2.i @staatsbosbeheer.nl>
Cc: '5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: RE: Wolven in Drenthe

Nabrander:

Als we zelf of een van onze pachters schade heeft aan vee dat mogelijk is veroorzaakt door wolf (keelbeet, geen lange sleepsporen van wol, grote botten gekraakt, veel vlees in een keer verdwenen) kun je adviseren om zo snel mogelijk contact op te nemen met BIJ12. Een van de taxateurs (voor Drenthe is dat 5.1.2.e) komt dat langs om een DNA-monster te nemen. Belangrijk is dat het gepakte dier niet met blote handen wordt aangeraakt en vers is. Meer informatie vind je hier: https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-informatie-per-diersoort/wolf/

Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 10 april 2018 13:23
Aan: Dist Drenthe
CC: 5.1.2.e
Onderwerp: Wolven in Drenthe

Beste mensen,

Er lopen momenteel een of meerdere wolven rond in Drenthe. Het zou zomaar kunnen dat de fase van alleen maar rondlopende wolven over gaat in wolven die zich al dan niet succesvol proberen te vestigen. Ondertussen worden er regelmatig dode schapen gemeld door boeren die al dan niet worden gepakt door wolven.

We hebben, omdat het een nogal gevoelig en explosief onderwerp is, binnen Staatsbosbeheer een aantal afspraken gemaakt over onze woordvoering ten aanzien van wolven. Het blijkt dat nog niet iedereen op de hoogte is van deze woordvoeringslijn. In principe delen we als Staatsbosbeheer zelf niet actief berichten over wolven, ook niet op de sociale media. Binnen Staatsbosbeheer is een 'Wolventeam' actief bestaande uit 5.1.2.e en ondergetekende. Als je vragen krijgt over wolven in Drenthe of in het algemeen, bijvoorbeeld vanuit de media, gaat dat via Joke Bijl, 5.1.2.e 5.1.2.e of ondergetekende.

Daarnaast is er een dossierpagina over wolven op Digitalis:
http://digitalis/5.1.2.i /5.1.2.i /5.1.2.i /5.1.2.i /5.1.2.i /5.1.2.i /5.1.2.i

Vervolgens komt de vraag vanuit de provincie op ons af hoe wij omgaan met het beschermen van schaapskuddes in onze terreinen. Dan gaat het niet om de gescheperde kuddes die 's avonds terug gaan naar de kooi, maar om de vrijlopende kuddes. Het kan zijn dat zonder bescherming van die kuddes wolven geconditioneerd raken op schapen als eenvoudige prooi. We komen daar zo snel mogelijk op terug met een voorstel.

Tot slot, komende maandag wordt er door het Dagblad van het Noorden een debat over wolven en schapen georganiseerd in de schaapskooi in Balloo. We hebben als PMT nog in overweging of we daar naartoe gaan en wie dat gaat doen. Dat hangt ook af van wat de provincie, als eerste verantwoordelijke, wel of niet aanwezig zal zijn.

Als je nog vragen hebt, schroom niet om te bellen.

Groeten 5.1.2.e

5.1.2.e
5.1.2.e (natuur, landschap, faunaecologie)

Staatsbosbeheer provincie Drenthe

M 5.1.2.e
E 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl | www.staatsbosbeheer.nl

Weblog www.boswachtersblog.nl/drenthe
Twitter @5.1.2.e

Ik werk 5.1.2.e

From: "5.1.2.e "
Sent: Mon, 30 Jan 2023 15:56:44 +0100
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: FW: Draaiboek wolf Natuurmonumenten beheereenheid Friesland
Attachments: Draaiboek Wolf Friesland NM 24012023.pdf

Ter info.

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 24 januari 2023 16:44
Onderwerp: Draaiboek wolf Natuurmonumenten beheereenheid Friesland

Hallo,

Ik mail jullie even over het draaiboek wolf van de beheereenheid Friesland. Na meerdere aanwijzingen van de aanwezigheid van wolf in de omgeving van het Fochteloërveen hebben we ons draaiboek even geactualiseerd, zodat we goed voorbereid zijn. In de bijlage de meest recente versie, zo weet iedereen hoe en wat te doen is bepaalde situaties.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.i
Beheereenheid Friesland
5.1.2.e (@5.1.2.i) | Twitter

Hoofdweg 120 9341 BL Veenhuizen
5.1.2.e
www.natuurmonumenten.nl

Doe mee met Natuurmonumenten en bescherm natuur in Nederland.

Draaiboek Wolf beheereenheid Friesland

Handleiding voor de omgang met de wolf in de beheereenheid Friesland

Natuurmonumenten - Afdeling Natuur en Landschap

Intern document - Versie januari 2023

Natuurmonumenten

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Taken en verantwoordelijkheden

2. Wat te doen bij waarnemingen van een wolf?

   2.1 Waarneming en signalering (mogelijke) wolf
   2.2 Vondst doodgebeten wilde dieren
   2.3 Vondst aangereden of dode wolf

3. Wat te doen bij predatie van vee?

   3.1 Vondst van doodgebeten landbouwhuisdieren
   3.2 Preventieve maatregelen

4. Wat te doen bij vestiging van een wolf?

   4.1 Beheer en gebruik
   4.2 Voorlichting
   4.3 Toezicht
   4.4 Preventieve maatregelen

5. Monitoring

   5.1 Monitoring met cameravallen
   5.2 Verificatie keutel of pootafdruk
   5.3 Protocollen en SCALP criteria

6. Checklist acties beheereenheid

Bijlagen:

1. Herkenning wolf en sporen
2. Kernboodschap Wolf

Colofon

Inleiding

Sinds voorjaar 2015 verblijven geregeld één of meerdere wolven in Nederland. Op de Veluwe heeft een roedel zich gevestigd en vindt sinds 2019 voortplanting plaats. De verwachting is dat er in de komende jaren meerdere roedels gevormd zullen worden op verschillende plekken in Nederland. De fase van een incidentele zwervende wolf is voorbij. Dat maakt ook dat beheereenheden van Natuurmonumenten vaker te maken gaan krijgen met de praktische gevolgen van de aanwezigheid van wolven. Denk daarbij aan voorlichting over de risico's van wolven voor bezoekers, zorgen voor de veiligheid van schapen en andere landbouwhuisdieren, monitoring en toezicht. De wolf roept emoties op en dus is zorgvuldige communicatie belangrijk. Dit draaiboek geeft beheereenheden handvatten hoe om te gaan met de aanwezigheid van een wolf in en rond onze terreinen.

Per provincie zijn er andere personen betrokken bij het wolvendossier. Dit draaiboek is passend gemaakt voor de beheereenheid Friesland.

Raadpleeg op Kiek de kennisbank-pagina over de wolf voor de achtergronddocumenten.

Kernboodschap

Natuurmonumenten vindt de wolf een verrijking voor de Nederlandse natuur. We zien ook dat de terugkeer tot debat leidt. Niet iedereen is enthousiast, het dier veroorzaakt ook schade en bij sommigen wekt hij gevoelens van angst op.

Nu de terugkomst van de wolf een feit is, is het goed om vooruit te kijken en na te denken over de situatie over pakweg tien jaar. Blijvend behoud van draagvlak in de maatschappij voor de wolf is een belangrijke opgave.

1. Taken en verantwoordelijkheden

Natuurmonumenten

Wij zijn in de eerste plaats gastheer/gastvrouw voor de wolf. Wij kunnen of moeten maatregelen nemen om schade in ons gebied door of aan wolven te voorkomen. Bij het nemen van beheermaatregelen waarbij de wolf verdoofd, gevangen of gedood wordt is dat een taak van de provincie. Wij hebben niet de plicht om de aanwezigheid van wolven te melden of bij het beheer te assisteren, wenselijk is dat wel. Wij stellen ons altijd constructief op.

Beheereenheid

Schiermonnikoog wordt niet behandeld in dit draaiboek wolf aangezien dit een eiland is waar de wolf niet te verwachten is.

→ 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl De 5.1.2.e is verantwoordelijk voor keuzes en besluiten door Natuurmonumenten.

→ 5.1.2.e 5.1.2.e
Fochteloërveen, Haulerpolder en Slotplaats: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl
Greidhoeke, Gaasterland, Lauwersmeer NP, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl
De 5.1.2.e is verantwoordelijk voor beoordelen van waarnemingen, veldwerk en monitoring.
5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl en 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl De 5.1.2.e 5.1.2.e ondersteunen de 5.1.2.e 5.1.2.e Bovenstaande personen hebben gedegen kennis van het dossier wolf en kunnen waarnemingen beoordelen en adviseren ten aanzien van preventie.

→ Medewerker PA zorgt voor afstemming met de provincie.
Drenthe en Friesland: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

→ 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl en 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl) is verantwoordelijk voor de voorlichting van bezoekers, omwonenden en legt contact met lokale en regionale media.

→ 5.1.2.e onderhoudt het contact met pachters over het treffen van preventieve maatregelen door onze pachters.

Fochteloërveen: 5.1.2.e (5.1.2.e) 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl en 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl
5.1.2.e 5.1.2.e Gaasterland en Greidhoeke: 5.1.2.e (06-5.1.2.i) 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl
Slotplaats en NP lauwersmeer: 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

Wolvenadviseurs

Sinds 2020 zijn bij Natuurmonumenten zogenaamde Wolvenadviseurs actief. Zij ondersteunen de beheereenheden met kennis en ondersteuning en zijn regionaal aanspreekpunt. Daarnaast vormen zijn met de ecoloog en PA-medewerker van het centraal kantoor het *wolventeam* waarin landelijk beleid en communicatie besproken worden.

→ De wolvenadviseurs zijn eerste aanspreekpunt voor de beheereenheden als het gaat om zaken als: waarnemingen, schade, voorlichting, incidenten en eventueel woordvoering.

→ Ze ondersteunen of nemen deel aan regionale overleggen.

→ Ze vormen de verbinding met het Wolvenmeldpunt.

Wie?

→ Noord (FR, GR, DR, OV)
VACATURE

→ Midden (GL, UT, NH, ZH)
5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

→ Zuid (ZL, NB, LB)
5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

Centraal kantoor

→ Persvoorlichting (PA) staat de landelijke media te woord en is verantwoordelijk voor de kernboodschap en Q&A.

Wie?
Marjolein Koek (5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl Vervanger is persvoorlichter landsdeel Fred Prak (5.1.2.e), 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

→ Landelijk Ecoloog (N&L) is centrale vraagbaak voor beheereenheden, stelt het beleid op, zorgt voor inhoudelijke ondersteuning van persvoorlichting en is vertegenwoordiger in het samenwerkingsverband Wolven in Nederland (WiN), Landelijk Overleg Wolf (LOW) en andere landelijke overlegstructuren.

Wie?
5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl (vervanger is 5.1.2.e (5.1.2.e))

→ Excursies en lezingen worden gecoördineerd vanuit het landelijk kantoor. De beheereenheden en bezoekerscentra verzorgen de activiteiten.

Wie?

→ 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

Provincie

De provincie is voor de wolf het bevoegde gezag en verantwoordelijk voor diverse zaken op het gebied van beheer, veiligheid, monitoring en communicatie. De 5.1.2.e of wolvenadviseurs zijn eerste aanspreekpunt naar de provincie, maar direct contact is soms noodzakelijk.

→ 5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e @fryslan.frl
→ 5.1.2.e (5.1.2.e) 5.1.2.e en Fryslân 5.1.2.e @mekologischbeheer.nl

De wolvenconsulent geeft praktisch advies. Aan welke eisen moet uw afrastering voldoen? Welke materialen kunt u gebruiken? Hoe past u een afrastering in het landschap? Welk onderhoud is nodig? Wat zijn de subsidiemogelijkheden? Het antwoord op deze en andere vragen kan worden gegeven door de wolvenconsulent. De wolvenconsulent geeft praktisch advies en helpt bij de aanvraag.

Drenthe:

→ Beleid: 5.1.2.e 5.1.2.e @drenthe.nl

→ Monitoring (vondst sporen en wolvenactiviteit) 5.1.2.e 5.1.2.e of 5.1.2.e

→ 5.1.2.i 's: 5.1.2.e en 5.1.2.e

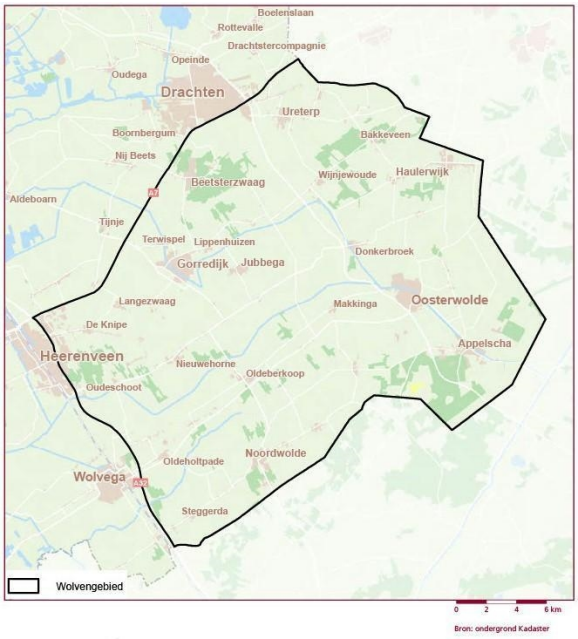
→ Team toezichtverlening en handhaving: 5.1.2.e (5.1.2.e) op de hoogte van de verschillende protocollen mocht er iets gebeuren. In praktijk zullen 5.1.2.e en 5.1.2.e vaak met hem contact zoeken → Communicatie: 5.1.2.e communicatie- adviseur, persvragen 5.1.2.e

Provinciale Wolvencommissie

In enkele provincies zijn wolvencommissies opgericht. Deze hebben als doel om schadepreventie te stimuleren en het beleid mede vorm te geven vanuit een adviserende rol aan de provincies (bevoegd gezag). De TBO's zijn vertegenwoordigd in de commissies. In het geval dat Natuurmonumenten niet is uitgenodigd, laat ze zich vertegenwoordigen door een collega organisatie.

Voor de gebiedscommissie wolvenschade Friesland is 5.1.2.e vertegenwoordiger voor de terreinbeheerders. 5.1.2.e ;5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl 5.1.2.e

De gebiedscommissie Friesland is vooralsnog alleen actief in zuidoost Friesland, zie onderstaande kaart. https://www.fryslan.frl/fryske-aanpak

Voor de gebiedscommissie wolvenschade Drenthe is 5.1.2.e vertegenwoordiger voor de terreinbeheerders. 5.1.2.e 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl 5.1.2.e

De gebiedscommissie wolvenschade Drenthe is in de gehele provincie actief. Meer info: https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurbeleid-regels/wolf-drenthe/gebiedscommissie/

Landelijk Overleg Wolf (LOW)

Dit overleg dat in 2020 is gestart, fungeert als landelijk klankbord en kennisplatform voor het interprovinciale beleid, specifiek voor het op te stellen Interprovinciaal Wolvenplan 2.0. Hierin zitten vertegenwoordigers van organisaties uit de natuurbescherming, landbouw, dierenbescherming en onderzoek. De overheden nemen deel aan het overleg en zijn hierin faciliterend, maar zijn hierin geen gesprekspartner als het gaat om beleidsbeïnvloeding.

→ 5.1.2.e (5.1.2.e) neemt deel aan dit overleg

Gemeente

De burgemeester is verantwoordelijk voor de veiligheid in de gemeente. Bij calamiteiten zoals een acuut geval van een agressieve wolf kan de burgermeester besluiten tot ingrijpen, bijvoorbeeld door afschot.

BIJ12-Faunazaken

Bij12-Faunazaken keert een tegemoetkoming in de schade uit voor gehouden dieren wanneer deze zijn aangevallen door een wolf. Er moet wel bewijs zijn dat dit is gedaan door een wolf: dus binnen 24 uur moet iemand van (of bevoegd door) Bij12-faunazaken op locatie het slachtoffer (vaak schaap) onderzoeken op DNA van wolven(-speeksel).

→ 085 - 486 22 22 (9:00-17:00, ook in het weekend)

→ Bij niet-urgente zaken kan informatie worden opgevraagd via infofaunafonds@bij12.nl

Het Wolvenmeldpunt verzameld en controleert waarnemingen van wolven in opdracht van de overheid. De Zoogdiervereniging is de partij die meldpunt bemenst. Naast professionals werken ook geschoolde vrijwilligers mee.

→ info@wolveninnederland.nl

https://www.wolveninnederland.nl/wolf-gezien

Wolven in Nederland

Dit is een samenwerkingsverband van diverse organisaties, waaronder Natuurmonumenten, ARK Natuurontwikkeling en de Koninklijke Jagersvereniging. Wolven in Nederland streeft naar een conflictarm samenleven met wolven en naar draagvlak voor de wolf, onder andere door het geven van voorlichting, het verzorgen van lezingen en het verspreiden van info via sociale media.

→ 5.1.2.e (5.1.2.e) en/of 5.1.2.e (5.1.2.e) nemen deel aan het overleg.

www.wolveninnederland.nl

Wageningen Environmental Research (WENR, voorheen Alterra)

Beschikt over de expertise om door middel van DNA-analyse vast te stellen of er in monsters (bijv. haren, keutels, prooiresten) sprake is van wolf-DNA. Dit duurt doorgaans twee tot vier weken. Daarnaast heeft WENR expertise om door middel van sectie op prooidieren (wilde en landbouwdieren) te beoordelen of een wolf als mogelijke dader kan worden aangemerkt voor de schade. WENR heeft ook een ontheffing om dode wolven te verplaatsen. WENR voert de DNA-analyses uit in opdracht van de provincie.

→ 5.1.2.i 5.1.2.i (5.1.2.e) 5.1.2.e @wur.nl of 5.1.2.e (5.1.2.e) 5.1.2.e @wur.nl

3. Wat te doen bij waarnemingen van een wolf?

2.1 Waarneming en signalering (mogelijke) wolf

Wat te doen bij een (mogelijke) waarneming van een wolf of sporen in een gebied van Natuurmonumenten? Het gaat hierbij om serieuze, gedocumenteerde waarnemingen, waarvan aannemelijk is dat het een wolf betreft. Een waarneming van een pootafdruk of een zichtwaarneming zonder foto zijn interessant, maar niet bruikbaar omdat ze geen zekerheid geven.

1. Melden bij de 5.1.2.i 5.1.2.i
2. 5.1.2.e beoordeeld en meldt de waarneming bij Wolven in Nederland via de website https://www.wolveninnederland.nl/wolf-gezien of e-mail info@wolveninnederland.nl.
3. Bij zekerheid van de waarneming en bij meer dan 2 waarnemingen binnen 6 maanden in dezelfde planeenheid meldt de 5.1.2.e of wolvenadviseur dit bij de provincie en Landelijk 5.1.2.i Eventueel worden direct betrokkenen geïnformeerd zoals een aangrenzende terreineigenaar of beheereenheid.
4. Eventueel worden na overleg met de provincie derden geïnformeerd (pachters, bewoners). De provincie heeft het voortouw bij het informeren van de media.

Hoe je het beste waarnemingen kunt documenteren lees je in hoofdstuk 5. NB: Bovenstaande procedure geldt niet bij een al langer aanwezige wolf met regelmatige waarnemingen in een gebied. Dan hoeft niet elke gemelde waarneming te worden doorgezet en volstaat een periodieke terugkoppeling met wolvenadviseur, Landelijk Ecoloog en PA medewerker.

2.2 Vondst doodgebeten wilde dieren

Vondst van een dood(gebeten) wild dier, waarbij je een wolf als oorzaak vermoedt. Gaat vaak om ree, maar ook andere zoogdieren zijn mogelijk.

1. Melden bij de Boswachter ecologie.
2. 5.1.2.e beoordeeld en meldt de waarneming bij Wolven in Nederland via de website https://www.wolveninnederland.nl/wolf-gezien of e-mail info@wolveninnederland.nl.
3. Bij zekerheid van de waarneming en bij meer dan 2 waarnemingen binnen 6 maanden in dezelfde planeenheid meldt de 5.1.2.e of wolvenadviseur dit bij de provincie en Landelijk Ecoloog. Eventueel worden direct betrokkenen geïnformeerd zoals een aangrenzende terreineigenaar of beheereenheid.
4. Eventueel worden na overleg met de provincie derden geïnformeerd (pachters, bewoners). De provincie heeft het voortouw bij het informeren van de media.

Tips:

- Ga het liefst alleen kijken en let op plaatsing van je voeten om sporen te behouden.
- Maak foto’s van de omgeving, slachtoffer(s) en wonden zonder sporen te verstoren.

- Raak het dier niet aan en voorkom toeloop van mensen die sporen vervuilen of verkeerde informatie aan de media doorgeven.
- Bij regenachtig weer het prooidier afdekken met een zeil zodat DNA materiaal intact blijft.
- In het kader van monitoring kan het wenselijk zijn een DNA monster te laten afnemen. Afspraken hierover lopen via de provincie.

2.3 Vondst van aangereden of dode wolf

1. Meld dit bij de Politie, 0900 – 8844 (Geen spoed, wel Politie).
2. Meld dit direct bij de 5.1.2.e of 5.1.2.e /wolvenadviseur (zij brengen elkaar op de hoogte). Deze stelt direct de provincie en evt. een dierenarts of FBE op de hoogte en daarna andere betrokkenen intern (ecoloog, gebiedscoördinator, boswachter C&B, Landelijk Ecoloog, Landelijk Persvoorlichter)
3. 5.1.2.e of wolvenadviseur neemt in overleg met provincie (5.1.2.e 5.1.2.e). Bij geen gehoor bel de ecoloog bij de Provincie (5.1.2.e) direct contact op met 5.1.2.e 5.1.2.e (WENR) 5.1.2.e Wolven in Nederland en mailt de foto's z.s.m. naar info@wolveninnederland.nl Bij geen gehoor bel de meldkamer van de politie op 8844.
4. Bij afwezigheid van de 5.1.2.e 5.1.2.e wolvenadviseur of 5.1.2.e zoek je contact met een regiocoördinator van het Wolvenmeldpunt (5.1.2.e 5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e) omdat zij wellicht eerder ter plekke kunnen zijn.

Tips:

- Ga het liefst alleen kijken en let op plaatsing van je voeten om sporen te behouden.
- Zet het gebied af met lint of zorg voor bewaking dat er geen derden bij komen.
- Maak foto's van de omgeving, slachtoffer(s) en wonden zonder sporen te verstoren.
- Raak het dier niet aan, probeer het ook niet te verplaatsen. Let op je eigen veiligheid!
- Alleen mensen met een speciale ontheffing mogen wolven onder zich hebben. Dus ook geen dierenambulance.
- Alleen een dierenarts mag in overleg met de provincie besluiten of een dier verzorgd of gedood mag worden. Hij/zij is ook degene die dat mag uitvoeren. Natuurmonumenten is als grondeigenaar niet bevoegd hier een rol in te hebben.
- Voorkom toeloop van mensen die sporen vervuilen of verkeerde informatie aan de media doorgeven.

3. Wat te doen bij predatie van vee?

3.1 Vondst doodgebeten landbouwhuisdieren

Vondst van een dood(gebeten) landbouwhuisdier, waarbij je een wolf als waarschijnlijke oorzaak vermoedt. Dit kan een dier van Natuurmonumenten of van een pachter zijn. Gaat vaak om schaap, maar ook andere dieren zijn mogelijk.

1. Melden bij de 5.1.2.e 5.1.2.e of wolvenadviseur van Natuurmonumenten (zij brengen elkaar vervolgens op de hoogte). Deze stelt afhankelijk van de aard van de vondst, andere betrokkenen intern (coördinator natuurbeheer, boswachter C&B) op de hoogte, evt. direct betrokken buur TBO.

2. Is het dier van Natuurmonumenten? 5.1.2.e neemt contact op met Bij12-faunazaken: 085 - 486 22 22. Mail de foto's z.s.m. naar info@wolveninnederland.nl of https://www.wolveninnederland.nl/wolf-gezien

3. Is de vondst in Drenthe? 5.1.2.e meld het bij de wolvencommissie Drenthe, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl

4. Is de vondst in Friesland? 5.1.2.e meld het bij de wolvencommissie Friesland, 5.1.2.e 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl 5.1.2.e

5. Is het dier van een pachter? Adviseer de eigenaar dan direct contact op te nemen met Bij12-faunazaken: 085 - 486 22 22. Mail de foto's z.s.m. naar info@wolveninnederland.nl of https://www.wolveninnederland.nl/wolf-gezien. Het landbouwhuisdier moet blijven liggen zodat Bij12-faunazaken een oordeel kan vormen en er een DNA monster kan worden afgenomen!

6. Bij afwezigheid van de 5.1.2.e en wolvenadviseur zoek je contact met de boswachters natuurbeheer.

7. Eventueel worden na overleg met de provincie derden geïnformeerd (pachters, bewoners). De provincie heeft het voortouw bij het informeren van de media.

Tips:

- Realiseer je dat er jaarlijks duizenden schapen gebeten of gedood worden door loslopende honden en vossen.
- Ga het liefst alleen kijken en let op plaatsing van je voeten om sporen te behouden.
- Maak foto's van de omgeving, slachtoffer(s) en wonden zonder sporen te verstoren.
- Raak het dier niet aan en voorkom toeloop van mensen die sporen vervuilen of verkeerde informatie aan de media doorgeven.

3.2 Preventieve maatregelen

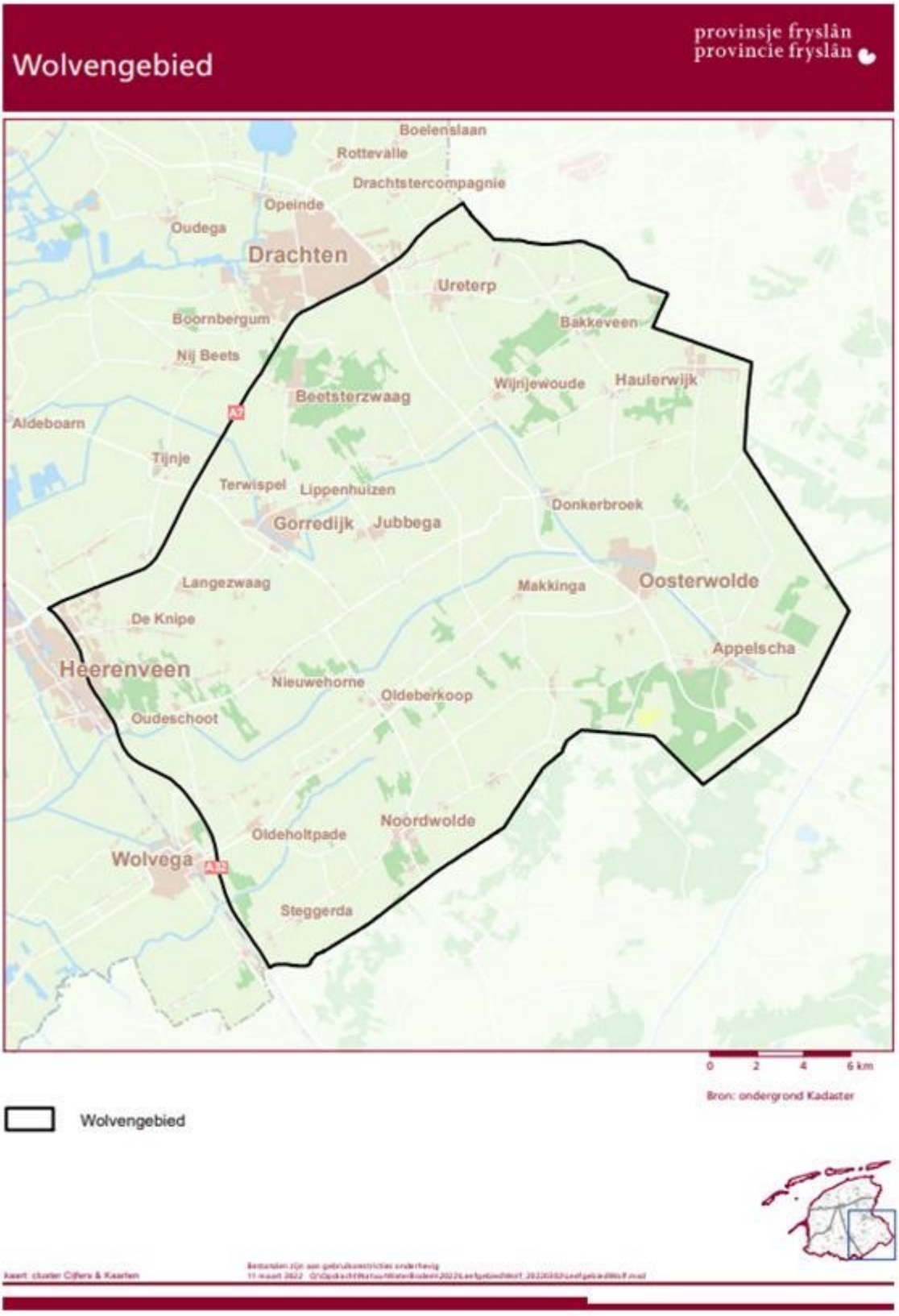
In de situatie van alleen zwervende wolven is het treffen van preventieve maatregelen weliswaar wenselijk, maar de effectiviteit wordt bemoeilijkt door de onvoorspelbaarheid van het optreden van schade. Dit is momenteel de situatie in Gaasterland, Greidhoeke, Lytse Bouhoeke en NP Lauwersmeer. In deze gebieden worden gesprekken gevoerd met pachters, maar zijn preventieve maatregelen niet noodzakelijk.

Op het moment dat een wolf zich vestigt, en een dus een territorium heeft, zijn preventieve maatregelen noodzakelijk. Dit is de situatie die we op korte termijn verwachten in de gebieden Fochteloërveen, Haulerpolder en Slotplaats. In deze gebieden nemen we preventieve maatregelen. Deze zijn uitgewerkt in “4.4 preventieve maatregelen”.

De Provincie Fryslân heeft een wolvengebied (zie onderstaande figuur) aangewezen. Binnen dit gebied worden subsidies verstrekt voor preventie. https://www.fryslan.frl/subsidiewolven

In de gehele provincie Drenthe zijn subsidies beschikbaar voor het voorkomen van schade. Meer info: https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurbeleid-regels/wolf-drenthe/

Wat zijn de juiste beschermende maatregelen? Zie de site van Bij12-faunazaken: https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-wolven/

Wolvengebied
provinsje fryslân
provincie fryslân
Boelenslaan
Rottevalle
Drachtstercompagnie
Opeinde
Oudega
Drachten
Ureterp
Boornbergum
Bakkeveen
Nij Beets
Wijnjewoude
Haulerwijk
Beetsterzwaag
A7
Aldeboarn
Tijnje
Terwispel
Lippenhuizen
Donkerbroek
Gorredijk
Jubbega
Langezwaag
Makkinga
Oosterwolde
De Knipe
Appelscha
Heerenveen
Nieuwehorne
Oldeberkoop
Oudeschoot
Noordwolde
Oldeholtpade
Wolvega
A32
Steggerda
0 2 4 6 km
Bron: ondergrond Kadaster
Wolvengebied

De eenvoudigste maatregel is het plaatsen van een flexibel raster (elektrisch netwerk/Euronet) te gebruiken met de volgende kenmerken:

- Minimaal 4.5 kV elektrische spanning; minimaal 1,5 joule impulsenergie.
- Minimaal 5 draden.
- Verdeling van de draden:
- Onderste draad maximaal op 20 cm hoogte van de grond.
- Bovenste draad minimaal 120 cm hoogte vanaf de grond.
- Tussen draden op 40, 60, 90 cm hoogte.
- Draden dienen aan de buitenzijde van het raster geplaatst te zijn.
- De afwijking voor de draden mag niet meer dan 5 cm zijn.
- Er mag geen opstapmogelijkheid zijn die groter is dan 30 cm buiten het raster op een afstand van 2 meter.
- Maximale afstand tussen de palen is 10 meter.
- LET OP: een goede aarding is essentieel

Vrijwilligersgroep voor de aanleg van wolfwerende rasters
Medio 2018 is de groep Wolf-Fencing Nederland actief. Zij behartigen de belangen van veehouder en wolf. Ze geven advies, voorlichting en bieden diensten over hoe men om moet gaan in een landschap waar ruimte is voor wolven, vee en boeren. Ze geven advies over o.a. wolfwerende rasters en plaatsen deze op vrijwillige basis. Te bereiken via: info@wolf-fencing.nl of 5.1.2.e

4. Wat te doen bij vestiging van een wolf?

4.1 Beheer en gebruik

Het uitgangspunt is dat de wolf zelf zijn leefgebied uitkiest op basis van de geschiktheid, met name voedsel en rust. Het is dan ook niet nodig om aanpassingen te doen in de bedrijfsvoering, receratiezonering of het gebruik van het gebied. In principe gaan alle werkzaamheden van medewerkers, vrijwilligers en aannemers in de gebieden door.

De beheereenheden kunnen op basis van een onderbouwde afweging kiezen om hiervan af te wijken. Dit geldt bijvoorbeeld als sprake is van een voortplantingslocatie, waarbij er een reëel risico is op verstoring. Uit oogpunt van rustverstoring kunnen werkzaamheden dan worden uitgesteld of paden worden afgesloten. In uitzonderlijke gevallen kunnen het aanpassen van het beheer (bijvoorbeeld van prooidieren) of van recreatiezonering maatregelen zijn die een beheereenheid kan inzetten als die dat noodzakelijk acht of vanuit regelgeving verplicht zouden zijn. Terughoudendheid is hierbij het devies en een keuze om beheer of gebruik structureel aan te passen moet wel goed onderbouwd worden en vooraf afgestemd met centraal kantoor.

4.2 Voorlichting

In het algemeen informeren wij onze achterban en onze bezoekers over de betekenis van de terugkeer van de wolf in Nederland. Dit doen we o.a. door het geven van wolvenexcursies, het houden van lezingen voor onze vrijwilligers en andere geïnteresseerden en publicaties zoals in Puur Natuur. Waar mogelijk en zinvol dragen we bij aan het informeren van het brede Nederlandse publiek via diverse media.

Hoewel Natuurmonumenten in haar voorlichting en PR uitgaat van de rol van dieren in het ecosysteem en soorten niet op een voetstuk geplaatst worden, constateren we dat specifiek op de wolf gerichte excursies voorzien in een behoefte bij een uiteenlopend publiek. Daarom worden wolvenexcursies als een middel gezien om het publiek te betrekken bij ons werk. Bovendien is het een middel om wildgroei van wolvenexcursies van buitenstaanders tegen te gaan. We staan in principe geen wolvenexcursies van derden toe in onze terreinen, omdat het te gevoelig ligt en we zelf de regie willen hebben op dit onderwerp. Bij de organisatie van excursies wordt rekening gehouden met de gevoeligheid van informatie over het eventuele aanwezige leefgebied van de wolven.

Als het gaat om formele woordvoering rond de wolf hebben de provincies de regie. Het bekendmaken van een melding van een wolf is aan de provincie, in afstemming met de terreineigenaar. Dat geldt ook voor de vestiging van een territorium. Bedenk dat wolven een groot leefgebied hebben wat vrijwel altijd meerdere terreineigenaren heeft. Gezamenlijk afstemmen is dus belangrijk. Geef geen detail informatie over de kern van het leefgebied om zo een toeloop van geïnteresseerden te voorkomen. In de woordvoering gaan we geen individuele wolven een naam geven. Dit is afgesproken binnen het platform Wolven in Nederland en is ook beleid van Natuurmonumenten voor alle dieren.

→ 5.1.2.e (5.1.2.e 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl Vervanger is persvoorlichter landsdeel 5.1.2.e (5.1.2.i), 5.1.2.e @natuurmonumenten.nl

→ Pachters die schapen of ander vee weiden bij Natuurmonumenten moeten een basiskennis hebben van de wolf, het standpunt van Natuurmonumenten en van de inhoud van dit draaiboek. Dat geldt uiteraard ook voor medewerkers en vrijwilligers.

→ Zie voor ons position paper: http://intranet/Naslag/vraagbaak/Documents/Natuur-%20en%20landschapsbeheer/Fauna/Wolven/Position%20paper%20NM%20Wolf%202019_def.pdf

→ De Q&A is op te vragen bij persvoorlichting (zie ook Kennisbank).

→ Informatie over de wolf staat op de website van Wolven in Nederland.

Wat moet ik doen als ik een wolf zie?
De kans dat je een wolf in Nederland ziet is heel klein. Mocht je toch een wolf zien, volg dan de volgende adviezen op:
1) Blijf rustig en neem langzaam afstand
2) Houd je hond aan de lijn
3) Als de wolf te dichtbij komt, luid spreken en armgebaren maken
4) Voer of lok de wolf niet
5) Maak een foto of filmpje indien mogelijk
6) Geef de melding door aan het Wolvenmeldpunt

4.3 Toezicht

Mochten zich ergens wolven vestigen en een roedel vormen, zullen we mogelijk een aantal maatregelen nemen om te zorgen dat de dieren er veilig en ongestoord kunnen leven. Toezicht speelt daarbij een centrale rol.

Veel mensen willen dolgraag een wolf zien of fotograferen. Indien bekend is dat in een gebied een wolf leeft kan dit een toeloop van geïnteresseerden opleveren. Extra handhaving van de openstellingsregels is dan wenselijk.

Het voeren van wolven, bijvoorbeeld door fotografen, is uitermate onwenselijk. Wolven die aan mensen wennen zijn door hun onvoorspelbare gedrag een gevaar.

Wolven zijn het meest kwetsbaar op het moment dat ze een hol met jongen hebben. Voorkom verstoring in de eerste zes weken dat de jongen geboren zijn. Hiervoor kan het zinvol zijn paden in de nabijheid van het hol tijdelijk af te sluiten.

4.4 Preventieve maatregelen

De belangrijkste maatregelen die Natuurmonumenten zelf kan nemen betreffen het preventief beter beschermen van eigen landbouwhuisdieren of die van derden in onze natuurgebieden. Hiermee voorkomen wij slachtoffers, beperken specialisatie van wolven op landbouwhuisdieren en geven het goede voorbeeld aan anderen. De eigenaar van landbouwhuisdieren is wettelijk verplicht te zorgen voor de veiligheid van zijn dieren.

1) Begrazingsgebieden met runderen en paarden: Zoveel mogelijk gebruik maken van sociale kuddes.
2) Gehoede schaapskuddes:

- → Laten overnachten in een schaapskooi.
- → Laten overnachten in een flexibel raster voorzien van stroom (zie paragraaf 3.2).

3) Drukbegrazing achter netten. In de grote heidegebieden wordt vaak drukbegrazing achter flexnetten uitgevoerd. Deze netten zijn meestal 1,20 m hoog. Dit is voldoende mits voorzien van stroom en correct geplaatst. De eigenaar van de schapen is verantwoordelijk voor de schapen. Natuurmonumenten stelt als voorwaarde aan deze eigenaren dat er voldoende hoge netten en met voldoende stroom worden gebruikt. Natuurmonumenten zal haar eigen netten waar nodig vervangen. Nadeel is dat hogere netten in het werk zwaarder zijn om mee te werken. Het is aan de herder om te beslissen waar hij dat wel of niet doet.
4) Begrazingsgebieden met schapen (en/of geiten) achter vaste rasters. Hier is de keuze rasters aanpassen, kuddehonden of kudde-ezels inzetten, begrazingsvorm wijzigen of begrazing beëindigen. In de Haulerpolder is het raster reeds aangepast om ook vossen te weren. Dit raster beschouwen ook wolfwerend. In Fochteloërveen wordt alleen nog met schapen beweid binnen flexnetten of gehoed waarbij de kudde overnacht binnen een flexibel raster voorzien van stroom. In de gebieden Greidhoeke, Lytse Bouhoeke en NP Lauwersmeer worden vooralsnog geen preventieve maatregelen genomen

Bij aanpassen van rasters moeten we rekening houden met toegankelijkheid van gebieden voor andere diersoorten als ree, das en vos.

Voor pachters betekenen de preventieve maatregelen extra werk. De inzet van vrijwilligers bij het plaatsen van raster kan tijd besparen voor de pachter. Dit vraagt wel om professionele en toegewijde vrijwilligers. De pachter zal zich hierdoor ook gesteund voelen. Natuurmonumenten brengt indien nodig pachters op de hoogte van provinciale regelingen voor vergoeding van preventieve maatregelen.

Sinds het voorjaar van 2022 is er een wolvenconsulent in Fryslân en Drenthe. Een wolvenconsulent kan houders van landbouwhuisdieren kosteloos op maat adviseren. Zowel op afstand (telefonisch, e-mail) als op locatie. Daarnaast biedt hij hulp bij het aanvragen van een subsidie. U kunt contact opnemen met wolvenconsulent 5.1.2.e via info@mekelogischbeheer.nl

In zuidoost Fryslân en in Drenthe zijn subsidies beschikbaar voor preventiemaatregelen. In de overige gebieden zoals Gaasterland zijn deze middelen (nog) niet beschikbaar.

5. Monitoring

Bij een toename van meldingen van verschillende vormen van waarnemingen in een bepaald gebied kan worden overgegaan op actieve monitoring. Omdat wolven ook na vestiging een groot territorium houden is het opstellen van een monitoringsnetwerk in de betreffende regio wenselijk. In afstemming met aangrenzende terreineigenaren, de provincie en het Wolvenmeldpunt kan gestart worden met het plaatsen van wildcamera's en het nalopen van paden gericht op sporen (o.a. voedselresten, pootafdrukken, uitwerpselen). Dit moet altijd in overleg met de Zoogdiervereniging (Wolvenmeldpunt) en kan worden uitgevoerd door vrijwilligers van Het Wolvenmeldpunt, of medewerkers of vrijwilligers van NM die daar een cursus voor hebben gehad.

5.1 Monitoring met cameravallen

De 5.1.2.e is verantwoordelijk voor de monitoring. De boswachters natuurbeheer en vrijwilligers kunnen ondersteunen bij deze monitoring. Voor het Fochteloërveen zijn twee camera's beschikbaar en voor de Slotplaats is één camera beschikbaar. Waarnemingen en foto's worden vastgelegd op kaart en in de Natuurdatabank aan de hand van de protocollen. De gegevens worden gedeeld met de Zoogdiervereniging (Wolvenmeldpunt).

→ Het actief aanbieden van voedsel of een interessante geur zoals visolie als lokmiddel is onverantwoord en mag niet worden toegepast.

5.2 Verificatie keutel of pootafdruk

Neem contact op met de regiocoördinator van het Wolvenmeldpunt of met de wolvenadviseur van Natuurmonumenten zodat validatoren mee kunnen bepalen of het om een keutel van een wolf gaat. Bij grote zekerheid is verzamelen van DNA materiaal een belangrijke vervolgstap. Er zijn verschillende mensen in het bezit van een DNAkit. Het Wolvenmeldpunt zal je hierover informeren en verder begeleiden.

- Ga het liefst alleen kijken en let op plaatsing van je voeten om sporen te behouden.
- Raak de keutel niet aan met blote handen, gebruik handschoenen.
- Maak foto's van de sporen (met meetlatje bij prenten en keutels

Keutel verificatie

3 soorten foto's:

- 1 keutel van bovenaf met meetlint
- 1 keutel van bovenaf zonder meetlint
- Foto van beeld locatie keutel in het landschap

Pootafdruk verificatie

3 soorten foto's:

- 1 pootafdruk van bovenaf met meetlint
- 4 pootafdrukken bij elkaar (de gang) met meetlint
- Foto van een recht eind (het spoor)

5.3 Protocollen en SCALP criteria

Voor het vastleggen van waarnemingen is een zeer uitgebreide set protocollen ontwikkeld door het Duitse Wolfsbureau. De Nederlandse versie is te vinden op: https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2019/01/Protocollen-wolf.pdf.

Het gebruik van het smartphone programma Topogps is een goede tool om in het veld locaties met gps vast te leggen, foto's aan deze locatie te koppelen en de gegevens te delen of te openen en bewerken met een Gisprogramma. Geef de waarnemingen ook door aan Wolvenmeldpunt.

SCALP- Criteria

Standaardaanduiding van de waarschijnlijkheid dat een waarneming betrekking heeft op een bepaalde diersoort (in dit geval de wolf). De aanduiding is ontwikkeld in het kader van het project "Status and Conservation of the Alpine Lynx Population". De volgende codes en omschrijvingen worden gebruikt:

C1: harde feiten. Een bewezen waarneming (doodvondst, levend vangst, genetisch, door een deskundige bevestigde foto van gehele dier zijkant of voorkant plus kop, telemetrie).

C2: bevestigde waarneming (door een deskundige bevestigde waarneming van sporen, prooi, uitwerpselen, foto, koor huilen).

C3: onbevestigde waarneming. Alle aanwijzingen waarbij een wolf als mogelijke veroorzaker niet is aan te wijzen of uit te sluiten (eventueel onder te verdelen in mogelijk of onwaarschijnlijk).

F: uitgesloten dat er sprake is van een wolf-gerelateerde waarneming.

6. Checklist acties beheereenheid

Voorbereiding

- Medewerkers en vrijwilligers in de beheereenheid kennen het draaiboek en kennen hun verantwoordelijkheden en weten het ook te vinden als naslagwerk.
- Medewerkers en vrijwilligers weten hoe zij zich moeten gedragen bij de ontmoeting met een wolf.
- De contactgegevens in het draaiboek kloppen en zijn volledig.

Meldingen

- Waarnemingen van wolven, sporen en prooidieren doorgeven.
- Gevallen van predatie van landbouwhuisdieren direct melden bij BIJ12.

Pachters

- Infomeren van pachters die begrazen met landbouwhuisdieren.
- Pachters verzoeken preventieve maatregelen te treffen om predatie van landbouwhuisdieren tegen te gaan.
- In nieuwe contracten met pachters preventieve maatregelen verplicht stellen.

Monitoring

- Scholing boswachters in herkenning wolf en sporen van wolf.
- Beschikbaarheid wildcamera's voor monitoring.

Communicatie

- Het standpunt en de Q&A van Natuurmonumenten zijn bekend, actueel en zo nodig gebiedspecifiek aangevuld.

Toezicht

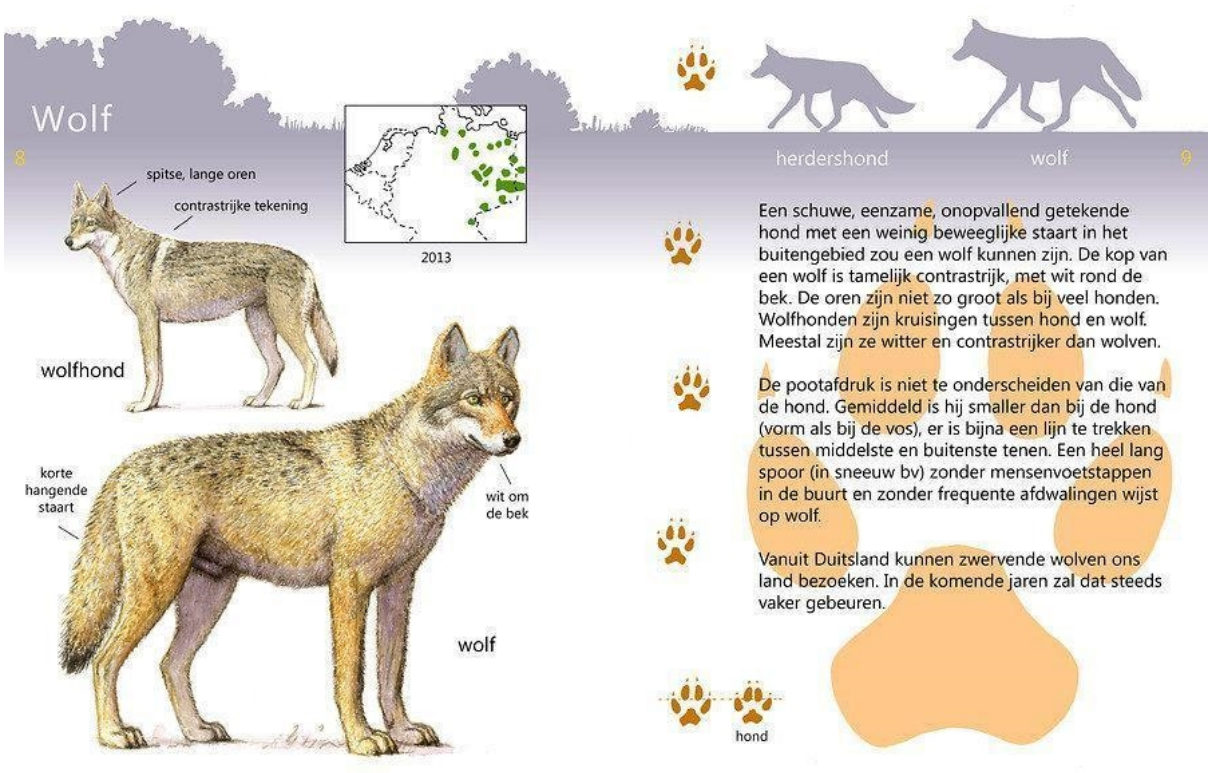
- Bij geregelde aanwezigheid van wolven, en zeker op een locatie met voortplanting, is extra toezicht noodzakelijk. Speciale aandacht voor fotografen.

Werkzaamheden, recreatie

- Bepaal of de planning en locatie van werkzaamheden of recreatiezonering aangepast moeten worden.

Tot slot: Maak een lijst met actiepunten, inclusief namen, planning en budget.

Bijlage 1 Herkenning wolf

Bron: roofdieren app-Wolf

Waar moet je op letten als je een wolf ziet?

- Vacht beige tot rossig bruin
- Geleidelijk overgaand in grijzige bovenkant, met een onduidelijk donker zadel
- Wit rondom de bek
- Lange, stevige poten
- Dik behaarde, naar beneden hangende rechte staart
- Spitse rechtopstaande, naar de top toe iets afgeronde oren
- Brede, krachtige kop, waardoor de oren verder uit elkaar staan dan bij een hond
- Rechte rug

Kenmerken keutel wolf

- Grote stukken bot
- Haar van wilde prooien
- Dikte >2,5 cm
- Lengte >20 cm

Kenmerken wolvenspoor

- Afdruk 8 – 10 cm lang
- Voorpoot 1 cm langer dan breed
- Voorpoot 1 cm langer dan achterpoot
- Nagels lang en duidelijk zichtbaar
- Afdruk achterpoot in voorpoot
- Spoor kaarsrecht over 100-den meters
- Afstand tussen 2 afdrukken 50 – 80 cm

Bijlage 2 Kernboodschap Wolf

Voor de Q&A zie de website van Wolven in Nederland https://www.wolveninnederland.nl/voor-u

Kernboodschap

1. **Natuurmonumenten vindt de wolf een verrijking voor de Nederlandse natuur. Een groot roofdier ontbrak lange tijd in ons land en is nu terug. We zijn benieuwd wat zijn komst voor effect gaat hebben in de natuurgebieden waar hij zich vestigt.**
2. **We zien ook dat de terugkeer tot debat leidt. Het dier veroorzaakt ook schade en bij sommigen wekt hij gevoelens van angst op. Vooral zwervende wolven hebben het soms op vee gemunt. Dat is voor de eigenaar vreselijk en een wolf die het op vee heeft gemunt is een onwenselijke situatie. Natuurmonumenten vindt daarom dat vee goed beschermd moet worden en dat veehouders hiermee moeten worden geholpen, bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidie of advies door provincies.**
3. **Natuurmonumenten neemt haar verantwoordelijkheid door kennis te delen, herders te adviseren en mee te werken aan onderzoek en monitoring.**
4. **De wolf is een beschermd dier. Natuurmonumenten vindt dat pas actief mag worden ingegrepen in de wolvenpopulatie als de wolf in ons deel van Europa zich weer in een gunstige staat van instandhouding bevindt, en alle andere maatregelen om conflicten te vermijden onvoldoende hebben gewerkt.**

Ad1. Verrijking voor natuur

Natuurmonumenten vindt de wolf een verrijking voor de Nederlandse natuur. Een toppredator (groot roofdier) als de wolf ontbrak lange tijd in ons land. De terugkeer van de wolf laat dat zien dat er in ons drukke land nog plekken zijn waar een toppredator zich thuis voelt; grote robuuste natuurgebieden waar ruimte is voor natuurlijke processen. Groot wild als reeën, edelherten en wilde zwijnen moeten weer rekening houden met de kans gepakt te worden door een predator. Ze zullen hun gedrag aanpassen en plekken mijden waar ze zich onveilig voelen. Op die plekken krijgt de verjonging van het bos weer een kans. De prooiresten die de wolven achterlaten bieden kansen voor aaseters als de raaf. In een wolventerritorium zal de vos mogelijk maar beperkt geaccepteerd worden door de wolven. Wellicht dat kleine roofdieren als hermelijn, bunzing en wezel dan juist weer meer kansen krijgen. De aanwezigheid van de wolf kan zo leiden tot een opeenvolging van verschuivingen in een natuurgebied.

Ad2. Preventieve maatregelen nu nodig

Wolven vestigen zich meestal in grotere natuurgebieden, waar het aanbod van natuurlijke prooien voldoende is. Hierdoor is de kans op aanvallen op vee klein. Maar er zullen meer zwervende wolven komen door groei van de populatie in aangrenzende landen en in Nederland. Zwervende wolven zullen de makkelijkste prooien pakken die ze tegenkomen. Vee dat niet goed beschermd is vormt een makkelijke prooi. Als een wolf meerdere zwakke of niet-beschermde prooidieren tegenkomt, die bovendien niet (kunnen) vluchten, kan hij of zij overgaan tot het aanvallen dan wel doden van een groot aantal prooien. Dit is een natuurlijk instinct dat we ook zien bij vossen en honden. In de natuur komt dit gedrag zelden voor, omdat wilde prooidieren instinctief zichzelf of hun soortgenoten beschermen of vluchten.

Preventieve maatregelen helpen en zijn noodzakelijk om vee te beschermen. Een elektrisch raster of net van 1,20m hoog met stroom werkt goed tegen aanvallen van de wolf. Dit filmpje laat dat goed zien

https://www.youtube.com/watch?v=ybJyI99R90w&feature=youtu.be

Natuurmonumenten vindt dat deze rasters ruimhartig, in een vroeg stadium* en in een groter gebied moeten worden ingezet en moeten worden vergoed door de provincie. Zo krijgt de wolf kans om te leren: vee is géén makkelijke prooi. Het dier zal dan hoogstwaarschijnlijk verder trekken en op zoek gaan naar wild en ook aan nageslacht leren dat vee geen makkelijke prooi is.

*subsidieregelingen gaan in veel gevallen pas in als een wolf zich officieel gevestigd heeft (minimaal zes maanden in een gebied zit). Wij vinden dat als regelmatig een zwervende wolf wordt gezien, de subsidie voor preventieve maatregelen in die provincie alvast moet worden opengesteld.

Ad3. Wat doet Natuurmonumenten

- In natuurgebieden van Natuurmonumenten is de wolf welkom. Natuurmonumenten doet in haar gebieden niets om de komst van de wolf te bevorderen of hem te sturen. De wolf krijgt de ruimte om zijn eigen weg te zoeken naar een geschikt leefgebied.
- Natuurmonumenten adviseert herders in haar gebieden en wijst ze op subsidieregelingen voor preventieve maatregelen bij provincies en particuliere initiatieven als Wolf Fencing Nederland. Ook brengt ze herders met elkaar in contact om van elkaars ervaringen met de wolf te leren.
- We zitten in de Gelderse gebiedscommissie om samen met schapenhouders te werken aan goede preventieve maatregelen en een subsidieregeling.
- Zo werkt in Hulshorsterzand een herder al geruime tijd met elektrische rasters, waardoor zijn schapen beschermd zijn. Deze herder brengen we in contact met de herder in Brabant. In Salland kon door een eenmalige gift van een donateur zelfs een wolfwerend raster om de weide bij de schaapskooi worden geplaatst. Amper twee weken later werd daar in de buurt een wolf gespot.

En verder

- Wij informeren onze achterban en onze bezoekers over de betekenis van de terugkeer van de wolf in Nederland. Dit doen we o.a. door het geven van excursies, het houden van lezingen voor onze vrijwilligers en andere geïnteresseerden en publicaties in ons ledenmagazine Puur Natuur. Waar mogelijk en zinvol dragen we bij aan het informeren van het brede Nederlandse publiek via diverse media.

- Het platform Wolven in Nederland heeft een belangrijke rol bij het verzamelen en delen van informatie. Natuurmonumenten is aangesloten bij dit platform.

Ad4. Beschermde soort

Natuurmonumenten vindt dat pas actief mag worden ingegrepen in de populatie als de wolf in ons deel van Europa zich weer in een gunstige staat van instandhouding bevind, en alle andere maatregelen om conflicten te vermijden onvoldoende hebben gewerkt.'

(Alleen reactief):

Het kan in de toekomst voorkomen dat een wolf langdurig voor problemen zorgt. Bijvoorbeeld als een wolf zich vestigt in een ongewenst gebied, of als hij ondanks maatregelen vee blijft aanvallen. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen pas nadat alle andere maatregelen zijn geprobeerd en onsuccesvol gebleken, zal Natuurmonumenten instemmen met afschot van een wolf. Het is ook wettelijk verplicht om altijd niet-dodelijke maatregelen te benutten om problemen met een beschermd dier zoals de wolf op te lossen. Natuurmonumenten onderschrijft dit en vindt daarom dat altijd in eerste instantie vee goed moet worden beschermd. Dat is soms even wennen voor de veehouder, maar niets doen is geen optie.

Als beschermen van vee niet helpt dan zijn er nog andere methoden om overlast van een wolf te stoppen. Bijvoorbeeld door de wolf te verjagen of te verplaatsen uit het gebied. Hoe dat effectief te doen zonder te veel stress bij de wolf te veroorzaken, daarover is nog te weinig kennis in Nederland. Natuurmonumenten zal hier samen met andere organisaties onderzoek naar doen.

Colofon

Draaiboek Wolf – Op basis van de landelijke versie juli 2021.

Gewijzigd door 5.1.2.e (naar een eerdere versie door o.a. 5.1.2.e) met medewerking 5.1.2.e en 5.1.2.e

Het landelijke draaiboek is tot een draaiboek beheereenheid Friesland omgevormd door 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Natuurmonumenten, Amersfoort

Foto omslag: 5.1.2.e

Verslag Fauna vakgroep overleg van 12 oktober 2022

van 13:00 tot 15:00 uur te Elp

Aanwezig: 5.1.2.e, 5.1.2.e (verslag), 5.1.2.e
5.1.2.e en 5.1.2.e (online)
Afwezig: 5.1.2.e en 5.1.2.e Buiten reikwijdte

1. Opening en Welkom:
   5.1.2.e is eerst online aanwezig en komt daarmee live iets later (uit FBE overleg)

2. Verslag vorige overleg van 8 juni 2022:
   - 5.1.2.e schrijft nieuwe notitie voor TBO's m.b.t. Dam- en Edelhert; of men nog achter de SER staat. Actie 5.1.2.e zal eerst de vraag scherper willen hebben.
   - 5.1.2.e overlegt met 5.1.2.e of wij onze telgegevens voor o.a. dassen openbaar moeten maken ? We geven geen locaties; wel trends en aantallen. We willen eerst graag de reden of onderzoeksvraag weten. De gegevens worden verzameld door de Dassenwerkgroep en die gaat waarschijnlijk niet akkoord. Bij de gegevens is belangrijk om aan te geven op welke manier je telt; of je werkt met referentiegebieden.
   - De landelijke lijn t.a.v. hoogzitten is in concept opgesteld. Binnenkort zal Actie, 5.1.2.e die toesturen.

3. Mededelingen:
   - 5.1.2.e Ruinen nieuwe ree-beheer; onderbouwing waarom anders plus ree-beheer algemeen.
   - 5.1.2.e stoppen met ree-beheer in DFW ? onderbouwing. Interne bijeenkomst organiseren: aanwezig team DFW, 5.1.2.e en 5.1.2.e
   - 5.1.2.e Hart van Drenthe; idem onderbouwing nodig ?
   - 5.1.2.e vanuit Noord-Nederland (gebiedscommissies 5.1.2.e en stakeholders Groningen is een gezamenlijk reactie gegeven aan BIJ12 op het concept Interprovinciaal Wolvenplan; Actie: 5.1.2.e zal die reactie toesturen (*gedaan op 12 okt*).

4. Vergunning Vos, weidevogelgebieden (5.1.2.e):
   Bert Hummelen heeft nog geen besluit genomen. Eerst in overleg met de andere TBO's (G3-overleg); toestemming voor afschot voor een jaar; provincie wil geen weidevogelgebieden aanwijzen; pas meewerken aan afschot Vos als biotoopverbetering gaat plaatsvinden plus geld erbij; stappen uit Ermberaad. FBE heeft onderzoek aangevraagd: update van rapport van A&W. Veldbezoek met gedeputeerde: twee onderwerpen: GAK en dit onderwerp.

5. Voortgang faunabeheerovereenkomsten (zie bijlage)

5.1.2.e heeft vooraf op verzoek van 5.1.2.e een lijst toegestuurd met overeenkomsten die aandacht vereisen om die gaan aflopen. 5.1.2.e en 5.1.2.e Actie: alle boswachters met fauna: "aandacht voor alle overeenkomsten die eindigen vanaf 1 mei 2022, dan houden jullie van mij een bijgewerkte lijst tegoed van alle contracten, dus ook die van voor 1 mei 2022."

6. FBE terugkoppeling (5.1.2.e):

- GAK ligt er. Aangeboden aan gedeputeerde/GS voor publicatie. Een analyse over benodigde oppervlakte foerageergebieden vóóraf, is er uit. Toezegging voor een analyse extern over de foerageergebieden zodat de gebiedscommissies weten waar ze aan toe zijn.
- Streven naar één faunabeheerplan voor alle categorieën diersoorten.
- Voorstel om te komen tot een FBP roek; reden is de oplopende schadecijfers plus eetbaarheid van niet meer bespoten scheuten van gewassen.
- Evaluatie FBP LVS, FBP Ree en FBP jacht loopt; framework
- Afschotplannen per WBE (is nu slechts een rekenkundige exercitie); reactie was dat hoe en waar afschot gaat plaatsvinden in het werkplan staat. Er komen gesprekken met alle WBE's; vraag wie daar bij zijn; Actie: 5.1.2.e vraagt na wat Werkgroep Ree Advies (WRA/RAC) hier nog in gaat betekenen.

7. Landelijk vakgroep fauna 5.1.2.e):

Regie op de uitvoering van faunabeheer en hoe hou je de regie als je met WBE's (zoals gebruikelijk) te maken hebt. Waar welk faunabeheer om onze doelen te halen (naast faunabeheer vanwege maatschappelijke belangen zoals verkeersveiligheid, etc). M.b.v. Faunawerkplan (in-wording); d.m.v. regelmatige overleggen met faunabeheerder/WBE, toezicht/handhaving. Actie: 5.1.2.e zal het concept stuk toesturen aan 5.1.2.e *(gedaan op 13/10).*

8. Faunacoördinatoren 5.1.2.e voor 5.1.2.e):

Idem als belangrijkste agendapunt: Regie op faunabeheer. Verder een voorstel voor sjabloon tekst FBO voor Artikel 8 (mogelijk op te nemen voorwaarden) en opleiding ree-beheer.

9. Lopende zaken: WBE lidmaatschap fauna boswachters:

5.1.2.e krijgt veel uitnodigingen van WBE's. Beter is het om dit rechtstreeks naar betreffende fauna boswachters te laten gaan. Boswachters worden lid van de betreffende WBE; niet jagend en geen bestuursfuncties. Actie: 5.1.2.e zal het in gang zetten.

10. Rondvraag:

- 5.1.2.e opzegging van jager. Actie: 5.1.2.e sluit het kort met 5.1.2.e
- 5.1.2.e Wolf; bijeenkomst Diever; toezegging van Jumelet om e.e.a. te onderzoeken.
- 5.1.2.e er komen 3 bijeenkomsten m.b.t. info over Wolf (29 okt, 5 nov en 26 nov). De eerste is voor herders van gescheperde, ecologische of natuurbegrazing i.o.v. een TBO. Gewenst dat TBO's/iemand daar heen gaat: o.a. 5.1.2.e Actie verder ?
- 5.1.2.e aanvallen van Wolf in onze terreinen delen met 5.1.2.e Ook van pachters. Actie allen. Het gaat erom om hier open over te zijn en om een goed beeld te krijgen.

Volgende overleg: woensdag 7 december 2022 vanaf 13:00 te Elp.

Verslag Fauna vakgroep overleg van 12 oktober 2022

van 13:00 tot 15:00 uur te Elp

Aanwezig: 5.1.2.e, Frank Leereveld (verslag), 5.1.2.e
5.1.2.e en 5.1.2.e (online)
Afwezig: 5.1.2.e en 5.1.2.e beide op vakantie

1. Opening en Welkom:
   5.1.2.e is eerst online aanwezig en komt daarmee live iets later (uit FBE overleg)

2. Verslag vorige overleg van 8 juni 2022:
   - 5.1.2.e schrijft nieuwe notitie voor TBO's m.b.t. Dam- en Edelhert; of men nog achter de SER staat. Actie 5.1.2.e zal eerst de vraag scherper willen hebben.
   - 5.1.2.e overlegt met 5.1.2.e of wij onze telgegevens voor o.a. dassen openbaar moeten maken ? We geven geen locaties; wel trends en aantallen. We willen eerst graag de reden of onderzoeksvraag weten. De gegevens worden verzameld door de Dassenwerkgroep en die gaat waarschijnlijk niet akkoord. Bij de gegevens is belangrijk om aan te geven op welke manier je telt; of je werkt met referentiegebieden.
   - De landelijke lijn t.a.v. hoogzitten is in concept opgesteld. Binnenkort zal Actie, Frank die toesturen.

3. Mededelingen:
   - 5.1.2.e Ruinen nieuwe ree-beheer; onderbouwing waarom anders plus ree-beheer algemeen.
   - 5.1.2.e stoppen met ree-beheer in DFW ? onderbouwing. Interne bijeenkomst organiseren: aanwezig team DFW, 5.1.2.e en 5.1.2.e
   - 5.1.2.e Hart van Drenthe; idem onderbouwing nodig ?
   - 5.1.2.e vanuit Noord-Nederland (gebiedscommissies 5.1.2.e en stakeholders Groningen is een gezamenlijk reactie gegeven aan BIJ12 op het concept Interprovinciaal Wolvenplan; Actie: 5.1.2.e zal die reactie toesturen (*gedaan op 12 okt*).

4. Vergunning Vos, weidevogelgebieden (5.1.2.e):
   Bert Hummelen heeft nog geen besluit genomen. Eerst in overleg met de andere TBO's (G3-overleg); toestemming voor afschot voor een jaar; provincie wil geen weidevogelgebieden aanwijzen; pas meewerken aan afschot Vos als biotoopverbetering gaat plaatsvinden plus geld erbij; stappen uit Ermberaad. FBE heeft onderzoek aangevraagd: update van rapport van A&W. Veldbezoek met gedeputeerde: twee onderwerpen: GAK en dit onderwerp.

5. Voortgang faunabeheerovereenkomsten (zie bijlage)

5.1.2.e heeft vooraf op verzoek van 5.1.2.e een lijst toegestuurd met overeenkomsten die aandacht vereisen om die gaan aflopen. 5.1.2.e en 5.1.2.e Actie: alle boswachters met fauna: "aandacht voor alle overeenkomsten die eindigen vanaf 1 mei 2022, dan houden jullie van mij een bijgewerkte lijst tegoed van alle contracten, dus ook die van voor 1 mei 2022."

6. FBE terugkoppeling (5.1.2.e):

- GAK ligt er. Aangeboden aan gedeputeerde/GS voor publicatie. Een analyse over benodigde oppervlakte foerageergebieden vóóraf, is er uit. Toezegging voor een analyse extern over de foerageergebieden zodat de gebiedscommissies weten waar ze aan toe zijn.
- Streven naar één faunabeheerplan voor alle categorieën diersoorten.
- Voorstel om te komen tot een FBP roek; reden is de oplopende schadecijfers plus eetbaarheid van niet meer bespoten scheuten van gewassen.
- Evaluatie FBP LVS, FBP Ree en FBP jacht loopt; framework
- Afschotplannen per WBE (is nu slechts een rekenkundige exercitie); reactie was dat hoe en waar afschot gaat plaatsvinden in het werkplan staat. Er komen gesprekken met alle WBE's; vraag wie daar bij zijn; Actie: 5.1.2.e vraagt na wat Werkgroep Ree Advies (WRA/RAC) hier nog in gaat betekenen.

7. Landelijk vakgroep fauna (Frank):

Regie op de uitvoering van faunabeheer en hoe hou je de regie als je met WBE's (zoals gebruikelijk) te maken hebt. Waar welk faunabeheer om onze doelen te halen (naast faunabeheer vanwege maatschappelijke belangen zoals verkeersveiligheid, etc). M.b.v. Faunawerkplan (in-wording); d.m.v. regelmatige overleggen met faunabeheerder/WBE, toezicht/handhaving. Actie: 5.1.2.e zal het concept stuk toesturen aan 5.1.2.e *(gedaan op 13/10).*

8. Faunacoördinatoren (Frank voor 5.1.2.e):

Idem als belangrijkste agendapunt: Regie op faunabeheer. Verder een voorstel voor sjabloon tekst FBO voor Artikel 8 (mogelijk op te nemen voorwaarden) en opleiding ree-beheer.

9. Lopende zaken: WBE lidmaatschap fauna boswachters:

5.1.2.e krijgt veel uitnodigingen van WBE's. Beter is het om dit rechtstreeks naar betreffende fauna boswachters te laten gaan. Boswachters worden lid van de betreffende WBE; niet jagend en geen bestuursfuncties. Actie: 5.1.2.e zal het in gang zetten.

10. Rondvraag:

- 5.1.2.e opzegging van jager. Actie: 5.1.2.e sluit het kort met 5.1.2.e
- 5.1.2.e Wolf; bijeenkomst Diever; toezegging van Jumelet om e.e.a. te onderzoeken.
- 5.1.2.e er komen 3 bijeenkomsten m.b.t. info over Wolf (29 okt, 5 nov en 26 nov). De eerste is voor herders van gescheperde, ecologische of natuurbegrazing i.o.v. een TBO. Gewenst dat TBO's/iemand daar heen gaat: o.a. 5.1.2.e Actie verder ?
- 5.1.2.e aanvallen van Wolf in onze terreinen delen met 5.1.2.e Ook van pachters. Actie allen. Het gaat erom om hier open over te zijn en om een goed beeld te krijgen.

Volgende overleg: woensdag 7 december 2022 vanaf 13:00 te Elp.

Wolvenaanvallen en schademeldingen bij Natuurmonumenten.

Memo 3 november 2022.

In terreinen van Natuurmonumenten in Drenthe gaan we op de volgende manier om met schademeldingen door wolven om:

1. In de natuurgebieden van Natuurmonumenten loopt voornamelijk vee van derden middels een pachtcontract. Natuurmonumenten Zuid Drenthe heeft 90 pachters.

2. Er is door Natuurmonumenten een protocol opgesteld wat je moet doen bij mogelijke wolvenaanvallen. Dit protocol is bijgevoegd bij de pachtcontracten voor derden.

3. Bij mogelijke wolvenaanvallen vragen we de pachter contact op te nemen met Natuurmonumenten. Tevens adviseren we de pachter om melding te doen bij BIJ12.

4. Het wel of niet afnemen van een DNA monster laten wij over aan de beoordelaar van BIJ 12. BIJ12 is vrij om eventuele wolvenaanvallen op hun website te vermelden.

5. Bij aanvallen op eigen vee nemen we zelf contact op met BIJ12.

6. Voor de schaapskuddes van Doldersum, Dwingelderveld, en Holtingerveld zijn wolfwerende kooiweide rasters geplaatst.

7. Voor de Sayaquesakudde in het Wapserveld is een wolfwerende vangkraal geplaatst.
   De Kudden bestaat uit 80 tot 120 dieren op 1000 ha natuurterrein. We missen daar dit jaar enkele kalveren, maar deze zijn nooit gevonden. Doodsoorzaak is dus onbekend.

8. Voor de drukbegrazingen in het Mantingerveld, Holtingerveld, Dwingelderveld, Leggelderveld en Wapserveld worden wolfwerende verplaatsbare rasters gebruikt.

9. In een klein aantal terreinen zoals het Klenckerveld hebben we geen schapen meer lopen, wel volwassen koeien.

10. Door middel van monitoring proberen we meer te weten te komen van het gedrag van de wolven in Zuid Drenthe. Er zijn inmiddels een 25 tal wildcamera's geplaatst, er worden monsters genomen van drollen van wolven. Deze monsters zullen de komende maanden onderzocht worden op dieet van de wolf.

11. 4 boswachters van Natuurmonumenten in zuid Drenthe zijn op cursus geweest om meer te weten over de wolf en te leren om zelf DNA monsters af te nemen.

Memo

Het Drentse Landschap

Datum: 1-11-2022
Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Wolvenaanvallen en schademeldingen bij Het Drentse Landschap

---

Bij Het Drentse Landschap gaan we op de volgende manier met wolvenaanvallen en schademeldingen om in onze terreinen:

1. In terreinen van Het Drentse Landschap wordt vee ingezet voor de begrazing. Wij hebben drie beheerboerderijen met Limousins, twee gescheperde schaapkuddes en natuurgebieden waar schapen en Schotse Hooglanders lopen. Dit geeft ons een bijzondere positie ten opzichte van de andere TBO's; wij hebben dus eigen vee voor het beheer. Daarnaast werken we ook met ingehuurde kuddes voor begrazing en zijn er pachters die vee inzetten.
2. Bij een vermoedelijke aanval van een wolf op vee wordt er door onze boeren, schaapherders en pachters in alle gevallen contact opgenomen met de consulent van BIJ12 voor overleg.
3. De beoordeling of het zinvol is om een DNA-monster te nemen van het aangevallen vee, laten we aan de beoordelaar van BIJ12.
4. Voor zover wij weten worden alle gevallen waarvan door BIJ12 een dna-monster wordt afgenomen, vermeld op de website.
5. Gevallen waarbij geen DNA-afname meer mogelijk was, worden voor zover wij weten niet geregistreerd door BIJ12. Dit valt naar wij weten ook niet onder de opdracht van BIJ12.
6. Onze boeren die hun vee laten grazen in bepaalde natuurterreinen calculeren jaarlijks een bepaald verlies in van dieren die om wat voor reden dan ook sterven. Het komt voor dat dieren pas veel later of helemaal niet worden teruggevonden. Dat was ook al voor de komst van de wolf aan de orde. Het gaat per jaar, per boer, soms om enkele tot tientallen dieren. De doodsoorzaak is vaak niet meer te achterhalen.
7. Wij houden zelf vanaf 1 oktober 2022 een lijst bij van mogelijke wolvenaanvallen binnen onze natuurgebieden van vee waarvan geen monsters worden afgenomen.

8. Tot nu toe zijn er 2 aanvallen op schapen in Doldersum geweest met als gevolg 10 dode en 2 gewonde schapen. In Doldersum is een jonge Schotse Hooglander aangevallen en die moesten we uiteindelijk laten inslapen. Door BIJ12 is vastgesteld dat het dier is aangevallen door een wolf. Ook zijn er nog 5 jonge Schotse Hooglanders verdwenen en uiteindelijk teruggevonden. Hier kon geen DNA meer van afgenomen worden. Dus deze dieren zijn niet op de lijst opgenomen maar hebben we wel gemeld bij BIJ12. Voor de komst van de wolf hebben we ook vee verloren met onduidelijke doodsoorzaak. Wij sluiten echter niet uit dat een deel van die kalveren nu is gepakt door wolven.
9. Nagenoeg alle schapen met vermoedens van aanvallen door de wolf zijn gemeld en bemonsterd. Daarmee belanden ze ook op het overzicht op de site van BIJ12. Ook als het vervolgens niet aangetoond kan worden dat het een wolvenaanval betrof. Alle overige dood gevonden schapen in 2022 hebben andere doodsoorzaken of waren te laat gevonden voor DNA bemonstering. Hier valt niets met zekerheid over te zeggen. Onnauwkeurige inschatting is dat er dit jaar wellicht nog 10 mogelijke wolvenslachtoffers onder schapen waren, verspreid over al onze terreinen.
10. Onze ecoloog neemt deel aan het structureel monitoringsoverleg waar ook de provincie bij zit. De onduidelijkheid rond vermoedelijke maar niet door DNA bewezen aanvallen komt daar geregeld aan de orde. Oplossingen van wat we daar mee moeten of kunnen zijn er tot nu toe nog niet. Recent is dit overleg opgeschaald van Zuidwest-Drenthe tot Drenthe en deels Friesland breed. Volgende overleg staat gepland voor half november. Dit onderwerp staat waarschijnlijk ook weer op de agenda. Onze rayonbeheerders hebben daarnaast regelmatig contact met medewerkers van de provincie (zoals 5.1.2.e en 5.1.2.e) over faunabeheer waarbij ook de wolf wordt besproken.
11. Wat onze door schapen begraasde terreinen betreft is er ondertussen per terrein een keuze op maat gemaakt in beschermingsmaatregelen tegen de wolf. Maatregelen variëren van het inrichten van wolfwerende nachtweides, het werken met wolfwerende verplaatsbare afrasteringen tot het inzetten van kuddebewakingshonden. Ook zijn er enkele terreinen waar we gestopt zijn met inscharing van schapen en op zoek zijn naar aangepaste vormen van beheer.
12. Tot slot vinden er ook aanvallen van honden op vee (met name schapen) plaats in onze terreinen. De laatste aanval is echter inmiddels al bijna 2 jaar geleden, op het Uffelter Binnenveld.

Memo

Datum: 1-11-2022
Van: 5.1.2.e /5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Wolvenaanvallen en schademeldingen bij Staatsbosbeheer

---

Bij Staatsbosbeheer Drenthe gaan we op de volgende manier met wolvenaanvallen en schademeldingen om in onze terreinen:

13. In terreinen van Staatsbosbeheer werken we over het algemeen met vee van derden.
14. Bij een vermoedelijke aanval van een wolf op vee, dringen we er in alle gevallen bij de pachter, gebruiker of herder op aan om de schade te melden bij BIJ12. We raden nooit af om BIJ12 in te schakelen. Voor zover wij weten is melding bij BIJ12 overigens niet verplicht voor een veehouder. We controleren niet of een pachter daadwerkelijk een schademelding heeft gedaan. In sommige gevallen, bijvoorbeeld als de pachter te druk is, bellen wij in overleg met de pachter BIJ12.
15. Het is niet aan SBB om meldingen bij BJ12 te doen als het om vee gaat van pachters, herders of gebruikers.
16. De beoordeling of het zinvol is om een DNA-monster te nemen van het aangevallen vee laten we aan de beoordelaar van BIJ12.
17. Als het wel om eigen vee gaat dat is aangevallen, nemen we in alle gevallen contact op met de consulent van BIJ12 voor overleg.
18. Voor zover wij weten worden alle gevallen waarvan door BIJ12 een dna-monsters wordt afgenomen, vermeld op de website. In sommige gevallen zijn aanvallen gepinpoint op het huisadres van de melder zoals bekend bij BIJ12 en niet op de locatie van de daadwerkelijke aanval.
19. Gevallen waarbij geen DNA-afname meer mogelijk was, worden voor zover wij weten niet geregistreerd door BIJ12. Dit valt naar wij weten ook niet onder de opdracht van BIJ12.
20. Diverse schapenhouders die vee laten grazen (met name schapen, maar soms ook runderen) binnen een raster (dus geen gescheperde kuddes) calculeren jaarlijks een bepaald verlies in van dieren die om wat reden dan ook sterven. Diverse dieren worden pas veel later of helemaal niet teruggevonden. Dat was ook al voor de komst van de wolf aan de orde. Het gaat per jaar, per pachter, soms om enkele tot enkele tientallen dieren. De doodsoorzaak is vaak niet meer te achterhalen.
21. Wij houden zelf vanaf 1 oktober 2022 een lijst bij van mogelijke wolvenaanvallen binnen onze terreinen op vee waarvan geen monsters worden afgenomen. Tot nu toe twee gevallen, 2 schapen in Gees, 3 in het Dwingelderveld. Maar ook hier geldt, dat de doodsoorzaak vaak niet meer is te achterhalen of dieren worden in het geheel niet teruggevonden. Daarvoor zijn in ieder geval een aantal kalveren verdwenen in de de Sayaguesa-kudde in de Drents-Friese Wold (2 tot 3 kalveren) en in de Galloway-kudde in het Hart van Drenthe (ook enkele kalveren). Ook in deze kuddes waren er voor de komst van de wolf verliezen met onduidelijke doodsoorzaak. Wij sluiten niet uit dat een deel van die kalveren nu wordt gepakt door wolven. Voor zover wij weten zijn elders in onze terreinen geen verdwenen runderen bekend.
22. We delen onze vermoedens van aanvallen van wolven niet actief met de provincie, omdat daar naar ons idee geen verzoek over is gedaan of afspraak over is gemaakt. De boswachters ecologie hebben wel geregeld contact met een ambtenaar van de provincie over onderzoek en monitoring. In die gesprekken komen mogelijk aanvallen soms wel aan de orde.
23. Tot slot, er vinden ook geregeld aanvallen van honden op vee (met name schapen) plaats in onze terreinen. De laatste tijd speelde dit in de Kudde van Anloo en op het Echtenerzand bij Ruinen.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
De Minister voor Natuur en Stikstof
Mevrouw C. Van der Wal-Zeggelink
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Leeuwarden, … februari 2023

Verzonden… februari 2023

Geachte mevrouw Van der Wal, (of Excellentie?)

Op 15 november 2022 heeft u een brief, met het kenmerk 2018-012575, ontvangen van provincie Gelderland over de wolf (*Canis lupus*). In deze brief werd u gevraagd om in Europees verband te pleiten voor een aanpassing van de beschermde status van de wolf. Aanvullend vernamen wij dat het Europees Parlement op 24 november 2022 een resolutie heeft aangenomen. Door deze resolutie wenst eveneens het Europees Parlement dat de wolf in Europa minder strikt wordt beschermd. Het bestuur van de provincies Fryslân, Drenthe en Overijssel willen met deze brief aan u kenbaar maken achter het verzoek van de provincie Gelderland en de resolutie van het Europees Parlement te staan. We vragen u dit standpunt richting de Europese Commissie uit te dragen. In deze brief lichten wij ons standpunt toe.

Standpunt provincies beschermingsstatus
Wij zijn van mening dat samenleven met de wolf in regio's met grote natuurgebieden mogelijk is. Echter, het grote aantal wolvenaanvallen op landbouwhuisdieren maakt duidelijk dat de situatie op het (noordelijke) platteland onhoudbaar is. Onder de huidige wet- en regelgeving zijn er geen beheermaatregelen mogelijk voor bestrijding van de wolf. Wij vrezen dat dit ervoor gaat zorgen dat vee en hobbydieren niet meer geweid worden, wat onder andere gevolgen heeft voor het landschappelijk effecten en biodiversiteit. Ook zal het draagvlak voor natuur en beleidsvoornemens hieromtrent kunnen verminderen. Gelet op de gunstige ontwikkeling van de wolf in Europa, beogen onze provincies dat er meer mogelijkheden voor sturing van wolven zouden moeten zijn. Zo zou er onderscheid moeten zijn naar locaties waar de aanwezigheid van wolven niet of slechts in beperkte mate tot conflicten leidt, en waar het samenleven tussen mens en wolf redelijkerwijs moeilijk is. Hierdoor kunnen conflictsituaties -die zich nu al voordoen- worden aangepakt. Dit vraagt om een verlaging van de Europese beschermingsregime van de wolf.

Brief aan Tweede Kamer
U stuurde op 2 december 2022 uw reactie -op het verzoek van de vaste commissies voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het standpunt van de beschermde status van de wolf in het verdrag van Bern- aan de Tweede Kamer. Hierin stelde u het volgende: *"Ik vind het niet verstandig om nu, vooruitlopend op de maatschappelijke dialoog die de RDA gaat organiseren en het advies wat de RDA zal uitbrengen, het standpunt van Nederland binnen de EU te wijzigen."* Gezien onze wens -om het beschermingsregime van de wolf te verlagen

en meer beheermogelijkheden van de wolf- hadden we vanuit onze provincies op een andere insteek gehoopt in uw reactie aan de Tweede Kamer.

Ondanks dat wij uw oproep begrijpen -om te wachten tot de uitkomsten en daaraan gekoppeld advies van maatschappelijk dialoog- zien wij een noodzaak om sneller te handelen. Tijdens uw werkbezoek van 5 december 2022 aan de provincie Drenthe heeft u kennisgenomen van de grote maatschappelijke onrust en zorgen die inwoners/dierhouders hebben over de wolf. Net als in Gelderland vallen in onze provincies sinds 2018 regelmatig landbouwhuisdieren ten prooi aan de wolf. Afgelopen jaar kenmerkte zich door een exorbitante toename van wolvenschade. Verder zien wij de bezorgdheid bij dierhouders in onze provincies daarom ook toenemen en de discussies over de wolf verharden.

Tekortkomingen huidige mogelijkheden
Het treffen van preventieve maatregelen kan zorgen voor het conflictarmer samenleven met de wolf. Afgelopen jaren hebben we als provincies daarom diverse beleidsinstrumenten ingezet om dit proces te versoepelen. Echter, er zijn dilemma's waar dierhouders tegenaan blijven lopen. Bijvoorbeeld de effectiviteit van de maatregelen in hun specifieke situatie. Ook ontbreken op dit moment de fysieke en financiële mogelijkheden om de geplaatste hekwerken te onderhouden. Daarnaast ontbreekt een langetermijnvisie/perspectief en daarmee de toekomstige mogelijkheden voor het beheer van de wolf. Dit is misschien wel het belangrijkste gemis voor dierhouders.
Verder zijn de kosten van het subsidiëren van deze maatregelen enorm. Dat staat ons inziens op gespannen voet met de groei van de wolvenpopulatie in Europa, waarmee de gunstige staat van instandhouding van de wolf op Europees niveau, reeds ruimhartig wordt behaald.

Hieraan willen wij toevoegen dat we -net als provincie Gelderland- het woord 'beheer' ruimer interpreteren dan alleen het doden van de wolf. Zo kunnen ook niet-lethale alternatieven effectief zijn om de problematiek rondom wolven te beperken. Het gaat dan bijvoorbeeld om het verjagen en afschrikken van de wolf in bepaalde gebieden.

Verzoek
Door de nu heersende beschermde status van de wolf is het beheer van de wolf vrijwel onmogelijk. Juist omwille van het draagvlak voor de wolf en het doel om conflictarm met de wolf samen te leven, doen wij een beroep op u om hierin verandering te brengen. Wij vragen u daarom om er bij de Europese Commissie op aan te dringen om de Europese regelgeving zodanig aan te passen dat het beschermingsniveau van de wolf wordt verlaagd, zodat er meer beheermaatregelen ten aanzien van de wolf kunnen worden ingezet.
Een goede mogelijkheid zien wij in het bewerkstellingen bij de Europese Commissie om de Nederlandse wolven als onderdeel te zien van de Duits-Poolse populatie, waartoe dan ook Deense en Vlaamse wolven gerekend kunnen worden. Zo'n internationale aanpak zou zijn beslag kunnen krijgen in een internationaal wolvenbeleidsplan, waarin leefgebieden kunnen worden aangewezen die voldoende potentie (qua rust en wildbezetting) hebben om wolven zonder problemen ruimte te bieden. Daar tegenover staan dan meer beheermogelijkheden in gebieden waar wolven onvoldoende wilde prooidieren vinden en aangewezen zijn op gehouden hoefdieren.

Wij willen u graag uitnodigingen voor een persoonlijk gesprek op één van onze provinciehuizen zodat wij onze gezamenlijke visie hieromtrent nader kunnen toelichtingen.

Hoogachtend,

CONCEPT

College van Gedeputeerde Staten van Friesland

College van Gedeputeerde Staten van Drenthe

College van Gedeputeerde Staten van Overijssel

CONCEPT

S Verslag vergadering van de Gebiedscommissie Wolf, donderdag 3 maart 2022

Aanwezig:

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e (verslag**)**

1. Opening en stand van zaken

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen welkom, in het bijzonder 5.1.2.e de 5.1.2.e voor Drenthe.
5.1.2.e staat vast in het verkeer en zal iets later aanschuiven. 5.1.2.e heeft intern een andere functie gekregen en zal voor dit beleidsveld worden vervangen. Wie dat gaat worden is nog niet duidelijk.

2. Verslag 19 november 2021

Het verslag wordt zonder op- en of aanmerkingen vastgesteld. Voorstel m.b.t. de verslaglegging en verslagen:
Het verslag wordt (daar waar de overige werkzaamheden het toelaten) binnen een werkweek rondgestuurd.
Het verslag wordt tevens naar BIJ12 gestuurd**.**
Aan het verslag wordt een actielijst gekoppeld die na elk overleg vernieuwd wordt.
Besluiten cq adviezen richting gedeputeerde staten van de provincie moeten via een formeler traject.

Los van het verslag wordt afgesproken dat voor snellere verwerking van wolf meldingen een app van 5.1.2.e naar 5.1.2.e gaat en dat 5.1.2.e het in de app groep van de commissie meldt, mits daar toestemming voor is. De vervanger van 5.1.2.e moet daar dan ook van op de hoogte zijn.
5.1.2.e gaat regelen dat hij een dag met 5.1.2.e gaat meelopen.

3. Laatste ontwikkelingen rondom aanwezige wolven

De wolvenschade in Drenthe neemt af maar daarentegen neemt de wolvenschade in Friesland juist toe, dat blijkt ook uit de camerabeelden van SBB. Het gaat hier zeker om een mannetje en een vrouwtje.
In Friesland moet men nog starten met het ontwikkelen van een subsidieregeling voor het aanvragen van wolfwerende rasters.
5.1.2.e geeft aan dat bij BIJ12 alle aangiftes van dit jaar nog op “nog niet bekend” staan. Dat staat er al 2 maanden en dat duurt wel erg lang, dit heeft immers ook gevolgen voor uitbetaling van vergoeding van de schade aan dierhouders. De gebiedscommissie kan hierin ook adviseren. Er wordt een advies richting BIJ12 gestuurd met een afschrift naar de provincie om deze procedure te versnellen. We zouden beter volgens het Zweedse model kunnen werken, aldus 5.1.2.e; daar wordt schadevergoeding uitgekeerd wanneer voor 80% aannemelijk is dat de schade is veroorzaakt door een wolf.

4. Aanstelling wolvenconsulent

5.1.2.e is inmiddels begonnen als 5.1.2.e Hij merkt dat de dierhouders welwillend zijn maar dat zij wel veel problemen ervaren. Veelal kost het plaatsen van een raster te veel werk; het land moet voor een rappa toegankelijk zijn voor een quad, (en die moet je dan wel hebben of over kunnen beschikken).
Bescherming van 700 schapen kost ongeveer € 50.000,00 en dan loop je weer tegen de deminimis regeling aan.
Soms is de norm van BIJ12 net niet passend, dit zou moeten worden aangepast.

Het is wenselijk om dmv een persbericht bekend te maken dat de 5.1.2.e in Drenthe begonnen is. Hiervoor een afspraak maken met 5.1.2.e en 5.1.2.e

Verder heeft 5.1.2.e nog geen contract ontvangen, 5.1.2.e gaat dit na.

5.1.2.e laat weten dat er bij Diever een raster bedrijf zit (5.1.2.e ?). wellicht is het een goed idee dat 5.1.2.e kennis gaat maken met dat bedrijf om te kijken wat ze eventueel voor de veehouders kunnen betekenen. Daarna zou ABEOS met het bedrijf in contact kunnen worden gebracht.

5. Landelijke ontwikkelingen

Er is een notitie van 5.1.2.e vanuit LOW naar BIJ12 gegaan mbt het wolvenplan. De vergoeding voor rasters moet verbreed worden naar andere kwetsbare diersoorten, aldus 5.1.2.e
De basis blijft preventie, er kan pas sprake zijn van een probleemwolf als een wolf herhaaldelijk goed beschermde dieren heeft aangevallen. Dit moet in een praktisch uitvoerbare escalatieladder worden vastgelegd.
Het vorige wolvenplan is geschreven zonder input van dierhouders. 5.1.2.e geeft met klem aan dat nu echt anders moet.
De voorzitter geeft aan dat men in Drenthe begint te snappen dat het opgelost moet worden. Nu nog een oplossing voor grote schaaphouders.
Afgesproken wordt dat de input voor het wolvenplan vanuit de gebiedscommissie moet komen. De voorzitter neemt dit mee in zijn gesprek met gedeputeerde Jumelet.

6. Project vergoeding arbeid

Schapenhouderrasters met arbeid vergoeden. Er moet een norm voor bedacht worden, er is onderzoek nodig dat moet ergens op gebaseerd zijn.
Je zou bijvoorbeeld een loonwerker met rappa systeem op kosten van de provincie kunnen inzetten op problemen bij andere boeren (evt met eigen bijdrage van de boer). 5.1.2.e heeft de nodige contacten, hij schrijft een voorstel uit samen met 5.1.2.e en 5.1.2.e

Overige punten:

- Het zou heel fijn zijn als de gebiedscommissie over een eigen budget kon beschikken, 5.1.2.e gaat dit met 5.1.2.e opnemen.
- Monitoringsplan; SBB heeft hier sterke behoefte aan. Er is wel een landelijk wolvenmeldpunt maar dan duurt het veel te lang voordat de informatie beschikbaar komt. Het is beter zelf de rol op te pakken en er voor te zorgen dat alle informatie beschikbaar komt (**wie actie?**).
- De subsidieaanvraag moet worden vereenvoudigd, 8 stallijsten kunnen ook naar 4. Verder zou het aanvraagformulier gebruikersvriendelijker gemaakt kunnen worden. 5.1.2.e gaat dit na bij 5.1.2.e
- Daarnaast graag het geanonimiseerde subsidie aanvragen overzicht bij het verslag voegen.
- Van de wildcamera's die 5.1.2.e had opgehangen zijn nooit de beelden gedeeld, hoe zit dit? De wolvencommissie spreekt uit dat in het vervolg de

wolvenconsulent de camera's plaatst en uitleest. De camera's kunnen worden aangeschaft vanuit het budget van de wolvencommissie.

- 5.1.2.e schrijft een voorstel om via BIJ12 inzicht te krijgen in hoeverre de afrasteringen wolfwerend waren bij schadegevallen.
- 5.1.2.e en 5.1.2.e gaan kijken of er iets geregeld kan worden dat schaaphouders, indien gewenst, hulp krijgen bij het plaatsen van vaste rasters.

- 5.1.2.e maakt een voorstel voor een brief waarmee de provincie aan de slag kan richting de EU om de Deminimis regeling te verhogen.

- Daarnaast moet er landelijk actie worden ondernomen om andere dierhouders ook in de subsidieregeling te krijgen.

Verslag wolvencommissie Drenthe

Datum: 13 januari 2023

Tijd: 11 – 13 uur

Locatie: Provinciehuis Assen & Online

Aanwezig: 5.1.2.e, 5.1.2.e 5.1.2.e

Gasten: 5.1.2.e (tot half 10)

Afwezig: n.v.t.

Notulist: 5.1.2.e

---

1. Opening

2. Presentatie gasten TU Delft > Pilot Bio Barrière

a. Op plaats waar veel aanvallen zijn > Westerveld
b. Half jaar tot jaar
c. Kosten zijn waarschijnlijk vergelijkbaar met het aanbrengen van een WW-raster

d. Reactie commissie:
   i. Op voorhand raadplegen van deskundigen (bijvoorbeeld 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e WUR) om na te gaan of dit realistisch en haalbaar is.
   ii. Kom met een concreet voorstel; waarborgen continuïteit, kleine pilot binnen budget.
   iii. Overleg met betrokken organisaties.
   iv. Budget
   v. Voorwaarden
      1. Jaar is te kort in verband met de resultaten in Amerika
      2. Verstorend effect op flora en fauna door kunstmatig verspreiden van dit middel
   vi. Geurproef van Groningen moet naar gekeken worden door de studenten.

3. Mededelingen

a. Draaiboek calamiteiten t.b.v. gemeenten
   i. Wordt opgesteld in samenwerking met 5.1.2.e vanuit de VNG.

b. Gezamenlijke communicatiestrategie
   i. Preventie (i.c.m. gebiedscommissie), bescherming (i.c.m. gebiedscommissie), subsidie & uitleggen van beleid.
   ii. Ook toevoegen: open communicatie over wat gebeurt er in Drenthe met de wolf + ontwikkeling (van roedels + verwachting wat die wolven gaan doen zoals toename in aanvallen) en wat is de schade (zie website provincie Gelderland).
   iii. Eén Q&A.
   iv. 5.1.2.e heeft contact met de Veiligheidsregio om dit in februari te kunnen bespreken.
   v. Volgende keer op de agenda + concept presenteren. > **actie** 5.1.2.e **/** 5.1.2.e

c. Nieuw commissielid vanuit de paardenhouderij: 5.1.2.e

4. Verslag 15 december 2022

a. Pag 2 > 9a wordt **niet** gemonitord is wel de wens.
b. Pag 3 > 10e Aspecten juridische aansprakelijkheid + verzekerbaarheid moeten toegevoegd worden.
c. Verslag is aangepast en akkoord verder.

5. Actielijst (zie bijlage)

6. Gesprek BIJ12 > punten mee te nemen door 5.1.2.e **/** 5.1.2.e

a. Updaten van incidenten dagelijks bijhouden (landelijk).
b. Grensgevallen zijn ook een aandachtspunt.
c. 5.1.2.e Taxatierapport ook verstrekken aan de boeren. 5.1.2.e staat in de brief dus wordt meegenomen.
d. 5.1.2.e Alleen zakelijke mededelingen. Onderdeel 7. Verhaal van hondenaanvallen is desinformatie en moet weerlegd worden. 5.1.2.e Dit heeft op de website gestaan van BIJ12 maar dat is eraf gehaald. Staat los van BIJ12. Moet wel de wereld uit. Aandachtspunt voor communicatie. > **actie** 5.1.2.e
e. AK: DNA monster laten afnemen door de veearts. 5.1.2.e dit onderwerp staat op de lijst van verbeterpunten, vanuit de provincie wordt hier aandacht aan geschonken en is een hoge prioriteit.
f. 5.1.2.e Marktconforme prijs, hoe wordt die bepaald? 5.1.2.e Voor bijzondere situaties zouden er klasse 3 taxateurs naartoe moeten. 5.1.2.e Snelheid van handelen is dan wel een aandachtspunt.
g. Een deadline aangeven voor de praktijkoplossingen op factsheet.
h. Monitoring schadegevallen meenemen.

7. Subsidieregeling (zie bijlage)

a. Conclusie paardenhouderij: doorzetten regeling maar wel bijwerken wanneer nodig.
b. 5.1.2.e Wordt er ook over een type raster gesproken? 5.1.2.e dit wordt meegenomen in de communicatie als de regeling live gaat. 5.1.2.e advies van BIJ12 is doelvoorschrift. Er is behoefte aan een factsheet en die opdracht ligt bij BIJ12 (vanuit IPO maar zonder deadline). 5.1.2.e in hoeverre maakt het uit dat de draad aan de buitenkant zit? Waarom zijn er geen walibi's opgenomen? 5.1.2.e uitzondering op de regel.
c. 5.1.2.e Indexering van meest gebruikte materialen voor de rastering. 5.1.2.e kun je niet refereren aan de CBS index? 5.1.2.e neemt dit mee alleen is de prijs harder gestegen dan de consumentenindex en heeft contact met de leverancier. 5.1.2.e specifiek navragen bij RAPPA en Gallagher. > **actie** 5.1.2.e
d. 5.1.2.e wat als er 80% van de pot naar de paardenhouderij gaat? Is dat de bedoeling? 5.1.2.e schotten aan de regeling toevoegen. 5.1.2.e sturen op preventie. Ideaal beeld is schapen en geiten achter wolfwerende-rasters. Wat gaat de wolf doen als dit gerealiseerd is? Wanneer is het kantelpunt van meer incidenten met paarden e.d. bereikt? 5.1.2.e vraag voor kalveren en pinken zal groter worden. Schotten goed idee. 5.1.2.e aanvragen en verleningen moeten goed gemonitord worden. 5.1.2.e wat als de pot leeg is aan één kant? 5.1.2.e afhankelijk van de ontwikkeling, er kan opgehoogd worden of het schot kan verschoven. Politieke keuze. 5.1.2.e wel een schot inzetten ten behoeve van de schapen. 5.1.2.e als het budget sowieso opgehoogd wordt heeft een schot geen zin. 5.1.2.e er is eerst ruim voldoende geld, na half jaar bekijken waar het geld heen is gegaan of gaat. **Advies van de commissie: op dit moment geen schot inbouwen maar monitoren en na half jaar bekijken waar de gelden naar zijn uitgekeerd.** 5.1.2.e kanttekening na een half jaar is er een nieuw college.
e. Pot wordt bijgesteld naar 8 ton. Er is ook nog 2 ton in 2022 beschikbaar gesteld.
f. 5.1.2.e Artikel 6: eenmaal aanvragen per diersoort. Waarom is dat? 5.1.2.e Op basis van stallijsten wanneer de eerste aanvraag is. Als er daarna uitgebreid wordt is het bekend dat dit in een wolventerritorium is en dus ook het risico en de maatregelen die daarbij nodig zijn. 5.1.2.e peiljaar is 2022. 5.1.2.e door lering komt een boer erachter dat hij de rasters wil uitbreiden bij bestaande kudde in het peiljaar. 5.1.2.e adviseert gelijk alles in de rasters te zetten. 5.1.2.e coulance regeling bedenken

voor aanvragers? 5.1.2.e toevoegen peiljaar met gemiddelde aantal schapen/geiten. Voor paarden lukt dit niet omdat de registratie nog niet volledig is. > **actie** 5.1.2.e

g. 5.1.2.e artikel 9.2 €30,- per dier. Dit gaat over een schaap. 5.1.2.e dit is per soort raster. Andere hoefdieren worden vaak op vaste locaties gehouden. Prijs wordt bepaald per begrazingseenheid. Wordt toegevoegd door 5.1.2.e > **actie** 5.1.2.e

h. 5.1.2.e titel meer kaderen. Subsidie gaat over afrastering en niet over kudde-bewakingshonden. 5.1.2.e in artikel 2 wordt dit benoemd.

8. Monitoring schadegevallen

a. Vast punt op de agenda. **> actie** 5.1.2.e

9. Communicatie

a. **Flyer BIJ12 > breed verspreiden**

b. **Organiseren bijeenkomst paarden**

i. Gaat de gebiedscommissie organiseren. Op dezelfde manier als de vorige bijeenkomsten.

ii. Ook webinar is gewenst.

iii. Intensiveren naar inwoners toe. Dit behoort tot de communicatiestrategie.

c. **Organiseren bijeenkomst veehouderij**

i. Weinig signalen van rundveehouders.

ii. Behouden we op de agenda. > **actie** 5.1.2.e

iii. 5.1.2.e in april als de koeien weer van stal gaan is dit urgenter. Niet duidelijk wat de verwachtingen zijn wat betreft probleemwolven en manieren van bescherming.

d. **Afspraken met gedeputeerde Jumelet worden op 31/1 gecommuniceerd**

i. Juridische uitvraag, verbreding subsidie, melden over twee pilots (LNV + plaatsen rasters), gesprek BIJ12 verbeterpunten

10. Overlegfrequentie

a. 1x in de twee maand. Bij calamiteiten overleg inlassen. > **actie** 5.1.2.e **/** 5.1.2.e

b. 5.1.2.e in februari nog wel even vergaderen vanwege urgente zaken. Daarna overgaan op de frequentie zoals bij 10a benoemd.

11. Rondvraag

a. 5.1.2.e Plaatje van bewegingen van de wolven in Drenthe. Kan dat gemaakt worden? > **actie** 5.1.2.e

b. 5.1.2.e gaat pilot uitwerken voor het uitzetten van rasters samen met 5.1.2.e en 5.1.2.e Donderdag hebben zij een gesprek over. Volgende keer terugmelding. > **actie** 5.1.2.e

c. 5.1.2.e Pilot LNV graag kijken naar wat er al gedaan is. 5.1.2.e maakt afspraak met 5.1.2.e /5.1.2.e Uitwerking concrete opdracht volgende keer op de agenda. **> actie** 5.1.2.e vraagt bij monitoring intern na **> actie** 5.1.2.e

d. 5.1.2.e rustig, alles wel goed op camera. Camera's worden gestolen in het Drents-Friesewold.

e. 5.1.2.e druk gehad afgelopen kwartaal vooral paardenhouderij en hobbyisten. Gaat op dezelfde voet door.

12. Sluiting vergadering

Volgende vergadering: 22 februari 2023.

Agenda wolvencommissie Drenthe

Datum: 22 februari 2023

Tijd: 10 - 12 uur

Locatie: Provinciehuis Assen, kamer A0.02

---

1. Opening + Vastellen agenda

2. Mededelingen
   a. Calamiteitenplan burgemeesters compact
   b. Draaiboek burgemeesters landelijk
   c. Versneld DNA-onderzoek in Drenthe
   d. Monitoring Incidenten & Rasters (https://forms.office.com/e/EzTdGr19wG)
   e. Communicatie naar extern & intern
   f. Persbericht provincie uitbreiding subsidie + verlaagde status van bescherming
      i. Drentse aanpak wolf Statenbrief is ingekomen stuk op PS vergadering 8 maart

3. Verslag 13 januari 2023 (zie bijlage)

4. Actielijst (zie bijlage)

5. Terugkoppeling gesprek BIJ12

6. Subsidieregeling uitbreiding & aanvragen

7. Subsidies
   a. TU Delft – Bio Barrière – projectplan (zie bijlage)
   b. Bijkomende schade
   c. Plaatsen Wolfwerende Rasters
   d. Wolfwerende rasters & effecten op overig flora en fauna

8. Kennisbijeenkomsten
   a. Organiseren buurthuizen; Midden-Drenthe
   b. Organiseren bijeenkomst paarden
   c. Organiseren bijeenkomst veehouderij

9. Provinciale Klankbordgroep

10. Rondvraag

11. Sluiting vergadering

From: "5.1.2.e "
Sent: Wed, 8 Dec 2021 13:26:21 +0100
To: "'5.1.2.e '" <5.1.2.e @gmail.com>
Subject: FW: Voordracht wolvenconsulent
Attachments: Drenthe, wolven en nulstand.docx

fyi

p.s. Buiten reikwijdte
Buiten reikwijdte

5.1.2.e

5.1.2.e Advies & Projecten
5.1.2.e
5.1.2.e
Buiten reikwijdte

Staatsbosbeheer - Drenthe

I prefer winter and fall, when you feel the bone structure of the landscape. Something waits beneath it; the whole story doesn't show.
Andrew Weyth

Van: 5.1.2.e [5.1.2.e @gcsix.nl]
Verzonden: dinsdag 7 december 2021 09:23
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>; 5.1.2.e <5.1.2.e @upcmail.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @home.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Onderwerp: Re: Voordracht wolvenconsulent

Allen,

Mooi, dat er voortgang is.

Het is wel belangrijk dat de werkzaamheden van de wolvenconsulent en de raster-ondersteuners goed op elkaar worden afgestemd.
De raster-ondersteuners moeten worden aangestuurd en dat lijkt mij een taak van de wolvenconsulent.

Als bijlage stuur ik een notitie van 5.1.2.e Dat is een 5.1.2.e
Het is afgelopen februari geschreven, toen het een tijdje rustig was. Wat hij in het vooruitzicht stelt, is nu aan het gebeuren.
Het is geen vrolijk verhaal.
Aan de ene kant zie ik de wolven dat de wolven blijven komen en aan de andere kant denk ik dat men niet snel afstapt van het nulstandbeleid.
Vooral de schapen zijn dan het kind van de rekening.

Groet,
5.1.2.e

Op 07-12-2021 om 08:50 schreef 5.1.2.e

Beste allen,

Naar aanleiding van jullie mails:

1. Zodra de opzet van 5.1.2.e voor de inzet van mensen van AB en Abeos klaar is zal ik het voorleggen aan de provincie
2. Wat betreft 5.1.2.e ook dat zal ik voorleggen aan 5.1.2.e welke procedure moeten we volgen om tot benoeming over te kunnen gaan. In het gesprek met hem kunnen we aangeven wat we qua houding van hem verwachten.

Groet,

5.1.2.e

Op ma 6 dec. 2021 om 20:04 schreef 5.1.2.e <5.1.2.e @upcmail.nl>:

> Commissieleden,
>
> Ik ga er niet voor liggen, nee. Maar je weet inmiddels hoe ik er naar kijk; we staan naast veehouders groot en klein, dan bereiken we misschien een grotere bereidheid om met preventieve rasters te werken. Hoewel dat zonder arbeidsvergoeding een lapmiddel is tegen een ramp in slow-motion.
>
> 5.1.2.e zal inhoudelijk voldoende kunnen brengen, dat denk ik ook wel. Gezien het bovenstaande hoop ik op warmte, tact, rust en praktisch meedenken en voelen. Geen hoorbare vooroordelen jegens gangbare veehouderij en geen onwrikbare pro-wolf ideeën.
>
> Verder nog even een update: ik heb AB Service gesproken, die hebben 2 a 3 mensen inzetbaar vanuit omgeving Boijl en Zandhuizen, die in West-Drenthe als raster-ondersteuners (laten we daar een mooi woord voor verzinnen) aan de slag kunnen. Het zijn ervaren agrarisch medewerkers die tussen melktijden overdag tijd hebben voor dit werk. Een aantal zijn zelf schapenhouder en kunnen wel aardig inschatten waar het om draait.
>
> En Abeos (Beilen) ook gesproken, die hebben woensdag ook namen en rugnummers van twee geschikte mensen in Drenthe. Tarieven per uur tussen 25,- en 40,- (laatste voor mensen die ze zelf in dienst hebben). Ik maak een opzetje/voorstel met kostenraming dat we aan de provincie kunnen voorleggen. Ik heb evt komende zaterdag en/of volgende week vrijdag/zaterdag beschikbaar voor een trainingsbijeenkomst van een dagdeel. Het zou mooi zijn als we dit begin volgende week bekend kunnen maken.
>
> Groeten,
>
> 5.1.2.e
>
> Op 6-12-2021 om 19:00 schreef 5.1.2.e
> > Allen,
> >
> > na enig nadenken en hier en daar informeren, heeft 5.1.2.e mij
> > laten weten dat hij bereid is om, als hem dat gevraagd wordt,

> Buiten reikwijdte voor Drenthe te worden.
> 5.1.2.e heeft enige bedenkingen, maar ik denk dat deze niet
> onoverkomelijk zijn.
> Daarom draag ik 5.1.2.e voor. Er zou een proeftijd van 3 maanden kunnen
> worden afgesproken.
>
> Graag hoor ik welke stappen er nu gezet gaan worden.
>
> Met vriendelijke groet,
> 5.1.2.e
>
> Op 03-12-2021 om 13:43 schreef 5.1.2.e
>>
>> Allen,
>>
>> Soms moet je getriggerd worden om een idee te krijgen.
>> Zo kwam de naam 5.1.2.e in mij op. Ik begrijp niet dat ik niet
>> eerder aan hem heb gedacht.
>> https://www.mekelogischbeheer.nl/ <https://www.mekelogischbeheer.nl/>
>>
5.1.2.e Heeft veel ervaring met begrazing met
>> allerlei diersoorten.
>> Ik ken hem omdat 5.1.2.e
>>
>> 5.1.2.e is zeer praktisch ingesteld, spreekt en verstaat de taal van de
>> veehouders.
>> Heeft zeer ruime ervaring met allerlei rasters voor moeilijk binnen
>> te houden diersoorten. (Landgeiten!)
>>
>> Ik heb hem gebeld. Hij heeft tijd en voelt er wel voor. Hij gaat nog
>> even met Buiten reikwijdte overleggen. 5.1.2.e kennende komt dit wel goed.
>> Het kan gecombineerd worden met zijn overige werkzaamheden en hij is
>> op korte termijn beschikbaar.
>>
>> Als hij bereid is dan draag ik 5.1.2.e voor als 5.1.2.e
>> Ik denk dat de volgende stap is dat een delegatie van de
>> wolvencommissie en de provincie een gesprek met het voert.
>>
>> Groet,
>> 5.1.2.e
>>

Drenthe, wolven en nulstand.
Door: 5.1.2.e februari 2021

De eerste twee weken van februari stond eigenlijk Belarus gepland. Dat ging dus niet.. het werd Drenthe.
In 2018 monitorden we samen met de boswachter en een klein groepje vrijwilligers de eerste wolvin die zich in Midden-Drenthe scheen te willen vestigen. Het viel me toen al op dat er wel reewild zat, maar ik had ernstige twijfels of dat genoeg zou zijn om een roedel te voeden. Deze wolvin keerde in de droge zomer het gebied de rug toe en ging naar de Veluwe waar ze het eerste Nederlandse roedel stichtte.

Nu, in februari 2021 had ik mazzel. Er lag behoorlijk wat sneeuw….En het tracken in sneeuw is een peulenschil. Ik had geen wolf verwacht maar een doortrekker viel zeker niet uit te sluiten, maar niet gevonden. Hele dagen alles afgestruind. En weer werd overduidelijk dat er wel reewild zit, maar absoluut niet genoeg om een roedel mee te voeden. Er zaten opvallend veel hazen overigens. Maar ook op alleen haas en ree kan een roedel niet leven. Er mist gewoon een andere grote prooi, zoals zwijn of hert.

In diverse andere territoria waar ik wolven monitor, zijn altijd twee of meer hoefdiersoorten ruim als prooi aanwezig: ree, zwijn, damhert en/of edelhert. En overal blijkt dat tijdens de eerste levensmaanden van de welpen, wildzwijn een zeer groot deel uitmaakt van het benodigde voedsel. In mei, juni en juli zie je de kleine pyjama's in rap tempo uit de rotten verdwijnen. Ook in augustus en september zie je dat nog, al wordt het dan geleidelijk aan minder. Daarna wordt wildzwijn moeilijker te pakken te krijgen, de rotten zijn kleiner en de jonge zwijnen al een stuk groter. Er komt dan ook weer meer spreiding in de prooien.

Nu valt het beslist niet uit te sluiten dat weer een wolf het in Drenthe gaat proberen. En als er niet direct het eerste seizoen een kurkdroge zomer volgt, heb je kans dat er zich eentje vestigt. Komt het tot paarvorming en zelfs welpen, dan heeft het roedel de keus: of een heel groot territorium te bezetten, of zich een andere voedselbron aan te boren. Een groot territorium belopen en markeren is een hoop werk. Het telkens weer grote wegen oversteken is ook een gevaarlijke bezigheid.
Het lijkt veel meer voor de hand te liggen dat ze zich op vee zullen gaan richten. En in Drenthe ligt schaap dan natuurlijk het meest voor de hand.
Als iedereen netjes zijn schapen en geiten gaat omheinen, zullen kalveren en veulens en andere kleine huisdieren ook prooien worden…

Dus Drenthe moet volgens mij de nulstand voor zwijnen en herten zo snel mogelijk opheffen, anders komt men fiks in de problemen. De wolven zullen deze hoefdieren prima in een natuurlijk evenwicht kunnen houden, zeker nu er geen overpopulatie van deze hoefdieren bestaat. De eventuele financiële vraatschade die de zwijnen zullen geven is makkelijker te vergoeden dan de financiële en emotionele schade van gepakt vee en huisdieren.
Met de terugkeer van de wolven hoort ook hulp aan bv. schaapkuddes. Het meerwerk en de kosten kunnen we niet simpelweg bij de schaapherder neerleggen. Wildviaducten, daar betalen we toch ook allemaal aan mee...?

From: "5.1.2.e "
Sent: Wed, 15 Jun 2022 13:13:42 +0200
To: "'5.1.2.e @gmail.com'" <5.1.2.e @gmail.com>
Subject: FW: Verslag en actielijst Gebiedscommissie
Attachments: Verslag vergadering van de Gebiedscommissie 19052022.docx, Totale Actielijst Gebiedscommissie Wolf.docx

---

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Verzonden: donderdag 2 juni 2022 17:32
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Verslag en actielijst Gebiedscommissie

Goedemiddag 5.1.2.e
Hierbij ter controle het verslag en de actielijst.
Ik stuur deze eerst alleen aan jou, graag je op- en/of aanmerkingen.
Dank!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
Team Landelijk Gebied, Project ondersteuning Datahuis, Wolf en agenda BBND

provincie Drenthe

5.1.2.e
werkdagen: Buiten reikwijdte

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl

Volg ons op

Dit bericht en de bijgevoegde bestanden zijn vertrouwelijk en alleen bestemd voor de geadresseerde(n).
Indien u dit bericht niet in goede staat ontvangt, waarschuw dan de afzender.

Verslag vergadering van de Gebiedscommissie Wolf, donderdag 19 mei 2022

Aanwezig:
5.1.2.e, 5.1.2.e , 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e (verslag)

Afwezig:
5.1.2.e en 5.1.2.e

1. Opening en stand van zaken
De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. 5.1.2.e is afwezig hij wordt vervangen door 5.1.2.e Tevens is 5.1.2.e voor het eerst bij dit overleg aanwezig namens de provincie Drenthe. Er volgt een korte voorstelronde.

2. Verslag 3 maart 2022
De tekst onder punt 5; "5.1.2.e geeft ……moet." moet worden aan gepast in "De commissie is van mening dat het geschreven moet worden met input van de dierhouders".

Actielijst
5.1.2.e geeft aan dat eigenlijk bij elke schade melding van een wolf, handhavers van de provincie ter plekke zouden moeten komen om een rapport op te maken. De bedoeling is dat de taxateur van BIJ12 de handhavers van de provincie inschakelt.
5.1.2.e **graag aanvulling!**
Punt 1: kan weg
Punt 2: kan van de actielijst, wel elke vergadering overzicht toevoegen.
Punt 3: kan weg, de vraag rees of dit niet alleen voor Drenthe kan. Er is een brandbrief met daarin de zorgen m.b.t. de ontwikkelingen. 5.1.2.e stuurt deze nog rond. Afgesproken wordt dat 5.1.2.e e.e.a. afstemt met 5.1.2.e en daarna met 5.1.2.e
Punt 4: kan weg. Gezamenlijk als paardensector proberen in het LOW te komen.
Punt 5: Kan weg. 5.1.2.e pleit nog steeds voor een monitoringsplan breder dan alleen de TBO-gronden (v.w.b. de camerabeelden). 5.1.2.e geeft aan dat er wordt gewerkt aan een monitoringsplan door 5.1.2.e
Punt 6: Blijft in aangepaste vorm. 5.1.2.e is hiermee bezig.
Punt 7: blijft.
Punt 8: blijft, 5.1.2.e neem contact op met 5.1.2.e
Punt 9: kan weg.
Punt 10: blijft, het verslag kan naar 5.1.2.e worden gestuurd.
Punt 11: kan weg.
Punt 12: blijft, 5.1.2.e neemt dit op met 5.1.2.e
Punt 13: kan weg, is agendapunt.
Punt 14: kan weg, volgende keer als agendapunt opvoeren.
Punt 15: blijft, de formele route is het wolvenplan bespreken in de ambtelijke commissie van teammanagers op 16 juni. De provincie praat met sectoren en neemt die info mee.
Punt 16: blijft.
Punt 17: kan weg.

Punt 18: blijft, contact opnemen met 5.1.2.e

Punt 19: blijft, 5.1.2.e heeft contact gehad met 5.1.2.e en dit was haar reactie:
Wat betreft de stallijsten, dit is eerder ook al aangekaart en er is toen voor gekozen om dit niet te wijzigen. Dit heeft namelijk gevolgen voor de eerdere aanvragen die zijn gedaan zolang de regeling nog loopt. Daarnaast is de regeling nar mijn mening al redelijk eenvoudig. Ik heb het idee de lastigheid vooral in de procedure zit bij deze doelgroep. Er zijn namelijk geen afwijzingen meer geweest. En als men hulp nodig heeft bij de aanvraag, kan de aanvrager altijd contact opnemen en help ik graag.
Voor het wijzigingen voor een regeling moet je bij de subsidiejuristen zijn.

Punt 20: blijft.

Punt 21: kan weg.

Punt 22: blijft.

3. Mededelingen 5.1.2.e

Er ligt een brandbrief met daarin opgenomen alle zorgen, 5.1.2.e zal de brief nog delen met de commissie. Het is een landelijk aandachtspunt.

4. Laatste ontwikkelingen rondom aanwezige wolven

Er bevindt zich een paartje in het Drents Friese Wold en daarnaast nog twee zwervers in het Drentse Aa gebied en verder naar het oosten.
De commissie vindt het een goed idee om na de zomer weer in te zetten op voorlichting middels een bijeenkomst op locatie, eventueel in combinatie met digitaal. Wellicht kan dit bij 5.1.2.e in Schipborg.

5. Communicatie

Goede ondersteuning op gebied van communicatie is essentieel. Via de 5.1.2.e zal de nieuwe communicatie medewerker van de provincie Drenthe, 5.1.2.e bij deze commissie betrokken worden.

De overige punten kwamen wegens tijdgebrek niet aan de orde.

From: 5.1.2.e
Sent: Mon, 19 Sep 2022 15:05:30 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "'5.1.2.e' (5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl)" <5.1.2.e@natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e (5.1.2.e@fryskegea.nl)" <5.1.2.e@fryskegea.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@outlook.com>
Subject: FW: Aanbiedingsbrief + Input reactie IPO wolvenplan_v1
Attachments: Consultatie IWP van Noord Nederland, 220916_CONCEPT_BRIEF_advies provinciale consultatie IWP_v1, FL.docx, Consultatie IWP van Noord Nederland, 220916_CONCEPT_input advies provinciale consultatie IWP_v1, FL.docx

Dag 5.1.2.e en 5.1.2.e (voor Gebiedscommissie Wolf **Fryslân**,
5.1.2.e en 5.1.2.e (voor Gebiedscommissie Wolf **Drenthe**),
5.1.2.e (als gevraagde "stakeholder" voor SBB **Groningen**),

Ter informatie, wat ik als lid van de Gebiedscommissie Wolf **Fryslân** (namens de TBO's **Fryslân**), als reactie heb gegeven op de concept reactie (Noord-Nederland) op het concept Interprovinciaal wolvenplan. Deze gezamenlijke concept reactie wordt op 27 sept besproken. Ik heb al aangegeven dat we dan niet aanwezig kunnen zijn. Ik las overigens dat 5.1.2.e ook een opmerking had gemaakt in de gebiedscommissie wolf **Drenthe** (ik dacht dat 5.1.2.e daar alleen in zit namens de 3 TBO's). Kan jij ook niet op de 27e sept 5.1.2.e ?

5.1.2.e heeft v.w.b. SBB **Groningen** aangegeven dat via het LOW een (landelijke) reactie is gegeven.
Ik ken deze landelijke SBB inbreng (eind juli, op dezelfde versie) en heb ik afgestemd/verwerkt in onze eerdere inbreng in Gebiedscommissie wolf **Fryslân**. Ik heb daar een opmerking over opgenomen in de bijgaande concept reactie.
Ik ken de afzonderlijk inbreng van de TBO's in Gebiedscommissie Wolf **Drenthe** niet.

Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 19 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e | 5.1.2.e 5.1.2.e @tuteinnolthenius.com>; 5.1.2.e @hotmail.com; 5.1.2.e 5.1.2.e Buiten reikwijdte <5.1.2.e @gmail.com>; 5.1.2.e <5.1.2.e @natuurlijkbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>; 5.1.2.e <5.1.2.e @ooststellingwerf.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @fryslan.frl>; 5.1.2.e @gmail.com; info@mekelogischbeheer.nl
Onderwerp: RE: Aanbiedingsbrief + Input reactie IPO wolvenplan_v1

Dag 5.1.2.e e.a.,

- Hierbij mijn opmerkingen in de twee documenten (aanbiedingsbrief en concept reactie).
- We kunnen vanuit de TBO's niet aanwezig zijn bij de bijeenkomst op 27 september voor zover ik nu weet.
- De TBO's, e.a. organisaties, hebben in het LOW ook reactie gegeven op het concept plan. Zie hierna de deelnemende organisaties aan dat LOW.

7.1 **Samenwerking in Nederland**

Elke provincie is vanuit de Wet natuurbescherming zelfstandig verantwoordelijk voor de uitvoering van beleid voor de wolf. Omdat wolven grote afstanden afleggen en ook territoria zich niet aan provinciegrenzen hoeven te houden, is een interprovinciale samenwerking en beleidsuitvoering noodzakelijk. De samenwerking verloopt via het Interprovinciaal overleg (IPO) en gezamenlijke uitvoeringstaken zijn belegd bij BIJ12.

Landelijk Overleg Wolf (LOW)

Onder leiding van 5.1.2.e is op 25 november 2020 het Landelijk Overleg Wolf (LOW) van start gegaan. Medio 2020 heeft een aantal organisaties de provincies om dit overleg gevraagd, met de wens om gezamenlijk vraagstukken op het gebied van wolvenschade aan te pakken. Provincies trekken graag op met de betrokken organisaties om hun kennis en ervaring te benutten, draagvlak te creëren en gezamenlijk beleid te ontwikkelen.

De onderwerpen die in het LOW aan bod komen gaan over zowel nationale als internationale kwesties (zoals leefgebieden van de wolf en corridors) en kunnen variëren van aanbevelingen doen voor beleidsvorming en kennisuitwisseling tot het samen optrekken bij praktische uitvoering en handelingsrichtlijnen bij acute problemen.

De deelnemende organisaties zijn: LTO Nederland, Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders, Vereniging Gescheperde Schaapskudden, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De 12 Landschappen, Federatie Particulier Grondbezit, Dierenbescherming, Wolf Fencing Nederland, Zoogdiervereniging, Wageningen Environmental Research, Vereniging Nederlandse Gemeenten. BIJ12 voert het secretariaat uit. Het ministerie van LNV en het IPO Overleg nemen faciliterend ook deel aan dit overleg.

CONCEPT

Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e | Buiten reikwijdte <5.1.2.e @tuteinnolthenius.com>
Verzonden: vrijdag 16 september 2022 15:05
Aan: 5.1.2.e @hotmail.com;5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @natuurlijkbeheer.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>;5.1.2.e <5.1.2.e @ooststellingwerf.nl>;5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @fryslan.frl>;5.1.2.e @gmail.com; info@mekelogischbeheer.nl
Onderwerp: Aanbiedingsbrief + Input reactie IPO wolvenplan_v1

Goedemiddag.

In de bijlage vind je de opzet voor de aanbiedingsbrief en de input voor de reactie op het IPO wolvenplan. Graag je op- en aanmerkingen voor woensdag 21 september 12 uur.

Vriendelijke groet,
namens de wolvencommissie Gelderland

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e

M 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e | Buiten reikwijdte <5.1.2.e @tuteinnolthenius.com>
Datum: dinsdag 13 september 2022 om 08:15
Aan: "5.1.2.e @hotmail.com" <5.1.2.e @hotmail.com>,5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>,5.1.2.e <5.1.2.e @natuurlijkbeheer.nl>,5.1.2.e

< 5.1.2.e @gmail.com>, " 5.1.2.e " < 5.1.2.e @ooststellingwerf.nl>, 5.1.2.e
< 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: " 5.1.2.e " < 5.1.2.e @fryslan.frl>, " 5.1.2.e @gmail.com" < 5.1.2.e @gmail.com>,
"info@mekelogischbeheer.nl" <info@mekelogischbeheer.nl>
Onderwerp: Reactietermijn GW-advies IPO-wolvenplan

Beste leden van de Gebietskommisje Wolf,

Zoals vorige week besproken teken ik namens de gebiedscommissie de reacties op het IPO-wolvenplan op in een concept advies.

Willen jullie in de agenda rekening houden met het geven van een reactie op het concept advies? Jullie ontvangen de 1.0-versie vrijdag 16 september. Het verzoek is om voor woensdag 21 september 12:00 uur te reageren op de inhoud. Idealiter ontvang ik op- en aanmerkingen via ‘wijzigingen bijhouden’ in het document, maar per mail of telefonisch kan natuurlijk ook.

Jullie aanvullingen verwerk ik dan in een 2e versie, zodat dinsdag 27 september het geactualiseerde stuk besproken kan worden tijdens de ‘consultatie Noord-NL wolf’. Dit is een fysieke bijeenkomst in Oosterwolde, agenda-uitnodiging volgt.

Locatie: Biosintrum, Ecomunitypark 5, 8431 SM Oosterwolde
Datum: dinsdag 27 september
Tijd: 12:30 – 15:30 uur
Zaal 10

De voorzitter ziet graag een afvaardiging vanuit de wolvencommissies aan tafel de 27ste. Je kunt je in overleg laten vertegenwoordigen door een collega uit de Friese wolvencommissie of uit de andere provincies. Graag bericht of je persoonlijk aanwezig bent of geef door wie er namens jouw organisatie gevolmachtigd is.

Vrijdag per mail meer!

Hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Input voor de inhoudelijke reactie op het Interprovinciaal Wolvenplan 2022 (conceptversie 270622)

Commented [5.1.2.e]: In deze code moet de 06 waarschijnlijk 09 zijn.

Onderstaande tekst wordt op basis van de reacties van de leden van de wolvencommissies aangevuld, aangescherpt en ingekort. Voor de volledigheid zijn in deze opzet de verwijzingen naar het conceptplan nog meegenomen. Voor nu is de vraag of de prioritering en formulering van de standpunten compleet en juist is. In de tekst zijn de bespreekpunten voor de consultatie op 27.09 groen gearceerd.

In het advies komen de volgende punten aan bod (met tussen haakjes de verwijzing naar het concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022, hierna genoemd 'conceptplan'):

1. Beheervergoedingen
2. Handelingsrichtlijnen
3. Tegemoetkoming in de schade en versnelde uitbetaling
4. Technische preventienorm
5. Vergoeding van directe kosten
6. Communicatie
7. Punten die verduidelijking behoeven
8. Consensus punten

1. Beheervergoedingen (conceptplan 1.6)

Het conceptplan schrijft (p. 15/61):

"Voor zowel de reguliere schapenhouderij als voor schaapskuddes die voor natuurbeheer worden ingezet, worden de mogelijkheden onderzocht voor het aanbieden van beheerpakketten, binnen de kaders van het subsidiestelsel natuur en landschap."

Dit zal niet op korte termijn gerealiseerd kunnen worden en daarom wordt gekozen voor een verkenning. De IPO werkgroep Natuurbeheer krijgt de opdracht deze verkenning uit te voeren. Gevraagd wordt daarbij eerst de betrokken sectoren (waaronder landbouworganisaties en terreinbeheerders) te raadplegen. Als hiervoor draagvlak bestaat, kan een en ander nader worden verkend en uitgewerkt in de technische IPO werkgroepen 'Natuurbeheer' en "agrarisch natuurbeheer'. Dit kan tegemoetkomen aan de wens om meer (in-)directe kosten te kunnen vergoeden (zie verder bij punt xxx).

De commissies benadrukken dat dit een belangrijk punt is ook al omdat deze kosten nu al aan de orde zijn. Ze adviseren al sinds hun oprichting om dit te onderzoeken en vragen met aandrang om dit snel concreter te maken, gekoppeld aan een tijdspad. Voor het draagvlak en de actiebereidheid is dit een noodzakelijk uitgangspunt.

Enkele concrete vragen die een antwoord behoeven:

- Hoeveel extra arbeid vragen de preventieve maatregelen ter bescherming van de landbouwhuisdieren? Kan daar een vergoeding tegenover staan, al dan niet in de vorm van een eco-dienst?
- Is vergoeding in de onderhoudskosten mogelijk is en zo ja, op welke wijze?

2. Handelingsrichtlijnen (conceptplan 4.1)

Het wolvenplan bevat een interventierichtlijn met een viertal handelingsrichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven. Dit wordt als zeer nuttig gezien, maar er is grote vraag naar meer duidelijkheid over het handelingsperspectief.

Een heldere, meetbare interventierichtlijn is noodzakelijk om het beheer vorm te geven, zodat duidelijk is wanneer een wolf aangezien wordt als probleemwolf. Dit is belangrijk voor de veiligheid van dieren en de veiligheidsbeleving van de mens. In het huidige voorstel ontbreken essentiële zaken, waardoor de richtlijn niet praktisch hanteerbaar is.

Enkele voorbeelden:

- Er moet bewijs worden geleverd dat alle stappen zijn doorlopen, maar de bewijsvoering wordt niet omschreven. Op welke wijze moet het bewijs worden geleverd?
- Bij situatie gedrag wolf-vee: “Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee.” Hoe vaak is herhaaldelijk’?
- Bij maatregelen: “Preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren.” De term ‘zo mogelijk’ is voor meerdere uitleg vatbaar. Met de BIJ12 norm is vastgelegd wat redelijkerwijze van een schapenhouder verwacht mag worden. Is hiermee ook bepaald wat het maximale van de mogelijkheden is? Of moeten de preventieve maatregelen eindeloos worden uitgebreid met als laatste stap het verwijderen van de schapen?

De huidige opzet is onbevredigend en maakt een goede werking van de richtlijn niet mogelijk. Gezien het voorgaande moet de ontwikkeling van een werkbare richtlijn aan de hand van praktijkervaringen plaats gaan vinden. Er is voorgesteld om in Drenthe een pilot te starten. In het wolvenplan moeten nu zaken geconcretiseerd worden.

3. Tegemoetkoming in schade en versnelde uitbetaling (conceptplan 5.7)

Het huidige wolvenplan gaat ervan uit dat dierhouders de tijd moeten krijgen om te wennen aan de terugkeer van de wolf. Waar wolven zich vestigen worden de aanwezigheid en de bijhorende risico’s voorspelbaar. In overige gebieden waar af en toe wolven langs kunnen komen geldt dat niet. Dat uitgangspunt blijft. Op dit moment wordt alle wolvenschade aan landbouwhuisdieren vergoed. Dat geldt bij uitzondering ook voor hobbymatig gehouden schapen en geiten. Er is momenteel geen eigen risico en of voorwaarden (preventieve-eis) gesteld aan een tegemoetkoming.

Commented 5.1.2.e Dit staat in het plan en wil niet zeggen dat wij dat willen. Hier niet noemen. Wel opmerking daarover maken (en hier verwijzen) bij punt 8 over Wolvengebieden en een paar alinea’s verder in dit punt 3..

Het voorstel is om het tegemoetkomingsbeleid in schade voort te zetten, maar dit in begrensde wolvengebieden te voorzien van een gefaseerde afbouw door een op termijn in te voeren eigen risico, indien sprake is van onbeschermde dieren. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot het niet meer vergoeden van de schade. In geval er wel adequate wolfwerende maatregelen zijn genomen (en er toch schade optreedt) blijft betaling van de tegemoetkoming zonder eigen risico mogelijk.

Er is brede steun voor het in stand houden van de tegemoetkomingsregeling in schade. Enkele partijen zijn kritisch als het gaat om de invoering van het eigen risico, hoewel de stimulans die hier op termijn van uitgaat wordt herkend. In het algemeen wordt het koppelen van het uitbetalen van schade aan het nemen van preventieve maatregelen ondersteund in wolvengebied maar ook daarbuiten. Immers, we willen juist dat het overal mogelijk is vóórdat er zwervende wolven langskomen (schadepreventie), zodat de wolven vanaf het begin niet leren dat schapen een makkelijke prooi zijn én de schapenhouders op tijd voorbereid zijn en ze overal handelingsperspectief hebben. Ook de calamiteitsregeling is niet proactief en voorziet hier niet in.

Er kan een overgangstermijn voor een tegemoetkoming in de schade blijven gelden voor de gebieden waar de wolven zich definitief hebben gevestigd zoals in het Drents-Friese Wold. Maar het eigen risico en de timing (overgangstermijn) moeten nader worden ingevuld.

Het verkennen van de mogelijkheid om de schade versneld uit te betalen (conceptplan 1.6) kan op brede steun rekenen, met twee opties als leidraad:

1. het Zweedse model *(toelichting volgt)*
2. BIJ12-proces handhaven, waarbij een getroffen veehouder direct wordt uitbetaald bij taxatie-indicatie wolf en het schadebedrag gaat terugbetalen als uit DNA-analyse blijkt dat het geen wolf was.

Daarnaast blijft DNA-onderzoek altijd noodzakelijk voor de monitoring / ijking taxateurs of boa's / bewijsvoering derogatie. De administratieve last voor professionele veehouders is te groot. Een versimpeling van het proces is belangrijk en kan bijdrage tot een versnelde afhandeling.

Commented [5.1.2.e]: Vrije vertaling van het voorstel 5.1.2.e / wolvencommissie Fryslan. Graag aanvullen…

4. Technische preventienorm (conceptplan 5.7.4)

Het conceptplan schrijft:

"De provincies gaan uit van de norm van een hoogte van '1.20m norm' als optimale hoogte van een wolfwerend raster. Om verschillende redenen zijn ook situaties denkbaar waarin uiterlijk tot '90 cm' kan worden geaccepteerd. Dit sluit soms beter aan bij de wens uit de praktijk en de situatie in de meeste Duitse deelstaten. Dit verschil in hoogte heeft uiteraard consequenties voor de instrumentele aanpak (subsidie, tegemoetkoming) en voor de mogelijkheden voor het handelingsperspectief (onderbouwing ontheffing/derogatie)."

De versoepeling van bijvoorbeeld de hoogte van afrasteringen wordt in grote lijnen ondersteund door de noordelijke wolvencommissies en is een bespreekpunt op de consultatie. De wolvencommissie Drenthe accepteert de hoogte van 90 cm alleen buiten het wolvengebied.

Voor de koppeling van de technische wolfwerende normen aan subsidie, tegemoetkoming en handelingsperspectief is het voorstel om de tekst als volgt te veranderen (zie onderstreping):

• Norm '90 cm' is suboptimaal (en is ook de ondergrens). Er zijn ook andere gangbare rasters die tot 1.05 komen. Dit mag en kan voor verplaatsbare gaasrasters in tijdelijke situaties buiten het wolvengebied, maar men kan geen aanspraak doen op een eventuele subsidieregeling en dit geeft geen aanleiding voor een eventuele derogatie. *(Opmerking: Er is dus wel een tegemoetkoming in de schade, zoals in het derde punt omschreven).*
• Voor vaste rasters, draadrasters en nachtkralen blijft 1.20 de norm. Voor verplaatsbare gaasrasters is, mede uit arbotechnisch oogpunt, onder voorwaarden een praktisch meer werkbare hoogte van 90 cm of 1.05 cm acceptabel buiten het wolvengebied. Indien bij deze hoogte er toch herhaaldelijk aanvallen plaatsvinden, dan wordt verwacht dat de dierhouder de preventieve maatregelen aanpast naar de normen van 1.20m. Zo niet, dan wordt in dat individuele geval geen tegemoetkoming meer verleend.
• Buiten de begrensde wolvengebieden blijft een tegemoetkoming in wolvenschade gewoon mogelijk ongeacht de eventuele genomen maatregelen.

5. Vergoeding van directe kosten (conceptplan 5.7.3)

Het huidige wolvenplan voorziet in vergoeding voor directe kosten, dit blijft zoals het is. Daarmee worden in het kader van de tegemoetkoming in de schade géén indirecte kosten vergoed. Dit is voortzetting van het huidige beleid.

Dit blijft een discussiepunt, de dierhouders willen meer dan het huidige beleid. De wolvencommissies van Fryslân en Drenthe zijn het oneens met dit punt. Ze willen zowel directe als indirecte kosten vergoeden in het kader van tegemoetkoming in de schade.

6. Communicatie (conceptplan 9)

Over een ding lijkt iedereen in "wolvenland" het hartgrondig eens te zijn: communicatie is belangrijk, wordt steeds belangrijker, is moeilijk en wordt steeds moeilijker. De wolvencommissies lopen tegen een aantal zaken aan:

- Preventie versus maatschappelijk draagvlak: Voor het wolvendossier is proactief communicatiebeleid van groot belang. Dit gaat breder dan de boodschap rondom wolvenpreventie, dat raakt het ingewikkelde dossier van het maatschappelijk draagvlak voor de wolf. Als er weinig wordt gecommuniceerd over wolf, maatregelen en beleid, dan slaat dit terug op de mate waarin de preventiemaatregelen worden toegepast.
- Decentraal beleid versus centrale communicatiestrategie: Het gedecentraliseerd beleid leidt tot een landelijk beperkt communicatiebeleid. Hierdoor ontbreekt onder meer aan woordvoering op landelijk niveau over het wolvendossier en een centrale (social) mediastrategie.
- Standpunt interventierichtlijn: De wolvencommissies richten zich op schadepreventie en alles wat direct met preventie samenvalt. In de huidige politiek maatschappelijke situatie rondom de wolf vinden de wolvencommissies het van belang om – in afwachting van andere besluitvorming – de noodzakelijke stap te zetten van preventie- naar interventiebeleid. Verdere kaderstelling is buitengewoon wenselijk, want daarmee kunnen de wolvencommissie uitleg geven richting stakeholders.

Kortom, de wolvencommissies benadrukken de noodzaak van generieke wolfcommunicatie op landelijk niveau (LOW). Er moet verbreding en aandacht zijn voor de communicatieparagraaf in het nieuwe wolvenplan, die nu te summier is. Het wolvenplan moet breed gecommuniceerd worden. Het is de vraag of/wanneer een meer integrale benadering op een niveau van IPO – gedragen door bestuurders – vastgesteld wordt. Het uitblijven hiervan belemmert de wolvencommissies.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: In beide wolvencommissies spelen diverse communicatie vraagstukken. Ik heb deze samengevat en opgenomen in de reactie. Graag jullie reactie of dit extra punt.

7. Punten die verduidelijking behoeven

7.1. Faunabeheer en natuurbegrazers (conceptplan 4.3 - 4.5)

Het voorstel is om bij het faunabeheer van grote hoefdieren in een vroeg stadium te anticiperen op de effecten van en voor de wolf en om wolvenschade aan gehouden natuurbegrazers niet als aanleiding of weging mee te laten tellen bij het in werking treden van handelingsrichtlijnen.

Deze discussie wordt herkend, maar de wildstand varieert per regio. Dit vraagt maatwerk in de oplossingen per (natuur)gebied. In het eerdere advies 'preventie wolvenschade en duurzame omgang met de wolf in Fryslân' heeft de wolvencommissie al aangegeven dat er in Friesland geen duurzame instandhouding wolf te zien is, omdat het beschikbare aantal prooidieren/voedselaanbod niet toereikend is. Het wolvenplan moet zeker voorschrijven dat faunabeheer daar in een vroeg stadium op moet anticiperen.
In het concept plan staat (4.3) dat potentiële verstoring door verlies aan natuurlijke prooiaanbod in de Nederlandse situatie ook (naast verstoring) in principe niet aan de orde is. Waar en hoe is dat onderzocht buiten de Veluwe ? En verder staat er dat de faunabeheereenheden een belangrijke rol in het bijsturen van deze effecten hebben. Het

Commented [5.1.2.e]: Deze twee onderwerpen apart aangeven en behandelen. En het onderwerp "Wolf en faunabeheer" (4.3) vraagt om meer dan alleen verduidelijking. Dus tekst naar hierboven. Ook de tekst die ik voorstel toe te voegen onder de groene tekst.

Commented [5.1.2.e]: Dit vraag ik me af. Als dit zo stellig genoemd wordt dan moet dit zorgvuldig onderzocht zijn. Dus hier weglaten of die onderzoeken hier aanhalen waaruit blijkt dat dit zo is en waar dat geldt, buiten de Veluwe.

is zeer de vraag of de FBE's de tools hebben om dit bijsturen tijdig te doen. Er staat nu dat het in het proces allemaal al geregeld is. Er is een omslag nodig t.a.v. afschotquota van het natuurlijke prooiaanbod omdat anders achter de feiten aangelopen wordt.

Het is van belang om de definitie van natuurbegrazers aan te scherpen, zodat duidelijk is welke dieren hier wel of niet onder vallen en verhouding tot wettelijke zorgplicht (wet Dieren).

Commented 5.1.2.e: Dit kan onder het kopje Natuurbegrazers (4.5) hier wel blijven staan.

7.2. Internationale beleidsafstemming (conceptplan 3.4.2)

Het conceptplan schrijft: *"De inzet vanuit Nederland is om te komen tot internationale beleidsafstemming bij voorkeur in de vorm van een internationaal wolvenmanagementplan."* Dit heeft brede steun. Alle partijen zien de noodzaak hiervan en doen een oproep aan het Rijk om zo spoedig mogelijk te komen tot een internationaal managementplan.

De wolvencommissie Fryslân vindt het belangrijk om hieraan prioriteit te geven. De wolvencommissie Drenthe stelt voor om hier een tijdspad aan te koppelen. Een voorstel is om te vragen om het internationaal managementplan voor xx gereed te maken.

7.3. Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdiersoorten (conceptplan 1.4)

Het voorstel is om de tegemoetkoming in de schade ook bij particulieren voor alle landbouwhoefdieren te vergoeden. Deze verbreding van de tegemoetkoming naar alle hoefdiersoorten heeft brede steun bij alle partijen. De vraag is wel om de definitie van 'alle gehouden hoefdierensoorten' te verduidelijken en een lijst met namen op te nemen (nu staat er: "bijvoorbeeld hobbymatig gehouden pony's en alpaca's").

8. Consensus over onderstaande punten

- **Juridisch kader**

Uitgangspunt is en blijft om in uitzonderingsgevallen een specifieke individu uit de populatie te nemen als dat nodig is. Populatiebeheer is nu niet mogelijk. Dit kan pas na een correcte belangenafweging en indien de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. De wolvencommissies ervaren dit ten algemene als statisch/vaststaand met beperkt oog voor de nuances.

Wolvencommissies kunnen het juridisch kader niet veranderen op de korte termijn. De starheid in huidige wet- en regelgeving frustreert schapenhouders die sterk geconfronteerd worden met de wolf met het risico dat mensen het recht in eigen hand nemen. Het juridisch kader belemmert de discussie in het veld. Een duidelijke, concretere interventierichtlijn komt daarin tegemoet.

- **Passieve en actieve soortbescherming**

De wolf heeft bewezen zich op eigen kracht te kunnen vestigen en voortplanten in Nederland en zoekt daarbij zelf het meest geschikte gebied. Met name in die gebieden dragen provincies bij aan zowel passieve als actieve soortbescherming. Dit wordt in algemene zin geaccepteerd en/of ondersteund.

Commented [5.1.2.e 5.1.2.e]: In de wolvencommissie Drenthe bracht 5.1.2.e in dat hij "een plus zou willen op risico", daar was echter geen overeenstemming over >> De wolvencommissie Drenthe stelt dat dit wellicht betekent dat we binnen / rondom territoria van gevestigde wolven ("risico gebieden") moeten werken aan extra vergoedingen.

- **Wolvengebieden**

Het voorstel is dat het aanwijzen van beleidsmatig begrensde (leef-)gebieden voor de wolf te handhaven zoals het al is. Maar dit beperkt zich niet meer tot gebieden waar zich wolven gevestigd hebben. Hier komt meer begrenzingsruimte om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan. De term ‘leefgebied wolf’ wordt vervangen door ‘wolvengebied’.

Het gaat om de begrenzing van gebieden waarbinnen het voorkomen van wolven, al dan niet incidenteel, maar regelmatig te verwachten is. Oftewel dit hoeft zich niet te beperken tot alleen vestigingsgebieden. Deze wolvengebiedsbegrenzing is een provinciale bevoegdheid, heeft vooral instrumentele betekenis en dient in de praktijk ter begrenzing van het gebied waarin subsidies voor preventie kunnen gelden.

Met het vaststellen van begrenzingen van de leefgebieden wordt nadrukkelijk niet beoogd om vooruit te lopen op de eventuele toekomstige aanwijzing van Natura2000 gebieden voor de wolf.
Begrenzing van andere typen gebieden is niet mogelijk en wordt om die reden dan ook niet voorgesteld.

Deze ruimere definitie leidt tot een ruimhartiger bijdrage in preventie. Dat heeft overwegend steun. Als de situatie daarom vraagt, zal de wolvencommissie Fryslân adviseren om de hele provincie open te stellen om de begrenzing om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan op te heffen. Drenthe heeft de hele provincie al opengesteld voor de subsidieregeling, waardoor dit punt niet van toepassing is.

- **Calamiteitenregeling**

Het voorstel is om een (kortlopende, tijdelijke) calamiteitenregeling mogelijk te maken ter stimulering van de inzet van preventieve maatregelen. Deze verruiming heeft de steun vanuit alle partijen. Fryslân heeft al een calamiteitenregeling en kan deze – waar nodig – inzetten. In Drenthe is dit niet meer van toepassing omdat de hele provincie al opengesteld is voor subsidie.

- **Inzet kuddebewakingshonden**

Op dit moment wordt ervaring opgedaan met de inzet van kuddebewakingshonden. Dit lijkt een nuttige aanvulling op de preventie in bepaalde situaties. Afhankelijk van de ervaringen wordt nader bezien hoe hiermee om te gaan in het kader van tegemoetkomingen en subsidieregelingen. De wolvencommissies accepteren dit als een stand van zaken, maar vragen om versnelling van het proces. De uitkomsten van de pilots bepalen of de kuddebeschermingshonden opgenomen worden in de structurele financiering.

- **Omgang met gewonde wolf, hybride wolven, goudjakhals**

Hierover is overeenstemming vanuit de wolvencommissies.

Commented [5.1.2.e]: De TBO’s stellen voor om dit wel te doen. Zie motivatie hiervoor bij punt 3. Hiermee bereik je schadepreventie en lerend vermogen vóórdat een wolf langs komt en niet pas als het wolvengebied is uitgebreid of via de Calamiteitenregeling.

Commented [5.1.2.e [5.1.2.e]]: Klopt dit? Ik twijfel… wolvengebied, leefgebied, vestigingsgebied, risicogebied…. Ik kan deze alinea verder inkorten.

Aanbiedingsbrief vanuit 5.1.2.e 5.1.2.e van Gebietskommisje Wolf (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen

Onderwerp: Reactie concept Interprovinciaal wolvenplan namens de Noord-Nederlandse provincies.

Geachte leden van Interprovinciale werkgroep wolf,

Bij het vaststellen van het huidige Interprovinciaal Wolvenplan (IPO wolvenplan) in januari 2019 is afgesproken dat er binnen 3 jaar na vaststelling zou worden bekeken of het beleid moet worden voortgezet of aangepast. In de tussentijd is de situatie rondom wolven in Nederland dusdanig veranderd, dat de actualisatie van het IPO wolvenplan noodzakelijk en urgent is geworden voor alle provincies.

Het concept van het geactualiseerde plan ligt inmiddels op tafel en is voorgelegd aan alle stakeholders. De wolvencommissies Drenthe en Friesland (werktitel voor beide gebiedscommissies) en de vertegenwoordigers van belangenbehartigers in Groningen willen graag het Noord-Nederlandse geluid van de stakeholders meegeven in dit advies. Daarnaast hebben een aantal stakeholders vanuit het Landelijk Overleg Wolf (LOW) ook landelijk reactie gegeven op het concept plan en de interventierichtlijnen.

In de regio Zuidoost-Fryslân en Zuidwest Drenthe is in december 2021 bekend geworden dat er zich een wolf had gevestigd en was in juli 2022 al sprake van roedelvorming. Dierhouders in de omgeving worden geconfronteerd met een snelle transitie en herhaaldelijke wolfaanvallen. De respectieve wolvencommissies zien dit geactualiseerde wolvenplan dus als de basis voor het vinden van een balans voor het conflictarm samenleven van wolf en vee.

Hierbij ligt de nadruk op een schadepreventiebeleid dat geworteld is in de praktijk. De commissies bestaan uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten. Binnen deze commissies zijn dus de ervaringen en adviezen voorhanden om het beleid te vertalen naar de praktijk.

Dierhouders moeten worden geïnformeerd over en betrokken bij schadepreventiemaatregelen. Hoewel de opdracht van de wolvencommissies is gericht op preventie, is het creëren van een maatschappelijk draagvlak onontbeerlijk om de uitvoering van preventieve maatregelen toe te passen.

Namens de Gebietskommisje Wolf Fryslân, de Gebiedscommissie wolvenschade Drenthe en afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen bezorg ik u in het bijgesloten advies en uitwerking van onze bespreekpunten.

Het is de partijen gelukt om dit advies in gezamenlijkheid aan te bieden. Het is een waanzinnig gecompliceerd compromis en ik benadruk dat iedere belangenbehartiger in dit dossier individueel zijn eigen accenten legt. Er is bij deze commissies en stakeholders een duidelijke voorkeur voor een landelijk geldend beleid, zonder verschillen tussen de provincies. Daarom is het goed dat het LOW op landelijk niveau ook advies heeft gegeven.

Deze bespreekpunten moeten dan ook gezien worden als mogelijke aanzetten tot een verscherping van dit beleid om het in de praktijk werkbaar te maken. Het doel daarvan is om zo snel mogelijk te komen tot een gemeenschappelijke gedragen Interprovinciaal Wolvenplan dat de basis kan zijn van een landelijk beleid in de komende jaren.

Met vriendelijke groet,

Commented 5.1.2.e**:** is het namens de provincies of zoals in de aanhef staat ? Het lijkt mij het laatste. Dus niet namens de provincies.

Commented [5.1.2.e **|** 5.1.2.e**]:** Aan wie adresseer ik de brief?

Commented [5.1.2.e**:** deze zin geeft aan dat het had moeten gebeuren (vóór januari 2022) maar niet gebeurd is. De motivatie in de volgende zin (noodzakelijk en urgent geworden) komt dan raar over. Graag andere redactie.

Commented 5.1.2.e**:** En stakeholders uit Groningen dan ?

5.1.2.e
5.1.2.e van Gebietskommisje Wolf (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen

From: "5.1.2.e " <5.1.2.e @upcmail.nl>
Sent: Mon, 5 Sep 2022 15:29:40 +0200
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @home.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; '5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>; "'5.1.2.e '" <5.1.2.e @drenthe.nl>; "info@mekeldewitteraaf.nl" <info@mekeldewitteraaf.nl>
Subject: Fwd: Ter informatie: Brief aan GS Drenthe en Friesland
Attachments: 047 5.1.2.e Brief GS Drenthe + Friesland inz. spoedoverleg wolvenoverlast.pdf

open brief van VGSN en LTO, donderdag verstuurd. Zelfde brief gaat deze week naar LNV/de minister

groeten, 5.1.2.e

-------- Doorgestuurd bericht --------
Onderwerp: Ter informatie: Brief aan GS Drenthe en Friesland
Datum: Thu, 1 Sep 2022 14:42:52 +0000
Van: 5.1.2.e 5.1.2.e @lto.nl>
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e 5.1.2.e @upcmail.nl>
CC: '5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e ' <5.1.2.e @hotmail.com>

Beste 5.1.2.e

Hierbij de brief zoals die vandaag is verstuurd.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

LTO Nederland

5.1.2.e 5.1.2.e
Bezuidenhoutseweg 105-113, 2594 AC Den Haag
T 5.1.2.e
5.1.2.e @lto.nl | www.lto.nl

t: 088 888 6666
e: info@ltonoord.nl
w: www.ltonoord.nl

Postadres:
Postbus 240
8000 AE Zwolle

Hoofdkantoor:
Dr. Stolteweg 2
8025 AV Zwolle

Aan:
Gedeputeerde Staten van Friesland
Gedeputeerde Staten van Drenthe

Datum: 1 september 2022 Referentie: 5.1.2.e /5.1.2.e /5.1.2.e /22.047

Betreft: **Dringend verzoek om spoedoverleg over situatie wolven**

Dames, mijne heren,

De besturen van LTO Noord en Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN) vragen uw aandacht voor het volgende:

In Duitsland heeft zich in de afgelopen jaren een wolvenpopulatie ontwikkeld van 1.500 tot 2.000 wolven. Daar worden nu ieder jaar een flink aantal jonge wolven geboren en al die jonge wolven gaan uiteindelijk op zoek naar een eigen territorium. Naar het Oosten kunnen ze niet, want daar zitten al veel wolven, dus komen ze naar Nederland. Eerst hadden we sporadisch een doortrekkende wolf. Nu is er sprake van een roedel en daarnaast minstens twee zwervende wolven in Drenthe en Friesland. Onze verwachting is dat er nog vele wolven zullen volgen, gezien de aanwas met jaarlijks gemiddeld 30% in Duitsland.

De aanwezigheid van zeker vier wolven in Westelijk Drenthe zorgt voor een rampzalige toestand. In augustus werd er vrijwel dagelijks ergens vee aangevallen.

In onderstaande tabel hebben we de schade inzichtelijk gemaakt:

	Tot 2019	2019	2020	2021	2022
Friesland	0	0	0	18	83*
Drenthe	56	58	55	59	199*

* t/m 29 augustus 2022

maand	Jan	Feb	Mrt	April	Mei	Juni	Juli	Aug
Friesland	6	13	26	27	10	1	0	0*
Drenthe	24	2	9	37	10	27	33	57*

*t/m 29 augustus 2022

Het gaat hierbij vooral om schapen, maar ook geiten, koeien, kalveren, Schotse Hooglanders en pony's bevinden zich onder de slachtoffers. In de tabel met cijfers van BIJ12 zijn alleen de dieren vermeld die bij opname door de taxateur dood waren en dus niet de gewonde dieren die daarna werden geëuthanaseerd. Per aanval op schapen betreft dat nog eens één tot vijf dieren. De slachtoffers in augustus komen op het conto van wolven, maar zijn nog niet officieel bevestigd uit DNA-onderzoek. Welke wolf de grootste veroorzaker is van de schade, weten we pas over een aantal maanden omdat de DNA-analyses maar één keer per drie maanden worden uitgevoerd. Een eventuele probleemwolf kan dus drie maanden lang zijn gang gaan.

De schapenhouderij valt grofweg in te delen in drie soorten bedrijven: schaapskuddes die begrazing uitvoeren, kleinschalige schapenhouderij/hobbymatig en weidebedrijven.

De schaapskuddes zijn in intensief overleg met de opdracht gevende natuurorganisaties over het samenleven met de wolf. Daar wordt gezamenlijk gewerkt aan de best mogelijke oplossing, maar volledig veilig zal het nooit zijn.

De kleinschalige schapenhouderij kan het betreffende perceel beveiligen met een goed raster.
Het probleem is echter heel groot voor de weidebedrijven die met flexibele rasters werken en hun groepen schapen regelmatig verplaatsen. Binnen de aangewezen wolvengebieden zijn subsidies voor wolven werende rasters beschikbaar. Maar de moed zinkt deze schapenhouders in de schoenen, als blijkt dat de wolven in het gebied rasters van 130 cm hoog met 7.000 kV erop moeiteloos nemen en de goed beschermde dieren aanvallen. Er zijn inmiddels ook koeien en kalveren aangevallen.
Ons is ter ore gekomen dat melkveehouders hun kalveren en pinken binnen houden uit angst voor de wolf. Naar onze mening ontstaat hier een onrustbarende crisissituatie voor alle veehouders in het gebied, waarbij we ons afvragen wat het antwoord van de overheid hierop is. Er is in 2022 in Drenthe al meer vee gedood (192 stuks) dan in alle jaren ervoor. In Friesland inmiddels 83 stuks terwijl het daarvoor nooit voorkwam. Dat de wolvendruk hand over hand toeneemt blijkt wel uit het feit dat er in Drenthe vorige maand (augustus) al 28 aanvallen waren op vee!

Er dreigt nu een koude sanering plaats te vinden onder de weidebedrijven, die onder de huidige omstandigheden hun bedrijf niet kunnen voortzetten. Naast de haalbaarheid van de exploitatie, speelt de emotionele belasting een grote rol: “Hoe tref ik mijn dieren morgenochtend aan?” De veehouders trekken dit niet en stoppen ermee. Inmiddels hebben de wolven ook hun weg gevonden naar de kalverboxen, die met het warme weer voor het welzijn van de dieren buiten staan. Dus ook binnen de melkveehouderij is nu grote ongerustheid over de situatie.

Als belangenorganisaties participeren wij in diverse overlegstructuren over de wolf: de vier provinciale wolvencommissies en het Landelijk Overleg Wolf. Dit vele intensieve overleg zal uiteindelijk betere beleidsplannen voor de wolf opleveren. Maar de wolven komen sneller dan de resultaten van het overleg. Zo ontbreekt het ons nu aan een crisisplan (wie doet wat als in een bepaald gebied de situatie met de wolven uit de hand loopt?) en een escalatieladder (wanneer vertoont een wolf zodanig fout gedrag dat hij een bedreiging vormt voor zijn omgeving én voor de wolvenpopulatie en dus beheerd moet worden?) Daarbij komt dat de wolven zich niet door provinciegrenzen of landgrenzen laten tegenhouden en dat dus eigenlijk een landelijk beleid geformuleerd moet worden.

In vergelijking met de Veluwe is in het gebied Drenthe/Friesland weinig wild aanwezig. Om zich te voeden zullen de wolven hier noodgedwongen altijd landbouwhuisdieren blijven bejagen om aan voedsel te komen. De wolven gebruiken natuurgebied als uitvalsbasis en het omliggende landbouwgebied als jachtgebied. Drenthe en Friesland zijn niet geschikt voor de wolf en al helemaal niet voor een roedel. Wij pleiten al langer voor het aanwijzen van gebieden, die niet geschikt zijn voor de vestiging van wolven. Het huidige gebied is er een voorbeeld van.
Wat gaat u doen om de wolven uit deze gebieden te verwijderen en/of uit deze gebieden te houden?

Wij verzoeken u om een spoedoverleg om te komen tot een adequate oplossing voor deze crisissituatie!

In afwachting van uw reactie verblijven wij.

Hoogachtend,

Bestuur LTO Noord en VGSN

5.1.2.e

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e LTO Noord

5.1.2.e

5.1.2.e 5.1.2.e VGSN

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: maandag 12 september 2022 19:56
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: Onderzoek schadegevallen provincie Drenthe
Bijlagen: Op zoek naar een begaanbare escalatieladder.pdf

Urgentie: Hoog

Hi 5.1.2.e
Ik heb met 5.1.2.e hierover gesproken en hij verzocht mij om te zien of er vanuit SBB een “waarheidsvinder” afgevaardigd zou kunnen worden in de analysegroep, mits de provincie instemt.
Het gaat om een tijdsinspanning van een dag of twee schat 5.1.2.e
Heb met 5.1.2.e overlegd, hij vindt het een goed idee als we jou vragen dit met Bij12 en 5.1.2.e op te pakken.
Graag even met jou eerst overleg voordat we er morgenochtend in de wolvencie over spreken.
Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>
Verzonden: maandag 12 september 2022 10:05
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>; 5.1.2.e @outlook.com; 5.1.2.e @upcmail.nl; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Onderwerp: Onderzoek schadegevallen provincie Drenthe

Allen,
Tijdens het ingelast overleg afgelopen 8 augustus is bijgaande notitie besproken. De commissie was het er unaniem mee eens.
Het proces om tot uitvoering over te gaan zou in gang worden gezet.
Daarna heb ik er niets meer over gehoord.
In de tussentijd is de situatie alleen maar nijpender geworden.

De laatste tijd zijn er regelmatig aanvallen waarbij wolfwerende maatregelen zijn genomen en het onduidelijk is of deze correct zijn uitgevoerd.
Dit geeft veel commotie. Het ondermijnt het vertrouwen in wolfwerende afrasteringen.
Zo werd in het radioprogramma Cassata op RTV Drenthe afgelopen zaterdag al als feit gesteld dat wolfwerende afrasteringen niet werken.
"Stop met het gebruik van geëlektrificeerde rasters" was de boodschap.
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14953028/drie-maatregelen-om-schapen-te-beschermen-tegen-wolf-je-moet-slimmer-zijn

De wolvencommissie heeft weinig inzicht in wat er is gebeurd en wordt daardoor in haar functioneren belemmerd. Zie ook de notitie 'Op zoek naar een begaanbare escalatieladder'.
Alle gegevens gaan in het archief van BIJ12 en wij merken niet dat er iets mee wordt gedaan.

Ik stel voor dat per direct een eerste verkennend onderzoek naar de schadegevallen in Drenthe wordt uitgevoerd.

In het onderzoek worden alle rapporten van de schadegevallen doorgenomen en de schadetaxateurs gehoord voor extra toelichting.
Hieruit kan een overzicht gemaakt worden met bij iedere aanval:
- datum
- locatie
- omvang en aard schade
- wijze waarop de wolf toegang heeft gekregen (a.h.v. sporen, indien mogelijk)
- preventieve maatregelen wel/niet,
- zo ja, welke maatregelen?
- correct uitgevoerd wel/niet
- zo nee, welke afwijking(en)?
- overige relevante bevindingen / missende zaken / openstaande vragen

Aan de hand van dit verkennende onderzoek kunnen we ook een advies uitbrengen op welke wijze het onderzoek van schadegevallen en de rapportage hiervan kan worden verbeterd.

In overleg zullen we een publieksversie van de rapportage maken.

Dit verkennende onderzoek is eenmalig. We zullen met voorstellen komen op welke wijze dit soort onderzoeken structureel plaats zouden kunnen vinden.

In overleg moet bepaald worden uit welke personen het onderzoekteam bestaat (ook wolvenconsulent?)

Vorige week heb ik 5.1.2.e gesproken. Hij is bereid om mee te werken, mits hij daarvoor een opdracht krijgt.
Die zou van BIJ12 moeten komen.
Verder moet inzage worden gegeven in alle rapporten.

Het liefst zou ik ook alle schadegevallen in Friesland meenemen, omdat veelal dezelfde wolven zijn betrokken.
Als dat complicaties geeft dan zou, om verdere vertraging te voorkomen, Drenthe voorlopig genoeg zijn.
Afgelopen vrijdag heb ik met 5.1.2.e van BIJ12 gesproken. Hij is bereid om vanuit BIJ12 dit onderzoek te ondersteunen.
Vraag aan de wolvencommissie: Eens met dit voorstel?
Vraag aan wolvencommissie en provincie: Wie gaan dit onderzoek uitvoeren?
Vraag aan provincie: Medewerking.

Met vriendelijke groet,
5.1.2.e

PS
Proeven met een elektrische halsband in Oostenrijk zijn tot nu toe geen succes. Dat werd niet verteld in Cassata.
https://www.dolomitenstadt.at/2022/07/19/rueckschlag-wolf-toetet-schaf-mit-elektro-halsband/

Zie foto hieronder. Wolf heeft 'netjes' om de halsband heen gewerkt.

Op zoek naar een begaanbare escalatieladder

Inleiding
Er zijn verschillende factoren die er toe leiden dat in grote delen van Nederland de predatiedruk van wolven op landbouwhuisdieren en dan met name schapen hoog is. Ten eerste de structuur van het landschap: niet al te grote natuurgebieden afgewisseld met cultuurlandschap waarin vele schapen lopen. Ten tweede is er als gevolg van het nulstandsbeleid voor wilde zwijnen en edelherten een eenzijdig aanbod van natuurlijke prooi. Van de grote hoefdieren blijven alleen reeën over als prooi.

Dit betekent dat er probleemsituaties zijn te verwachten, waarbij wolven ook schapen pakken die beschermd zijn door middel van correct geplaatste wolfwerende afrasteringen. Het is onduidelijk of dat al is voorgekomen. Verschillende bronnen spreken elkaar tegen. Harde bewijzen ontbreken.

Concept interprovinciaal wolvenplan 2022
Het concept interprovinciaal wolvenplan 2022 bevat handelingsrichtlijnen voor probleemsituaties.

Wolf-vee	Situatie / gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel	
d	Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee door elektrisch raster van tenminste 1.20 m te passeren, of vindt blijkbaar manieren om de voorgeschreven maatregelen te overwinnen.	Wolf heeft geleerd dat vee in deze situaties een makkelijke prooi is.	Kritisch, hoge financiële, emotionele en acceptatieschade	Preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren	Probleemsituatie
				Indien geen resultaat, wolf doden	Probleemwolf

De escalatieladder in de rubriek wolf–vee zou aan moeten geven wanneer de trede is bereikt dat een wolf moet worden aangewezen als probleemwolf. Deze escalatieladder is echter niet praktisch hanteerbaar want diverse essentiële zaken ontbreken:

- Bewijsvoering niet omschreven. Op welke wijze moet het bewijs worden geleverd?
- *“Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee”* - Hoe vaak is ‘herhaaldelijk’?
- *“Preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren”*
  De term ‘zo mogelijk’ is voor meerdere uitleg vatbaar. Middels de BIJ12 norm is vastgelegd wat redelijkerwijze van een schapenhouder verwacht mag worden. Is hiermee ook bepaald wat het maximale van de mogelijkheden is? Of moeten de preventieve maatregelen eindeloos worden uitgebreid met als laatste stap het verwijderen van de schapen.

Het concept wolvenplan bevat de volgende toelichtende teksten:

“In de handelingsrichtlijnen wordt op generieke wijze invulling gegeven aan de te ondernemen stappen en afwegingen. De invulling kan hierdoor maatwerk zijn en per situatie specifiek worden vormgegeven.”

“De juridische analyse geeft aan dat situatieafhankelijk naar afwegingen dient te worden gezocht. Het is daarom op voorhand niet nodig heel specifiek grenzen aan criteria te stellen. De Gedeputeerde Staten binnen een provincie kunnen hierbinnen een afweging maken.”

“Gezien de wettelijk beschermde status van de wolf, moet terughoudend worden omgegaan met beheeringrepen, ook wanneer probleemsituaties zich voordoen.”

“Pas in het uiterste geval kan toestemming worden verleend om een wolf te doden. In dat geval is het niet voldoende dat alle stappen in de escalatieladder zijn doorlopen, hiervan moet ook bewijs overlegd kunnen worden. Om die reden is het van groot belang alle stappen zorgvuldig te documenteren.”

“Bij aanvallen van wolven op gehouden dieren wordt de materiële schade in opdracht van BIJ12, namens de provincies, getaxeerd door een taxateur. Naast de hoogte van de schade verzamelt de taxateur ook informatie op basis waarvan uitsluitsel gegeven kan worden of het dier inderdaad ten prooi is gevallen aan een wolf, waaronder DNA materiaal. Ook documenteert de taxateur in of het prooidier in voldoende beschermd was hiervoor heeft BIJ12 richtlijnen opgesteld.”

“Al deze informatie maakt deel uit van de onderbouwing op basis waarvan uiteindelijk kan worden besloten om een hogere stap te bestijgen op de escalatieladder”.

Conclusie: Het concept interprovinciaal wolvenplan geeft geen pasklaar antwoord op de vraag hoe de escalatieladder kan worden bestegen. Dit zal in de praktijk plaats moeten vinden.

De huidige praktijk
Tot nu toe was bij vrijwel alle schadegevallen de preventie evident afwezig of onvoldoende en was het betreden van de escalatieladder niet aan de orde. Het komt echter steeds vaker voor dat er wel preventieve maatregelen zijn genomen. Hierdoor is een aantal problemen bloot gelegd:

De schadetaxateur heeft niet de opdracht om de afrastering grondig te onderzoeken en het resultaat van dit onderzoek vast te leggen in een rapport. Er is geen protocol voor de wijze waarop het onderzoek moet worden uitgevoerd. Het is de vraag of deze manier van werken kan resulteren in een juridisch houdbaar dossier op grond waarvan een probleemwolf kan worden aangewezen.

Wolvenaanvallen leiden tot veel publiciteit, zeker de aanvallen waarbij het erop lijkt dat preventieve maatregelen zijn overwonnen. De communicatie is niet geregeld. Dit heeft tot gevolg dat allerlei speculaties rondgaan in de (sociale) media. Vaak al op dezelfde dag. In de bijlage een voorbeeld. Dit ondermijnt het vertrouwen in de effectiviteit van de wolfwerende maatregelen en het vertrouwen dat ingegrepen kan worden als dat echt nodig is. Ook de wolvencommissie moet de informatie bij elkaar scharrelen.

Conclusie: De huidige praktijk is onbevredigend en maakt een goede werking van de escalatieladder niet mogelijk.

Monitoring wolvenschade
Gezien het voorgaande moet de ontwikkeling van een werkbare escalatieladder aan de hand van praktijkervaringen plaats gaan vinden. Er wordt voorgesteld om in Drenthe een pilot te starten.

Er wordt een ‘team monitoring wolvenschade’ aangesteld dat zich speciaal richt op situaties waarin wolfwerende maatregelen zijn genomen en waar toch wolvenaanvallen optreden.

Opdracht:
- Ontwikkeling en inzet van verschillende monitoring instrumenten zoals onderzoek op locatie en cameratoezicht.
- Opstellen van protocollen voor het vastleggen van de wolfwerende maatregelen en toetsing aan de hand van de BIJ12 norm.
- Het opbouwen van een dossier, dat kan leiden tot juridisch houdbare besluitvorming door het bevoegd gezag.
- Afspraken maken over de communicatie naar alle belanghebbenden (schapenhouders, wolvencommissie, bestuur en media)
- Adviezen over de praktische invulling van de escalatieladder.
- Het verkrijgen van meer inzicht in de effectiviteit van preventieve maatregelen.

Het ‘team monitoring wolvenschade’ houdt zich alleen bezig met het vastleggen van feiten en geeft geen advies of een wolf als probleemwolf moet worden aangewezen.
Het team moet onafhankelijk kunnen werken en moet beschikken over verschillende expertises: gedrag van de wolf, preventie, juridisch en communicatie.
Het gaat niet alleen om de escalatieladder, het gaat ook om meer inzicht te krijgen in de werking van preventieve maatregelen in de praktijk zodat wolvenschade kan worden voorkomen.

De pilot vindt plaats in opdracht van de provincie en met medewerking van de provincie, BIJ12 en de wolvencommissie.

Bijlage – voorbeelden in de media

Home » Nieuws » Schapen gedood achter wolfwerend raster

Nieuws

Schapen gedood achter wolfwerend raster

27 juli 2022

In het Drentse Vledder zijn schapen doodgebeten, waarschijnlijk door een wolf. De schapen liepen achter een 1,30 m hoog raster met 6 draden.

5.1.2.e 5.1.2.e in Vledder ontdekte de waarschijnlijke wolfaanval gisterochtend. In een wei met 300 ooien plus lammeren waren 3 schapen doodgebeten en 11 ernstig gewond. De dierenarts heeft 8 van de gewonde dieren moeten euthanaseren.

5.1.2.e heeft geen idee hoe een wolf in zijn wei is gekomen. Na eerdere aanvallen door wolven stonden zijn schapen in een wolfwerende 6-dradige afrastering van 1,30 m hoog met 6 kV en 20J spanning op de draden. Hij vermoedt dat een wolf dwars door het raster is gegaan.

Het is al de 7e keer dat zijn schapen door een wolf zijn aangevallen. Na de eerste twee keer eind 2021 besloot hij het schapenperceel af te rasteren met de 6 draden. Een zijde langs een brede vaart liet hij open. Daar bleek een wolf, door de vaart heen, toch zijn schapen aan te vallen waarop 5.1.2.e ook daar afrastering zette. Nu blijkt dat zelfs dit allemaal vergeefs is. De schapenhouder weet niet wat hij nog moet doen om zijn schapen te beschermen.

Officieel moet uit DNA-analyse nog blijken dat het om een wolf gaat, maar die kans is erg groot.

In de regio rond Vledder zijn 2 wolven die geregeld schapen aanvallen: GW2397m en GW2090f. Ze blijken ook rond te lopen in Friesland. Het eerste dier is een mannetje, het tweede een vrouwtje. Ze hebben zelfs vier keer

Meest gelezen

- Schapen gedood achter wolfwerend raster — 27 juli 2022
- Jonge wolven gezien in noordoosten Nederland — 1 augustus 2022
- Gemiddelde marktnoteringen lopen terug — 1 augustus 2022
- Overijssel steekt geld in schaapskuddes — 25 juli 2022
- Schapen en lammeren €5 meer waard in Bunnik — 25 juli 2022

Poll

Wat gaat u doen tegen de wolf?

Helemaal niks (45% van de stemmen)

Ik weet het nog niet (40% van de stemmen)

Afrastering verbeteren (15%)

Het Schaap op Facebook

Het Schaap

← Tweet

5.1.2.e 5.1.2.e

Tweede aanval in week van #wolf in weide met 100% volwaardig wolfwerend raster. Kunnen we al spreken van probleemwolf in Drenthe 5.1.2.e @WolvenInNL @BIJ12nl @NowolvesB @RTVDrenthe @dvhn_nl

10:21 a.m. · 29 jul. 2022 · Twitter for Android

17 Retweets **2** Geciteerde Tweets **37** Vind-ik-leuks

← Tweet

BIJ12
@BIJ12nl

Als antwoord op @5.1.2.e @5.1.2.e 4 anderen

Hoi 5.1.2.e op basis van bevindingen van onze taxateur: dit was weliswaar een wolfwerend raster, maar de plaatsing was niet geheel wolfwerend.

1:16 p.m. · 29 jul. 2022 · Twitter Web App

10 Vind-ik-leuks

Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Drenthe

Betreft: Advies monitoring wolvenschade
Kenmerk: 220915_1

Assen, 15 september 2022

Geacht college,

De wolvencommissie heeft in haar rapportage d.d. 22 november 2021 aangegeven dat er behoefte is aan een monitoringssysteem dat de effectiviteit en beheersbaarheid van (locale) maatregelen in kaart brengt. Dit advies is een nadere uitwerking.

Tijdens een ingelast overleg op 8 augustus j.l. heeft de wolvencommissie ingestemd met de notitie ‘Op zoek naar een begaanbare escalatieladder’. Zie bijlage 1.
Deze notitie bevat de aanbeveling om een team monitoring wolvenschade in te stellen met de volgende opdracht:

- Ontwikkeling en inzet van verschillende monitoring instrumenten zoals onderzoek op locatie en cameratoezicht.
- Opstellen van protocollen voor het vastleggen van de wolfwerende maatregelen en toetsing aan de hand van de BIJ12 norm.
- Het opbouwen van een dossier, dat kan leiden tot juridisch houdbare besluitvorming door het bevoegd gezag.
- Afspraken maken over de communicatie naar alle belanghebbenden (schapenhouders, wolvencommissie, bestuur en media)
- Adviezen over de praktische invulling van de escalatieladder.
- Het verkrijgen van meer inzicht in de effectiviteit van preventieve maatregelen.

De situatie is na 8 augustus nog nijpender geworden. De laatste tijd zijn er regelmatig aanvallen waarbij wolfwerende maatregelen zijn genomen en het onduidelijk is of deze correct zijn uitgevoerd. Dit geeft veel commotie. Het ondermijnt het vertrouwen in wolfwerende afrasteringen. Zo werd in het radioprogramma Cassata op RTV Drenthe afgelopen zaterdag al als feit gesteld dat wolfwerende afrasteringen niet werken. "Stop met het gebruik van geëlektrificeerde rasters" was de boodschap. Zie bijlage 2.

De wolvencommissie heeft weinig inzicht in wat er is gebeurd en wordt daardoor in haar functioneren belemmerd. Om aan informatie te komen moeten informele wegen worden bewandeld. Dit is geen wenselijke situatie. Zie ook de notitie 'Op zoek naar een begaanbare escalatieladder'. Alle gegevens gaan in het archief van BIJ12 en wij merken niet dat er iets mee wordt gedaan.

Wij adviseren om per direct een eerste verkennend onderzoek naar de schadegevallen in Drenthe uit voeren.

In het onderzoek worden alle rapporten van de schadegevallen doorgenomen en de schadetaxateurs gehoord voor extra toelichting.
Hieruit kan een overzicht gemaakt worden met bij iedere aanval:
- datum
- locatie (ligging in het gebied)
- omvang en aard schade
- wijze waarop de wolf toegang heeft gekregen (a.h.v. sporen, indien mogelijk)
- preventieve maatregelen wel/niet,

- zo ja, welke maatregelen?
- correct uitgevoerd wel/niet
- zo nee, welke afwijking(en)?
- overige relevante bevindingen / missende zaken / openstaande vragen

Aan de hand van dit verkennende onderzoek kan een advies worden uitgebracht op welke wijze het onderzoek van schadegevallen en de rapportage hiervan kan worden verbeterd.
In overleg kan een publieksversie van de rapportage gemaakt worden. Dit is nodig om het tanende vertrouwen van het publiek in de overheidsinstanties te herstellen.

Dit verkennende onderzoek is eenmalig. In een later stadium zullen wij met voorstellen komen op welke wijze dit soort onderzoeken structureel plaats zouden kunnen vinden.

In overleg moet bepaald worden uit welke personen het onderzoekteam bestaat. Het ligt voor de hand dat de wolvenconsulent wordt betrokken bij het onderzoek.

Het liefst zouden wij ook alle schadegevallen in Friesland meenemen, omdat veelal dezelfde wolven zijn betrokken. Als dat complicaties geeft dan zou, om verdere vertraging te voorkomen, Drenthe voorlopig genoeg zijn.

BIJ12 heeft aangegeven dit onderzoek te ondersteunen.

Wij adviseren u om dit onderzoek zo spoedig uit te voeren en de hiervoor benodigde middelen en andere ondersteuning ter beschikking te stellen.

Uiteraard zijn wij gaarne bereid om dit advies nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Bijlagen:
1) Op zoek naar een begaanbare escalatieladder
2) https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14953028/drie-maatregelen-om-schapen-te-beschermen-tegen-wolf-je-moet-slimmer-zijn

From: "5.1.2.e "
Sent: Mon, 12 Sep 2022 19:56:15 +0200
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: FW: Onderzoek schadegevallen provincie Drenthe
Attachments: Op zoek naar een begaanbare escalatieladder.pdf
Importance: High

Hi 5.1.2.e
Ik heb met 5.1.2.e hierover gesproken en hij verzocht mij om te zien of er vanuit SBB een “waarheidsvinder” afgevaardigd zou kunnen worden in de analysegroep, mits de provincie instemt.
Het gaat om een tijdsinspanning van een dag of twee schat 5.1.2.e
Heb met 5.1.2.e overlegd, hij vindt het een goed idee als we jou vragen dit met Bij12 en 5.1.2.e op te pakken.
Graag even met jou eerst overleg voordat we er morgenochtend in de wolvencie over spreken.

Groet,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>
Verzonden: maandag 12 september 2022 10:05
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>; 5.1.2.e @outlook.com; 5.1.2.e @upcmail.nl; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Onderwerp: Onderzoek schadegevallen provincie Drenthe

Allen,

Tijdens het ingelast overleg afgelopen 8 augustus is bijgaande notitie besproken. De commissie was het er unaniem mee eens.
Het proces om tot uitvoering over te gaan zou in gang worden gezet.
Daarna heb ik er niets meer over gehoord.
In de tussentijd is de situatie alleen maar nijpender geworden.

De laatste tijd zijn er regelmatig aanvallen waarbij wolfwerende maatregelen zijn genomen en het onduidelijk is of deze correct zijn uitgevoerd.
Dit geeft veel commotie. Het ondermijnt het vertrouwen in wolfwerende afrasteringen.
Zo werd in het radioprogramma Cassata op RTV Drenthe afgelopen zaterdag al als feit gesteld dat wolfwerende afrasteringen niet werken.
"Stop met het gebruik van geÃ«lektrificeerde rasters" was de boodschap.
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14953028/drie-maatregelen-om-schapen-te-beschermen-tegen-wolf-je-moet-slimmer-zijn

De wolvencommissie heeft weinig inzicht in wat er is gebeurd en wordt daardoor in haar functioneren belemmerd. Zie ook de notitie 'Op zoek naar een begaanbare escalatieladder'.
Alle gegevens gaan in het archief van BIJ12 en wij merken niet dat er iets mee wordt gedaan.

Ik stel voor dat per direct een eerste verkennend onderzoek naar de schadegevallen in Drenthe wordt uitgevoerd.

In het onderzoek worden alle rapporten van de schadegevallen doorgenomen en de schadetaxateurs gehoord voor extra toelichting.
Hieruit kan een overzicht gemaakt worden met bij iedere aanval:
- datum
- locatie
- omvang en aard schade
- wijze waarop de wolf toegang heeft gekregen (a.h.v. sporen, indien mogelijk)
- preventieve maatregelen wel/niet,
- zo ja, welke maatregelen?
- correct uitgevoerd wel/niet
- zo nee, welke afwijking(en)?
- overige relevante bevindingen / missende zaken / openstaande vragen

Aan de hand van dit verkennende onderzoek kunnen we ook een advies uitbrengen op welke wijze het onderzoek van schadegevallen en de rapportage hiervan kan worden verbeterd.
In overleg zullen we een publieksversie van de rapportage maken.

Dit verkennende onderzoek is eenmalig. We zullen met voorstellen komen op welke wijze dit soort onderzoeken structureel plaats zouden kunnen vinden.

In overleg moet bepaald worden uit welke personen het onderzoekteam bestaat (ook 5.1.2.e ?)

Vorige week heb ik 5.1.2.e gesproken. Hij is bereid om mee te werken, mits hij daarvoor een opdracht krijgt.
Die zou van BIJ12 moeten komen.
Verder moet inzage worden gegeven in alle rapporten.

Het liefst zou ik ook alle schadegevallen in Friesland meenemen, omdat veelal dezelfde wolven zijn betrokken.
Als dat complicaties geeft dan zou, om verdere vertraging te voorkomen, Drenthe voorlopig genoeg zijn.

Afgelopen vrijdag heb ik met 5.1.2.e van BIJ12 gesproken. Hij is bereid om vanuit BIJ12 dit onderzoek te ondersteunen.

Vraag aan de wolvencommissie: Eens met dit voorstel?
Vraag aan wolvencommissie en provincie: Wie gaan dit onderzoek uitvoeren?
Vraag aan provincie: Medewerking.

Met vriendelijke groet,
5.1.2.e

PS
Proeven met een elektrische halsband in Oostenrijk zijn tot nu toe geen succes. Dat werd niet verteld in Cassata.
https://www.dolomitenstadt.at/2022/07/19/rueckschlag-wolf-toetet-schaf-mit-elektro-halsband/

Zie foto hieronder. Wolf heeft 'netjes' om de halsband heen gewerkt.

From: "5.1.2.e " <5.1.2.e @gcsix.nl>
Sent: Mon, 3 Oct 2022 21:54:37 +0200
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @drenthe.nl>; "5.1.2.e @outlook.com" <5.1.2.e @outlook.com>; "5.1.2.e @upcmail.nl" <5.1.2.e @upcmail.nl>; "info@mekeldewitteraaf.nl" <info@mekeldewitteraaf.nl>; "5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Cc: "5.1.2.e " <5.1.2.e @drenthe.nl>
Subject: Aanvraag lidmaatschap wolvencommissie door NSPS Drenthe-Zuid

Allen,

Zie bericht hieronder.
Het is formeel naar de provincie gestuurd aangezien de provincie de leden van de wolvencommissie benoemt.

Gezien de problematiek met de runderen lijkt het me ook goed als iemand namens de rundersector aan de wolvencommissie gaat deelnemen.

Met vriendelijke groet,
5.1.2.e

-------- Doorgestuurd bericht --------
Onderwerp: t.a.v. de secretaris van de wolvencommissie, 5.1.2.e
Datum: Sun, 2 Oct 2022 09:03:27 +0200
Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>
Aan: post@drenthe.nl
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>

Hallo,

In samenspraak met 5.1.2.e willen wij hierbij graag een lid aandragen om zitting te nemen in de wolvencommissie namens de ponyhouders in Drenthe.

We zijn als vereniging al een aantal jaren bezig onze zorgen over te brengen aan de wolvencommissie en gezien dat er nu ook een shetlandpony gepakt is lijkt het ons een goed moment om aan de gesprekken deel te nemen. De zorgen binnen onze vereniging zijn heel groot en helaas zijn er al leden gestopt met hun hobby of hebben moeten besluiten drastisch in te krimpen. Dit omdat men bang is! Ik denk dat het goed is nogmaals te benadrukken dat de band die een eigenaar met zijn pony heeft anders is dan bij een schaap. Dit gaat, naar ons idee, voor veel meer emotionele schade zorgen bij een aanval. Ook zullen er dan nog meer leden besluiten om te stoppen met hun hobby. Dit kan wat ons betreft toch niet de bedoeling zijn!

De contactgegevens van ons voorgestelde lid zijn:
5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e @live.nl of 5.1.2.e @gmail.com

5.1.2.e is samen met mij vanaf het begin al betrokken geweest bij alle contactmomenten en volledig op de hoogte van de stand van zaken.

Mochten er nog vragen zijn dan horen wij dit uiteraard graag!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Namens fokvereniging Drenthe Noord en Zuid

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@tuteinnolthenius.com>
Sent: Fri, 23 Sep 2022 17:48:53 +0200
To: "5.1.2.e@hotmail.com" <5.1.2.e@hotmail.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@gmail.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@natuurlijkbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@gmail.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@ooststellingwerf.nl>; "5.1.2.e@outlook.com" <5.1.2.e@outlook.com>; '5.1.2.e@upcmail.nl" <5.1.2.e@upcmail.nl>; "5.1.2.e@fbegroningen.nl" <5.1.2.e@fbegroningen.nl>
Cc: "5.1.2.e " <5.1.2.e@fryslan.frl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@gcsix.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e" < 5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>; "info@mekelogischbeheer.nl" <info@mekelogischbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; '5.1.2.e@fbegroningen.nl" <5.1.2.e@fbegroningen.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e@gmail.com" <5.1.2.e@gmail.com>; "5.1.2.e@provinciegroningen.nl" <5.1.2.e@provinciegroningen.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@provinciegroningen.nl>
Subject: Consultatie Noord-Nederland Wolf / 27 september / 12u
Attachments: 220922_CONCEPT_BRIEF_advies provinciale consultatie IWP_v2[1].docx, 220922_CONCEPT_advies provinicale consultatie IWP_v2[1].docx

Goedemiddag,

Bedankt voor alle aanvullingen vanuit de Gebietskommisje Wolf (Fryslân), Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe en de afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen. De binnengekomen reacties zijn verwerkt in een 2e versie van de aanbiedingsbrief en de reactie (zie bijlage).

In het word-document zie je in de opmerkingen verwijzingen naar de verschillende standpunten, die we aanstaande dinsdag gaan bespreken. Daaropvolgend volgt het uiteindelijke advies richting GS en de IPO werkgroep wolf.

Ik denk dat we op veel punten al dichtbij elkaar zijn gekomen en dat iedereen wil meewerken aan het bereiken van overeenstemming. Een goed vertrekpunt voor de consultatie.

5.1.2.e 5.1.2.e zal de definitie van wolvengebieden nog concretiseren. Voor Friesland is dat duidelijk, omdat niet de hele provincie is opengesteld voor de tegemoetkoming preventieve maatregelen en het wolvengebied daar gekoppeld is aan het leefgebied.

Biosintrum
We zijn te gast bij het Biosintrum, Ecomunitypark 5, 8431 SM Oosterwolde. Daar is voldoende plek om te parkeren.

Programma
12:00 uur inloop met lunch
12:30 uur informele start / welkom
12:45 uur stand in het veld
13:00 uur bespreekpunten (max. 10 minuten per thema)
15:15 uur pauze
14:25 uur vervolg bespreekpunten
15:00 uur aanvullingen / wvttk
15:30 uur einde

Mentimeter
Wellicht maken we gebruik van de Mentimeter, een online tool waarmee we jullie respons ophalen. De uitslag is direct zichtbaar, waardoor we hier direct op kunnen inspelen. Je hoeft geen account aan te maken of in te loggen. Je gaat tijdens de sessie naar www.menti.com of je download de Mentimeter app op je telefoon. Je kunt meedoen door op de website of app de code (die dinsdag wordt gedeeld) in te vullen.

Aanmeldingen
In de bijlage de deelnemerslijst, sommigen zijn nog niet in de gelegenheid geweest om de uitnodiging al dan niet te weigeren of accepteren.

Deelnemer	Wolvencommissie / stakeholder	Vertegenwoordiger
5.1.2.e	Drenthe	Stichting Behoud Drentse schaapskuddes

5.1.2.e	Drenthe	5.1.2.e
5.1.2.e	Fryslân	Kollektivenberied Fryslân
5.1.2.e	Fryslân	Platform KSG
5.1.2.e	Fryslân	5.1.2.e
5.1.2.e	Fryslân	namens Gemeente Ooststellingwerf
5.1.2.e	Fryslân / Drenthe	5.1.2.e
5.1.2.e	Groningen	verantwoordelijk ambtenaar
5.1.2.e	Groningen	FBE Groningen
5.1.2.e	Groningen	5.1.2.e
5.1.2.e	ondersteuning	
5.1.2.e	*Drenthe*	*VGSN / LTO, deelname nog niet zeker*
5.1.2.e	*Fryslân*	*LTO, deelname nog niet zeker*
5.1.2.e	*Fryslân*	5.1.2.e 5.1.2.e *Natuurlijk Beheer, deelname nog niet zeker*

Collega’s die niet aanwezig kunnen zijn neem ik mee in CC, zodat inhoudelijk de laatste stand van zaken bij iedereen bekend is.

Maak je op voor een wolfwerende-middag, inclusief lunch en goede discussie met collega’s.

Fijn weekend!

Hartelijke groet,

5.1.2.e

BLAEKEND

PROJECTMANAGEMENT

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Input voor de inhoudelijke reactie op het Interprovinciaal Wolvenplan 2022 (conceptversie 270622)

Onderstaande tekst wordt op basis van de reacties van de leden van de wolvencommissies aangevuld, aangescherpt en ingekort. Voor de volledigheid zijn in deze opzet de verwijzingen naar het conceptplan nog meegenomen. Voor nu is de vraag of de prioritering en formulering van de standpunten compleet en juist is. In de tekst zijn de bespreekpunten voor de consultatie op 27.09 groen gearceerd.

In het advies komen de volgende punten aan bod (met tussen haakjes de verwijzing naar het concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022, hierna genoemd 'conceptplan'):

1. Beheervergoedingen
2. Handelingsrichtlijnen
3. Tegemoetkoming in de schade en versnelde uitbetaling
4. Technische preventienorm
5. Vergoeding van directe kosten
6. Communicatie
7. Wolf en Faunabeheer
8. Punten die verduidelijking behoeven
9. Consensus punten

1. Beheervergoedingen (conceptplan 1.6)

Het conceptplan schrijft (p. 15/61):

"Voor zowel de reguliere schapenhouderij als voor schaapskuddes die voor natuurbeheer worden ingezet, worden de mogelijkheden onderzocht voor het aanbieden van beheerpakketten, binnen de kaders van het subsidiestelsel natuur en landschap."

Dit zal niet op korte termijn gerealiseerd kunnen worden en daarom wordt gekozen voor een verkenning. De IPO werkgroep Natuurbeheer krijgt de opdracht deze verkenning uit te voeren. Gevraagd wordt daarbij eerst de betrokken sectoren (waaronder landbouworganisaties en terreinbeheerders) te raadplegen. Als hiervoor draagvlak bestaat, kan een en ander nader worden verkend en uitgewerkt in de technische IPO werkgroepen 'Natuurbeheer' en "agrarisch natuurbeheer'. Dit kan tegemoetkomen aan de wens om meer (in-)directe kosten te kunnen vergoeden (zie verder bij punt xxx).

De commissies benadrukken dat dit een belangrijk punt is ook omdat deze kosten nu al aan de orde zijn. Ze adviseren al sinds hun oprichting om dit te onderzoeken en vragen met aandrang om dit snel concreter te maken, gekoppeld aan een tijdspad en bijvoorbeeld een eco-dienst. Voor het draagvlak en de actiebereidheid is dit een noodzakelijk uitgangspunt.

In het conceptplan missen de commissies inzicht in de praktijksituatie van schapenhouders in wolvengebied. Het vele extra werk, het zwaardere werk, soms niet leverbaar zijn en twijfel over effectiviteit weerhoudt vooral de grotere schapenhouders van inzet van (verplaatsbare) wolfwerende rasters.

Een vergoeding voor arbeid, onderhoudskosten en vervangingskosten is noodzakelijk om de sector schapenhouderij financieel in wolvengebied overeind te houden.

2. Handelingsrichtlijnen (conceptplan 4.1)

Het wolvenplan bevat een interventierichtlijn met een viertal handelingsrichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven. Dit wordt als zeer nuttig gezien, maar er is grote vraag naar meer duidelijkheid over het handelingsperspectief.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE >> Eens over deze toevoeging/concretisering? Urgentie meer laten doorklinken in advies/brief.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: Reactie 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e Inhoudelijke reactie op it IW2022: Ik mis nog de ruimere mogelijkheden voor preventiemaatregelen buiten de wolvengebieden, zoals de mogelijkheid om de wolven te mogen verjagen.

Staat er wel in situatie wolf - vee/c

Een heldere, meetbare interventierichtlijn is noodzakelijk om het beheer vorm te geven, zodat duidelijk is wanneer een wolf aangezien wordt als probleemwolf. Dit is belangrijk voor de veiligheid van dieren en de veiligheidsbeleving van de mens. In het huidige voorstel ontbreken essentiële zaken, waardoor de richtlijn niet praktisch hanteerbaar is.

Enkele voorbeelden:

- Er moet bewijs worden geleverd dat alle stappen zijn doorlopen, maar de bewijsvoering wordt niet omschreven. Op welke wijze moet het bewijs worden geleverd?
- Bij situatie gedrag wolf-vee: “Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee.” Hoe vaak is herhaaldelijk’?
- Bij maatregelen: “Preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren.” De term ‘zo mogelijk’ is voor meerdere uitleg vatbaar. Met de BIJ12 norm is vastgelegd wat redelijkerwijze van een schapenhouder verwacht mag worden. Is hiermee ook bepaald wat het maximale van de mogelijkheden is? Of moeten de preventieve maatregelen eindeloos worden uitgebreid met als laatste stap het verwijderen van de schapen?
- Hoe wordt het in de interventierichtlijn onderscheid gemaakt in schapen / paarden / koeien? Landbouwhuisdieren en hobbymatig gehouden dieren? De huidige tekst suggereert dat ook melkveehouders wolfwerende rasters moeten gebruiken wat in tegenspraak is met de maatschappelijke wens voor meer koeien in de wei.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE >> Gewenste aanvulling ja/nee?

De huidige opzet is onbevredigend en maakt een goede werking van de richtlijn niet mogelijk. Gezien het voorgaande moet de ontwikkeling van een werkbare richtlijn aan de hand van praktijkervaringen snel plaats gaan vinden. Er is voorgesteld om in Drenthe een pilot te starten. In het wolvenplan moeten nu zaken geconcretiseerd worden.

3. Tegemoetkoming in schade en versnelde uitbetaling (conceptplan 5.7)

Het huidige wolvenplan gaat ervan uit dat dierhouders de tijd moeten krijgen om te wennen aan de terugkeer van de wolf. Waar wolven zich vestigen worden de aanwezigheid en de bijhorende risico’s voorspelbaar. In overige gebieden waar af en toe wolven langs kunnen komen geldt dat niet. Dat uitgangspunt blijft. Op dit moment wordt alle wolvenschade aan landbouwhuisdieren vergoed. Dat geldt bij uitzondering ook voor hobbymatig gehouden schapen en geiten. Er is momenteel geen eigen risico en of voorwaarden (preventieve-eis) gesteld aan een tegemoetkoming.

Commented [5.1.2.e]: Dit staat in het plan en wil niet zeggen dat wij dat willen. Hier niet noemen. Wel opmerking daarover maken (en hier verwijzen) bij punt 8 over Wolvengebieden en een paar alinea’s verder in dit punt 3..

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE >> Gericht op schadevergoeding wil je niet wel en gericht op preventievergoeding wil je dit (misschien) niet?

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: OPM 5.1.2.e >> De gefaseerde afbouw en het eigen risico zijn gericht op onbeschermde dieren. Nu krijgt iedereen de schade vergoedt en straks wordt dat in stappen afgebouwd. Daar waar wolfwerende maatregelen zijn genomen blijft er zonder eigen risico en afbouw een tegemoetkoming in de schade van toepassing. Dan zijn we het daar over eens.

Het voorstel is om het tegemoetkomingsbeleid in schade voort te zetten, maar dit in begrensde wolvengebieden te voorzien van een gefaseerde afbouw door een op termijn in te voeren eigen risico, indien sprake is van onbeschermde dieren. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot het niet meer vergoeden van de schade. In geval er wel adequate wolfwerende maatregelen zijn genomen (en er toch schade optreedt) blijft betaling van de tegemoetkoming zonder eigen risico de basis.

Er is brede steun voor het in stand houden van de tegemoetkomingsregeling in schade. Enkele partijen zijn kritisch als het gaat om de invoering van het eigen risico, hoewel de stimulans die hier op termijn van uitgaat wordt herkend. In het algemeen wordt het koppelen van het uitbetalen van schade aan het nemen van preventieve maatregelen ondersteund in wolvengebied ~~maar ook daarbuiten. Immers, we willen juist dat het overal mogelijk is vóórdat er zwervende wolven langskomen (schadepreventie), zodat de wolven vanaf het begin niet leren dat schapen een makkelijke prooi zijn én de schapenhouders op tijd voorbereid zijn en ze overal handelingsperspectief hebben. Ook de calamiteitsregeling is niet proactief en voorziet hier niet in.~~

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: Bespreekpunt. Niet op deze plek bespreken maar bij wolvengebieden. Hoofdstuk gaat over tegemoetkoming schade. Opmerking richt zich op het nemen van ww-maatregelen. Binnen en buiten het wolvengebied. Wil je heel NL in aanmerking laten komen voor tegemoetkoming ww-maatregelen? (=standpunt SSB)

Er kan een overgangstermijn voor een tegemoetkoming in de schade blijven gelden voor de gebieden waar de wolven zich definitief hebben gevestigd zoals in het Drents-Friese Wold. Maar het eigen risico en de timing (overgangstermijn) moeten nader worden ingevuld.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE >> 5.1.2.e 5.1.2.e Nooit of ooit? Gezien de huidige ervaringen van blijvende aanvallen binnen het wolven territorium zal in deze extra risico gebieden geen sprake kunnen zijn van afbouw van de schade regeling mbt wolf aanvallen binnen wolfwerende rasters.

Het verkennen van de mogelijkheid om de schade versneld uit te betalen (conceptplan 1.6) kan op brede steun rekenen, met twee opties als leidraad:

1. het Zweedse model: als de schadetaxateur bij het opnemen van de schade oordeelt, dat de kans dat de schade is veroorzaakt door een wolf meer dan 50% is, de houder voor een tegemoetkoming in de schade in aanmerking komt. De uitslag van het DNA-onderzoek hoeft niet te worden afgewacht. Op deze wijze wordt de doorlooptijd drastisch ingekort. Het kan voorkomen dat de dierhouder ten onrechte een tegemoetkoming in de schade ontvangt. Om te voorkomen dat ten onrechte een groot bedrag wordt uitgekeerd kan een drempelbedrag van bijvoorbeeld € 5.000,- worden gehanteerd.
2. BIJ12-proces handhaven, waarbij een getroffen veehouder direct wordt uitbetaald bij taxatie-indicatie wolf en het schadebedrag gaat terugbetalen als uit DNA-analyse blijkt dat het geen wolf was.

Daarnaast blijft DNA-onderzoek altijd noodzakelijk voor de monitoring / ijking taxateurs of boa's / bewijsvoering derogatie. De administratieve last voor professionele veehouders is te groot. Een versimpeling van het proces is belangrijk en kan bijdrage tot een versnelde afhandeling. Daarnaast moet BIJ12 in haar werkwijze beter en sneller inspelen op de ontwikkelingen en de veehouder in processen centraal zetten.

4. Technische preventienorm (conceptplan 5.7.4)

Het conceptplan schrijft:

"De provincies gaan uit van de norm van een hoogte van '1.20m norm' als optimale hoogte van een wolfwerend raster. Om verschillende redenen zijn ook situaties denkbaar waarin uiterlijk tot '90 cm' kan worden geaccepteerd. Dit sluit soms beter aan bij de wens uit de praktijk en de situatie in de meeste Duitse deelstaten. Dit verschil in hoogte heeft uiteraard consequenties voor de instrumentele aanpak (subsidie, tegemoetkoming) en voor de mogelijkheden voor het handelingsperspectief (onderbouwing ontheffing/derogatie)."

De versoepeling van bijvoorbeeld de hoogte van afrasteringen wordt in grote lijnen ondersteund door de noordelijke wolvencommissies en is een bespreekpunt op de consultatie. De wolvencommissie Drenthe accepteert de hoogte van 90 cm alleen buiten het wolvengebied.

Voor de koppeling van de technische wolfwerende normen aan subsidie, tegemoetkoming en handelingsperspectief is het voorstel om de tekst als volgt te veranderen (zie onderstreping):

• Norm '90 cm' is suboptimaal (en is ook de ondergrens). Er zijn ook andere gangbare rasters die tot 1.05 komen. Dit mag en kan voor verplaatsbare gaasrasters in tijdelijke situaties buiten het wolvengebied, maar men kan geen aanspraak doen op een eventuele subsidieregeling en dit geeft geen aanleiding voor een eventuele derogatie. *(Opmerking: Er is dus wel een tegemoetkoming in de schade, zoals in het derde punt omschreven).*
• Voor vaste rasters, draadrasters en nachtkralen blijft 1.20 de norm. Voor verplaatsbare gaasrasters is, mede uit arbotechnisch oogpunt, onder voorwaarden een praktisch meer werkbare hoogte van 90 cm of 1.05 cm acceptabel buiten het wolvengebied. Indien bij deze hoogte er toch herhaaldelijk aanvallen plaatsvinden, dan wordt verwacht dat de dierhouder de preventieve maatregelen aanpast naar de normen van 1.20m. Zo niet, dan wordt in dat individuele geval geen tegemoetkoming meer verleend.
• Buiten de begrensde wolvengebieden blijft een tegemoetkoming in wolvenschade gewoon mogelijk ongeacht de eventuele genomen maatregelen.

5. Vergoeding van directe en indirecte schade (conceptplan 5.7.3)

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: Vrije vertaling van het voorstel 5.1.2.e / wolvencommissie Fryslan.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: Te detaillistisch, boodschap voor BIJ12 niet LOW… 5.1.2.e zorg voor adequate beantwoording van vragen als veehouders BIJ12 bellen over de afhandeling. Dit kan door intern een goed track and trace-systeem te volgen waarbij de casus een uniek nummer krijgt. Telefoniste kan dan tenminste antwoord geven op de vraag of de casus 'in de molen' zit, enz. Behandel deze mensen als klant en maak ze niet boos met vage antwoorden en afwimpelen. Veehouders moeten het taxatierapport sowieso in hun mailbox krijgen. Dit niet doen creeert wantrouwen.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: 5.1.2.e ?

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: TE VEEL IN DETAIL. Stellingname voor schapenhouders tegen ecologen niet doen….
Opmerking gericht op beheervergoedingen en niet op schadevergoeding.

Meer emotie /urgentie in tekst aanbrengen.

5.1.2.e Erkenning van het probleem waar veehouders in wolvengebied voor staan ontbreekt. Conceptplan 5.3 is een wel erg eenvoudige/platte voorstelling van zaken. Het zijn familiebedrijven waarvan de gezinsleden 70 uur per week werken en een matig inkomen verdienen. Zij ervaren onmacht bij de gedachte dat wolfwerende rasters veel extra tijd vragen die niet wordt vergoed en daarbij komt dat deze rasters wel erg precies moeten worden gezet en de wolf elk detailfoutje lijkt af te straffen. Dan voelt het als zinloze inspanning. Gebrek aan erkenning van dit probleem is een negatieve boodschap bij vestiging van wolven in een gebied. Nu ervaren we dit als: hier is subsidie voor rasters, u redt zich er maar mee. Trek lessen uit de landbouwgeschiedenis: belangrijke wijzigingen van ingesleten werkwijzen dwing je niet zomaar af. Dit vergt goede voorbeelden dichtbij, veel voorlichting, reële steun bij alle kosten en vooral: succes/resultaat. Bedenk daar een stevige aanpak voor ism de regionale organisaties, luister naar de praktijk, ondersteun het met onderzoek en luister op dit vlak minder naar ecologen die het belang van de wolf eenzijdig vooropstellen.

Het huidige wolvenplan voorziet in vergoeding voor directe kosten, dit blijft zoals het is. Daarmee worden in het kader van de tegemoetkoming in de schade géén indirecte kosten vergoed. Dit is voortzetting van het huidige beleid.

Dit blijft een discussiepunt, de dierhouders willen meer dan het huidige beleid. De wolvencommissies van Fryslân en Drenthe zijn het oneens met dit punt. Ze willen zowel directe als indirecte kosten vergoeden in het kader van tegemoetkoming in de schade.

Erkenning van het probleem waar veehouders in wolvengebied voor staan ontbreekt. Schapenhouders ervaren onmacht wanneer wolfwerende rasters veel extra tijd vragen, maar de directe en indirecte kosten bij schade en daarbuiten niet worden vergoed.

6. Communicatie (conceptplan 9)

Over een ding lijkt iedereen in “wolvenland” het hartgrondig eens te zijn: communicatie is belangrijk, wordt steeds belangrijker, is moeilijk en wordt steeds moeilijker. De wolvencommissies lopen tegen een aantal zaken aan:

- Preventie versus maatschappelijk draagvlak: Voor het wolvendossier is proactief communicatiebeleid van groot belang. Dit gaat breder dan de boodschap rondom wolvenpreventie, dat raakt het ingewikkelde dossier van het maatschappelijk draagvlak voor de wolf. Als er weinig wordt gecommuniceerd over wolf, maatregelen en beleid, dan slaat dit terug op de mate waarin de preventiemaatregelen worden toegepast.
- Decentraal beleid versus centrale communicatiestrategie: Het gedecentraliseerd beleid leidt tot een landelijk beperkt communicatiebeleid. Hierdoor ontbreekt onder meer aan woordvoering op landelijk niveau over het wolvendossier en een centrale (social) mediastrategie.
- Standpunt interventierichtlijn: De wolvencommissies richten zich op schadepreventie en alles wat direct met preventie samenvalt. In de huidige politiek maatschappelijke situatie rondom de wolf vinden de wolvencommissies het van belang om – in afwachting van andere besluitvorming – de noodzakelijke stap te zetten van preventie- naar interventiebeleid. Verdere kaderstelling is buitengewoon wenselijk, want daarmee kunnen de wolvencommissie uitleg geven richting stakeholders.

Kortom, de wolvencommissies benadrukken de noodzaak van generieke wolfcommunicatie op landelijk niveau (LOW). Er moet verbreding en aandacht zijn voor de communicatieparagraaf in het nieuwe wolvenplan, die nu te summier is. Het wolvenplan moet breed gecommuniceerd worden. Het is de vraag of/wanneer een meer integrale benadering op een niveau van IPO – gedragen door bestuurders – vastgesteld wordt. Het uitblijven hiervan belemmert de wolvencommissies.

7. Wolf en faunabeheer (conceptplan 4.3)

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE

In het conceptplan staat dat potentiële verstoring door verlies aan natuurlijke prooiaanbod in de Nederlandse situatie (naast verstoring) in principe niet aan de orde is. Commissies zoeken naar wetenschappelijke onderbouwing van die aanname. Waar en wanneer is dat onderzocht buiten de Veluwe?

De wildstand varieert per regio. Dit vraagt maatwerk in de oplossingen per (natuur)gebied. In het eerdere advies ‘preventie wolvenschade en duurzame omgang met de wolf in Fryslân’ heeft de wolvencommissie al aangegeven dat er in Friesland geen duurzame instandhouding wolf te zien is, omdat het beschikbare aantal prooidieren/voedselaanbod niet toereikend is. Het wolvenplan moet zeker voorschrijven dat faunabeheer daar in een vroeg stadium op moet anticiperen. Het conceptplan geeft faunabeheereenheden een belangrijke rol in het bijsturen van de effecten van de wolf op de wildstand. Het is zeer de vraag of de FBE’s de tools hebben om dit bijsturen tijdig te doen. Het conceptplan doet voorkomen dat het in het proces allemaal al geregeld is. Ten

aanzien van het afschotquota van het natuurlijke prooiaanbod is een omslag nodig omdat anders achter de feiten aangelopen wordt.

8. Punten die verduidelijking behoeven

8.1. Natuurbegrazers (conceptplan 4.5)

Het voorstel in het conceptplan is om wolvenschade aan gehouden natuurbegrazers niet als aanleiding of weging mee te laten tellen bij het in werking treden van handelingsrichtlijnen. Het is van belang om de definitie van natuurbegrazers (conceptplan 4.5) aan te scherpen, zodat duidelijk is welke dieren met welke status hier wel of niet onder vallen. Onduidelijk is nu bijvoorbeeld of gescheperde schaapskuddes hier wel of niet onder vallen en hoe het zich verhoudt tot de wettelijke zorgplicht (wet Dieren).

8.2. Internationale beleidsafstemming (conceptplan 3.4.2)

Het conceptplan schrijft: *"De inzet vanuit Nederland is om te komen tot internationale beleidsafstemming bij voorkeur in de vorm van een internationaal wolvenmanagementplan."* Dit heeft brede steun. Alle partijen zien de noodzaak hiervan en doen een oproep aan het Rijk om zo spoedig mogelijk te komen tot een internationaal managementplan.

De wolvencommissie Fryslân vindt het belangrijk om hieraan prioriteit te geven. De wolvencommissie Drenthe stelt voor om hier een tijdspad aan te koppelen.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE

8.3. Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdiersoorten (conceptplan 1.4)

Het voorstel is om de tegemoetkoming in de schade ook bij particulieren voor alle landbouwhoefdieren te vergoeden. Deze verbreding van de tegemoetkoming naar alle hoefdiersoorten heeft brede steun bij alle partijen. De vraag is wel om de definitie van 'alle gehouden hoefdierensoorten' te verduidelijken en een lijst met namen op te nemen (nu staat er: "bijvoorbeeld hobbymatig gehouden pony's en alpaca's").

9. Consensus over onderstaande punten

- **Juridisch kader**

Uitgangspunt is en blijft om in uitzonderingsgevallen een specifieke individu uit de populatie te nemen als dat nodig is. Populatiebeheer is nu niet mogelijk. Dit kan pas na een correcte belangenafweging en indien de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. De wolvencommissies ervaren dit ten algemene als statisch/vaststaand met beperkt oog voor de nuances.

Wolvencommissies kunnen het juridisch kader niet veranderen op de korte termijn. De starheid in huidige wet- en regelgeving frustreert schapenhouders die sterk geconfronteerd worden met de wolf met het risico dat mensen het recht in eigen hand nemen. Het juridisch kader belemmert de discussie in het veld. Een concretere interventierichtlijn komt daarin tegemoet.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IN PRESENTATIE >> In de wolvencommissie Drenthe bracht 5.1.2.e in dat hij "een plus zou willen op risico", daar was echter geen overeenstemming over >> De wolvencommissie Drenthe stelt dat dit wellicht betekent dat we binnen / rondom territoria van gevestigde wolven ("risico gebieden") moeten werken aan extra vergoedingen.

- **Passieve en actieve soortbescherming**

De wolf heeft bewezen zich op eigen kracht te kunnen vestigen en voortplanten in Nederland en zoekt daarbij zelf het meest geschikte gebied. Met name in die gebieden dragen provincies bij aan zowel passieve als actieve soortbescherming. Dit wordt in algemene zin geaccepteerd en/of ondersteund.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: VRAAG 5.1.2.e

Moet meer onderscheidend worden, zie mijn vorige opmerking over dit punt. . Wat is het begrensde wolvengebied in Drenthe??? wij hebben nu heel Drenthe begrensd voor een tegemoetkoming in de rasterkosten.Ik zou zeggen dat het bij een wolvengebied gaat om het begrenzen van een territorium.

- **Wolvengebieden**

Het voorstel is dat het aanwijzen van beleidsmatig begrensde (leef-)gebieden voor de wolf te handhaven zoals het al is. Maar dit beperkt zich niet meer tot gebieden waar zich wolven gevestigd hebben. Hier komt meer begrenzingsruimte om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan. De term ‘leefgebied wolf’ wordt vervangen door ‘wolvengebied’.

Het gaat om de begrenzing van gebieden waarbinnen het voorkomen van wolven, al dan niet incidenteel, maar regelmatig te verwachten is. Oftewel dit hoeft zich niet te beperken tot alleen vestigingsgebieden. Deze wolvengebiedsbegrenzing is een provinciale bevoegdheid, heeft vooral instrumentele betekenis en dient in de praktijk ter begrenzing van het gebied waarin subsidies voor preventie kunnen gelden.

Met het vaststellen van begrenzingen van de leefgebieden wordt nadrukkelijk niet beoogd om vooruit te lopen op de eventuele toekomstige aanwijzing van Natura2000 gebieden voor de wolf. Begrenzing van andere typen gebieden is niet mogelijk en wordt om die reden dan ook niet voorgesteld.

Deze ruimere definitie leidt tot een ruimhartiger bijdrage in preventie. Dat heeft overwegend steun. Als de situatie daarom vraagt, zal de wolvencommissie Fryslân adviseren om de hele provincie open te stellen om de begrenzing om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan op te heffen. Drenthe heeft de hele provincie al opengesteld voor de subsidieregeling, waardoor dit punt niet van toepassing is.

- **Calamiteitenregeling**

Het voorstel is om een (kortlopende, tijdelijke) calamiteitenregeling mogelijk te maken ter stimulering van de inzet van preventieve maatregelen. Deze verruiming heeft de steun vanuit alle partijen. Fryslân heeft al een calamiteitenregeling en kan deze – waar nodig – inzetten. In Drenthe is dit niet meer van toepassing omdat de hele provincie al opengesteld is voor subsidie.

- **Inzet kuddebewakingshonden**

Op dit moment wordt ervaring opgedaan met de inzet van kuddebewakingshonden. Dit lijkt een nuttige aanvulling op de preventie in bepaalde situaties. Afhankelijk van de ervaringen wordt nader bezien hoe hiermee om te gaan in het kader van tegemoetkomingen en subsidieregelingen. De wolvencommissies accepteren dit als een stand van zaken, maar vragen om versnelling van het proces. De uitkomsten van de pilots bepalen of de kuddebeschermingshonden opgenomen worden in de structurele financiering.

- **Omgang met gewonde wolf, hybride wolven, goudjakhals**

Hierover is overeenstemming vanuit de wolvencommissies.

Commented [5.1.2.e]: De TBO’s stellen voor om dit wel te doen. Zie motivatie hiervoor bij punt 3. Hiermee bereik je schadepreventie en lerend vermogen vóórdat een wolf langs komt en niet pas als het wolvengebied is uitgebreid of via de Calamiteitenregeling.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: SSB pleit voor volledig inzetten op preventieve maatregelen (landelijk) en niet alleen in vastgestelde wolvengebieden of via een calamiteitenregeling wanneer er een zwervende wolf is. Onze redenatie en die wordt LOW breed gedragen: voorkomen dat er landbouwhuisdieren gedood worden en dat wolven leren dat dit een makkelijke prooi is, is veel beter en wenselijker dan pas maatregelen nemen wanneer er al landbouwhuisdieren zijn aangevallen.

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: IS ONDERDEEL VAN DE PILOT

Positie kudde honden onduidelijk. Ze moeten gezien worden als bedrijfshonden waarvoor bij schade (kan ook indirect zijn). aan de hond eveneens een vergoeding zal moeten gelden. En hoe om te gaan met kudde honden die aangevallen worden door een wolf??

IS ONDERDEEL VAN INTERVENTIERICHTLIJN
Onduidelijk blijft wanneer er nou sprake is van een probleemwolf bij vee, dat moet duidelijker genormeerd worden

Commented [5.1.2.e | 5.1.2.e]: NIET OVERGENOMEN ZIT IN LANDELIJKE REACTIE 5.1.2.e **SBS:** Gunstige staat van instandhouding
Het is raadzaam om nu al te onderbouwen wanneer de SVI als gunstig mag worden beschouwd. Op het moment dat ingrijpen (vangen of zelfs doden) acuut aan de orde is, is er geen tijd om deze studie uit te voeren. Zie de parallel met bevers.

Aanbiedingsbrief vanuit 5.1.2.e

Onderwerp: Reactie concept Interprovinciaal wolvenplan namens Gebietskommisje Wolf (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen

Geachte leden der Gedeputeerde Staten,
Geachte leden van Interprovinciale werkgroep wolf,

Bij het vaststellen van het huidige Interprovinciaal Wolvenplan (IPO wolvenplan) in januari 2019 werd afgesproken dat er binnen 3 jaar na vaststelling zou worden bekeken of het beleid moet worden voortgezet of aangepast. In de tussentijd is de situatie rondom wolven in Nederland drastisch veranderd. Hierdoor is de actualisatie van het IPO wolvenplan – ruim na de aangekondigde termijn – nog urgenter geworden.

Het concept van het geactualiseerde plan ligt intussen ter reactie bij de diverse stakeholders. In dat kader hebben de vertegenwoordigers in de noordelijke gebiedscommissies Fryslân en Drenthe en stakeholders uit Groningen een gezamenlijk advies geformuleerd, dat u hierbij in de bijlage vindt.

In de regio Zuidoost-Fryslân en Zuidwest Drenthe volgen de ontwikkelingen elkaar razendsnel op: vestiging van de wolf in december 2021, roedelvorming in juli 2022 en herhaaldelijke wolvenaanvallen met grote verliezen voor de dierhouders in de omgeving. Een geactualiseerd plan voor een conflictarm samenleven van wolf en vee kan dus niet langer wachten. De respectieve wolvencommissies en Groningse stakeholders zien dit geactualiseerde wolvenplan dus als de basis voor het vinden van een balans voor het conflictarm samenleven van wolf en vee.

Hierbij ligt de nadruk op een schadepreventiebeleid dat geworteld is in de praktijk. De commissies bestaan uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten. Binnen deze commissies zijn dus de ervaringen en adviezen voorhanden om het beleid te vertalen naar de praktijk.

Dierhouders moeten worden geïnformeerd over en betrokken bij schadepreventiemaatregelen. Hoewel de opdracht van de wolvencommissies is gericht op preventie, is het creëren van een maatschappelijk draagvlak onontbeerlijk om de uitvoering van preventieve maatregelen toe te passen.

Het is de partijen gelukt om dit advies in gezamenlijkheid aan te bieden. Het is een waanzinnig gecompliceerd compromis en ik benadruk dat iedere belangenbehartiger in dit dossier ook individueel via het LOW zijn eigen accenten legt. Er is bij deze commissies en stakeholders een duidelijke voorkeur voor een landelijk geldend beleid zonder verschillen tussen de provincies.

Deze bespreekpunten moeten dan ook gezien worden als mogelijke aanzetten tot een verscherping van dit beleid om het in de praktijk werkbaar te maken. Het doel daarvan is om zo snel mogelijk te komen tot een gemeenschappelijke gedragen Interprovinciaal Wolvenplan dat de basis kan zijn van een landelijk beleid in de komende jaren.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>
Sent: Thu, 1 Sep 2022 10:29:49 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>; "5.1.2.e@outlook.com" <5.1.2.e@outlook.com>; "5.1.2.e@upcmail.nl" <5.1.2.e@upcmail.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@gcsix.nl>; "info@mekeldewitteraaf.nl" <info@mekeldewitteraaf.nl>; "5.1.2.e@gmail.com" <5.1.2.e@gmail.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>
Subject: Nazending stukken tbv gebiedscommissie 13 september
Attachments: Op zoek naar een begaanbare escalatieladder.pdf, BIJLAGE 4 - Concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022.pdf, BIJLAGE 5 - Concept Interprovinciaal Wolvenplan Interventierichtlijnen probleemsituaties wolf.pdf, Memo consultatieronde LOW 130722.pdf

Allen,
Op verzoek van 5.1.2.e stuur ik jullie deze stukken die 5.1.2.e onlangs stuurde nog toe, ook tbv het overleg van 13 september.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e

Aanwezig, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Tel.: 5.1.2.e

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
Team Landelijk Gebied, Project ondersteuning Datahuis, Wolf en agenda BBND

provincie Drenthe

5.1.2.e
werkdagen: 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl

Volg ons op

Dit bericht en de bijgevoegde bestanden zijn vertrouwelijk en alleen bestemd voor de geadresseerde(n).
Indien u dit bericht niet in goede staat ontvangt, waarschuw dan de afzender.

Werkt voor provincies

Interprovinciaal Wolvenplan 2022

CONCEPT versie 270622

Werkdocument t.b.v. consultatieronde.

CONCEPT

27 juni 2022

Colofon

Document informatie	
Titel	Interprovinciaal Wolvenplan 2022
Auteur	
Versie	0.1
Status	Concept
Datum	30 juni 2022
Bestandsnaam	Interprovinciaal Wolvenplan 2022 – CONCEPT WERKDOCUMENT
ISO Document	
(ISO) Proces	

Documenteigenaar [naam] [rol]
Proceseigenaar [naam] [rol]
Procesverantwoordelijk [naam] [rol]

Versiebeheer/wijzigingshistorie				
Versie	*Status*	*Datum*	*Beschrijving*	*Auteur*

CONCEPT

Inhoud

Inhoud 3

1 Inleiding 5
1.1 Doel van het wolvenplan 6
1.2 Totstandkoming geactualiseerd wolvenplan 6
1.3 Ervaringen met wolven sinds de terugkeer van de wolf in Nederland 8
1.4 Nieuwe beleidspunten 10
1.5 Goudjakhals 14
1.6 Verkenning van nieuwe mogelijkheden 15

2 Over de wolf 16
2.1 Leefwijze en ecologie 16
2.2 Verspreidingsgebied 18
2.2.1 Verspreiding in Nederland 19
2.2.2 Verspreiding in Europa 20
2.2.3 Hybride wolven 22

3 Juridische kaders 23
3.1 Voornaamste wettelijke kaders 23
3.2 Passieve en actieve soortenbescherming 23
3.3 Zorgplicht 24
3.4 Doden, vangen, verstoren en beschadiging van rust- en voorplantingsplaatsen 25
3.4.1 Wettelijk belang 26
3.4.2 Gunstige staat van instandhouding 26
3.4.3 Geen andere bevredigende oplossing 28
3.5 Bevoegdheden en mandatering 28
3.6 Gebiedsbescherming 29
3.7 Beschermingsstatus hybride wolven 29
3.8 Bezit en vervoer van dode en/of levende wolven 30
3.9 Wet op de dierproeven 31

4 Uitvoering en handelingsperspectief: Interventierichtlijn en handelingsrichtlijnen 32
4.1 Handelingsrichtlijnen 32
4.2 Maatregelen Actieve soortenbescherming 32
4.3 Wolf en faunabeheer 34
4.4 Inzet preventieve maatregelen 34
4.5 Natuurbegrazers 34

5 Preventie, schade en tegemoetkoming. 36
5.1 Terugblik en ervaringen 2015-2022 36
5.2 Aantallen en diersoorten 38
5.3 Voorkomen van schade 39
5.4 Inzet preventieve maatregelen 39
5.5 Begrenzing wolvengebieden 40
5.6 Calamiteitenregeling 41
5.7 Tegemoetkoming in de schade 41
5.7.1 Wettelijk kader en uitgangspunten verlenen tegemoetkoming in de faunaschade 42
5.7.2 Uitgangspunten tegemoetkoming in de schade 42
5.7.3 Directe en in directe schade 43
5.7.4 Technische aspecten normering wolfwerende maatregelen 43
5.8 Inzet kuddebewakingshonden 44
5.9 Uitvoering van de schademelding en de schadeafhandeling 44
5.9.1 Beoordeling van de situatie, was het een wolf? 45
5.9.2 Proces schademelding en veldbezoek 45
5.9.3 DNA bemonstering 46

CONCEPT

5.9.4 Proces schadeafhandeling 46

6 Monitoring 47
6.1 Doel van wolvenmonitoring 47
6.2 Standaard voor wolvenmonitoring 47
6.3 Monitoring van wolven 48
6.3.1 Monitoring van zwervende wolven 48
6.3.2 Monitoring van territoriale wolven 48
6.3.3 Validatie en DNA-analyse 50
6.3.4 Rapportage van wolvenmonitoring 50
6.3.5 Verwerking en opslag van wolvenmateriaal en data 51
6.3.6 Bijzonder onderzoek 51
6.4 Monitoring van andere aspecten 52

7 Samenwerkende organisaties 53
7.1 Samenwerking in Nederland 53
7.1.1 Beleidsafstemming 55
7.2 Internationale samenwerking in EU 55

8 Een mogelijk toekomstperspectief 56

9 Communicatie 58

10 Financiën 59

11 Verklarende begrippen en afkortingenlijst 60

CONCEPT

1 Inleiding

Vanaf 2015 komen er weer in toenemende mate wolven voor in Nederland. In 2018 vestigde de eerste wolf (*Canis lupus lupus*) zich in Nederland en de eerste voortplanting vond plaats in 2019 op de Noord-Veluwe. Sinds het verschijnen van het eerste wolvenplan in 2019 heeft ons land regelmatig te maken met zwervende wolven die een geschikt territorium zoeken. Ten tijde van de ontwikkeling van het Wolvenplan 2022 hebben zich meerdere wolven gevestigd in Nederland. Naar verwachting zal het aantal wolven alleen maar in de toekomst toenemen. Dit vraagt om een actualisatie van het Wolvenplan. De nieuwste versie ligt nu voor u.

De maatschappelijke opvattingen over de aanwezigheid van de wolf lopen uiteen. Veel mensen staan positief tegenover de komst van de wolf. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het draagvlak onderzoek (LNV, 2020) dat in opdracht van het ministerie van LNV is uitgevoerd. https://open.overheid.nl/repository/ronl-c0836b60-cb1f-4deb-b792-5bf9b6cdc426/1/pdf/bijlage1-meting-maatschappelijk-draagvlak-voor-de-hervestiging-van-de-wolf-in-nederland.pdfAndere partijen zijn minder positief, bijvoorbeeld omdat zij schade en overlast van de wolf ondervinden, en kijken naar de overheid voor ondersteuning. Er is ook een groep Nederlanders die vindt dat er geen plaats is voor wolven in Nederland.

Al deze meningen stellen ons voor nieuwe uitdagingen. Eén van de grote uitdagingen is het vinden van de juiste balans tussen enerzijds het beschermen van de wolf en anderzijds overlast, met name in de vorm van schade aan vee, zoveel mogelijk beperken. Als de omstandigheden daarom vragen dan kan ingrijpen nodig zijn. Daarom zijn nu ook zijn handelingsrichtlijnen ontwikkeld die zijn verwoord in een apart document, de 'Interventierichtlijnen'. Dit is als bijlage bij dit plan beschikbaar.

Vanuit het Landelijk Overleg Wolf (LOW) is meegeven, bij monde van 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e "Deelnemers aan het Landelijk Overleg Wolf snappen heel goed dat uiteindelijk de overheden de publieke kaders bepalen voor het beleid. Maar ondertussen wil iedereen wel daar zelf zo veel mogelijk invloed op uitoefenen. Daar is op zichzelf niets mis mee. Maar als 5.1.2.e hoop ik wel dat we als LOW zo veel mogelijk gedragen gemeenschappelijke elementen in ons advies over het plan kunnen vinden."

De provincies zijn wettelijk verantwoordelijk voor het natuurbeleid, dus ook als het gaat om aanwezigheid van de wolf. In 2019 hebben de twaalf provincies een interprovinciaal wolvenplan opgesteld waarin wordt ingegaan op de aspecten soortenbescherming, monitoring, tegemoetkomingen in faunaschade en het verlenen van ontheffingen. De wolf heeft zich in de afgelopen jaren echter verder uitgebreid. Er hebben zich nieuwe situaties voorgedaan die voordien nog niet waren te voorzien en waarvoor vanuit de wettelijke taken oplossingen voor gevonden moesten worden. Die ontwikkelingen vormen de aanleiding voor het voorliggende geactualiseerde Interprovinciaal wolvenplan.

Naast de wolf worden goudjakhalzen in Nederland gesignaleerd. Voor zover aan de orde is het voorliggende plan daarom op enkele punten ook op die soort van toepassing.

CONCEPT

Het voorliggende wolvenplan kan, als daar aanleiding voor is, periodiek opnieuw worden herzien en aangepast.

1.1 Doel van het wolvenplan

Dit plan is bedoeld om richting te geven aan gezamenlijke landelijk afgestemde beleidsuitvoering van provinciale taken rondom de wolf. Het wolvenplan is geschreven door de provincies in samenspraak met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Deze overheden streven daarbij naar een evenwicht in enerzijds wettelijke bescherming van de wolf en anderzijds het beperken van overlast en schade van de wolf. Het plan biedt de basis om beleid formeel te verankeren in bijvoorbeeld provinciale verordeningen of beleidsregels. Provincies hebben daarbij de mogelijkheid om voor wat betreft begrenzing van wolvengebieden en de inzet van subsidieregelingen voor preventie, zelfstandig hun beleid vorm te geven. Andere organisaties of personen kunnen er ook hun voordeel mee doen, maar zijn niet aan dit plan gebonden. Tenzij er sprake is van een formele overeenkomst of gezagsverhouding op basis van dit plan of de wet.

1.2 Totstandkoming geactualiseerd wolvenplan

Het Interprovinciaal Wolvenplan 2022 is een actualisatie van de versie uit 2019 en vervangt deze. De situatie rondom wolven in Nederland is die tussenliggende tijd aanzienlijk veranderd ten opzichte van toen. De ontwikkelingen gaan snel, er zijn inmiddels ondertussen uiteenlopende ervaringen opgedaan en we hebben wellicht nu oplossingen nodig die toen nog niet voorzien waren.

Fases van vestiging

In het wolvenplan uit 2019 werden de volgende vijf fases in de vestiging van de wolf onderscheiden:

fase 1: er bevindt zich (af en toe) een zwervende wolf in Nederland;
fase 2: er bevindt zich een territoriale wolf in Nederland;
fase 3: er bevindt zich een territoriaal wolvenpaar in Nederland;
fase 4: er bevindt zich een territoriaal wolvenpaar met jongen in Nederland;
fase 5: we bevinden ons tien jaar na deze eerste voortplanting.

Inmiddels hebben zich in een aantal provincies territoriale wolven gevestigd en voortgeplant, we zitten dus in fase 4. Het voorliggende plan schenkt evenwel nog steeds aandacht aan zwervende wolven in Nederland (fase 1) en aan de tussenliggende fases 2 en 3. Daarnaast blikt het plan vooruit op toekomstige ontwikkelingen, geeft voor de betrokken partijen een kader voor toekomstige perspectieven en anticipeert op het ingaan van fase 5.

Kennis en feiten

In 2021 zijn twee studies uitgevoerd om provincies te ondersteunen bij het maken van wetenschappelijk onderbouwde beleidskeuzes in dit wolvenplan: een Factfinding study (Jansman *et al.*, 2021) en een juridische analyse (Boerema *et al.*, 2021). De factfinding study 'De wolf terug in Nederland' geeft antwoord op vragen die in de maatschappij leven over de wolf, zoals: waar komen de wolven die in Nederland leven

CONCEPT

oorspronkelijk vandaan? Waar in Nederland kunnen wolven duurzaam leven? Wat zijn de mogelijke gevolgen voor de (verkeers-)veiligheid en recreatie? De studie is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en BIJ12.

De juridische analyse 'De juridische bescherming van de wolf in Nederland en in een aantal andere Europese landen' geeft duidelijkheid over de juridische status van de wolf. Deze juridische analyse is opgesteld in opdracht van het IPO en BIJ12.

Informatie uit de richtsnoeren van de Europese Commissie ('richtsnoer C2021 – 7301, *Richtsnoeren inzake de strikte bescherming van diersoorten van communautair belang uit hoofde van de habitatrichtlijn)* is gebruikt ter onderbouwing van de handelingsmogelijkheden om in te kunnen grijpen bij probleemsituaties en probleemwolven.

Landelijk Overleg Wolf
Dit plan is opgesteld met betrokkenheid van het Landelijk Overleg Wolf (LOW), zie ook paragraaf 7.1. Binnen het LOW zijn de onderliggende studies aan de orde gekomen en is van gedachten gewisseld over de verschillende aspecten van het beleid omtrent de wolf in Nederland.
De opvattingen daarover kenden verschillen, maar ook overeenkomsten.
De voorzitter van het LOW heeft onder zijn verantwoordelijkheid de belangrijkste denklijnen uit het overleg in een notitie samengevat. Deze zijn betrokken bij de verdere vormgeving van dit voorliggende plan. Er is geprobeerd zoveel mogelijk aan alle wensen en behoeften van de betrokken partijen tegemoet te komen.

Het LOW heeft een adviserende rol en is benut als klankbord om te komen tot een zo groot mogelijk draagvlak onder de betrokken partijen. Daarbij zijn beleidsmatige keuzes gemaakt die naar de mening van de provincies dienen te leiden tot conflictarm samenleven met de wolf. Immers hoe beter de wolf beschermd is, hoe meer mogelijkheden er moeten zijn landbouwhuisdieren te beschermen. Dat is wat partijen zal verbinden. De provincies zijn van mening dat er in ieder geval voor de looptijd van dit Interprovinciale wolvenplan een betekenisvolle rol is voor een landelijk wolvenoverleg. Tegelijkertijd dient er ook aandacht te blijven voor het maatschappelijk debat.

Praktijkervaringen
Bij het opstellen van dit wolvenplan is gebruik gemaakt van de praktijkervaring die in de afgelopen jaren is opgedaan met veldwaarnemingen, meldingen van aangevallen vee en vondsten van dode wolven. Veel personen en organisaties die bij deze praktijkgevallen betrokken waren hebben de werkgroep direct of indirect voorzien van informatie die goed benut kon worden om het wolvenplan te actualiseren.
Ook actuele kennis en ervaring uit het buitenland wordt benut via internationaal overleg en afstemming.

CONCEPT

1.3 Ervaringen met wolven sinds de terugkeer van de wolf in Nederland

Sinds de totstandkoming van het interprovinciaal wolvenplan in 2019 hebben we nieuwe ervaringen opgedaan. De bij wolvenschade betrokken provincies hebben kennis opgehaald en gedeelde ervaringen meegekregen vanuit onder meer de wolvencommissies e.d. Dit is geëvalueerd en besproken in het Landelijk Overleg Wolf. Dit totaal heeft geleid tot een aantal beleidsaanpassingen. Deze ervaringen zijn als bouwsteen gebruikt voor dit wolvenplan. Een aantal aandachtspunten die bij het opmaken van de balans naar voren kwamen worden hieronder weergegeven.

Grensoverschrijdende samenwerking
Voor het aspect samenwerking is geconstateerd dat het goed is handreikingen aan te geven voor over interprovinciale en internationale samenwerking. Het spreekt voor zich dat wolven, maar ook territoria/leefgebieden zich over bestuurlijke grenzen heen kunnen uitstrekken.

Meer dan voorheen is ook het ministerie van LNV betrokken bij de onderlinge afstemming. Dit wordt als positief ervaren. De wens is breed aanwezig om te komen tot een internationaal wolvenmanagementplan.

Gebiedsgerichte aanpak
In verschillende provincies wordt gebiedsgericht gewerkt en zijn wolvencommissies actief die gebiedspreventieplannen hebben opgesteld. Ook zijn er in meerdere provincies inmiddels subsidieregelingen voor de inzet van preventieve maatregelen beschikbaar. Er worden wolvenconsulenten ingezet die adviezen aan dierhouders geven. Er zijn verschillende pilots uitgevoerd. Op de websites van BIJ12 en de desbetreffende provincies vindt u hierover meer informatie.
De rol van de gebiedscommissies en het Landelijk Overleg Wolf wordt gewaardeerd en het is wenselijk dat dit wordt voortgezet.

Verkeersaanrijdingen met wolven
Inmiddels zijn ook ervaringen opgedaan met aanrijdingen met wolven. Dit leidde vrijwel in alle gevallen tot de dood van een wolf. Dit plan geeft ook aan hoe er wordt omgegaan met gewonde wolven.

Handelingsperspectief
Vanuit verschillende kanten is ervaren dat er meer duidelijkheid dient te komen over het handelingsperpectief en de invulling van een escalatieladder. Dit plan en de bijbehorende interventierichtlijn en handelingsrichtlijnen voorziet hierin.

Inzet preventieve maatregelen
De provincies met (gevestigde) wolven hebben inmiddels ervaring opgedaan met afhandeling van schade, preventie en het werken met een werkbudget of subsidie voor dierhouders om zo bij te dragen in de kosten. De ervaring leert dat er wisselend gebruik wordt gemaakt van deze aangereikte subsidiemogelijkheden voor preventieve maatregelen. De bereidheid tot deelname verschilt per provincie en gebied. Zo is op de Veluwe in Gelderland inmiddels al geruime tijd sprake van gevestigde wolven en een subsidiemogelijkheid, maar wordt hier maar beperkt gebruik van gemaakt.

CONCEPT

Daarbij zijn ook ervaringen opgedaan met de (praktische) inzet van preventieve maatregelen. Er zijn onder meer noodsets ter beschikking gesteld. Ook vindt gebiedsgerichte ondersteuning plaats door bijvoorbeeld de inzet van een wolvenconsulent of -coördinator. Verder zijn de eerste stappen gezet richting een zogenaamde 'calamiteitenregeling', zie hoofdstuk 5.6.

Ook heeft discussie plaatsgevonden over de technische normen van de preventieve maatregelen. Dit heeft geleid tot het handhaven van de norm voor vaste rasters, maar tegelijkertijd meer flexibilisering als het gaat om verplaatsbare netten. Ook dit is terug te vinden in dit plan. Er is nog relatief weinig ervaring opgedaan met kuddebewakingshonden. Op basis van de lopende projecten in Nederland zou hiervoor wellicht misschien ook een regeling of norm voor ontwikkeld kunnen worden.

Vanuit de dierhouderij-sector is aanbevolen om te werken aan een grotere deelnamebereidheid voor beschermende maatregelen maar ook om te bezien of in meer gevallen (zoals bij andere kwetsbare diersoorten) een bijdrage in preventie mogelijk is. Ook is aandacht gevraagd voor vergoedingen voor arbeidskosten, beheer- en onderhoudskosten. Met betrekking tot de financiering hiervan brengen de provincies de mogelijkheden in beeld om hiervoor een beroep te doen op mogelijke beheerpakketten mede via de inzet van Europese middelen.

Monitoring
De activiteit van de wolf in Nederland wordt gevolgd volgens het monitoringplan wolf van 13 november 2019. Dit plan beschrijft de werkwijze voor wolvenmonitoring in Nederland en uitwisselbaarheid van gegevens. De gegevens, o.a. waarnemingen, beeldmateriaal, DNA-codes, over de wolven worden eenduidig gedocumenteerd en er wordt gewerkt met standaarden voor het valideren van de informatie. Uit evaluatie blijkt dat verdere digitalisering en automatisering hierin noodzakelijk is.

Communicatie
De communicatie rondom het thema wolf vergt voortdurende aandacht. Provincies dragen hieraan bij via de periodieke tussenrapportages vanuit BIJ12. Provinciale commissies doen dit bijvoorbeeld via nieuwsbrieven. Ook wordt nieuws, informatie en voorlichting verstrekt via websites en social media. Opvallend is ook de blijvende media-aandacht over het thema wolf.

Meerjarenverslag
[*PM, onder voorbehoud:]* BIJ12 heeft een meerjarenverslag gemaakt over de aanwezigheid van de wolf in Nederland over de jaren 2015 – 2022. *Link: tzt. invoegen*

CONCEPT

1.4 Nieuwe beleidspunten

Op basis van de ervaringen, nieuwe kennis en wensen vanuit betrokken stakeholders uit het LOW is het wolvenplan geactualiseerd. Dit heeft geleid tot nieuwe of aangepaste beleidspunten. Deze worden in dit hoofdstuk nader benoemd en zijn elders in dit plan meer in detail uitgewerkt. Daar waar dat wenselijk is, is zoveel mogelijk geprobeerd om als twaalf provincies gezamenlijk op te trekken (bijvoorbeeld uitvoering via BIJ12 van normering, schadeafhandeling en monitoring). Tegelijkertijd blijft er ruimte voor provinciaal/regionaal te maken keuzes (bijvoorbeeld begrenzing van gebieden, beschikbaarstelling van budgetten voor preventie).

Juridisch kader
Het juridisch kader blijft zoals het is, immers volgens de geldende wet- en regelgeving is de wolf een strikt beschermde soort. Daarom dient bij afwijking van de verbodsbepalingen aan een aantal cumulatieve voorwaarden te worden voldaan. Anders gezegd Ingrijpen in de wolvenpopulatie door bijvoorbeeld verjagen, incidenteel doden of (gecontroleerd) populatiebeheer is daarmee niet uitgesloten, maar alleen mogelijk onder strikte voorwaarden en procedureel en inhoudelijk correcte belangenafweging.

Er mag alleen worden afgeweken van wettelijke verbodsbepalingen als sprake is van een wettelijk belang. Daarnaast moet kunnen worden aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing is en geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de wolvenpopulatie in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Populatiebeheer (dus het beperken van de omvang van de diersoort) behoort nu niet tot de mogelijkheden, mede omdat de staat van instandhouding van de wolf in Nederland dit nu niet toelaat.

Handelingsperspectieven
Er is sprake van een grote maatschappelijke wens tot meer duidelijkheid over het handelingsperspectief. Mensen willen weten wanneer en hoe mag worden ingegrepen in probleemsituaties. Dit heeft zijn beslag gekregen in de interventierichtlijn en de handelingsrichtlijnen die als bijlage bij dit plan beschikbaar zijn.
Dit gaat om de volgende richtlijnen:

1. Handelingsrichtlijn ‘Wolf en mens’
2. Handelingsrichtlijn ‘Wolf en hond’
3. Handelingsrichtlijn ‘Wolf en vee’
4. Handelingsrichtlijn ‘Overige situaties (aangereden wolf, gewonde wolf, dood gevonden wolf)’

Internationaal wolvenmanagementplan
Vanuit de provincies én vanuit het Ministerie van LNV wil men komen tot een Europees afgestemd beleidskader. Het streven is te komen tot een ‘Internationaal wolvenmanagementplan’. De Europese Habitatrichtlijn en de Conventie van Bern streven naar een gunstige staat van instandhouding van wolven. Voor soorten met populaties die nationale grenzen ruimschoots overschrijden, mede omdat zij over de landsgrenzen heen migreren, vereist dit een gecoördineerde aanpak tussen lidstaten om verantwoordelijkheden te verdelen en doelstellingen op elkaar af te stemmen. De staat van instandhouding van een populatie op biogeografisch niveau wordt mede

CONCEPT

bepaald door de effecten van lokaal ingrijpen in leefgebieden en in de populatie van wolven.
Een gezamenlijk managementplan voor grensoverschrijdende (deel-)populaties geeft zicht op de staat van instandhouding. Ook biedt het op termijn mogelijkheden voor een meer op elkaar afgestemde bescherming en beheer (population level management).

Begrenzing wolvengebieden en subsidiëring preventieve maatregelen
Conform het bestaande beleid kunnen provincies gebieden voor de wolf aanwijzen. Bij aanwijzing van een wolvengebied kan de provincie ervoor kiezen om desgewenst een subsidieregeling voor een bijdrage aan de preventieve maatregelen open te stellen.

Nieuw is dat het hierbij ook kan gaan om begrenzing van gebieden waar rekening moet worden gehouden met het voorkomen van wolven, maar (nog) geen sprake is van permanente vestiging (beleidsmatig gedefinieerd als de doorlopende aanwezigheid van dezelfde wolf gedurende zes maanden).

Alle provincies gebruiken binnen deze begrensde gebieden dezelfde technische normering en dezelfde subsidiebedragen per eenheid voor preventieve maatregelen. Per provincie kan verschil kan worden gemaakt in:
- het wel of niet begrenzen van gebieden en uiteraard de feitelijke begrenzing van het wolvengebied.
- het subsidieplafond dat hiervoor beschikbaar wordt gesteld.
- de duur en de termijnen waarbinnen subsidieregels gelden.

Het aanwijzen van ‘no go-area’s of nulstand gebieden is juridisch niet toegestaan. Dat is in strijd met de intentie van de natuurwetgeving en de specifieke zorg die nodig is voor soortenbescherming. Voor nadere duiding, zie hoofdstuk 3.

Ook het aanwijzen van corridors of hotspots voor wolven is, met de huidige ecologische kennis, in de praktijk ruimtelijk lastig uitvoerbaar. Mede vanwege de grote afstanden die wolven in korte tijd kunnen afleggen. De wolf bepaalt zelf zijn verspreidingsgebied. Een ‘hotspot’ heeft daardoor ook geen meerwaarde voor de uitvoering van het beleid.

Invoering calamiteitenregeling
Nieuw is de mogelijkheid om tijdelijk een calamiteitenregeling in te zetten. Dit is bedoeld als ondersteuning en stimulering voor de inzet van preventieve maatregelen in gebieden waarop dat moment sprake is van een meervoud van schade buiten aangewezen wolvengebieden.

Van zwervende wolven valt op voorhand meestal niet te voorspellen waar en wanneer deze vee aanvallen. Voor veehouders is het daarom moeilijk zich hierop voor te bereiden. Soms trekken zwervende wolven niet direct door en blijven ze enige tijd in een bepaald gebied rondhangen. Daarom is het voor provincies nu mogelijk om tijdelijk een calamiteitenregeling in te zetten. Deze regeling is bedoeld als ondersteuning en stimulering voor de inzet van preventieve maatregelen in gebieden waarop dat moment sprake is van schade. Provincies kunnen in dergelijke situaties tijdelijk een subsidieregeling openstellen om snel financieel bij te dragen aan de

CONCEPT

realisatie van preventieve maatregelen, zonder dat daarvoor eerst officieel een wolvengebied moet worden aangewezen. Aanvullend kan de provincie tijdelijk noodsets zoals flexnetten beschikbaar stellen. Een calamiteitenregeling speelt daarmee in op het gevoel van urgentie en biedt een duurzame oplossing voor veehouders

Tegemoetkoming in schade
Uitgangspunt blijft dat dierhouders zelf wettelijk verantwoordelijk zijn voor het nemen van preventieve maatregelen om hun dieren te beschermend tegen mogelijke roofdieren. De algemene regel is dat wanneer schade redelijkerwijze te voorkomen is, een tegemoetkoming van de schade niet voor de hand ligt.

Maar schade door wolven is nog een betrekkelijk nieuw fenomeen, waarop veehouders zich nog maar beperkt hebben kunnen voorbereiden. Vooralsnog komt daarom alle schade door wolven in aanmerking voor een tegemoetkoming.

In de tegemoetkoming in de schade is als volgt voorzien: Op dit moment komen dierhouders in alle provincies in aanmerking voor een tegemoetkoming in de schade wanneer blijkt dat de wolf de veroorzaker is. Dit is een landelijk geldend interprovinciaal uitgangspunt.

Wanneer sprake is van wolvenschade binnen officieel aangewezen en begrensde wolvengebieden, kunnen provincies een andere invulling geven aan de mate waarin en de duur waarbinnen deze een tegemoetkoming in wolvenschade wordt verleend. Schade aan onbeschermd vee zal in die gebieden dan niet meer volledig worden vergoed.

Dat betekent dat binnen begrensde wolvengebieden wordt ingezet op:
1. In de eerste drie jaar na begrenzing van dit gebied geldt een volledige tegemoetkoming in de schade te verlenen.
2. Na deze drie jaar geldt weer een periode van opnieuw drie jaar waarin de schade van onbeschermde dieren niet meer geheel wordt vergoed. De dierhouder heeft dan een eigen risico. De hoogte hiervan moet nog worden bepaald op door invoering van een, naar basis van redelijkheid en billijkheid bepaald, eigen risico voor de dierhouder.
3. Na deze periode bepaalt de provincie zelf of de subsidieregeling wordt verlengd, verder afgebouwd of helemaal wordt stopgezet. Dit wanneer sprake is van onbeschermde dieren.

In het vorige Interprovinciaal wolvenplan, uit 2019, was opgenomen dat schade aan onbeschermd vee in aangewezen wolvengebieden, na een periode van drie jaar in zijn geheel niet meer voor een tegemoetkoming in aanmerking zou komen. In het nieuwe wolvenplan is dat dus geen algemeen uitgangspunt meer.

Vergoedingen
Ongewijzigd is het uitgangspunt dat alleen een tegemoetkoming wordt betaald voor de directe kosten van wolvenschade en niet voor indirecte kosten. Een en ander staat elders in dit plan nader uitgewerkt en heeft zijn weerslag in de tegemoetkomingsregeling.

Technische normering preventieve maatregelen

CONCEPT

Zowel om praktische redenen (uitvoeringsgerichte, effectiviteit etc.) als vanwege subsidiaire en regeltechnische redenen, is het noodzakelijk om normen te hanteren over welke maatregelen wel of niet wolfwerend wordt geacht. Dit geeft geen honderd procent zekerheid, maar de ervaring leert dat deze normering op zichzelf adequaat is. Daarom maken provincies onderscheid in wat wel of juist niet als voldoende wolfwerend kan worden gezien.

De normering voor vaste afrasteringen blijft onveranderd. Deze worden verwoord in de Faunaschade Preventie Kit. FPK. M.a.w. de Provincies zijn van mening dat een hoogte van 1.20 meter, met bijbehorende bedrading en stroomvoorziening, de meest adequate wolfwering biedt. In de praktijk zien we dat ook

Gehoord de praktische wensen uit het veld wordt voor verplaatsbare, flexibele rasters onder bepaalde voorwaarden ook een hoogte van 90 cm of 105 cm. voldoende geacht. Als blijkt dat deze hoogtes in dat gebied toch onvoldoende zijn en vee dat op die manier beschermd is toch ten prooi blijft vallen aan wolven, zal alsnog een raster van 1.20 als voorwaarde worden gesteld om voor een tegemoetkoming in aanmerking te komen. Een raster van minder dan 1.20 m komt niet in aanmerking voor subsidiering.

Alvorens een provincie een ontheffing eventueel kan verlenen op het verbod om wolven te doden, moet eerst worden aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Een raster van minder dan 1.20 wordt in dat geval niet beschouwd als een bevredigende oplossing.

Diersoorten
In het oude beleid kwamen alleen houders van bedrijfsmatig gehouden (landbouw-)dieren en hobbymatig gehouden schapen en geiten in aanmerking voor een tegemoetkoming in schade door wolven. Dit is in dit vernieuwde wolvenplan verbreed naar alle zowel bedrijfsmatig als particulier (hobbymatig) gehouden hoefdieren, bijvoorbeeld hobbymatig gehouden pony's en alpaca's

Het beleid m.b.t. tegemoetkoming in de schade, preventie e.d is nader verwoord in hoofdstuk 5.

Hybride wolven
De provincies willen hybridisatie van wolven voorkomen om zo de inheemse staat van de wolven te beschermen. Hybridisatie treedt op wanneer een wolf en een hond in het wild nakomelingen krijgen. In het geval aanwezigheid van een hybride wolf wordt vastgesteld, zal deze uit de populatie verwijderd moeten worden.

Overige zaken
Op een aantal beleidspunten gaat dit Wolvenplan in vergelijking met het vorige plan dieper dan het vorige plan dit betreft onderwerpen als soortenbescherming, de relatie tussen de wolf en het beheer van andere soorten, de omgang met aangereden wolven en wolvenopvang. Dit zal verder in dit plan nader aan de orde komen.

CONCEPT

1.5 Goudjakhals

De afgelopen jaren is het enkele keren voorgekomen dat de Goudjakhals in Nederland is waargenomen (en zelfs als verkeersslachtoffer is aangetroffen). In één regio heeft de goudjakhals in twee gevallen ook schade aan schapen veroorzaakt. De goudjakhals vertoont wat betreft gedrag enige gelijkenissen met een wolf en is ook bezig om Nederland te ontdekken. Daarom kan deze diersoort in het wolvenplan niet onbesproken blijven. We houden er rekening mee dat deze soort snel meer algemeen kan worden zodat we ons hierop wel nader dienen te gaan voorbereiden. De Goudjakhals is binnen de Wet natuurbescherming nu niet aangemerkt als inheemse soort zodat er beleidsmatig nog onvoldoende basis is om er nu dieper op in te gaan. Daarom biedt het wolvenplan een 'tijdelijke voorziening' voor de goudjakhals totdat duidelijker is hoe dit zich verder ontwikkelt.

Het voorstel is om voorlopig voor de afhandeling van gewonde of dood gevonden (bijv. aangereden) goudjakhalzen en de afhandeling van schade en bij de betaling van de tegemoetkoming in de schade hetzelfde te handelen als bij de wolf.

Provincies kunnen schade alleen vergoeden als het beschermingsregime van de Wet natuurbescherming op de schadeveroorzakende soort van toepassing is. Door het ministerie van LNV is erop gewezen dat dit nu wat betreft de Goudjakhals nog niet het geval is. Schadevergoeding door provincies is daarom strikt genomen niet verplicht. Het IPO gaat in overleg met het ministerie van LNV om te bezien of en zo ja en hoe de Goudjakhals onder het beschermingsregime van de Wet natuurbescherming te brengen.

De goudjakhals staat vermeld op Bijlage V van de Habitatrichtlijn van de Europese Unie. Alhoewel dit een flexibeler regime inhoudt dan bijvoorbeeld het regime van Bijlage IV waar de wolf op staat, brengt het onverminderd verplichtingen met zich mee. De soort is op grond van CBD (Convention on Biological Diversity) en Verdrag van Bern beschermd.
De Bijlage V-status bepaalt in ieder geval dat lidstaten ervoor moeten zorgen dat soorten in een gunstige staat van instandhouding gehouden worden, wanneer deze aan de natuur onttrokken (door bijvoorbeeld jacht) of geëxploiteerd worden. Wanneer door voorgenoemde handelingen de gunstige staat van instandhouding in het geding komt, zijn aanvullende maatregelen nodig. Om een beeld te krijgen van de staat van instandhouding (en zo de effecten daarop inzichtelijk te krijgen) kan systematische monitoring aan de orde zijn (artikel 11 habitatrichtlijn, European Commision, 2007).

De goudjakhals valt daarmee (nog) niet onder het beschermingsregime van de Wet natuurbescherming. Het opnemen van de goudjakhals in de Wet natuurbescherming (in artikel 3.10) vereist een aanpassing van de wet. Dit is een verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV.
Hoewel provincies geen beleid rondom goudjakhalzen hebben opgesteld, is het logisch de goudjakhals op vergelijkbare wijze te behandelen als de wolf, in geval zij dood of gewond worden gevonden en/of gehouden dieren hebben gedood.

CONCEPT

De reden hiervoor is dat deze soort zich mogelijk nieuw aan het vestigen is, dat kans op faunaschade aanwezig is en dierhouders nog moeten wennen aan de aanwezigheid van de goudjakhals.

1.6 Verkenning van nieuwe mogelijkheden

Verkenning beheerpakketten
Er is vanuit dierhouders een duidelijke wens om ook in de beheerkosten van het 'wolvenbeheer' bij te dragen. Waaruit bijvoorbeeld kosten voor (extra) arbeid, onderhoud en (op termijn) vervanging van wolfwerende maatregelen worden bekostigd**.**
De provincies gaan, in overleg met de betrokken sectoren, een verkenning doen naar eventuele mogelijkheden om voor zowel de reguliere schapenhouderij als voor schaapskuddes die voor natuurbeheer worden ingezet, de mogelijkheden te onderzoeken voor het aanbieden van beheerpakketten, binnen de kaders van het subsidiestelsel natuur en landschap. Daarmee kunnen beheervergoedingen ontwikkeld worden die gericht zijn op de compensatie van het extra werk en onderhoudskosten die wolfinclusieve landbouw en (agrarisch) natuurbeheer met zich meebrengen. Dit dient nog nader te worden uitgewerkt in met de sector te ontwikkelen normbedragen en vervolgens door de Europese Commissie goed te keuren wolvenpakketten. Als het haalbaar blijkt is er misschien sprake van pakketten voor natuurbeheer en voor agrarisch natuurbeheer.

Verkenning versnelde betaling
De provincies gaan verkennen of de werkwijze voor de schadeafhandeling, met name de betaling van de tegemoetkoming, kan worden versneld.
Geconstateerd wordt dat er een wens is om een versnelling aan te brengen in de uitbetaling van de tegemoetkomingen. De termijn waarbinnen een tegemoetkoming kan worden uitbetaald wordt door verschillende zaken beïnvloed. Een vergoeding is nu afhankelijk van het definitieve oordeel (wel/geen wolf) op basis van DNA-onderzoek. Deze periode kan mogelijk bekort worden door bijvoorbeeld voor schades tot een bepaald bedrag een andere werkwijze te kiezen. Dit vergt echter een verkenning van de mogelijkheden omdat hier meer aspecten een rol spelen. Ook de gevolgen hiervan moeten nader in beeld worden gebracht.

Inzet Kuddebewakingshonden
Op dit moment is nog maar beperkt ervaring opgedaan met de inzet van kuddebewakingshonden. De inzet van deze honden lijkt in bepaalde situaties een nuttige aanvulling op wolfwerende afrastering. De komende tijd zullen deze ontwikkelingen worden gevolgd en afhankelijk van de ervaringen wordt nader bekeken hoe hiermee om te gaan in het kader van tegemoetkomingen en subsidieregelingen. Vooralsnog verloopt dit op projectbasis en/of pilotbenadering.

CONCEPT

2 Over de wolf

Dit hoofdstuk geeft algemene, ecologische informatie over de wolf; wat is hun leefwijze, verspreidingsgebied, wat eten ze en wat is hun natuurlijke gedrag ten opzichte van mens en hond. Delen van dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de in 2021 opgestelde Factfinding study 'De wolf terug in Nederland' (Jansman et al., 2021).

2.1 Leefwijze en ecologie

Wolven zijn sociale dieren en leven in roedels. Een roedel bestaat veelal uit meerdere generaties (ouderdieren en hun nakomelingen) en bestaat uit twee tot tien dieren. Het leven in een roedel levert voor wolven veel voordelen op, zoals gezamenlijke territoriumverdediging, groepsjacht, verdediging van voedsel en opvoeden van jongen. De ouders vervullen ook een belangrijke voorbeeldrol voor de jongen. Het gedrag dat zij vertonen wordt door de jongen overgenomen. Dat is van belang bij de voedselkeuze en het vinden van een eigen territorium. Wolven selecteren vaak een leefgebied dat qua omgevingsprikkels lijkt op de prikkels die ze in het ouderlijk territorium hebben waargenomen. Wolven kennen een sterk territoriaal systeem dat in grote mate stabiliserend werkt op van nature beperkte dichtheden van wolven.

Voedsel

Een wolf eet 3 tot 4 kilo per dag en het menu bestaat uit vlees en merg. Wolven kunnen ook 10 kilo voedsel in één keer eten en daar dagenlang van leven. Wolven gaan bij voorkeur op zoek naar makkelijk te bemachtigen en ongevaarlijke prooien. In die zin zijn wolven opportunistisch en risicomijdend. Wolven proberen vaak een prooi uit te putten door het over lange afstand te laten rennen. Daarnaast vallen oude, zieke en zwakke dieren eerder ten prooi aan wolven dan gezonde volwassen dieren.

De samenstelling van het dieet van de wolf wordt voornamelijk bepaald door de combinatie van prooibeschikbaarheid (ofwel: welke soorten zijn in welke aantallen aanwezig) en prooikwetsbaarheid (ofwel: zijn de prooien makkelijk te vangen of niet). Afhankelijk van deze balans en factoren zoals leerprocessen, voorkeur of status binnen de roedel, kan de precieze samenstelling van het dieet van de wolf per regio verschillen. Wolven eten met name grotere wilde hoefdieren, waarbij ree het belangrijkste aandeel van het dieet vormt. Daarnaast worden zwijnen, edelherten en damherten gegeten, maar ook kleine dieren zoals hazen, muizen en ratten. Landbouwhuisdieren, met name schapen, vormen veelal een klein aandeel in het dieet van gevestigde wolven indien de (wild) prooibeschikbaarheid afdoende is en de prooikwetsbaarheid van het – eventueel aanwezige – vee laag is (door bijvoorbeeld genomen preventieve maatregelen). Voor zwervende wolven ligt dit anders. Zwervende wolven zijn veelal jonge, onervaren wolven die overal kunnen opduiken en die op zoek zijn naar een eigen territorium. Door trefkans, kwetsbaarheid en gemak vormen voor dergelijke wolven ook landbouwhuisdieren een frequente prooi. Wolven die zich een aantal keren aan landbouwhuisdieren hebben vergrepen kunnen wel leren dat dit makkelijke prooien zijn, op die manier kan specialisatie optreden. Dit is te voorkomen door vee voldoende te beschermen bijvoorbeeld met rasters van voldoende hoogte en waar stroom op staat.

Wolven zijn gespecialiseerd in jacht op hoefdieren. Ze maken daarin geen onderscheid tussen wilde prooidieren of gehouden vee. Afhankelijk van de situatie, zoals het

CONCEPT

aanbod van wilde prooi, het aantal wolven (alleen jagend of in een paar of roedel) en het formaat en groepsgrootte van gehouden hoefdieren kunnen wolven grotere of kleinere landbouwhuisdieren aanvallen. De bescherming en kwetsbaarheid van de beschikbare prooidieren speelt daarin ook een rol. Om zelf letsel te voorkomen is een schaap voor een wolf een meer voor de hand liggende prooi dan een rund, paard of ezel. Voor wolven is gehouden pluimvee (kippen, eenden, ganzen) niet interessant. Er zijn in Europa geen problemen bekend met wolvenpredatie op dergelijk gevogelte. Als het om risico's gaat dan zijn schapen verreweg de diergroep met het grootste risico. Dit blijkt ook uit de gegevens van de afgelopen jaren. In 93% *(nb: tzt actualiseren)* van de bij BIJ12 gemelde schademeldingen waar het om wolvenschade bleek te gaan was er sprake van aanvallen op schapen. Aanvallen op kalveren en ander diersoorten bleven zeer beperkt. De focus van het interprovinciale beleid ligt dan ook bij schapen en alhoewel hier tot op heden minder meldingen van zijn, ook bij geiten.

Het kan voorkomen dat wolven meer landbouwhuisdieren doden dan dat zij kunnen eten. Dit heet surplus-killing of het 'kippenren-syndroom' en dit fenomeen komt bij veel roofdieren voor. Surplus-killing wordt veroorzaakt doordat de paniek van de prooidieren het jachtinstinct van de wolven aanwakkert in combinatie met het feit dat de prooien (bijvoorbeeld gehouden schapen binnen een raster) niet hun natuurlijke vluchtgedrag kunnen vertonen waardoor ze niet kunnen ontkomen aan de wolf en ze gedood worden. Doordat deze situatie zich veelal afspeelt in een menselijke leefomgeving kan de dreiging voor de wolf ertoe leiden dat het dier niet van al de gedode dieren eet en snel weer vertrekt. In de factfinding study (Hoofdstuk 6.3) wordt nader op dit onderwerp ingegaan.

Relatie wolf en mens

Wolven en mensen kunnen goed naast elkaar leven. Gezonde wolven die niet worden geprovoceerd of gevoed (zijn) door mensen, vormen op voorhand geen bedreiging voor de mens. Omdat wolven schuwe dieren zijn, zullen ze mensen over het algemeen mijden. Dit betekent niet noodzakelijk dat wolven onmiddellijk vluchten zodra ze een mens zien. Een wolf zal vooral handelen uit zelfbescherming. Bijvoorbeeld als hij zich bedreigd voelt of als hij zijn territorium of jongen moet verdedigen. Wolven die in een gebied leven waar ze niet worden bejaagd, reageren voorzichtig op het zien van mensen. Als een wolf een mens ziet, trekt de wolf zich meestal rustig terug. De uitgesproken voorzichtigheid en het wantrouwen van potentiële vijanden en gevaren is een bewezen overlevingsstrategie van de wolf. De meeste wolventerritoria bevinden zich dan ook in gebieden met weinig menselijke activiteit.

In de Interventierichtlijn (zie ook paragraaf x.x) is een richtlijn opgenomen voor de situatie wolf – mens. Deze richtlijn biedt een hulpmiddel bij het inschatten van situaties waarbij een mens een wolf tegenkomt en – indien aan de orde – het bepalen van de gepaste handelswijzen die daarbij horen.

Relatie wolf en hond

Honden, of mensen met honden, kunnen anders benaderd worden dan een mens alleen. Dit komt omdat de wolf in een hond een sociale partner kan zien, een paringspartner of een concurrent. Aanvallen op loslopende honden komen incidenteel voor; in Nederland zijn er tot dusver geen serieuze incidenten bekend. In gebieden waar wolven leven, is de kans op interactie tussen wolf en (loslopende) honden groter. Houdt in een leefgebied van wolven de hond daarom altijd aangelijnd. Mocht

CONCEPT

een wolf tegengekomen worden terwijl men met de hond buiten is, dan dient ervoor gezorgd te worden dat de hond is aangelijnd en langzaam afstand genomen wordt.

In de Interventierichtlijn (zie ook paragraaf x.x) is een richtlijn opgenomen voor de situatie wolf – hond. Deze richtlijn biedt een hulpmiddel bij het inschatten van situaties waarbij wolf een (mens met) hond tegenkomt en – indien aan de orde – het bepalen van de gepaste handelswijzen die daarbij horen.

2.2 Verspreidingsgebied

Wolven hebben een groot leefgebied van gemiddeld 200 vierkante kilometer. De exacte omvang wordt onder andere bepaald door het voedselaanbod, beschikbare dagrustplaatsen en onderlinge concurrentie. Door de omvang van het territorium overlapt hun leefgebied in het Nederlandse landschap nagenoeg altijd met menselijke activiteiten en/of landbouwgebied.

Habitat

Wolven kunnen in vrijwel elk landschap voorkomen; het zijn habitatgeneralisten. Ze hebben echter wel de voorkeur – zeker als het om voortplanting gaat – voor gebieden met een bosdekking van minimaal 45%. Ook speelt de aanwezigheid van prooidieren, de wegendichtheid en de mate van menselijke activiteiten (kans op verstoring) een grote rol in de keuze voor een leefgebied. Gebieden met grote aaneengesloten stukken natuur waar voldoende dagrustplaatsen aanwezig zijn, hebben de voorkeur.

Territorium

Wolven zijn uitgesproken territoriale dieren. De aantalsontwikkeling van wolven in een bepaalde regio worden daarom in belangrijke mate gestuurd en bepaald door de deze territoriale leefwijze, kenmerkend voor roofdieren. Hier treedt dus een belangrijk verschil naar voren met soorten die niet territoriaal zijn, zoals bijvoorbeeld het wild zwijn waarbij de populatie exponentieel kan groeien binnen een gebied waar voor hen voldoende voedsel beschikbaar is. In een wolventerritorium worden geen vreemde soortgenoten geduld. De lokale aanwezigheid beperkt zich vaak tot het ouderpaar met hun jongen en enkele jongen van het vorige jaar. Dit zorgt ervoor dat het aantal individuen in het territorium van nature begrensd wordt tot een (lage) dichtheid dat overeenkomt met de positie van de wolven in het ecologische voedselweb. De omvang van een roedel kan over de jaren heen schommelen naargelang het aantal jongen dat jaarlijks geboren wordt en hun overleving, maar blijft steeds in dezelfde ordegrootte.

Zwervende wolven

Na circa één tot twee jaar verlaten jonge wolven de ouderlijke roedel om zelf op zoek te gaan naar een territorium. Tijdens hun zoektocht kunnen ze grote afstanden afleggen; op een dag kunnen ze tientallen kilometers overbruggen waarbij ze nauwelijks gehinderd worden door menselijke barrières zoals rivieren, kanalen of wegen. Hierbij kunnen wolven het slachtoffer worden van verkeersaanrijdingen. Zwervende wolven, op zoek naar een territorium, kunnen ook langs of door bebouwd gebied trekken en kunnen worden waargenomen in onverwachte, bijvoorbeeld stedelijke, gebieden.
Met de toename in aantallen en verspreidingsgebied van de Centraal-Europese en Alpine populaties is het waarschijnlijk dat er steeds vaker dispergerende (zwervende) wolven Nederland zullen aandoen en hier een territorium zoeken.

CONCEPT

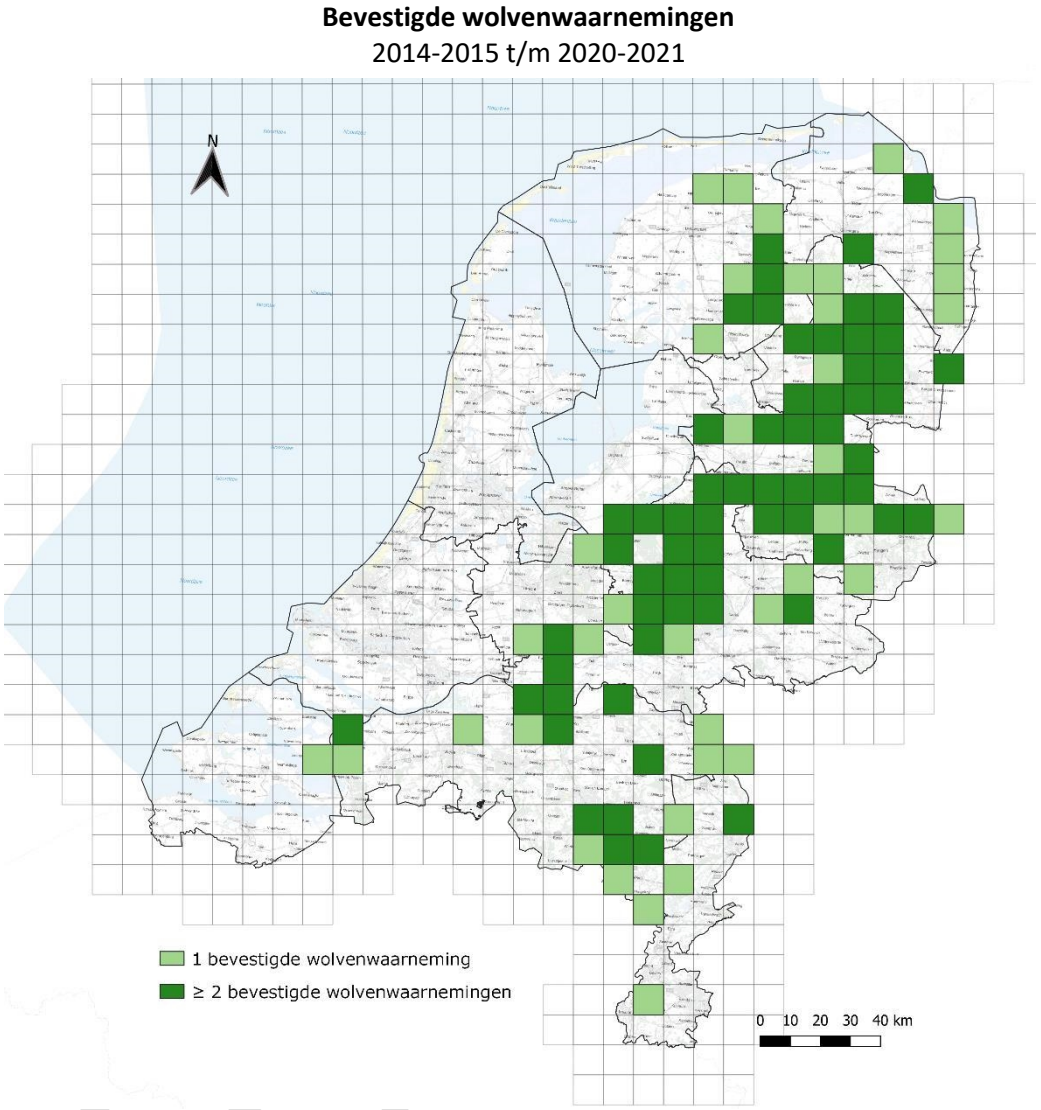
https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/verspreiding-wolf-in-de-benelux/

Draagkracht
De dichtheid van een wolvenpopulatie wordt uiteindelijk in de eerste plaats bepaald door het aantal territoria beschouwd over een ruime regio, vermeerderd met de zwervende exemplaren in datzelfde gebied. De populatie zit in Nederland in de fase van groei en wordt vooral bepaald door immigratie, voortplanting en sterfte. Vroeg of laat nemen de aantallen toe en zullen dichtheidsafhankelijke factoren (zoals concurrentie van andere territoriale wolven) die groei gaan dempen en uiteindelijk zal de populatie gaan schommelen rondom de ecologische draagkracht van het ecosysteem. Omdat informatie over de in Nederland voorkomende wolven wat betreft het habitatgebruik en de territoriumomvang nog slechts in beperkte mate aanwezig is, zijn nog geen concrete uitspraken te doen over de ecologische draagkracht van Nederland voor wolven.

2.2.1 *Verspreiding in Nederland*

Het activiteitengebied van de wolf in Nederland bedraagt anno 2021 bijna de helft van het Nederlandse landoppervlak. Met name de (noord-, midden- en zuid) oostzijde van Nederland wordt regelmatig aangedaan door wolven en of hebben zij hier een territorium. Dit ruimtelijke activiteitengebied in Nederland wordt verklaard door de trek van jonge wolven vanuit de wolvenroedels in Duitsland, Polen, België (Centraal Europese-populatie) en Frankrijk (Alpiene populatie). Zie de kaart in figuur *xx* voor een ruimtelijke weergave van de wolvenwaarnemingen in Nederland over de afgelopen jaren. Het ruimtelijke verspreidingspatroon laat zien dat de wolf in een ruim gebied kan voorkomen, mede omdat zij in korte tijd grote afstanden kunnen afleggen (tot wel 50 á 70 kilometer per nacht). Onderscheid naar gevestigde wolven en zwervende wolven is daarbij van belang. Mede een reden om wolvengebieden te kunnen aanwijzen, een tegemoetkomingsregeling te hebben en in te zetten op de inzet van preventieve maatregelen.

CONCEPT

Figuur xx. - Overzicht van locaties waar bevestigde wolvenwaarnemingen zijn gedaan in de periode 2014-2015 tot 2020-2021[1]. Met de groene hokken van 10x10 kilometer wordt aangegeven waar de wolf eenmalig of vaker is vastgesteld.

2.2.2 *Verspreiding in Europa*

In Europa komt de wolf op meerdere plekken voor. Uit historische gegevens blijkt dat de wolf enkele eeuwen geleden al in heel Europa voorkwam. Echter kent de wolf ook een periode waarin de aantallen sterk afnamen. Daarbij verdween de wolf uit grote delen van West-, Centraal- en 5.1.2.e met een dieptepunt in aantallen omstreeks 1950-1970. Als gevolg van de Europese bescherming van de wolf in de jaren zeventig en negentig (dat wil zeggen via de Conventie van Bern in 1979 en de implementatie van de Habitatrichtlijn in 1994) namen de aantallen wolven weer toe en begon het verspreidingsgebied op natuurlijke wijze steeds verder uit te breiden in noordwestelijke richting, zoals richting 5.1.2.e Scandinavië en Nederland.

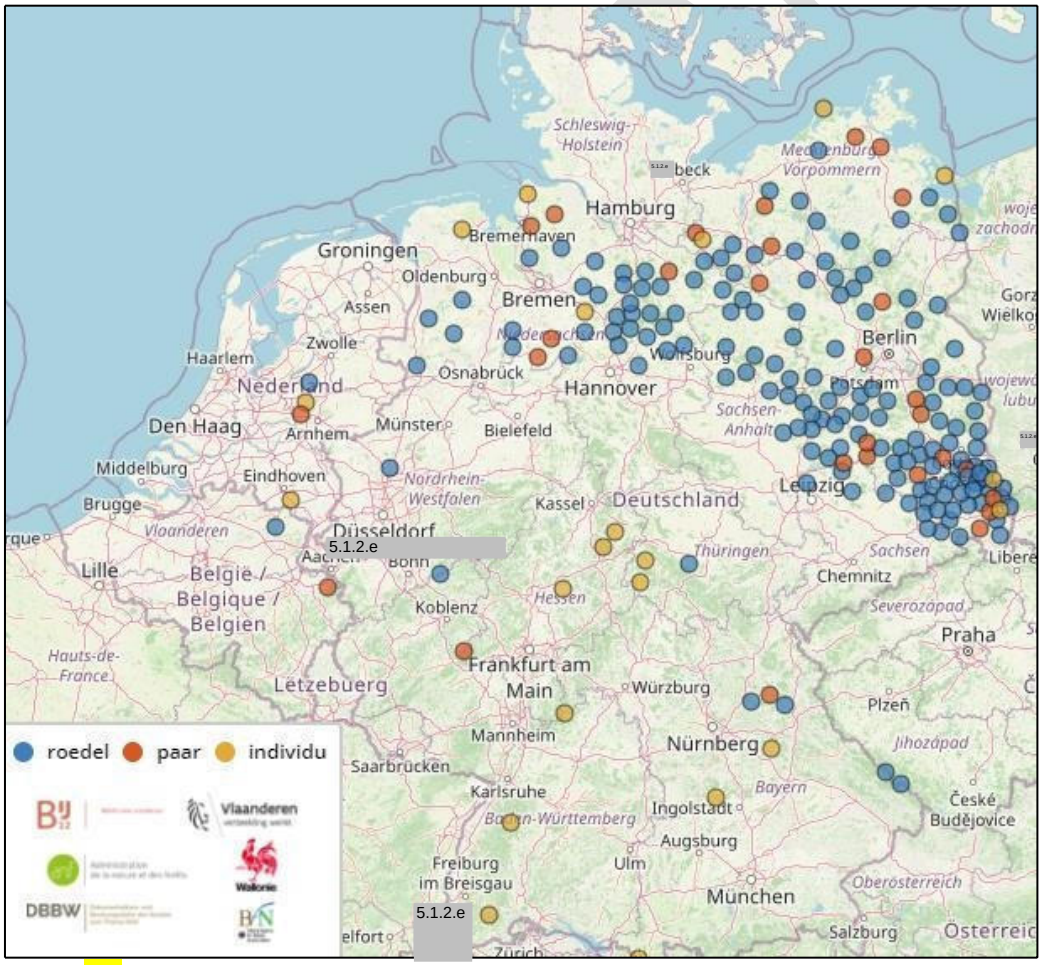
Vanaf de jaren 1990 kwam ook weer een populatie tot stand in de 5.1.2.e Zwitserse Alpen via immigratie vanuit de Italiaanse Apennijnen. Deze populatie wordt

[1] Hierbij wordt het Monitoringsplan wolf (2019) gevolgd, waarbij de grid-cellen worden ingekleurd als er in de gridcel tenminste één waarneming als C1 is gekwalificeerd of er tenminste drie C2-waarnemingen zijn gedaan.

ook wel de Alpiene-populatie genoemd. In Polen begonnen, na de instelling van een strikte beschermde status in 1998, wolven van de Baltische populatie vanuit Oost-Polen weer de Vistula rivier over te steken naar het westelijke deel van het land, en kwam daar een nieuwe populatie tot stand die zich vervolgens uitbreidde naar Oost-Duitsland en Tsjechië. Deze populatie wordt aangeduid als de Centraal-Europese populatie, en kan genetisch inmiddels duidelijk worden onderscheiden van de Baltische populatie en de populatie in de Karpaten. Inmiddels breidt de Centraal-Europese populatie zich steeds verder uit naar het westen, en zijn na Duitsland ook Denemarken, Nederland en België bereikt. *[Uit Factfinding: lit PM]*

Zie voor de verspreiding van de wolf vanuit het oosten van Europa richting de Benelux in de periode 2020 – 2021 de kaart in Figuur xxx.

De meeste wolven in Nederland zijn afkomstig uit de Centraal-Europese populatie. Daarnaast worden ook in toenemende mate wolven uit de Alpiene populatie in Nederland aangetroffen.

Figuur 2.1. Verspreiding wolventerritoria Benelux en Duitsland in de periode mei 2020 -april 2021. NB. De wolvenwaarnemingen van de Alpiene populatie (Frankrijk) zijn niet afgebeeld in deze kaart.
https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/verspreiding-wolf-in-de-benelux/

2.2.3 *Hybride wolven*

Een kruising tussen een hond en een wolf wordt een hybride wolf genoemd. Hybridisatie is ongewenst en vormt een bedreiging voor de integriteit van het Europese wolvenbestand. In de meeste EU-lidstaten worden wolven intensief genetisch gemonitord, en wordt ook hybridisatie nauwlettend bestudeerd, teneinde snel in te grijpen bij eventuele kruisingen met honden. Recente genetische studies tonen aan dat hybridisatie in de Alpiene, Centraal-Europese en Scandinavische populaties zeer zeldzaam is. Hybridisatie als gevolg van recentere vermenging van wolven en honden komt voornamelijk voor in gebieden waar grote aantallen verwilderde honden voorkomen en waar wolven bijna verdwenen waren, zoals in Centraal-Italië.

Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat er in Nederland hybride wolven aanwezig zijn of dat dit te verwachten is.

CONCEPT

3 Juridische kaders

Ter voorbereiding van het Interprovinciaal wolvenplan heeft BIJ12 een juridische analyse uit laten voeren *(referentie lit).* Dit hoofdstuk is hoofdzakelijk gebaseerd op deze analyse. Hier wordt uiteengezet wat de beschermingsstatus van de wolf is, en wat dat betekent voor de mogelijkheden om wolven te verjagen, verstoren en in het uiterste geval te doden. Dit hangt nauw samen met eventuele maatregelen die genomen kunnen worden om de soort te beschermen en met de internationale afstemming over bescherming van Europese wolvenpopulaties. Ten slotte wordt stilgestaan bij wetgeving met betrekking tot het in bezit hebben, of vervoeren van dode of levende wolven en bij de status van hybride wolven.

3.1 Voornaamste wettelijke kaders

De wolf is binnen de Europese Unie aangewezen als strikt beschermde soort in het Verdrag van Bern en in Bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn. Op 30 juni 2014 is de wolf in Nederland aangewezen als beschermde inheemse diersoort (Staatscourant 18306). Het opzettelijk doden, vangen of verstoren van wolven is verboden op grond van artikelen 3.5 en 3.6 van de Wet natuurbescherming. Een ander internationaal juridisch kader vormt het verdrag van Washington (CITES2). Dat verdrag is relevant voor het vervoeren van dode of levende wolven of delen daarvan. Voor bestaande houders van in gevangenschap geboren en gefokte wolven wordt vrijstelling verleend van het verbod om de dieren of daarvan afkomstige producten, onder zich te hebben. Op grond van artikel 7.8 van de Wet natuurbescherming is de Nederlandse strafwet van toepassing op eenieder die zich in de exclusieve economische zone schuldig maakt aan overtreding van regels gesteld bij of krachtens de artikelen 3.5 en 3.6 van deze wet. Deze en andere wetgeving die van toepassing is staat verderop in dit wolvenplan verder uitgewerkt. *(pm: evt. omzetten naar Omgevingswet)*

3.2 Passieve en actieve soortenbescherming

De wolf wordt binnen het gehele grondgebied van de Europese Unie aangemerkt als beschermde, inheemse diersoort. Tot midden 19^{e} eeuw kwam de wolf nog voor in Nederland. De wolf heeft de laatste jaren bewezen zich in Nederland op eigen kracht opnieuw te kunnen vestigen en voortplanten en zoekt daarbij zelf het meest geschikte gebied.

De wolf moet zowel op grond van internationale verdragen (met name Verdrag van Bern) als op grond van de Europese Habitatrichtlijn worden beschermd. Vertrekpunt voor de bescherming van de wolf in Nederland vormen art. 12 en bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Dit is het zogenaamde *passieve soortenbeschermingsregime.* Dit regime is vertaald en geïmplementeerd in de Wet Natuurbescherming die naar verwachting in oktober 2022 ongewijzigd opgaat in de Omgevingswet. Een aantal handelingen, waaronder het doden, vangen en opzettelijk verstoren van wolven, is bij die wet verboden. In de wet is ook opgenomen in welke omstandigheden en onder welke voorwaarden eventueel van die verboden kan worden afgeweken en welke autoriteiten bevoegd zijn om hier beslissingen over te nemen.

Naast passieve soortbescherming moeten lidstaten van de Europese Unie uit hoofde van de Habitatrichtlijn ook maatregelen nemen die zijn gericht op het in een gunstige

CONCEPT

staat van instandhouding behouden, of herstellen van natuurlijke habitats en in het wild levende dier- en plantensoorten van communautair belang. Voor wolven valt bij deze zogenaamde actieve soortbescherming te denken aan het stimuleren van kennis en daarmee het besef over het gedrag van de wolf. Ook wordt bijgedragen door bijvoorbeeld terreininrichtingsmaatregelen als recreatieve zonering, of het nemen van maatregelen ter voorkoming van verkeerslachtoffers. Op lange termijn (10 jaar na eerste voortplanting in een gebied) is het denkbaar en juridisch gezien wellicht noodzakelijk om in Natura 2000-gebieden de wolf als doelsoort op te nemen. Maatregelen om conflictarm samenleven met wolven te bevorderen, zoals het plaatsen van wolfwerende rasters, bevorderen maatschappelijk draagvlak voor wolven en dragen op die manier indirect bij aan de bescherming van wolven. Op de inzet van dergelijke preventieve maatregelen wordt verder in dit plan uitvoerig stilgestaan.

3.3 Zorgplicht

De specifieke zorgplicht voor soorten is vastgelegd in art. 11.27 van het Bal. Het eerste lid van dit artikel roept degene die een activiteit uitvoert op tot het voorkomen, beperken of ongedaan maken van mogelijke negatieve gevolgen ten gevolge van flora- en fauna-activiteiten. Als negatieve gevolgen voor deze belangen niet kunnen worden voorkomen, dan roept ze op om de activiteit niet uit te voeren.

Van de initiatiefnemer wordt verwacht dat hij zich inspant om zelf te beoordelen of zijn handelen nadelige gevolgen heeft en ook hoe hij die gevolgen redelijkerwijs kan voorkomen of beperken. Voor flora- en fauna-activiteiten houdt deze plicht in ieder geval in dat:

a. Voorafgaand aan het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid op de locatie waar de activiteit wordt verricht of in de directe nabijheid van die locatie van:
   1°. Van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten, genoemd in bijlage I bij de vogelrichtlijn, en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, van die richtlijn;
   2°. Van nature in Nederland in het wild levende dieren of planten van soorten, genoemd in de bijlagen II, IV en V bij de habitatrichtlijn;
   3°. Dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage IX of in de rode lijsten, bedoeld in artikel 2.19, vierde lid, onder a, onder 4°, van de wet; en
   4°. Voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats;
b. Als deze aanwijzingen er zijn: wordt vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten;
c. Als die gevolgen niet kunnen worden uitgesloten: wordt nagegaan welke gevolgen de activiteit kan hebben voor dieren van die soorten, hun nesten, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten;
d. Alle passende preventieve maatregelen worden getroffen om die nadelige gevolgen te voorkomen;
e. Tijdens en na het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of de getroffen maatregelen de beoogde effecten hebben; en

CONCEPT

f. Het verrichten van de activiteit wordt gestaakt als de nadelige gevolgen toch niet worden voorkomen, of, als staken van de activiteit redelijkerwijs niet meer mogelijk is, passende herstelmaatregelen worden getroffen.

3.4 Doden, vangen, verstoren en beschadiging van rust- en voorplantingsplaatsen

Op grond van de wet Natuurbescherming, op te nemen in de Omgevingswet, is het niet toegestaan om beschermde inheemse diersoorten, waaronder wolven, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden, vangen of verstoren, of hun voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of vernielen. Uit jurisprudentie over dit onderwerp moet worden afgeleid dat alle gebieden waar de wolf uit eigen beweging weet te komen tot het natuurlijk verspreidingsgebied moet worden gerekend. Dit betekent in de praktijk dat de verbodsbepalingen in heel Nederland van toepassing zijn.

Van deze bepalingen kan in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden worden afgeweken. Dit kan wanneer een in de wet genoemd *belang* in het geding is, onder voorwaarde dat de *duurzame staat van instandhouding* niet in gevaar komt en er geen *bevredigende alternatieve oplossingen* voorhanden zijn. Het bevoegd gezag wordt geacht binnen deze voorwaarden een afweging te maken en deze afweging zorgvuldig te onderbouwen. Daarbij geldt dat een groot wettelijk belang zwaarder kan wegen dan een minder belang. Met zwaardere ingrijpende maatregelen moet bovendien terughoudender worden omgegaan dan met minder ingrijpende maatregelen.

Het doden van wolven kan met verschillende oogmerken worden ingezet, in oplopende mate van ingrijpendheid:

- Om een individueel dier dat op basis van op voorhand vastgestelde criteria probleemgedrag vertoont uit de populatie te halen;
- Ter ondersteuning van wolfwerende maatregelen op en rond veehouderijen en bewoonde gebieden; en
- Om de populatieomvang te beperken.

Volgens de Europese Commissie (Commission notice Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive - Publications Office of the EU (europa.eu).) moet ook bij *verstoring* onderscheid worden gemaakt in de mate van ingrijpendheid. Het in de Habitatrichtlijn opgenomen verstoringsverbod beperkt zich tot handelingen die zeer waarschijnlijk afbreuk doen aan de staat van instandhouding van de wolf, met name op plaatsen die voor de wolf van speciale betekenis zijn of waar zij belemmerd zou worden bij de voortplanting, het grootbrengen van de jongen, de overwintering en de trek.

In beginsel zal steeds per geval moeten worden beoordeeld of een opzettelijke verstoring als schadelijk moet worden beschouwd, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de betrokken soort en de omstandigheden van het geval. Sporadische (incidentele) verstoringen zonder waarschijnlijke negatieve invloed vallen daarmee niet onder de reikwijdte van deze bepaling. Zo zal over het algemeen het oprichten van een hekwerk rond een schapenverblijf, wat inhoudt dat de wolf zich aan dit element in zijn leefomgeving zal moeten aanpassen, niet snel leiden tot een

CONCEPT

opzettelijke verstoring van de wolf. Datzelfde geldt voor het wegjagen van een wolf bij een kudde schapen of vee in een incidenteel geval.

3.4.1 *Wettelijk belang*

De wet onderscheidt een aantal belangen op basis waarvan kan worden afgeweken van de genoemde verbodsbepalingen, te weten:

1. In het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
2. Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom;
3. In het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
4. Ten behoeve van onderzoek en onderwijs, repopulatie en herintroductie van deze soorten, alsmede voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
5. Ten einde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, door de bevoegde nationale instanties vastgesteld aantal van bepaalde specimens van de in bijlage IV genoemde soorten te vangen, te plukken of in bezit te hebben.

Voor wolven zullen vooral schade aan veehouderijen, openbare veiligheid en onderzoek relevant zijn om over te mogen gaan tot doden, verjagen of verstoren. Om ontheffing of vrijstelling van de verbodsbepalingen te kunnen verlenen, zal het genoemde belangen zorgvuldig en kwantitatief moeten worden onderbouwd.

Schade die optreedt, of een conflictsituatie die zich voordoet, vormt in eerste instantie nog niet voldoende grond om ontheffing op de verbodsbepalingen te kunnen verlenen. Aangetoond moet worden dat de openbare veiligheid in het geding is en dat zich belangrijke schade aan landbouwhuisdieren heeft voorgedaan die structureel is.

Tot nu toe heeft de jurisprudentie over openbare veiligheid met name betrekking op situaties waarin de veiligheid van personen in gevaar wordt gebracht of risico's ontstaan voor de veiligheid van de omgeving, bijvoorbeeld doordat de kans op calamiteiten toeneemt.

Er kan ook worden afgeweken van het verbod op het doden van een wolf wanneer sprake is van ernstig lijden. Dit is mogelijk op basis van het wettelijke belang ter bescherming van fauna. Op basis van dit belang kan een aangereden wolf worden geëuthanaseerd indien er geen kans op herstel meer is.

3.4.2 *Gunstige staat van instandhouding*

Voorwaarde voor het mogen doden of verstoren van wolven is dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. De wolf is nog maar net begonnen zich in Nederland te vestigen, waardoor op de schaal van Nederland nog geen sprake is van een gunstige staat van instandhouding. Omdat wolvenpopulaties grensoverschrijdend zijn, moet de natuurlijke staat van instandhouding ook op internationaal niveau te worden bezien. Hier zijn nog geen concrete afspraken over gemaakt. Dit maakt dat

CONCEPT

vooralsnog alleen met uiterste terughoudendheid met het afwijken van de verbodsbepalingen mag worden afgeweken.

Artikel 1 van de Habitatrichtlijn geeft een definitie wat moet worden verstaan onder een gunstige staat van instandhouding: "*het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in art. 2 bedoelde grondgebied*".

De staat van instandhouding wordt als gunstig beschouwd wanneer uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden. De Habitatrichtlijn kent geen concrete bepalingen over referentiewaarden voor het vaststellen van de (gunstige) staat van instandhouding. Parameters komen wel aan de orde in het kader van de rapportageverplichtingen waarin de Habitatrichtlijn voorziet. De vier parameters voor de bepaling van de 'staat van instandhouding' zijn: verspreidingsgebied, populatie, leefgebied (oppervlakte van habitat, geschiktheid van habitat voor soorten, structuur en functies van habitats) en toekomstperspectief. Dit laatste element is van belang, omdat de beoordeling van de staat van instandhouding niet alleen een momentopname betreft, maar ook vraagt om een beoordeling van de ontwikkeling van de staat van instandhouding als gevolg van de uitzondering op een verbod en andere voor de soort relevante ontwikkelingen. Hoewel de vier genoemde elementen enig houvast bieden bij de beoordeling van de staat van instandhouding, is er geen eensluidende maatstaf als het gaat om de staat van instandhouding van de wolf.

De Europese Habitatrichtlijn en de Conventie van Bern streven naar een gunstige staat van instandhouding van wolven. Voor soorten met populaties die nationale grenzen ruimschoots overschrijden, mede omdat zij migreren over de landsgrenzen heen, vereist dit een gecoördineerde aanpak tussen lidstaten om verantwoordelijkheden te verdelen en doelstellingen op elkaar af te stemmen. De staat van instandhouding van een populatie op biogeografisch niveau wordt mede bepaald door de effecten van lokaal ingrijpen in leefgebieden en in de populatie van wolven. Het wegnemen van een individuele wolf hoeft daarmee geen invloed te hebben op de staat van instandhouding van de diersoort.

De inzet vanuit Nederland is om te komen tot internationale beleidsafstemming bij voorkeur in de vorm van een internationaal wolven managementplan. Een gezamenlijk managementplan voor grensoverschrijdende (deel-) populaties geeft zicht op het aanmerken van een gunstige staat van instandhouding en biedt wellicht op termijn mogelijkheden voor een meer op elkaar afgestemde bescherming en beheer.

Op (inter-)nationaal niveau wordt door het ministerie van LNV de samenwerking gezocht met de Duitse nationale overheid met de intentie om te komen tot een internationaal management plan voor de gedeelde wolvenpopulatie. Hierbij wordt bekeken of ook met andere landen, zoals België en Polen, samengewerkt kan worden.

CONCEPT

Dit plan zou een nuttige basis kunnen worden die bijdraagt aan het gevraagde perspectief met betrekking tot bescherming en beheer van de wolf.
Naast de samenwerking op nationaal niveau wordt er door diverse provincies op regionaal niveau samengewerkt met Duitse deelstaten en in Benelux-verband.

3.4.3 Geen andere bevredigende oplossing

Om toestemming te kunnen verlenen om af te wijken van de verbodsbepalingen zal moeten worden onderbouwd dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn om tegemoet te komen aan de wettelijke belangen. Een bevredigende oplossing kan bijvoorbeeld zijn het beschermen van gehouden dieren door middel van een wolfwerend raster. Onderzocht moet worden hoe een activiteit moet worden uitgevoerd, en of dit op een andere manier mogelijk is (in het licht van de doelstelling van een activiteit). Daarbij moet de minst belastende aanpak worden gekozen voor de soorten die door een activiteit worden geraakt.

Voor het alternatievenonderzoek is een heldere doelstelling dus relevant. Dit is een motiveringsvraagstuk waarvoor inzicht in alternatieve oplossingsrichtingen, ervaring met de toepassingen van deze middelen, en inzicht in de effectiviteit van de gewenste aanpak noodzakelijk is. Naarmate de maatregelen ingrijpender zijn voor de beschermde soort, zal meer worden gevraagd van de motivering bij deze vergaande maatregelen.

Een duidelijke uitsplitsing kan hierbij gemaakt worden tussen een probleemsituatie en een probleemwolf. Voor een probleemsituatie kunnen meerdere oplossingen worden ingezet, waarvan de minst ingrijpende altijd de voorkeur heeft. Een situatie waarin een wolf veelvuldig slecht beschermd vee aanvalt, kan worden opgelost door te zorgen dat vee achter wolfwerende rasters wordt geplaatst. Aangezien er een andere bevredigende oplossing is zal het aanvallen van slecht beschermd vee niet kunnen leiden tot een afwijking van het beschermingsregime van de wolf. Indien er geen bevredigende alternatieven meer beschikbaar zijn en een wolf blijft de wettelijke belangen blijft schaden, zal er sprake zijn van een probleemwolf en kan verjagen en uiteindelijk doden worden overwogen. Dit wordt voor verschillende situaties nader beschreven in de handelingsrichtlijnen.

3.5 Bevoegdheden en mandatering

Provincies zijn verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van wolven op het Nederlandse grondgebied, tenzij in dit wolvenplan of op basis van wetgeving expliciet is aangeven dat de verantwoordelijkheid elders ligt of in bepaalde situaties naar een andere autoriteit overgaat. Ook zijn de provincies verantwoordelijk voor het beleid met betrekking tot de tegemoetkoming in de landbouwschade die door wilde dieren, waaronder de wolf, wordt veroorzaakt. De provincies hebben BIJ12 gemandateerd om te beslissen op aanvragen voor een tegemoetkoming in schade bij gehouden vee, veroorzaakt door wolven. BIJ12 draagt daarnaast zorg voor voorlichting over schadepreventie, coördineert de monitoring van de wolf en beheert het wolvenmeldpunt.

Provincies kunnen toestemming geven om van de in de wet Natuurbescherming genoemde verbodsbepalingen af te wijken. Deze toestemming kan worden gegeven in de vorm van een aanwijzing, ontheffing of vrijstelling.

CONCEPT

Voor een provinciale vrijstelling is een PS besluit vereist, de minister van LNV kan een landelijke vrijstelling afgeven.
Daarnaast heeft de burgemeester altijd de bevoegdheid (bijvoorbeeld via een noodbevel) om in het kader van openbare orde en veiligheid te allen tijde tot optreden over te gaan.

3.6 Gebiedsbescherming

De wolf is een soort van Bijlage II van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt dat, indien deze soort in een gebied in meer dan onbeduidende mate voorkomt, beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden) moeten worden aangewezen. Voor diersoorten met een zeer groot territorium – zoals de wolf – geldt dat deze gebieden overeenkomen met de plaatsen binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten die de fysische en biologische elementen vertonen welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn.

Het aanwijzen van Natura 2000-gebieden is een bevoegdheid van het ministerie van LNV. Op dit moment zijn er in Nederland geen Natura 2000-gebieden aangewezen voor de wolf. Uit jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie volgt dat steeds opnieuw moet worden getoetst aan de meest recente wetenschappelijke inzichten en indien nodig tot aanpassing van reeds aangewezen gebieden dient te worden overgegaan.

Er zal daarom regelmatig door het ministerie van LNV moeten worden bezien of aanwijzing van Natura 2000-gebieden in Nederland voor de wolf moet plaatsvinden. Een handvat daarbij is in de eerste plaats de zogenaamde Europese referentielijst. Op deze regelmatig geactualiseerde lijst worden habitattypen en soorten opgenomen die regelmatig en van nature voorkomen in de betrokken lidstaat. De wolf wordt tot nu toe niet genoemd voor Nederland. Daarnaast hanteert Nederland het criterium dat een soort minimaal tien aaneengesloten jaren in Nederland aanwezig moet zijn. Deze periode gaat lopen vanaf moment dat een soort zich voor het eerst heeft voortgeplant. Dit was in Nederland voor de wolf het geval in 2019. Ook moet de soort zich binnen de periode van tien jaar regelmatig hebben voortgeplant. Dan pas zou kunnen worden overwogen de soort toe te voegen in bestaande Natura 2000-gebieden.

3.7 Beschermingsstatus hybride wolven

Als van een wolf wetenschappelijk is aangetoond, met behulp van DNA-analyse, dat het om een hybride individu gaat, dan zal de provincie opdracht geven dat individu uit de populatie te verwijderen en via middels een aanwijzing te laten doden. Gelet de mobiliteit van de wolf zal dit ook interprovinciaal worden afgestemd.

Nederland heeft een verantwoordelijkheid met betrekking tot hybride wolven, om kruisingen tussen wolf en hond te voorkomen. Daarom is het gewenst om tegen hybridisatie van wolven in Nederland op te treden. Dat betekent dat hybriden uit de populatie zullen worden verwijderd.

Uit internationale verdragen, de Habitatrichtlijn en de Nederlandse wetgeving volgt niet expliciet of het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn ook geldt voor kruisingen tussen hond en wolf (hybriden). In de Carnivore guidelines (Linnel et al. 2008) zijn aanbevelingen gedaan om hybriden van wolf en hond binnen de reikwijdte van het begrip 'beschermde inheemse diersoort' te laten vallen. Belangrijkste argumentatie daarvoor is dat het zonder DNA-analyse in veel gevallen niet mogelijk is om een hybride wolf te onderscheiden van een echte wolf. Om te voorkomen dat een echte wolf per ongeluk wordt aangezien voor een hybride wolf en wordt gedood of gevangen, is ervoor gekozen om in Nederland hybriden van wolf en hond als ongewenst te beschouwen. Derhalve dient voorkomen te worden dat deze zich in Nederland gaan voordoen, en mocht dat toch het geval zijn dienen deze uit de populatie te worden verwijderd.

De Carnivore guidelines vermelden dat hybridisatie vooral kan spelen aan de rand van het verspreidingsgebied waar populaties klein en kwetsbaar zijn. Nederland kan hier dus mee te maken krijgen, maar de kans hierop is zeer klein. Hybridisatie als gevolg van recentere vermenging van wolven en honden komt voornamelijk voor in gebieden waar grote aantallen verwilderde honden voorkomen en waar wolven bijna verdwenen waren. In Nederland zijn tot op heden geen gevallen van hybridisatie van wolf met hond vastgesteld. Van alle wolven die tot nu toe in Nederland geregistreerd zijn, is vastgesteld dat deze afkomstig zijn uit ofwel de Centraal-Europese wolvenpopulatie, of (in twee gevallen) de Alpiene wolvenpopulatie. Het is in het belang van behoud van de soort (wolf) dat hybriden uit de populatie worden weggenomen. Hybriden hebben een verhoogde kans op probleemgedrag en bovendien vervagen ze het soms toch al moeilijk zichtbare onderscheid tussen wolf en hond. Het kan een probleem zijn om een hybride 'op afstand' te herkennen maar DNA-onderzoek kan uitsluitsel geven. Voor het verwijderen van een hybride exemplaar is een vergunning op grond van de Omgevingswet nodig.

3.8 Bezit en vervoer van dode en/of levende wolven

Voor het vervoer van een wolf (dood of levend), ook binnen Nederland en ook als dit voor onderzoek of translocatie geschiedt, is in principe een CITES-certificaat vereist. Dat geldt ook voor producten of delen van een wolf. Bloed en weefsel vallen daar ook onder. De Convention on International Trade in Endangered Species of wild flora and fauna (CITES) is een internationale overeenkomst om de handel in beschermde planten en dieren te reguleren. CITES-certificaten zijn gebonden aan een individu en worden niet vooraf verstrekt. Voor bepaalde aangewezen wetenschappelijke instellingen geldt overigens een soepel regime voor monsters van bloed, weefsel of speeksel, voor bijvoorbeeld DNA-onderzoek.

Keutels en urine (die op natuurlijke wijze zijn uitgescheiden) vallen buiten de CITES-regels. Voor in het veld gevonden wolvenkeutels voor de georganiseerde wolvenmonitoring zijn dus geen CITES-papieren nodig.

CONCEPT

Een CITES-certificaat is ook niet vereist voor spoedvervoer van een gewonde wolf naar een dierenarts, op voorwaarde dat het dier na behandeling weer op dezelfde plek wordt vrijgelaten. Dit betekent dat het transport van een dode wolf naar een onderzoeksinstituut en het spoedtransport van een gewonde wolf naar een dierenarts in de praktijk zonder CITES-certificaat plaats kan vinden. Een certificaat is pas noodzakelijk bij een vervolgtransport of opslag. Certificaten kunnen worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

3.9 Wet op de dierproeven

In verband met vangen en eventueel zenderen van een wolf is deze wet niet van toepassing volgens artikel 1b lid 7e, indien identificatie (achterhalen herkomst) het hoofddoel is of het zenderen noodzakelijk is om op basis van het gedrag als overheid te kunnen beslissen over verdere stappen. Provincies vermelden in voorkomende gevallen in de ontheffing op grond van de Omgevingswet (flora en fauna activiteit) dat vangen en verdoven en vervolgens DNA-afname en zenderen ten behoeve voor nadere identificatie en gedragsbeoordeling wordt toegestaan. Als er sprake is van het vangen en zenderen van een wolf voor puur wetenschappelijke onderzoeksdoeleinden, dan kan de Wet op de dierproeven wel van toepassing zijn. De minister van LNV is in die situatie bevoegd gezag voor het verlenen van toestemming.

CONCEPT

4 Uitvoering en handelingsperspectief: Interventierichtlijn en handelingsrichtlijnen

4.1 Handelingsrichtlijnen

Het bieden van een helder handelingsperspectief staat hoog op de agenda. Het is mede vanwege praktische uitvoering van belang de kaders hiervoor aan te geven in dit wolvenplan.
Deze kaders worden uitgewerkt in een aparte Interventierichtlijn waarin een viertal handelingsrichtlijnen worden weergegeven. Te weten:

1. Handelingsrichtlijn Wolf en mens
2. Handelingsrichtlijn Wolf en hond
3. Handelingsrichtlijn Wolf en vee
4. Handelingsrichtlijn Overige situaties (aangereden wolf, dood gevonden wolf, gewonde wolf; ook geldend voor de goudjakhals).

In de handelingsrichtlijnen wordt op generieke wijze invulling gegeven aan de te ondernemen stappen en afwegingen. De invulling kan hierdoor maatwerk zijn en per situatie specifiek worden vormgegeven.

Als bijlage bij dit plan is het 'Interventierichtlijn probleemsituaties wolf' opgenomen. Hierin staat een nadere toelichting en worden de handelingsrichtlijnen nader uitgewerkt.

De juridische analyse geeft aan dat situatieafhankelijk naar afwegingen dient te worden gezocht. Het is daarom op voorhand niet nodig heel specifiek grenzen aan criteria te stellen. De Gedeputeerde Staten binnen een provincie kunnen hierbinnen een afweging maken. Het voornemen is in bepaalde situaties de richtlijnen mogelijk ook voor de goudjakhals te laten gelden.

4.2 Maatregelen Actieve soortenbescherming

Met actieve soortenbescherming wordt het nemen van (herstel)maatregelen voor het behoud van soorten en hun leefgebieden bedoeld. Dit kunnen maatregelen zijn ter bescherming of stimulering van één bepaalde soort of maatregelen ter bescherming of stimulering van meerdere soorten (leefgebiedenbenadering).

De internationale verplichting voor actieve bescherming van soorten komt voort uit de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn en de Verdragen van Bern en Bonn. Het Europese Hof van Justitie heeft in jurisprudentie uitgemaakt dat de bescherming van soorten niet alleen inhoudt dat de betreffende lidstaat een rechtskader instelt met verboden (passieve soortenbescherming), maar dat lidstaten ook gehouden zijn om concrete en specifieke beschermingsmaatregelen ten uitvoer te leggen. De verplichtingen tot het treffen van actieve soortenbeschermingsmaatregelen uit de Habitatrichtlijn zijn opgenomen in Omgevingswet (art. 2.18, eerste lid, onderdeel g, onder 1°, Ow, en art. 3.57 Bkl). De bedoelde maatregelen moeten worden getroffen door de provincies en onderling zodanig worden afgestemd dat door de provincies tezamen de doelstellingen voor geheel Nederland kunnen worden bereikt.

CONCEPT

Actieve soortenbeschermingsmaatregelen worden ingebed in een provinciaal of een landelijk soortenbeschermingsplan. Voorbeelden van actieve soortenbeschermingsmaatregelen voor de wolf zijn voorlichtingscampagnes of beschermingsmaatregelen om relevante economische activiteiten die een effect kunnen hebben op de wolf (bijvoorbeeld landbouw, bosbouw, recreatie) te reguleren. Hierbij kan worden gedacht aan onder andere opleiding van betrokken stakeholders, gedragscodes, richtsnoeren, of de aanpassing van bosbouw- of landbouwplannen, of actieve preventie van te verwachten verstoringen (bijvoorbeeld beperking van de toegang tot voortplantingsplaatsen).

Voor de wolf geldt dat de soort goed in staat is om zich te verplaatsen in het landschap bij het zoeken naar nieuw leefgebied. Wolven vestigen zich in het algemeen in gebieden die voldoende rustig zijn en die kunnen voorzien in voldoende voedsel voor de wolf. Wolven zijn adaptief en cultuurtolerant en hoeven zich niet te beperken tot uitgestrekte bos- en natuurgebieden. Een verdergaande inspanning om leefgebieden geschikt te maken, of om bestaande reguliere activiteiten in eenmaal ingenomen leefgebieden te beperken is in zijn algemeenheid niet noodzakelijk. Wel kan het lokaal nodig zijn om rust te garanderen in de kern van het leefgebied van gevestigde wolven, met name gedurende de voortplantingsperiode. Daarbij valt te denken aan zonering van recreatie zoals nu ook al gebruikelijk is bij andere kwetsbare diersoorten zoals een zeearend of kraanvogel. Dit geldt ook voor de (her-)begrenzing van ‘hondenlosloopgebieden’ in een wolventerritorium. Voor de praktische uitvoering hiervan zijn terreinbeheerders primair verantwoordelijk.

Wolf en verkeer

Sterfte in het verkeer zal naar verwachting in ons land een belangrijke doodsoorzaak van wolven zijn. Voor zwervende wolven valt onmogelijk te voorspellen waar deze wegen zullen kruisen en er kunnen redelijkerwijs geen maatregelen worden genomen. De ervaring met zwervende wolven die grote afstanden afleggen leert dat wolven goed in staat zijn de bestaande infrastructuur over te steken. Bijvoorbeeld de gezenderde wolvin Naya (Zie: Factfinding rapport) heeft op haar tocht eind 2017 vanuit Duitsland naar België in Nederland 7 maal een snelweg, 19 keer een spoorlijn en 3 keer een meer dan 50 meter brede watergang overgestoken. Daarbij heeft deze wolvin ook succesvol talloze lokale en regionale wegen overgestoken. Wanneer in de toekomst blijkt dat er vaker wolven op dezelfde plaatsen worden doodgereden, dan zal daar een maatwerkoplossing gezocht moeten worden. Binnen een territorium, maar ook daarbuiten in het kader van landelijke ontsnipperingsmaatregelen, zijn ecoducten met geleidende rasters uiteraard een ideale oplossing om zowel wolven als wilde (hoef)dieren veilig het verkeer te laten kruisen.

Gewonde wolven

Bij een aangetroffen gewonde wolf wordt door een deskundige de gezondheidstoestand beoordeeld. Alleen wanneer het betreffende dier terug kan naar de vrije natuur, kan een wolf zo mogelijk worden opgevangen.

Wanneer een wolf zich bijvoorbeeld met hulp van geringe veterinaire ingrepen zichzelf kan herstellen, wordt deze wolf ter plekke of in de omgeving achtergelaten. Wanneer de wolf dusdanig verwond is dat herstel niet mogelijk is en onnodige

CONCEPT

dierenleed voorkomen dient te worden, wordt deze wolf, op situatie afhankelijke wijze gedood. De opvang van wolven wordt niet gezien als provinciale taak.

4.3 Wolf en faunabeheer

Het doel is om bij het faunabeheer van grote wilde hoefdieren in een vroeg stadium te anticiperen op de effecten van en voor de wolf. Dit is te zien als wolfinclusief faunabeheer. De praktijkervaring, op bijvoorbeeld de Veluwe, leert dat het bestaande faunabeheer en de wolven prima samengaan, zoals dat ook in veel herkomstgebieden in bijvoorbeeld Duitsland het geval is.
Er zijn geen aanwijzingen dat wolven worden verstoord door het huidige faunabeheer. Dat neemt niet weg dat dit een aspect is wat nauwlettend moet worden gevolgd en wat ook bij de rechter ter discussie is gesteld. Naar verwachting zal over dit onderwerp voor de Nederlandse situatie jurisprudentie ontstaan die duidelijk zal maken welke mate van (wetenschappelijke) onderbouwing passend is om potentiële verstoring te duiden.

De in Nederland toegestane jachtmethoden zijn in principe niet verstorend. Drijfjachten op hoefdieren zijn hier bijvoorbeeld niet toegestaan. Potentiële verstoring door verlies aan natuurlijk prooiaanbod is in de Nederlandse situatie in principe ook niet aan de orde. Het populatiebeheer bij grote hoefdieren vindt per definitie slechts plaats om wettelijk erkende belangen te beschermen. Die weging vindt plaats in faunabeheerplannen. Ontheffingen voor populatiebeheer bij hoefdieren worden slechts afgegeven als de duurzame instandhouding van deze dieren kan worden gegarandeerd. Niet het afschot, maar het bereiken van doelstanden dan wel minimale standen van de hoefdieren, is daarbij leidend. Zo blijft altijd voldoende natuurlijk voedselaanbod voor de wolf beschikbaar. Dat betekent ook dat waar het aandeel van de wolf toeneemt, de bijdrage van de jager zal afnemen. De faunabeheereenheden hebben een belangrijke rol in het monitoren en bijsturen van deze effecten. Zij zijn daarvoor met de lokale wildbeheereenheden ook goed in positie. Doordat de aangesloten jagers en terreinbeheerders vanuit het hoefdierbeheer en/of monitoring een impressie hebben van de stand en het gedrag van de hoefdieren in het terrein, kunnen ze een belangrijke bron zijn voor deze monitoring.

4.4 Inzet preventieve maatregelen

Ook preventieve maatregelen om vee te beschermen tegen aanvallen van wolven vormen (mede) een onderdeel in de actieve soortenbescherming. Een bijkomstig voordeel van deze maatregelen is in het belang van de wolf. Het voorkomt dat gevestigde wolven zich kunnen gaan specialiseren op het doden van landbouwhuisdieren. Dat zou namelijk kunnen leiden tot afname van de maatschappelijke acceptatie van de wolf.

4.5 Natuurbegrazers

Uitgangspunt is om wolvenschade aan gehouden natuurbegrazers niet als aanleiding of weging mee te laten tellen bij het in werking treden van handelingsrichtlijnen. Bij dergelijke natuurbegrazing is het uitgangspunt dat het in deze situaties om meer natuurlijk gehouden kuddedieren gaat die onderdeel vormen van het natuurbeheer ter plekke.

CONCEPT

4.6 Internationaal beleid en wolvenmanagementplan

Het streven is om te komen tot internationale beleidsafstemming gericht op de totstandkoming van een internationaal wolven managementplan.
Een gezamenlijk managementplan voor grensoverschrijdende (deel-) populaties geeft zicht op de staat van instandhouding. Ook biedt het wellicht op termijn mogelijkheden voor een meer op elkaar afgestemde bescherming en beheer (population level management).

De Europese Habitatrichtlijn en de Conventie van Bern streven naar een gunstige staat van instandhouding van wolven. Voor soorten met populaties die nationale grenzen ruimschoots overschrijden, mede omdat zij migreren over de landsgrenzen heen, vereist dit een gecoördineerde aanpak tussen lidstaten om verantwoordelijkheden te verdelen en doelstellingen op elkaar af te stemmen. De staat van instandhouding van een populatie op biogeografisch niveau wordt mede bepaald door de effecten van lokaal ingrijpen in leefgebieden en in de populatie van wolven.

De Richtsnoeren van de EU voor de bescherming van diersoorten van de Habitatrichtlijn erkennen dat binnen de meeste lidstaten zelf veelal geen gunstige staat van instandhouding kan worden bereikt. Dit betekent dat voor wolvenbeheer uit een grensoverschrijdend managementplan moet blijken wat onder een gunstige staat van instandhouding van de betrokken populatie wordt verstaan. Ook moet daarin worden aangegeven welke maatregelen door elk deelnemend land worden ondernomen om deze staat van instandhouding te bereiken of te behouden. Internationaal populatiemanagement is een randvoorwaarde voor eventueel beheer van wolven.

Op (inter-)nationaal niveau wordt door het ministerie van LNV de samenwerking gezocht met de Duitse nationale overheid met de intentie om te komen tot een internationaal management plan voor de gedeelde wolvenpopulatie. Hierbij wordt bekeken of ook met andere landen, zoals België en Polen, samengewerkt kan worden. Dit plan zou een nuttige basis kunnen worden die bijdraagt aan het gevraagde perspectief met betrekking tot bescherming en beheer van de wolf.

Naast de samenwerking op nationaal niveau wordt er door diverse provincies op regionaal niveau samengewerkt met Duitse deelstaten en in Benelux-verband.

Er is sprake van enige praktische internationale afstemming via de jaarlijkse “Transboundary wolfmeetings” tussen de wolvenprovincies, BIJ12, het ministerie van LNV, de Duitse deelstaten Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen en Rheinland- Pfalz, evenals Luxemburg, Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk.

CONCEPT

5 Preventie, schade en tegemoetkoming.

Dit hoofdstuk begint met een terugblik naar de ervaringen over de jaren 2015-2022. Dan wordt aangegeven hoe de provinciale invulling van het wolvenbeleid met betrekking voor gebiedsbegrenzing, calamiteitenregeling, preventie en tegemoetkoming in de schade kan worden vormgegeven. Tot slot volgt een weergave van het tegemoetkomingsbeleid en de uitvoering hiervan.

Het is belangrijk om te weten dat de afhandeling van de tegemoetkoming in schade en het vaststellen van de normering (technisch en financieel) voor de preventieve maatregelen op landelijk niveau, interprovinciaal is geregeld.
Daarnaast is het de bevoegdheid van iedere provincie afzonderlijk om te bepalen om wolvengebieden aan te wijzen, de calamiteitenregeling open te stellen en eventueel een budget voor preventieve maatregelen beschikbaar te stellen.
Doorgaans zal de provincie hiervoor in overleg gaan met betrokken partijen via een provinciale wolvencommissie.

5.1 Terugblik en ervaringen 2015-2022

In 2015 werd de eerste tegemoetkoming in schade aan landbouwhuisdieren veroorzaakt door de wolf betaald. Sinds 2019 verloopt het uitkeren van tegemoetkomingen naar aanleiding van wolvenschade conform de afspraken gemaakt in het Interprovinciaal Wolvenplan. Deze afspraken zijn uitgewerkt in de richtlijn taxatie en prijzen bij wolvenschade in de schapenhouderij.

Hieronder zijn in tabellen de data weergegeven per wolvenjaar. Een wolvenjaar is gebaseerd op de jaarcyclus van de wolf: dit start in mei als de welpen geboren worden en eindigt in april van het volgende jaar.
NB: tzt actualisatie cijfers adhv jaarverslag t/m 2022.

Tabel x.x - Aantal bevestigde wolvenschademeldingen per provincie per wolvenjaar.

Provincie	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	Totaal
Drenthe	2	-	-	10	7	22	7	48
Flevoland	-	-	-	-	1	-	-	1
Friesland	-	-	-	1	5	4	1	11
Gelderland	-	-	-	1	1	10	9	21
Groningen	2	-	-	1	2	1	1	7
Limburg	-	-	-	3	-	4	7	14
Noord-Brabant	-	-	-	1	-	7	51	59
Overijssel	-	-	-	14	12	-	4	30
Utrecht	-	-	-	1	-	-	-	1
Totaal	4	-	-	32	28	48	80	192

CONCEPT

Zoals te zien in tabellen xx is er sprake van in totaal 192 schademeldingen over een periode van zeven jaar. In de laatste drie wolvenjaren is het aantal schademeldingen toegenomen van 28 naar 80 schademeldingen. Dat is verklaarbaar door de toename van het aantal wolven in Nederland.

Er is ook een verschuiving zichtbaar. In de eerste jaren waren Drenthe en Overijssel de provincies met de meeste schadegevallen, verklaarbaar vanuit het feit dat langs die landsgrenzen de kans het grootste is dat er wolven Nederland binnenkomen. Het laatste jaar is er een toename in schademeldingen in Noord-Brabant. Het aantal schadegevallen in Gelderland blijft beperkt, ondanks het feit dat hier de meeste wolven verblijven. Dat heeft vooral te maken met het ruime aanbod aan wildprooien. Daarbuiten zijn in Gelderland de rondtrekkende wolven de voornaamste reden voor schade.

Tabel x.x - Aantal gedode dieren bij wolvenschademeldingen per provincie per wolvenjaar.

Provincie	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	Totaal
Drenthe	4	-	-	25	40	98	14	181
Flevoland	-	-	-	-	2	-	-	2
Friesland	-	-	-	2	18	11	8	39
Gelderland	-	-	-	3	2	56	24	85
Groningen	4	-	-	3	17	2	2	28
Limburg	-	-	-	15	-	6	18	39
Noord-Brabant	-	-	-	2	-	16	140	158
Overijssel	-	-	-	35	67	-	9	111
Utrecht	-	-	-	1	-	-	-	1
Totaal	8	-	-	86	146	189	215	644

Het uiteindelijk totaalbeeld geeft aan dat grofweg oostelijk Nederland van Noord tot Zuid in beeld komt als meest risicovolle schadegebieden. Door landschappelijke omstandigheden concentreert dat zich in bepaalde regio's. Over alle jaren gezien vonden meeste schadegevallen plaats in Noord-Brabant.

De provincies hebben een landelijk geldende tegemoetkomingsregeling voor schade veroorzaakt door wolven aan bedrijfsmatig gehouden landbouw(huis)dieren en hobbymatig gehouden schapen en geiten. Tabel xx geeft per wolvenjaar, per provincie een overzicht. In totaal is er € 152.798,11 over deze zeven jaren uitbetaald aan tegemoetkoming in wolvenschade. Gemiddeld is dit € 21.828,00 per wolvenjaar. Voor de bedragen van deze jaren is gewerkt met een 100% tegemoetkoming (zonder eigen risico, nadere voorwaarden e.d.).

De omvang van de tegemoetkoming per schadegeval wordt bepaald door de omvang (aantal dieren), de waarde van de diersoort of het ras en bijkomende kosten, zoals dierenarts en kadaverafvoer. Het gemiddelde bedrag per schadegeval is € 795,82. Het hoogst uitgekeerde bedrag voor één melding is € 7.678,57 en het laagste uitgekeerde bedrag voor één schadegeval is € 61,84.

CONCEPT

Over de afgelopen jaren zijn er 644 landbouw(huis)dieren ten prooi gevallen aan de wolf. Gemiddeld komt dit op 92 dieren per jaar en een tegemoetkoming van € 237,00 per dier.

Tabel x.x - Hoogte van de uitgekeerde tegemoetkoming per provincie per wolvenjaar.

Provincie	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	Totaal
Drenthe	€ 960,00	-	-	€ 6.317,00	€ 6.928,00	€ 29.216,88	€ 3.384,64	€ 46.806,52
Flevoland	-	-	-	-	€ 445,00	-	-	€ 445,00
Friesland	-	-	-	€ 425,00	€ 4.580,00	€ 1.557,85	€ 1.250,15	€ 7.813,00
Gelderland	-	-	-	€ 1.044,00	€ 416,00	€ 11.692,36	€ 5.171,40	€ 18.323,76
Groningen	€ 555,00	-	-	€ 600,00	€ 2.586,00	€ 617,76	€ 279,51	€ 4.638,27
Limburg	-	-	-	€ 1.812,00	-	€ 2.885,84	€ 3.947,06	€ 8.644,90
Noord-Brabant	-	-	-	€ 351,00	-	€ 3.225,11	€ 32.398,44	€ 35.974,55
Overijssel	-	-	-	€ 13.625,00	€ 11.031,00	-	€ 5.241,11	€ 29.897,11
Utrecht	-	-	-	€ 255,00	-	-	-	€ 255,00
Totaal	€ 1.515,00	-	-	€ 24.429,00	€ 25.986,00	€ 49.195,80	€ 51.672,31	€ 152.798,11

5.2 Aantallen en diersoorten

Gemiddeld is sprake van 3,35 gedode prooidieren per schademelding. Het gemiddeld aantal prooidieren dat gewond raakte bij een wolvenaanval is per schadegeval is 0,87. Het aandeel geëuthanaseerde en/of herstelde dieren is niet apart te duiden, omdat het onderscheid gedood, verwond, geëuthanaseerd niet in alle jaren is gespecificeerd. Het maximale aantal gedode dieren bij één aanval is 31 dieren. Het minimumaantal gedode dieren bij één aanval is één dier. Opgemerkt zei dat naast gedode dieren er ook sprake kan zijn van gewonde dieren, geëuthanaseerde dieren en eventueel vermiste dieren.

In het merendeel van de schademeldingen betreft dode en/of gewonde schapen (93,37%). Hierbinnen is een brede variatie in rassen en situaties. Daarnaast werden pas vanaf 2020 sprake van enkele andere gehouden landbouw(huis)dieren aangevallen door een wolf. In totaal is vanaf 2015 tot en met het wolvenjaar 2020-2021 slechts drie keer sprake geweest van een aanval op een kalf (Belgisch blauw, Schotse Hooglander, Zwartbont, 2020); éénmaal op een Nubische geit (2020) en éénmaal op een gehouden damhert (2021). In het geval van de drie kalveren betrof het twee keer nuchtere kalveren, waarvan de oudste twee dagen oud was. In het geval van het Schotse Hooglander kalf ging het om een Schotse Hooglander met een natuurbegrazingsfunctie. *PM gedateerd, laatste informatie nog invoegen.*

De focus van het interprovinciale beleid ligt dan ook bij schapen. Dit neemt niet weg dat dit plan ook de mogelijkheid voorziet voor andere landbouwhuisdieren een tegemoetkoming uit te betalen en preventieve maatregelen te kunnen nemen, dat geldt zowel voor bedrijfsmatig als voor hobbymatig gehouden hoefdieren. De inzet van preventieve maatregelen voor grote landbouwhuisdieren vergt mogelijk nog nader onderzoek. We zien ook dat hoogte van de uitgekeerde tegemoetkomingen jaarlijks stijgt naarmate er meer (zwervende) wolven in Nederland voorkomen.

CONCEPT

5.3 Voorkomen van schade

Dierenhouders zijn zelf wettelijk verantwoordelijk voor het nemen van preventieve maatregelen om gehouden dieren zoals schapen, te beschermen tegen mogelijke roofdieren als de wolf. In algemene zin geldt dat wanneer de schade redelijkerwijze te voorkomen is, hierop moet worden ingezet en een tegemoetkoming van de schade niet het meest voor de hand ligt.

De ervaring leert dat maatregelen als wolfwerende afrasteringen en/of de inzet van kuddebewakingshonden en dergelijke in het algemeen voldoende zijn om schade aan de dieren te voorkomen.

Bescherming van vee tegen aanvallen van buitenaf is niet nieuw. Van honden of vossen is bekend dat zij ook schapen kunnen aanvallen. Bij het voorkomen van aanvallen op gehouden hoefdieren gaat het dus in principe om het nemen van aanvullende maatregelen om ook schade door wolven te voorkomen.

Schade door een rondzwervende wolf valt moeilijker te voorkomen. Het is voor eenieder immers minder voorspelbaar of en waar een wolf zal opduiken. Houders van (vaak onbeschermde) kwetsbare dieren kunnen slechts met extra inspanningen en preventieve middelen (als elektrische afrastering, kuddewaakhonden, ’s nachts ophokken, fladderlinten e.d.) het risico op schade verkleinen. Het bestrijden van schade door bijvoorbeeld een wolf te doden is niet toegestaan en in principe pas een laatste mogelijke oplossing.

5.4 Inzet preventieve maatregelen

Een belangrijk uitgangspunt in het beleid is en blijft dat dierhouders inzetten op het voorkomen van de schade door de inzet van preventieve maatregelen. De provincies faciliteren dit en bepalen ieder voor zich hoe en in welke mate zij dit willen stimuleren. Bijvoorbeeld via subsidieregelingen, projecten, pilots, inzet van een wolvenconsulent en een preventieteam e.d.

De normering van de preventieve middelen is interprovinciaal vastgelegd in de zgn. Faunaschade Preventiekit Wolf van BIJ12. https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/module-wolven/ (FPK). Hierin staat opgenomen aan welke hoogte afrasteringen dienen te voldoen, welke stroomsterkte wordt geadviseerd, het aantal draden, of type netten, rastertype, etc. Ook worden andere middelen aangegeven zoals kuddebewakingshonden.

In dit wolvenplan zijn deze basisnormen in principe onveranderd, maar er wordt wel meer flexibiliteit geboden (zie paragraaf xxx). Ook innovatie van de middelen en de inzet en omgang hiervan blijft hoog op de agenda staan. Inzet op pilots waarin op innovatieve wijze materieel en middelen wordt ontwikkeld en ervaring wordt opgedaan is daarbij van betekenis. Bijvoorbeeld als het gaat om de inzet van kuddebewakingshonden en nieuwe methoden van afrasteren. Wanneer uit praktijkonderzoek nieuwe inzichten ontstaan over effectiviteit en praktische toepassing, wordt dit uiteraard meegenomen. Dat kan leiden dat hier flexibeler mee wordt omgegaan indien uit nader praktijkonderzoek zou blijken dat dit tot een effectieve en praktische toepassing leidt. Wanneer voortschrijdend inzicht daar

CONCEPT

aanleiding toe geeft, zullen de normen in de FPK worden aangepast. De FPK blijven dus ten allen tijden het referentiedocument.

5.5 Begrenzing wolvengebieden

Provincies kunnen besluiten wolvengebieden aan te wijzen. Wolvengebieden zijn gebieden waarvan bekend is dat wolven zich er min of meer permanent ophouden of regelmatig worden waargenomen, en waar van dierhouders wordt verwacht dat zij zich voorbereiden op aanvallen van wolven. Sinds inwerkingtreding van het Interprovinciaal wolvenplan 2019 zijn er wolvengebieden (in het vorige wolvenplan leefgebieden genoemd) aangewezen in de provincies Gelderland, Drenthe, Noord-Brabant en Fryslân. Het aanwijzen van beleidsmatig begrensde wolvengebieden beperkte zich tot gebieden waar gedurende minimaal 6 maanden sprake was van een gevestigde wolf. Dit criterium voor het aanwijzen van een wolvengebied is met dit plan verruimd. Alle gebieden waarbinnen het voorkomen van wolven regelmatig te verwachten is kunnen als wolvengebied worden begrensd.

De provincie maakt hiervan een inschatting in overleg met wolvendeskundigen. Om richting dierhouders eenduidig te kunnen communiceren, zal een wolven gebied in principe op gemeentegrenzen worden afgebakend. Kennisgeving daarvan vindt plaats met een aanwijzingsbesluit door Gedeputeerde Staten (GS) en in de beleidsregels faunaschade van de provincies wordt hiernaar verwezen.

Het begrenzen van dergelijke gebieden heeft nadrukkelijk tot doel om daarbinnen subsidies voor preventieve maatregelen beschikbaar te kunnen stellen, overeenkomstig de Faunaschade Preventiekit van BIJ12 en de interprovinciaal bepaalde subsidienormen. Het begrenzen van dergelijke wolvengebieden heeft geen consequenties voor het beschermingsregime van de wolf.

In wolvengebieden die zijn begrensd geldt:
1. In de eerste drie jaar na begrenzing van dit gebied geldt een volledige tegemoetkoming in de schade te verlenen (zonder nadere voorwaarden).
2. Na deze drie jaar geldt weer een periode van opnieuw drie jaar waarin de schade van onbeschermde dieren niet meer geheel wordt vergoed. De dierhouder heeft dan een eigen risico. De hoogte hiervan moet nog worden bepaald op door invoering van een, naar basis van redelijkheid en billijkheid bepaald, eigen risico voor de dierhouder.
3. Na deze periode bepaalt de provincie zelf of de subsidieregeling wordt verlengd, verder afgebouwd of helemaal wordt stopgezet. Dit wanneer indien sprake is van onbeschermde dieren. M.a.w. de aanwezigheid van wolfwerende maatregelen kan dan een voorwaarde worden om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming.

In deze jaren hebben dierhouders ruim de mogelijkheid zich voor te bereiden op de aanwezigheid van de wolf en ondersteunen de provincies een omslag naar meer inzet van preventieve maatregelen.
Daarnaast kan (in deze begrensde wolvengebieden) ingezet worden op stimulering door de provincie van preventieve maatregelen.
Na een periode van drie jaar kan een provincies de provinciaal bepaalde subsidiemogelijkheden binnen de begrenzing van het wolvengebied wijzigen.

CONCEPT

Vanaf dat moment wordt van veehouders verwacht dat zij op aanvallen van wolven zijn voorbereid en dat zij zelf maatregelen nemen om hun vee te beschermen. Maar provincies kunnen ook besluiten de subsidieregeling voor langere periode open te stellen.

5.6 Calamiteitenregeling

Om de inzet van preventieve maatregelen te stimuleren hebben de provincies ook buiten wolvengebieden de mogelijkheid om een tijdelijke calamiteitenregeling in te stellen. Een calamiteitenregeling speelt in op de urgentie en biedt een duurzame oplossing voor dierhouders. Het is daarmee aanvullend en/of vervangend op het door de provincie tijdelijk beschikbaar stellen van noodsets zoals flexnetten.

Overal in Nederland kunnen zwervende wolven doortrekken, daar is inmiddels ervaring mee opgedaan. Vaak trekken deze zwervende wolven door naar gebieden die geschikt zijn als leefgebied. Het is niet mogelijk om je voor te bereiden op aanvallen door deze zwervende wolven en van dierhouders kan dit ook niet worden verlangd. De trefkans is namelijk immers klein en zwervende wolven kunnen op doortocht in korte tijd grote afstanden afleggen. Soms trekken zwervende wolven echter niet direct door en blijven enige tijd in een bepaald gebied rondhangen, mogelijk om te verkennen of er sprake is van geschikt leefgebied. In die gevallen voorziet de calamiteitenregeling in een tijdelijke openstelling van de subsidies om snel financieel te kunnen bijdragen aan maatregelen zonder dat daarvoor een aanwijzing als wolvengebied aan de orde is.

De calamiteitenregeling treedt in werking wanneer binnen een week, in dezelfde of aangrenzende gemeenten, twee of meer aanvallen hebben plaatsgevonden. Veehouders binnen die gemeente(n) kunnen tijdelijk (2 tot 4 weken) voor een subsidie in aanmerking komen om preventieve maatregelen te treffen.
Het instellen van een calamiteitenregeling gebeurt door de provincie. Een calamiteitenregeling is bedoeld om dierhouders te ondersteunen bij aanvallen door wolven die niet of moeilijk te voorspellen zijn. Wanneer wolvenaanvallen in een gebied regelmatig voorkomen, wordt van dierhouders verwacht dat zij zelf maatregelen treffen. De provincies Gelderland en Fryslân hebben een dergelijke regeling al ingevoerd.

5.7 Tegemoetkoming in de schade

Veehouders die worden geconfronteerd met een aanval door wolven kunnen van de provincies een tegemoetkoming voor financiële schade ontvangen. De tegemoetkomingsregeling wordt uitgevoerd door BIJ12. Vooralsnog wordt alle directe schade bij aanvallen door wolven, conform de tegemoetkomingsregeling, voor 100% vergoed. Ook hobbymatige dierhouders komen voor deze regeling in aanmerking. Voorwaarde is dat kan worden vastgesteld dat de schade inderdaad door een wolf is veroorzaakt. Zoals hierboven is aangegeven kan in wolvengebieden worden bepaald dat voor een volledige tegemoetkoming als voorwaarde wordt gesteld dat voldoende preventieve maatregelen zijn genomen.

CONCEPT

5.7.1 *Wettelijk kader en uitgangspunten verlenen tegemoetkoming in de faunaschade*

Op grond van de Wet natuurbescherming hebben provincies de taak om in voorkomende gevallen tegemoetkomingen in faunaschade te verlenen. Er geldt hiervoor een beoordelingsruimte waaraan invulling is gegeven door middel van provinciale beleidsregels. Er bestaat geen ongelimiteerd recht op een vergoeding van schade. De benadeelde moet redelijkerwijs alles in het werk stellen om schade te voorkomen of beperken. Daarbij is het uitgangspunt dat de verantwoordelijkheid tot het voorkomen en beperken van faunaschade bij de aanvrager zelf ligt.

Als de aanvrager de schade kan voorkomen of beperken, dan komt de schade niet voor een vergoeding in aanmerking. Pas als schadebestrijding niet in enigerlei vorm is of kan worden toegestaan, zal besloten worden tot het eventueel toekennen van een vergoeding. Verder komt schade die tot het normale bedrijfsrisico behoort niet voor een vergoeding in aanmerking, waarbij geldt dat een zekere mate van schade door in het wild levende dieren voor lief genomen moet worden. Betaling van een tegemoetkoming in de schade vindt naar redelijkheid en billijkheid plaats.

Dit wolvenplan geeft (ten opzichte van het Interprovinciaal Wolvenplan 2019) een aantal nieuwe afwegingscriteria aan o.a. met het oog op zwervende wolven. De voorzienbaarheid van de schade is van belang voor de beoordeling of en in welke mate een tegemoetkoming aan de orde is. Zwervende wolven kunnen in korte tijd enorme afstanden afleggen en doen dat vaak ongemerkt. Het is dan redelijkerwijs niet voorzienbaar of en waar een wolf bijvoorbeeld schapen aan zal vallen. In heel Nederland blijft de mogelijkheid bestaan om een tegemoetkoming van wolvenschade aan te vragen. Waarbij er geen verplichting is voor de inzet van preventieve maatregelen. Binnen begrensde wolvengebieden kan dit anders geregeld zijn.

5.7.2 *Uitgangspunten tegemoetkoming in de schade*

Het beleid voor de tegemoetkoming in de schade is op hoofdlijnen als volgt bepaald:

- De algemeen geldende beleidsregels faunaschade vormen de basis en het vertrekpunt voor tegemoetkomingen in faunaschade.
- BIJ12 kan onder voorwaarden een tegemoetkoming verlenen voor schade veroorzaakt door in het wild levende dieren aan alle bedrijfsmatig gehouden landbouwhuisdieren. Schade aan niet-bedrijfsmatig gehouden landbouwhuisdieren is in principe een algemeen maatschappelijk risico dat burgers geacht worden zelf te dragen.
- Voor de wolf is in afwijking op dit algemene uitgangspunt is bepaald dat zowel bedrijfsmatig gehouden dieren als niet-bedrijfsmatig (d.w.z. particulier, hobbymatig) gehouden hoefdieren in aanmerking komen voor een tegemoetkoming.
- Als algemeen uitgangspunt geldt dat bij de beoordeling van verzoeken om tegemoetkoming, díe schade wordt vergoed die redelijkerwijs niet of niet geheel ten laste van de grondgebruiker behoort te worden gebracht. De wet voorziet in een tegemoetkoming in de geleden schade, maar hieruit kan geen aanspraak op een volledige schadevergoeding/schadeloosstelling worden ontleend. Dit uitgangspunt is bevestigd in jurisprudentie: het moet gaan om directe schade veroorzaakt door een natuurlijk in het wild levende diersoort.
- Dit houdt in dat vervolgschade en bijkomende schade niet voor een tegemoetkoming in aanmerking komt.

CONCEPT

- Voor de wolf worden, in afwijking van dit algemene uitgangspunt, ook de kosten van de dierenarts (hooguit de taxatiewaarde van het dier) en de kosten van de kadaver ruiming beschouwd als directe schade en vergoed.

5.7.3 *Directe en in directe schade*

Alleen directe schade komt voor een tegemoetkoming in aanmerking. Directe schade is de schade die rechtstreeks wordt aangericht aan het dier (of het gewas) zelf. Er wordt dus geen tegemoetkoming verleend voor indirecte schade of gevolgschade. In het geval van de wolf worden, naast een tegemoetkoming voor de marktwaarde van het gedode dier, ook de kosten van de dierenarts (gewonde dieren) en afvoer kadavers tot de directe kosten gerekend. Onder bepaalde voorwaarden kunnen ook verwerpingen en gederfde melkproductie worden vergoed. Al overige indirecte schade wordt niet vergoed.

De algemene lijn is dat wanneer via DNA of anderszins, conform de richtlijn, is aangetoond, respectievelijk aannemelijk is, dat een wolf verantwoordelijk is voor de schade aan bedrijfsmatig gehouden landbouwhuisdieren en niet-bedrijfsmatig gehouden hoefdieren een tegemoetkoming is mogelijk voor:
- de waarde van de door wolf gedode dieren, incl. de door de dierenarts geëuthanaseerde dieren.
- de kosten van de dierenarts (tot maximaal de taxatiewaarde van het dier).
- de kosten van de afvoer gedode dieren (Rendac).
- de schade vanwege verwerpingen mits binnen twee weken bewijsbaar.
- de schade vanwege ‘gederfde melkproductie’ mits bewijsbaar aangetoond.

Er wordt in ieder geval géén tegemoetkoming verleend voor:
- Herstel van omheiningen of andere zaken (uren en materialen)
- De tijd (arbeidsuren) die de veehouder kwijt is om de schade af te handelen
- Scannen van drachtbepaling door dierenarts
- Overige kosten voor de schapen (bijv: aankoop, import, aanvoer, quarantaine e.d.)
- Schade veroorzaakt door losgebroken schapen

Aanvragen voor een tegemoetkoming worden volgens de (provinciale) beleidsregels beoordeeld, waarbij er in eerste instantie geen eigen risico en géén leges wordt berekend. Indien de deskundige van BIJ12, voorafgaand aan een aanvraag tot tegemoetkoming, het op voorhand niet uitsluit dat de schade veroorzaakt was door een wolf, worden leges (behandelbedrag) terugbetaald, ook als later een andere doodsoorzaak wordt vastgesteld.

BIJ12 geeft opdracht om de schade te taxeren. Hierdoor blijft er enerzijds zicht op de omvang van de schade en anderzijds zicht op de verspreiding van de wolven (monitoringsaspect). Voor de uitvoering is dit beleid nader uitgewerkt in de tegemoetkomingsrichtlijn.

5.7.4 *Technische aspecten normering wolfwerende maatregelen*

De provincies gaan uit van de norm van een hoogte van ‘1.20m norm’ als optimale hoogte van een wolfwerend raster. Om verschillende redenen zijn ook situaties

CONCEPT

denkbaar waarin uiterlijk tot ’90 cm’ kan worden geaccepteerd. Dit sluit soms beter aan bij de wens uit de praktijk en de situatie in de meeste Duitse deelstaten. Dit verschil in hoogte heeft uiteraard consequenties voor de instrumentele aanpak (subsidie, tegemoetkoming) en voor de mogelijkheden voor het handelingsperspectief (onderbouwing ontheffing/derogatie). Vooralsnog zullen provincies de normen niet aanpassen. Maar wanneer zich nieuwe technieken en/of ervaringen voordoen die aanleiding zijn om de normen aan te passen, kan dit ook gebeuren. De normen zijn geformuleerd in de zgn. FaunaPreventieKit *(met link)* die hiervoor het kader aangeven.

Voor de koppeling van de technische wolfwerende normen aan subsidie, tegemoetkoming en handelingsperspectief betekent dit het volgende:

- De reeds gehanteerde ‘Norm 1.20’ conform FPK is optimaal, wordt -indien een subsidieregeling is opengesteld- gesubsidieerd (met eigen bijdrage) en biedt eventueel een mogelijkheid voor derogatie.
- Vanaf drie jaar na aanwijzing van een wolvengebied wordt de voorwaarde dat alleen bij aanwezigheid ‘1.20 norm’ een tegemoetkoming in dat wolvengebied kan worden verleend. Oftewel alles wat als niet wolfwerend wordt beoordeeld komt, na de eerste drie jaar, niet meer voor een (volledige) vergoeding in aanmerking.
- Norm ’90 cm’ is suboptimaal (en is ook de ondergrens). Er zijn ook andere gangbare rasters die tot 1.05 komen. Dit mag en kan voor verplaatsbare gaasrasters in tijdelijke situaties, maar men kan geen aanspraak doen op een eventuele subsidieregeling en dit geeft geen aanleiding voor een eventuele ontheffing in het kader van derogatie.
- Voor vaste rasters, draadrasters en nachtkralen blijft 1.20 de norm. Voor verplaatsbare gaasrasters is, mede uit arbotechnisch oogpunt, onder voorwaarden een praktisch meer werkbare hoogte van 90 cm of 1.05 cm acceptabel. Indien bij deze hoogte er toch herhaaldelijk aanvallen plaatsvinden, dan wordt verwacht dat de dierhouder de preventieve maatregelen aanpast naar de normen van 1.20m. Zo niet dan wordt in dat individuele geval geen tegemoetkoming meer verleend.
- Buiten de begrensde wolvengebieden blijft een tegemoetkoming in wolvenschade gewoon mogelijk ongeacht de eventuele genomen maatregelen.

5.8 Inzet kuddebewakingshonden

Op dit moment wordt ervaring opgedaan met de inzet van kuddebewakingshonden. Dit lijkt een nuttige aanvulling op de preventie in bepaalde situaties. Afhankelijk van de ervaringen wordt nader bezien hoe hiermee om te gaan in het kader van tegemoetkomingen, normering en subsidieregelingen.

5.9 Uitvoering van de schademelding en de schadeafhandeling

De uitvoering van de tegemoetkoming bij schade door wolven is nader verwoord in een door BIJ12 opgestelde richtlijn. Hierin komen onderstaande aspecten aan de orde. Eveneens zal een en ander in de beleidsregels van de provincie tot uiting komen. De hoofdlijn van dit beleid wordt hieronder weergegeven.

CONCEPT

5.9.1 *Beoordeling van de situatie, was het een wolf?*

Voor het toekennen van een schadevergoeding is het van belang om te kunnen uitsluiten dat er geen sprake was van een aanval door bijvoorbeeld een hond of vos, in die gevallen wordt immers geen tegemoetkoming uitgekeerd. Dit vraagt een beoordeling door een geschoolde deskundige. In eerste instantie om op afstand te beoordelen of wolf niet valt uit te sluiten en er voldoende aanwijzingen zijn voor wolf zodat de beoordelaar van of namens BIJ12 ter plaatse kan gaan kijken. In tweede instantie ter plaatse gericht op specifieke veldkenmerken van deze schadesituatie en ten slotte door DNA-analyse. Overigens heeft het afnemen van DNA tevens als doel om de herkomst en verspreiding van de wolf te kunnen monitoren.

Een tegemoetkoming wordt verleend indien het dier met zekerheid of zeer waarschijnlijk door een wolf is gedood. Als veldsporen, sectie of genetisch onderzoek geen van alle met zekerheid of hoge waarschijnlijkheid op een wolf wijzen, dan wordt aangenomen dat een wolf niet de oorzaak is en wordt een aanvraag om een tegemoetkoming afgewezen.

Indien een gehouden landbouwhuisdier verwond is en behandeld is door een dierenarts, kan er bij BIJ12 een tegemoetkoming in de kosten worden aangevraagd. Deze tegemoetkoming bedraagt maximaal de taxatiewaarde van het dier. Wanneer het dier na dierenartsbehandeling en aantoonbaar door toedoen van de wolf overlijdt, dan bedraagt de hoogte van de tegemoetkoming maximaal twee keer de taxatiewaarde: tegemoetkoming in de dierenartskosten plus de taxatiewaarde van het dier. Tot slot worden de voorrij- en afvoerkosten van een kadaver naar een destructiebedrijf beschouwd als directe schade en vergoed.

5.9.2 *Proces schademelding en veldbezoek*

Een dierhouder met gedode of verwonde dieren moet bij een vermoeden van wolvenschade die een wolf als veroorzaker vermoedt zo snel mogelijk en uiterlijk binnen 24 uur na de gebeurtenis hiervan melding te doen bij BIJ12. Geadviseerd wordt om kadavers ter plaatse te laten liggen en indien nodig met schoon plastic af te schermen tegen regen en aaseters. Het is belangrijk om (eigen) honden altijd uit de buurt te houden. De melding gaat bij voorkeur vergezeld van foto’s waarop de aangetroffen situatie goed zichtbaar is. Op basis van deze documentatie en mogelijke andere informatie wordt beoordeeld of een wolf niet op voorhand kan worden uitgesloten. Als een wolf niet wordt uitgesloten, zet BIJ12 de melding door naar een deskundige (taxateur of medewerker BIJ12) die namens BIJ12 die de situatie ter plaatse komt beoordelen.

Om DNA veilig te stellen dient een prooi bij voorkeur binnen 24 uur door een deskundige van BIJ12 bezocht te worden om DNA-monsters te nemen. Daarnaast wordt de omgeving afgespeurd volgens de protocollen (onder andere verwoord in de richtlijn en het taxatierapport) en worden foto’s gemaakt van de omgeving van de vindplaats, de prooien, detailopnames van verwondingen, inclusief referentieobject (bijvoorbeeld een meetlat o.i.d.). De datum, vinder, vindplaats (gps), leeftijd, geslacht, conditie van de prooi en vraatbeeld etc. worden genoteerd.

Nadat de monsters zijn genomen kan het kadaver aan de Rendac worden aangeboden. In uitzonderlijke situaties kan het kadaver voor nadere sectie naar WENR worden vervoerd. De veehouder dient daarvoor een afstandsverklaring te tekenen.

CONCEPT

WENR heeft de benodigde ontheffingen om dode landbouwhuisdieren te mogen vervoeren en machtigt de deskundige om het kadaver naar hen te vervoeren. Indien de prooi gewond is, maakt de ondernemer de afweging of genezen mogelijk en kosteneffectief is; een dierenarts wordt hierbij in opdracht van de veehouder betrokken.

5.9.3 *DNA bemonstering*

Naar oordeel van de deskundigen biedt het veldonderzoek vaak onvoldoende zekerheid om een uitspraak te kunnen doen over of het een wolf is of niet. DNA-onderzoek biedt wel met zekerheid uitsluitsel, mits op tijd bemonsterd en van voldoende goede kwaliteit. Na 24 uur neemt de kans op mislukte bemonsteringen snel toe. Dit DNA-onderzoek kost tijd en is relatief duur. Omdat zekerheid belangrijk is worden DNA-analyses op soort: wel/geen wolf maandelijks uitgevoerd. Daarmee krijgt de gedupeerde dierhouder relatief snel uitsluitsel. DNA-analyse draagt tevens bij aan de monitoring van de activiteit van de wolf in Nederland. Dat is ook de reden waarom elke drie maanden ook individubepaling van de wolven plaatsvindt. Bovendien kan informatie over DNA ook bijdragen aan het nader motiveren van eventuele ontheffingen.

Een geval wordt als 'oorzaak wolf' benoemd indien een dier met zekerheid (blijkend uit sporen, wonden, beeldmateriaal of DNA) of zeer waarschijnlijk (blijkend uit sporen in het veld of sectie wanneer DNA geen uitsluitsel biedt) door een wolf is gedood. Als veldsporen/sectie/genetisch onderzoek geen van alle met zekerheid of hoge waarschijnlijkheid op een wolf wijzen dan wordt aangenomen dat een wolf niet de veroorzaker is. Het kan dan bijvoorbeeld een hond of een vos zijn.

5.9.4 *Proces schadeafhandeling*

Nadat BIJ12 aan een deskundige opdracht heeft gegeven tot een taxatie annex veldbezoek, volgt een terugmelding over de schadesituatie. Dat betekent dat BIJ12 van de taxateur een taxatierapport en verslag van de veldopname ontvangt, eventueel waar nodig voorzien van fotomateriaal. Tevens zal de taxateur het DNA-monster doorsturen naar het laboratorium. Maandelijks ontvangt BIJ12 de uitslagen van DNA-soortbepaling uitslagen en op dat moment is duidelijk of hieruit wolf, een andere diersoort of een onbekende uitslag volgt. De dierhouder wordt hiervan als eerste op de hoogte gesteld. Daarnaast gaat de uitslag door naar de desbetreffende provincie en, als het wolf betreft, in het kader van de monitoring naar het Wolvenmeldpunt. Op basis van de dan voorliggende informatie (taxatierapport, DNA-uitslag en eventuele andere bewijzen) voert BIJ12 een eindbeoordeling uit. Dan wordt besloten tot het wel of niet verlenen van een tegemoetkoming voor de schade genomen, Dit wordt aan de dierhouder bekend gemaakt via een besluit. In het geval van wolf vindt direct met het besluit ook betaling plaats van de tegemoetkoming. Mocht de dierhouder het hier niet mee eens zijn, is er de mogelijkheid om tegen dit besluit in bezwaar en desgewenst in beroep te gaan.

CONCEPT

6 Monitoring

Monitoring van de wolf in Nederland vindt plaats sinds 2015. Sinds de eerste vestiging van de wolf in 2018, de daaropvolgende voortplanting in 2019 en het toenemend aantal wolven dat Nederland vanuit onze buurlanden aandoet, heeft de monitoring in Nederland een structureler karakter gekregen. Wolvenmonitoring wordt opgesplitst in twee hoofdgroepen. De eerste hoofdgroep betreft de monitoring van wolven zelf. De tweede hoofdgroep betreft afgeleide monitoring van aspecten die niet rechtstreeks op de wolven zelf betrekking hebben. Denk daarbij aan monitoring van prooidieren, beleidseffecten (onder meer toepassing preventie) en publieke opinie.

BIJ12 zorgt voor een gecoördineerde organisatie van wolvenmonitoring, in afstemming met de betrokken provincies en overige direct betrokkenen.

6.1 Doel van wolvenmonitoring

Het doel van wolvenmonitoring is meerledig en richt zich op de onderstaande aspecten:

- Provincies rapporteren, via het Rijk, aan Europa hoe de staat van instandhouding (verspreiding, aantalsontwikkeling) van wolven in ons land verloopt. Dit aspect vormt de kern van de monitoring zoals in dit wolvenplan is opgenomen en vloeit voort uit de eerdergenoemde wettelijke taken. De belangrijke parameters voor de staat van instandhouding zijn populatiegrootte, verspreiding, bewoond gebied, habitateisen, prooidieraanbod en trend bepalingen.
- Monitoring is relevant om met behulp van de kennis over de aanwezigheid van wolven conflicten met bijvoorbeeld landbouwhuisdieren te beperken.
- Monitoring is van belang om kennis te vergaren over de ecologische aspecten van wolven in ons land.

6.2 Standaard voor wolvenmonitoring

Voor het monitoringsprogramma zijn de ervaringen in het Pools-Duitse verspreidingsgebied van de wolf (Reinhardt et al. 2015) als uitgangspunt genomen en is in 2019 het Monitoringsplan opgesteld. Door in Nederland te kiezen voor dezelfde monitoringstandaard als in Duitsland, zijn de verkregen gegevens onderling direct vergelijkbaar en uitwisselbaar. Inmiddels is in Nederland sinds 2018 ook ervaring met monitoring naar de wolf opgedaan. Voor de monitoring van wolven wordt niet het kalenderjaar gebruikt, maar wordt – net als in Duitsland – aangesloten bij de jaarcyclus van de wolven zelf. Het monitoringjaar loopt van 1 mei tot 30 april in het volgende jaar.

Voor de interpretatie van wolvenwaarnemingen wordt standaard gebruik gemaakt van de SCALP criteria (zie begrippenlijst). Centraal staat de verifieerbaarheid (documentatiekwaliteit) van een waarneming, ongeacht wie de waarneming heeft verricht. Daarbij geldt C1 als hard bewijs, bijvoorbeeld uit DNA-analyse, C2 als bevestigde waarneming, bijvoorbeeld door een goed gedocumenteerd spoor, C3 als onbevestigde waarneming, bijvoorbeeld een zichtwaarneming zonder foto of videobeelden. Meldingen die met zekerheid geen wolf betreffen krijgen de aanduiding F.

CONCEPT

Om informatie over wolven eenduidig te documenteren zijn voor een groot aantal situaties protocollen aanwezig en wordt het Monitoringsplan (2019) gevolgd. De protocollen worden als standaard gebruikt voor het vastleggen van de informatie.

6.3 Monitoring van wolven

Bij monitoring van wolven gaat het om het in kaart brengen van de activiteit van wolven in Nederland en waar wolven zich bevinden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen zwervende wolven en territoriale (gevestigde) wolven.

6.3.1 Monitoring van zwervende wolven

De meeste wolven verlaten circa in het tweede levensjaar de roedel om zelf een territorium te vinden. Deze 'zwervende wolven' die op zoek zijn naar nieuw leefgebied zijn lastig in beeld te krijgen omdat het dier bewust geen zichtbare sporen achterlaat (zoals wolvenkeutels of -sporen). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze rondtrekkende wolven verkennen of er al sprake is van een territorium van een andere wolf. Een vreemde wolf wordt in een territorium van een ander wolf vaak niet gedoogd. Dit zorgt ervoor dat de rondtrekkende wolf zo min mogelijk sporen achter laat. Zwervende wolven kunnen per dag tientallen kilometers doorlopen, maar ook enige tijd in een gebied blijven rondhangen. Een wat langer verblijf, van meerdere dagen tot enkele weken of maanden, kan een tussenstop zijn waarna het dier verder trekt. Dat is niet ongebruikelijk.

In het geval van zwervende, rondtrekkende wolven is er sprake van passieve monitoring. Onder passieve monitoring wordt alles verstaan wat verkregen wordt zonder een vooraf opgezette actie uit te voeren, dus alle vormen van toevallige meldingen uit het publiek. Zoals gedocumenteerde zichtwaarnemingen (foto's, videobeelden), vondsten van dode wolven of bewijzen via aangevallen prooidieren.

6.3.2 Monitoring van territoriale wolven

Actieve monitoring start verkennend in gebieden waar herhaaldelijk (al of niet bevestigde) meldingen van wolven worden verkregen gedurende langere tijd (over meerdere weken). Enkel passieve monitoring volstaat dan niet om het territoriale gedrag van wolven aan te tonen. Onder actieve monitoring worden alle handelingen verstaan waarbij gericht en deskundig activiteiten worden ondernomen om waarnemingen te verzamelen. De meest gebruikte monitoringsmethode om territoriaal gedrag aan te tonen in een gebied is sporenonderzoek. Dit sporenonderzoek heeft tot doel het bepalen of er in de omgeving territoriale markeringen aanwezig zijn (zoals markeringen middels wolvenkeutels op kruisingen van zandpaden). Indien mogelijk wordt zoveel mogelijk ingezet op het afnemen van genetische monsters (via met name wolvenkeutels) om bevestiging van wolf te krijgen, en inzicht te verkrijgen in het individu.

Conform Reinhardt et al. (2015) wordt er uitgegaan van een territoriale wolf die zich duurzaam kan gaan vestigen, als het aannemelijk is dat eenzelfde wolf gedurende zes maanden in een gebied aanwezig is. In principe zijn twee zekere waarnemingen van één individu over een periode van minimaal zes maanden hiervoor voldoende.

Intensivering van de monitoring

Op basis van meldingen in het Wolvenmeldpunt wordt onderbouwd advies gegeven aan de betrokken provincie(s) om in voorkomende gevallen de monitoring te intensiveren en/of een verkennend onderzoek te starten. De uitvoering van

CONCEPT

verkennend onderzoek kan plaatsvinden door verschillende partijen, onder leiding van het Wolvenmeldpunt, bijvoorbeeld door terreinbeheerders of door vrijwilligers mits voldaan kan worden aan de monitoringstandaards voor getrainde medewerkers (zie begrippenlijst). Dat betekent borging van kwalitatief voldoende documentatie en opname van waarnemingen in het Wolvenmeldpunt In eerste instantie wordt aanbevolen om dan in overleg met betrokken terreinbeheerders door middel van meerdere cameravallen kansrijke gebieden gedurende enige weken te monitoren. Gelijktijdig is van belang om onderzoek te verrichten naar sporen of uitwerpselen op bijvoorbeeld bospaden. Wolven doorkruisen hun territorium zo dermate frequent dat een dier zeker binnen een aantal weken op een cameraval zal moeten verschijnen en/of dat er sporen en keutels achterlaten worden. Het verzamelen van verse keutels voor genetisch onderzoek is noodzakelijk om het individu te kunnen vaststellen.

Als dit verkennend onderzoek na circa twee maanden geen (nieuw) bewijs voor een wolf heeft opgeleverd wordt de actieve monitoring in het betrokken gebied weer gestaakt.
Als het onderzoek wel (nieuw) bewijs voor een wolf of een wolvenpaar heeft opgeleverd, dan wordt de actieve monitoring voortgezet. De focus ligt daarbij op het vaststellen van de mogelijke territoriumomvang en het vaststellen van het individu of individuen. Voor dit laatste moeten vooral verse keutels verzameld worden voor genetisch onderzoek. Per territorium zijn jaarlijks minimaal 10 à 15 tot maximaal 40 bruikbare monsters nodig om redelijkerwijs de aanwezige individuen te kunnen duiden. Als uit verkennend onderzoek blijkt dat na zes maanden geen wolvenactiviteiten meer in een gebied kunnen worden vastgesteld, dan wordt de actieve monitoring in het betrokken gebied gestaakt.

Territorium monitoring
Als uit de actieve monitoring blijkt dat dezelfde wolf of hetzelfde wolvenpaar na 6 maanden nog steeds in een gebied verblijft, dan is het territorium duurzaam in gebruik. Als er een dergelijk territorium is vastgesteld, dan zal dit door de betrokken provincie(s) bekend gemaakt worden (*zie § x.x.x*). Territoria van wolven worden gedurende het jaar gemonitord. De focus ligt daarbij op het vaststellen van de territoriumomvang, de aanwezige individuen en of er reproductie (voortplanting) plaatsvindt. Reproductie kan het beste worden vastgesteld door middel van cameravallen. Er wordt in het voortplantingsseizoen nadrukkelijk niet gezocht naar holen of legers met welpen; opzettelijke verstoring van wolven is immers wettelijk verboden. De methode van waarnemen volgt de standaard die is beschreven in Reinhardt et al. (2015) en staat beschreven in het Monitoringsplan (2019), en wordt vastgelegd conform de protocollen.

Een vastgesteld territorium kan ook weer verdwijnen, bijvoorbeeld omdat een wolf in het verkeer is gedood of de specifieke wolf het gebied weer heeft verlaten. Als uit de monitoring blijkt dat er vervolgens geen wolvenactiviteiten meer in een gebied worden vastgesteld, dan wordt de actieve monitoring in het betrokken gebied weer gestaakt. Ervaring leert dat een ‘leeg geraakt’ territorium snel weer ingenomen kan worden door een andere wolf. Bij wolventerritoria zijn letterlijke grensgevallen mogelijk. Een territorium kan zich over de grens met Duitsland of België uitstrekken. Vanuit Nederland zal bij vermoedens van een dergelijke situatie door de betrokken provincie(s) contact worden gezocht met de buurlanden om de monitoring samen af te stemmen.

CONCEPT

6.3.3 *Validatie en DNA-analyse*

Validatie
Meldingen van zwervende of territoriale wolven worden centraal verzameld door het Wolvenmeldpunt. Ze worden in eerste instantie gevalideerd door getrainde medewerkers en uiteindelijk, na definitieve validatie door ervaren wolvendeskundigen, periodiek opgenomen in de NDFF. De eerste (voorlopige) validatie dient om snel het kaf van het koren te scheiden, zodat alleen bij kansrijke meldingen – indien nodig – energie wordt gestoken in eventuele navraag en het verbeteren van de documentatie. Validatie gebeurt in eerste instantie op basis van kenmerken die binnenkomen bij het wolvenmeldpunt (vanuit de passieve of actieve monitoring) en eventueel via andere kanalen zoals telefoon, per e-mail of via sociale media of waarnemingssites. Documentatie vindt plaats volgens de beschreven werkwijze in het Monitoringsplan (2019). Alle waarnemingen worden conform Reinhardt et al. (2015) voorzien van een SCALP aanduiding.

DNA-analyse
Materiaal waarbij het mogelijk is om DNA te analyseren, vormt een belangrijke informatiebron voor het monitoren van territoriale wolven en zwervende wolven.

DNA-onderzoek wordt in eerste instantie maandelijks ingezet om zekerheid te krijgen dat het daadwerkelijk om een wolf gaat. Dit gebeurt met name als het om vermoedelijke wolvenschade bij landbouwhuisdieren gaat. Bij de DNA-monsters waarbij is vastgesteld dat het om een wolf ging, worden één keer per kwartaal voor een tweede keer genetisch geanalyseerd om het individu vast te stellen. Daarbij worden ook monsters van wolvensporen onderzocht die vanuit de monitoring worden verzameld. Bijvoorbeeld keutelmonsters, haren, DNA uit bijtwonden van wilde hoefdieren en DNA van eventuele dood aangetroffen wolven. De tweede genetische analyse richt zich op vaststellen van het geslacht en het exacte individu. Aan de hand van deze gegevens kan, indien mogelijk, ook de herkomst van de betreffende wolf achterhaald worden. Dit aanvullende onderzoek is onderdeel van de monitoring van de wolvenpopulatie in Nederland.

6.3.4 *Rapportage van wolvenmonitoring*
Landelijke verslaglegging van de wolvenmonitoring wordt uitgevoerd door BIJ12 door de publicatie van tussenrapportages en het jaarlijks te verschijnen ‘Jaarverslag wolf’ en desgewenst eveneens verwoord in de landelijke voortgangsrapportage natuur.

- Voor de interpretatie en rapportage wordt het Monitoringsplan (2019) en Reinhardt et al. (2015) gevolgd. In het kort: Bewijs van aanwezigheid van wolven wordt alleen geregistreerd op basis van C1 en C2 waarnemingen. C3 meldingen kunnen het plaatje completeren maar tellen niet mee als bewijs voor aanwezigheid.
- Rasterkaart per monitoringjaar van waarnemingen op basis van rastercellen van 10x10 km. Voor C1 waarnemingen is één waarneming voldoende per rastercel; voor C2 waarnemingen zijn minimaal drie waarnemingen nodig.
- Validatie van weefsel- en celmateriaal vindt plaats conform CEwolf standaard.

CONCEPT

De populatieomvang wordt omschreven in termen van het aantal territoria van individuele dieren, territoria van paren en territoria van roedels. Het aantal individuen van een roedel kan immers in de loop van het jaar veranderen door geboorte, sterfte en dispersie (vertrek). Het surplus (rondzwervende dieren) valt niet betrouwbaar vast te stellen en maakt geen deel uit van de populatieschatting.

6.3.5 *Verwerking en opslag van wolvenmateriaal en data*

Waarnemingen van wolven worden centraal opgenomen door het Wolvenmeldpunt en vastgelegd in de NDFF. In de monitoringsprotocollen worden de instanties genoemd die betrokken zijn bij de afhandeling bij de vondst van een dode wolf of wolvenprooi. Bij het afnemen van materiaal bij kadavers dienen altijd de nodige voorzorgsmaatregelen genomen te worden om de onderzoeker zo goed mogelijk te beschermen tegen mogelijke infecties. De protocollen, al dan niet in combinatie met standaard werkwijzen in laboratoria, voorzien hierin. Voor de noodzakelijke documenten als vergunningen, ontheffingen en certificaten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Dode wolven en materiaal van dode wolven dient voor toekomstig onderzoek zo veel mogelijk bewaard te worden. Deels betreft dat al dan niet geprepareerd materiaal en deels betreft dat analysegegevens. Hierbij hoort ook het bevorderen dat referentiesystemen op Europees niveau zijn afgestemd en de informatie op een efficiënte manier kan worden gedeeld. WENR organiseert dit via CEwolf. Naturalis slaat skelet en huid op (al of niet geprepareerd als tentoonstellingsdier). Opgewerkt DNA-materiaal en weefsels worden bij zowel WENR als bij Naturalis beheerd.

Wanneer een wolf dood wordt aangetroffen en niet éénduidig is vast te stellen dat het dier door een aanrijding om het leven is gekomen, dan is mogelijk sprake van een strafbaar feit. In dat geval heeft justitieel onderzoek naar de doodsoorzaak prioriteit.

6.3.6 *Bijzonder onderzoek: sectie*

5.1.2.e dood gevonden wolf wordt veiliggesteld (in koeling, maar niet bevroren) en zo snel mogelijk naar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) in Utrecht vervoerd waar, zo mogelijk nog op dezelfde dag, gezamenlijk met Wageningen Environmental Research (WENR), sectie op het kadaver wordt uitgevoerd. Bij de sectie kijkt WENR naar dierecologische aspecten als leeftijd, geslacht, voortplantingsstatus, maaginhoud en identiteit en DWHC naar veterinaire zaken als ziekten en afwijkingen. Bij de vondst van een dode wolf wordt de omgeving afgespeurd volgens protocol. Er worden foto's gemaakt van de omgeving van de vindplaats, de dode wolf en detailopnames van verwondingen inclusief referentieobject (bijvoorbeeld een meetlat, euromunt oid). Bij de sectie vindt er aanvullend onderzoek plaats. In ieder geval dienen doodsoorzaak, leeftijd, conditie, voortplantingsstatus en herkomst onderzocht te worden. DWHC meldt volgens protocol de vondst ook aan CVI, RIVM en Naturalis. DWHC heeft de leiding bij de sectie waarbij er rekening wordt gehouden met het zo goed mogelijk geschikt houden van skelet en huid voor latere preparatie door Naturalis. Alle betrokkenen volgen bij sectie het protocol. De sectie wordt op foto en/of film vastgelegd. Na sectie worden de resten (ten minste de complete huid en skelet) steeds overgedragen aan Naturalis. Naturalis beslist in welke vorm (opgezet, balg) dit materiaal bewaard wordt en kan het (in bruikleen) beschikbaar stellen voor bijvoorbeeld tentoonstellingen of wetenschappelijk onderzoek.

CONCEPT

6.4 Monitoring van andere aspecten

Er zijn tal van onderzoeken naar de wolf en wolf-gerelateerde zaken denkbaar en vaak ook wenselijk die niet rechtstreeks voortvloeien uit algemene wettelijke monitoringstaken voor de provincies. Op provinciale schaal, in specifieke gebieden of bij toekomstig specifieke roedels kan dit overigens anders liggen. In dit wolvenplan adviseren we in de sfeer van aanbevelingen:

- Onderzoek naar de ecologische aspecten van de wolf zoals terreingebruik en voedselkeuze kan relevant zijn in relatie tot de wettelijke beschermingsplicht (zijn er grote obstakels in het leefgebied, is er voldoende rust en voedsel?) en in relatie tot het beperken van conflicten met landbouwhuisdieren.
- Onderzoek naar aantallen, verspreiding en gedrag van wilde hoefdieren in relatie tot de aan- of afwezigheid van de wolf. In gebieden met territoriale wolven kan in het faunabeheerplan speciale aandacht worden geschonken aan gedetailleerde monitoring van hoefdieren, afschot en prooionderzoek.
- Naast schade door wolven, kunnen schapenhouders in ons land ook geconfronteerd worden met door honden of vossen gedood of verwond vee. Om discussies in dit perspectief te kunnen voeren en ook vanuit het belang voor de sector zelf om preventieve middelen toe te passen (preventie tegen wolven werkt ook tegen honden en vossen) is het belangrijk dat dergelijk onderzoek ook wordt uitgevoerd en periodiek wordt herhaald. Daarnaast wordt het ook vanuit de sector zelf gewenst om de toepassing, effectiviteit en financiële gevolgen van preventieve middelen te monitoren.
- Onderzoek naar attitudes van de verschillende Nederlandse bevolkingsgroepen over de wolf. Het is bestuurlijk relevant om goed te weten wat er onder de bevolking leeft.
- Er kunnen zich situaties voordoen dat overwogen kan worden om een wolf te zenderen. Dat zou bijvoorbeeld kunnen bij een, licht gewonde, aangereden wolf. Deze kan weer worden losgelaten en voorzien zijn van een zender. Een dergelijke situatie kan daarmee een bijdrage leveren over het gedrag en leefgebied van die wolf.

CONCEPT

7 Samenwerkende organisaties

7.1 Samenwerking in Nederland

Elke provincie is vanuit de Wet natuurbescherming zelfstandig verantwoordelijk voor de uitvoering van beleid voor de wolf. Omdat wolven grote afstanden afleggen en ook territoria zich niet aan provinciegrenzen hoeven te houden, is een interprovinciale samenwerking en beleidsuitvoering noodzakelijk. De samenwerking verloopt via het Interprovinciaal overleg (IPO) en gezamenlijke uitvoeringstaken zijn belegd bij BIJ12.

Landelijk Overleg Wolf (LOW)

Onder leiding van 5.1.2.e is op 25 november 2020 het Landelijk Overleg Wolf (LOW) van start gegaan. Medio 2020 heeft een aantal organisaties de provincies om dit overleg gevraagd, met de wens om gezamenlijk vraagstukken op het gebied van wolvenschade aan te pakken. Provincies trekken graag op met de betrokken organisaties om hun kennis en ervaring te benutten, draagvlak te creëren en gezamenlijk beleid te ontwikkelen.

De onderwerpen die in het LOW aan bod komen gaan over zowel nationale als internationale kwesties (zoals leefgebieden van de wolf en corridors) en kunnen variëren van aanbevelingen doen voor beleidsvorming en kennisuitwisseling tot het samen optrekken bij praktische uitvoering en handelingsrichtlijnen bij acute problemen.

De deelnemende organisaties zijn: LTO Nederland, Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders, Vereniging Gescheperde Schaapskudden, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De 12 Landschappen, Federatie Particulier Grondbezit, Dierenbescherming, Wolf Fencing Nederland, Zoogdiervereniging, Wageningen Environmental Research, Vereniging Nederlandse Gemeenten. BIJ12 voert het secretariaat uit. Het ministerie van LNV en het IPO Overleg nemen faciliterend ook deel aan dit overleg.

BIJ12

BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring, afhandeling van tegemoetkoming in schade, databeheer, onderzoek en preventie. BIJ12 wordt hierin aangestuurd door de provincies en kan gemandateerd ook namens de provincies als opdrachtgever fungeren voor werkzaamheden die door derden worden verricht. Regelmatig voorkomende werkzaamheden waarvoor specialistische kennis of materiaal benodigd is waarover BIJ12 niet zelf beschikt, is samenwerking geregeld met verschillende organisaties.

Wolvenmeldpunt

Voor de monitoring verzamelt het Wolvenmeldpunt alle meldingen van mogelijke wolven. De uitvoering van het Wolvenmeldpunt van BIJ12, is belegd bij de Zoogdiervereniging. Dit houdt in dat de (coördinatie van de) validatie van de meldingen door de Zoogdiervereniging gebeurt. Actieve monitoring (indien nodig) wordt momenteel eveneens centraal via BIJ12 uitbesteed aan de Zoogdiervereniging.

CONCEPT

Op termijn gaat het Wolvenmeldpunt over naar de website BIJ12. Het streven is gericht op een volledig operationele loketfunctie bij BIJ12 in 2022.

Taxatie
De DNA-monsternames en taxaties aan landbouw(huis)dieren worden op dit moment door Wiberg Taxaties B.V. uitgevoerd. Naast afname van DNA-monsters, bestaat de opname uit een visuele beoordeling van de verwondingen, eventueel andere aanwezige sporen, getroffen preventieve maatregelen en een taxatie van de schade.

Genetisch onderzoek
In de huidige situatie voert Wageningen Environmental Research (WENR) de genetische analyse van wolven uit. Daarnaast verricht WENR sectie op (wilde) prooidieren en op wolven zelf. WENR verzamelt alle DNA-monsters en onderzoekt of het DNA afkomstig is van een wolf of een ander dier. Ook wordt (eens per kwartaal) aanvullend onderzocht of de wolf waarnemingen naar een wolvenindividu kunnen leiden.

Veterinair onderzoek wolven
Secties en veterinaire onderzoeken op wolven en bijbehorende lab protocollen worden nu door het Dutch Wildlife Health Centre **(**DWHC) uitgevoerd. Elke dood gevonden wolf wordt veiliggesteld (in koeling, maar niet bevroren) en zo snel mogelijk naar DWHC in Utrecht vervoerd waar gezamenlijk met WENR sectie op het kadaver wordt uitgevoerd.

Rijksoverheid
Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is verantwoordelijk voor de nationale wettelijke kaders en voor de implementatie van Europese regelgeving en internationale verdragsafspraken. Tevens rapporteert het ministerie van LNV over de naleving en derogaties over deze regelgeving. Ook op internationaal niveau werkt het ministerie van LNV samen met partners om te komen tot een verbetering van het wolvenbeleid. Zo is, op initiatief van het ministerie van LNV, een overleg met Duitsland gestart om de mogelijkheden van een internationaal wolvenplan te verkennen.

Andere organisaties
Er zijn tal van situaties denkbaar waarbij de provincies samenwerken met andere overheden, maatschappelijke partners en burgers die geen structureel geformaliseerd kader behoeven. Een voorbeeld is het samenwerkingsverband Wolven in Nederland waarin de provincies geen rol spelen. Samenwerking is ook mogelijk tussen bijvoorbeeld schapenhouders en vrijwilligers die helpen met het plaatsen van rasters. Wolffencing is hiervan een voorbeeld. Ook daarin hoeven de provincies geen rol te spelen. Daarnaast zijn er incidentele gebeurtenissen denkbaar waarbij bijvoorbeeld een dierenambulance, politie, gemeente, terreinbeheerder of faunabeheerder kan worden betrokken. De rol, positie en werkwijze in dergelijke gevallen staat veelal beschreven in de handelingsrichtlijnen.

Als een territorium wordt vastgesteld, start een gebiedsproces waarin de betrokken stakeholders (landbouw, terreinbeheerders) samen met de betreffende provincie(s) een schadepreventieplan opstellen waarin risicolocaties en –bedrijven in beeld

CONCEPT

worden gebracht. BIJ12 kan hierin adviserend optreden, maar is geen trekker of initiatiefnemer. De provincie faciliteert een dergelijk gebiedsproces.

CE Wolf
Het CEwolf consortium registreert de DNA van de centraal Europese wolvenpopulatie en heeft per land één deelnemend laboratorium. Alle labs werken met dezelfde methode en dat maakt het mogelijk om DNA-profielen onderling uit te wisselen en na te gaan of een profiel al elders is vastgesteld. Door deze samenwerking is het in de meeste gevallen mogelijk te achterhalen waar dieren oorspronkelijk vandaan komen en welke afstand ze hebben afgelegd. De provincies hebben de keuze gemaakt om hiermee de samenwerking te willen aangaan.

7.1.1 Beleidsafstemming

Via het IPO wordt interprovinciaal en met diverse organisaties afstemming van beleid gezocht, dit wolvenplan is daarvan een voorbeeld. In 2020 is er een landelijke overleg wolf in het leven geroepen. Het LOW heeft tot doel om gezamenlijk vraagstukken op het gebied van wolvenschade aan te pakken.
In de Interprovinciale Wolvenwerkgroep, waarin de provincies waarin de wolf is gevestigd of aanwezig is (geweest), het ministerie van LNV, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en BIJ12 zijn vertegenwoordigd, staat het delen van kennis en de voorbereiding van landelijke afstemming over beleid centraal.

Daarnaast hebben diverse provincies een commissie of projectgroep in het leven geroepen om zich te buigen over vraagstukken met betrekking tot de wolf en om met direct belanghebbenden te onderzoeken welke maatregelen nodig zijn en hoe de provincie kan ondersteunen.

7.2 Internationale samenwerking in EU

De wolf is een soort die niet aan landsgrenzen gebonden is. De wolven in Nederland maken naar het oosten deel uit van de Centraal-Europese wolvenpopulatie en naar het zuiden van de Alpiene wolvenpopulatie. Internationale wolvenbeleid is daarom noodzakelijk en richt zich op een Europese samenwerking. Inzet vanuit LNV en de provincies is om te stimuleren dat er een internationaal soortmanagementplan tot stand komt.
Zo werken overheden samen om wolvenpopulatie in beeld te brengen. De samenwerking tussen de Benelux en Duitsland heeft ertoe geleid dat er een grensoverschrijdende kaart van de wolventerritoria is gemaakt.
De provincies hebben reeds ingezet op een landsgrensoverschrijdende samenwerking, bijvoorbeeld door bij grensoverschrijdende situaties de samenwerking te verkennen op het gebied van monitoring en schaderegistratie.

CONCEPT

8 Een mogelijk toekomstperspectief

Dit wolvenplan zal voor de komende jaren het kader vormen voor het wolvenbeleid. Maar ontwikkelingen zijn soms onzeker of onverwacht en zouden aanleiding kunnen zijn voor aanpassingen.

Dit plan is geschreven vanuit het besef dat er ook vooruit gekeken mag worden en een duiding dient te worden gegeven aan de komende perioden. Mede op verzoek van het Landelijk Overleg Wolf is een mogelijke fasering en bijbehorende ontwikkeling beschreven. Uiteraard is dit vooruitkijken, dus onzeker, maar geeft wel een mogelijke ontwikkeling en richting aan waarheen het wolvenbeleid in Nederland zich kan gaan ontwikkelen.

Nederland bevindt zich nu in een fase waarin de wolf zich opnieuw heeft gevestigd en voortplant. Dat is wat de wolf doet. Dit vraagt nog om gewenning van de maatschappij, de mensen. Dus het is een gegeven dat elk nieuws over de wolf nog steeds een grote exposure krijgt in de media. In de beleving is er vaak nog sprake van ‘nieuw en onverwacht’. Dit wolvenplan dient ertoe te leiden dat dit niet meer het geval is: we zijn er inmiddels aan gewend, het is inmiddels eigenlijk gewoon, de wolf is er, maar dat betekent niet automatisch dat ook iedereen dit kan accepteren. Dat gegeven maakt het noodzakelijk dat er perspectief wordt geboden over hoe hier mee om te gaan.

Heel praktisch ingevuld: wat kunnen we, wat mogen we wel doen of niet? Dit wolvenplan biedt daarin het zicht voor de komende jaren. Voor deze zaken geeft dit interprovinciale wolvenplan, op basis van de meest recente kennis en informatie, een kader. Er wordt een handelingsperspectief geboden, er blijft een tegemoetkomingsregeling en er is voorzien in de monitoring en communicatie. Daarmee zullen we nieuwe ervaringen opdoen. Dit beleidsplan leidt dan ook tot een volgende fase in het samenleven en het omgaan met wolven.

Nederland zit nu in een ontwikkelingsfase waarin alle betrokkenen wel moeten ervaren hoe met deze situatie om te gaan. Dierhouders zullen desgewenst hun maatregelen kunnen nemen waardoor de wolf zich meer geconditioneerd zal gaan gedragen, (adequate afrastering met stroom schrikt af) waardoor zorgen en schade zoveel mogelijk wordt verminderd. We gaan ontdekken hoe mens en wolf dat gaan ervaren en vormgeven.

Afhankelijk van de situatie (soms per provincie, soms zelfs lokaal) dient te worden ervaren, bepaald en ontdekt hoe hier mee om te gaan. In deze fase wordt werkende weg ontdekt welke handelingsperspectieven mogelijk zijn. Ook wordt ingezet op een internationale aanpak. Vanuit Nederland willen we een internationaal wolf managementplan. In deze fase dient ook te worden verkend of het denkbaar is met ‘beheerpakketten wolf’ te kunnen komen. Kortom er valt nog veel te ervaren, te ontdekken en te ontwikkelen. Maar we zijn op weg naar een wolfinclusief samenleven.

CONCEPT

De toekomstige eindfase is de situatie waarin het feit dat er wolven in Nederland zijn het uitgangspunt is van ons handelen. Er is sprake van consensus. Er is sprake van een natuurlijke populatie, er is zicht op een Europese samenhang en navenant beleid. De ervaringen uit het verleden leiden ertoe dat wij hiervan geleerd hebben en hiermee kunnen omgaan. Dat duidelijk is hoe te handelen in welke situatie. Preventie en eigen verantwoordelijkheid is de norm. En dan zou het kunnen dat er, indien nodig, eenvoudiger ingegrepen kan worden op een wolvenpopulatie.

Dat betekent ook dat onverwachte schade via de tegemoetkomingsregeling kan blijven worden vergoed. In gebieden met verwachte schade zal dit aan voorwaarden onderhevig zijn. Immers de stimulans om over te gaan tot preventieve maatregelen dient dan zijn werk te hebben gedaan. Dierhouders worden geacht hiermee bekend te zijn. Wellicht zijn er dan ook beheerpakketten voor de wolf waarin nazorg van middelen (vervanging) en arbeid kunnen worden vergoed. Dat is nu nog onzeker en moet nu nog blijken.
Dat betekent ook dat we ervaring kunnen hebben opgedaan met de werkwijze van de handelingsperspectieven. Ook dat biedt duidelijkheid aan de juridische grenzen.

Met andere woorden dierhouders zijn bekend met de wolf en hebben ook hun (wolfwerende) maatregelen genomen. Of niet, dat kan ook. Het is immers een eigen keuze van de dierhouder. De provincies zullen deze transitie en het gewenningsproces faciliteren. Gericht op het verkrijgen van het maatschappelijke draagvlak, handelingsperspectieven zullen tijdsbepaald helder worden, tegemoetkoming- en subsidieregelingen zullen stimuleren tot preventie en leiden tot meer eigen verantwoordelijkheid.

CONCEPT

9 Communicatie

Communicatie is een essentieel onderdeel in het Wolvendossier. Met de ervaringen van de afgelopen jaren is duidelijk dat de wolf meer dan ooit de gemoederen bezighoudt. Dat betekent dat provincies, BIJ12 en het ministerie van LNV aan zet zijn voor het organiseren van de communicatie naar de samenleving daarover. Mede op basis daarvan wordt nader invulling gegeven aan concrete activiteiten en producten.

Onderstaand wordt ingegaan op de leidende communicatieprincipes die wij zullen hanteren; de typen van communicatie en de verantwoordelijkheden, voorbeelden van concrete communicatieactiviteiten en communicatiemiddelen.

5.1.2.e *Invulling volgt tzt*

CONCEPT

10 Financiën

5.1.2.e *Invulling volgt tzt*

CONCEPT

11 Verklarende begrippen en afkortingenlijst

5.1.2.e *nog nader in te vullen*

CONCEPT

Werkt voor provincies

Memo

Van	5.1.2.e
Afgestemd met	
Aan	Deelnemers Landelijk Overleg Wolf
Datum	30 juni 2022
Onderwerp	Concept Interprovinciaal Wolvenplan en Interventierichtlijnen
Bijlage(n)	2

Start van een consultatieronde
Het Landelijk Overleg Wolf is het overleg waarin, op 13 juli a.s. , de deelnemers als eerste spreken over en kennis kunnen nemen van het Concept Interprovinciale Wolvenplan 2022 en de Concept Interventierichtlijn probleemsituaties wolf.

Dit is de zien als het begin van een consultatieronde. De komende maanden zullen diverse stakeholders de mogelijkheid krijgen hun opvattingen hierover kenbaar te maken.
Het proces en de planning hiervan dienen nog nader vorm te krijgen.

Beide stukken geven de richting aan waarin provincies willen gaan met het gezamenlijke wolvenbeleid en de uitvoering van interventies in probleemsituaties en/of probleemwolven.
Het is een concept met beleidsvoornemens en nog niet in een eindfase.

Een aantal zaken zullen bij het definitief verschijnen van deze stukken nog nader geactualiseerd of gedetailleerd kunnen worden. Uiteraard zal dan ook de vormgeving en opmaak verder worden ingevuld.

Maar het belangrijkste is te vernemen hoe de betrokkenen denken over de nu voorgenomen beleidsmatige keuzes, de inhoud van het concept Wolvenplan en de invulling van de interventierichtlijn. Deze laatste is meer uitvoeringsgericht. Beide tezamen geven invulling aan het handelingsperspectief dat de provincies voor ogen staat.

Bespreking in het LOW
Deze bijeenkomst vormt een eerste uitwisseling van reacties van de deelnemende LOW partijen. Uiterlijk in een volgende bijeenkomst stellen wij het op prijs als uw ‘eindoordelen’ bekend zijn. Rekening houdend met de vakantieperiode heeft u dus nog de tijd om dit intern te bespreken en uw mening nader te formuleren.

Deze bijeenkomst gaat, zoals gezegd, over een tweetal stukken:

a. **Concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022**
b. **Concept Interventierichtlijnen probleemsituaties wolf**

Het Wolvenplan vergt een meer beleidsmatige gerichte discussie en bij de richtlijnen gaat het tevens om uitvoering, meer praktische zaken die besproken kunnen worden.

Achtergronden
De provincies hebben besloten het huidig Interprovinciaal Wolvenplan (2019) te actualiseren. De gestage opmars van de wolf de laatste jaren en de sinds 2019 opgedane ervaringen geven hier aanleiding toe. Het huidige plan voorziet niet meer in alle situaties die zich rond de wolf kunnen voordoen. Het Interprovinciaal Wolvenplan (2022) is geschreven door BIJ12, met input van provincies en LNV. Ter onderbouwing van het wolvenplan 2022 is een fact-finding studie uitgevoerd door Wageningen Environmental Research (WENR) en een juridische analyse door Boerema & van den Brink.

In het (nieuwe) wolvenplan 2022 wordt een toekomstig scenario geschetst, waarin de wolf permanent in Nederland gevestigd is en waarin duurzaam samenleven met de wolf beleidsmatig is verankerd. Die situatie is op dit moment nog niet aan de orde. Net zo belangrijk is daarom de weg daar naartoe.

Het wolvenplan 2022 biedt een beleidskader met een mix van regelingen, instrumenten, subsidies en vergoedingen, in de vorm van tegemoetkomingen in de schade, die enerzijds dierhouders de ruimte en tijd geven zich aan de aanwezigheid van wolven aan te passen en anderzijds overheden de mogelijkheid geven hierin gebalanceerd en deels naar eigen provinciale invulling mee om te gaan. De beleidsmatige keuzes zijn of worden op uitvoeringsniveau nog nader uitgewerkt in andere documenten zoals de interventierichtlijnen probleemsituaties wolf en een herziene tegemoetkomingsregeling. Onderstaand een samenvattend overzicht van de meest in het oog springende beleidsitems.

Voorgenomen beleid:
De belangrijkste onderwerpen zijn:

- **Wolvengebieden:** Net als in het huidige wolvenplan, hebben provincies de mogelijkheid om een leefgebied vast te stellen. Deze benaming is gewijzigd in ‘wolvengebied’. De criteria voor het vaststellen van leefgebieden zijn ruimer. Dit beperkt zich niet meer tot gebieden waar zich wolven gevestigd hebben. Hier komt meer begrenzingsruimte om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan. Het gaat nu om begrenzing van gebieden waarbinnen het voorkomen van wolven, al dan niet incidenteel maar regelmatig te verwachten is. Oftewel dit behoeft zich niet te beperken tot alleen wolven-vestigingsgebieden. Deze wolvengebieds-begrenzing is een provinciale bevoegdheid, heeft vooral instrumentele betekenis en dient in de praktijk ter begrenzing van het gebied waarin subsidies voor preventie kunnen gelden. Met het vaststellen van begrenzingen van de leefgebieden wordt niet beoogd om vooruit te lopen op de mogelijke toekomstige aanwijzing van Natura2000 gebieden voor de wolf. Het aanwijzen van ‘no go-area’s/nulstand e.d. gebieden is juridisch niet toegestaan.

- **Subsidie preventieve maatregelen:** Bij aanwijzing van een wolvengebied kiest de provincie er desgewenst voor om een subsidieregeling voor bijdrage aan de preventieve maatregelen open te stellen. Vuistregel was en blijft dat deze ten minste 3 jaar open staat maar provincies kunnen kiezen voor verlenging van deze periode als de omstandigheden daar aanleiding voor geven. Binnen een wolvengebied wordt het nemen van preventieve maatregelen desgewenst gesubsidieerd. Het huidige beleid is dat het nemen van preventieve maatregelen binnen een

leefgebied na 3 jaar als voorwaarde wordt gesteld om voor een tegemoetkoming in aanmerking te blijven komen. Voorgesteld wordt om hier meer flexibiliteit in aan te brengen, bijvoorbeeld door de tegemoetkomingen voor onbeschermd vee binnen de leefgebieden stapsgewijs af te bouwen door het stapsgewijs opvoeren van een eigen risico. De snelheid waarmee de tegemoetkoming wordt afgebouwd en de uiteindelijke hoogte van het eigen risico valt onder de discretie van de individuele provincies.

- **Invulling tegemoetkomingsregeling: gefaseerd en voorwaardelijk:** Het tegemoetkomingsbeleid in schade wordt voortgezet. Maar dit in begrensde wolvengebieden te voorzien van een gefaseerde afbouw door een op termijn in te voeren eigen risico, indien sprake is van onbeschermde dieren. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden dit tot het niet meer vergoeden van de schade. In geval dat er wel adequate wolfwerende maatregelen zijn genomen (en er toch schade optreedt) blijft betaling van de tegemoetkoming zonder eigen risico mogelijk.

  De achterliggende motieven bestaan er uit dat de aanwezigheid van wolven in deze gebieden bekend is, dierhouders hebben daarom enige jaren zich hierop kunnen voorbereiden, ondersteund door provinciale subsidieregelingen voor preventieve maatregelen. Dit is stimulerend op de inzet van preventieve maatregelen, biedt de mogelijkheid tot gewenning aan de nieuwe omstandigheden en sluit aan op het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

  Dit betekent het volgende:
  1. In alle provincies wordt (buiten de begrensde wolvengebieden) een tegemoetkoming voor wolvenschade gegeven voor onverwachte wolvenschade (zwervende wolven). Dat is zonder voorwaarden m.b.t. aanwezigheid wolfwerende maatregelen. Het is voortzetting van het huidige beleid (overigens met de nodige andere verruiming, zie elders).
  2. Indien gewenst kan een provincie een wolvengebied begrenzen. Dat zijn gebieden waar de aanwezigheid van een wolf bekend is of niet meer onverwacht is door vestiging of door zeer regelmatige aanwezigheid. In deze gebieden zijn, zoals aangegeven subsidies beschikbaar om preventieve maatregelen te nemen.
  Daarom is het voorstel om na aanwijzing van het gebied een eerste periode van drie jaar te hanteren waarin een volledige tegemoetkoming wordt betaald (conform huidig beleid). Na deze drie jaar volgt weer een periode van drie jaar waarin schade aan onbeschermde (‘niet wolfwerend’) dieren niet meer geheel wordt tegemoetgekomen door invoering van een eigen risico. Waarna verder wordt afgebouwd en/of (uiteindelijk) gestopt met de tegemoetkomingen voor onbeschermde dieren in wolvengebieden. De invulling dient nog te worden gedetailleerd en is onderdeel van de consultatie.
  Het voorstel is dus om een eigen risico in te voeren. Bij voorkeur met een landelijke insteek. Echter elke provincie kan hier desgewenst ook zelf de keuze maken om hierin (evt. een gefaseerde) afbouw in op te nemen door bijv. eerst nog 80% of 60% door invoering van een eigen risico van 20 of 40%. In de aangepaste tegemoetkomingsregeling zal hierin een keuze gemaakt zijn.

- **Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdieren:** In afwijking van het algemene tegemoetkomingsbeleid (bedrijfsmatige schade) is het in de huidige tegemoetkomingsregeling voor wolvenschade mogelijk dat ook hobbymatige schapen- en geitenhouders voor een vergoeding in aanmerking komen. Dit wordt nu uitgebreid naar alle hobbymatig gehouden hoefdieren, zoals pony’s, alpaca’s en damherten. Kortom: er wordt bij wolvenschade geen onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatig en niet-bedrijfsmatig gehouden hoefdieren.

  Directe en indirecte kosten: Het huidige wolvenplan voorziet in vergoeding voor directe kosten, dit blijft zoals het is. Daarmee worden in het kader van de tegemoetkoming in de schade géén indirecte kosten vergoed. Dit is voortzetting van het huidige beleid.

- **Verkenning 'wolfinclusieve' pakketten:** Voor zowel de reguliere schapenhouderij als voor schaapskuddes die voor natuurbeheer worden ingezet, worden, door de provincies, de mogelijkheden onderzocht voor het aanbieden van beheerpakketten, binnen de kaders van het subsidiestelsel natuur en landschap. Dit kan tegemoetkomen aan de wens om meer (in-)directe kosten te kunnen vergoeden. Zoals onderhoud en vervanging.

- **Versnelling schade afhandeling:** Voorgesteld wordt om te verkennen of de afhandeling van de schade en de betaling van de tegemoetkoming kan worden versneld. Een mogelijkheid hiervoor is om niet in alle gevallen de DNA-analyse af te wachten, alvorens over te gaan tot het uitkeren van een tegemoetkoming.

- **Calamiteitenregeling:** nieuw toegevoegd als beleidsinstrument is een calamiteitenregeling. Het instellen van een calamiteitenregeling gebeurt bij discretie van de provincie. Een calamiteiten regeling is bedoeld om veehouders te ondersteunen bij aanvallen door wolven die niet of moeilijk te voorspellen zijn. Wanneer wolvenaanvallen in een gebied regelmatig voorkomen, wordt van veehouders verwacht dat zij zelf maatregelen treffen. Onlangs hebben de provincies Gelderland en Fryslân een dergelijke regeling al ingevoerd. De calamiteitenregeling maakt het mogelijk voor veehouders (tijdelijk, maar) snel subsidies beschikbaar te stellen om beschermende maatregelen te treffen. Dit speelt in op het gevoel van urgentie en biedt een duurzame oplossing voor veehouders en stimuleert de inzet van preventieve maatregelen. De calamiteitenregeling treedt in werking wanneer binnen een week, in dezelfde of aangrenzende gemeenten, twee of meer aanvallen hebben plaatsgevonden. Veehouders binnen die gemeente(n) kunnen zeer tijdelijk (2 tot 4 weken) voor een subsidie in aanmerking komen om preventieve maatregelen te treffen. Het kan daarmee aanvullend zijn op het door de provincie tijdelijk beschikbaar stellen van noodsets zoals flexnetten.

- **Technische normering:** BIJ12 stelt als norm voor een wolfwerend raster dat deze ten minste 1.20 m hoog moet zijn. NB: en andere voorwaarden m.b.t. aantal draden, stroomsterke, etc.) In bepaalde gevallen (w.o. flexibele (mobiele) netten)kan hier flexibeler mee worden omgegaan en kunnen ook rasters vanaf 0.90 m als effectief worden aangemerkt. Voorgesteld wordt om hier in de komende periode meer ervaring mee op te doen.

  Dit heeft uiteraard consequenties voor de instrumentele aanpak (subsidie, tegemoetkoming) en voor de mogelijkheden voor het handelingsperspectief (onderbouwing ontheffing ivm derogatie): Dat betekent voor de koppeling van de technische wolfwerende norm aan subsidie preventie, tegemoetkoming schade en handelingsperspectief:
  - 'Norm 1.20' is optimaal en blijft zo, wordt gesubsidieerd (met eigen bijdrage) en biedt eventueel een mogelijkheid voor derogatie.
  - Vanaf drie jaar na aanwijzing van een wolvengebied wordt de voorwaarde dat alleen bij aanwezigheid '1.20 norm' een tegemoetkoming kan worden verleend. Oftewel alles wat niet als wolfwerend wordt beoordeeld komt (na de eerste drie jaar) niet meer voor een vergoeding in aanmerking.
  - Norm '90 cm' is suboptimaal (en een ondergrens), er zijn ook rasters die tot 1.05 komen, dit mag en kan voor verplaatsbare gaasrasters in tijdelijke situaties, maar men kan geen aanspraak doen op een eventuele subsidieregeling en dit geeft geen aanleiding voor een eventuele derogatie.
  - Voor vaste rasters, draadrasters en nachtkralen blijft 1.20 de norm. Voor verplaatsbare gaasrasters is, mede uit arbotechnisch oogpunt, onder voorwaarden een praktisch meer werkbare hoogte van 90 cm of 1.05 cm acceptabel. Indien bij deze hoogte er toch herhaaldelijk aanvallen plaatsvinden, dan wordt verwacht dat de dierhouder de preventieve

maatregelen aanpast naar de normen van 1.20m. Zo niet dan wordt geen tegemoetkoming meer verleend.

Buiten de begrensde wolvengebieden blijft een tegemoetkoming in wolvenschade gewoon mogelijk ongeacht de evt. genomen maatregelen.
Deze hoofdlijn wordt nader uitgewerkt in het wolvenplan, de interventierichtlijn, de tegemoetkomingsregeling en de technische normeringseisen (FPK).

- **Goudjakhals:** Tevens wordt voorgesteld om, in het geval van Goudjakhals, eenzelfde beleidslijn te hanteren als voor wolf dit bij het aantreffen van verkeersslachtoffers en bij de afhandeling van de schade en de vergoeding van de tegemoetkomingen.

- **Het juridisch kader:** De belangrijkste uitgangspunten voor handelingsperspectief met betrekking tot de wolf vloeien voort uit Europese verdragen, met name de Habitatrichtlijn en het verdrag van Bern. Nederland heeft deze verdragen ondertekend en verankerd in de Wet natuurbescherming die vanaf ws. 2023 op zal gaan in de Omgevingswet. De wolf wordt hierin aangemerkt als een in Nederland strikt beschermde inheemse diersoort. In de Wet natuurbescherming (straks: Omgevingswet) zijn verbodsbepalingen opgenomen, waardoor opzettelijk vangen, doden of verstoren van wolven of het opzettelijk vernielen of beschadigen van verblijfplaatsen in beginsel niet is toegestaan.
  Provincies kunnen hierop uitzondering maken (ontheffing/vergunning verlenen) op basis van een in de wet genoemd belang, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Op dit moment is de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd. Omdat de wolvenpopulaties in Nederland grens-overschrijdend zijn, moet de duurzame staat van instandhouding op internationaal niveau worden bezien.
  Populatiebeheer zal daarom alleen plaats kunnen vinden op basis van een internationaal beheerplan (wolvenmanagementplan), waarin zowel beheer- als beschermingsmaatregelen zijn opgenomen en de staat van instandhouding richtinggevend is. Naar verwachting zal een internationaal beheerplan niet op korte termijn tot stand komen. LNV is verantwoordelijk voor de internationale contacten en zet zich, samen met de provincies, hiervoor actief in.
  Dat betekent dat vooralsnog alleen met de grootste terughoudendheid kan worden ingegrepen binnen de strikte juridische kaders vanuit de Wet natuurbescherming/Omgevingswet. Daarbij dient een weloverwogen afweging gemaakt te worden tussen het belang en de noodzaak om in te grijpen.

  De provincies streven naar een balans in beleid. Dat betekent een balans in wettelijke bescherming en het beperken van overlast en schade van wolf. Dit wordt voorzien van duidelijke handelingsgerichte kaders in het wolvenplan (zie Interventierichtlijn). Ingrijpen is niet uitgesloten, maar belangrijk is dat helderheid wordt gegeven over het verjagen en/of doden, of ‘gecontroleerd beheer’ van een wolf.

  Uitgangspunt is en blijft om in uitzonderingsgevallen een specifieke individu uit de populatie te nemen als dat nodig is. De mogelijkheid van individueel afschot binnen de juridische kaders wordt daarmee open gehouden zoals ook het huidige wolvenplan dat al doet. Dit is een bevoegdheid van de provincie.

- **Interventierichtlijnen:** Het wolvenplan biedt duidelijkheid over het handelingsperspectief in probleemsituaties en/of probleemwolven. Dit wordt meer in detail uitgewerkt in een Interventierichtlijn waarin een viertal handelingsrichtlijnen zijn verwoord.

Het bieden van een handelingsperspectief staat hoog op de maatschappelijke agenda. Het is mede vanwege praktische uitvoering van belang de kaders hiervoor helder aan te geven in het wolvenplan. Deze kaders worden uitgewerkt in vier uitvoeringsgerichte handelingsrichtlijnen. Te weten:

1. Handelingsrichtlijn 'Wolf en mens'
2. Handelingsrichtlijn 'Wolf en hond
3. Handelingsrichtlijn 'Wolf en vee
4. Handelingsrichtlijn 'Overige situaties (aangereden wolf, dood gevonden wolf, gewonde wolf; ook geldend voor de goudjakhals')

De handelingsrichtlijnen geven op generieke wijze invulling aan de te ondernemen stappen en afwegingen. De invulling kan hierdoor maatwerk zijn en situatie specifiek worden vormgegeven. De juridische analyse geeft aan dat situatieafhankelijk naar afwegingen dient te worden gezocht. Het is daarom op voorhand niet nodig heel specifiek grenzen aan criteria te stellen. GS kunnen hierbinnen een afweging maken.

- **Hybride wolf:** Provincies kunnen opdracht geven een hybride wolf (kruising tussen wolf en hond) te doden. Voor zover bekend zijn er geen hybride wolven in Nederland.

- **Afhandeling verkeersslachtoffers:** Gewonde wolven die met geringe veterinaire ingrepen kunnen herstellen, worden behandeld en vrijgelaten. Opvang van gewonde wolven is geen taak voor de provincies.

- **Faunabeheer:** Ingezet wordt om bij het faunabeheer van grote hoefdieren in een vroeg stadium te anticiperen op de effecten van en voor de wolf. Er zijn geen aanwijzingen voor verstoring van wolven door het faunabeheer. Naar verwachting zal over dit onderwerp voor de Nederlandse situatie jurisprudentie ontstaan die duidelijk zal maken welke mate van (wetenschappelijke) onderbouwing passend is om potentiële verstoring te duiden.

- **Natuurbegrazers:** Ingezet wordt om wolvenschade aan gehouden grote grazers niet als aanleiding of weging mee te laten tellen bij het in werking treden van handelingsrichtlijnen. Bij dergelijke natuurbegrazing is het uitgangspunt dat het hier om meer natuurlijk gehouden kuddedieren gaat die onderdeel vormen van het natuurbeheer ter plekke.

From: 5.1.2.e | Blaekend" <5.1.2.e @tuteinnolthenius.com>
Sent: Mon, 3 Oct 2022 09:16:04 +0200
To: "5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>; "5.1.2.e @outlook.com" <5.1.2.e @outlook.com>; "5.1.2.e @gcsix.nl" <5.1.2.e @gcsix.nl>; "5.1.2.e @upcmail.nl" <5.1.2.e @upcmail.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e @drenthe.nl" <5.1.2.e @drenthe.nl>; "info@mekeldewitteraaf.nl" <info@mekeldewitteraaf.nl>; "5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>
Cc: "5.1.2.e @drenthe.nl" <5.1.2.e @drenthe.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @fryslan.frl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @drenthe.nl>
Subject: CONCEPT uitnodiging praktijksessies_wolvencommissie Drenthe
Attachments: 221003_CONCEPT_Uitnodiging praktijksessies5.1.2.e Drenthe_v1.docx

Goedemorgen,

In de bijlage de opzet voor een uitnodiging voor de drie praktijksessies. Ik zorg ervoor dat de uitnodiging vanavond op de bijeenkomst op het gemeentehuis in Diever verspreid wordt. Op- en aanmerkingen die voor 14.30 uur binnen krijg kan ik nog verwerken. Het e-mailadres wolvencommissie@drenthe.nl is actief.

Met de kennis van vanavond zal ik morgen de finale versie delen en verspreiden via de beschikbare kanalen. Daar kan ik jullie hulp zeker bij gebruiken.

Hartelijke groet,

5.1.2.e

BLAEKEND
PROJECTMANAGEMENT

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn
5.1.2.e

Wolvencommissie Drenthe organiseert praktijksessies voor schapenhouders

Recente wolvenaanvallen rondom het Drents-Friese Wold creëren onrust bij schapenhouders. Daarom organiseert de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, de zogenoemde wolvencommissie in oktober en november kleinschalige praktijksessies per tak van de schapenhouderij. Die richten zich op praktische preventiemaatregelen, het delen van ervaringen en het toekomstperspectief van de sector.

De terugkeer van de wolf in Nederland roept veel vragen op. Na een afwezigheid van 150 jaar kon de wolf zich in amper een paar jaar tijd vestigen in enkele gebieden. In de regio Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân werden in augustus 2022 drie wolvenwelpen gezien. Bij schapenhouders heerst grote bezorgdheid over de gevolgen en mogelijke schade, zeker na de herhaalde aanvallen die vele slachtoffers eisten.

Informatie, preventie en toekomstperspectieven
Schapenhouders zitten met veel praktische vragen. Wat betekent de komst van de wolf in regio? Hoe plaats ik een afdoende wolfwerende afrastering? Welke subsidie kan ik krijgen? Wat als de wolf toch toeslaat? Moet ik mijn bedrijfsvoering aanpassen? Enerzijds beseffen schapenhouders dat het weren van de wolf relevant is, maar anderzijds wordt er (te) weinig gebruik gemaakt van de subsidieregeling voor wolfwerende maatregelen.

Vragen en ervaringen uit de dagelijkse praktijk
In de praktijksessies ligt het accent op schadepreventie en de dagelijkse praktijk. Schapenhouders kunnen ervaringen uitwisselen over wolfwerende maatregelen, subsidieregelingen en beschikbare materiële en financiële ondersteuning. Ze onderzoeken samen met de wolvenconsulent en collega's welke preventieve maatregelen haalbaar zijn in hun bedrijfsvoering. In afwachting van het nieuwe interprovinciale wolvenplan, deelt de wolvencommissie Drenthe de standpunten op het dossier.

3 sessies voor specifieke doelgroepen
Om de deelnemers zo gericht mogelijk te informeren, zijn de bijeenkomsten die de wolvencommissie Drenthe organiseert ingedeeld naar type bedrijfsvoering:

- Zaterdag 29 oktober voor schaapsherders, ecologische of natuurbegrazing in opdracht van een terrein beherende organisatie (Doldersum)
- Zaterdag 5 november voor kleinschalige hobbyhouders (locatie volgt)
- Zaterdag 26 november voor beweidingsbedrijven, schapenhouderij gericht op vleesproductie en reguliere perceelbegrazing met koppels tot wel 100+ schapen; (Tiendeveen)

Meld u aan: wolvencommissie@drenthe.nl
Wilt u bij een van deze praktijksessies aanwezig zijn, dan kunt u zich tot 5 dagen ervoor aanmelden op wolvencommissie@drenthe.nl. Deelname is kosteloos. Na uw inschrijving ontvangt u een bevestiging met aanvullende gegevens.

Vermeld bij uw inschrijving:
- welke datum / praktijksessie
- naam
- adres
- telefoonnummer
- hoeveel schapen/geiten/vee u weidt

Het aantal plaatsen per sessie is beperkt. Bij veel interesse volgen extra sessies en nieuwe data, dus deel deze uitnodiging gerust met andere collega schapen- en geitenhouders in het gebied. Ook schapenhouders uit Fryslân zijn van harte welkom op de bijeenkomsten.

From: "Leereveld, Frank"
Sent: Fri, 4 Nov 2022 16:24:42 +0100
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: FW: Uitnodiging praktijksessie beweidingsbedrijven 26.11 doorzetten
Attachments: 221104_Uitnodiging_Wolvencommissie Drenthe organiseert praktijksessie voor beweidingsbedrijven.docx, 221104_Aanmeldingen 26 nov.xlsx

Hoi 5.1.2.e

Ga jij hier heen ? Ik ga er niet heen.
Je staat vanwege dat je lid bent van de WC Drenthe, op de aanmeldingslijst (nr 12).5.1.2.e v. .Ploeg (nr 4) van WC Fryslân is ook uitgenodigd.

Groet, Frank

Van: Wolvencommissie Fryslân <5.1.2.e @wolvencommissie.com>
Verzonden: vrijdag 4 november 2022 14:46
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @ooststellingwerf.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @fryslan.frl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @natuurlijkbeheer.nl>; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e @hotmail.com; 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>; info@mekelogischbeheer.nl; 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>; Leereveld, Frank <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @fryslan.frl>
Onderwerp: Uitnodiging praktijksessie beweidingsbedrijven 26.11 doorzetten

Middag,

Voor 26 november hebben zich nu 22 mensen aangemeld, met de organisatie en de WC erbij staat de teller op 34 (zie bijlage).
Mochten jullie Friese schapenhouders kennen die ontbreken op de lijst, willen jullie die dan attenderen?

@5.1.2.e als jij het onder de aandacht wil brengen via de provincie, dan graag.

Groet,5.1.2.e

Wolvencommissie Drenthe organiseert praktijksessie voor beweidingsbedrijven

Recente wolvenaanvallen rondom het Drents-Friese Wold veroorzaken leed bij vee en dierhouders. Daarom organiseert de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, de zogenoemde wolvencommissie, kleinschalige praktijksessies voor schapen- en geitenhouders. Die richten zich op praktische preventiemaatregelen, het delen van ervaringen en het toekomstperspectief van de sector. Ook schapen- en geitenhouders uit Fryslân zijn van harte welkom.

De terugkeer van de wolf in Nederland roept vragen op. Na een afwezigheid van 150 jaar kon de wolf zich in amper een paar jaar tijd vestigen in enkele gebieden. In de regio Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân werden in augustus 2022 drie wolvenwelpen gezien. Bij dierhouders heerst bezorgdheid over de gevolgen en mogelijke schade, zeker na de herhaalde aanvallen die slachtoffers eisten.

Ervaringen uit de dagelijkse praktijk en toekomstperspectieven
Dierhouders zitten met praktische vragen. Wat betekent de komst van de wolf in regio? Hoe plaats ik een afdoende wolfwerende afrastering? Welke subsidie kan ik krijgen? Wat als de wolf toch toeslaat? Moet ik mijn bedrijfsvoering aanpassen? In de praktijksessies onderzoeken de deelnemers samen met de wolvenconsulent en collega's welke preventieve maatregelen – nu en in de toekomst – haalbaar zijn in hun bedrijfsvoering. Ook zal de wolvencommissie aangeven welke standpunten de Noordelijke provincies hebben ingebracht op het nieuwe interprovinciale wolvenplan.

3 sessies voor specifieke doelgroepen*
Om deelnemers zo gericht mogelijk te informeren, zijn de bijeenkomsten die de wolvencommissie Drenthe organiseert ingedeeld naar type bedrijfsvoering. De sessies voor herders van gescheperde schaapskuddes en kleinschalige schapen- en geitenhouders hebben reeds plaatsgevonden. De bijeenkomst voor professionele schapenhouders brengen we graag onder de aandacht.

- Zaterdag 26 november voor beweidingsbedrijven, schapenhouderij gericht op vleesproductie en reguliere perceelbegrazing met koppels tot wel 100+ schapen; (ochtend / Tiendeveen)

Meld u aan: wolvencommissie@drenthe.nl
Wilt u bij een van deze praktijksessies aanwezig zijn, dan kunt u zich tot 5 dagen ervoor aanmelden op wolvencommissie@drenthe.nl. Deelname is kosteloos. Na uw inschrijving ontvangt u een bevestiging met aanvullende gegevens.

Vermeld bij uw inschrijving:

- welke datum / praktijksessie
- naam
- adres
- telefoonnummer
- hoeveel schapen/geiten u weidt

Het aantal plaatsen per sessie is beperkt. Bij veel interesse volgen extra sessies en nieuwe data, dus deel deze uitnodiging gerust met andere collega schapen- en geitenhouders in het gebied. Ook schapen- en geitenhouders uit Fryslân zijn van harte welkom op de bijeenkomsten.

	NAAM		AANTAL VEE
1	5.1.2.e	Tiendeveen	750 ooien / 2200 schapen
2	5.1.2.e	Tiendeveen	750 ooien / 2200 schapen
3	5.1.2.e		
4	5.1.2.e		
5	5.1.2.e		
6	5.1.2.e		
7	5.1.2.e		
8	5.1.2.e	t Harde	
9	5.1.2.e	Vledder	
10	5.1.2.e	Slochteren	
11	5.1.2.e	Beilen	
12	5.1.2.e		
13	5.1.2.e	Uffelte	400 schapen
14	5.1.2.e	Uffelte	400 schapen
15	5.1.2.e	Uffelte	400 schapen
16	5.1.2.e	Schoonebeek	750 schapen
17	5.1.2.e	Dwingeloo	70 bonte fokooien + 13- lammetjes, ong 25 a 30 zoogkoeien met klafjes
18	5.1.2.e	Dwingeloo	70 bonte fokooien + 13- lammetjes, ong 25 a 30 zoogkoeien met klafjes
19	5.1.2.e	Weerdinge	300 stamboek ooien met 750 lammeren, 12 zoogkoeien, 2 ponys
20	5.1.2.e	Gouda	journalist Boerderij
21	5.1.2.e	Eext	90 schapen
22	5.1.2.e - 5.1.2.e	Eext	38 schapen / 19 geiten / KBH / andere diersoorten
23	5.1.2.e	Gees	tussen de 30 en 130 schpen
24	5.1.2.e	Holsloot	ca. 400 schapen
25	5.1.2.e	Hollandscheveld.	100+ bedrijf
26	5.1.2.e	Nijeveen	750 ooien
27	5.1.2.e	Mirns	beweiding van natuurbegrazing voor natuurorganisatie Fryske Gea en reguliere begrazing, aantal dieren: 100-150 schapen
28	5.1.2.e	Bronneger	plm 250 st schapen
29	5.1.2.e	Bronneger	plm 250 st schapen
30	5.1.2.e		
31	5.1.2.e	Vledder	197 schapen
32	5.1.2.e	Diever	
33	5.1.2.e	Linde	35 schapen en 33 geiten
34	5.1.2.e	Linde	35 schapen en 33 geiten

Wolvencommissie Drenthe organiseert praktijksessie voor beweidingsbedrijven

Recente wolvenaanvallen rondom het Drents-Friese Wold veroorzaken leed bij vee en dierhouders. Daarom organiseert de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, de zogenoemde wolvencommissie, kleinschalige praktijksessies voor schapen- en geitenhouders. Die richten zich op praktische preventiemaatregelen, het delen van ervaringen en het toekomstperspectief van de sector. Ook schapen- en geitenhouders uit Fryslân zijn van harte welkom.

De terugkeer van de wolf in Nederland roept vragen op. Na een afwezigheid van 150 jaar kon de wolf zich in amper een paar jaar tijd vestigen in enkele gebieden. In de regio Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân werden in augustus 2022 drie wolvenwelpen gezien. Bij dierhouders heerst bezorgdheid over de gevolgen en mogelijke schade, zeker na de herhaalde aanvallen die slachtoffers eisten.

Ervaringen uit de dagelijkse praktijk en toekomstperspectieven
Dierhouders zitten met praktische vragen. Wat betekent de komst van de wolf in regio? Hoe plaats ik een afdoende wolfwerende afrastering? Welke subsidie kan ik krijgen? Wat als de wolf toch toeslaat? Moet ik mijn bedrijfsvoering aanpassen? In de praktijksessies onderzoeken de deelnemers samen met de wolvenconsulent en collega's welke preventieve maatregelen – nu en in de toekomst – haalbaar zijn in hun bedrijfsvoering. Ook zal de wolvencommissie aangeven welke standpunten de Noordelijke provincies hebben ingebracht op het nieuwe interprovinciale wolvenplan.

3 sessies voor specifieke doelgroepen*
Om deelnemers zo gericht mogelijk te informeren, zijn de bijeenkomsten die de wolvencommissie Drenthe organiseert ingedeeld naar type bedrijfsvoering. De sessies voor herders van gescheperde schaapskuddes en kleinschalige schapen- en geitenhouders hebben reeds plaatsgevonden. De bijeenkomst voor professionele schapenhouders brengen we graag onder de aandacht.

- Zaterdag 26 november voor beweidingsbedrijven, schapenhouderij gericht op vleesproductie en reguliere perceelbegrazing met koppels tot wel 100+ schapen; (ochtend / Tiendeveen)

Meld u aan: wolvencommissie@drenthe.nl
Wilt u bij een van deze praktijksessies aanwezig zijn, dan kunt u zich tot 5 dagen ervoor aanmelden op wolvencommissie@drenthe.nl. Deelname is kosteloos. Na uw inschrijving ontvangt u een bevestiging met aanvullende gegevens.

Vermeld bij uw inschrijving:
- welke datum / praktijksessie
- naam
- adres
- telefoonnummer
- hoeveel schapen/geiten u weidt

Het aantal plaatsen per sessie is beperkt. Bij veel interesse volgen extra sessies en nieuwe data, dus deel deze uitnodiging gerust met andere collega schapen- en geitenhouders in het gebied. Ook schapen- en geitenhouders uit Fryslân zijn van harte welkom op de bijeenkomsten.

From: "5.1.2.e "
Sent: Wed, 9 Nov 2022 07:40:00 +0100
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "Hummelen, Bert" <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "Bijl, Joke" <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: FW: Update praktijssies hobbyhouders

Hierbij een terugkoppeling van de praktijksessie hobbyhouders afgelopen zaterdag georganiseerd door de gebiedscie wolf.
Na de sessie met de schaapsherderds en nu dus de hobbyhouders volgt eind november de sessie met de beweidingsbedrijven.
Verwacht wordt dat dit een “harde” sessie zal worden. Ik ben er bij (was dat ook met 5.1.2.e 5.1.2.e van NM en DL bij die met de schaapsherders).

Lijkt me goed de kennis ook te delen in de BE’s.

Groet,
5.1.2.e

Van: Wolvencommissie Drenthe <drenthe@wolvencommissie.com>
Verzonden: maandag 7 november 2022 14:46
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @outlook.com>; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e @upcmail.nl; 5.1.2.e <info@landschapsbeheertgroeneveld.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Onderwerp: Update praktijksessies hobbyhouders

Middag,

5.1.2.e en ik hebben afgelopen zaterdag 27 hobbyhouders ontvangen in Benneveld (zie bijlage). We hebben een ochtend en een middagsessie georganiseerd. Foto’s > https://we.tl/t-uwdFRi4jOO

De kleinschalige setting in persoonlijke sfeer maakt dat we steeds konden zoeken naar verbinding en de doorvertaling naar ieders eigen praktijk. Ik proefde – hier en daar met enige toelichting - de nodige realiteitszin onder de aanwezigen.

Opmerkelijk:

- Veel dierhouders vrezen – naast een daadwerkelijke aanval – de gevolgen van stress die dieren oplopen van een wolf in hun nabijheid en het schadelijke effect van ’s nachts ophokken.

- De discussie voelt nu vaak ‘instrumenteel’, terwijl het veel meer emotioneel is. Met de komst van de wolf staat voor veel mensen hun hobby onder druk, aandacht voor het psychologische aspect is belangrijk. Meerdere aanwezigen geven aan dat ze stoppen zodra er een aanval op hun schapen plaatsvindt.

- In de ochtend was een van de hobbyhouders ook net gestart als vertegenwoordiger van Gallagher in de regio. Daar kwam ook naar voren dat de verkopers van rastermateriaal oa Welkoop vaak niet goed (volgens BIJ12norm) adviseren. Veel aanwezigen zijn verrast hoe “simpel” het wwraster is (“Moet het niet hoger” “Springt ‘ie hier niet tussendoor”)

- In de middag was een van de deelnemers ook inspecteur van de NVWA. Dat kleurde het gesprek ook wel, omdat daarmee heel duidelijk werd dat er ook een verantwoordelijkheid ligt bij de eigenaar vanuit dierenwelzijn. De NVWA geeft aan dat ze in afwachting van het nieuwe wolvenplan zoekende zijn wat te doen met meldingen die gedaan worden van 'onbeschermd vee'.

- 5.1.2.e heeft van verschillende deelnemers na afloop het verzoek gehad om op locatie te komen kijken naar de thuissituatie. We maken dus de slag van voorlichting naar subsidieaanvraag.

- Veel hobbyhouders hebben ook 'andere diersoorten' en willen weten wat ze daarvoor het beste kunnen doen, met name ponyhouders.

- Onder de no-shows waren schapenhouders die op andere momenten / op social media fors van leer zijn getrokken. Het is dan jammer dat ze voor deze praktijksessie verstek laten gaan.

- 5.1.2.e merkte terecht op dat de hobbyhouders blij mogen zijn met een "pitbull" zoals 5.1.2.e De wijze waarop 5.1.2.e zich heeft vastgebeten in dit onderwerp en probeert om oplossingen te vinden verdient volgens 5.1.2.e een groot compliment. Hij hoopt dat er voor de beweidingsbedrijven ook oplossingen komen.

- Sommigen realiseerden zich na het daadwerkelijk zien van de verschillende wwrasters dat er enkel een aanpassing nodig is in hun bestaande situatie.

- 5.1.2.e van Het Schaap was in de middag van de partij en doet verslag in het eerstvolgende nummer van Het Schaap.

- Hoe belangrijk is de draad aan de buitenzijde bij een draadraster? Veel mensen hebben nu het draad aan de binnenzijde. Voldoe je met 5 draden aan de binnenzijde aan de norm?

- Op de vraag wat de wolvencommissie op korte termijn voor deze doelgroep kon betekenen, kwam in beide sessies direct naar voren dat dierhouders willen dat de wolf verdwijnt. Met uitleg was het deze mensen wel duidelijk dat dit makkelijker gezegd is, dan gedaan. De wolvencommissie is niet voor of tegen, maar richt zich op preventie. Als en voordat het beleid verandert – wat tijd zal kosten – is het beter om je dieren in de tussentijd te beschermen
    - De wolvencommissie richt zich op schadepreventie. Nu is dat schadepreventie gericht op vee, maar dit zou verbreed moeten worden. Er is ook bedrijfsmatige schade (recreatieve sector) en emotionele schade (stress, angst).
    - Aanwezigen wilden betere/meer communicatie, via een nieuwsbrief, h-a-h krant, dierenarts, gemeentenieuws, fokkersverenigingen, …. Verzoek om standaardtekst aan te leveren.
    - In de middag waren er verschillende gevallen waar er al sprake was van subsidieaanvraag, maar dat er procedurele vragen/onduidelijkheden waren.
        - Waarom moet het 13 weken duren voordat ik hoor of mijn aanvraag is toegekend?
        - Er heerst het idee dat men eerst toestemming moet krijgen om wat te doen, of andersom… er heerst weinig vertrouwen dat men preventieve maatregelen alvast kan doorvoeren en dat ze daar dan ook tegemoetkoming voor krijgen als het aan de BIJ12 norm voldoet.
        - Hoeveel subsidie krijg ik nu precies? Rekenvoorbeeld uit Gelderland gaf inzicht.
        - Ik heb al subsidie aangevraagd en niets gehoord (en uiteindelijk bleek dat hij zijn belangstelling kenbaar heeft gemaakt bij GS).
        - Wat houdt de beheersovereenkomst precies in? Mijn grondeigenaar wil geen contractuele verplichting.
        - Wat worden de peildata?
- Sommige hobbyhouders wonen dicht / midden in wolvengebied en geven aan dat ze ook weten waar de wolf en de welpen (het nesthol) zich ophouden. Ze geven aan dat zij er niets mee doen, maar dat ze ook wel andere geluiden horen in de buurt (het heft in eigen hand)
- Mensen signaleren wolventoerisme, onbekende gasten die (in het donker) op zoek zijn naar een wolf.

Over drie weken hebben nu 24 mensen zich ingeschreven voor de sessie voor beweidingsbedrijven. Samen met de leden van de wolvencommissie, organisatie en de 4 autowinders staat de teller op 36.

Vriendelijke groet,
namens de wolvencommissie Drenthe

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e

M 5.1.2.e

Van: Wolvencommissie Drenthe <drenthe@wolvencommissie.com>
Datum: maandag 31 oktober 2022 om 09:32
Aan: "5.1.2.e " <5.1.2.e @outlook.com>, "5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>, "5.1.2.e @upcmail.nl" <5.1.2.e @upcmail.nl>, 5.1.2.e <info@landschapsbeheertgroeneveld.nl>, "5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl" <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>
Onderwerp: Vervolg praktijksessie voor schaapherders

Goedemorgen,

Volgens mij kunnen we positief terugkijken op de praktijksessie van zaterdag in Doldersum. Mooi weer, hoge opkomst, informatief, goede wisselwerking tussen sprekers en deelnemers en zonder strubbelingen verlopen.

Eerste reacties die we hebben gekregen…

"Zo fijn dat we voor het eerst sinds tijden weer met elkaar in gesprek waren, in plaats van heel hard "voor" of "tegen" te roepen"
"Ik heb dingen gehoord die ik nog niet wist"
"Een prima ochtend in een goede constructieve sfeer. Goed dat er een Veluws geluid bij aanwezig was, daar leven de roedels al enige jaren langer. En goed dat ook de TBO-ers aanwezig waren."
"Er was echt een gevoel van saamhorigheid onderling en we konden veel kennis uitwisselen."

Uitgebreidere evaluatie en een verslag richting de deelnemers volgt zsm. De opvolging van de gezamenlijke benoemde actiepunten gaat mede het succes van deze bijeenkomst bepalen.

One down, two to go. Voor zaterdag 5 november hobbyhouders hebben zich nu 29 deelnemers ingeschreven. Ik ga kijken voor een evenwichtigere verdeling ochtend / middag.

Vriendelijke groet,
namens de wolvencommissie Drenthe

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e

M 5.1.2.e

Van: "5.1.2.e " <5.1.2.e @outlook.com>
Datum: zaterdag 29 oktober 2022 om 16:35
Aan: Wolvencommissie Drenthe <drenthe@wolvencommissie.com>, "5.1.2.e @gmail.com" <5.1.2.e @gmail.com>, 5.1.2.e <5.1.2.e @gmail.com>, "5.1.2.e @upcmail.nl" <5.1.2.e @upcmail.nl>, "info@mekelogischbeheer.nl" <info@mekelogischbeheer.nl>, "info@workingkelpie.eu" <info@workingkelpie.eu>, 5.1.2.e <info@landschapsbeheertgroeneveld.nl>, "5.1.2.e @icloud.com" <5.1.2.e @icloud.com>, "5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl" <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Onderwerp: Re: FW: REMINDER praktijksessie voor schaapherders op zaterdag 29 oktober

Beste mensen,

Een prima ochtend in een goede constructieve sfeer. Goed dat er een Veluws geluid bij aanwezig was, daar leven de roedels al enige jaren langer. En goed dat ook de TBO-ers aanwezig waren. En uiteraard dank aan 5.1.2.e en 5.1.2.e om 5.1.2.e en 5.1.2.e maar niet te vergeten.

Je merkt dat de herders volop met dit onderwerp bezig zijn, daar wordt via SBDS ook al 4 jaar nadrukkelijk op gewezen en aan gewerkt. Beschermen is hoofdzaak.

Nu is het zaak om de constructieve houding vol te houden, want de bedrijfsvoering gaat deels echt veranderen.

En kijken of we extra geldstromen los kunnen peuteren, zodat de lasten niet eenzijdig bij de kuddes cq schapenhouders terecht komen.

Goed weekend gewenst,5.1.2.e

Op 27-10-2022 om 22:42 schreef Wolvencommissie Drenthe:

> Avond,
>
> Voor zaterdag hebben zich 34 deelnemers ingeschreven, daarnaast zijn er vanuit de organisatie, de wolvencommissies en de sprekers nog 11 mensen aanwezig. Dat geeft een totaal van 45 aanwezigen.
> 10 deelnemers vanuit TBO's, 22 schaapherders, 1 iemand vanuit de gemeente Westerveld en een fotojournalist van het ANP.
> Een behoorlijke opkomst!
>
> In de bijlage het draaiboek. Op hoofdlijnen:
>
> 1. Om half negen starten we met de opbouw. Om half 10 start de sessie. Willen jullie bijtijds aanwezig zijn? Voor de goede gesprekken met deelnemers is jullie hulp hard nodig.
> 2. Er is vandaag de nodige commotie rondom het bezoekscentrum Dwingelerveld. Alle deelnemers aan deze praktijksessie hebben zich eerst ingeschreven en hebben daarna pas de locatie en de tijd doorgekregen. Bij inschrijving hebben ze naam, adres, telefoonnummer, e-mail en het aantal stuks vee dat ze weiden doorgegeven. Daaruit is naar voren gekomen dat iedereen inhoudelijk betrokken is bij dit onderwerp.
> 3. Het is niet uitgesloten dat de mensen de sessie onaangekondigd bezoeken, maar die halen we er direct bij de registratiebalie tussenuit.
> 4. Ik ga uit van veel discussie, maar wel een dialoog die tot inzichten leidt bij betrokkenen. 5.1.2.e zal als gesprekleider de regie voeren en proberen om de bijeenkomst in goede banen te leiden. Insteek is om aan het einde van de sessie een hoop ervaringen te hebben gedeeld en tot 5 actiepunten te komen waar de WC energie op kan zetten.
> 5. Ieders inhoudelijke bijdrage is persoonlijk doorgesproken. Let op de tijd, houd het informatief, maar ook kort en bondig. @5.1.2.e ik bel jou morgen voor een laatste update.
>
> Mochten er zaken onduidelijk zijn, laat het me weten. Tot zaterdag, de weersvoorspelling is mild, hopelijk de stemming na afloop ook!
>
> Vriendelijke groet,
> namens de wolvencommissie Drenthe
>
> 5.1.2.e
> 5.1.2.e 5.1.2.e
>
> M 5.1.2.e

Van: Wolvencommissie Drenthe <drenthe@wolvencommissie.com>
Datum: donderdag 27 oktober 2022 om 15:34
Aan: Wolvencommissie Drenthe <wolvencommissie@drenthe.nl>
Onderwerp: REMINDER praktijksessie voor schaapherders op zaterdag 29 oktober

Goedemiddag,

Fijn dat we u zaterdag zien bij de praktijksessie voor schaapherders in Doldersum.

Datum: zaterdag 29 oktober

Aanvang: 09.30 uur
Locatie: Informatiecentrum Huenderhoeve, Huenderweg 1, Doldersum

De wolvencommissie Drenthe ontvangt u graag vanaf 09:30 uur. U kunt parkeren op de algemene parkeerplaats. Daarna mag u zich melden bij de inschrijftafel.

Wees u bewust van de risicofactoren voor insleep van ziekten. Draag schone kleding en schoeisel welke u niet in uw eigen stal draagt.

Houdt er rekening mee dat het fris en vochtig kan zijn, al is de voorspelling gunstig. Het betreft deels een buitenlocatie, de insteek van de sessie is gericht op de praktijk.

We vragen u de coronamaatregelen in acht te nemen en u af te melden als u klachten heeft.

De wolvencommissie Drenthe wil u in de toekomst graag blijven informeren over de wolf en schadepreventie. Als u geen toestemming geeft om uw naam en e-mailadres in de toekomst te gebruiken voor kennisdeling, geef dit dan door.

Met al uw eventuele vragen kunt u bij mij terecht bij via 5.1.2.e

We kijken er naar uit u zaterdag te zien.

Vriendelijke groet,
namens de wolvencommissie Drenthe

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e
M 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@gcsix.nl>
Verzonden: dinsdag 18 april 2023 09:08
Aan: 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e@upcmail.nl; 5.1.2.e@outlook.com; 5.1.2.e@gmail.com; 5.1.2.e; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e; info@mtswelhuis.nl; 5.1.2.e@hotmail.nl
CC: 5.1.2.e@outlook.com
Onderwerp: Agenda Gebiedscommissie Wolf Drenthe 19 april 2023

Beste 5.1.2.e

Graag zou ik het volgende agendapunt willen toevoegen: Opvallende schadegevallen

Toelichting:
Er is afgesproken dat in het geval van een aanval van dieren achter een wolfwerende afrastering de provincie zal zorgen voor een grondig onderzoek van de afrastering.
De bevindingen zouden na een afkoelingsperiode via het communicatiekanaal van de provincie worden bekendgemaakt.
Er zijn nog geen afspraken gemaakt op op welke wijze en wanneer dit plaats zal vinden.
Tevens moet worden afgesproken op welke wijze en wanneer de wolvencommissie wordt geïnformeerd. Wie is hiervoor verantwoordelijk?

Op 22/2/23 was er een schadegeval in Wapse bij schapen die achter een wolfwerende afrastering liepen.
Ondanks herhaaldelijke navraag weet ik nog niet wat de bevindingen waren.
Daarnaast was er op 5/3/2023 een schadegeval in Doldersum waarbij ook sprake zou zijn van een wolfwerende afrastering. Wat waren hier de bevindingen?

Verder zou ik graag het bijgewerkte overzicht van de aangevraagde en verleende subsidies ontvangen. Er is afgesproken dat dit voor iedere vergadering van de wolvencommissie zal gebeuren.

Klopt het dat er geen verslag van de vorige vergadering op 22 februari is gemaakt?
Ik was daar niet bij en weet ook niet wat daar besloten is.

Ik kom fysiek naar de vergadering morgen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

From: 5.1.2.e

Sent: Tue, 25 Apr 2023 08:49:36 +0200

To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e Focusteam" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e van" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "'5.1.2.e' (5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl)" <5.1.2.e@natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e (5.1.2.e@fryskegea.nl)" <5.1.2.e@fryskegea.nl>; "5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl" <5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@itfryskegea.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e@natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@natuurmonumenten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e " <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e 5.1.2.e <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@itfryskegea.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@Natuurmonumenten.nl>

Subject: Nieuwsbrief Gebietskommisje Wolf / april 2023

Attachments: Nieuwsbrief Gebietskommisje Wolf_april 2023.pdf

Dag allen,

In de bijlage vindt je de nieuwsbrief van de Gebiedskommisje Wolf Fryslân. Daarin een terugblik op onze activiteiten sinds de start in 2022.

De nieuwsbrief wordt nog online geplaatst op https://www.fryslan.frl/fryske-aanpak

Willen jullie zorgdragen voor de verspreiding van deze nieuwsbrief aan betrokkenen bij dit onderwerp indien ik het niet verstuurd heb “Aan”.

Groet, 5.1.2.e
5.1.2.e

Gebietskommisje Wolf

NIEUWSBRIEF

april 2023

- Welkom bij de nieuwsbrief van de Gebietskommisje Wolf
- Feiten en cijfers over de wolf in Fryslân
- Schadepreventie en schadetegemoetkoming
- Maak kennis met de wolvenconsulent
- Veelgestelde vragen
- Interprovinciaal Wolvenplan
- Blik op de toekomst
- Over de Gebietskommisje Wolf

Beeld © Erwin van Maanen

Welkom bij de nieuwsbrief van de Gebietskommisje Wolf

Waarom een nieuwsbrief, vraag je je misschien af.
De Gebietskommisje wil graag verslag doen van haar werk. We willen terugblikken op wat we tot nu toe gedaan hebben en een blik op de toekomst werpen. Niet alleen omdat dit behoort tot onze taken, maar ook omdat de terugkeer van de wolf naar Nederland veel vragen oproept.

Als Gebietskommisje Wolf zijn wij niet voor of tegen de wolf. De bescherming van de wolf vloeit wettelijk voort uit Europese regelgeving, met name de Habitatrichtlijn en het verdrag van Bern. Nederland heef deze verdragen ondertekend en verankerd in de Wet natuurbescherming die op zal gaan in de Omgevingswet. We zijn wel voor het nemen van afdoende schadepreventiemaatregelen. Deze nieuwsbrief past in ons streven om houders van landbouwhuisdieren te voorzien van goede informatie over preventie zodat zij de juiste maatregelen kunnen nemen.

In deze nieuwsbrief verwijzen we ook geregeld naar de **provinciale webpagina**, waar je nog meer informatie vindt, die we regelmatig aanvullen. Veel leesplezier! ▶

Feiten en cijfers over de wolf in Fryslân

In december 2021 was er volgens het interprovinciaal wolvenplan sprake van een gevestigde wolvin in Zuidoost-Fryslân/Zuidwest-Drenthe. Dezelfde winter werd zelfs duidelijk dat er sprake was van een heus wolvenpaar -in dit gebied- omdat een mannelijk individu zich erbij had gevoegd. In de zomer van 2022 bleek dit paar 3 welpen (2 reuen / 1 teef) te hebben gekregen waardoor er sprake was van een roedel wolven. De vrouwelijke nakomeling van de roedel is op 16 januari 2023 in Hoogersmilde doodgereden. Het leefgebied van de roedel bestaat uit meerdere natuurgebieden en tussenliggend agrarisch gebied in het grensgebied van Fryslân en Drenthe.

Het DNA van het ouderpaar is bij meer dan 30 schadegevallen aangetroffen (rapportage tot 15 februari 2023). Naast aanvallen op schapen, is het DNA van dit wolvenpaar in 2022 ook twee keer aangetoond bij een kalf. Daarnaast werd bij een aanval op een Shetlandpony ook DNA-monsters afgenomen om te onderzoeken, maar dat leverde geen resultaat op. Op basis van de bevindingen van het taxatierapport, foto's en informatie van de betrokken dierenarts heeft BIJ12 besloten dat het hier toch om een vermoedelijk wolvenaanval ging. Op 6 februari 2023 is in Appelscha ook een koe gedood door een wolf. Een 2e aanval op een Shetlandpony in Boijl op 17 februari 2023 komt op conto van een wolf.

Nieuwkomer?

In het noorden van Fryslân bevindt zich al een aantal maanden een goudjakhals. Op 31 december 2022 heeft deze goudjakhals een schaap bij Paesens gedood. Dat blijkt uit DNA-onderzoek van BIJ12. Dat gebeurde eerder in Ferwert op 8 oktober en in Ljussens op 7 november. Aanvullend werd de goudjakhals op een wildcamera vastgelegd begin februari 2023. De provincie Fryslân past bij tegemoetkoming van goudjakhalsschade dezelfde werkwijze toe als bij de wolf. ■

Lees het in de tussenrapportages van BIJ12

Welke wolven zijn waar in Nederland en Fryslân gevestigd? Wat zijn de afgelopen periode hun activiteiten geweest? Je leest het in de **tussenrapportages van BIJ12**. Namens de provincies verzorgt BIJ12 de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf, zoals monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade.

Schadepreventie en schadetegemoetkoming

Schadepreventie

Subsidieregeling

De Gebietskommisje Wolf houdt zich bezig met de preventie van wolvenschade in Fryslân. De Projectgroep Preventie Wolvenschade Fryslân (PPWF) schreef als voorloper van de commissie een advies aan Gedeputeerde Staten (GS) over hoe we om kunnen gaan met de wolf in Fryslân. Dit schadepreventieplan was de goede basis voor de subsidieregeling. Zo besluit GS op 22 maart 2022 om o.a. een **subsidieregeling** in het leven te roepen.

Er wordt een subsidie van maximaal € 20.000 verstrekt voor:

- Het plaatsen van een nieuw aangeschafte vaste of verplaatsbare wolfwerende afrastering of het uitbreiden van een bestaande vaste of verplaatsbare wolfwerende afrastering;
- Het inzetten van nieuw aangeschafte wolfwerende afrastering zonder automatisch oprolsysteem;
- Het inzetten van een nieuw aangeschafte verplaatsbare wolfwerende afrastering met automatisch oprolsysteem bij minimaal 100 schapen / geiten.

Subsidieaanvragen 12.04.2022* - 21.03.23	
Aantal aanvragen	8
Aantal aanvragen nog in behandeling	0
Aantal aanvragen afgewezen	0
Totaal aangevraagd bedrag	€ 21.830
Totaal toegekend bedrag	€ 21.553

** de subsidieregeling werd op 12 april 2022 opengesteld.*

8 subsidieaanvragen tot 21.03.23

De provincie heeft voor drie jaar - tot 14 december 2024 - € 200.000 beschikbaar gesteld. Er is rekening gehouden met een aanloopfase en de commissie hoopt dat de Mienskip op langere termijn de wegen naar de regeling beter gaat vinden. De commissie kijkt samen met GS of de subsidieregeling goed gebruikt wordt en aansluit bij de behoefte. Vanuit de schapenhouderij ziet men arbeidskosten graag ook vergoed. De aanschaf van wolfwerende rasters wordt grotendeels gesubsidieerd, maar het goed beheren van preventieve maatregelen kost veel tijd. Bij de actualisatie van het interprovinciaal wolvenplan wordt deze vraag meegenomen. Mogelijk leidt dat tot een aanpassing van de subsidieregeling. ▶

Maximumbedrag voor grote schapenhouders?
GW vindt de 'deminimis'-regeling, die de subsidiebedragen begrenst, een belemmering voor grote schapenhouders. Het maximum van € 20.000 tegemoetkoming voor het nemen van preventieve maatregelen komt voort uit de staatssteuntoets om onrechtmatige staatssteun te voorkomen. De wolvencommissie ziet dit graag veranderen.

Dag van het Schaap 2022
De Dag van het Schaap vond plaats op 11 juni in het Nationaal Hippisch Centrum in Ermelo. Meer dan 3.000 bezoekers kwamen af op de vele activiteiten, zoals rassenpresentaties, het NK-scheren, keuringen en het wolplein. Ook de Friese **wolvenconsulent** en provincie Fryslân waren aanwezig om informatie te geven over de bescherming van schapen tegen de wolf.

Praktijksessies
De wolvencommissie Drenthe organiseerde in samenspraak met de Friese gebiedscommissie kleinschalige praktijksessies voor schapen- en geitenhouders. Die richtten zich op praktische preventiemaatregelen, het delen van ervaringen en het toekomstperspectief van de sector. Over het algemeen werden de bijeenkomsten positief gewaardeerd, ongeacht het sentiment over de wolf en de politiek. **Lees een verslag van de drie praktijksessies op hoofdlijnen.**

Maak werk van wolfwerende maatregelen en vraag subsidie aan

Of je nu voor of tegen de wolf bent: het nemen van preventieve maatregelen is een must voor houders van landbouwhuisdieren in of nabij een wolvengebied. Wolfwerende afrasteringen houden de wolf op afstand en beperken de schade aan levende have. De provincie biedt een tegemoetkoming in de kosten hiervoor. De **wolvenconsulent** helpt je graag bij de aanvraag van de subsidie.

Schadetegemoetkoming

De provincie Fryslân vergoedt schade door de wolven aan hobby- en bedrijfsmatig gehouden vee. Ook eventuele kosten van de veearts en destructie worden vergoed. De hoogte van de tegemoetkoming hangt af van de taxatiewaarde van je dier(en). Recent is in de **richtlijn voor taxatie bij wolvenschade** door BIJ12 aangepast. Hieronder enkele cijfers over de tegemoetkoming in wolvenschade en de aanvallen en schademeldingen per diersoort. ■

Uitgekeerde tegemoetkoming van wolvenschade in Fryslân	
Jaar	*Bedrag*
2018	€ 5.005
2019	€ 2.571
2020	€ 1.525
2021	€ 4.931
2022 t/m 4 oktober*	€ 39.158

** In de overige maanden zijn ook bewezen wolvenaanvallen geweest op landbouwhuisdieren, maar BIJ12 moet het exacte bedrag nog bepalen.*

Gemelde wolvenschade met werkelijke dader na onderzoek

01.01.22 – 06.04.23

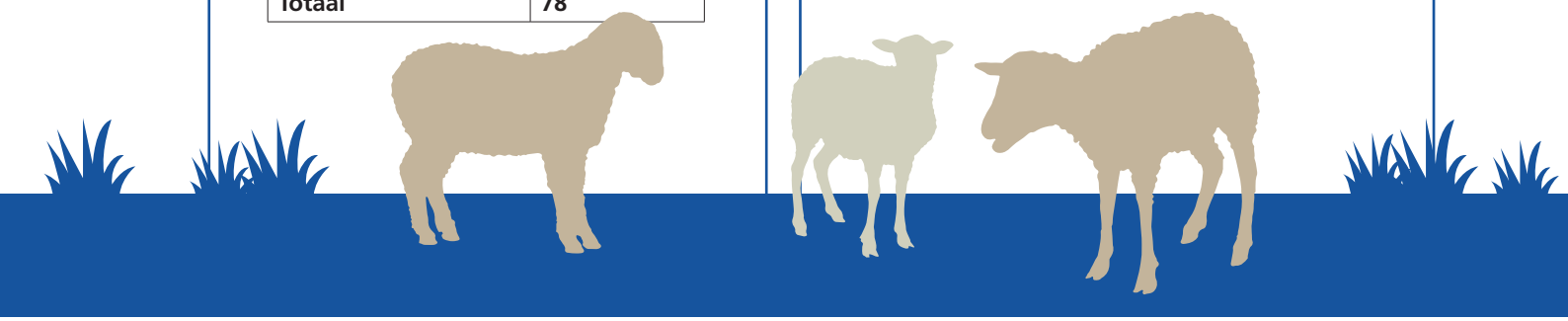
Diersoort	*Aanvallen*
Wolf	48
Vermoedelijk wolf	2
Goudjakhals	3
Hond	9
Vos	2
Diersoort onbekend	3
Geen resultaat	4
Nog niet bekend	7
Totaal	**78**

Soort /aantal slachtoffers

*01.01.22 – 06.04.23**

Prooidier				
	wolf	*hond*	*goudjakhals*	*vos*
Kalf	2	2		2
Koe	1			
Pony (vermoedelijk)	2	1		
Schaap	239	32	5	2

* *Niet meegenomen zijn gewonde of vermiste slachtoffers of wanneer de uitkomst van het DNA-onderzoek nog niet bekend is, geen resultaat geeft of een onbekende diersoort is.*

Maak kennis met de wolvenconsulent

Een subsidie aanvragen is voor de meeste mensen geen dagelijks werk. In maart 2022 is 5.1.2.e gestart als Friese 5.1.2.e Hij geeft dierhouders praktisch en kosteloos advies en helpt hen bij hun aanvragen, zowel op afstand (telefonisch, e-mail) als op locatie. Je kan een afspraak met hem maken via **info@mekelogischbeheer.nl**.

Vorig jaar heeft 5.1.2.e maal advies kunnen geven, waarvan 15 keer op locatie in het veld. De teller staat voor 2023 op 10 adviezen. 5.1.2.e "Veel veehouders zien een opstapje hoger dan 30 cm rond de wei over het hoofd. Als er vlak naast het raster bijvoorbeeld een boomstronk ligt, dan gebruikt een wolf dit om de wei binnen te komen."

5.1.2.e is ook in Drenthe 5.1.2.e en hij ziet provinciale verschillen. "In Drenthe is de subsidie voor andere diersoorten al opengesteld, dat zorgt voor meer adviesaanvragen. Friese veehouders lijken meer terughoudend. Met de-minimis regel is de huidige subsidie voor grote schapenhouders ontoereikend, maar de hobbyhouder kan met de huidige subsidie aardig uit de voeten. Hopelijk kan de grens van maximaal € 20.000 losgelaten worden. Dat verlaagt de drempel om maatregelen te treffen en daarvoor subsidie aan te vragen." ■

vraag hier subsidie aan

VEELGESTELDE VRAGEN

De Gebietskommisje Wolf beantwoordt – in samenspraak met provincie Fryslân – niet alleen vragen van inwoners, veehouders, media of gemeenten, we updaten daarmee ook de **veelgestelde vragen bij BIJ12** en dragen zo bij aan een laagdrempelige en gebruikersvriendelijke kennisbank.

Enkele veelgestelde vragen zijn:

- Zijn wolven gevaarlijk voor mensen/honden/paarden/pony's?
- Kan ik subsidie krijgen voor het nemen van preventieve maatregelen bij paarden?
- Wat moet ik doen als ik een wolf zie?
- Hoe weet ik of en waar er een wolf in Fryslân is?

Je vindt hier de antwoorden

Interprovinciaal Wolvenplan

De situatie rondom de wolf in Nederland is in volle ontwikkeling. Het beleidskader over hoe om te gaan met de wolf is in het **Interprovinciaal Wolvenplan 2019** vastgesteld door de twaalf provincies. Momenteel werken de provincies, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedsel kwaliteit IPO en BIJ12 aan een nieuw interprovinciaal Wolvenplan.

Noordelijke reactie

Het concept is ter reactie bezorgd aan de diverse stakeholders. De Gebietskommisje Wolf nam in oktober 2022 het voortouw in een **noordelijke reactie op het concept wolvenplan**. Daarin formuleren de vertegenwoordigers in de noordelijke gebiedscommissies Fryslân en Drenthe en stakeholders uit Groningen een gezamenlijk advies.

Nieuw wolvenplan komt uiteindelijk pas in 2024

Een geactualiseerd plan voor een conflictarm samenleven van wolf en landbouwhuisdieren kan volgens de Gebietskommisje Wolf niet heel veel langer wachten. Maar naar verwachting wordt het nieuwe interprovinciale wolvenplan pas in 2024 vastgesteld. Vooruitlopend is in april 2023 een addendum toegevoegd aan het huidige wolvenplan. Daarin staan enkele toevoegingen/wijzigingen die inspelen op de actualiteit en die niet kunnen wachten tot het nieuwe wolvenplan er is. Bijvoorbeeld de tegemoetkoming bij wolvenschade, de subsidieregeling en nieuwe interventierichtlijnen (wolf-hond, wolf-mens, gewonde/aangereden wolf en goudjakhals). ■

Blik op de toekomst

Er zijn geen pasklare oplossingen voor de problemen met de wolf. Het is een vraagstuk vol dilemma's. De wetgeving is duidelijk, de wolf is een beschermde diersoort. Daarnaast valt de wolf veelal onbeschermd vee aan en dat creëert begrijpelijkerwijs heel veel onrust. Het beschermen van vee met wolfwerende afrasteringen is binnen de wettelijke en ecologische kaders de beste oplossing.

De wolvencommissie ziet de enorme uitdaging waar professionele schapenhouders voor gesteld worden en **pleit voor praktische oplossingen**, met als uitgangspunt dat de beheerkosten (factor arbeid) van wolfwerende rasters en de kosten als gevolg van directe én indirecte schade worden vergoed. Dat is op dit moment nog niet het geval.

In februari 2023 schreef de provincie Fryslân, samen met Drenthe en Overijssel in navolging van provincie Gelderland een **brief aan de minister** met het verzoek om de beschermingsstatus van de wolf te verlagen. Fryslân, Drenthe en Overijssel willen dat er in Europees verband leefgebieden aangewezen worden voor de wolf.

Met deze gezamenlijke acties is aan de minister duidelijk gemaakt dat de noordelijke provincies worstelen met de aanwezigheid van de wolf en dat zij meer perspectief voor veehouders wensen.

Er wordt een grote discrepantie gevoeld tussen de geboden oplossingen en de gewenste oplossingen. De minister geeft in **haar reactie** aan dat zij niet vooruit wil lopen op de dialoog en het advies dat de Raad voor de Dieraangelegenheden gaat uitbrengen.

De huidige Europese Natuurbeschermingswet gaat op korte termijn niet veranderen op het punt beheer. De wet zegt nu dat wolven alleen maar gedood mogen worden wanneer een populatie in goede staat van instandhouding is. Dat is in Nederland nu nergens het geval.

Vanuit de Gebietskommisje Wolf zetten wij – los van de politiek, vanuit onze verschillende achterbannen – in op het nemen van preventieve maatregelen en het bepleiten van de juiste uitgangspunten daarvoor.
Hierbij ligt onze nadruk op een schadepreventiebeleid dat geworteld is in de praktijk, met als uitgangspunt dat de beheerkosten van wolfwerende rasters en de kosten als gevolg van directe én indirecte schade worden vergoed. Alleen als dit uitgangspunt de basis van de besprekingen vormt, is het doorvoeren van de verschillende andere punten haalbaar.
In het andere geval raken professionele schapenhouders in de knel en is er weinig ruimte om maatregelen door te voeren. ■

Dit onderwerp in het nieuws

Fryslân, Drenthe en Overijssel willen dat er in Europees verband leefgebieden aangewezen worden voor de wolf.

Over de Gebietskommisje Wolf

Tijdslijn

2018
Start van sporadische aanvallen van zwervende wolven op landbouwhuisdieren in Fryslân.

2021
30 maart — Instelling van de Projectgroep Preventie Wolvenschade Fryslân (PPWF).
november — Advies aan Gedeputeerde Staten over omgaan met de wolf in Fryslân.
december — Eerste gevestigde wolf in Zuidoost-Fryslân / Zuidwest-Drenthe.

2022
22 maart — Omvormen van de Projectgroep Preventie Wolvenschade Fryslân tot een gebiedscommissie die maatregelen adviseert om schade door de wolf aan landbouwhuisdieren te voorkomen. Zuidoost-Fryslân werd met enige regelmaat door zwervende wolven bezocht en in de winter van 2021 / 2022 was sprake van definitieve vestiging van twee wolven in de directe omgeving. GS hebben daarom besloten een wolvengebied voor Zuidoost-Fryslân vast te stellen.
maart — Start van de 5.1.2.e 5.1.2.e
12 april — Start van de subsidie voor preventiemaatregelen om schade door de wolf te voorkomen voor schapen- en geitenhouders.
11 juni — Dag van het Schaap
24 juni — Veldbezoek grootschalige schapenbeweidingsbedrijf op grens Flevoland, Fryslân en Overijssel.
oktober — Noordelijke reactie op conceptversie van geactualiseerde interprovinciaal wolvenplan.
oktober / november — Praktijksessies.

2023
20 maart — Informatiebijeenkomst dierenartsen. 25 dierenartsen uit Drenthe en Fryslân kunnen voortaan DNA afnemen bij gewond geraakt vee na vermoedelijke wolvenschade.

Activiteiten in 2022

De commissie heeft in 2022 4 keer vergaderd: op 21 januari, 10 mei, 8 september en 3 november. Daarnaast heeft de commissie diverse deskundigen gehoord en bezoeken afgelegd.

Activiteiten in 2023

Hoewel de opstartfase voorbij is, is het werk van de commissie in Fryslân nog niet gedaan. Met de komst van een wolvenconsulent en investering in communicatie verschuift de rol van de commissie: naast beleidsadvisering speelt meer een meer de aansluiting van maatregelen op de praktijk.

De Gebietskommisje Wolf gaat verder met het doorontwikkelen van schadepreventiemaatregelen, zorgen voor een redelijke vergoeding/subsidie en het bepleiten van wolfwerend beleid dat geënt is op de praktijk. De leden van de GW blijven daarbij het zichtbare aanspreekpunt voor hun achterban.

De inhoud van het addendum bij het Interprovinciaal Wolvenplan en het door de minister van Natuur gevraagd **advies aan de Raad** voor de Dieraangelegenheden over het samenleven van mensen en wolven in Nederland zullen vragen om een Friese doorvertaling. Dit voorjaar zoekt de wolvencommissie de veehouders weer op in de stal. De leden willen graag weer aan tafel om in contact te blijven met wat er speelt. Er staat een bijeenkomst op stapel, daarover binnenkort meer.

Leden

- LTO Noord (vakgroep schapenhouderij);
- Stichting KSG;
- Nederlandse Fokkersvereniging Het Drentse Heideschaap;
- Vereniging van Friese Gemeenten;
- Kollektivenberied Fryslân;
- Terreinbeherende organisaties;
- Een schaapsherder met ervaring met preventieve maatregelen.

TAKEN

- 1. Een schadepreventieplan opstellen
- 2. Gedeputeerde Staten adviseren over:
  - a. beschermingsmaatregelen voor landbouwhuisdieren tegen wolven
  - b. bijzondere gevallen van wolvenschade
  - c. financiering van beschermingsmaatregelen
- 3. Eigenaren van landbouwhuisdieren adviseren over preventie *(waaronder het opstellen van gebiedsgerichte schadepreventieplannen voor aangewezen wolvengebieden)*
- 4. Processen begeleiden om eigenaren van landbouwhuisdieren te informeren en te betrekken bij een gebiedsgericht schadepreventieplan
- 5. Voorlichting geven en communiceren over:
  - a. de waarde en betekenis van de wolf in het Friese ecosysteem
  - b. preventie van wolvenschade
- 6. De gebiedscommissie evalueren en adviseren over de vervolgstappen

Bedroefd hebben wij kennisgenomen van het overlijden van 5.1.2.e *lid van de Gebietskommisje Wolf namens de Vereniging Friese Gemeenten.* 5.1.2.e *'s expertise en inzicht werden door haar collega's in de commissie zeer gewaardeerd. Wij wensen haar familie en dierbaren veel kracht toe.*

From: "Wolvencommissie Drenthe" <wolvencommissie@drenthe.nl>
Sent: Mon, 22 May 2023 16:42:04 +0200
To: "Wolvencommissie Drenthe" <wolvencommissie@drenthe.nl>
Subject: Bijeenkomst 27 mei zaterdag aanstaande

Goedemiddag,

Jij hebt je opgegeven voor de bijeenkomst voor geiten- en schapenhouders aanstaande zaterdag. Dat is mooi want we zijn met een select gezelschap.

Het programma wordt begeleid door 5.1.2.e van de gebiedscommissie in Drenthe. Verder zijn aanwezig 5.1.2.e en 5.1.2.e Zij zijn ook onderdeel van de gebiedscommissie.

Om half 10 heten wij jou van harte welkom met koffie of thee bij 5.1.2.e 5.1.2.e in Ekehaar. We gaan met elkaar in gesprek en er worden door 5.1.2.e rasters geplaatst ter demonstratie. Drenthe krijgt het meeste voor de kiezen als het gaat om de wolf. Alleen samen leren we en kunnen we het hebben over het zoveel mogelijk voorkomen van schade.

Mocht je nog collega's hebben die graag meer willen weten over dit onderwerp, er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. Als ze dan even een mailtje willen sturen naar wolvencommissie@drenthe.nl zou dat top zijn.

Tot zaterdagmorgen in Ekehaar.

Met vriendelijke groet,

Gebiedscommissie Wolf

Wolf
in Drenthe

04-03-2021 12:18 - Berichten en oproepen worden end-to-end versleuteld. Niemand buiten deze chat kan ze lezen of beluisteren, zelfs WhatsApp niet. Tik voor meer informatie.
04-11-2020 12:29 - 5.1.2.e heeft de groep Gebiedscommissie Drenthe gemaakt
04-03-2021 12:18 - 5.1.2.e heeft u toegevoegd
04-03-2021 14:23 - 5.1.2.e wolvencie: Zou de wolf van vorig jaar terug zijn?
04-03-2021 14:51 - 5.1.2.e Het is nu volop dispersie seizoen, dus grote kans dat het een andere zwerver is. Wolven hebben een goed geheugen van gebied waar ze zijn geweest. GW1261M geeft een slechte herinnering aan Drenthe want nergens een vrouwtje te bekennen.
04-03-2021 15:07 - 5.1.2.e wolvencie: Ik herken dat laatste😜
04-03-2021 17:07 - 5.1.2.e Ik kreeg net bericht dat SBB heeft bevestigd dat er weer een wolf in Dremthe loopt.
04-03-2021 17:52 - 5.1.2.e https://www.nu.nl/dieren/6055438/aanvallen-op-schapen-in-buurt-van-brabantse-heusden-werk-van-een-wolf.html
04-03-2021 17:52 - 5.1.2.e Ik heb me in de luren laten leggen. Oude foto.
04-03-2021 17:53 - 5.1.2.e Grappenmaker die visboer.
26-04-2021 18:04 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-04-2021 18:04 - 5.1.2.e Afegelopen zaterdag bij Drijber.
26-04-2021 18:05 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-04-2021 18:05 - 5.1.2.e Schadegeval gemeld bij BIJ12. Staat al op lijst op website.
13-05-2021 09:03 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
13-05-2021 09:06 - 5.1.2.e Er staan nu twee bouwatch camera's en vier wildcams bij schapen in wolfwerende rasters, waar wolf meerdere keren toesloeg. Er is onder schaapherders en organisaties 5000 ingezameld om twee weken te proberen om beelden te krijgen hoe hij dat doet.
13-05-2021 09:11 - 5.1.2.e Intussen worden herders helemaal radeloos omdat niemand iets durft te besluiten en het woord probleemwolf oeverloze discussies uitlokt. Het is de wereld op zijn kop. Deze wolf maakt juist heel duidelijk wat een probleemwolf is en ook dat niet ingrijpen een keuze is voor escalatie en schijt aan draagvlak onder schapenhouders. Er is geen perspectief. Ons belang bestaat niet.
18-05-2021 14:18 - 5.1.2.e Schademeldingen
16/5 Fochteloo
15/5 Peize
13/5 Ureterp
12/5 Jubbega en Oranjewoud
Het lijkt erop dat de wolf nu in de omgeving van noord-west Drenthe loopt. Het is bijna iedere dag raak. Aangezien dit buiten het aangewezen risicogebied is moeten er noodsets ter beschikking worden gesteld. Hoe groot is de vrije voorraad op dit moment?
18-05-2021 17:27 - Staatsbosbeheer: gister bij ons melding bij zeijen. of er schade was trek ik nog na.
27-05-2021 20:38 - 5.1.2.e Het kan nog gekker als alleen een schaap

https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/osnabrueck_emsland/800-Kilo-Kuh-im-Emsland-gerissen-vermutlich-von-Woelfen,wolf4516.html
27-05-2021 20:41 - 5.1.2.e Wolven hangen overdag rond bij parkeerplaats sportzaal. En pakken een zware koe. Uiterste bescherming is uiterst effectief: Wolven wennen gewoon aan mensen.
02-06-2021 09:04 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-06-2021 09:11 - 5.1.2.e Fijn dat serieuze media verhalen maken over Duitsland. Hoor ik daar een herder spreken over schijnoplossingen? En hier in NL wordt ons door deskundigen steeds weer voorgehouden dat het in Dtsl en Zweden goed gaat dankzij wolvenrasters. De Duitse samenleving op het platteland gaat inmiddels kapot aan polarisatie over de wolf. Dat is ook ons voorland.
03-06-2021 10:42 - 5.1.2.e Als leden van de wolvencommissie zijn wij mede-verantwoordelijk dat in Nederland niet die polarisatie ontstaat. Ik zeg nadrukkelijk 'mede' want alleen kunnen we het niet.
19-10-2021 10:55 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-10-2021 10:56 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
19-10-2021 10:56 - 5.1.2.e https://www.destentor.nl/regio/zorgen-over-oprukkende-wolf-na-dodelijke-aanval-op-schaapskudde-in-elspeet-maar-noem-mij-geen-wolvenhater~aa447e73/?utm_source=whatsapp&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web
19-10-2021 10:56 - 5.1.2.e Vereniging schaapskudden uit haar zorgen over oprukkende wolf https://www.omropfryslan.nl/nieuws/1100594-vereniging-schaapskudden-uit-haar-zorgen-over-oprukkende-wolf

21-10-2021 14:16 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-10-2021 14:17 - 5.1.2.e Gisteren eergisteren waarnemingen bij Wapse. Kreeg een boerin aan de lijn die zich beklaagde over begrenzing subsidieregeling Drenthe.
21-10-2021 14:18 - 5.1.2.e Uit omgeving Wapse was dat.
20-11-2021 14:47 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-11-2021 14:47 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-11-2021 14:47 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-11-2021 14:47 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-11-2021 16:19 - Staatsbosbeheer: heeeel jammer dat artikel van t noorden! Net wat NIET de bedoeling was.
20-11-2021 20:03 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/tv/programma/10/Drenthe-Nu/aflevering/67971
20-11-2021 20:05 - 5.1.2.e Eerste nieuws item. Prima middag. Veel belangstelling. Uiteraard ook veel discussie. De aanwezigheid van de wolvencommissie werd gewaardeerd.
20-11-2021 20:05 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-11-2021 20:06 - 5.1.2.e In het donker moest dit foutje er nog worden uitgehaald.
21-11-2021 00:38 - Staatsbosbeheer: Dat is opzich heel fijn! mooi werk. Hoop dat veel houders het gaan toepassen en zich gesteund weten.

Alle publiciteit in de krant over een paartje in DFW is heel wat minder fijn. intern meegegeven info aan de .cie is niet bedoeld als persbericht! Bovendien nadrukkelijk gehad over de framing van gebieden en dat we nog niet weten of t een paartje is. Harde les voor mezelf hoe t werkt als het over wolvengaat.
21-11-2021 09:44 - 5.1.2.e Aan de andere kant. Richting veehouders is het heel belangrijk om zo open mogelijk te zijn. Je kunt met informatie willen wachten tot het zeker is, maar dat kan ook de indruk wekken dat je iets achter houdt. Want intussen doet de tamtam dan al zijn werk....
21-11-2021 10:32 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
28-11-2021 17:18 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
28-11-2021 17:21 - 5.1.2.e Afgelopen nacht 1 soay schaap gepakt in perceel bij Geeuwenbrug waar vorige week de demo is gehouden. Ik ben bij de schade opname geweest. Wolf waarschijnlijk tussen drade door erin gesprongen. Schaap versleept. Waarschijnlijk stroomtik gehad en is toen door het draad van de weidetoegang eruit gevlucht.
28-11-2021 17:48 - 5.1.2.e Oei. Dan doet ie in elk geval ervaring op met stroom.
28-11-2021 17:54 - 5.1.2.e Dat hopen we. De schapen blijven staan.
28-11-2021 17:59 - 5.1.2.e Wel is het beetpatroon geheel anders dan alle andere gevallen. Dus dna onderzoek afwachten voor vergaande conclusies.
28-11-2021 18:01 - 5.1.2.e Alleen bijtwond in 1 oor. Mogelijk gepakt en even geschud. Het is een klein schaapje. We hebben twijfels.
28-11-2021 18:12 - Staatsbosbeheer: 👍 idd ff dna afwachten. staat hier de draad zoals tijdens de demo is getoond? dat zou zuur zijn.
28-11-2021 20:21 - 5.1.2.e Dit is het 5-draads systeem dat tijdens de demo is geplaatst.
28-11-2021 23:18 - Staatsbosbeheer: 😟
30-11-2021 20:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
30-11-2021 20:58 - 5.1.2.e Nieuw uit de doos. Dank, 5.1.2.e voor de bemiddeling.
30-11-2021 21:15 - Staatsbosbeheer: 👍
01-12-2021 08:38 - 5.1.2.e Graag gedaan!
02-12-2021 17:15 - Staatsbosbeheer: krijg geen verbinding meer
02-12-2021 17:16 - Staatsbosbeheer: jullie wel???
02-12-2021 21:20 - 5.1.2.e wolvencie: Contact gehad met Henk Jumelet. Snapt onze overwegingen en is akkoord met oplossing.
02-12-2021 21:29 - Staatsbosbeheer: mooi werk 5.1.2.e ! Blij dat we hier positief op in zetten en provincie dit alles snel ondersteund. Zo vinden we een weg...
02-12-2021 21:32 - 5.1.2.e Ik bel morgen met AB Service wie ik moet hebben voor Drenthe.
02-12-2021 21:35 - Staatsbosbeheer: 👍
02-12-2021 21:48 - 5.1.2.e 👍
03-12-2021 09:31 - 5.1.2.e Hoi 5.1.2.e
We hebben wel een aantal medewerkers die misschien hier wat in kunnen betekenen. Deze wonen tegen Drenthe aan BOIJL. Anders moet je bij Abeos zijn. Deze zitten in Gelderland/Drenthe/Overijssel

03-12-2021 09:33 - 5.1.2.e AB service heeft een aantal medewerkers op 't oog die tussen de melktanden door inzetbaar zijn. Zijn ervaren agrarisch medewerkers die zelf ook n koppeltje schapen houden. Ik zal Abeos ook benaderen voor nog twee, die wat zuidelijker in Drenthe kunnen worden ingezet.
03-12-2021 09:33 - 5.1.2.e Melktijden....
15-12-2021 08:35 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-12-2021 08:36 - 5.1.2.e Ook hier een 'administratief' gevestigde wolf die de zaak in gang zet.
15-12-2021 08:38 - 5.1.2.e https://fryslan.notubiz.nl/modules/1/Ynkommen%20stikken/718228
15-12-2021 16:06 - 5.1.2.e wolvencie: Rapportage Bij12 beschikbaar. Twee wolven rond DFwoud
16-12-2021 11:51 - 5.1.2.e Wolven in Drenthe: knallen of laten schrikken? https://rtvd.nl/dFC3
18-12-2021 16:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-12-2021 16:17 - 5.1.2.e Ja wolf nu dus in Zeeland. Foto is op Schouwen we hebben daar 3 kuddes op grasland boeren in de netten. Locatie foto is op paar honderd meter van een kudde van ons
18-12-2021 16:23 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-12-2021 16:28 - Staatsbosbeheer: wow....
03-01-2022 15:36 - 5.1.2.e Nieuwe schadegevallen 26/12 Wapserveen, 31/12 Wapse, 2/1 Doldersum. Wat waren de afrasteringen?
03-01-2022 15:36 - 5.1.2.e Alle afrasteringen 1 of 2 draadjes; wél steeds voldoende stroom;
3/1 in Vledder bij 5.1.2.e érg vervélend voor hen. Ze hadden gisteren nét de schapen uitgeselecteerd in weiland bij de boerderij en zouden vandaag terug naar 20 ha. 5 draads raster😢
03-01-2022 15:38 - 5.1.2.e Antwoord van 5.1.2.e Na een tijdje rust weer 4 schadegevallen kort achter elkaar.
03-01-2022 15:38 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-01-2022 15:39 - 5.1.2.e Kreeg ik van 5.1.2.e Vanochtend in Wapse.
03-01-2022 17:01 - 5.1.2.e wolvencie: Vond het al erg rustig. De wolven blijven in het Drenthe, want hoorde vanochtend dat er in Friesland geen meldingen zijn.
03-01-2022 17:41 - Staatsbosbeheer: Zal ook eens informeren naar laatste stand waarnemingen!
03-01-2022 17:47 - 5.1.2.e De beste wensen. De wildcamera’s zijn voor de jaarwisseling uitgelezen. Geen bijzonderheden. Enige interessante is dat een das door het raster met draden springt. Goed om te zien dat kleine dieren niet gehinderd worden.
03-01-2022 17:49 - 5.1.2.e Antwoord van 5.1.2.e van de provincie op mijn vraag naar de camerabeelden tot nu toe. Deze week gaat hij weer uitlezen.
05-01-2022 10:59 - 5.1.2.e Ik ga donderdagmiddag drie Abeos-mannen training geven met flexinetten. Iemand ideeën bij welke schapenhouder we dat kunnen doen? Liefst iemand die er zelf ook wat aan heeft.
05-01-2022 14:49 - 5.1.2.e Wordt zaterdagmiddag trouwens.
05-01-2022 14:54 - 5.1.2.e Ik weet niet wie behoefte heeft aan flexinetten.
05-01-2022 15:27 - 5.1.2.e We kunnen aan de slag bij 5.1.2.e uit 5.1.2.e
05-01-2022 15:28 - 5.1.2.e Is nu bezig met vijf draden handmatig te rasteren. Is daarmee veel extra tijd kwijt.
05-01-2022 15:32 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e ! Goede actie. Pers erbij??? voor de PR? ff afstemmen met de prov hierover?
05-01-2022 15:35 - 5.1.2.e Zaterdag niet. Maar we kunnen wel zorgen voor een PB waarin we maandag melden dat het team er is en aan de slag kan. Met een foto van Zaterdag erbij.
05-01-2022 16:03 - 5.1.2.e Zorg ook voor betonijzers voor de hoeken en extra tussenpaaltjes om oneffenheden op te vangen. Zodat volgens de kwaliteitseisen gebouwd kan worden. Ik stuur deze nog rond. 5.1.2.e heeft het concept.
05-01-2022 16:10 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-01-2022 16:22 - 5.1.2.e https://www.veld-post.nl/artikel/444691-twee-wolvenaanvallen-per-dag/?s=09
05-01-2022 16:22 - 5.1.2.e Uiteraard
05-01-2022 19:16 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-01-2022 19:17 - 5.1.2.e Treffend🦊☹️
07-01-2022 12:44 - Staatsbosbeheer: Werd zojuist op de hoogte gebracht dat er in Wapse weer schapen zijn gesneuveld van 5.1.2.e 5.1.2.e op provinciegrond. Vreemde situatie omdat zowel

achter als voor het wolvenraster schapen dood liggen. Raster is niet aangetast. schaap buiten het raster heeft een keelbeet die te klein lijkt voor een wolf volgens 5.1.2.e 5.1.2.e Bewakingshond liep binnen het raster. 5.1.2.e 5.1.2.e is ter plaatse om monsters te nemen. Hopelijk met snelle Dna uitslag, om helderheid te krijgen over deze wel opvallende situatie.
07-01-2022 12:52 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
07-01-2022 12:53 - Staatsbosbeheer: mmm dat is een wel omgebogen raster!
07-01-2022 12:53 - 5.1.2.e Deze kreeg van 5.1.2.e Hij staat overal met z'n neus bovenop en trekt direct zijn conclusies.
07-01-2022 12:54 - 5.1.2.e Er loopt 1 jonge onervaren kbh zonder beschutting.
07-01-2022 12:55 - 5.1.2.e Ik vind het een vreemde situatie.
07-01-2022 12:56 - 5.1.2.e Heb 5.1.2.e geadviseerd om de hond te laten braken.
07-01-2022 13:15 - Staatsbosbeheer: 👍
07-01-2022 13:44 - Staatsbosbeheer: schapen in paniek uitgebroken?
07-01-2022 14:21 - 5.1.2.e Het lijkt er wel op. Uitbreken in paniek is vaker voorgekomen bij deze kudde, voordat de kbh erbij kwam.
07-01-2022 16:46 - Staatsbosbeheer: vraag aan jullie voor kenniskundigen op aspect wolf-mens. stichting Groeneveld (debatcentrum) wil graag dit jaar een discussie-symposium organiseren rond de relatie mens - wolf. Op het scherp van de snede, daarvoor zijn we in t leven geroepen als stichting. Wie raden jullie mij aan om mee te gaan praten om te zien of diegene een waardevolle inbreng wol leveren???
07-01-2022 16:48 - Staatsbosbeheer: namen van echte pro's en contra's zijn welkom, alsook de afstandelijke reflecterende of puur wetenschappelijke mensen.
07-01-2022 17:15 - 5.1.2.e Zal er even over nadenken. Er is in elk geval één naam die me geschikt lijkt en die goed is in debat.
07-01-2022 19:43 - 5.1.2.e Geplaatste speld
5.1.2.e

2e locatie vanmorgen/-middag hemelsbreed plm. 3 km. ten noordoosten van eerste plek vanmorgen.
2 schapen dood búiten wolfwerende flexnetten(1.20 hoog) mét KBH!, 1 schaap dood en verstrikt in flexnet(geëlektrocuteerd) en 1 schaap geëuthanaseerd met o.a. afgebeten lip/neus.
Totaal 4 dood en enkele gewonden
07-01-2022 19:44 - 5.1.2.e Raster + hond hebben vlgs mij hun werk gedaan; alleen dieren die uitgebroken waren zijn gedood + dier in raster geëlektrocuteerd.
07-01-2022 19:45 - 5.1.2.e Bericht van 5.1.2.e over de waarschijnlijke toedracht.
08-01-2022 08:48 - 5.1.2.e Die aanvallen gisteren, welke namen horen daar bij. 5.1.2.e las ik, maar hoe heet die verder. En waar loopt zij normaal met haar kudde? En wie is die ander waar ook een aanval was en waar een dood schaap op de weg lag.
08-01-2022 16:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 16:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 16:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 16:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 16:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 17:46 - 5.1.2.e Goed werk! 👍
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-01-2022 23:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
09-01-2022 16:55 - 5.1.2.e Pas op in het donker, de wolf is niet bang voor mensen', zo waarschuwt een dierenarts de mensen rond Nederweert
5.1.2.e uit Neer luidt de noodklok: de wolf die vlak bij Nederweert leeft, sloeg deze week al vier keer op een bloederige manier toe. Vlak bij huizen en mensen. „Zo kan het niet langer."
5.1.2.e is gefrustreerd en voelt zich machteloos. „Dit is niet meer leuk werken." Vanuit Veterinair Centrum Someren is hij elke dag onderweg om dieren te redden. „En dan worden hoogzwangere schapen op deze manier afgeslacht. Eerder waren het runderen en kalfjes. Dat is onnodig dierenleed."

En niet alleen onnodig, maar volgens 5.1.2.e ook gevaarlijk. Want de wolf komt nu blijkbaar vlak bij huizen van mensen in het buitengebied van Nederweert. Hij heeft vrijdagavond toegeslagen op een paar honderd meter afstand van een boerenerf. „Ik zou daar in het donker niet meer durven wandelen met mijn hond", zegt de 5.1.2.e „Ik geloof niet dat de wolf bang is voor mensen. Niemand heeft nog op ze gejaagd, dus hij heeft geen schroom. Zijn enige vijanden zijn nu water en verkeer."

Vijfhonderd meter

5.1.2.e die vrijdagavond een aantal zwaargewonde schapen moest laten inslapen door 5.1.2.e deed zijn dieren al uit voorzorg 's nachts binnen. Vlak voordat hij om zes uur 's ochtends naar zijn werk ging, liet hij ze buiten. Minuten later was het raak. „En dat al voor de vierde keer deze week, binnen een straal van nog geen vijfhonderd meter. Het gebeurt de laatste tijd steeds vaker, en op korte afstand van elkaar. Door wie word ik vanavond weer gebeld?"

De wolf huist, zoals bekend is, al langer in de bossen rond de dorpen tussen Nederweert en Eindhoven. „Dit speelt al zeker anderhalf jaar. We moeten iets doen. Maar wat? Ik voel me machteloos."

Makkelijke prooi

Wolven jagen in de natuur normaal gesproken op reeën en wilde varkens. Maar natuurlijk is het boerenvee dat daar vlakbij graast, een veel makkelijker prooi. „Ze zijn mak, worden binnen hun omheining nooit opgejaagd en zijn dus niet bedacht op gevaar. Een schaap gaat bij wijze van spreken eerst nog even aan die wolf ruiken voordat het beseft dat er gevaar is." 5.1.2.e vraagt zich af of de natuurgebieden in ons land niet te klein zijn om wolven op een veilige manier in toe te laten. En het frustreert hem dat de politiek al voor wolven heeft gekozen zonder eerst te bedenken wat de gevaren zijn. Ook het doelbewust voeren van wolven lijkt hem geen oplossing. „Ik weet niet of dat kan. Een wolf is een jager en houdt nu eenmaal van vers bloed. Een schaap aan een boom vastbinden lijkt me in onze wereld geen optie."

Stress

Boeren zitten volgens 5.1.2.e niet alleen met schade door afgeslachte dieren, maar ook met vervolgschade. „Deze schaapskudde, die twee dagen opgejaagd is door de wolf, heeft zoveel stress opgelopen dat er binnenkort waarschijnlijk heel veel lammetjes dood geboren zullen worden."

https://m.limburger.nl/cnt/dmf20220108_94983405?fbclid=IwAR1z3cR25bWJ90eYgqSZ2Lv9XO00mK4k77WUnC4blF4dUevX5VpJbo5GcZ0

09-01-2022 16:55 - 5.1.2.e <Media weggelaten>

09-01-2022 17:02 - 5.1.2.e Ik heb vorige week vijf uur vergaderd over de wolf en driekwart van de zaterdag er aan besteedt. Komende week weer twee avonden vergaderen. Er is geen oplossing op korte termijn in zicht. We bieden de Veehouders geen perspectief. En ze worden wel verbaal onder vuur genomen door betweters.

Het feit dat Bij 12 met groot gemak een onderzoeksvoorstel van ons op de lange baan schuift , geeft ook geen vertrouwen. Als de boodschap aan plattelanders blijft: red je er maar mee, wat gaat er dan gebeuren?

Ik maak me grote zorgen en heb ook geen zin meer in nutteloos polderoverleg.

09-01-2022 20:30 - Staatsbosbeheer: had je nog nr nodig? beetje laat van mij ...

09-01-2022 20:30 - Staatsbosbeheer: welke onderzoeksvraag? kunnen we daarin ondersteunen/bijvallen?

09-01-2022 20:33 - Staatsbosbeheer: snap de frustratie. Er worden nu w stappen gezet en veel door jou. ik hoop dat de opgeleide mannen nu klaar zijn voor de job en we snel een consulent hebben...

10-01-2022 07:28 - 5.1.2.e Weet ik inmiddels

10-01-2022 07:28 - 5.1.2.e Dankje. We overleggen vd week hoe we dat verder doen.

10-01-2022 07:46 - 5.1.2.e Ik wil de beoordelingen van de afrasteringen door de schadetaxateur van de schadegevallen 27/11 Diever en 7/1 Wapse opvragen. Tot wie moet ik mij richten?

Ik heb wel verhalen gehoord van 5.1.2.e maar dat zijn geen officiele rapportages.

10-01-2022 08:06 - 5.1.2.e https://www.ad.nl/binnenland/europarlement-bindt-strijd-aan-met-wolf-afschieten-moet-makkelijker-worden~a87e44cc/

10-01-2022 08:08 - 5.1.2.e Mijn vraag hiervoor heeft hier mee te maken.

11-01-2022 08:59 - 5.1.2.e Ik heb net 5.1.2.e gevraagd of de provincie al contact met hem heeft opgenomen. Dit is nog niet gebeurd. Dit is niet correct.

11-01-2022 12:59 - U bent nu beheerder

11-01-2022 13:03 - 5.1.2.e heeft de groep verlaten

11-01-2022 17:39 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>

11-01-2022 17:42 - Staatsbosbeheer: Geen idee wie achter deze persberichten zit... maar wij hebben al enige tijd niks op de camera staan... De vestiging in DFW kunnen we dus echt niet onderschrijven vanuit SBB. Enig idee wie ik hier op kan benaderen?
11-01-2022 17:44 - Staatsbosbeheer: De extra camera's zijn echt nodig om een beter beeld te krijgen waar hij zij of beiden zich ophouden
11-01-2022 17:50 - Staatsbosbeheer: los van de schades..
11-01-2022 18:23 - 5.1.2.e Ik kan je bericht niet helemaal plaatsen... ik las het bericht op je foto en kom niks tegen over extra camera's. Wel die stellige mededeling....'is gevestigd....' Doel je daar op?
11-01-2022 19:00 - 5.1.2.e De laatste BIJ12 tussenrapportage suggereert dat er paarvorming is. Zo is het in de media overgenomen. SBB heeft nergens gecommuniceerd over de laatste camerabeelden die vestiging niet zouden onderschrijven.
11-01-2022 19:00 - 5.1.2.e Aanvullend op het bovenstaande kan aangegeven worden dat in november twee wolven gezamenlijk op camerabeeld zijn vastgelegd in de regio Zuidwest-Drenthe. Het is aannemelijk dat het hier gaat om de wolven die hier actief zijn (GW2090f en GW2397m). In de komende maanden zal moeten blijken of er sprake is van paarvorming
12-01-2022 14:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
12-01-2022 14:09 - 5.1.2.e Het moet echt een keer ophouden met die door BIJ12 de wereld in geholpen leugen over 4000 tot 12000 schapen dood door honden. Het wordt nergens verantwoord hoe ze daar aan komen.
12-01-2022 15:32 - 5.1.2.e Er is een aantal jaar geleden een onderzoekje geweest waarop werd aan schapenhouders werd gevraagd naar een schatting hoeveel schade je van honden had. Op basis daarvan is weer een schatting gemaakt met deze cijfers tot gevolg. Die iedere keer als harde data uit de hoge hoed komt en voor feit wordt aangenomen. Echt heel slecht maar het komt ze bij de diverse verenigingen zo goed uit
12-01-2022 15:32 - 5.1.2.e Uit de herdersapp
12-01-2022 15:32 - 5.1.2.e Klopt. We hebben de ellende over onszelf afgeroepen. Met wijze wolvencommissie met de meest absurde aannames en oplossingen die de hele schapensector de nek omdraaien. Alsof de wolf weet wat het verschil tussen natuur- en cultuurlandschap is. Mijn schapen konden de wolf dat niet duidelijk maken. Het afrasteren van ons landschap gaat tegen alle natuurverbindingen in. De reeën en hazen hebben al een actiegroep opgericht. Wordt vervolgd.
12-01-2022 15:32 - 5.1.2.e En deze volgt daar op.
14-01-2022 09:32 - 5.1.2.e Ik maak vanmorgen een concept persbericht over het ondersteunersteam voor wolvenrasters. Wie moet ik benaderen bij de provincie voor de verzending (namens gebiedscie)
14-01-2022 10:19 - 5.1.2.e wolvencie: Hallo 5.1.2.e

Bel 5.1.2.e maar even. Zij moet ke wl verder kunnen brengen.
14-01-2022 14:33 - 5.1.2.e Zie concept pb in mail
19-01-2022 10:59 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-01-2022 16:17 - 5.1.2.e Hoe laat vergaderen we?
19-01-2022 16:24 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-01-2022 16:10 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-01-2022 16:11 - 5.1.2.e Bij 5.1.2.e Hij wil zekerheid en heeft zelf die hoge paaltjes met draad er nog bij gezet
20-01-2022 16:11 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-01-2022 16:27 - 5.1.2.e Wat staat er op de achtergrond voor de bosrand langs? Daar zie ik geen netten.
20-01-2022 16:49 - 5.1.2.e De helft is flexinetten met een draad erboven en de andere helft is zijn eigen systeem met vijf draden, hoogste 1,20m
20-01-2022 17:48 - Staatsbosbeheer: 👍 mooi werk 5.1.2.e Extra hoge paaltjes goed idee, wel weer werk...
20-01-2022 17:50 - Staatsbosbeheer: zou dat met 90cm ook goed idee zijn? extra draad erboven? is dat makkelijker dan 120 neerzetten?
20-01-2022 21:25 - 5.1.2.e Dat is ook het idee van het voorgestelde onderzoek naar innovatieve rasters. Werk is lichter dan met 1.20 m netten. Eerste stap zou zijn, norm naar 90 cm. En als dat niet aldoende (meer) is, naar 120, bijv door bijzetten van een hoge draad.
20-01-2022 21:26 - 5.1.2.e Bij 5.1.2.e vind ik het wel opvallend dat hij niet op die 90 cm vertrouwt, maar voor de zekerheid toch die draad erboven zet.
21-01-2022 10:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 10:34 - 5.1.2.e Vanmorgen.

En meteen om half tien het bericht dat 5.1.2.e weer een aanval heeft. Zesde keer bij hem. Hij gebruikt al hoge rasters. Dus, ik ga even kijken.
21-01-2022 10:40 - 5.1.2.e Kreeg net ook een bericht van 5.1.2.e Goed dat je gaat kijken. Ben benieuwd naar de beoordeling van de afrastering.
21-01-2022 10:41 - 5.1.2.e Volgende week brengt de gedeputeerde daar een werkbezoek.....
21-01-2022 10:54 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e goed interview. Zeer vervelend voor 5.1.2.e
21-01-2022 12:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2022 12:10 - 5.1.2.e Ook een kanaal van 8 meter breed, waar geen raster bij staat. En een slootovergang, waar de wolf door de sloot kan kruipen.
21-01-2022 12:11 - 5.1.2.e Dat zou samen nog drie kwartier extra werk zijn om dat te fixen.
21-01-2022 13:26 - 5.1.2.e Zo jammer!
21-01-2022 13:27 - 5.1.2.e Heb je nog een foto van het kanaal?
21-01-2022 13:31 - 5.1.2.e Geen foto van. Maar je kunt het op G maps wel zien. Perceel recht achter de boerderij van 5.1.2.e
21-01-2022 13:33 - 5.1.2.e Wat is het adres? Communicatie in de juiste context is nu heel belangrijk. Anders gaat het verhaal in de wereld dat een wolfwerende afrasrering is overwonnen.
21-01-2022 13:42 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/177428/Opnieuw-dode-schapen-ondanks-wolfwerend-hek
21-01-2022 13:43 - 5.1.2.e 5.1.2.e heeft het al op RTV Drenthe gekregen.
5.1.2.e — 5.1.2.e D'r rest in de politiek houdt zich op de vlakte. Waar is het CDA? Ik denk dat we figuren als 5.1.2.e nodig hebben voor beweging in de politiek en op het provinciehuis.
21-01-2022 17:48 - 5.1.2.e En we hebben figuren als 5.1.2.e en 5.1.2.e nodig voor beweging bij schapenhouders.
21-01-2022 17:48 - 5.1.2.e Ik stuur iets door van 5.1.2.e
21-01-2022 17:48 - 5.1.2.e Alleen achter bij de Vledder aa had ik maar 2 draadjes staan, stille hoop dat hij daar door gegaan is en niet door de hoge draden. Op andere plekken gaat het namelijk nog steeds zo goed met die hoge draden
21-01-2022 17:48 - 5.1.2.e Toch blijf ik van menig dat we moeten afrasteren met de normen van bij 12 ook al heb ik mijn twijfels er ook over
21-01-2022 17:49 - 5.1.2.e Het is de enige manier om aan te tonen dat we er alles aan gedaan hebben en dat het probleem zo niet oplost
21-01-2022 17:49 - 5.1.2.e Stoppen is het makkelijkst maar daar denk ik nog niet aan
21-01-2022 17:49 - 5.1.2.e Zie je?
21-01-2022 17:50 - 5.1.2.e Concrete en praktische hulp en tussen deze mensen gaan staan is mijn devies.
21-01-2022 17:51 - 5.1.2.e 5.1.2.e verspreidt willens en wetens desinformatie. Hij heeft nog steeds een filmpje op twitter staan waarin hij beweert dat alles in het wolfwerende hek staat. Ik heb hem daarop gewezen. Als we het van zulke politici moeten hebben dan komen we nergens.
21-01-2022 17:53 - 5.1.2.e Respect voor de reactie van 5.1.2.e Ondanks wat hij weer heeft meegemaakt.
21-01-2022 17:53 - 5.1.2.e Als Jumelet visie toonde en ballen had was dit geluid er niet eens. Hij heeft al drie jaar de kans gehad.
21-01-2022 17:53 - 5.1.2.e Precies
21-01-2022 20:04 - Staatsbosbeheer: 👍 Zeker. Hek ziet er ook goed uit. Maar gaten in de afsluiting zijn dus dodelijk..... Wat een strop!!!
24-01-2022 12:27 - 5.1.2.e wolvencie: Contact gehad met 5.1.2.e Probleem met 5.1.2.e zou opgelost zijn. Zo niet, dan kon ik contact met hem opnemen. 5.1.2.e kun jij 5.1.2.e bellen of dit correct is?
24-01-2022 12:45 - 5.1.2.e Ik heb nog niets gehoord. Vandaag even afwachten??
24-01-2022 12:46 - 5.1.2.e Reactie van 5.1.2.e

24-01-2022 19:45 - 5.1.2.e Heel wat bel uurtjes later... gallagher systeem wordt niet geadviseerd nog teveel kinderziektes. Rappa is volgens 5.1.2.e het beste maar zeer lange levertijd/voorlopig niet op voorraad. Toen kwam ik uit bij 5.1.2.e die adviseerde zelf wat te ontwikkelen omdat er anders niks is in omloop, daar is ook dan de subsidie op aan te vragen
24-01-2022 19:47 - 5.1.2.e Dit schrijft 5.1.2.e mij, uit Nijeveen. Hij overweegt met een autowinder aan de gang te gaan. Ik vrees dat het zelf ontwikkelen van zo'n ding veel tijd vergt en met kinderziektes gepaard gaat.
24-01-2022 19:49 - 5.1.2.e 5.1.2.e is daar ook mee bezig. Draad van meerdere haspels afrollen lukt wel, maar oprollen zonder problemen is technisch lastiger.
24-01-2022 20:44 - 5.1.2.e Het gesprek met 5.1.2.e ging iets anders. Hij vertelde mij dat hij aan het experimenteren is. Ik heb hem aangeraden om contact te zoeken met 5.1.2.e 5.1.2.e die met hetzelfde bezig is. De subsidie is niet voor een bepaald merk, het mag ook zelfbouw zijn.
24-01-2022 20:46 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
24-01-2022 20:47 - 5.1.2.e Dit is model '5.1.2.e'.
24-01-2022 20:48 - 5.1.2.e Meerdere schapenhouders uit de omgeving hebben belangstelling getoond.
25-01-2022 16:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
25-01-2022 16:28 - 5.1.2.e Het begin is er alleen nog wat kleine dingen aanpassen
25-01-2022 16:29 - 5.1.2.e Vandaag heeft 5.1.2.e het oprollen getest.
25-01-2022 21:27 - 5.1.2.e 💪
27-01-2022 10:17 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
27-01-2022 10:17 - 5.1.2.e In VI vandaag.
27-01-2022 10:17 - 5.1.2.e Gisteren
27-01-2022 10:22 - 5.1.2.e 5.1.2.e cs laten weer voorkomen dat ze het zo goed voor hebben met de veehouders, maar ze zien het allemaal veel te simpel. En elke keer weer dat rotverhaal over hondenschade (5.1.2.e begint er deze keer gelukkig niet over). Ze liegen er op los en het is dus niet verbazend dat er een anti-wolf campagne komt.
27-01-2022 10:23 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
27-01-2022 19:48 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
27-01-2022 19:57 - 5.1.2.e Eindelijk een goed stuk hierover. Wat mij betreft gaan BIJ12 en Natuurmonumenten dit luid en duidelijk rechtzetten.
27-01-2022 19:58 - 5.1.2.e Dat heb je mooi verwoord, 5.1.2.e Blij mee. Komt dit zo in de krant of moet dat nog?
27-01-2022 19:58 - 5.1.2.e https://www.destentor.nl/veluwe/doden-honden-echt-veel-meer-schapen-dan-wolven-zoals-ecologen-beweren-gegoochel-met-statistieken~ad54bc43/
27-01-2022 20:09 - 5.1.2.e 👍
02-02-2022 07:42 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/177781/Drentse-wolf-niet-zomaar-probleemwolf-te-noemen
02-02-2022 07:44 - 5.1.2.e Mijn opmerking over het ramptoerist statenlid 5.1.2.e is eruit geknipt.
03-02-2022 07:27 - 5.1.2.e wolvencie: https://www.hogeveluwe.nl/nl/nieuws/2022-02-02-de-hoge-veluwe-kraakt-onderzoeksrapport-de-wolf-terug-in-nederland
03-02-2022 07:36 - 5.1.2.e Dat hondenschade verhaal is inderdaad eem misser in de factfinding study. Zie bericht hiervoor. Op het totaal is het echter van ondergeschikt belang. Het is alleen een propaganda dingetje. In een poging het rapport in discrediet te brengen wordt het nu uitvergrootven als groot nieuws gebracht. Je kan 5.1.2.e zien als een grote dierhouder (m.n. moeflons) die last van wolven heeft en daarom de wolven weg wil hebben.
03-02-2022 07:38 - 5.1.2.e Elders op de Veluwe worden heidevelden en stuifzanden met schaapskuddes in stand gehouden. Dat zou 5.1.2.e ook kunnen doen.
03-02-2022 07:40 - 5.1.2.e Die studie gast op nog veel meer punten mank. Het is gewoon geen onafhankelijk wetenschappelijk stuk. 5.1.2.e is zelf deel van de prowolf propaganda.
03-02-2022 07:41 - 5.1.2.e wolvencie: Jullie zijn er ook vroeg bij😬
03-02-2022 07:43 - 5.1.2.e Goedemorgen 5.1.2.e 😉
03-02-2022 07:43 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
03-02-2022 12:57 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/177819/Herder-5.1.2.e Wolfwerende-maatregelen-zijn-niet-eenvoudig
03-02-2022 12:57 - 5.1.2.e Twee wolven op camera bij 5.1.2.e

04-02-2022 15:06 - Staatsbosbeheer: Hoor van de boswachter dat ze het duo om de 3 dagen nu voor het raster zien.... er begint zich een patroon af te teken. Maar kennelijk houden de rasters het goed, als er geen zwakke plekken in zitten.
04-02-2022 15:30 - 5.1.2.e Hopelijk laten de schapen zich door gewenning niet meer in paniek jagen.
04-02-2022 17:36 - Staatsbosbeheer: ja dat hoop ik ook. leren van 2 kanten...
05-02-2022 11:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:26 - 5.1.2.e Waar komt dat verhaal vandaan dat je volgens de arbowet niet met 120 cm netten mag werken? Algemeen houdt men een maximum tilgewicht van 23 kg aan. 4 netten 90 cm van 6,1 kg = 24,4 kg is dus verboden. 2 netten 120 cm van 7,6 kg = 15,2 kg is wel toegestaan. Je moet dan wel extra lopen, maar dat is niet verboden. Bron gewichten Voss.farming, Agrishop
05-02-2022 11:33 - 5.1.2.e Waar gaat het nou om in deze reactie, vraag ik mij af. Deze mensen zien het perspectief van hun familiebedrijf, hun levenswijze, hun verdienste door de komst van de wolf verdwijnen, weten even niet meer hoe het moet. Het vee verdwijnt gewoon uit de wei en de overheid doet niks, kan niks en komt met alles te laat in beweging. Daar moet het over gaan en niet over dit geneuzel. En daar ging het vorige week gelukkig ook over.
05-02-2022 11:34 - 5.1.2.e 5.1.2.e heeft vijf aanvallen gehad en ziet nog geen taxatieverslagen en betalingen van BIJ12.
05-02-2022 11:36 - 5.1.2.e Bij anderen hetzelfde verhaal. Subsidieaanvragen zijn lastig en de provincie belt ze niet terug als ze daar vragen neerleggen. Jumelet zei in onze online bijeenkomst 'bewaar de bonnen en vraag subsidie aan, het wordt snel geregeld.'
05-02-2022 11:36 - 5.1.2.e Daar werd hij vorige week dus ook op aangevallen. Hij zal er achteraan. Goed als we dat stroomlijnen.
05-02-2022 11:40 - 5.1.2.e Jumelet zal zich ook inzetten om een delegatie van de vaste kamercie Landbouw van de tweede kamer naar Drenthe te krijgen. Hij onderkend in elk geval dat het beschermingsniveau te hoog is en juridische mogelijkheden voor beheer ontbreken. Zoet ook in dat er te weinig wildaanbod is en de druk op het vee dus enorm hoog is. En heeft moeite met het eenzijdige wolfpromotieverhaal van Natuurmonumenten. Spreekt ze daarop aan.
Althans, dat heeft hij vorige week gezegd.
05-02-2022 11:40 - 5.1.2.e Je kan mij niet verwijten dat ik me niet inleef in deze schapenhouders en niets voor ze doe. Alleen dit punt wekte een vraag bij mij op. Het zou ook betekenen dat het rasterteam een werkverbod heeft.
05-02-2022 11:42 - 5.1.2.e Ik weet niet of het ergens gezegd is, er zingen wel meer verhalen rond die we met een korrel zout moeten nemen.
05-02-2022 11:44 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-02-2022 11:47 - 5.1.2.e Alle respect, werd er alleen n beetje korzelig van.
05-02-2022 15:14 - 5.1.2.e 'Te weinig oog voor de belangen van schapenboeren' #rtvdrenthe

https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/177886/Te-weinig-oog-voor-de-belangen-van-schapenboeren
09-02-2022 19:02 - 5.1.2.e 5.1.2.e vcf (bestand bijgevoegd)
09-02-2022 19:07 - 5.1.2.e Vanmiddag hebben Henk Jumelet, 5.1.2.e en 5.1.2.e gesproken met 5.1.2.e Hij kan aan de slag als 5.1.2.e en gaat zich vanaf nu inwerken. Hij maakt een afspraak met 5.1.2.e om een dag mee te gaan in Gelderland. Op 21/2 komt hij bij mij langs om naar vaste afrasteringen te bekijken. Kan een beheeder 5.1.2.e toevoegen aan deze groep?
09-02-2022 19:51 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
09-02-2022 20:16 - Staatsbosbeheer: Heel fijn!!! Dank voor alle inspanningen. Nu hopen dat t goed gaat werken.
10-02-2022 19:43 - 5.1.2.e
https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=4289736171126205&id=100002695926555&sfnsn=mo
10-02-2022 19:44 - 5.1.2.e Nog even, 5.1.2.e Dan heb je ze in je achtertuin🦊
10-02-2022 19:55 - 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e zijn beheerder...
10-02-2022 19:57 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e heb al een nachtcamera gekocht!
10-02-2022 22:09 - U hebt 5.1.2.e toegevoegd
10-02-2022 22:10 - Staatsbosbeheer: Welkom in de groep 5.1.2.e ! Fijn dat je er bent.

11-02-2022 08:04 - 5.1.2.e Fijn dat ik er deel vanuit mag maken. We gaan er een vruchtbare samenwerking van maken
11-02-2022 10:20 - Staatsbosbeheer: 👍
15-02-2022 14:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 14:59 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 14:59 - 5.1.2.e Wederom is 5.1.2.e de klos. En hij heeft al geleerd van eerdere ervaringen en zijn rasters verbeterd.
15-02-2022 15:00 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 15:00 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 15:01 - 5.1.2.e 5.1.2.e denkt nu dat de wolf in dat hoekje op eerste foto er doorheen sprong.
15-02-2022 15:06 - 5.1.2.e Gaat om percelen aan vledderlanden, die tot de Aa lopen. Als je de kaart erbij pakt, ga je denken dat die wolven daar eerder vanuit Holtingerveld naartoe komen, dan uit DF wold.
15-02-2022 15:07 - 5.1.2.e Met al die camera's bij SBB, zou daar toch al n beetje beeld van moeten zijn?
15-02-2022 15:07 - 5.1.2.e Bij 5.1.2.e is het de zesde keer, als ik het wel heb.
15-02-2022 15:18 - 5.1.2.e wolvencie: Wat waardeloos voor hem!!
15-02-2022 15:20 - 5.1.2.e Afrastering bij Geeuwenbrug moet worden weggehaald. 5.1.2.e kan jij de rasterjongens opdracht geven de boel op te ruimen. Ze mogen vanwege het natte land niet met een trekker of quad het land op. Zelf zit ik t.m. donderdag in Oostenrijk. Voordat ze aan de gang gaan melden bij de terreineigenaar. Ik stuur je contactgegevens.
15-02-2022 15:22 - 5.1.2.e Dat regel ik wel met 5.1.2.e
15-02-2022 16:27 - 5.1.2.e Heb nu alles binnen
15-02-2022 16:27 - 5.1.2.e ....zegt 5.1.2.e
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e Ik loop nu op de locatie waar vannacht schapen gepakt zijn. Staat inderdaad niets meer.
Ik had gister willen afspreken met 5.1.2.e om te leren van zijn raster.
Zojuist op een andere locatie in de buurt geweest .Daar de volgende foto's gemaakt.
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 16:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 16:55 - 5.1.2.e Op de onderste draden staat meestal 3,5 boven tussen de 0,7 en 1,2
15-02-2022 16:55 - 5.1.2.e Volgens 5.1.2.e zijn dat dieren van 5.1.2.e
15-02-2022 16:56 - 5.1.2.e Heeft hij z'n raster dan ook al weg?
15-02-2022 16:56 - 5.1.2.e 5.1.2.e bedoel ik.
15-02-2022 17:36 - 5.1.2.e Raster staat nog
15-02-2022 17:37 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2022 17:37 - 5.1.2.e Jammer, te weinig
15-02-2022 17:40 - 5.1.2.e Heb je dat rondom bekeken? Ik vond de vorige keer dat hij het knap had neergezet, behalve dan een oversteek over n slootje en 800 mtr langs het kanaal niet gedaan. Daar heeft hij nu verbetering in gebracht.
15-02-2022 17:49 - 5.1.2.e Ja, ik ben rond geweest. Hij geeft toe dat het niet is zoals geadviseerd. Maar het houd voor hem een keer op hoeveel tijd hij besteed aan weren van de wolf
15-02-2022 19:36 - 5.1.2.e Boven staande tekst gaat over 5.1.2.e
16-02-2022 07:47 - 5.1.2.e Gister heb ik bij 5.1.2.e slechts een deel van het raster bekeken. Het lag voor een deel tegen de vlakte, er viel geen spanning te controleren en ik kon nog net met licht bij 5.1.2.e zijn schapen met 5.1.2.e praten. Wanneer ik nu de doorgestuurde foto's bekijk valt me op dat het raster tot aan de sloot staat. Kan de wolf naar de schapen gezwommen zijn en zonder confrontatie met stroom de wei in zijn gekomen?
16-02-2022 07:48 - 5.1.2.e Deze foto
16-02-2022 07:54 - 5.1.2.e Dat lijkt zo. Ik heb er ook naar zitten turen. Hij heeft vanaf die hoek langs het water een flexinet staan. De zwarte horizontale draden zie je op de foto bijna niet.
16-02-2022 07:55 - 5.1.2.e Als je de foto uitvergroot zie je het beter.
16-02-2022 07:55 - 5.1.2.e Dankjewel. Nu zie ik het inderdaad
16-02-2022 08:12 - 5.1.2.e 5.1.2.e had nogal wat opmerkingen.
Uitbetaling van raster en gedode schapen duurt langer dan 10 weken, veel te lang.

Een klok om spanning 4,5 op 10 km draad te zetten kost 1500 euro en wordt niet vergoed. Verwerping ed na een aanval wordt niet vergoed.
Hij is veel meer tijd kwijt aan de schapen nuhijtegendewolf moet beschermen. Dat wordt niet vergoed.
Hij gaat de dieren niet in kleinere stukken zetten met een deugdelijk raster omdat hij dan nog meer tijd kwijt is.
Het heeft geen zin om 4,5 op de bovenste draden te hebben omdat een overspringend dier geen aarde maakt en derhalve geen schok krijgt.
Een wolf spingt er volgens hem snel tussen door en krijgt dus geen schok.
Mensen in dienst van de provincie mogen arbo technich geen hoge flexinetten zetten omdat lopen door het land met zo'n net te zwaar is.
Hij gaat zijn schapen binnen laten aflammeren en verkoopt de lammeren meteen om predatie schade te voorkomen
Zijn terug kerende opmerking was dat hij er anders voor kiest om de schapen te verkopen, er mee te stoppen.
16-02-2022 08:15 - 5.1.2.e Dat is een notedop het probleem. Met wolven in de buurt zien schapenhouders het perspectief in rook opgaan. Schapen gaan naar binnen, of ze stoppen ermee.
16-02-2022 08:16 - 5.1.2.e Tja, het is een oplossing maar zeker niet de bedoeling.
16-02-2022 08:18 - 5.1.2.e Alleen rasters subsidiëren is geen oplossing. Er moet arbeidsvergoeding bij en veel tamtam met voorlichting en demo's. En het overdrukventiel: als wolven schapen blijven pakken, dan slim verjagen of uiteindelijk schieten.
16-02-2022 08:18 - 5.1.2.e Ik zou graag een overzicht willen hebben van aan wie in Drenthe subsidie is verstrekt voor wolfwerend raster zodat ik langs kan gaan om te bekijken hoe het staat. Wie kan mij zo'n overzicht geven?
16-02-2022 08:19 - 5.1.2.e 5.1.2.e dacht ik. Althans, met haar hulp voor contact met de afdeling subsidieverlening.
16-02-2022 08:21 - 5.1.2.e Dank, ga ik vragen
16-02-2022 08:28 - 5.1.2.e College heeft gister besloten wolfwerende hekken bestaande uit palen gaas draad en flexinet met een maximale hoogte van 1.20 m te gedogen
16-02-2022 08:29 - 5.1.2.e Bericht van 5.1.2.e ambtenaar 5.1.2.e van gemeente Westerveld. Er hoeft dus geen omgevingsvergunning te worden aangevraagd.
16-02-2022 08:29 - 5.1.2.e Mooi
16-02-2022 09:27 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
16-02-2022 14:20 - Staatsbosbeheer: 👍
16-02-2022 14:21 - Staatsbosbeheer: nu hopen dat dit hoog genoeg is. Camerabeelden lijken essentieel te worden om de tactiek van ze te doorgronden
16-02-2022 14:23 - Staatsbosbeheer: wolven zijn uitstekende zwemmers, dus zeker niet ondenkbaar
16-02-2022 14:24 - 5.1.2.e Aan die kant stond ook raster. Niet duidelijk maar dankzij opmerking van 5.1.2.e wel zichtbaar op de foto
16-02-2022 15:15 - 5.1.2.e
https://m.facebook.com/5.1.2.e

5.1.2.e op Facebook over de 7e aanval..
16-02-2022 15:18 - 5.1.2.e Het gaat echt de verkeerde kant op. Eerst gaan de schapen op stal, of weg. Daarna is ook weidegang met koeien in gevaar.
17-02-2022 07:42 - 5.1.2.e Volgens de taxateur die het DNA bij het schaap 5.1.2.e dinsdag heeft afgenomen, zaten er een aantal zwakke plekken in het raster. "Voornamelijk de onderste draad was niet overal wolfwerend. Ook niet alle paaltjes stonden allemaal recht in de grond, waarschijnlijk vanwege de storm/harde wind, wat ten koste gaat van hoe strak de draden staan. Dat kan een oorzaak zijn dat niet alle draden wolfwerend waren", zo staat in het taxatierapport.
17-02-2022 07:44 - 5.1.2.e Dit staat op RTV Drenthe. Ik heb al zo vaak gevraagd om inzage in de beoordeling van de afrastering. Nooit gekregen. Kennelijk moet de wolvencommissie dit via de pers vernemen.
19-02-2022 09:26 - Staatsbosbeheer: absoluut niet fraai. Wellicht goed om binnenkort weer even te overleggen?
19-02-2022 09:29 - Staatsbosbeheer: U hebt dit bericht verwijderd
19-02-2022 09:31 - Staatsbosbeheer: wat wel positief nieuws is dat 5.1.2.e de (voorlopige) aanbesteding voor gescheperde kuddes heeft gewonnen voor DFW. komende 5 jaar weer zeker van haar kunde, honden en haar kennis en houding rond omgang wolf en publiek.

19-02-2022 09:55 - Staatsbosbeheer: we hebben vanuit SBB dit aangekaart bij 5.1.2.e overigens. Maar lijn moet echt anders!
19-02-2022 11:21 - 5.1.2.e Het wolvenmeldpunt staat hier buiten. Het gaat om het schadeafhandelingsdeel van BIJ12. Ik heb dit aangekaard bij 5.1.2.e van BIJ12. Hij zou gisteren mij hierover terugbellen. Is niet gebeurd.
19-02-2022 14:11 - Staatsbosbeheer: ja aan 5.1.2.e gevraagd dit bij Bij 12 te agenderen. maar ga maandag andere opties nog na. sowieso goed om het vanuit wolvencie en prov. te agenderen.
21-02-2022 19:32 - 5.1.2.e Vandaag heb ik een mailtje ontvangen van 5.1.2.e uit Annen hij is bezig met subsidie aanvragen voor wolfwerend raster maar weet niet of hij oude rasters op zal ruimen ed.
Ik heb hem gebeld en ga morgen middag langs. Mijn eerste klant!
21-02-2022 19:39 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
23-02-2022 14:07 - 5.1.2.e Even nieuwsgierig, zijn dr al gedupeerden waar de wolf is geweest,die al schadevergoeding hebben gekregen, heb wolf eind oktober op bezoek gehad, alles is geregeld,maar daar blijft het tot nu toe bij.
23-02-2022 14:07 - 5.1.2.e 5.1.2.e ik heb afgelopen jaar in mei 1 op bezoek gehad 3 schapen slachtoffer dit is in december pas uit betaald
24-02-2022 12:31 - 5.1.2.e Zojuist heb ik gesproken met 5.1.2.e 700 schapen, Nijeveen. Zeer betrokken, grote bereidheid om zijn dieren te beschermen. Kosten Rappa systeem voor hem 45.000. Graag plafond bedrag omhoog. Hij wil graag zijn dieren op korte termijn beschermen maar kan een dergelijk bedrag niet voorschieten. Hoe kunnen wij hem helpen?
04-03-2022 12:45 - Staatsbosbeheer: Collega's, 5.1.2.e was hier: in de schapenweide van het Drentse Landschap, BWR, zijn vier schapen doodgebeten. Veearts en Bij12 zijn erbij geweest voor monsters. Het lijkt op een wolfincident, maar at moet nog uit het onderzoek blijken. Zijn jullie even op de hoogte. Gr 5.1.2.e
04-03-2022 12:46 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e ik krijg dit bericht binnen. Bij jou ook al bekend?
04-03-2022 12:46 - Staatsbosbeheer: Bericht 5.1.2.e Dwingelderveld. 5.1.2.e is de schapenboer.
04-03-2022 16:15 - 5.1.2.e Nee, niet bekend bij mij. Heb ook nog geen contact gekregen met 5.1.2.e
04-03-2022 16:15 - 5.1.2.e Dankjewel
05-03-2022 09:43 - 5.1.2.e Lang gepraat met 5.1.2.e 5.1.2.e Hij gaat ons niet op de hoogte houden van vermoedelijke wolven kills tenzij hij daar formeel opdracht voor krijgt. Helaas.
05-03-2022 09:44 - 5.1.2.e Die schapen gister stonden achter 2 draadjes
05-03-2022 10:27 - 5.1.2.e Volgens verwachting. Ik ga nu proberen voor elkaar te krijgen dat BIJ12 die formele opdracht geeft. Mogelijk moet dat via het LOW, wat enige tijd gaat duren. Alles loopt heel stroperig.
06-03-2022 16:19 - Staatsbosbeheer: Tja, snap de formele kant maar practisch is t niet. Inderdaad nu via Bij12 officieel proberen in te regelen eventueel via prov
06-03-2022 16:20 - Staatsbosbeheer: prov kan verzoek indienen?
06-03-2022 16:41 - 5.1.2.e In de buurt van een Belgische kennis van mij (omgeving Mechelen) zijn vannacht bij een melkveehouder met 180 melkkoeien 4 wolven in de afkalfstal geweest en hebben met z'n vieren 4 hoogdrachtige koeien aangevallen. 2 waren dood, 2 andere moesten door de dierenarts worden afgemaakt. Alles is door camera's vastgelegd.
Bericht fan 5.1.2.e De beelden zullen vast beschikbaar komen.
06-03-2022 16:43 - 5.1.2.e Dit klinkt serieus. Beelden en bevestiging afwachten. Maar, bij 5.1.2.e hoorde ik deze angst ook. Een van die wolvenaanvallen was bij schapen kort achter hun stal. De staldeuren zijn normaal gesproken open. In de zomer is dat ook een must, voor ventilatie. En bij veel boeren staan de kalveren buiten in een iglohok of onder een afdak.
06-03-2022 17:41 - 5.1.2.e Stal beveiligen met betongaas. Iglohokken zouden in zone binnen wolfwerende afrastering gezet kunnen worden. Ik zeg niet dat het gemakkelijk is. Het zijn mogelijke oplossingsrichtingen.
06-03-2022 18:07 - 5.1.2.e wolvencie: Vier wolven?
06-03-2022 18:14 - 5.1.2.e Poeh, heftig. Wat een paniek en chaos moet het zijn geweest.
16-03-2022 12:32 - 5.1.2.e Goeiemorgen.

Ik was gister te scheren bij 5.1.2.e in boijl. Die vertelde mij dat hij uitslagen had gekregen dat de aanval van 19 en 30 januari de wolf was. Dus ik zeg dat is vreemd want de aanval bij ons was al op 13 januari.

Ik bij12 gebelt. (kunnen ze beter spuit 11 noemen trouwnes) daar kon niemand mij vertellen waar het dna is van onze schapen. Dus ik 5.1.2.e 5.1.2.e gebelt, de taxateur. Die is er nu achter aan aan het bellen en mailen. Maar dit is dus de reden dat ik wil dat we ons eigen dna kunnen volgen.

Zo staat het er dus voor op moment bij ons 😔
16-03-2022 12:32 - 5.1.2.e 5.1.2.e over afhandeling Bij12
18-03-2022 11:30 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-03-2022 11:31 - 5.1.2.e Gisteren aanval in Gorredijk. 5.1.2.e woest. Heeft de kadavers bij de weg gelegd met een bordje....
18-03-2022 11:32 - 5.1.2.e Wolven komen dus verder Friesland in. Gorredijk is buiten het aangewezen risicogebied.
18-03-2022 16:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-03-2022 16:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-03-2022 16:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-03-2022 16:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-03-2022 16:35 - 5.1.2.e Makkinga op een plek waar de afgelopen zes jaar geen hond is geweest. Durft iemand te zeggen wat waarschijnlijk is?
19-03-2022 17:03 - 5.1.2.e Zojuist belde 5.1.2.e mij. Volgens mij komt bovenstaand verhaal van hem.
Donderdag heeft 5.1.2.e achterhaald dat de monsters bij Postnl zoek zijn geraakt. De monsters worden aangetekend verstuurd. 5.1.2.e is uiterts teleurgesteld in bij12 dat ze zelf niet merken dat het mis gaat, dat ze inmiddels andere dierhouders waarvan monsters zoek zijn nog niet gebeld hebben. Er is een groot gebrek aan empathie en klant gerichtheid.
Ook dit probleem was niet bij de dierhouders gekomen bij toepassing van de Zweedse methode.
19-03-2022 17:59 - 5.1.2.e Dat schreef ik er al bij, dat het van 5.1.2.e kwam. Het idiote is dat ze aan de telefoon blijven volhouden, dat hij maar geduld moet hebben. Pas als 5.1.2.e gaat naspeuren komt boven tafel dat er iets mis is. 😭
19-03-2022 18:00 - 5.1.2.e Bij12 gaat op n afgestompte manier met deze 'cliënten' om.
19-03-2022 18:01 - 5.1.2.e Mensen die voor ganzenschade met ze te maken hebben, hebben dezelfde klachten trouwens
06-04-2022 08:47 - 5.1.2.e Veel meer dode schapen door wolvenaanvallen dan BIJ12 meldt
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14560244/veel-meer-dode-schapen-door-wolvenaanvallen-dan-bij12-meldt
#rtvdrenthe
06-04-2022 09:45 - 5.1.2.e Dat verhaal over de automatisering hoor ik al 2 jaar van BIJ12.
06-04-2022 17:33 - Staatsbosbeheer: Zojuist hebben wij weer de nieuwe tussenrapportage over de activiteit van de wolf in Nederland gepubliceerd. In deze tussenrapportage geven we inzicht in de periode november 2021 t/m 16 februari 2022.

Nieuwsbericht: 👉 https://www.bij12.nl/nieuws/veel-wolvenactiviteit-van-noord-tot-zuid-nederland/
Magazine: 👉 https://publicaties.bij12.nl/tussenrapportage-wolf-6-april-2022/inhoud/
LinkedIn: 👉 https://www.linkedin.com/feed/update/urn:li:activity:6917411096844726272
Twitter: 👉
https://twitter.com/BIJ12nl/status/1511646115548082181?s=20&t=Ll3o2Ds1zbdDtE9HVX_fbQ

Ook is de soort- en individubepaling weer bijgewerkt en gepubliceerd via de tabel en het bronbestand (Excel). De soortbepaling is bijgewerkt t/m 24-02-2022 (Elsloo, Friesland). De individubepaling is bijgewerkt t/m 01-02-22 (Langedijke, Friesland)
👉
https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/schademeldingen/
06-04-2022 17:34 - Staatsbosbeheer: wij is dus Bij12 niet SBB
12-04-2022 13:26 - Staatsbosbeheer: Waarschijnlijk is er een wolfaanval geweest op een rund van Drents Landschap. Bekend bij 5.1.2.e ? Vraag om bredere bescherming zal nu sterker worden... zat ff met gesprek van 5.1.2.e en 5.1.2.e met de paardehouderij in het achterhoofd...
12-04-2022 14:48 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14576129/schotse-hooglanderkalf-overleeft-vermoedelijke-wolvenaanval-niet
12-04-2022 14:50 - 5.1.2.e <Media weggelaten>

12-04-2022 14:50 - 5.1.2.e Filmpje kreeg ik van 5.1.2.e Het is een stomme fout HDL. Goed dat ze dat ook bekend maken.
12-04-2022 14:53 - 5.1.2.e Uit de uitnodiging voor de vergaderingen maak ik op dat 5.1.2.e vanuit de provincie het wolven dossier gaat doen. Kan een beheerder deze groep bijwerken?
12-04-2022 15:00 - 5.1.2.e Ik lees het nu van jullie
15-04-2022 14:29 - Staatsbosbeheer: Wat is nummer van 5.1.2.e weet jij dat 5.1.2.e ?
15-04-2022 14:38 - 5.1.2.e 5.1.2.e
Mobiel 5.1.2.e
15-04-2022 14:39 - Staatsbosbeheer: 👍
15-04-2022 14:41 - U hebt 5.1.2.e toegevoegd
16-04-2022 20:37 - 5.1.2.e
https://mobile.twitter.com5.1.2.e status/1515220472312512515
17-04-2022 11:13 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
17-04-2022 11:13 - Staatsbosbeheer: 1e exloermond
17-04-2022 11:14 - Staatsbosbeheer: Gister
18-04-2022 13:36 - 5.1.2.e Schapen gepakt in Bant NOP. Gisteren en eergisteren waarnemingen in en bij. Kuiderbos....hebben we er een zwerver bij, kennelijk 😳🤔👩‍🎤
18-04-2022 19:31 - Staatsbosbeheer: Ja dat lijkt zo...
18-04-2022 19:48 - 5.1.2.e wolvencie: 🤨
18-04-2022 20:01 - 5.1.2.e Als 5.1.2.e die gedumpte varkentjes nou had laten lopen, dan bleef die wolf wel in jullie bos🤪
01-05-2022 12:25 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
01-05-2022 12:25 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
01-05-2022 12:26 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
01-05-2022 14:30 - 5.1.2.e Mooi. Maar ook wel spannend zeg.
01-05-2022 15:55 - 5.1.2.e Zeker spannend
01-05-2022 20:52 - Staatsbosbeheer: Oef ja, nu 🤞
02-05-2022 10:27 - 5.1.2.e wolvencie: Hoop dat het goed gaat
03-05-2022 14:20 - 5.1.2.e https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2427361-schapendodende-wolf-krijgt-nieuwe-vijand-de-wolvenconsulent
03-05-2022 14:21 - 5.1.2.e De NOS maakt het weer bont. Wolf krijgt er een vijand bij? Huh?
03-05-2022 14:46 - 5.1.2.e Onbegrip, sensatie lust
03-05-2022 16:11 - 5.1.2.e wolvencie: Hebben jullie nog agendapunten voor 19 mei?
03-05-2022 22:06 - 5.1.2.e 5.1.2.e op tv als wolven consulent
13-05-2022 09:18 - 5.1.2.e https://www.ad.nl/binnenland/wolf-doodt-vermoedelijk-voor-het-eerst-in-nederland-een-koe-drie-andere-koeien-gewond~a76e7139/
14-05-2022 07:18 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14655176/koe-in-anderen-mogelijk-te-grazen-genomen-door-wolf
14-05-2022 07:22 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-05-2022 08:12 - Staatsbosbeheer: Komt hier ook spoed op dna onderzoek, weet jij dat 5.1.2.e ?
14-05-2022 13:18 - 5.1.2.e De provincie zou dat moeten weten. Overigens zie ik niet in waarom runderen sneller behandeld zouden moeten worden dan achapen.
14-05-2022 13:34 - 5.1.2.e Wij hebben geen opdracht gegeven voor een spoed taxatie. Betreffende koe lag er al een dag of 3-4. Het is nog maar de vraag of er bruikbaar DNA afgenomen kan worden.
14-05-2022 17:38 - Staatsbosbeheer: Wellicht in lijn met limburg, maar als het beest er al enige dagen lag...
14-05-2022 17:38 - Staatsbosbeheer: Welkom 5.1.2.e en dank voor de info.
14-05-2022 18:39 - 5.1.2.e En dat ligt dan 3-4 dagen in zijn weiland achter huis....
14-05-2022 18:59 - 5.1.2.e Is maar de vraag toch? In het artikel lees ik het anders
14-05-2022 19:36 - 5.1.2.e Ik ben direct na de melding samen met toezichthouder gaan kijken. Ik kan donderdag wel verslag doen. Goed weekend allemaal.
16-05-2022 11:27 - 5.1.2.e wolvencie: Beste mensen, ik zal er donderdag niet bij zijn BR 5.1.2.e zal de honneurs waarnemen. Als alles goed gaat dan hoop ik BR

Groet

5.1.2.e

16-05-2022 12:09 - 5.1.2.e heeft de groep verlaten
16-05-2022 12:50 - 5.1.2.e Jammer, BR
16-05-2022 18:01 - Staatsbosbeheer: BR 5.1.2.e BR
19-05-2022 09:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-05-2022 09:41 - 5.1.2.e De enige interessante foto van de wolvencamera's.
19-05-2022 13:17 - 5.1.2.e Waar was dit? Geeuwenbrug?
19-05-2022 15:21 - 5.1.2.e Ja
19-05-2022 18:15 - 5.1.2.e 5.1.2.e .vcf (bestand bijgevoegd)
19-05-2022 18:15 - 5.1.2.e Graag 5.1.2.e toevoegen
19-05-2022 20:07 - U hebt 5.1.2.e Prov Drenthe toegevoegd
25-05-2022 09:02 - 5.1.2.e In Vlaanderen wordt Wolf Fencing actief ondersteunt door de overheid, en dat lijkt haar vruchten af te werpen: https://www.hln.be/binnenland/vijf-keer-zoveel-boeren-vragen-bescherming-tegen-wolven~a429b5dc/
25-05-2022 09:06 - 5.1.2.e Mooie illustratie: aanval -> beschermende maatregelen. Pony -> extra veel aanvragen van paardenhouders
26-05-2022 08:02 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 08:08 - 5.1.2.e 24/5 kalf bij 5.1.2.e in Nooitgedacht. Het is het kalf van de koe die op 11/5 als wolvenschade is gemeld. Heeft dus ongeveer 2 weken verweesd rondgelopen. Ook dit kadaver lag er al langere tijd.
26-05-2022 08:12 - 5.1.2.e Tja zo'n kalf zonder moeder kan weken in zijn eentje blijven blèren en zoeken in zijn eentje in de kudde. Daar kan van alles op af komen.
26-05-2022 09:10 - Staatsbosbeheer: Vreemd, heb destijds niet begrepen dat er een kalf miste..
26-05-2022 10:07 - 5.1.2.e Swedish government aims to cull wolf population by as much as half https://www.theguardian.com/world/2022/may/24/sweden-aims-to-cull-wolf-population-by-as-much-as-half?CMP=share_btn_wa
26-05-2022 11:40 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 11:40 - 5.1.2.e Vandaag gaan de Bennevelders op wolvensafari.
26-05-2022 11:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 11:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 11:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 11:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-05-2022 11:41 - 5.1.2.e 500 meter achter ons huis.
26-05-2022 12:33 - 5.1.2.e Als dat eerste filmpje breed gedeeld wordt kan het een drukke Hemelvaart worden bij Benneveld
27-05-2022 14:58 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
27-05-2022 14:59 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
27-05-2022 14:59 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-05-2022 16:56 - Staatsbosbeheer: Wow, blik op en sporen uit eerste hand 5.1.2.e of ben jij niet de filmer?
29-05-2022 19:42 - 5.1.2.e De wolf zelf heb ik niet gezien. Foto's en films van mensen uit de buurt. Zelf ben ik er niet achteraan gegaan 's ochtends. Wel heb ik 's middags het sporenonderzoek van begin tot eind meegemaakt. Ik had de toestemmingen van de eigenaren om het land te betreden geregeld.
29-05-2022 21:28 - Staatsbosbeheer: 👍
31-05-2022 13:48 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
31-05-2022 13:48 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
31-05-2022 13:48 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
31-05-2022 13:49 - 5.1.2.e wolvencie: Waar is dit 5.1.2.e ?
31-05-2022 13:50 - 5.1.2.e In Amen schapen van 5.1.2.e gepakt. Volgens mij 1 schaap en 1 lam gedood. Ik denk dat er 7 afgespoten worden
31-05-2022 13:51 - 5.1.2.e Een enkel dier in de hals gepakt. Maar ook dieren alleen op een andere plek
31-05-2022 14:00 - 5.1.2.e Op suggestie van 5.1.2.e wilde 5.1.2.e advies van mij. Toen ik aankwam was 5.1.2.e er nog 5.1.2.e was er ook, ik denk toevallig. ik heb even geholpen met schapen vangen en dode,gewonde dieren uit de wei halen. Intussen arriveerde RTV Drenthe. 5.1.2.e was met zijn zoons druk met veearts en tv. Dit met de emoties ontnam ruimte om over raster te praten. Met de afspraak dat ik hem morgen bel ben ik vertrokken. Ik heb me niet geprofileerd op tv
31-05-2022 19:53 - 5.1.2.e wolvencie: Blijft triest om deze beelden te zien

02-06-2022 09:25 - Staatsbosbeheer: Ben benieuwd 5.1.2.e naar je bevindingen. Heb t idee dat we flink op pad moeten met de voorluchting over de rasters....
02-06-2022 10:50 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
02-06-2022 11:56 - 5.1.2.e Mooizo. Heb binnenkort nog advies over nodig 😉
02-06-2022 14:54 - 5.1.2.e 5.1.2.e wil 3 x noodset. Ik krijg 5.1.2.e niet te pakken
02-06-2022 15:14 - 5.1.2.e Prov Drenthe: 5.1.2.e ik mail je zo wat namen door
02-06-2022 15:14 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Ik heb net met 5.1.2.e gesproken
02-06-2022 15:33 - Staatsbosbeheer: Fijn als hij voor een noodset gaat. Als achtergrondinfo: 5.1.2.e pleit al jaren bij hem voor andere afrastering vanuit gedachte dat hij in risicogebied zit.
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 09:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-06-2022 13:32 - 5.1.2.e Een sterke analyse. Dat wel, maar ik word er niet blij van.
05-06-2022 10:09 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-06-2022 10:09 - 5.1.2.e Paard en erfgoed in Frederiks oord
05-06-2022 18:25 - 5.1.2.e Bij paard en erfgoed vertelde iemand dat er van de week in Appelscha een pas geboren kalf door een wolf was gepakt. Desgevraagd vertelde 5.1.2.e 5.1.2.e dat een collega van hem dinsdag dna had afgenomen bij een kalf aan 5.1.2.e in Langedijke bij Sinnige.
5.1.2.e vertelde dat hij ook hooglander kalveren mist en dat er Sayaguesa kalveren weg zijn. Leren ze in DFW kalveren pakken?
05-06-2022 19:48 - 5.1.2.e wolvencie: Niet best als het klopt.
07-06-2022 10:37 - Staatsbosbeheer: Check!
07-06-2022 13:00 BR 5.1.2.e BR BR
07-06-2022 13:00 - Staatsbosbeheer: BR BR
07-06-2022 13:00 - 5.1.2.e BR BR BR
Staatsbosbeheer: BR 5.1.2.e - 5.1.2.e Prov Drenthe: BR
07-06-2022 13:16 - 5.1.2.e BR
07-06-2022 13:25 - 5.1.2.e BR BR
07-06-2022 13:34 - 5.1.2.e Prov Drenthe: @5.1.2.e ik heb je de mail (nog een keer) gestuurd, is het misschien in je spam terecht gekomen?
07-06-2022 13:38 - 5.1.2.e BR BR
07-06-2022 13:38 - 5.1.2.e Ik zal vanavond kijken
11-06-2022 18:55 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-06-2022 19:35 - 5.1.2.e 👧👼
12-06-2022 10:14 - Staatsbosbeheer: 😐. Misschien meteen doorrijden naar 5.1.2.e die schalen achter 3 draadjes heeft gezet op plek waar paar weken geleden een kil was. Soartendijk. Met een wolf in die regio is het vrezen we, kwestie van tijd.
12-06-2022 10:15 - Staatsbosbeheer: Schalen is schapen
12-06-2022 10:19 - 5.1.2.e Was de bedoeling maar hij belt niet terug
12-06-2022 18:49 - Staatsbosbeheer: Mmm ff langswippen morgen?
13-06-2022 16:02 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
13-06-2022 16:03 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
13-06-2022 16:17 - 5.1.2.e Heftig.
Is er een redelijk DNA monster afgenomen?
13-06-2022 16:17 - 5.1.2.e Die tussenpersoon ben ik. Het was een blunder van de telefoniste van BIJ12. Via 5.1.2.e rechtgezet. Telefoonnummer is achterhaald. Schadetaxateur is onderweg.
13-06-2022 16:24 - 5.1.2.e Is niet de eerste keer dat ze mensen afpoeieren.
5.1.2.e - 5.1.2.e Zit kennelijk in de cultuur van de organisatie.
13-06-2022 16:28 - Staatsbosbeheer: Als jij we toch niet bij bent... Fijn 5.1.2.e !!!
13-06-2022 18:25 - 5.1.2.e wolvencie: Waardeloos om zo met mensen om te gaan.
14-06-2022 07:42 - Staatsbosbeheer: #5.1.2.e heb jij je aanstelling inmiddels binnen? Dit ivm communicatie en voorlichtingssedsies?
14-06-2022 08:14 - 5.1.2.e Nee, helaas

14-06-2022 08:15 - Staatsbosbeheer: #5.1.2.e weet jij de stand van zaken rond contact 5.1.2.e ??
14-06-2022 08:24 - 5.1.2.e Dat afgelopen vrijdag 5.1.2.e erg boos is geworden dat het nog steeds niet geregeld is en dat het met spoed opgepakt wordt. Had verwacht dat 5.1.2.e de opdrachtbrief al wel ontvangen zou hebben. Check het intern wel even.
14-06-2022 08:24 - Staatsbosbeheer: Dank!!
14-06-2022 08:49 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Ja naar aanleiding van een bericht/vraag van mij! Hopelijk werkt het dat hij boos is geworden.
14-06-2022 08:52 - Staatsbosbeheer: Hoop t 5.1.2.e het is voorwaarde voordat we kunnen starten met de voorlichtingssessies en dat wordt hoog tijd!!
14-06-2022 08:55 - 5.1.2.e Vorige week hebben we direct naar hem een factuur gestuurd Heeft misschien ook geholpen
14-06-2022 08:57 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Helemaal mee eens 5.1.2.e !
15-06-2022 07:50 - 5.1.2.e Dit las ik op Omroep Fryslan: 5.1.2.e had de pony te logeren in een weiland bij een boerderij met meer pony's. "Ze stond wel in een groepje, maar ze hoorde eigenlijk niet bij die kudde thuis. Dus mogelijk heeft ze wat apart gestaan, waardoor ze slachtoffer werd", zo verwacht 5.1.2.e
15-06-2022 07:53 - 5.1.2.e Verklarend. Doet natuurlijk niet af aan het leed. Hoe waarschijnlijk is het dat een wolf de dader is?
15-06-2022 07:55 - 5.1.2.e wolvencie: Zeer waarschijnlijk. Provincie heeft spoed dna-test aangevraagd. Even afwachten.
15-06-2022 09:09 - Staatsbosbeheer: Mooi!. Goed als 5.1.2.e dit deelt in de app bij dit soort besluiten?
15-06-2022 09:17 - 5.1.2.e Zodra ik in dienst treed bij de provincie Fryslan ga ik dat zeker doen.
15-06-2022 09:18 - 5.1.2.e wolvencie: Klopt: Fryslân heeft het aangevraagd
15-06-2022 09:32 - 5.1.2.e Het gaat wel mogelijk om 'ons' paar wolven in een grensoverschreidend gebied. Daarom graag direct contact houden met 5.1.2.e van de provincie Friesland zodat dit soort info over en weer wordt gedeeld.
15-06-2022 09:57 - Staatsbosbeheer: 😂🤣
15-06-2022 10:04 - 5.1.2.e 5.1.2.e heeft mij gisteren bijgepraat, maar aangezien de spoedtaxatie al in de media had gestaan leek delen mij niet nodig.
15-06-2022 10:09 - 5.1.2.e Graag wel rechtstreeks delen want de media zijn onbetrouwbare informatiebronnen. Er staan veel fouten in.
15-06-2022 10:11 - Staatsbosbeheer: 👍
15-06-2022 14:57 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Er komt een vraag binnen van een meneer die bij verschillende bedrijven heeft geïnformeerd naar een Wolfwerendraster maar die kunnen hem niet helpen. Waar kan ik deze meneer naartoe verwijzen? Naar jou @5.1.2.e ?
15-06-2022 16:14 - 5.1.2.e wolvencie: 👍💯😇
15-06-2022 16:14 - 5.1.2.e wolvencie: https://publicaties.bij12.nl/tussenrapportage-wolf-15-juni-2022/
15-06-2022 19:17 - 5.1.2.e Prov Drenthe: ?
15-06-2022 19:44 - 5.1.2.e Wel voor advies over type raster. Niet om het te zetten. Graag via de mail
15-06-2022 19:45 - 5.1.2.e Ja snap ik, hij zoekt een verkoper
15-06-2022 19:45 - 5.1.2.e Ik verwijs hem via de mail naar jou
17-06-2022 08:08 - 5.1.2.e Vraagje.
Hoe worden dierhouders geïnformeerd dat een calamiteiten regeling open is gesteld in hun gebied?
17-06-2022 08:24 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
17-06-2022 10:39 - 5.1.2.e In Drenthe is er geen calamiteitenregeling want de normale subdidie geldt voor de gehele provincie. In Gelderland wordt openstelling van de calamiteitenregeling middels de nieuwsbrief van de wolvencommissie gemeld.
17-06-2022 11:19 - 5.1.2.e Dankjewel
Kan men zich aanmelden voor die nieuwsbrief of moet men zelf regelmatig op een site kijke
17-06-2022 12:50 - 5.1.2.e 5.1.2.e regelt dat.
https://www.gelderland.nl/themas/natuur/natuur-beheren-en-ontwikkelen/dieren-beschermen-en-beheren/de-wolf/de-wolvencommissie
17-06-2022 12:50 - 5.1.2.e Aanmelden via website
24-06-2022 08:32 - 5.1.2.e Dinsdag heb ik met 5.1.2.e en zijn zoon 9 netten gezet. We kregen er niet meer stroom op dan 2 kV .
24-06-2022 08:34 - 5.1.2.e Maandag om 9.00 komt de leverancier van de netten helpen meer stroom op de netten te krijgen. Ik zal daar ook zijn.
Groet, 5.1.2.e

24-06-2022 08:35 - 5.1.2.e Best kans dat die man met een zwaardere stroom klok komt. Als dat werkt, moet ik die dan maar kopen en toevoegen aan de noodset?
24-06-2022 08:43 - 5.1.2.e Daar ben ik wel voor. Zal vaker voorkomen dat veehouder niet de juiste klok heeft.
24-06-2022 11:18 - 5.1.2.e Kijk ook naar de aarding. Met een goede aarding en netten op een kort gemaaide strook zonder verlies kan ik met mijn eigen niet al te grote klok 6 kV op 10 netten krijgen.
24-06-2022 11:20 - 5.1.2.e Tja, 3 aardpennen in het water lijkt me genoeg
24-06-2022 11:22 - 5.1.2.e Maar is er iemand die eventueel aanschaffen van een zware stroomklok door de gebiedscomissie afwijst? In dat geval graag voor maandag bericht
24-06-2022 12:02 - 5.1.2.e Wat voor klok zit er nu op?
24-06-2022 12:35 - 5.1.2.e 2.7 joule. Dus al vrij zwaar apparaat van Patura. Moet voldoende zijn. Ik heb 5.1.2.e er nog over gebeld. Die werkt met 3.2 Joule. Maar dat is theorie. Ik heb voorgesteld te testen met een nieuw en zwaarder apparaat. En met varianten op aarding om te zien of dat iets oplevert.
27-06-2022 08:39 - 5.1.2.e Oké, geen afwijzing vanuit de gebiedscomissie om een zware stroomklok te kopen vanuit het budget van de gebiedscomissie.
27-06-2022 08:46 - 5.1.2.e 5.1.2.e belde me zaterdag avond boos. Hij had het idee dat de camera's geplaatst waren om zijn schapen in de gaten te houden. Door de positionering twijfelde hij hieraan. Hij was teleurgesteld dat hem niet verteld was wanneer de camera's geplaatst zouden worden. Hij was daar graag bij geweest.
Dat het doel van de camera's is het gedrag van de wolf bij wolfwerend raster vast te leggen geeft hem het gevoel dat hij proefkonijn is. Hij wilde ze per direct kwijt. Ik heb hem gezegd dat ik bereid was om ze maandag, bij de afspraak in het veld, weg te halen.(toch weer 2 dagen kans op opname). Wellicht dat ik ze zo weg haal. Waar kan ik ze inleveren 5.1.2.e?
27-06-2022 09:48 - 5.1.2.e Ik kan ze komend weekend weghalen. Ben onderweg naar Madrid voor een symposium. Ze zitten vast en de sleutels liggen bij mij thuis.
27-06-2022 09:53 - 5.1.2.e Ligt altijd gevoelig. Dingen doen op en bij het land van een boer doe je maar beter met overleg vooraf. En mensen voelen zich nou eenmaal benadeeld met die wolf. Dus wantrouwig en weerbarstig.
27-06-2022 13:19 - 5.1.2.e Met de nieuwe stroomklok en betere aardpen kwamen we op 4 kV. Ik heb hem overgenomen om toe te voegen aan de noodset.
27-06-2022 13:19 - 5.1.2.e Savane 3000 accu op zonnepanelen
04-07-2022 18:13 - 5.1.2.e Joepie, ik heb een opdracht bevestiging van de provincie Drenthe.
04-07-2022 18:14 - 5.1.2.e Hebben we 15 september een vergadering?
Ik hoop van niet. Er is dan een meerdaagse cursus waar ik aan deelneem
04-07-2022 18:17 - 5.1.2.e Het is wel een gekke opdracht omdat het door het maximale bedrag hooguit voor 30 weken is
04-07-2022 18:32 - 5.1.2.e Wat een super goed geregeld land is dit toch😭
05-07-2022 10:47 - Staatsbosbeheer: ???? 30 weken? Dan mogen we alvast verlenging asn vragen voor komend jaar...
05-07-2022 10:47 - Staatsbosbeheer: Maar fijn dat jenu officieel "los" kan!
11-07-2022 16:00 - 5.1.2.e Ik krijg een aanvraag voor een noodraster van 5.1.2.e 5.1.2.e Hij heeft vannacht waarschijnlijk een wolven aanval gehad, 5 schapen dood.
Zal ik meer netten kopen?
11-07-2022 16:19 - 5.1.2.e Nee, ik wil graag eerst in de vergadering van 13 september spreken over taken en budgetten. Het is mij op dit moment niet duidelijk waar dit van betaald wordt.
11-07-2022 17:44 - 5.1.2.e Dat wordt een harde boodschap naar 5.1.2.e zoek het maar uit.
5.1.2.e je zou nog achter uitgegeven noodsets aan. Is er iets beschikbaar?
11-07-2022 17:51 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e ik begrijp dat je over budgetten etc wil praten, maar het is belangrijk dat er draagvlak bestaat voor de preventieve maatregelen van de provincie. Niet leveren leidt tot onbegrip en daar zit ook Henk Jumelet niet op te wachten in deze heftige tijden. Overleg even met 5.1.2.e en evt met 5.1.2.e

Groet

5.1.2.e
11-07-2022 17:58 - 5.1.2.e Zojuist heb ik 5.1.2.e gebeld. Hij had echt gehoopt op een noodset. Dit was de 2e aanval bij hem. Ze stonden achter 5 stroom draden. Hij doet zijn best

12-07-2022 09:53 - 5.1.2.e 5.1.2.e heeft al een subsidie ontvangen voor de aanschaf van een wolfwerend raster conform het BIJ12 preventiekit. Het lijkt mij dan wenselijk dat deze op kundige wijze wordt geplaatst. Het bijplaatsen van een noodraster lijkt dan dubbelop. Daarmee geven wij signaal af dat de 5 draden niet werkt. Dat is niet wenselijk voordat we weten of het raster deugdelijk was geplaatst.
12-07-2022 12:36 - 5.1.2.e Dat is nuttige informatie.
Dankjewel
Dan ga ik vragen of ik met hem het raster langs mag lopen om te kijken of het aan de norm voldoet.
Misschien kunnen er camera's geplaatst worden?
17-07-2022 00:10 - 5.1.2.e Het schijnt dat no wolves op Facebook heeft staan dat op het mantingezand 40 schapen ten prooi zijn gevallen aan een wolf. Het schijnt dat NM het onder de pet wil houden.
Ik heb degene van wie ik vermoed dat hij zijn dieren daar heeft lopen om bevestiging gevraagd. Ik weet dat hij kudde bescherming honden heeft. Wanneer ik reactie van hem heb deel ik het.
17-07-2022 13:27 - 5.1.2.e
https://www.facebook.com/100006405371193/posts/pfbid0fCXXvogJrjsXoEsLm4n9veHiYnnRWU95MWnNMCLC4yQLqJxsrXjoKixr46vs94mBl/
17-07-2022 13:28 - 5.1.2.e Er is idd nogal wat gedoe over meerdere aanvallen met veel slachtoffers in en om Mantingerveld.
19-07-2022 10:04 - Staatsbosbeheer: Al contact gehad 5.1.2.e? Ik ben weer in NL. Zal ook ff eea nagaan.
19-07-2022 10:25 - 5.1.2.e Bij 5.1.2.e 7 dood, bij 5.1.2.e ongeveer 40 naar verluidt maar dat was in het geeserbos. Wel vlak bij die 7
19-07-2022 10:28 - Staatsbosbeheer: Heftig allemaal! Ik ga ff er achteraan om te horen hoe en wat. Heb jij NM zelf gesproken??
19-07-2022 11:26 - 5.1.2.e Natuurmonumenten is erg enthousiast over de komst van de wolf. 😊
19-07-2022 11:53 - 5.1.2.e wolvencie: Dat is inderdaad heftig.
19-07-2022 13:00 - 5.1.2.e Nee, informatie van 5.1.2.e
19-07-2022 16:18 - Staatsbosbeheer: GEES 11 schapen omgekomen, Nieuw Balinge 1. Fout ligt bij ons; onderste draad niet overal op orde en een gevallen boom over het hek (niet opgemerkt). Schapen zijn nu even weg om hek te herstellen/aan te vullen. Komen in september terug. Er is contact geweest met 5.1.2.e "" en voorstel van zijn kant is om meer getwijnde draad met afstandsogen 10 tot 15 cm voor hekdraden te bevestigen als eerste draad. Een andere optie is een vlakke stroommat ervoor. Maar dat is voor 4km nog al wat. Onderste draad is vrij crusiaal begrijp ik.
Er is (nog) geen helderheid over de wolf: zwerver of uit Hart van Drenthe.
19-07-2022 16:19 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e
19-07-2022 18:06 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-07-2022 18:45 - 5.1.2.e Ik ook
19-07-2022 23:19 - Staatsbosbeheer: Ja ook bij ons speelt dat.....
20-07-2022 08:29 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-07-2022 08:30 - 5.1.2.e Ik bedoel hek, maar gek kan ook.
20-07-2022 08:42 - 5.1.2.e Tja, mijn hond loopt voorzichtig over de spijlen van zo'n rooster, net als mijn geiten
25-07-2022 13:50 - 5.1.2.e 5.1.2.e belde me. In nieuwe balinge weer een wolven aanval. 5.1.2.e wil graag een noodset.
Wat moet ik nou toch?
25-07-2022 13:56 - 5.1.2.e Aanschaffen en neerzetten, vervolgens subsidie voor laten aanvragen en hem daar bij helpen? En als dat om één of andere reden misloopt, kosten voor commissiebudget. Lijkt mij het type daadkracht waar provincie blij mee kan zijn.
25-07-2022 13:58 - 5.1.2.e Andere noodsets in omloop moeten misschien terug? Want als ze die niet in willen leveren is dat een teken dat ze een goed raster willen. En daar kunnen ze met subsidie zelf aan komen. Dan moeten ze dat wel regelen....
25-07-2022 14:25 - 5.1.2.e Mee eens met voorstel 5.1.2.e Graag even fiat van 5.1.2.e
25-07-2022 14:48 - 5.1.2.e wolvencie: Eens. Ik neem het later op met Henk Jumelet. Zit nu op in Duitsland.
25-07-2022 15:38 - 5.1.2.e Lijkt me idd een passend voorstel om ze zelf rasters te laten aanschaffen met subsidie. En idd de uitgeleende rasters moeten terug. Ik ben BR BR
25-07-2022 15:39 - 5.1.2.e wolvencie: Oke 5.1.2.e

25-07-2022 15:40 - Staatsbosbeheer: Eens👍👊
25-07-2022 19:29 - 5.1.2.e Goed, dank voor jullie snelle reacties. Dan ga ik morgen een noodset kopen en naar de mensen in Nieuw Balinge brengen.
25-07-2022 19:32 - 5.1.2.e Ik denk dat je het ook kan beperken tot voorlichting en advies. Ze kunnen toch zelf een net ophalen en samen met jou subsidie aanvragen?
25-07-2022 19:32 - 5.1.2.e https://www.btndehaas.nl/euronetz-wolvennet-120cm-x-50m-8-stuks-gallagher-schrikdraadapparaat-mbs400
25-07-2022 19:36 - 5.1.2.e Dus dat ze netten kopen voor ze weten of ze in aanmerking komen voor subsidie?
25-07-2022 20:48 - 5.1.2.e Dat "samen met mij subsidie aanvragen" klinkt mooi maar dat aanvragen vergt allerlei gegevens die mensen meestal niet zomaar bij de hand hebben.
25-07-2022 21:20 - 5.1.2.e De subsidievoorwaarden staan op de website van de provincie Drenthe. Er kan toch geen belemmering zijn die te controleren?
25-07-2022 21:55 - 5.1.2.e Weinig mensen weten hoeveel dieren ze gemiddeld hadden de afgelopen 2 jaar, waar ze precies wolfwerend raster willen zetten etc
25-07-2022 22:03 - 5.1.2.e Heb je dieren vlak voor of na een peil datum gekocht of verkocht, zijn ze vlak voor of na een peildatum geboren. Ik spreek met de man maar de vrouw doet de administratie en ze is er niet etc
26-07-2022 15:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-07-2022 15:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-07-2022 15:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-07-2022 15:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-07-2022 15:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-07-2022 15:35 - 5.1.2.e Drie dode en elf gewonde schapen in weiland in Vledder https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14839100/drie-dode-en-elf-gewonde-schapen-in-weiland-in-vledder #rtvdrenthe
26-07-2022 15:35 - Staatsbosbeheer: U hebt dit bericht verwijderd
26-07-2022 15:37 - 5.1.2.e Er zijn sterke aanwijzingen dat de afrastering voldoet aan de BIJ12 norm. Een beedigd ambtenaar moet dit nu z.s.m. vaststellen en hier rapport van opmaken.
26-07-2022 15:38 - Staatsbosbeheer: 🙈👊 hopen dat iddnu wel het raster op orde was, ondanks dat dan t raadsel blijft van Hoe dan...
26-07-2022 15:43 - Staatsbosbeheer: Ben jij ter plaatse 5.1.2.e ? Of nog op de fiets?
26-07-2022 15:49 - 5.1.2.e Ik ben weer thuis en kreeg net een reeks appjes van 5.1.2.e 5.1.2.e
26-07-2022 16:02 - Staatsbosbeheer: 👍 ga nijnog met hem of 5.1.2.e er heen?
26-07-2022 16:07 - 5.1.2.e Op wat voor een afstand ligt het verhoogde fietspad?
26-07-2022 16:13 - 5.1.2.e Ik ken de situatie ter plaatse niet.
26-07-2022 16:14 - 5.1.2.e Ik weet niet precies waar het is. Op de laatste foto zie ik volgens mij een hoger liggend fietspad
26-07-2022 21:49 - 5.1.2.e Subsidie pot voor afrastering is leeg
26-07-2022 21:50 - 5.1.2.e Lees ik in n boerenapp. Valt dit na te gaan?
26-07-2022 21:54 - Staatsbosbeheer: Hu??? 5.1.2.e even vragen naar de stand?
27-07-2022 10:27 - 5.1.2.e In laatste PoHo voor reces heeft gedeputeerde aangegeven dat er na de vakantie 200k bijkomt. Daarvoor gaat na vakantie stuk naar GS en brief naar PS ter. Dan wordt beschikt op reeds gedane aanvragen en nieuw.
27-07-2022 13:19 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e @5.1.2.e onze pot was toch niet leeg voor de vakantie?? Kan jij stand diirgeven aan 5.1.2.e ?
27-07-2022 13:23 - 5.1.2.e De gebiedscommissie heeft een budget voor inhuur tbv communicatie(gelabeld budget) omdat de provinciale communicatie medewerkers vol zitten. Ik heb er geen zicht op hoeveel van dit budget gebruikt is.
27-07-2022 13:35 - Staatsbosbeheer: Ja dat is ander potje.
27-07-2022 14:08 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Ik ben in mail contact met 5.1.2.e wordt vervolgd
27-07-2022 14:09 - Staatsbosbeheer: 👍
27-07-2022 14:20 - 5.1.2.e Het budget is op, daarom moet het subsidie plafond opgehoogd worden. Daar is de 200k voor. Tot er is opgehoogd kan er niet beschikt worden en krijgen aanvragers een brief dat er wordt aangehouden tot het plafond is opgehoogd
27-07-2022 14:26 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Klopt, de verlenging/ophoging moet nog officieel worden vastgesteld maar mensen kunnen wel subsidie blijven aanvragen
27-07-2022 15:29 - 5.1.2.e Ja
27-07-2022 17:21 - Staatsbosbeheer: Dus geen stop nu.
27-07-2022 18:42 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Gewoon blijven aanvragen

28-07-2022 13:43 - 5.1.2.e Ik krijg net bericht dat er welpen op camera staan. Er is een communicatielijn afgesproken vanuit Bij12 met de woordvoerders van Drenthe en Friesland.
28-07-2022 13:43 - 5.1.2.e Ter info
28-07-2022 14:00 - Staatsbosbeheer: Klopt 5.1.2.e vers van de oers. Bij12 en prov woordvoerders nu aan de pen. Zodra her er is in de .cie delen..
28-07-2022 14:01 - Staatsbosbeheer: Oers is pers
28-07-2022 15:42 - 5.1.2.e Ik zou niet te lang wachten met het openbaar maken. Gisteren beweerde 5.1.2.e stellig dat er welpen zijn. Het is dus al bekend.
28-07-2022 15:59 - Staatsbosbeheer: Is niet aan SBB, we wachten op BIJ12 en provincies.....
28-07-2022 16:01 - 5.1.2.e Dus zij was degene met kennis van zake en jij de onwetende. Vervelende positie toch?
28-07-2022 16:04 - 5.1.2.e Nee hoor. Mensen beweren van alles over wolven en zolang er geen bewijs is, neem ik niets aan voor zoete koek. Zij kon geen bewijs leveren.
28-07-2022 16:04 - Staatsbosbeheer: Hoor net dat ze (wie v d. 3) gebrek aan woordvoering hebben en het nog 3 dagen gaat duren 🙈
28-07-2022 16:08 - 5.1.2.e Het is inderdaad een heel moeilijk bericht. Er mag niet gezegd worden dat het in het DFW is maar 'ergens in Zuidwest Drenthe'.
28-07-2022 16:22 - 5.1.2.e Er is anno 2022 maar één manier. Je vertelt hoe het zit, zonder omfloerste uitvluchten. Of niks. Want dat verhaal komt toch wel uit en dan ben je niet helemaal eerlijk geweest.
28-07-2022 16:33 - 5.1.2.e Naar de mensen die daar in de buurt vee houden vind ik dat vage gedoe niet eerlijk.
28-07-2022 17:18 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e gesproken, mede ivm traagheid bericht. Hij probeert Jumelet te bellen. Hopen op zsm vrijgeven bericht.
28-07-2022 17:43 - Staatsbosbeheer: DE Tbo'S melden conform protocol zsm aan Bij12 en prov. In dergelijke gevallen als eerste bewijs pups is het niet aan de TBO's conform afspraken, om dit nieuws te brengen. Lastig in deze is dat het ook niet aan de gebiedscie is. Zou ook niet nodig zijn als beleidsorganen voor dit soort zaken piketdiensten hebben op de afdeling comm. Wachten tot maandag is in allerlei opzichten verre van gewenst en zeker niet professioneel. Hoop dat de provincie u lead neemt.
28-07-2022 17:45 - Staatsbosbeheer: Juist, er was geen bewijs. Speculeren kan iedereen.
28-07-2022 17:45 - 5.1.2.e wolvencie: Inmiddels contact gehad met Henk en later zijn bestuursassistente. Zij zal er achter aan gaan. Hoop zo spoedig mogelijk te horen hoe nu verder
28-07-2022 17:46 - Staatsbosbeheer: 👊💪
28-07-2022 18:22 - 5.1.2.e Ik ben helaas niet betrokken geweest bij opstellen protocol. Mijn collega’s die hier wel bij betrokken zijn zullen dit oppakken.
28-07-2022 18:36 - Staatsbosbeheer: 👍
28-07-2022 23:55 - 5.1.2.e Het schijnt in het provinciehuis al aardig rond te zingen
29-07-2022 10:13 - Staatsbosbeheer: Ja daarom 5.1.2.e werkelijk niet professioneel dit van BIJ12...
29-07-2022 10:14 - Staatsbosbeheer: Hoop op snel besluit provincies het zelf naar buiten te brengen.
29-07-2022 10:18 - 5.1.2.e Krijg net weer bericht van 5.1.2.e dat in hetzelfde perceel bij 5.1.2.e weer een aanval is geweest. Kunnen er camera's geplaatst worden?
29-07-2022 10:29 - Staatsbosbeheer: Lijkt me heeeeel wijs
29-07-2022 11:21 - Staatsbosbeheer: Mede namens 5.1.2.e; Bij12 heeft zojuist naar de provincies en TBO's gecommuniceerd dat het persbericht wordt aangehouden tot maandag 11.00 uur. Ondanks dat ze zich realiseren dat t nieuws al in beperkte kring bekend is. Ze vragen nadrukkelijk of ieder zich wil houden aan het communicatieprotocol . Dat houdt in dat andere partijen niet t nieuws naar buiten mogen brengen. 5.1.2.e heeft van alles geprobeerd via de provincie om het anders te laten lopen, maar met dit standpunt van BIJ12 zal de provincie en daarmee ook de gebiedscommissies zich moeten houden aan t protocol. We zullen moeten wachten....
29-07-2022 13:29 - 5.1.2.e BIJ12

@BIJ12nl

.

11 m

Als antwoord op

@5.1.2.e

@5.1.2.e

en 4 anderen

Hoi 5.1.2.e op basis van bevindingen van onze taxateur: dit was weliswaar een wolfwerend raster, maar de plaatsing was niet geheel wolfwerend.
29-07-2022 13:31 - 5.1.2.e Bericht op twitter van BIJ12 over het schadegeval van vanochtend. Als lid van de wolvencommissie wordt ik aangesproken op schadegevallen waarbij wolfwerende maatregelen zijn genomen. De info moet ik kennelijk van Twitter plukken. Ik heb grote moeite met deze communicatielijn.
29-07-2022 13:59 - 5.1.2.e Hier krijg je oorlog mee. 5.1.2.e rapporteert aan Bij12 dat het voldoet aan bij12 norm. Maar officieel komt ze dat slecht uit. En dan luisteren ze naar 5.1.2.e en schrijven dat het niet voldoet. Dat is een klap in het gezicht voor schapenhouder die heel vakkundig en ervaren dat raster zet. Hier maken we werk van.
29-07-2022 14:17 - 5.1.2.e Navraag gedaan. 5.1.2.e heeft stroom gemeten en draadhoogtes enz. En aan 5.1.2.e laten weten dat het goed in orde is. Geen zwakke pek te vinden. Dus, waar is Bij12 mee bezig?
29-07-2022 14:48 - 5.1.2.e 5.1.2.e net gesproken. 5.1.2.e gaat de rapporten opvragen bij BIJ12. Als hij vast loopt zetten wij er druk bij.
29-07-2022 15:30 - Staatsbosbeheer: 👍
29-07-2022 15:33 - Staatsbosbeheer: Mooi als 5.1.2.e ook instemt met plaatsing op afstand leesbare camera's.
02-08-2022 13:17 - 5.1.2.e Hallo, op dit moment zou ik het niet meer weten hoe wij de schapen moeten beschermen , nu ze ook weer bij 5.1.2.e zijn geweest in de wolvenraster. Het is een beetje valse hoop geven aan een ding dat je weet daar je niet van kunt winnen, dus heb ik voor mij zelf besloten om om mijn kudde meer dan te halveren. Je mag ook wel bij mij langskomen om er verdere uitleg over te geven van mijn kant en die van jullie . Groet 5.1.2.e
02-08-2022 13:18 - 5.1.2.e 5.1.2.e schrijft dit. En hij is vast niet de enige die er zo over denkt.
02-08-2022 13:21 - 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e zie ik als de meer redelijke schapenhouders. En ik kan me echt woest maken over het gelieg en bedrieg waar deze mensen vanuit ecologen, BIJ12 en TBO's mee te maken krijgen.
02-08-2022 13:27 - Staatsbosbeheer: Snap de emotie 5.1.2.e denk dat we op korte termijn met .cie om de tafel moeten. Maar voel me ff niet aangesproken op gelieg en bedrieg bij de tbo's...
02-08-2022 13:58 - 5.1.2.e Het zijn sterke termen. Maar vooral het begin van het verhaal van 5.1.2.e roept veel weerstand op. Wat mij betreft zit dat vol halve waarheden. Maar goed, ze zegt verderop ook een paar terechte dingen over rasters en hulp van de overheid. Er is veel wensdenken in al die communicatie en te weinig realisme en ruimte voor twijfel.
02-08-2022 16:17 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Check de mail voor een extra overleg
03-08-2022 07:27 - 5.1.2.e Ik ga niet reageren op de e-mail van 5.1.2.e van gisteravond. Zinloos.
03-08-2022 08:45 - Staatsbosbeheer: Aan wie is deze gestuurd 5.1.2.e? Ik zie m niet in mijn mailbox igg.
03-08-2022 09:15 - 5.1.2.e Klopt. 5.1.2.e heeft 5.1.2.e en 5.1.2.e weggelaten uit de verzendlijst. Ik heb net e- mail doorgestuurd.
03-08-2022 09:16 - Staatsbosbeheer: 👍
03-08-2022 10:32 - 5.1.2.e 5.1.2.e kun jij ook?
03-08-2022 12:05 - 5.1.2.e Gereageerd
03-08-2022 12:06 - 5.1.2.e Nee, doe maar niet 🙈
08-08-2022 14:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-08-2022 14:42 - 5.1.2.e Bij mijn vijver gefilmd.
Kan ook ipv opgezette wolf in Amsterdam
15-08-2022 20:11 - 5.1.2.e wolvencie: Beste mensen

Friesland wil graag meedoen met bijeenkomst. Zij zullen twee mensen afvaardigen naar voorbereidingscommissie. Kunnen we kosten ook delen.

15-08-2022 20:24 - 5.1.2.e Prov Drenthe: Ah mooi, krijg ik van jou dan de namen nog door 5.1.2.e ?
16-08-2022 09:52 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
18-08-2022 09:05 - Staatsbosbeheer: https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14895785/koeien-mogelijk-aangevallen-door-wolf-in-wapserveen
18-08-2022 09:06 - Staatsbosbeheer: Als uit dna spoor dit een wolf blijkt te zijn is dat wel erg bijzonder...
18-08-2022 09:13 - 5.1.2.e Heftig. Wat kan een andere oorzaak zijn, wat zijn de opties?
18-08-2022 09:48 - 5.1.2.e Prov Drenthe: @5.1.2.e heb jij mijn mail gezien?
18-08-2022 09:52 - Staatsbosbeheer: prikkeldraad bv. Het is ons niet bekend dat een wolf itt bv lynx zn prooi op de rug aanvalt. Keel, flank, vanaf de grond. Dna zal t moeten uitwijzen.
18-08-2022 09:53 - Staatsbosbeheer: Beeld lijkt ook niet te passen bij wolvenklauw.
18-08-2022 11:32 - 5.1.2.e Maar ook niet bij prikkeldraad. Daarvoor zijn die sporen te diep. En niet op gelijke afstand van elkaar.
18-08-2022 11:33 - Staatsbosbeheer: NM gesproken. Zij hebben deskundigen laten kijken naar de beelden en lijkt inderdaad kansrijker beelden te zijn van prikkeldraad of dekking dan wolf. Zeg nooit nooit, maar toon is ongenuanceerd gezet. RTV is hierop aangesproken.
Dna zal dit uitsluitsel brengen, tot dan graag geen ondersteuning van dit soort berichten.
18-08-2022 11:36 - Staatsbosbeheer: Beter nieuws; NM heeft op mantingerveld vannacht voor t eerst schapen in machtkraal van flexnetten gezet en 4 maal wolf op beeld Langs raster gehad. Geen aanval. Ze hopen dat hiermee een vooopige oplossing echt ook blijkt te werken en vast te leggen op beeld. Daar kunnen we als commissie ook wat aan hebben!
18-08-2022 11:38 - Staatsbosbeheer: Net als SBB zijn zij bezig met actieve korte termijn aanpassingen en langere termijn planning rondom schapenbegrazing.
18-08-2022 12:14 - 5.1.2.e Dat is goed nieuws
18-08-2022 12:43 - 5.1.2.e Aangevreten kalf in iglo in stal in Uffelte gisteren koeien helemaal wild.
Mensen kwamen aan het denken na bericht aanval op koeien. Bij 12 gaat heen.
18-08-2022 12:44 - 5.1.2.e Deze kreeg ik vanochtend van 5.1.2.e
18-08-2022 12:45 - 5.1.2.e Kan NM de beelden openbaar maken? Dit ondersteunt het vertrouwen in preventie.
18-08-2022 14:10 - Staatsbosbeheer: Aanval op koeien Wapserveen: 'Dit is absoluut geen wolvenwerk' https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14896844/aanval-op-koeien-wapserveen-dit-is-absoluut-geen-wolvenwerk #rtvdrenthe
18-08-2022 14:11 - Staatsbosbeheer: Ja gevraagd.
19-08-2022 22:35 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-08-2022 22:35 - 5.1.2.e 5.1.2.e
20-08-2022 09:07 - 5.1.2.e Weer één
20-08-2022 09:18 - 5.1.2.e wolvencie: Waar?
20-08-2022 10:37 - 5.1.2.e 5.1.2.e
20-08-2022 10:37 - 5.1.2.e 5.1.2.e en aan het midden net buiten de nieuwbouw
20-08-2022 10:38 - 5.1.2.e Op drie plekken in Wapserveen.
20-08-2022 10:38 - 5.1.2.e Het zijn de schapen van 5.1.2.e
20-08-2022 10:39 - 5.1.2.e Nee ook bij 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e
20-08-2022 11:20 - 5.1.2.e 5.1.2.e gaat het bij de recente drie doorgestuurde berichten over aanvallen van afgelopen nacht?
20-08-2022 14:00 - 5.1.2.e Ja
20-08-2022 14:06 - 5.1.2.e Pff wat een ellende
20-08-2022 14:32 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-08-2022 14:33 - 5.1.2.e 2 dood, 6 gewond en afgemaakt, 5.1.2.e
20-08-2022 14:33 - 5.1.2.e 5.1.2.e had 4 dood.
20-08-2022 15:29 - 5.1.2.e Treurig! Wel ben ik benieuwd of er correcte preventieve maatregelen waren genomen. Dat is iedere keer weer onduidelijk.
20-08-2022 15:58 - Staatsbosbeheer: Ja juist, alleen dat goed krijgen en vastleggen gaat ons helpen in de discussie over de aanwezigheid. Hoe vervelend het ook is voor de schapen en de boer.. we zullen moeten rasteren om verder te komen met de discussie.
Hoe staat het met de actie op voorlichting? Dat lijkt mij echt de weg... met een onbegrensde pot om binnen de regels te rasteren.
22-08-2022 07:42 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
22-08-2022 07:53 - 5.1.2.e De wolvencommissie moet nu echt een overzicht hebben van alle aanvallen en de status van de afrastering. Ik word hierover bevraagd en ik weet het niet. Op deze manier kan ik niet goed functioneren.

22-08-2022 08:09 - Staatsbosbeheer: Eens. Hoe krijgen we toestemming om dit inzichtelijk te maken, 5.1.2.e ?
22-08-2022 08:54 - 5.1.2.e Ik zag een wei met vijf draden en dat is 5.1.2.e zijn systeem. Dat eerste beeld met schapen in de wei, daar kan ik het niet zien. Maar is dat wel bij 5.1.2.e vraag ik me af?
22-08-2022 09:05 - 5.1.2.e Het is natuurlijk van de zotte dat ik aan de hand van wat beelden van een tv programma moet speculeren. De wolvencommissie mist elementaire management informatie. We zijn blind bezig.
22-08-2022 09:11 - 5.1.2.e Dat schaap was van mijn eerste aanval in november dat had ik zelf gefilmd
22-08-2022 09:16 - 5.1.2.e Dus, klopt. Eerste beeld geen aangepast raster. Daarna is 5.1.2.e alles met vijf draden op 1,20 m gaan rasteren. Net als 5.1.2.e nam hij dus wel maatregelen. Kort na de nieuwe aanvallen bij 5.1.2.e besloten de 5.1.2.e dat ze de koppel halveren. Omdat het veel tijd kost en dat het dan niet afdoende is. 5.1.2.e en ik zijn daar 4 augustus geweest en hebben dat besproken.
22-08-2022 09:18 - 5.1.2.e Het zit nu in al die hoofden dat wolfwerende maatregelen veel tijd kosten die niet vergoed worden en dat de wolf er alsnog door of overheen gaat.
22-08-2022 09:38 - 5.1.2.e Dank 5.1.2.e En zo scharrelen we onze info bij elkaar.
22-08-2022 10:19 - 5.1.2.e Dat ik informatie die BIJ12 heeft. Als daar vragen over komen zou ik doorverwijzen naar BIJ12. Ik zorg wel voor een lijst voor de commissievergadering.
22-08-2022 10:27 - 5.1.2.e BIJ12 heeft het ook niet op een rijtje. Als lid van de wolvencommissie moet ik dit soort info paraat hebben.
22-08-2022 10:36 - 5.1.2.e Als BIJ12 deze info niet heeft zou ik niet weten hoe we aan deze info kunnen komen. BIJ12 neemt standaard in taxatie op hoe de heining is. Dus ze hebben de info wel
22-08-2022 10:38 - 5.1.2.e Wat er nu gebeurt is wat mij betreft een noodtoestand voor de veehouders. Die zijn wanhopig, worden bozer en bozer. Een redelijke gesprek over 'u moet rasteren ' is al niet meer mogelijk. Bij zo'n rampsituatie zijn burgemeesters en gedeputeerden aan zet. Maar die hebben niks en duiken zo lang mogelijk weg. BIJ12 en de wolvendeskundigen spelen met vuur, elke keer als ze wat zeggen. Ik zit helemaal niet verlegen om protocollen en geneuzel over details. De wolf pakt mensen hun bestaan en levenswijze af. Dus, geef mij nou maar eens wijsheid over hoe dit verder moet.
En lees even de notulen van de eerste vergaderingen twee jaar geleden. Daar heb ik al gezegd dat subsidie voor rasters een halve oplossing is en dat er geen overdrukventiel is. Veehouders worden aan hun lot overgelaten. We hebben creativiteit en wijsheid nodig.
22-08-2022 10:41 - 5.1.2.e Er is wel iets van registratie maar het is onduidelijk hoe volledig. Het verdwijnt in het archief. Geen overzichtelijke rapportage en geen analyse.
22-08-2022 10:47 - 5.1.2.e De grote lijn is dat het voor grote schapenhouders met een kwetsbaar houderijsysteem economisch en emotioneel niet meer is vol te houden in een wolvengebied met een grote predatiedruk op landbouwhuisdieren. De samenleving heeft deze keus gemaakt, maar wie durft ze dat te vertellen?
24-08-2022 16:59 - 5.1.2.e Dit zou ook voor de wolven ontwikkeld kunnen worden, denk ik:
https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/artikelen/trekkende-kraanvogels-volgen-via-een-app
24-08-2022 17:00 - 5.1.2.e Doe deze maar, en dan een versie voor wolven. Goed hulpmiddel bij preventie.
24-08-2022 17:31 - 5.1.2.e https://www.provincie.drenthe.nl/@142009/woo-verzoek-10-november-2021-wolf/
24-08-2022 17:34 - 5.1.2.e Technisch goed te doen, maar juridisch een zeer zware opgave. Zie document deel1. Ik heb herhaaldelijk tevergeegs dit juridisch advies opgevraagd. Uiteindelijk met dank aan Stichting Annemieke, die dit WOO verzoek heeft gedaan, toch gekregen.
26-08-2022 08:26 - 5.1.2.e 5.1.2.e verkoopt dieren: 'Wolf maakt alles kapot' https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14912135/5.1.2.e 5.1.2.e -verkoopt-dieren-wolf-maakt-alles-kapot #rtvdrenthe
26-08-2022 08:26 - 5.1.2.e https://www.facebook.com/groups/1503466479731717/permalink/5.1.2.e 5.1.2.e
26-08-2022 17:22 - Staatsbosbeheer: Volgende week woensdag zitten tbo's om tafel met rtv drenthe om comm op te zetten, met beelden, over de zoektocht/inspanningen vanuit de tbos om in de natuurterrein grazende kuddes te beschermen en resultaten die we op camera zien. We

hopen daarmee niet alleen in te zoomen op waar t fout gaat, maar ook waar we positieve resultaten zien.
28-08-2022 10:53 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14918309/brandbrief-westerveld-over-wolven-heeft-effect-jumelet-zegt-bijeenkomst-toe
28-08-2022 10:54 - 5.1.2.e Vrijdag kreeg ik bericht van 5.1.2.e dat zij al 2 weken niets meer van de provincie had gehoord. Inmiddels maakt de gedeputeerde goede sier.
28-08-2022 10:57 - 5.1.2.e Afgelopen vrijdag had ik ook 5.1.2.e op bezoek. Hij vroeg wanneer er weer een ronde tafel komt.
28-08-2022 14:03 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e zoekt datum voor eerste gesprek.
29-08-2022 21:20 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
29-08-2022 21:21 - 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e hier ben ik niet blij mee.
29-08-2022 21:23 - 5.1.2.e We hebben de trom gemoffeld om aandacht te krijgen voor het feit dat West Drenthe enorm in opschudding is over de wolf. En dan ga je daar vervolgens in de media over liggen rollebollen.
29-08-2022 21:25 - 5.1.2.e Geroffeld 🤔
29-08-2022 21:26 - 5.1.2.e 'De wolf verjagen is geen optie' https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14920664/de-wolf-verjagen-is-geen-optie #rtvdrenthe
29-08-2022 21:26 - 5.1.2.e Deze bedoelde ik
29-08-2022 21:30 - 5.1.2.e Namens wie voert 5.1.2.e daar het woord?
30-08-2022 06:43 - 5.1.2.e Goede morgen 5.1.2.e rtv Drenthe wilde een reactie op de lto oproep. Ze konden 5.1.2.e en 5.1.2.e niet spreken. Die hebben naar mij als 5.1.2.e 5.1.2.e verwezen. Had ik het beter af kunnen wijzen?
Heb ik naar jouw idee een verkeerde uitspraak gedaan?
Vriendelijke! groet, 5.1.2.e
30-08-2022 07:09 - 5.1.2.e Dan wachten ze maar even. In het klimaat wat we nu hebben worden bestuurlijk pittige uitspraken gedaan. Omdat het beleid faalt en de overheid de mensen niet helpen. Daar moet een 5.1.2.e zich niet in mengen. En de uitspraak dat LTO iets raars doet door via een persbericht op te roepen tot wolvenbeheer en dan op een escalatieladder wijzen die er niet is, waar niemand iets mee kan, dat slaat nergens op. Daar stuur je de mensen het bos mee in.
30-08-2022 07:26 - 5.1.2.e Oké, ik neem het ter harte
30-08-2022 09:44 - 5.1.2.e Tnx. Nothing personal
30-08-2022 16:06 - Staatsbosbeheer: Ik vond het een heel net bericht 5.1.2.e De wolvencommissie is a politiek.
30-08-2022 16:08 - Staatsbosbeheer: Eindelijk 5.1.2.e in de krant en de escalatieladder netjes door 5.1.2.e aan de orde gesteld, met alle kramp die dat met zich mee kan brengen.
30-08-2022 18:28 - 5.1.2.e Prov Drenthe: @5.1.2.e wil je nog even naar mijn mailtje kijken, voor de datum?
01-09-2022 14:23 - Staatsbosbeheer: @5.1.2.e 5.1.2.e ik zie de discussies in de krant.. heb 5.1.2.e gister aangeboden dat we als voorbereiding van de grsprekken van Jumelet volgende week, de Tbo's hem recent beeldmateriaal willen laten zien over de drentse wolven die langs goed geplaatste rasters lopen en niet aanvallen. Dit voor het complete beeld van de feitelijke situatie. Geen idee of hij daar voor open staat, maar vanuit een goed en evenwichtige voorbereiding wellicht een optie. Het materiaal deel ik nog niet in een doorstuurbare versie, we zijn bezig met een compulatie.
Los van opties in de nieuwe escalatieladder, blijft zorgvuldigheid en volgordelijkheid voorop staan. Maar dat is ons allen bekend. Laat maar weten.
02-09-2022 10:16 - 5.1.2.e Welke gesprekken van Jumelet, wanneer? Hij verwees in de pers toch enkel naar de bijeenkomst die wij voorbereiden?
02-09-2022 10:49 - 5.1.2.e Wij bereiden, zoals afgesproken, een bijeenkomst met dierhouders voor. De gemeente Westerveld (brief heb ik niet gelezen, niet van provincie gekregen) nodigt Henk Jumelet uit over een veel bredere problematiek (angst bevolking). Dit zijn 2 verschillende zaken.
02-09-2022 18:54 - 5.1.2.e wolvencie: Het is zoals 5.1.2.e zegt
04-09-2022 09:50 - Staatsbosbeheer: Ja, weet ik.
04-09-2022 09:51 - Staatsbosbeheer: @5.1.2.e eil jij even met 5.1.2.e contact opnemen over een aanval op kudde vannacht
04-09-2022 09:52 - Staatsbosbeheer: 5 schalen gewind bij Doldersum.
04-09-2022 09:52 - Staatsbosbeheer: Wolfwerend raster, nu dus vraag of het ok geplaatst was.
04-09-2022 12:11 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-09-2022 12:12 - 5.1.2.e Het zou om een nachtvak gaan.
04-09-2022 16:07 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
04-09-2022 16:07 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd

04-09-2022 16:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-09-2022 16:09 - 5.1.2.e Bevondingen van 5.1.2.e
04-09-2022 16:30 - 5.1.2.e Gedaan
04-09-2022 19:18 - Staatsbosbeheer: Afgelopen week binnen SBB nog gepleit voor nog meer cameras bij goede rasters, om te zien wat er nu precies gebeurd. Die beelden moeten ons helpen om te weten wat wel en niet werkt.
04-09-2022 19:50 - 5.1.2.e SBB is toch niet verantwoordelijk voor het verzamelen van dergelijke beelden bij schapen houders?
Lijkt mij een verlangen van de provincie
04-09-2022 20:00 - Staatsbosbeheer: Ja 5.1.2.e dat klopt. Daar waar we alleen zelf wel beheerder zijn willen we graag beelden hebben om te doorgronden wat er gebeurdcen wat we er van kunnen leren. Gedragsmonitoring. We hebbe van de camera's van boeren of de provincie nog geen beelden gezien toch? Komende comissievergadering zal ik eea meenemen.
04-09-2022 20:02 - Staatsbosbeheer: Sorry voor de typo's 😉
04-09-2022 20:10 - 5.1.2.e Afgaande op de foto hierboven voldoet deze afrastering op meerdere punten niet aan de BIJ12 norm: onderste draad vooraan te hoog (40 cm). Rechts om de hoek onderste draad aan binnen zijde en geen 3e draad halverwege.
04-09-2022 20:12 - 5.1.2.e Verder had 5.1.2.e het onderzoek (rondom lopen) zelf moeten uitvoeren en dit niet door de schapenhouder laten doen.
04-09-2022 20:23 - Staatsbosbeheer: Eens
04-09-2022 20:40 - Staatsbosbeheer: Zit het in de opdracht van 5.1.2.e om die rasters zelf na te lopen? Of valt dat er buiten?
04-09-2022 21:51 - 5.1.2.e Hij zegt dat het niet in de opdracht zit. Vamdaar mijn notitie 'Op weg naar een begaanbare escalatieladder'
04-09-2022 21:52 - Staatsbosbeheer: Helder.
05-09-2022 09:25 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-09-2022 09:27 - 5.1.2.e Wat die da zegt over reacties op sociale media maakt mij echt woest.
En 5.1.2.e Twitter gisteren iets over 'raster was niet ingegraven'. Weten we meteen waar dat onzinnige idee in het concept wolvenplan vandaan komt.
05-09-2022 09:41 - Staatsbosbeheer: Is wederzijds niet goed te praten 5.1.2.e Dit dus ook niet. Hoop verder dat snel er helderheid komt uit Dna.
05-09-2022 09:47 - 5.1.2.e Ik heb 5.1.2.e een keer in een tweet gewezen op de code van de KNMvD waarin staat dat een dierenarts op een correcte, professionele en niet misleidende wijze bekendheid moet geven aan zijn dienstverlening. Dat deed hij niet door bij een verwonding aan een koe meteen wolf te roepen zonder dna uitslag af te wachten en er allerlei andere zaken bij te halen. Dit laatste geval behandelt hij correct.
05-09-2022 09:50 - 5.1.2.e Onder de betreffende tweet heb ik niets gezien van bedreiging met tuchtrecht, dus ik vraag mij af of hij niet wat overdrijft.
05-09-2022 09:55 - Staatsbosbeheer: Wederzijdse spanningen lopen op en thema's versterken elkaar. Reacties worden scherper en scherper. Laten wij vooral feitelijk blijven. Analyses worden urgenter en urgenter. Wat dat betreft ben ik benieuwd naar inzet/voornemen provincie.
05-09-2022 10:49 - 5.1.2.e We moeten luisteren naar wolvendeskundigen en de andere deskundigen gaan we met alle middelen de mond snoeren. Wolfknuffelen is politiek correct en alles wat er tegenin gaat moet van tafel. Je kon je weer eens niet inhouden om politieagent te spelen. Ik ben hier klaar mee. Alles wat wij doen om voor boeren op te komen wordt vakkundig gefrustreerd door 5.1.2.e Ik ben er vanmiddag niet, jullie zoeken het maar uit.
05-09-2022 11:04 - Staatsbosbeheer: Kom 5.1.2.e zo ligt t niet. Geen van ons is een wolvenknuffelaar of whappie. Bedreigingen zijn deze dagen helaas de "stijl". Hoop dat we juist vanuit de commissie die rust kunnen bewaren zodat we op basis van feiten en ervaringen de juiste haalbare en praktische acties en voorzieningen kunnen aandragen aan de schapenhouders.
05-09-2022 11:09 - Staatsbosbeheer: En ook de "groenen" worden bedreigt, aangevallen etc. Ik werd in Bolsward vorige week bijna de friettent uitgezet omdat ik in mn groene jas een patatje kwam halen 🙃🤣. Emotie betekent in mijn hoofd altijd betrokkenheid. Die inzetten om tot oplossingen te komen. Dus hoop dat je daar aan wilt blijven bijdragen!
05-09-2022 11:09 - Staatsbosbeheer: Bel je straks ff als ik uit overleg ben.
05-09-2022 11:11 - 5.1.2.e Wat 5.1.2.e doet richting die dierenarts is geen bedreiging maar wel effectief monddood maken van iemand die als deskundige serieus moet worden genomen. Ik ben blij met zo'n geluid en veehouders voelen zich erdoor gesteund. Daar gaat GS meteen wat aan doen. En Lees daarbij nog eens terug wat die wolvendeskundige zei over aanval op koeien in Diever. Die verzint een rare verklaring en brengt het met grote

stelligheid. Veehouders ontploffen dan. En dat moeten we dan maar normaal vinden. Nee, ik vind dat 5.1.2.e een kwalijke rol speelt. En ik noem hem geen wappie en beschuldig niet van bedreigingen. Maar ik ben klaar met hem. Punt.
05-09-2022 11:21 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
13-09-2022 19:16 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
13-09-2022 19:48 - 5.1.2.e wolvencie: Zeer interessant artikel.
13-09-2022 20:07 - Staatsbosbeheer: HD 5.1.2.e t vanmorgen over.
13-09-2022 21:06 - U hebt 5.1.2.e toegevoegd
13-09-2022 21:06 - Staatsbosbeheer: Welkom 5.1.2.e !
13-09-2022 22:05 - 5.1.2.e Komt het voor dat een wolf door een dassentunnel onder het hek door kruipt? Bij de aanval in het nachtvak bij Doldersum vorige week zijn meerdere dassentunnels gevonden.
Ik heb daar nog nooit van gehoord. Bedoel je echt een tunnel, of een uitgraving door dassen onder gaas door?
Door das gemaakte doorgang onder/door gaas.
Ja, dat gebruiken ze zeker. Ze kunnen heel plat kruipen.
Soms krabben ze het iets uit, maar vaak is dat niet nodig.
13-09-2022 22:06 - 5.1.2.e Ik heb de kwestie van de dassen openingen voorgelegd aan een wolvendeskundige. Hierboven de conversatie.
13-09-2022 22:11 - 5.1.2.e Zo'n doorgang is voor een wolf gewoon een zwakke plek, zoals een ondiepte of greppel
13-09-2022 22:12 - 5.1.2.e Dit was nog een nabrander.
13-09-2022 22:28 - 5.1.2.e Provincie komt met meer geld voor wolfwerende rasters
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14959913/provincie-komt-met-meer-geld-voor-wolfwerende-rasters
13-09-2022 22:29 - 5.1.2.e Dank voor het toevoegen!
14-09-2022 14:15 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-09-2022 14:17 - 5.1.2.e @5.1.2.e kan jij aangeven welke vraagstelling is geformuleerd voor dit onderzoek? Wanneer wordt het rapport opgeleverd?
14-09-2022 14:19 - 5.1.2.e Is op dit moment nog niet bekend
14-09-2022 15:57 - Staatsbosbeheer: Is de toegezegde 25.000 euro monitoringsgeld reeds belegd of is dit nieuwe ruimte 5.1.2.e ?
14-09-2022 16:13 - 5.1.2.e Belegd door 5.1.2.e 5.1.2.e
14-09-2022 16:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-09-2022 16:34 - 5.1.2.e Nav de film
14-09-2022 20:08 - Staatsbosbeheer: EN weet jij dat programma? Kan de commissie een aanbeveling doen?
14-09-2022 20:33 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e Jammer van de laatste zin... maar goed, die is niet van jou.
14-09-2022 20:40 - 5.1.2.e Dit gaat over monitoring irt verplichtingen vanuit de Habitatrichtlijn. Da’s mijn inziens niet voor de commissie.
15-09-2022 08:36 - Staatsbosbeheer: Ok, helderheid. Belangrijk dat we geen misverstanden hebben juist omdat we als commissie zo vaak om een monitoringsplan hebben gevraagd.
21-09-2022 12:19 - 5.1.2.e https://publicaties.bij12.nl/tussenrapportage-wolf-21-september-2022/
21-09-2022 13:39 - 5.1.2.e
https://www.gemeentewesterveld.nl/Bestuur_en_organisatie/Actueel/De_wolf_in_Westerveld
21-09-2022 13:40 - 5.1.2.e De bijeenkomst op 3 oktober is gepubliceerd. Aanmelden is niet meer mogelijk, de eerste bijeenkomst is vol.
21-09-2022 22:33 - 5.1.2.e https://jeugdjournaal.nl/artikel/2445469-minimaal-16-wolven-geboren-in-nederland.html
22-09-2022 19:15 - 5.1.2.e Drie koeien op een dag dodelijk aangevallen in Midden-Drenthe
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14983523/drie-koeien-op-een-dag-dodelijk-aangevallen-in-midden-drenthe
24-09-2022 21:52 - 5.1.2.e https://veeteelt.nl/maatschappij/dagelijks-gebeld-met-vragen-over-wolf-en-weidegang
26-09-2022 10:23 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-09-2022 16:20 - 5.1.2.e 5.1.2.e staat positief tegenover een praktijksessie voor beweidingsbedrijven op zijn locatie. Ik ga deze week kennismaken en overleggen of 26 november in zijn agenda past.
26-09-2022 16:33 - 5.1.2.e wolvencie: 👍

26-09-2022 17:42 - 5.1.2.e Wolf en beer veroveren stormenderhand Europa, lidstaten willen actie
https://www.ad.nl/buitenland/wolf-en-beer-veroveren-stormenderhand-europa-lidstaten-willen-actie~a869a043d/
26-09-2022 18:15 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-09-2022 18:16 - 5.1.2.e Voor degene die zich eerder hebben ingeschreven via de link en op de wachtlijst zijn geplaatst is via een nazending een bevestiging verstuurd. Voor de anderen kan de bijeenkomst online worden gevolgd.
27-09-2022 08:57 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
27-09-2022 08:58 - 5.1.2.e Proef bij Schaapskudde Het Stroomdal met nieuw type lichter wolvennet.
27-09-2022 18:42 - 5.1.2.e Wat weegt zo'n net?

Hoeken staan niet erg stevig met hulp van die flexibele paaltjes (die bedoeld zijn om 1 stroomdraad door te leiden op weiland voor koeien)
28-09-2022 13:45 - 5.1.2.e Politie onderzoekt gevonden wolf langs A50 bij Heerde: dier stierf niet-natuurlijke dood https://www.destentor.nl/veluwe/politie-onderzoekt-gevonden-wolf-langs-a50-bij-heerde-dier-stierf-niet-natuurlijke-dood~a480461c/?utm_source=whatsapp&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web
28-09-2022 16:15 - 5.1.2.e
https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/09/28/drentse-melkveehouders-halen-vee-naar-binnen-uit-angst-voor-wolf?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_campaign=nieuwsbrief-28-09-2022&utm_term=07EED27F-72CA-44E0-B7C4-0AB713D38CA6
28-09-2022 16:35 - 5.1.2.e
https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/09/10/schaderegeling-wolvenschade-op-drijfzand
28-09-2022 19:53 - 5.1.2.e Drentse PS:
Motie vreemd aan de orde van de dag: Wolvenbeheer. Stemming: aangenomen met 20 stemmen voor en 14 stemmen tegen.

Motie vreemd aan de orde van de dag: Voedsel voor de wolf. Stemming: verworpen met 14 stemmen voor en 20 stemmen tegen.
28-09-2022 19:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
28-09-2022 21:00 - Staatsbosbeheer: Motie staat op 2021...
28-09-2022 21:46 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
28-09-2022 21:47 - 5.1.2.e Dit essay is vandaag aangeboden aan de provincie.
28-09-2022 21:49 - 5.1.2.e Het is afgegeven bij de provincie. Ik heb het in ontvangst genomen.
29-09-2022 12:30 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-09-2022 12:30 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-09-2022 12:30 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-09-2022 12:31 - 5.1.2.e Ter info, wellicht interessant voor gebiedscommissie
30-09-2022 20:22 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
30-09-2022 20:26 - 5.1.2.e Dit staatje kreeg ik toegestuurd. Ik weet niet wat ze in Nedersaksen onder wolfwerend raster verstaan maar ik vind het wel erg veel aanvallen binnen wolfwerend raster
30-09-2022 20:46 - 5.1.2.e Dit is me een tijdje terug ook opgevallen. Er is alleen schadevergoeding als er preventieve maatregelen zijn genomen. De dierhouders worden gematst door een hek met gebreken toch als wolfwerend aan te merken.
30-09-2022 20:50 - 5.1.2.e Hm, een dergelijke reactie zal degene die mij dit heeft toegestuurd niet accepteren. Nu is het aanleiding om geen wolfwerend raster te zetten. Het helpt onvoldoende
30-09-2022 21:55 - 5.1.2.e Over 3 jaar is ook in Nederland een wolfwerende afrastering een voorwaarde om een schadevergoeding te krijgen. Dat kan ook een reden zijn om preventieve maatregelen te nemen.
Verder heb ik van LNV vernomen dat de NVWA zich al aan het orienteren is op een handhavingskader voor de verplichting om te beschermen tegen roofdieren.
01-10-2022 06:51 - 5.1.2.e Wanneer ik dat zeg stellen sommige dierhouders dat ze flink wat werk en geld besparen wanneer ze dan pas in actie komen. Deels gesubsidieerde rasters zijn in een paar jaar versleten
01-10-2022 07:56 - 5.1.2.e Er is ook nog een ethisch argument om de kans op leed bij de schapen te verminderen. Voor veel schapenhouders is dat het belangrijkste argument.
01-10-2022 13:30 - Staatsbosbeheer: https://www.rtvdrenthe.nl/varia/14998313/sayaguesa-runderen-weren-wolf-uit-kudde-ze-nemen-kalfjes-in-bescherming

01-10-2022 13:33 - Staatsbosbeheer: Ja benieuwd naar, ook naar controle op wolfwerendheid en wat we daarvan kunnen leren (oa hoogte en sluitendheid onderste draad/deel raster). Is daar iets over bekend?
01-10-2022 13:34 - Staatsbosbeheer: En wat is daar t protocol bij vermelding, wie toetst?
01-10-2022 14:27 - Staatsbosbeheer: Ff gechecked bij onze oosterburen. Hieronder de bevindingen.
01-10-2022 14:27 - Staatsbosbeheer: Ja, het klopt. De ja in de kolom Wwa staat ervoor dat de Grundschutz (basisbescherming) op orde is. Maar nu komt het, grundschutz is niet hetzelfde als wolfwerend!
01-10-2022 14:27 - Staatsbosbeheer: Grundschutz is een electrisch basisraster van 90 cm. Als schapenhouders dat hebben krijgen ze wel schadevergoeding, maar geen subsidie. Bij aanval in 1.20m krijgen ze en schadevergoeding en subsidie, maar dat gebeurt bijna nooit volgens 5.1.2.e 5.1.2.e
01-10-2022 14:27 - Staatsbosbeheer: Het gaat om de begrippen wolfabweisender grundschutz van 90 cm. Dat kun je vertalen als wolfontmoedigend.
01-10-2022 14:28 - Staatsbosbeheer: In NL en Vlaanderen tot nu toe NUL aanvallen in wolfwerende rasters die volledig in orde waren.
01-10-2022 14:29 - Staatsbosbeheer: Volledig is dan ook volledig... en dat is de uitdaging, ook voor TBO's
01-10-2022 14:29 - Staatsbosbeheer: In duitsland slechts paar gevallen.
01-10-2022 14:31 - 5.1.2.e Dat laatste kan niet bevestigd of weerlegd worden omdat er geen volledig onderzoek wordt uitgevoerd en ook geen analyse. Dit is precies wat ik heb voorgesteld. Iedereen roept nu maar iets wat hen het beste uitkomt.
01-10-2022 14:33 - 5.1.2.e Met dat laatste bedoel ik de uitspraak dat in NL nog nooit een aanval heeft plaats gevonden op correct beschermde dieren.
01-10-2022 14:33 - Staatsbosbeheer: Klopt, het gaat hier om inzicht. Maar eerste bericht klopt Niet op aspect wolfwerendheid. Geen misverstanden laten ontstaan!
01-10-2022 20:44 - 5.1.2.e
https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/nationaal-park-drents-friese-wold/nieuws/wolf-lijkt-meer-op-ons-dan-ons-lief
02-10-2022 10:06 - 5.1.2.e https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/de-wolf-helpt-jagers-een-handje-bij-wildbeheer-op-de-veluwe~bc69603d/
02-10-2022 10:10 - 5.1.2.e https://www.youtube.com/watch?v=GAF2nv_iY3w
02-10-2022 10:23 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-10-2022 10:42 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-10-2022 16:56 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-10-2022 16:57 - 5.1.2.e Welkom bij Staatsbosbeheer. Beheerkantoor on Drentse Aa gebied.
03-10-2022 16:59 - 5.1.2.e Leuke trofee voor een oudejaarsvereniging.
03-10-2022 18:00 - Staatsbosbeheer: Wordt weggehaald. Terecht 5.1.2.e
03-10-2022 18:01 - Staatsbosbeheer: Kan niet meer in deze tijd waarin we echt de wolf onderons hebben.
03-10-2022 18:03 - Staatsbosbeheer: Is beeld dat ooit in carving club is gemaakt.
03-10-2022 18:03 - Staatsbosbeheer: Deze week is ie weg.
03-10-2022 18:04 - 5.1.2.e Waar gaat ie heen?
03-10-2022 18:08 - Staatsbosbeheer: Haardvuur denk ik.
03-10-2022 19:28 - 5.1.2.e wolvencie: <Media weggelaten>
03-10-2022 19:28 - 5.1.2.e wolvencie: <Media weggelaten>
03-10-2022 19:42 - 5.1.2.e Ik zie 5.1.2.e al bij Jumelet staan.
03-10-2022 19:50 - 5.1.2.e
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15007208/liveblog-schapen-staan-voor-gemeentehuis-voor-aanvang-bijeenkomst-over-wolf
03-10-2022 19:53 - 5.1.2.e wolvencie: Ja, zit naast 5.1.2.e en die heeft me haar al aangewezen
04-10-2022 10:20 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
04-10-2022 12:25 - 5.1.2.e
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15007646/reacties-op-wolvenbijeenkomst-duidelijk-angst-in-het-gebied
05-10-2022 08:20 - 5.1.2.e
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15010982/wageningse-ecoloog-wolvenbeheer-klinkt-makkelijk-maar-is-lastig-uit-te-voeren
05-10-2022 08:58 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
05-10-2022 08:59 - 5.1.2.e Gistermiddag hebben we na afloop van het LOW 5.1.2.e en 5.1.2.e die 5.1.2.e bezocht. 5.1.2.e was daar ook bij. We

hebben in een kring bij de wei een diepgaand gesprek gevoerd. 5.1.2.e heeft met 5.1.2.e afgesproken om een keer bij haar langs te gaan om de angsten uit te diepen.
05-10-2022 13:27 - 5.1.2.e https://drenthe.partijvoordedieren.nl/vragen/schriftelijke-vragen-ex-art-41-reglement-van-orde-met-betrekking-tot-bijeenkomst-over-wolven-3-oktober-2022
05-10-2022 13:31 - 5.1.2.e We gaan voor een 4e praktijksessie voor de paarden- en ponyhouder. De melkveehouder zetten we voor nu on hold. Ik zoek voor deze praktijksessie nog een geschikte locatie (binnenmanege met idealiter een kantine) zodat we ook op een doordeweekse avond iets kunnen organiseren en niet zijn aangewezen op de zaterdag. Kennen jullie geschikte locaties?
05-10-2022 13:34 - 5.1.2.e Vraag even aan 5.1.2.e die door het shetland pony stamboek is aangemeld. Hij kent vanwege keuringen en wedstrijden alle maneges in Drenthe.
05-10-2022 13:34 - 5.1.2.e Ik heb vanavond een belafspraak met 5.1.2.e 5.1.2.e staan, doe ik!
05-10-2022 17:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-10-2022 17:08 - 5.1.2.e Zijn jullie hiervan op de hoogte?
05-10-2022 17:13 - 5.1.2.e wolvencie: Nee, of het moet de gelande bijeenkomst zijn met de getroffen schapenhouders.
05-10-2022 17:15 - 5.1.2.e Dit is inderdaad de bijeenkomst voor getroffen veehouders die de provincie organiseert. Ik heb de datum van 13.10 horen noemen.
06-10-2022 07:39 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15009503/nieuw-wolvenplan-laat-op-zich-wachten
06-10-2022 16:40 - 5.1.2.e https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5337732/wolvenoverlast-drenthe-wolf-schapen-doodgebeten-boeren-maatregelen
06-10-2022 19:37 - 5.1.2.e wolvencie: Wachten even of 5.1.2.e de vergadering opent, zoniet dan maakt 5.1.2.e een nieuw adres.
06-10-2022 19:39 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e maakt nieuw adres om te vergaderen
06-10-2022 19:41 - 5.1.2.e wolvencie: Zie mail
07-10-2022 08:30 - Staatsbosbeheer: We worden steeds meer gebeld door mensen die willen weten hoe ze om moeten gaan als ze een wolf zien.
07-10-2022 08:30 - Staatsbosbeheer: Wellicht goed om daar iets mee te dien 5.1.2.e
07-10-2022 08:42 - 5.1.2.e Ik heb 5.1.2.e al gevraagd of de wolf-informatie op provincie.drenthe.nl geactualiseerd kan worden. Neem deze zeker mee.

Ik ga uit van wat er landelijk beschikbaar is om daarnaar door te verwijzen.
https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/wolf-en-mens/
https://www.wolveninnederland.nl/wolf-en-mens

In Drenthe gaan de vragen een stap verder…
Wanneer inwoners op hun erf:
- hun hond hebben los lopen,
- pony's, schaapjes e.d. hebben staan > neem wolfwerende maatregelen in wolvengebied
- kunnen kinderen in het bos spelen
- kan ik met mijn pony en of hond het bos in

Ik zal de Zoogdiervereniging vragen of ze daar ook een antwoord op willen formuleren. Mijn focus ligt nu bij de organisatie van de praktijksessies.
07-10-2022 09:42 - Staatsbosbeheer: 👍👍👍 Fijn als er ook iets anders komt dan de site van Bij 12. Die is voor publiek niet echt vindbaar. Zou bv op gemeentepag aanvullend kunnen staan.
07-10-2022 09:42 - 5.1.2.e De zoogdiervereniging hoef je hier niet voor te vragen. Die nemen gewone mensen niet serieus.
07-10-2022 09:49 - 5.1.2.e Als de informatie op provincie.drenthe.nl up to date is, kan er een nieuwsbericht gedeeld worden met alle Drentse gemeenten om daar naar te linken bij vragen over de wolf. Idealiter heb je alle info op 1 plek om het zo actueel en kloppend mogelijk te houden. BIJ12 en Wolven in Nederland hebben die opdracht en de wolvencommissie is niet uitgerust om dat daarnaast nog een keer te doen/ bij te houden.
07-10-2022 10:22 - Staatsbosbeheer: 👍 dit lijkt me ook zo prima
07-10-2022 13:18 - 5.1.2.e https://www.gld.nl/nieuws/7781767/natuurfotografen-omsingelen-wolf-op-de-veluwe?swipePagination=2edb66b3-4a59-5d7d-be59-58fc4af02b89
07-10-2022 13:32 - 5.1.2.e <Media weggelaten>

07-10-2022 13:33 - 5.1.2.e Willen jullie deze uitnodiging doorzetten naar jullie achterbannen via WhatsApp groepen, e-mail of website? Maandag verspreiden we het bericht breder via de websites van de provincie, Drentse gemeenten en de media. Mochten jullie nog vragen hebben over de bijeenkomsten, aarzel niet om contact op te nemen. (zowel per mail als via de app verzonden)
07-10-2022 20:07 - 5.1.2.e https://drenthe.partijvoordedieren.nl/vragen/schriftelijke-vragen-ex-art-41-reglement-van-orde-met-betrekking-tot-bijeenkomst-over-wolven-3-oktober-2022?fbclid=IwAR2j6ZzFWvc6aPjpPbG_CMx-BUvm1fjWQ7i9yHOgUagUDLMatghCojd18YA
08-10-2022 08:40 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-10-2022 10:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-10-2022 10:09 - 5.1.2.e Pony in Wittelte
08-10-2022 12:19 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-10-2022 16:32 - 5.1.2.e https://www.ltonoord.nl/regios-en-provincies/regio-noord/drenthe/actueel/provincie-maakt-werk-van-de-wolf
10-10-2022 18:24 - 5.1.2.e https://www.facebook.com/100064751824239/posts/497326155769108/?sfnsn=mo
11-10-2022 18:24 - 5.1.2.e Wolf slaat toe in Fluitenberg: boerenfamilie brengt dode huisgeit naar provinciehuis https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15029423/wolf-slaat-toe-in-fluitenberg-boerenfamilie-brengt-dode-huisgeit-naar-provinciehuis #rtvdrenthe
11-10-2022 19:45 - 5.1.2.e https://www.hetschaap.nl/wolvencommissie-drenthe-belegt-informatiebijeenkomsten/
12-10-2022 10:00 - 5.1.2.e Oud-schaapherder baalt na vondst dode schapen: 'Heb je dan geen greintje fatsoen?' https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15026354/oud-schaapherder-baalt-na-vondst-dode-schapen-heb-je-dan-geen-greintje-fatsoen
12-10-2022 15:23 - Staatsbosbeheer: In Odoorn is wolf gezien.
13-10-2022 14:51 - 5.1.2.e https://www.hetschaap.nl/europese-commissie-wijst-meer-beheer-wolven-af/?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_campaign=10/13/2022&goal=0_ab777d87aa-b2db504ac5-223382139&mc_cid=b2db504ac5&mc_eid=5d80f0547c
14-10-2022 07:26 - 5.1.2.e https://m.youtube.com/watch?v=37NvaM72O_U
14-10-2022 12:00 - 5.1.2.e Het wordt nu wel tijd dat de provincie de praktijksessies gaat aankondigen. Werd net gebeld door een mevrouw uit Wijster die op zoek was naar een aankondiging om aan te melden.
14-10-2022 12:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-10-2022 18:27 - 5.1.2.e https://dvhn.nl/drenthe/Vervolgschade-na-wolvenaanval-veel-groter-dan-gedacht.-Dierenartsenpraktijk-in-Coevorden-neemt-aangevallen-kudde-jaar-lang-onder-de-loep.-Schapen-ervaren-na-aanval-ontzettend-veel-stress-27980893.html?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=dlvr.it
15-10-2022 19:23 - 5.1.2.e https://www.nu.nl/295963/video/waarom-wolven-niet-gewend-mogen-raken-aan-contact-met-mensen.html
17-10-2022 09:15 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
17-10-2022 09:16 - 5.1.2.e Elspeet.
17-10-2022 13:17 - 5.1.2.e Ipo wolvenplan en schaderegeling geldt tm 2022. Nieuwe regeling is er dan mogelijk nog niet. Blijven de provincies dan wolvenschade vergoeden? Overijssel heeft dit bevestigd per email. Friesland kon het nog niet zeggen. En in bijeenkomst vorige week heeft Dr daar positief op geantwoord, ik neem aan Jumelet.
17-10-2022 13:35 - 5.1.2.e wolvencie: Kan me miet voorstellen dat het dan stopgezet wordt.
17-10-2022 13:38 - Staatsbosbeheer: Wel goed om dit tijdig in te regelen. @5.1.2.e weet jij hier juiste antwoord op?
17-10-2022 14:01 - 5.1.2.e Schade wordt gewoon vergoed in 2023
17-10-2022 14:08 - Staatsbosbeheer: Hoe is dat vastgelegd?
17-10-2022 14:10 - 5.1.2.e Schade wordt gewoon vergoed, alleen wordt bij de wolf afgeweken van de beleidsregels dat er ook voor hobby vee wordt betaald. Afwijken kan schriftelijk geregeld worden door Teammanager VTH.
17-10-2022 20:45 - 5.1.2.e https://www.npostart.nl/nos-journaal/17-10-2022/POW_05158780

Vanaf 21:07”
18-10-2022 13:31 - 5.1.2.e Wat doen we met wolven die onze schapen aanvallen? https://www.trouw.nl/ws-b6ac9384
19-10-2022 10:28 - 5.1.2.e https://www.raadvanstate.nl/uitspraken/@133395/202100668-1-a2/

19-10-2022 10:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
19-10-2022 16:00 - 5.1.2.e https://www.youtube.com/watch?v=Za9SpBeAgW0
20-10-2022 13:45 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
24-10-2022 08:23 - 5.1.2.e Regelmatig kom ik mensen tegen die de wolf willen verjagen wanneer die op hun erf is en of hun dieren aanvalt. Het zou mi goed zijn wanneer dit legaal wordt. Niet zomaar gedogen, dan is de grens minder duidelijk, maar legaliseren. Kan de gebieds commissie hier een rol in spelen?
24-10-2022 08:46 - 5.1.2.e Ik lees het rapport De wolf terug in Nederland van WENR. Daarin staat dat het in Rusland en Belarus gebruikelijk is om welpen uit de burcht te halen. Hierbij verdedigen wolven hun nest niet, vallen ze geen mensen aan, of 91.
Misschien dat deze constatering kan helpen mensen minder angstig te laten zijn voor een ontmoeting met een wolf
24-10-2022 08:55 - 5.1.2.e In overleg met BIJ12 zijn de antwoorden daar ook uitgebreid met Hoe schuw zijn wolven? en Zijn wolven gevaarlijk voor de mens? > https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/veelgestelde-vragen/#onderdeel-wolf-en-mens
24-10-2022 08:57 - 5.1.2.e Als dit binnen het juridisch kader toegestaan zou zijn, dan zou Park De Hoge Veluwe nu geen probleem met de wolf hebben.
24-10-2022 09:00 - 5.1.2.e Het gaat mij inderdaad om het uitoefenen van druk op aanpassen van het juridisch kader. Vooral op het erf van mensen. In natuur gebieden wordt het al moeilijker omdat de grens met verjagen uit het leefgebied lastig te definiëren is.
24-10-2022 09:01 - 5.1.2.e In datzelfde rapport staat ook dat wolven bang zijn voor mensen omdat ze door ons bejaagd worden. Laat dat nou juist het geval zijn in die beide landen. Hier leren wolven erg snel dat mensen geen bedreiging zijn. Één op één vergelijking gaat dus niet op.
24-10-2022 09:05 - 5.1.2.e Dat heb ik nog niet gelezen. Op pagina 86 staat: Het idee dat als wolven worden beheerd ze dan schuwer zijn en dus minder gevaarlijk voor mensen is wetenschappelijk niet onderbouwd.
24-10-2022 13:08 - 5.1.2.e @5.1.2.e snel is 'erg snel'? Wat is de bron van deze uitspraak?
24-10-2022 15:46 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
24-10-2022 15:46 - 5.1.2.e Veluwe
24-10-2022 16:06 - 5.1.2.e Paragraaf 6.1 van wat een factfinding study heet. Grijze blokje bovenaan de pagina.
24-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: Daar zullen de meningen over verschillen 5.1.2.e Ik neem aan dat we het hier blijven houden over landbouwhuisdieren.
24-10-2022 19:17 - 5.1.2.e Lijkt me erg logisch, dat mensen het recht hebben om hun dieren te verdedigen tegen een wolf. Het is van de gekke dat we daar überhaupt nog discussie over moeten voeren.
24-10-2022 20:01 - 5.1.2.e Wat is jouw idee dan 5.1.2.e? Gewoon zo laten of het proberen te legaliseren?
24-10-2022 20:03 - Staatsbosbeheer: Eens, maar als natuurbeheerder moet je daar andere overwegingen in maken 5.1.2.e Dan staan er nog andere keuzes open.
24-10-2022 20:09 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
24-10-2022 20:11 - 5.1.2.e Ja. En ook professionele ploegen inzetten om wolven te verjagen uit veegebied, terug richting natuur. Dan hou je ze ook schuw. En dat wordt nu een steeds groter probleem.
24-10-2022 20:12 - 5.1.2.e Beter opschrijven 5.1.2.e
24-10-2022 20:17 - 5.1.2.e Ik begrijp dit niet zo goed. Als natuurbeheerder kun je toch ook begrijpen dat mensen hun vee willen verdedigen? Ik heb het over optreden op t moment dat je wolven ziet bij je vee. Zoals die boer bij zijn geit. Ik zou hetzelfde doen. Wat is het verschil met een wolf laten schrikken met 7000 volt op je draden. We willen toch dat ze leren om geen vee meer te pakken?
24-10-2022 20:20 - Staatsbosbeheer: Ik bediel 5.1.2.e dat je als natuurbeheerder in je eigen gebieden de plicht hebt om vanuit het principe de wolf te ontvangen EN dus moet nadenken over hoe en waarmee je je natuurbeheer uitvoert. Park hoge veluwe is GEEN boerenbedrijf, waarvoor andere principes gelden. Natuurlijk wil je als boer je dieren beschermen, dat is heeeel logisch en je plicht. Als natuurbeheerder heb je andere plichten, maar wil je ook niet ingezette niet natuurlijke grazers onbeschermd laten. Dan moet je kiezen in je beheervorm: plat gezegd wel of niet moeflons.
24-10-2022 20:25 - 5.1.2.e Oh ja, maar die link met hoge Veluwe had ik hier ook niet bij. 5.1.2.e had het over erf en landbouwhuisdieren, daar reageerde ik op.

24-10-2022 20:27 - 5.1.2.e En net als die moeflons gaat het andere wild ook n keer opraken🙈. Maar dat is weer n ander verhaal.
24-10-2022 20:32 - Staatsbosbeheer: Nou dat begrijp ik. 😉. Heb ook schapen gehad... die werden regelmatig door honden gepakt of opgejaagd.. Weet hoe t voelt. Dus hoog ursus en verjagende hond ingezet. ... geen andere hond hoefde t nog te proberen er bij te komen.
24-10-2022 21:11 - 5.1.2.e Ik vind het lastig om uit deze reacties te destilleren wat jullie mening is.
Willen jullie dat wolven weg jagen van het erf of van je vee legaal wordt?
Misschien kan het beter op een vergadering aan de orde komen.
25-10-2022 07:27 - Staatsbosbeheer: Dat is ook de juiste plek 5.1.2.e 😉
26-10-2022 11:02 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-10-2022 11:02 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
26-10-2022 11:05 - 5.1.2.e Vorige week dinsdagavond 20.00 stond een inwoonster van Benneveld oog in oog met een wolf toen ze op het erf achter huis liep. Ze keken elkaar even aan en de wolf liep weg. Om massahysterie te voorkomen heeft ze het niet gemeld in de buurt app.
26-10-2022 15:13 - 5.1.2.e https://www.nu.nl/dieren/6232267/zorgen-om-wolf-die-zelf-mensen-benadert-op-hoge-veluwe.html
26-10-2022 18:02 - 5.1.2.e LOL. Wolven in Nederland NU AL tam https://www.geenstijl.nl/5167490/lol-wolven-in-nederland-nu-al-tam/
26-10-2022 18:03 - 5.1.2.e Humor
27-10-2022 07:17 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
27-10-2022 07:17 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
27-10-2022 07:17 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
27-10-2022 12:57 - 5.1.2.e https://www.boerderij.nl/beschermde-status-van-de-wolf-ter-discussie-in-brussel
27-10-2022 15:05 - 5.1.2.e https://www.natuurmonumenten.nl/bezoekerscentrum-dwingelderveld/nieuws/bezoekerscentrum-dwingelderveld-zondag-gesloten
27-10-2022 16:39 - 5.1.2.e Dit is allemaal n.a.v. een Twitter bericht van 5.1.2.e (LTO). LTO moet zich schamen.
27-10-2022 16:39 - 5.1.2.e https://twitter.com/5.1.2.e /status/1585148356220792833?s=20&t=hw96hziRu5-yq1VdlwIL5

Wil jij dit bespreken met jumelet? Dit moet stoppen. Zo raakt de wolf aan mensen gewend!
27-10-2022 20:53 - Staatsbosbeheer: Er wordt geen excursie Op Zoek naar de Wolf geirganiseerd 5.1.2.e Wellicht ff lezen wat t programma was. Overigens zijn deze programmas allemaal gestopt wegens dreigementen. Zelfs t vertonen van een film...
27-10-2022 20:59 - 5.1.2.e 5.1.2.e? Ik ben geen onderdeel van deze discussie
27-10-2022 20:59 - 5.1.2.e Ik zie heel veel verwarring voorbij komen.
27-10-2022 21:12 - 5.1.2.e Die tekst 'Wil ... gewend' is blijven hangen aan een bericht dat naar mij is gestuurd door iemand anders en dat ik heb doorgestuurd. Niet mijn tekst. Ik ben niet ingegaan op dit verzoek.
27-10-2022 21:15 - 5.1.2.e Foutje dus. Ik bedoel de sfeer van NM bashing die de Tweet van 5.1.2.e heeft opgewekt en die uiteindelijk heeft geleid tot de dreigende situatie.
27-10-2022 22:20 - Staatsbosbeheer: Sorry, verkeerd 5.1.2.e Excuses
27-10-2022 22:21 - Staatsbosbeheer: 👍
27-10-2022 22:46 - 5.1.2.e Zaterdag staat de praktijksessie voor schaapherders op de agenda. Daar hebben zich 34 mensen voor inschreven. Daarnaast zijn er vanuit de organisatie, de wolvencommissies en de sprekers nog 11 mensen aanwezig. Dat geeft een totaal van 45 aanwezigen.
* 10 deelnemers vanuit TBO’s
* 22 schaapherders
* 1 vanuit de gemeente Westerveld en een fotojournalist van het ANP.

Een behoorlijke opkomst. De aanwezige leden vinden het draaiboek en de deelnemerslijst in hun mailbox.
27-10-2022 22:47 - Staatsbosbeheer: 👍 5.1.2.e
28-10-2022 07:53 - 5.1.2.e https://www.anpfoto.nl/search.pp?eventid=6548259
28-10-2022 07:54 - 5.1.2.e Vorige week in een fotojournalist van het ANP bij mij langs geweest.
28-10-2022 07:55 - Staatsbosbeheer: 👍

28-10-2022 10:06 - 5.1.2.e Dat is niet zo. Er was een demonstratie bedacht. Daar werden ze zenuwachtig van. Die mensen zijn nu verbaasd over de aantijgingen, er zijn geen bedreigingen geuit en ze waren voornemens een waardige demonstratie te houden, met spandoeken en foto's, om hun kant van het verhaal te laten zien.
28-10-2022 10:08 - 5.1.2.e De burgemeester mag het weer rechtbreien. Natuurmonumenten is dom bezig.
28-10-2022 10:57 - 5.1.2.e WIe was de organisator van die demonstratie?
28-10-2022 11:05 - 5.1.2.e Ik denk dat de gemiddelde burger zich niet prettig voelt als hij ergens door een haag van demonstranten naar binnen moet gaan. Ook als de demonstranten zelf zeggen dat zij daar 'waardig' staan en dat de sfeer 'gemoedelijk' is.
28-10-2022 11:07 - 5.1.2.e Niet één. Een clubje mensen. Als ik namen noem gaat dat weer een eigen leven leiden. Dat was al aan een paar dagen voor die twee van 5.1.2.e in voorbereiding. NM voelde gedoe aankomen en neemt begrijpelijk besluit, maar van dreigementen is geen sprake en die uitleg is overtrokken. Of het wordt overtrokken uitgelegd in de pers. Dat is ook n normaal verschijnsel bij dit soort dingen.
28-10-2022 11:07 - 5.1.2.e Tweet van 5.1.2.e
28-10-2022 12:13 - 5.1.2.e Klopt. Maar het is ook hun goed recht om duidelijk te willen maken dat die wolven hen heel veel pijn doen. En ze zoeken naar manieren om dat te uiten. NM zou er wijs aan doen om de dialoog aan te gaan, ipv de kloof nog wat dieper uit te graven.
28-10-2022 12:24 - 5.1.2.e Mijn inschatting is dat er heel redelijke mensen bij zijn waar dat gesprek mee te voeren valt hoor. Maar dan moet je wel dealen met die wanhoop en frustratie. Met herkennen, onderkennen, uitgestoken handen aanbieden doe je heel veel. Met alleen die wolf promoten en roepen over wolfwerende rasters kom je geen steek verder. Ik kreeg gisteren op de beurs in Hardenberg mee dat Duitse boeren soms 1,60 en zelfs 2,00 mtr hebben staan met veel stroom erop en dat daar nog wolven in kwamen.
28-10-2022 19:23 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 13:10 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 13:11 - 5.1.2.e Vanavond spooktocht in de Mepperdennen.
29-10-2022 17:51 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 17:51 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 17:51 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 17:51 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: ?,?
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-10-2022 18:56 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-10-2022 18:57 - Staatsbosbeheer: Goede bijeenkomst, mooi werk 5.1.2.e en 5.1.2.e !
29-10-2022 19:54 - 5.1.2.e Mooi stel bij elkaar! 5.1.2.e de nestor erbij. En 5.1.2.e heeft zich van achter geschoren. Werd tijd.
29-10-2022 21:27 - 5.1.2.e Er was echt een gevoel van saamhorigheid onderling, en we konden veel kennis uitwisselen
29-10-2022 21:28 - 5.1.2.e Reactie van een deelneemster.
29-10-2022 21:39 - 5.1.2.e wolvencie: Goed om te horen
30-10-2022 19:31 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
30-10-2022 19:33 - Staatsbosbeheer: Ben ij met de stemming van zaterdag. Hoop dat de volgende bijeenkomsten ook in deze "mood" kunnen. We zullen het in de "wij" stand moeten gaan fixen.
30-10-2022 19:58 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
30-10-2022 21:56 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
31-10-2022 08:17 - Staatsbosbeheer: Ziet er strak uit! 👍
31-10-2022 10:43 - 5.1.2.e Ziet er zeker goed uit!
01-11-2022 09:33 - 5.1.2.e LTO Noord gaat 'safari's' organiseren langs slachtoffers wolf
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15082151/lto-noord-gaat-safaris-organiseren-langs-slachtoffers-wolf
01-11-2022 09:34 - 5.1.2.e Verrassend. Niet uit mijn koker.
01-11-2022 09:35 - Staatsbosbeheer: Lees t net... misselijkmakend, sorry hoor. Lto heeft nooit gelezen wat NM wilde bereiken met de excusie of een excursie meegemaakt denk ik...
01-11-2022 09:35 - Staatsbosbeheer: Depolariseren en verbinden... daar kom je verder mee.

01-11-2022 09:37 - Staatsbosbeheer: Aanstaande vrijdag zijn de tbo's door Jumelet uitgenodigd om te komen praten. 5.1.2.e is erbij. Agenda ken ik nog niet.
01-11-2022 09:59 - 5.1.2.e Ook deze actie kan wel eens als een boemerang terugkomen. Wolvenliefhebbers melden zich aan en gaan nog eens inwrijven dat er geen preventieve maatregelen zijn genomen.
01-11-2022 10:01 - 5.1.2.e Overigens bevestigt deze actie nogmaals dat het een verstandig besluit is geweest 15 jaar geleden om het Platform KSG op te richten.
01-11-2022 10:49 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e bedoel ik.
01-11-2022 13:17 - 5.1.2.e https://www.telegraaf.nl/nieuws/2113637187/gemoederen-rond-wolf-in-drenthe-lopen-op?utm_source=whatsapp&utm_medium=referral&utm_campaign=whatsapp
01-11-2022 13:18 - 5.1.2.e Natuurmonumenten heeft als organisatie een plaat voor de kop.
01-11-2022 15:26 - 5.1.2.e https://dvhn.nl/drenthe/Veeartsen-Drenthe-in-brandbrief-Situatie-rond-wolf-niet-langer-houdbaar-28021163.html?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=dlvr.it
01-11-2022 17:42 - 5.1.2.e https://www.gelderland.nl/nieuws/handhavers-provincie-gelderland-mogen-een-wolf-afschrikken
01-11-2022 18:16 - 5.1.2.e Met verf? 🙈 wat een soap. Maar schuw houden is sowieso een goed idee.
01-11-2022 18:19 - 5.1.2.e LTO en Natuurmonumenten om tafel na rel over 'wolvensafari'
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15083270/lto-en-natuurmonumenten-om-tafel-na-rel-over-wolvensafari
02-11-2022 07:37 - 5.1.2.e Rtv Drenthe wil morgen mee wanneer ik naar een dierhouder ga. Werkgroep wolf zal daar ook zijn. Ik heb onder staande app wisseling gehad. Moet ik inderdaad vertrouwen op

Komt goed
Of moet ik het afblazen?
02-11-2022 07:37 - 5.1.2.e Donderdag is goed
02-11-2022 07:37 - 5.1.2.e Wat kan ik verwachten?
Is het radio of tv?
Mag ik het gemonteerde concept zien en aanpassen indien zaken uit verband zijn geraakt?
02-11-2022 07:37 - 5.1.2.e Radio en tv. Vooraf montage zien doen we nooit. Ik ben van de nuance. Komt goed
02-11-2022 07:46 - 5.1.2.e Vooraf checken op feitelijke onjuistheden hoeft niet bij een gedraaid item, je hebt het immers zelf gezegd. Het risico zit 'em in de montage, wat knippen ze weg en blijft de context nog overeind. Belangrijkste vraag is of de dierhouder die je bezoekt akkoord is. En dat je vooraf weet wat de insteek van het item wordt, wie er nog meer geïnterviewd worden (hoe meer geïnterviewden, hoe minder context). Als je als 5.1.2.e de ruimte krijgt om toelichting te geven op preventieve maatregelen, dan zou ik het niet laten. Maar dan moet je wel een goed gevoel hebben bij de journalist (ken je hem?) en het voorgesprek.
02-11-2022 07:52 - 5.1.2.e Wie zijn werkgroep wolf, wat is dat? Wat doen die.
02-11-2022 07:55 - 5.1.2.e https://werkgroepwolf.nl/
02-11-2022 07:55 - 5.1.2.e Welke journalist? 5.1.2.e doet veel over wolven bij RTV Drenthe. Zij heeft kennis van zaken en is integer.
02-11-2022 07:55 - 5.1.2.e Volgens mij bieden ze net als Wolf Fencing ook handjes bij plaatsing van rasters.
02-11-2022 07:57 - 5.1.2.e Klopt. Wolf fencing is niet meer actief. 5.1.2.e en ik hebben een paar maanden terug eene kennismakingsgeprek gehad met 3 leden van werkgroep wolf.
02-11-2022 07:58 - 5.1.2.e Heel goed dat RTV Drenthe weer aandacht besteedt aan preventie.
02-11-2022 08:01 - Staatsbosbeheer: Eens, het is wellucht goed om met RTV Drenthe eens om tafel te zitten om te zien waar we elkaar kunnen vinden in het uitdragen van onze boodschappen. Opbouwen band lijkt me ook niet verkeerd 5.1.2.e
02-11-2022 08:03 - Staatsbosbeheer: Waar zit je terughoudendheid? In dat de werkgroep erbij is? Heeft rtv drenthe dat zo geregeld en waarom? Voor een breed gedragen verhaal is dat niet slecht, maar check de opzet vd lijn zou ik zeggen.
02-11-2022 08:06 - 5.1.2.e Prima dat de werkgroep ook een podium krijgt. Maandag nog hun 5.1.2.e 5.1.2.e gesproken. Ze hebben 30 vrijwilligers die willen helpen bij het plaatsen van vaste afrasteringen.
02-11-2022 08:22 - Staatsbosbeheer: 👍

02-11-2022 10:06 - 5.1.2.e Het leek mij goed om zo'n uitzending te doen waar meteen duidelijk wordt dat er mensen zijn die willen helpen raster zetten. Zodoende een locatie gekozen waar werkgroep wolf op mijn voorstel is ingeschakeld.
Terug houdendheid zit bij mij in eerdere ervaring elders en ervaringen van 5.1.2.e 5.1.2.e is de journalist.
Uiteraard heb ik de dierhouder om toestemming gevraagd. Die is er overigens nog niet.
02-11-2022 11:07 - 5.1.2.e Helaas, de dierhouder wil niet meewerken
02-11-2022 11:16 - Staatsbosbeheer: Jammer!
02-11-2022 12:02 - 5.1.2.e Helaas. Uit eigen ervaring heb ik gemerkt dat sommige lieden het een schapenhouder kwalijk nemen als hij wolfwerende maatregelen neemt. Ze zien het als een daad van verraad, capitulatie voor de wolf of niet solidair met andere schapenhouders. Ik heb zelfs meegemaakt dat iemand de hoop uitsprak dat mijn schapen gepakt zouden worden door een wolf. Dat zou mij een lesje leren en al mijn praatjes weerleggen, want die hekken werken toch niet. De giftige sfeer die nu is ontstaan maakt de mensen nog meer kopschuw.
02-11-2022 12:05 - 5.1.2.e Om dezelfde reden hebben we geen particulier in het DFW kunnen vinden voor de praktijksessie voor hobbyhouders.
02-11-2022 12:30 - 5.1.2.e Ja, het is lastig
02-11-2022 19:04 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-11-2022 06:50 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15086048/drentse-cdaers-dienen-tijdens-partijcongres-resolutie-in-de-wolf-past-niet-overal
03-11-2022 06:55 - 5.1.2.e De resolutie staat op pag. 42 van de link in het artikel. Als ik de strekking van het 4e dictum goed overdenk dan kan de wolvencommissie een herformuleren van de opdracht van de gedeputeerde verwachten. De wolfwerende afrasteringen moeten n.l. om de natuurgebieden worden gezet.
03-11-2022 07:05 - 5.1.2.e Hoe dan?
Moet er een fuik vanuit Duitsland naar de wolven gebieden gezet worden?
Kan niet gaan werken.
Hoe willen ze natuurgebieden sluitend met elkaar gaan verbinden?
Vreemde mensen die bestuurders
03-11-2022 07:13 - 5.1.2.e Opvang gebied in Bargerveen. Van daaruit selectie, verdoven en verplaatsen naar de natuurgebieden waar aanvulling nodig is. De exemplaren die wegens te grote genetische verwantschap ongeschikt zijn kunnen verkocht worden aan dierenparken.
03-11-2022 07:18 - 5.1.2.e Of een wolvenpad langs de A37 en de Frieslandroute met afslagen naar het Sleener zand en het DFW
03-11-2022 07:54 - 5.1.2.e Out of the box denken. Goed bezig
03-11-2022 08:06 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
03-11-2022 08:09 - 5.1.2.e Als de gedeputeerde vanmiddag deze kadavers in ontvangst neemt dan kan hij de mensen een mooi toekomstperspectief bieden.
03-11-2022 08:21 - 5.1.2.e Ik heb 800 schapen. Die ik inzet om de natuur een handje te helpen. Die ik in de winter voer met hooi van kruidenrijk grasland van overtollige bedrijventerreinen. Als ik die allemaal wolfproof de winter door wil halen heb ik voor 30.000 tot 50.000 euro arbeidskosten extra. Wat is mijn perspectief. Dat vraag ik mij nou ook af. Zullen we daar eens out of the box over nadenken?
03-11-2022 08:33 - 5.1.2.e Ik neem aan dat je dat zelf, als ondernemer, al hebt gedaan. Ik ben benieuwd wat je hebt bedacht.
03-11-2022 08:55 - 5.1.2.e Waha, alles is ondernemersrisico en los het zelf op. Bedankt voor het meedenken
03-11-2022 09:00 - 5.1.2.e Er zijn ook branche organisaties die meedenken met de ondernemers en waar zij een beroep op kunnen doen.
03-11-2022 13:30 - 5.1.2.e
https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/11/03/grenzeloze-wolf-zorgt-voor-groeiende-onrust-onder-veehouders
03-11-2022 19:36 - 5.1.2.e
https://www.hartvannederland.nl/nieuws/dieren/radeloze-boer-legt-door-wolf-gedode-schapen-voor-provinciehuis
03-11-2022 20:30 - Staatsbosbeheer: Even ter verduidelijking: tbo's zijn door Jumelet verzocht te komen. 5.1.2.e is er bij en gaf aan dat het de schademeldingen van de tbo's betreft. Ik ben erbij.
03-11-2022 20:38 - 5.1.2.e Vanmiddag werd ik gebeld door 5.1.2.e van RTV Drenthe. Zij gaat een uitgebreide documentaire maken over de wolven in Drenthe. Zij vroeg mij om mee te denken over de opzet. A.s dinsdag komt ze bij mij koffie drinken. Als mensen nog suggesties hebben dan hoor ik dat graag.

03-11-2022 22:54 - Staatsbosbeheer:
https://twitter.com/5.1.2.e /status/1588233987205505026?t=2O4cWRYrNMXM_c5hwQt0MQ&s=08
03-11-2022 22:54 - Staatsbosbeheer: Veluwe...
03-11-2022 22:54 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
03-11-2022 22:56 - Staatsbosbeheer: Ik maakte een still uit filmpje... wolf... blijkt een vd pups te zijn op de veluwe
04-11-2022 10:44 - 5.1.2.e Hoe staat het met de uitvoering van het advies van de wolvencommissie over de monitoring van de wolvenschade? Reactie provincie?
04-11-2022 10:49 - 5.1.2.e wolvencie: Nog niet.
04-11-2022 21:04 - Staatsbosbeheer: Constructief gesprek tussen Jumelet en tbo's leidt iig tot een gesprek tussen gebiedscie en Jumelet o.a. over de vraag of de opdracht van de comissie vd cie breder zou moeten. Tot zover.
05-11-2022 17:21 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
05-11-2022 18:15 - 5.1.2.e Over die safari s had ik het vanmorgen.
Mooi dat de rol van de wolven consulent twee keer genoemd wordt
05-11-2022 19:09 - 5.1.2.e 5.1.2.e gaat 9 november met mij mee naar 2 dierhouders die toestemming hebben gegeven voor haar aanwezigheid bij mijn advisering
05-11-2022 20:25 - Staatsbosbeheer: CDA-leden stemmen in met resolutie voor wolfvrije zones https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15095537/cda-leden-stemmen-in-met-resolutie-voor-wolfvrije-zones #rtvdrenthe
06-11-2022 11:18 - 5.1.2.e In de motie staat dat wolven uit Nederland moeten worden verwijderd, behalve uit de regio’s waar de betreffende overheden en terreinbeherende organisaties de verantwoordelijkheid en benodigde maatregelen nemen om de wolf binnen die gebieden te houden zodat de wolf geen bedreiging meer vormt
voor omwonenden.
06-11-2022 11:19 - 5.1.2.e Opmerkelijk. Dit is een radicale omkering van het beleid tot nu toe.
06-11-2022 11:22 - 5.1.2.e Het is evident dat in Drenthe de betreffende overheden en tbo's deze maatregelen niet zullen nemen. Dus nulstandbeleid op de wolf. Vele schapenhouders zullen hier blij mee zijn.
06-11-2022 11:55 - 5.1.2.e Zie jij kans dat deze motie ten uitvoer wordt gebracht dan?
06-11-2022 12:02 - 5.1.2.e wolvencie: Hoe ging het gisteren?
06-11-2022 14:38 - 5.1.2.e Goed! Morgen de lange versie ;-)
06-11-2022 15:17 - 5.1.2.e Prov Drenthe: @5.1.2.e kijk je nog even naar mijn mail over de vergadering van de24e?
06-11-2022 15:18 - 5.1.2.e wolvencie: Heb je net mail gestuurddat ik morgen doe
06-11-2022 15:19 - 5.1.2.e Prov Drenthe: toevallig zeg!
06-11-2022 15:37 - Staatsbosbeheer: fijn!! Jammer dat ik er niet bij kon zijn.
07-11-2022 22:49 - 5.1.2.e
https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5345095/tsjechoslowaakse-wolfhond-wolf-veluwe-fietser-dier-verschil?s=08
08-11-2022 07:27 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
08-11-2022 07:37 - Staatsbosbeheer: U hebt dit bericht verwijderd
08-11-2022 07:37 - Staatsbosbeheer: Gelukkig
08-11-2022 16:48 - 5.1.2.e
https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/08/beantwoording-schriftelijke-vragen-over-het-bericht-wolf-blijft-zorgen-voor-problemen-ook-kalveren-en-ponys-slachtoffer
08-11-2022 18:38 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
08-11-2022 18:39 - Staatsbosbeheer: Iemand de telegraaf van zaterdag voor mij?
09-11-2022 07:40 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
09-11-2022 07:50 - 5.1.2.e Aangenomen.
09-11-2022 19:58 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
09-11-2022 19:59 - 5.1.2.e Het eerste item is het interview over de wolf
09-11-2022 19:59 - 5.1.2.e Vandaag opnames gemaakt door rtvdrenthe
09-11-2022 20:01 - 5.1.2.e https://www.nporadio1.nl/fragmenten/5.1.2.e -en 5.1.2.e -ter-plekke/5f7e0bd3-b02f-4881-b440-59edf0a034f1/2022-11-06-drenthe-worstelt-met-de-wolf
10-11-2022 06:09 - 5.1.2.e Minister wil maatschappelijke dialoog over de wolf in Nederland - https://nos.nl/l/2451779
10-11-2022 08:00 - Staatsbosbeheer: Goed verlopen 5.1.2.e ??
10-11-2022 08:32 - 5.1.2.e Ja, 5.1.2.e wil delen op verschillende momenten gebruiken. Volgens mij heb ik geen dingen gezegd die zelfs buiten context te misbruiken zijn

10-11-2022 08:40 - 5.1.2.e Vandaag Radio 1 standpunt nl heeft als thema De wolf. Ik heb zojuist ingebeld. Waarschijnlijk wordt ik tussen 9.30 en 10.00 gebeld voor een interview op de radio
10-11-2022 11:28 - 5.1.2.e wolvencie: Veel bekende stemmen in het radioprogramma…
10-11-2022 11:57 - 5.1.2.e En meteen een advies aanvraag van 5.1.2.e een grote schapen houder bij Assen
10-11-2022 11:59 - Staatsbosbeheer: 👍
10-11-2022 19:37 - 5.1.2.e Eerste wolvensafari blijkt persconferentie over wolvenschade en leed voor schapenhouders https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15106298/eerste-wolvensafari-blijkt-persconferentie-over-wolvenschade-en-leed-voor-schapenhouders #rtvdrenthe
11-11-2022 06:52 - 5.1.2.e https://www.gelderlander.nl/arnhem-e-o/natuurmonumenten-mengt-zich-in-aanpak-wolf-hoge-veluwe-zonder-snelle-actie-dreigt-noodzaak-afschot~a3af068a/
11-11-2022 06:54 - 5.1.2.e https://www.natuurmonumenten.nl/nieuws/natuurmonumenten-en-zoogdiervereniging-provincie-moet-ingrijpen-op-tamme-wolf-hoge-veluwe
11-11-2022 07:37 - 5.1.2.e Eerste wolvensafari blijkt persconferentie over wolvenschade en leed voor schapenhouders https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15106298/eerste-wolvensafari-blijkt-persconferentie-over-wolvenschade-en-leed-voor-schapenhouders #rtvdrenthe
11-11-2022 07:43 - 5.1.2.e Dit was op de dierenartsenpraktijk waar ik ben aangesloten. Ik hen 5.1.2.e erop aangesproken dat zijn praktijk medewerking verleent aan de polariserende lto acties. 5.1.2.e overdrijft de nadelen van flexinetten. Hij winkelt selectief uit een Duitse publicatie.
11-11-2022 07:49 - 5.1.2.e Het verhaal is goed neergezet. We hebben de politiek nodig om betere maatregelen te krijgen. LTO heeft het Drentse probleem flink in de spotlights gezet met dat Wolvensafari-verhaal.
11-11-2022 08:08 - 5.1.2.e Ik krijg wel kromme tenen bij dat verhaal over flexinetten. Dat is vooral onbekendheid met het materiaal. Dat weidevogelkuikens er last van hebben is natuurlijk onzin, die strompelen er gewoon doorheen.
11-11-2022 08:10 - 5.1.2.e Daarom wijs ik er graag op dat je verandering in een landbouwsysteem niet in een jaar afdwingt met een matige subsidie. Daar is veeel meer voor nodig.
11-11-2022 08:16 - 5.1.2.e Het klopt dat alle ophef agenderend werkt. Pas nu benadert de minister de RDA, terwijl de raad al langer signalen heeft gegeven dat er iets moet gebeuren. 5.1.2.e Ik heb al gezegd dat we niet de illusie moeten hebben dat een maatschappelijk debat consensus oplevert. Rijst de vraag wat de RDA wel kan doen. Ik zou graag volgende week de ideeën van wolvencommissie horen.
11-11-2022 08:25 - 5.1.2.e Noem dat maar niet polariserend. Het is een onderwerp met scherpe voor- en tegenstanders.
11-11-2022 09:30 - Staatsbosbeheer: https://www.nrc.nl/nieuws/2022/11/10/de-wolf-zijn-gang-laten-gaan-dat-is-onhoudbaar-a4147860?utm_source=NRC&utm_medium=whatsapp
11-11-2022 09:39 - Staatsbosbeheer: Met de meesten in het redelijke midden; wat wel, wat niet.
11-11-2022 10:43 - Staatsbosbeheer: https://dvhn.nl/meningen/Opinie/Wees-eerlijk-over-de-wolf-in-Drenthe-28040193.html
11-11-2022 17:16 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-11-2022 17:24 - 5.1.2.e https://insidepolarisation.nl/shop/
11-11-2022 17:25 - 5.1.2.e Als voorbereiding op de komende tijd heb ik dit boek besteld.
11-11-2022 19:15 - Staatsbosbeheer: Heel mooi 5.1.2.e 5.1.2.e is goed hierin.
11-11-2022 21:46 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
12-11-2022 07:22 - Staatsbosbeheer: https://natuurcentrumarnhem.nl/nieuws/aftrap-nieuwe-programmareeks-groen-arnhem-live/
12-11-2022 17:50 - 5.1.2.e https://www.destentor.nl/veluwe/roep-om-ingrijpen-op-hoge-veluwe-vanwege-verstoring-wolf-parkdirecteur-slaat-terug-lachwekkend~ac2c78eb/
13-11-2022 15:47 - 5.1.2.e https://www.gld.nl/nieuws/7803268/nuance-in-wolvendiscussie-is-volledig-weg-experts-luiden-noodklok
13-11-2022 16:13 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
13-11-2022 16:20 - 5.1.2.e 🤣🙈
13-11-2022 18:23 - 5.1.2.e https://www.rn7.nl/nieuws/7803269-de-wolf-lijkt-een-blijvertje-hoe-leven-we-duurzaam-samen
14-11-2022 08:01 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15104813/wolvenconsulent-drentse-schapenhouders-zitten-in-de-ontkenning

14-11-2022 08:05 - 5.1.2.e Goed gedaan, 5.1.2.e ! Vandaag wordt een wolfwerend raster bij de schaapskooi van Balloo geplaatst. Mogelijk komt 5.1.2.e dan ook langs en dan krijgt ze hetzelfde verhaal te horen.
14-11-2022 09:48 - Staatsbosbeheer: Ben benieuwd! Gisteravond nog ff pillonnen gezien.
14-11-2022 11:46 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-11-2022 11:49 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-11-2022 12:22 - 5.1.2.e Het is ook bij de NOS uitgezonden hoor ik zojuist
14-11-2022 15:19 - Staatsbosbeheer: https://www.veld-post.nl/artikel/588018-politiek-boer-en-natuur-midden-drenthe-ontmoeten-elkaar-in-dialoog/
14-11-2022 15:20 - Staatsbosbeheer: 💪👍
14-11-2022 15:22 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e
14-11-2022 16:22 - 5.1.2.e https://pointer.kro-ncrv.nl/hoe-je-met-het-beschermen-van-schapen-de-wolf-ook-beschermt
14-11-2022 18:42 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-11-2022 19:56 - 5.1.2.e https://nos.nl/video/2452391-de-wolf-rukt-op-maar-niemand-belt-de-wolvenconsulent
14-11-2022 21:04 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-11-2022 18:16 - 5.1.2.e Ter info: het bronbestand van de schadelijst is uitgebreid met de volgende kolommen:
- 'gewond', 'vermist', 'geëuthanaseerd' en 'totaal'
- 'type preventie', 'hoogte preventie' en 'stroom preventie'.

-> lees de bijbehorende disclaimer op de webpagina of in het bronbestand: 👉 https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/schademeldingen/

https://twitter.com/bij12nl/status/1592535834309586945?s=46&t=ILXXZ-QtsjzSbUhO1BnELA
15-11-2022 18:41 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e ik heb er 1: 5.1.2.e Vandaag gesproken. Zo het opgeschreven verhaal. Boer woont net in Gro i gen, gaat om casus, verhaal doen, meenemen in onze lijst van vraagtekens zeker als er geen luisterend oor en oog (wel of niet wolf) is...
15-11-2022 18:41 - Staatsbosbeheer: Vandaag je al gebeld, morgen nog een keer.
15-11-2022 18:42 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e .vcf (bestand bijgevoegd)
15-11-2022 18:42 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
15-11-2022 18:43 - Staatsbosbeheer: Als t wel wolf is... gebiedscie Groningen oprichten ??
15-11-2022 18:43 - Staatsbosbeheer: 😉
15-11-2022 19:51 - 5.1.2.e Dit is wel erg cryptisch. Graag meer uitleg
16-11-2022 06:17 - Staatsbosbeheer: Ja daarom bellen ff 😉
16-11-2022 06:50 - 5.1.2.e Prima, ik ben wakker, nu of een andere tijd? In huis heb ik zelden bereik. 5.1.2.e
16-11-2022 06:54 - Staatsbosbeheer: Ik kan je zo ff bellen hoir 5.1.2.e maar mag ook later hoor😉. Eerst ontbijt?
16-11-2022 06:54 - 5.1.2.e Hoe eerder hoe liever indien het jou uitkomt
16-11-2022 07:28 - 5.1.2.e Gister een top dag. Zes mensen in Drenthe geadviseerd. Vandaag drie afspraken ter plekke en er zijn een paar mailtjes van mensen die ik gister niet te pakken kreeg.
Die publiciteit van de afgelopen dagen maakt wat los.
16-11-2022 07:33 - Staatsbosbeheer: Heel mooi 5.1.2.e ! Zo belangerijk 💪👍
16-11-2022 08:06 - 5.1.2.e Het nieuwsitem op RTV Drenthe gaf hier en daar op de sociale media nogal wat negatieve reacties, maar de mensen die wel wat willen, weten 5.1.2.e nu kennelijk beter te vinden.
16-11-2022 08:08 - 5.1.2.e Als deze man in Groningen woont is het niet aan de Drentse gebiedscommissie om daar wat mee te doen. Bij afwezigheid van een Groningse gebiedscommissie moet hij doorverwezen worden naar de provincie Groningen. Als mijn Groningse collega aangeeft dat het wenselijk is dat de 5.1.2.e langs gaat neem ik contact op met 5.1.2.e Adviseren in Groningen valt namelijk niet onder de opdracht van de gebiedscommissie en 5.1.2.e
16-11-2022 08:29 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-11-2022 08:36 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-11-2022 09:17 - Staatsbosbeheer: Snap ik deels 5.1.2.e maar deze man zit op het 3 prov punt en wordt van kastje naar de muur gestuurd terwijl wij eenvoudig ff er hadden kunnen zijn en vervolgens Groningen, Friesland en ons zelf inzicht hebben kunnen verschaffen in mogelijk rondzwervende wolf....

Daarnaast verbaas ik me over jouw reactie mbt sturing.. graag dit punt op de agenda; staat 5.1.2.e ter beschikking van de commissie of wordt hij door jou alleen aangestuurd?? Ik dacht het eerste...
16-11-2022 09:22 - 5.1.2.e Als ik het gevoel heb dat iemand hulp nodig heeft en wordt rondgestuurd help ik die persoon. Ik neem de vraag op en zeg dat hij/zij door de juiste persoon wordt teruggebeld. Ik ga dan niet zelf het werk oppakken daar waar het niet de bevoegdheid is van de provincie Drenthe.
16-11-2022 09:30 - 5.1.2.e Provincies moeten elkaar bijstaan. Bij de praktijksessessies worden folders en banners van de provincie Gelderland gebruikt zonder dat Gelderland daar kosten voor in rekening brengt. Met een bezoek van 5.1.2.e aan 1 schapenhouder vlak over de grens wordt niet buiten de bevoegdheden van de provincie getreden.
16-11-2022 10:23 - 5.1.2.e Maar ik mag toch aannemen dat er vooraf wel even wordt afgestemd met de provincie Gelderland? In mijn app geef ik de corecte lijn aan. Afstemmen met Groningen en dan op hun verzoek helpen.
16-11-2022 12:52 - Staatsbosbeheer: Denk dat we dit even moeten agenderen voor het overleg. Fijn om daar zelfde inzicht over te hebben en op 1 lijn te zitten waar gebiedscie zelfstandig de helpende hand kan reiken.
16-11-2022 13:38 - 5.1.2.e Dat lijkt mij een goed idee. Ik ga er vanuit dat ik er op kan vertrouwen dat de gebiedscommissie niet buiten haar bevoegdheden gaat totdat we het hier over gehad hebben. Zie jullie instellingsbesluit;
Artikel 2 Taken
De commissie heeft de volgende taken:
1.
het adviseren over projecten in Drenthe gericht op de preventie van schade veroorzaakt door wolven;
2.
het adviseren over de bescherming van gehouden dieren in Drenthe
16-11-2022 15:21 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-11-2022 17:59 - 5.1.2.e https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Midden-Nederland/Nieuws/Paginas/Provincie-Gelderland-moet-direct-stoppen-met-schieten-op-wolf-met-paintballgeweren.aspx
16-11-2022 18:30 - 5.1.2.e actiegroepen en rechters besturen het land
16-11-2022 18:56 - 5.1.2.e D66 rechters
17-11-2022 07:04 - 5.1.2.e Vandaag rtvdrenthe uitzending over de wolf met aanvulling en excuses van 5.1.2.e als het goed is.
Ik heb het niet vantevoren mogen zien. Ben benieuwd
17-11-2022 07:15 - 5.1.2.e Gister 10 dierhouders geadviseerd.
In social media, waar ik gelukkig geen deel van uitmaak, wordt er nogal negatieve onzin over 5.1.2.e geuit vertelde 5.1.2.e mij jammergenoeg.
Gister werd een gesprek in Diever ook af en toe vervelend.
17-11-2022 08:40 - 5.1.2.e 5.1.2.e heb ik in het voorjaar bijgestaan met het gedogen van het bouwen zonder vergunning. Op de een of andere manier heb ik het verbruid bij haar en daarna laat zij zich overal negatief uit over mij en de wolvencommissie. Kennelijk had ze behoefte aan wat nieuwe brandstof en daarom heeft ze jou laten komen.
17-11-2022 08:44 - 5.1.2.e In de sociale media gaat men ook steeds los op alles wat met de wolf te maken heeft. Werkelijk alles wordt aangegrepen om weer boos te kunnen worden. Sommigen, waaronder 5.1.2.e verkeren in een continue staat van boosheid.
17-11-2022 09:18 - 5.1.2.e En angst
17-11-2022 09:18 - 5.1.2.e @5.1.2.e is een relletje nodig om de aandacht te krijgen. Dat is heel goed gelukt. De extra uitzending geeft nog meer aandacht. Gisteren sprak ik een schapenhouder die n.a.v. de uitzending een afspraak met jou heeft gemaakt.
17-11-2022 09:21 - 5.1.2.e Zeker zijn er nu meer afspraken maar het is vervelend dat mensen negatieve onzin over mij vertellen en persoonlijk worden.
17-11-2022 09:24 - 5.1.2.e 5.1.2.e had zonder dat ik het wist meer mensen uitgenodigd. Efficiënt, soms goede afleiding van het verhaal van Arsenica maar regelmatig intimiderend voor mij.
17-11-2022 09:27 - 5.1.2.e Als je dit als intimiderend heb ervaren dan moet de provincie, jouw opdrachtgever, 5.1.2.e hierop aanspreken. Een veilige werkomgeving moet worden gegarandeerd.
17-11-2022 09:35 - 5.1.2.e Sorry, ze heet 5.1.2.e
17-11-2022 09:53 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e probeer je te bereiken. Kun je me bellen?

17-11-2022 10:18 - 5.1.2.e Ga ik straks bellen. Nu persoonlijke steun thuis
17-11-2022 10:19 - 5.1.2.e wolvencie: 👍
17-11-2022 15:12 - 5.1.2.e Online + video en dan om 17u zelfde video op tv
17-11-2022 15:13 - 5.1.2.e Vandaag rtvdrenthe uitzending over de wolf met hopelijk juiste excuses van mij
17-11-2022 15:15 - 5.1.2.e Eerste uitzending om 16.00
Wanneer iemand de uitzending in de app zou zetten zou dat fijn zijn. Zelf kan ik hem niet meteen volgen
17-11-2022 17:10 - 5.1.2.e Gezien. Subsidiebedrag voor 5.1.2.e klopt niet. Zij kan 500 + 5 x 100 = 1000 Euro krijgen.
Verder prima rapportage.
17-11-2022 17:11 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15124562/subsidieregeling-voor-wolfwerend-raster-ontoereikend-voor-drentse-weidebedrijven
17-11-2022 17:19 - 5.1.2.e 5.1.2.e liet mij weten dat ze vindt dat ik het netjes gerectificeerd heb.
17-11-2022 21:21 - 5.1.2.e Vanaf morgen tot maandag ben ik in het bos. Reken niet op contact
17-11-2022 21:34 - Staatsbosbeheer: 👍 netjes gedaan 5.1.2.e
17-11-2022 21:35 - Staatsbosbeheer: Alle steun van hier!!!
18-11-2022 10:50 - 5.1.2.e https://www.levendehave.nl/nieuws/afrastering-onvoldoende-bij-overgrote-deel-schade-door-wolf
19-11-2022 10:23 - 5.1.2.e Ook Duitse veehouders zijn boos over de wolf, deelstaatminister wil jagers inzetten https://www.trouw.nl/ws-b8c5c18b
20-11-2022 18:10 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
22-11-2022 08:22 - 5.1.2.e Kijktip: https://www.thetroublewithwolves.com/

Van alle tijden, in alle landen. Deze documentaire uit 2020 schetst dezelfde dilemma's als waar wij in Nederland voor staan.

Dogs or killers? The return of the wolf has divided America, jeopardizing their recovery. But is it even really about wolves anymore?

Once exterminated from the lower 48 states, wolves have made a triumphant return to Yellowstone National Park and the surrounding states. Hailed as, 'the greatest animal conservation success in human history,' to many others living in the areas affected, the story is dramatically different. There is after all, a reason wolves have been, and continue to be, the world's most controversial predator. But the question remains: do they deserve a place on this landscape?

From hunters without game and ranchers on the brink of losing their family businesses, to the biologists who personally brought the wolves back and the wildlife managers struggling to find equilibrium,

The Trouble With Wolves is a rich character study revealing what's really going on in the American West, and it probably isn't what you've been told by agenda-driven environmentalists or rabid anti-wolf groups.
22-11-2022 13:30 - Staatsbosbeheer: Ik heb nog geen stukken gezien voor overleg 24e. Is het de bedoeling dat jumelet dan aanschuift of bereiden we dat dan juist voor?
22-11-2022 13:38 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e de stukken zijn een week of twee geleden verstuurd door 5.1.2.e Overigens: ik heb Henk Jumelet gevraagd om aanwezig te zijn. Leek me goed om de verbinding te houden en van gedachten te wisselen.
22-11-2022 13:39 - Staatsbosbeheer: 👍 dan heb ik een mail gemist!!
22-11-2022 13:52 - Staatsbosbeheer: Heb mail gezien maar is werklijst gebiedscie, maar geen agendapunt jumelet, opdracht gebiedscie en opdrachtruimte 5.1.2.e cq uitgewerkt idee aldan niet verruiming opdracht gebiedscie.
22-11-2022 13:54 - Staatsbosbeheer: Bel vanmiddag wel ff 5.1.2.e
22-11-2022 14:56 - Staatsbosbeheer: https://pointer.kro-ncrv.nl/factcheck-deze-wolven-zijn-niet-uitgezet-in-nederland
22-11-2022 15:17 - 5.1.2.e Dat is nou jammer. De Stichting Annemieke heeft € 50.000 uitgeloofd aan degene die het bewijs levert dat de wolven zijn uitgezet.
22-11-2022 15:51 - 5.1.2.e Iets te cryptisch voor mij
22-11-2022 16:35 - Staatsbosbeheer: Opgelost😉

22-11-2022 16:40 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e heb je binnen de LTO al iemand gevonden.
22-11-2022 18:59 - 5.1.2.e Mee bezig. Twee keer bijna.
22-11-2022 19:00 - 5.1.2.e Hoop ddg met n naam te kunnen komen
23-11-2022 08:04 - Staatsbosbeheer: https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15140216/spelende-drentse-wolvenwelpen-voor-het-eerst-te-zien
23-11-2022 08:06 - Staatsbosbeheer: (Voor de helderheid, beelden zijn voor publicatie aan provincie aangeboden, die wilde niet de beelden zelf communiceren). In overleg via deze wijze.
23-11-2022 14:39 - 5.1.2.e https://www.gelderland.nl/nieuws/hoge-veluwe-mag-wolven-niet-weren-voor-moeflons
23-11-2022 18:52 - 5.1.2.e Spelende Drentse wolvenwelpen voor het eerst te zien op beeld https://nos.nl/l/2453549
24-11-2022 08:50 - 5.1.2.e https://www.volkskrant.nl/a-b962581b
24-11-2022 08:58 - 5.1.2.e wolvencie: We zitten in E70
24-11-2022 11:03 - Staatsbosbeheer: Nee, de wilde wolf wordt niet afgeschoten: 'We willen hem goedschiks in Brabant houden' https://www.bndestem.nl/brabant/nee-de-wilde-wolf-wordt-niet-afgeschoten-we-willen-hem-goedschiks-in-brabant-houden~aeb8013c/?utm_source=whatsapp&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web
24-11-2022 12:00 - 5.1.2.e https://www.bol.com/nl/nl/f/blauw-wit-rood/9300000124246615/
24-11-2022 12:00 - 5.1.2.e Nog n boek
24-11-2022 14:07 - Staatsbosbeheer: 👍 zal t lezen 5.1.2.e Volgens mij verschillen we niet van mening waar het issue ligt. Bestuurlijk is t daarbin wel van belang dat je dan de juiste toon, snaar en acties pakt.
24-11-2022 14:07 - Staatsbosbeheer: Goed om 5.1.2.e toe te voegen?
24-11-2022 15:51 - 5.1.2.e https://www.telegraaf.nl/nieuws/1858055955/europarlement-wil-jacht-op-wolf-openen-commissie-twijfelt-nog
24-11-2022 18:50 - 5.1.2.e https://www.ad.nl/binnenland/europees-parlement-stop-met-die-strikte-bescherming-van-de-wolf~a69779c5/
25-11-2022 07:24 - Staatsbosbeheer: https://www.ad.nl/binnenland/europees-parlement-stop-met-die-strikte-bescherming-van-de-wolf~a69779c5/
26-11-2022 17:35 - 5.1.2.e https://www.gelderlander.nl/de-vallei/5.1.2.e zag-het-roofdier-op-zich-afkomen-toen-hij-huilde-als-een-wolf-nu-ingrijpen-want-dit-is-niet-normaal-br~a7eb6e25/
27-11-2022 20:49 - 5.1.2.e https://www.horses.nl/overig-nieuws/wolf/horses-organiseert-webinar-over-de-wolf-en-de-paardensector/
27-11-2022 20:49 - 5.1.2.e Heb contact opgenomen met de organisatie. Deelname voor niet-leden is 7,50. Voor mij een verrassing dat het webinar achter een betaalmuur zit. Ga kijken of er een mogelijkheid is om mensen met korting of kosteloos te laten inloggen en daar separaat afspraken over te maken. Naast 5.1.2.e heb ik steeds aangegeven dat er ook een ecoloog moet aanschuiven. 5.1.2.e is verhinderd. Heb nagevraagd wie er nu benaderd is en daarvoor suggesties gedaan.
27-11-2022 20:59 - Staatsbosbeheer: 👍👍👍
28-11-2022 08:42 - 5.1.2.e Vreemd dat er betaald moet worden. Tijdens de bijeenkomst in Diever is toegezegd dat er iets voor paarden zou komen. Dit zou vanuit het communicatiebudget betaald moeten worden.
28-11-2022 09:01 - Staatsbosbeheer: Ja je kan geen algemene voorlichtingsrol zo invullen.
28-11-2022 14:09 - 5.1.2.e Als er actie van de provincie noodzakelijk is hoor ik het wel.
02-12-2022 06:26 - 5.1.2.e https://pointer.kro-ncrv.nl/waarom-deze-schaapherders-juist-blij-zijn-met-de-wolf
04-12-2022 17:29 - 5.1.2.e https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/12/03/van-der-wal-verwacht-geactualiseerde-wolvenplan-voor-de-zomer
04-12-2022 17:47 - 5.1.2.e Wat is een probleemwolf? Daar wil 5.1.2.e 5.1.2.e het met de minister over hebben https://nos.nl/r/335168
04-12-2022 17:48 - 5.1.2.e Toch fijn dat de Vlaamse collega's van Agentschap Natuur en Bos e enkele jaren geleden al opdracht aan de Zoogdiervereniging hebben gegeven om antwoord daarop te formuleren, op basis van de beleidsregels van 6 verschillende Europese landen:

https://www.zoogdiervereniging.nl/publicaties/2020/analyse-probleemsituaties-wolf-0
05-12-2022 08:34 - 5.1.2.e Misschien kan de minister toezeggen dat het ministerie meewerkt aan het ontwikkelen van een vergoedingsregeling voor arbeid.
05-12-2022 08:35 - 5.1.2.e wolvencie: Dat is mijn enige boodschap
05-12-2022 08:35 - 5.1.2.e 👍Dit is haalbaar.
05-12-2022 09:40 - 5.1.2.e Prov Drenthe heeft de groep verlaten
05-12-2022 11:04 - 5.1.2.e https://www.gelderlander.nl/binnenland/komen-we-in-nederland-nog-van-de-wolf-af~add63e37/
05-12-2022 12:40 - 5.1.2.e wolvencie: Boodschap overgebracht. Goed gesprek waarin veel facetten van de wolvenproblematiek zijn overgebracht! Nu afwachten wat de minister gaat doen.
05-12-2022 14:52 - 5.1.2.e
https://twitter.com/MinisterNenS/status/1599750710161461253?t=eUXFsq674quQaUnZjQmFMA&s=08
05-12-2022 15:00 - 5.1.2.e Daar staat iemand met de handen in de zakken met de minister te praten!
06-12-2022 10:37 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
06-12-2022 15:49 - 5.1.2.e NieuweOogst.nu: Effecten afrasteren vee als bescherming tegen wolf onderzocht.
https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/12/05/effecten-afrasteren-vee-als-bescherming-tegen-wolf-onderzocht
06-12-2022 16:08 - 5.1.2.e Leuk idee. Hoe is die pilot bedoeld? Gaan we dat met die loonwerker oplossing doen? 5.1.2.e zou mij daarover bellen, maar ik hoor niks.
06-12-2022 17:08 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
06-12-2022 17:09 - 5.1.2.e 5.1.2.e is de man die met de dode geit in de kruiwagen het provinciehuis is binnen gelopen.
06-12-2022 17:10 - 5.1.2.e Als je iets voor elkaar wil krijgen moet je het zo doen.
06-12-2022 17:15 - 5.1.2.e Ja, dat doet ie goed.
06-12-2022 18:02 - 5.1.2.e 5.1.2.e belt morgen met 5.1.2.e om zijn plan irt met loonwerk te plaatsen rasters te bespreken.
06-12-2022 19:14 - Staatsbosbeheer: Ik zet deze mail van jumelet graag op de agenda van de volgende gebiedscie. We hebben het vaak gehad over monitoring maar deze opzet is ons nooit medegedeeld. Vraag me af welke rol de gebiedscie werkelijk heeft binnen de muren in Assen.
06-12-2022 20:16 - 5.1.2.e Dit is geen mail van Jumelet maar een stuk van 5.1.2.e 5.1.2.e Wel vraag ik mij af wat de status van dit voorstel is. Het artikel in Nieuwe Oogst suggereert dat Jumelet en v.d. Wal dit hebben afgesproken.
06-12-2022 20:19 - 5.1.2.e wolvencie: Dat laatste vraag ik me af.
06-12-2022 20:21 - Staatsbosbeheer: Mail 5.1.2.e.
06-12-2022 20:28 - 5.1.2.e Er wordt continu gemonitord, BIJ12 laat DNA-analyses maken om individuen te koppelen aan aanvallen. Provincie heeft aan BIJ12 opdracht gegeven de algehele gezondheid van gedode runderen te laten onderzoeken. Ik begrijp in deze de verontwaardiging niet zo goed maar ben bereid dit in het volgende overleg toe te lichten.
06-12-2022 20:30 - Staatsbosbeheer: Fijn 5.1.2.e niet zo goed om dit per app te doen. Gaat om doelstelling monitoring.
08-12-2022 05:59 - Staatsbosbeheer: HI 5.1.2.e ik wil 5.1.2.e toevoegen asn deze apogroep maar heb geen numner van hem. Wil jij die appen?
08-12-2022 06:01 - Staatsbosbeheer: Heb tevens iedereen toegang beheerder gemaakt, zodat dit niet op 1 persoon hangt...
08-12-2022 06:58 - 5.1.2.e 5.1.2.e.vcf (bestand bijgevoegd)
08-12-2022 07:18 - Staatsbosbeheer: Top 5.1.2.e dank
08-12-2022 07:19 - U hebt 5.1.2.e toegevoegd
08-12-2022 07:19 - Staatsbosbeheer: Welkom 5.1.2.e
09-12-2022 07:52 - 5.1.2.e Jullie vragen over de wolf beantwoord: 'Veel dieren profiteren van de wolf' https://www.nu.nl/algemeen/6241037/jullie-vragen-over-de-wolf-beantwoord-veel-dieren-profiteren-van-de-wolf.html
09-12-2022 07:57 - 5.1.2.e
https://www.bundestag.de/presse/hib/kurzmeldungen-925082
09-12-2022 11:15 - 5.1.2.e https://www.veld-post.nl/artikel/606140-praktijksessie-voor-schapenhouders-over-wolf-in-drenthe/
09-12-2022 11:44 - 5.1.2.e Ik krijg vragen over het wolvenplan. Of koeien, paarden en pony's er nu ook in gaan komen en hoe. Is daar iets over te zeggen en hoe is de procedure daaromtrent verder?

09-12-2022 11:47 - 5.1.2.e In het wolvenplan is opgenomen dat provincies subsidieregelingen kunnen opstellen voor subsidiëring wolfwerende maatregelen. Provincies zijn zelf verantwoordelijk voor deze regeling. Wel stemmen wij hierover in IPO-verband af.
09-12-2022 14:18 - 5.1.2.e wolvencie: Beste mensen,

Voor wie is het een probleem als de vergadering van 15 december verplaatst wordt maar 11.00 - 13.00 uur. Inclusief lunch. Anders kan 5.1.2.e er niet zijn en dat is wel belangrijk.
09-12-2022 14:23 - 5.1.2.e Geen probleem wat mij betreft
09-12-2022 14:24 - Staatsbosbeheer: Oefff dat wordt ff schuiven bij mij. Maar ga dat proberen te regelen.
09-12-2022 14:35 - 5.1.2.e Voor mij geen probleem.
09-12-2022 14:57 - 5.1.2.e Geen probleem.
11-12-2022 23:15 - Staatsbosbeheer: https://www.facebook.com/100063782311560/posts/568569945279078/?flite=scwspnss
12-12-2022 09:18 - 5.1.2.e Hallo 5.1.2.e

Hierbij een kleine voorstelling van mijzelf.

5.1.2.e
5.1.2.e
5.1.2.e
- 5.1.2.e
5.1.2.e
- 5.1.2.e
- 5.1.2.e
- 5.1.2.e
- 5.1.2.e
- 5.1.2.e

Groet 5.1.2.e
12-12-2022 09:19 - 5.1.2.e LTO draagt 5.1.2.e uit Wapse voor als melkveehouder in de cie. Donderdag bespreken, zegt 5.1.2.e
12-12-2022 15:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
12-12-2022 15:53 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
12-12-2022 15:54 - 5.1.2.e Schaapsherder 5.1.2.e stuurt een update van hoe het wel kan. Niet zaligmakend, maar een combi van slimme netten en KBH voor 300 schapen.
12-12-2022 18:04 - 5.1.2.e Zojuist contact gehad met provincie Gelderland. Tis eind dit jaar 3 geleden dat we gebruik hebben kunnen maken van een subsidie voor wolfwerende maatregelen. Ik heb destijds maximaal aangevraagd en gekregen. Maar dat was uiteindelijk gezien de extra arbeid en zorg lang niet toereikend. Dus omdat de subsidie aan de minimisteun was gekoppeld duurt t minimaal 3 jaar voor je er weer gebruik van kunt maken. Die zijn nu om dus ik dacht ik trek zelf maar aan de bel bij de provincie met de vraag of we weer gebruik kunnen maken. Maar wat blijkt???? Dat kan niet.... en of dat verandert weten ze nog niet. Dus voor de pers en t Nederlandse wolfminnende publiek zeggen ze dat ze iedereen helpen maar uiteindelijk laten ze je zitten en aan t lot over... de kosten lopen op qua arbeid stroomnetten en zorg. Graasdierpremie verdwijnt. Ben benieuwd hoe dit verder uitpakt (zal ik t maar netjes noemen)
12-12-2022 18:04 - 5.1.2.e Bericht van een voorloper op de Veluwe
13-12-2022 11:26 - 5.1.2.e https://eisma-media-groep.webinargeek.com/webinar/replay/dWBbDnpUB-yzBjBvBhSPzQPNEeqaQIsqnFNN0KP5FI4/
14-12-2022 15:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-12-2022 07:51 - Staatsbosbeheer: Ik kan helaaas er vandaag niet bij zijn. BR BR
15-12-2022 07:59 - 5.1.2.e BR
15-12-2022 10:17 - 5.1.2.e Ja, BR
15-12-2022 10:49 - 5.1.2.e BR 5.1.2.e
15-12-2022 10:49 - 5.1.2.e Ben r om vijf over elf.
15-12-2022 10:53 - 5.1.2.e wolvencie: 5.1.2.e
15-12-2022 10:53 - 5.1.2.e NSP voor het nieuwe GLB is vastgesteld (https://twitter.com/EUinNL/status/1602692251313905665?t=ej359nUiDq6Q0kLziQyRBA&s=19), weet iemand of hier ook mogelijkheden in zitten voor subsidie van preventieve maatregelen zoals wolfwerende hekken en honden zoals in andere landen?

15-12-2022 10:53 - 5.1.2.e In antwoord op vraag van 5.1.2.e nav vaststelling Nationaal Strategisch Plan (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) op dinsdag: Het kabinet heeft het NSP opgesteld, zodat de middelen uit het GLB zo doelmatig mogelijk ingezet worden. Gezien de grote opgave waar de Nederlandse landbouw voor staat, is vooral prioriteit gegeven aan maatregelen die verduurzaming van de sector ondersteunen. De regeling voor vergoeding van wolf werende middelen heeft daarom op dit moment minder prioriteit. Het budget is op dit moment niet toereikend om deze regeling in het NSP op te nemen.
We zijn samen met de provincies bezig met het ontwerpen van de gebiedsgerichte investeringsregelingen. Deze zijn dus nog in ontwikkeling. Mogelijk zou hier ondersteuning van wolf werende maatregelen onder kunnen vallen, maar we kunnen op dit moment niets garanderen. De prioriteit van deze investeringsregelingen ligt vooral bij reductie van stikstof- en CO2-emissies.
15-12-2022 16:50 - 5.1.2.e https://www.veld-post.nl/artikel/611731-vvd-drenthe-snellere-uitbetaling-wolfaanvallen-geregeld/
17-12-2022 12:04 - 5.1.2.e https://dvhn.nl/drenthe/westerveld/Minister-geeft-geen-extra-geld-voor-bestrijding-van-wolf-in-Westerveld-28116400.html
19-12-2022 23:31 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-12-2022 06:29 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-12-2022 06:30 - 5.1.2.e Samenvatting van webinar horses.nl / paardenkrant
20-12-2022 07:22 - 5.1.2.e Dank voor het delen
20-12-2022 07:31 - 5.1.2.e Jammer dat er weer in staat dat niet alle paarden waar de wolf bij aangetoond is vergoed worden. En dat er weer geen kader gegeven is
20-12-2022 07:35 - 5.1.2.e Ik heb 5.1.2.e laten weten teleurgesteld te zijn dat ze mij niet betrokken heeft bij dit vervolg op het webinar
20-12-2022 08:13 - 5.1.2.e Dat een dierenarts moet wachten met behandelen van wonden totdat BIJ12 een dna monster heeft genomen is ook onjuist. Volgens de wet MOET hij juist behandelen om onnodig lijden te voorkomen.
20-12-2022 08:40 - 5.1.2.e Een dna monster kan wel slechter worden door behandeling van de wonden. Daarmee kan vergoeding toch in gevaar komen?
20-12-2022 08:53 - 5.1.2.e Dat klopt. De dierenarts moet beoordelen of niet behandelen onnodig leed veroorzaakt. Zo ja, dan is hij verplicht te behandelen en is het jammer van de schadevergoeding. Dierenwelzijn gaat voor.
20-12-2022 08:55 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-12-2022 08:56 - 5.1.2.e In overleg neemt de dierenarts een DNA-monster naar beste kunnen.
20-12-2022 08:57 - 5.1.2.e Mooie verduidelijking
20-12-2022 15:48 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-12-2022 19:53 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15212810/provincie-trekt-200000-euro-extra-uit-voor-wolfwerende-rasters?fbclid=IwAR2hXOvNYVNyCOnXuHZq1Mpt-jjTkMqPEliWg2AzuYkLLLlraL8DRRPIYUI
20-12-2022 20:47 - 5.1.2.e Oké nu is dus bekend gemaakt dat er geld komt voor andere dieren.
Het zou mij verbazen als ik morgen geen vragen krijg over wat vereist wordt en wat subsidiabel is. Kan iemand ervoor zorgen dat ik niet met mijn mond vol tanden sta?
/ Geloofwaardig blijf als 5.1.2.e 5.1.2.e ?
20-12-2022 21:33 - 5.1.2.e E-mail gestuurd naar 5.1.2.e en alle leden van de wolvencommissie met concept regeling. Dan weet iedereen hoe de regeling er ongeveer uitziet.
20-12-2022 23:15 - 5.1.2.e Concept regeling staat 13 januari bij gebiedscomm op agenda voor advies.
20-12-2022 23:24 - 5.1.2.e Dank
21-12-2022 09:27 - Staatsbosbeheer: Moet er niet vanuit ons/provincie een rectivicatie op komen?
21-12-2022 10:45 - 5.1.2.e https://publicaties.bij12.nl/tussenrapportage-wolf-21-december-2022/
21-12-2022 16:12 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15213260/aantal-wolvenaanvallen-in-drenthe-verdrievoudigd
21-12-2022 16:56 - 5.1.2.e https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4198154/zwervende-wolf-beet-dit-jaar-63-dieren-dood-provincie-komt-in-actie
23-12-2022 11:18 - 5.1.2.e Gister schijnt er een schaap gepakt te zijn bij 5.1.2.e 4 draden, veel spanning rete strak. Ik heb geen tijd om daar eens langs te lopen op zoek naar mogelijkheden voor onderdoor passage. Iemand anders wel?
23-12-2022 11:21 - 5.1.2.e <Media weggelaten>

23-12-2022 12:39 - 5.1.2.e Bekend maar 90 cm wordt in Duitse deelstaten voor niet wolven gebied als afdoende geclassificeerd.
Groningen, geen vestiging. Inderdaad gesprongen of toch een onderdoorgang.
24-12-2022 22:15 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
29-12-2022 14:53 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15204782/wat-leerden-we-dit-jaar-van-de-wolf-discussie-is-te-hard-geworden
30-12-2022 08:50 - 5.1.2.e
https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/12/29/schaapsherder-marieke-van-schuppen-ik-spring-op-de-barricaden
03-01-2023 07:32 - 5.1.2.e https://www.nu.nl/buitenland/6245430/zweden-begonnen-met-jacht-op-de-wolf-grootste-populatie-in-moderne-tijd.html
03-01-2023 10:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
06-01-2023 07:22 - 5.1.2.e https://www-gld-nl.cdn.ampproject.org/c/s/www.gld.nl/amp/nieuws/7828990/stand-van-zaken-van-de-wolf-mogelijk-verdubbeling-van-roedels
10-01-2023 09:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-01-2023 19:40 - 5.1.2.e https://www.boerderij.nl/eu-commissaris-bejagen-wolven-mag-om-schade-te-voorkomen
10-01-2023 19:42 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-01-2023 19:42 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
12-01-2023 18:25 - 5.1.2.e Wie is er morgen fysiek bij de vergadering?
12-01-2023 18:45 - Staatsbosbeheer: Me
12-01-2023 18:46 - 5.1.2.e Ik ben er tot 10.15 fysiek en 5.1.2.e tot eind
12-01-2023 19:04 - 5.1.2.e wolvencie: Ik niet: via internet
12-01-2023 19:06 - 5.1.2.e Ik ben ook op provinciehuis
12-01-2023 19:11 - 5.1.2.e Ik ook online
12-01-2023 19:25 - 5.1.2.e Mijn werk voor deze wolvencommissie is afgerond. Dank voor het vertrouwen om de praktijksessies te mogen organiseren. Succes met het dossier wolf & schadepreventie. Wie weet tot ziens in een andere hoedanigheid!
12-01-2023 19:25 - 5.1.2.e heeft de groep verlaten
12-01-2023 19:27 - Staatsbosbeheer: Heb ik wat gemist denk ik... DANK 5.1.2.e voor alle inbreng en energie!
12-01-2023 19:42 - 5.1.2.e Dank 5.1.2.e en zeeeeer waarschijnlijk tot later. Vanmiddag lang gesprek gehad met de voor jou zoekende bekende 5.1.2.e Dus mogelijk bel ik je nog wel binnenkort.
Groetjes
12-01-2023 19:57 - 5.1.2.e Ik ook
12-01-2023 20:06 - 5.1.2.e Op provincie huis
12-01-2023 21:37 - 5.1.2.e Ik kom fysiek.
12-01-2023 21:59 - 5.1.2.e wolvencie: Dan kom ik ook op hrt provinciehuis
15-01-2023 09:29 - 5.1.2.e https://www.nu.nl/dieren/6246841/wolf-op-hoge-veluwe-zoekt-mensen-niet-meer-op-maar-voor-hoelang.html
15-01-2023 09:31 - 5.1.2.e Jammer dat 5.1.2.e met het verhaal over klimmen mechanisch wolfwerend raster ontkracht. Staat wel in BIJ 12 norm.
15-01-2023 12:31 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e stelt toch dat hij niet weet of overal het hek wolfwerend is en dat er een kans is dat het hek wel passeerbaar blijkt; onderdoor of overheen? Beetje lastig geformuleerd wellicht, maar wel correct. Hoop overigens dat ze wel plekken vinden om eruit te kunnen, maar ze zijn er ook in gekomen..
15-01-2023 12:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-01-2023 12:39 - Staatsbosbeheer: Die reactie verwachtte ik al 😉. Hoe dan ook, zal moeten blijken wat wolfwerend of te mensproof is (de ene kant op of de andere kant). wolfwerend is niet 100% proof, dat weten we. Van belang is wat de jonge wolven nu hier zelf gaan doen; graven, springen, blijven, minder jongen etc.... Feit is dat een hek om de hoge Veluwe igg vanuit ecologie niet gewenst is, wolf of geen wolf.
15-01-2023 12:40 - 5.1.2.e Ik verwacht nog wel een gerechtelijke procedure om het hek open te krijgen.
15-01-2023 12:41 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-01-2023 13:00 - 5.1.2.e Het is mi weinig zinvol om te discussiëren of en hekwerk wolfwerend is of niet als je weet dat er vrije doorgangen in zitten.
15-01-2023 13:02 - Staatsbosbeheer: klopt 5.1.2.e maar hek om de Veluwe is er niet gezet om wolfwerend te zijn, althans..... volgens mij bedoelen we daar in de regelgeving andere zaken mee en geen natuurgebied-afsluitende berastering. Gelukkig hebben we daar in Drenthe niet mee van doen.

15-01-2023 14:09 - 5.1.2.e In de BIJ 12 norm staat dat raster van 180 cm hoog zonder stroom wolfwerend is. Als 5.1.2.e dan poneert dat ze daar wel overheen komt moet ik terug naar mensen die raster hebben gezet
15-01-2023 15:07 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-01-2023 15:07 - 5.1.2.e Update boijl, 11 dode schapen.
15-01-2023 16:58 - Staatsbosbeheer: Oefff die is niet best!!
16-01-2023 10:44 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
16-01-2023 10:44 - Staatsbosbeheer: Zou Hoogersmilde N371 ter hoogte van VBenesluis zijn
16-01-2023 11:42 - 5.1.2.e Netjes afgehandeld, veiliggesteld door provinciale kantonnier en wordt opgehaald door WENR.
16-01-2023 11:53 - Staatsbosbeheer: https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15276767/wolf-doodgereden-in-hoogersmilde
16-01-2023 13:33 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-01-2023 13:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-01-2023 13:34 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
17-01-2023 08:33 - 5.1.2.e https://www.hartvannederland.nl/nieuws/dieren/roelof-zestien-dode-schapen-weg-wolf
17-01-2023 08:34 - 5.1.2.e 4e aanval. Locatie in hoog risico gebied. Geen woord over preventie .....
17-01-2023 08:38 - 5.1.2.e Op het filmpje is de afrastering te zien.
17-01-2023 08:38 - Staatsbosbeheer: Wel 4 aanvallen en niet rasteren is wat mij betreft dan een keuze
17-01-2023 08:41 - 5.1.2.e De consequentie van deze keuze is leed bij de schapen. Het valt me moeilijk om niet te moraliseren en ik vraag me af of ik dit kan volhouden.
17-01-2023 08:42 - 5.1.2.e Gaan jullie er dan maar samen heen om dat uit te leggen. Komt vast goed 😉
17-01-2023 08:43 - 5.1.2.e Precies, dat is het probleem. Dit valt niet uit te leggen aan deze man.
17-01-2023 08:44 - Staatsbosbeheer: Geen idee, is er ooit iemand bij hem geweest om te bezien waar huj geholpen kan worden???
17-01-2023 08:47 - 5.1.2.e Niet dat ik weet. Het lijkt er meer op dat hij door de media en zijn omgeving wordt bevestigd in zijn houding.
17-01-2023 09:07 - 5.1.2.e Ben benieuwd. Eerste klant van onze loonwerker met rasters.
17-01-2023 09:21 - 5.1.2.e Kan dat ook in Friesland dan?
Volgens mij is die provincie niet zo scheutig
17-01-2023 10:17 - Staatsbosbeheer: Dat zou mooi zijn 5.1.2.e hoop dat friesland dat idd ondersteund!
17-01-2023 10:19 - Staatsbosbeheer: Als dat zo is ook meteen goede pr hier op zetten; laten zien welke ondersteuning er wel voor handen is vanuit de privincie en (praktictische) kennisvelden.
17-01-2023 18:32 - Staatsbosbeheer: <Media weggelaten>
17-01-2023 19:08 - 5.1.2.e Dit misverstand zie ik vaker. Er is dna van hond op de pink gevonden. Dit hoeft niet te betekenen dat de hond het dier heeft gedood. Het kan door een andere oorzaak bezweken zijn en de hond is van het kadaver gaan eten.
17-01-2023 19:09 - 5.1.2.e Ik heb aan mijn Friese collega voorgesteld dat zij kunnen participeren in onze pilot mbt laten plaatsen rasters als zij de kosten aan hun kant van de grens voor hun rekening nemen. Vooralsnog vinden ze dat betreffende veehouder eerst gebruik kan maken van de subsidieregeling in Fryslan
17-01-2023 19:11 - 5.1.2.e Lijkt mij ook. Een hond die een pink dood krijgt? Kan niet.
18-01-2023 08:23 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15281861/boer-legt-dode-schapen-langs-de-weg-als-protest-tegen-wolf-er-moet-wat-gebeuren
18-01-2023 08:26 - 5.1.2.e Hier wordt wel geïnformeerd naar de wolfwerende maatregelen.
Het blijkt weer hoe belangrijk het is om een goed inzicht in de effectiviteit van de wolfwerende maatregelen te geven.
18-01-2023 08:34 - 5.1.2.e Ik probeer het telefoonnummer van de houder te achterhalen. Kan iemand mij helpen?
18-01-2023 08:34 - Staatsbosbeheer: Actieve ondersteuning en voortdurende voorlichting van mogelijkheden ...
18-01-2023 08:36 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e? Ik zal ook 5.1.2.e uit cie Friesland vragen.

18-01-2023 08:51 - 5.1.2.e @5.1.2.e 👍
18-01-2023 08:54 - 5.1.2.e Ik heb het via 5.1.2.e
Ze zegt overigens dat de boer desondanks gaat stoppen
18-01-2023 09:03 - 5.1.2.e Dit bericht is verwijderd
18-01-2023 09:04 - 5.1.2.e Het bericht is voor mij niet duidelijk 5.1.2.e
18-01-2023 09:07 - 5.1.2.e Laten we wel in de gaten houden dat we het hier over Friesland hebben.
18-01-2023 09:13 - 5.1.2.e Dit geval komt toevallig in de media. Ook in Drenthe zijn er preventie weigeraars met herhaaldelijke aanvallen.
18-01-2023 09:59 - Staatsbosbeheer: Beheerders midden Drenthe geven aan dat het heel goed zou zijn als er nu actief in de buurthuizen of op praktijklocaties rondom grolloo vooruitlopend op mogelijke pups daar in voorjaar 23. Is nog veel niet goed gerastert in dit gebied.
18-01-2023 11:09 - 5.1.2.e Dit plan juich ik toe. Roadshow langs buurthuizen in Zweeloo, Schoonoord, Elp, Grolloo, etc.
18-01-2023 11:10 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
18-01-2023 11:12 - 5.1.2.e Als ik wolf was zou ik er links van het wildrooster onderdoor gaan.
18-01-2023 11:14 - Staatsbosbeheer: >20cm? SBB? CHECK
18-01-2023 12:02 - 5.1.2.e Wel een goed idee hoor maar vee rooster net te smal
18-01-2023 12:05 - 5.1.2.e In de Kiel was men erg positief over het initiatief. Bespreken we dit op de volgende vergadering of gaan we nu al afspreken wie wat doet?
18-01-2023 17:02 - Staatsbosbeheer: Goed om te vragen of 5.1.2.e met opzet kan komen? Eventueel olv 5.1.2.e ?
20-01-2023 08:29 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-01-2023 08:29 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
20-01-2023 15:05 - 5.1.2.e https://dvhn.nl/meningen/Opinie/Komst-wolven-in-Noorden-vraagt-om-beheer-28173029.html
20-01-2023 15:26 - 5.1.2.e Volgens mij is dit van 5.1.2.e BR Hij heeft netten en stroomklok van de provincie te leen gekregen en ondanks contact dat hij het in augustus zou terug geven en herhaalde verzoeken van mij, 5.1.2.e en 5.1.2.e nog niets heeft terug geven
21-01-2023 12:42 - 5.1.2.e Krijg net bericht dat bij 5.1.2.e schapen zijn aangevallen achter een wolfwerend raster. Volgens afspraak zou 5.1.2.e contact opnemen voor nader onderzoek.
21-01-2023 12:43 - 5.1.2.e Ben ik al mee bezig
21-01-2023 12:44 - 5.1.2.e Ben donderdagmiddag nog bij hem geweest.
21-01-2023 12:48 - 5.1.2.e Iemand enig idee waarom het n tijdje rustiger leek en nu weer veel aanvallen en veel slachtoffers per geval?
21-01-2023 13:40 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2023 13:41 - 5.1.2.e 6 dode schapen aan de tilgrupsweg Achter wolf werende afrastering
21-01-2023 13:42 - 5.1.2.e Dit bericht kreeg ik van 5.1.2.e Dit ligt in Drenthe. Ook dit geval zou nader onderzocht moeten worden.
21-01-2023 14:06 - 5.1.2.e Heb je ook een naam bij deze melding 5.1.2.e ?
21-01-2023 14:31 - 5.1.2.e Opgevraagd. Het is Tilgrupsweg, Appelscha, Friesland.
21-01-2023 15:36 - 5.1.2.e Bij 5.1.2.e 6 draden ongeveer 6kv. Op 4 plekken onderste op 35cm. Op 1 plek opstapje hoger dan 30 cm op 185 cm
21-01-2023 17:09 - 5.1.2.e In Appelscha wolfwerend net. Maar niet op het talud naar de sloot
21-01-2023 17:10 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
21-01-2023 17:11 - 5.1.2.e Kamde wolf er langs? De sloot is behoorlijk breed
21-01-2023 17:18 - 5.1.2.e Kun je sporen van de wolf zien waar hij het raster heeft gepasseerd?
21-01-2023 17:21 - 5.1.2.e Deze sloot stelt niets voor. Bij de Vledder Aa, die een stukje breder is, is ook zoiets gebeurd. Ook een keer een filmpje gezien van een wolf die bij Tholen het Rijn-Schelde kanaal over zwom.
21-01-2023 17:22 - 5.1.2.e Langs het talud ook geen probleem.
21-01-2023 17:37 - 5.1.2.e @5.1.2.e @5.1.2.e Complimenten voor het slagvaardig optreden vanmiddag. We kennen nu de feiten.
21-01-2023 17:53 - 5.1.2.e Ik heb geen wolven sporen gezien
21-01-2023 18:28 - 5.1.2.e Daar kan een schaap ook achterlangs😳. En een wolf ook, maar die zwemt zonder problemen

21-01-2023 18:30 - 5.1.2.e Graag gedaan, en een leermoment, omdat we niet meer thuiswerken zijn alle camera's nu op het provinciehuis en konden we niet snel eentje plaatsen bij 5.1.2.e Zal zorgen dat er weer twee naar huisadres gaan voor inzet in het weekend.
22-01-2023 10:40 - 5.1.2.e Gister avond kreeg ik de volgende app van 5.1.2.e
22-01-2023 10:41 - 5.1.2.e Ik kreeg bericht of jullie mochten komen kijken of er dingetjes waren om mij te adviseren
22-01-2023 10:41 - 5.1.2.e Maar helaas zijn jullie er alleen maar op uit om zo snel mogelijk alle negatieve dingen op social media te krijgen zonder mijn toestemming
22-01-2023 10:41 - 5.1.2.e Daar reageerde ik als volgt op
22-01-2023 10:41 - 5.1.2.e Hee man nee. Ik zit helemaal niet op social media.
Voor rtvdrenthe heb ik vooral duidelijk willen maken dat het bar lastig is om het goed dicht te krijgen
22-01-2023 10:42 - 5.1.2.e Hebben die iets negatiefs uitgezonden?
22-01-2023 10:42 - 5.1.2.e Van iemand kreeg ik de volgende tekst doorgestuurd:
De consulent komt langs en trapt alle energie die je erin hebt gestoken de grond in.
Het schijnt dat jij dat in ergens gedeeld hebt. Heb je mijn houding ervaren als de grond in trappen?Het is oprecht mijn bedoeling geweest te kijken of de enige optie was dat de wolf ergens tussen de draden door is gesprongen. Hoe lang hebben we erover gedaan om rond te lopen? Geen uur. Ik denk dat in een uur extra bij het zetten het raster volledig aan de norm had voldaan.
Bij de stroomklok was waarschijnlijk binnen 2m een opstap van 30 cm of hoger.
22-01-2023 10:42 - 5.1.2.e Vandaag stuurde 5.1.2.e het volgende
22-01-2023 10:43 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
22-01-2023 10:43 - 5.1.2.e Dat je wat vind nou je dat is dan zo maar dat jullie dat zo snel mogelijk op internet willen hebben vind ik zeer triest
22-01-2023 11:05 - 5.1.2.e Dit bericht heb ik in een besloten Facebook groep van Werkgroep Wolf gezet. Ik vermeld de feiten nadat Twitter en andere Facebook groepen waren gevuld met berichten dat hier een 100% wolfwerende afrastering was overwonnen. Ik wilde voorkomen dat deze desinformatie verder zou dooretteren en in de serieuze media zou komen. 5.1.2.e en 5.1.2.e hebben de eerste berichten verspreid. Als je dat doet dan kan je een reactie verwachten. In mijn bericht spreek ik mijn respect uit voor de grote inspanningen van 5.1.2.e
22-01-2023 11:10 - 5.1.2.e 5.1.2.e verspreidt nu het verhaal dat het om een afwijking van een paar cm ging. In werkelijkheid was het een afwijking van 15 cm. Dat is ruim boven de tolerantie van 5 cm. Een wolf kan onder 35 cm door.
Ik begrijp alle emoties, maar moeten we de waarheid daaronder laten lijden?
22-01-2023 11:52 - 5.1.2.e Soms beter van wel ja. Het is n kruidvat en je hebt 5.1.2.e hard nodig om überhaupt stappen vooruit te zetten. We waren donderdag bij hem en hebben de pilot in de steigers gezet. En uitgebreid gesproken over kwaliteitsbewaking en dat deelnrs daar een handtekening voor zetten.en dat vond hij zelf heel belangrijk.
22-01-2023 12:03 - 5.1.2.e Watik meer en meer denk: hoeveel inspanning iemand ook doet, die verplaatsbare rasters zullen nooit altijd met ingenieursprecisie kunnen staan. Juist omdat ze worden verzet en elke situatie weer allerlei uitdagingen meebrengt. En het ligt nu ook nog steeds onder een vergrootglas van meekijkende betweters aan de ene kant en dwarsliggende ontkenners aan de andere kant.
22-01-2023 13:05 - 5.1.2.e Nooit is groot woord 5.1.2.e Gister heb ik in 3 kwartier het raster gecontroleerd. Wanneer mijn doel was de tekortkomingen verhelpen had ik een kwartier extra nodig gehad. Dan had er voor de wolf niets anders op gezeten dan er tussen door of overheen. Nu weten we nog niks
22-01-2023 13:17 - 5.1.2.e Hoe lang stond dat raster er al? Wat voor weer hadden we afgelopen tijd? Wind, regen en sneeuw. Wat als t bij neerzetten goed stond en 5.1.2.e op de hoeken strak gaat trekken? Dan komt de draad overal omhoog.
22-01-2023 13:32 - 5.1.2.e Er zaten 3 greppeltjes en bij 1 paaltje heeft hij de draad in een te hoge geleider gelegd. Had niks met strak trekken of dat het er lang stond of weer te maken.
22-01-2023 13:36 - 5.1.2.e Ik heb bewondering voor 5.1.2.e zijn inzet.Het geeft echter geen pas dat hij vervolgens op sociale media mij/ons toedicht dat we het maar al te leuk vinden om dit te delen en te spreken over een afwijking van een paar centimeter.
Hij kan het bij zichzelf houden en denk had ik er bij het zetten maar een uur extra in gestoken.
22-01-2023 13:37 - 5.1.2.e Negende aanval bij schapenhouder in Vledder, ondanks wolfwerend hek https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15292025/negende-aanval-bij-schapenhouder-in-vledder-ondanks-wolfwerend-hek #rtvdrenthe

22-01-2023 14:12 - 5.1.2.e Sterk optreden, 5.1.2.e ! Zullen we als wolvencommissie een bos bloemen aanbieden aan 5.1.2.e ? Ik wil het wel brengen.
22-01-2023 19:58 - 5.1.2.e wolvencie: BR Eens met suggestie van 5.1.2.e
23-01-2023 07:24 - Staatsbosbeheer: Zeer triest allemaal. Zeker na zoveel relatieve rust. Het gaat echt om die onderste draad, dat blijkt maar weer. Respect hoe 5.1.2.e eea heeft verwoord voor RTV.
Zuur allemaal, heel zuur maar we moeten helder blijven over de triggerpoints, hoe triest t verhaal ook is. 35 cm is echt te hoog.
23-01-2023 07:26 - Staatsbosbeheer: Waar opeens het hoge aantal aanvallen door komt..... ik ga navragen bij de diverse boswachters of zij een clue hebben.
23-01-2023 07:27 - Staatsbosbeheer: Goed idee 5.1.2.e
23-01-2023 08:13 - 5.1.2.e Ik wacht nog even een dag om de gemoederen te laten bedaren. Maak dan een afspraak met 5.1.2.e en 5.1.2.e om langs te gaan. Ik wil dan ook samen evalueren hoe alles gegaan is afgelopen zaterdag. Mogelijk kunnen wij en ik leren voor toekomstige, soortgelijke situaties, die ongetwijfeld gaan voorkomen. Ik zou het prettig vinden als 5.1.2.e als plv. voorzitter, ook meegaat.
23-01-2023 08:24 - 5.1.2.e Met dit in gedachten. Is 5.1.2.e een volgende keer welkom als zijn bevindingen meteen op social media staan? Ik vrees van niet. Het praat makkelijker als je daar excuses voor maakt.
23-01-2023 09:22 - 5.1.2.e Het gebruik van (sociale) media zal ook deel uitmaken van de evaluatie.
23-01-2023 09:38 - Staatsbosbeheer: Geen excuses! Hij heeft het goed geformuleerd. Een constatering is geen veroordeling over de inzet van de boer!
23-01-2023 10:05 - 5.1.2.e Nou krijgen we misverstanden. Ik bel je wel.
23-01-2023 11:27 - 5.1.2.e Vanochtend iemand gesproken die ervaring heeft in de reclassering en maatschappelijk werk. We zitten in het spanningsveld tussen enerzijds een slachtoffer de ruimte geven voor zijn slachtofferrol en anderzijds onze wens om de feiten correct naar de buitenwereld te communiceren. Op dat laatse staat een tijdsdruk want de beeldvorming wordt in de eerste uren bepaald.
23-01-2023 11:44 - 5.1.2.e Interessant.
Oplossing?
23-01-2023 12:52 - Staatsbosbeheer: Bel je terug 5.1.2.e !
27-01-2023 12:15 - 5.1.2.e Zojuist in Dwingeloo ter controle wolfwerend raster 17 ha rond gelopen met een boer. Verschillende verbeteringen nodig. We zagen 13 reeën tussen de 6 stroom draden door springen. Ze renden gewoon door, geen schade aan het raster
27-01-2023 14:25 - 5.1.2.e 👍
27-01-2023 19:13 - Staatsbosbeheer: 😉👍 mooi 5.1.2.e !
28-01-2023 10:57 - 5.1.2.e https://www.gld.nl/nieuws/7851092/horde-wolven-verschijnt-op-wildcam-veluwe-paartijd-breekt-aan
01-02-2023 08:11 - Staatsbosbeheer: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/01/31/beantwoording-kamervragen-over-de-oprukkende-moordlustige-wolf
01-02-2023 08:12 - Staatsbosbeheer: 5.1.2.e nog bij aanval appelscha geweest zondag?
01-02-2023 08:29 - 5.1.2.e Ja, dit waren de schapen van 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e). Die laatste heeft zijn schapen naar binnen gedaan maar 5.1.2.e dus niet, ondanks dat hij de netten kon lenen. Ik vind daar iets van. Maar ja, zolang de man van Bij12 nog vertelt dat wolven meestal niet terugkomen als ze 1 keer hebben aangevallen nodigt het ook niet uit om er werk van te maken voor 5.1.2.e
01-02-2023 08:31 - 5.1.2.e Bovenstaand bericht ontving ik van een kennis van mij die in de buurt woont. Onbeschermde schapen. Ik kan me niet voorstellen dat de schadetaxateur heeft gezegd dat de wolf na een aanval niet voorkomt. Deze uitspraak beschouw ik als gedaan in de emotie.
02-02-2023 08:36 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-02-2023 16:13 - 5.1.2.e Aanval 10 5.1.2.e
10-02-2023 16:13 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-02-2023 16:14 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
10-02-2023 16:15 - 5.1.2.e Kreeg ik net van 5.1.2.e door.
10-02-2023 16:52 - Staatsbosbeheer: 6 draden hoog.. hoe..
10-02-2023 19:56 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15345038/wolf-glipte-mogelijk-langs-goed-geplaatste-afrastering-in-vledder

10-02-2023 20:34 - 5.1.2.e Onze hond wilde naar de andere kant en sprong vaardig tussen draadje drie en vier door. Dus, koud kunstje. Ik vrees dat n wolf dat ook kan leren. In de zweef is er geen contact met de grond en voelt het dier geen stroom.
10-02-2023 20:35 - 5.1.2.e Mogelijk scenario. We weten het pas als we d'r beeld van hebben.
11-02-2023 10:49 - 5.1.2.e Zojuist in Doldersum het raster bekeken van 5.1.2.e waarbinnen gister een aanval was.
11-02-2023 10:50 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 10:52 - 5.1.2.e Op 115 cm een opstap van 30 cm en nog oplopend. Op verschillende plekken binnen 2m opstap van 30 cm. Dus voldoet niet aan de BIJ 12 norm.
11-02-2023 10:58 - 5.1.2.e Let op communicatie loopt via 5.1.2.e van de provincie. Ik ben in rechtstreeks contact met 5.1.2.e hierover.
11-02-2023 11:01 - 5.1.2.e Er waren stukken waar de palen 20m of meer uit elkaar. We hebben 23,5m gemeten tussen de palen.
Volgens mij is het maximum volgens de norm 10m. Volgens 5.1.2.e 15m maar hij heeft hier niet op gelet tijdens zijn beoordeling.
11-02-2023 11:01 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 11:03 - 5.1.2.e Gevolg van de grote afstand tussen de palen is dat draden wijken. Hier 30cm tussen de 2e en 3e draad.
11-02-2023 11:19 - 5.1.2.e Helaas is de onjuiste conclusie van de schadetaxateur al de wereld in gegaan. Er is dringend behoefte aan een afspraak met BIJ12 hoe de controle van de afrastering moet worden uitgevoerd. Nu knoeien ze maar wat aan.
11-02-2023 11:22 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 12:24 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 12:28 - 5.1.2.e Heeft Drenthe dit ook zo?
11-02-2023 12:59 - 5.1.2.e Nee, in Drenthe is nooit een preventieaanbod gemaakt.
11-02-2023 13:01 - 5.1.2.e Jammer, mede omdat hier die maximaal 10m tussen de palen genoemd wordt.
11-02-2023 13:03 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 13:03 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
11-02-2023 13:12 - 5.1.2.e De normen zijn indertijd in Gelderland bedacht en daarna door BIJ12 overgenomen.
11-02-2023 16:27 - 5.1.2.e Ik werd net gebeld door een boze 5.1.2.e Ik heb alleen bevestigd dat 5.1.2.e de afrastering heeft bekeken (wat hij al wist, want hij belde daarover) en dat de bevindingen door de 5.1.2.e van de provincie bekend worden gemaakt. Ik heb een hele tirade aangehoord maar daar niet op ingegaan. Ik heb hem gezegd dat als hij ontevreden over iets een klacht bij de provincie kan indienen. Hij zei dat hij komende week statenvragen gaat stellen.
11-02-2023 16:30 - 5.1.2.e Hij gaf er blijk van van 5.1.2.e gehoord te hebben wat de bevindingen van 5.1.2.e waren. Ik heb dit aangehoord maar heb geen inhoudelijke reactie gegeven of enige andere informatie verstrekt.
13-02-2023 14:17 - Staatsbosbeheer: 👍
13-02-2023 14:18 - Staatsbosbeheer: Zuur weer...
13-02-2023 20:12 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15351785/wolvenconsulenten-verschillen-van-oordeel-over-wolfwerend-raster-in-vledder
13-02-2023 20:28 - 5.1.2.e De m.i. belangrijkste afwijking, het wijken van de draden 2 en 3 tot een afstand van 30 cm, staat niet in het artikel. Ik neem dat dit komt door een selectieve weergave door 5.1.2.e /5.1.2.e richting verslaggever omdat er volgens afspraak geen mededelingen naar buiten zijn gedaan.
13-02-2023 20:32 - 5.1.2.e De draden 2 en 3 behoren op 20 cm?
13-02-2023 20:33 - 5.1.2.e Verder klopt het verhaal volgens mij
13-02-2023 21:10 - 5.1.2.e In het artikel wordt niet genoemd dat op meerdere plekken de afstand tussen de palen 20 m of meer was
14-02-2023 08:15 - Staatsbosbeheer: Juist in die details zit het... dat weet 5.1.2.e ook.
14-02-2023 08:16 - Staatsbosbeheer: Vervelende boodschap dat het in die details zit: laat zien hoe critisch het er op aan komt en dat kost tijd en energie...
14-02-2023 13:59 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
14-02-2023 14:01 - 5.1.2.e Kijk, dit is het gevolg van de wijze van beoordelen en communiceren van BIJ12. Ik kreeg er net een vraag over van een schapenhouder.
14-02-2023 14:22 - Staatsbosbeheer: Ja dit is lastig als Bij12 anders controleert en beoordeeld dan eigen normen.

14-02-2023 16:33 - 5.1.2.e
https://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/2023/februari/subsidie-wolfwerende-rasters-uitgebreid/
14-02-2023 16:33 - 5.1.2.e Kan iemand mij de precieze voorwaarden voor deze nieuwe regeling sturen?
15-02-2023 07:24 - 5.1.2.e Afgelopen jaar heeft Gallagher de prijzen voor netten ongeveer 30 procent verhoogd. Andere prijzen zijn ook verhoogd. Is in de nieuwe regeling indexatie doorgevoerd. Wat is het maximum bedrag per varken?
Mogen netten voor varkens?
Zomaar een greep van vragen die mij vandaag misschien gesteld worden.
Moet ik zoeken naar de informatie of wordt het aangeboden?
15-02-2023 07:51 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2023 07:52 - 5.1.2.e Op pagina 5 staat dat de indexering van de vergoedingen in landelijk verband wordt opgepakt. Dit betekent: voorlopig nog niet.
15-02-2023 07:56 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
15-02-2023 08:08 - 5.1.2.e Bel mij even ipv dit in een app-groep te doen
16-02-2023 06:54 - 5.1.2.e De nieuwe situatie regeling roept vragen op bij mij.
Er wordt gesproken over het jaar voorafgaand aan 16 december 2021. Strikt genomen is dat 2020. Wordt dat bedoeld? Misschien goed om gewoon te schrijven 2020 of indien 2021 bedoeld wordt dat gewoon opschrijven.
Het bedrag per strekkende meter staat onduidelijk gemeld. Er staat 3.40,-- .
In feite 340 euro per meter.
Ik weet niet of men nu al rechten kan ontlenen aan het publiceren van deze manier van noteren maar het lijkt me zinvol dit aan te passen
16-02-2023 07:21 - 5.1.2.e Mijn telefoonnummer is 5.1.2.e
21-02-2023 16:56 - 5.1.2.e Mijn mailbox van upc zit vol en met ziggo krijg ik dat niet opgelost. Dus ik heb wat mails gemist denk ik. Graag alles voortaan naar 5.1.2.e @outlook.com
En mails die nog van belang zijn van afgelopen tijd, zo mogelijk nog daarheen sturen.
21-02-2023 17:23 - Staatsbosbeheer: Morgen haak ik digitaal aan als dat kan.
22-02-2023 08:15 - 5.1.2.e Ik ben er vanmorgen niet bij. Ook niet online. Teveel op m'n bord, het zit er helaas niet in. 5.1.2.e kan de pilot die we gaan doen met 5.1.2.e 5.1.2.e wel toelichten. 5.1.2.e is er vanmorgen voor t eerst bij, voor de melkveehouders. Goede vergadering gewenst.
22-02-2023 09:01 - Staatsbosbeheer: U hebt dit bericht verwijderd
22-02-2023 10:04 - Staatsbosbeheer: Kan iemand mij toelaten tot Teams online?
22-02-2023 14:44 - 5.1.2.e Zijn helemaal rond gelopen 5.1.2.e vondt dat het goed stond bovenste draad staat iets te hoog op 123 cm waar door dat gat 33 cm is
22-02-2023 14:44 - 5.1.2.e Wapse. Twee dood en rest kilometer verderop terug gevonden
22-02-2023 14:44 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
22-02-2023 14:45 - 5.1.2.e Bericht van 5.1.2.e
22-02-2023 15:29 - 5.1.2.e Schapen van 5.1.2.e Liepen in Wapse
22-02-2023 15:30 - 5.1.2.e 5.1.2.e is slachtoffer?
22-02-2023 15:35 - 5.1.2.e Heb jij dan ook contact gegevens van hem, dan graag persoonlijk bericht aan mij
22-02-2023 15:39 - 5.1.2.e Alles heb ik ontvangen van 5.1.2.e Ik heb geen contact met 5.1.2.e Om niet in het proces te treden vraag ik niet door.
22-02-2023 15:44 - 5.1.2.e 5.1.2.e Schapen.vcf (bestand bijgevoegd)
22-02-2023 19:09 - 5.1.2.e Zo, het eten staat op.
Vanmiddag bij het raster van 5.1.2.e van de recente aanval geweest met 5.1.2.e De provincie communiceert mijn bevindingen .
Prima gesprek gehad met 5.1.2.e
23-02-2023 07:18 - 5.1.2.e In een aanvraag voor informatie over wolfwerende maatregelen stelt iemand dat rond 5 maart een E-book uitkomt over wolfwerende maatregelen. Wie weet daar iets over?
23-02-2023 11:05 - 5.1.2.e De werkgroep ism Denken over Paarden (iniatiefnemer)
23-02-2023 11:06 - 5.1.2.e Werkgroep Wolf van 5.1.2.e
23-02-2023 12:21 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
24-02-2023 17:49 - 5.1.2.e
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15379606/schaapherders-draaien-overuren-door-wolf-nog-nooit-zo-druk-gehad?fbclid=IwAR3BVkl7xa2c2reiG7dfCNWaF0DqYCVPX9i3qRJl7ow92tAHhFrSvSocbyY
24-02-2023 17:50 - 5.1.2.e Bekend probleem. En de 5.1.2.e zegt weer glashard: zoek het met die extra arbeid zelf maar uit.

24-02-2023 17:52 - 5.1.2.e En voor de sbb woordvoerder is het arbeidsprobleem iets om nog maar eens in de commissie te brengen 🤔
06-03-2023 06:59 - 5.1.2.e Unieke beelden: wildcamera legt elf wolven vast op de Veluwe - https://nos.nl/l/2466121
06-03-2023 12:16 - 5.1.2.e Wanneer worden de bevindingen van het extra onderzoek naar het schadegeval op 22/2 in Wapse bekend gemaakt?
06-03-2023 12:17 - 5.1.2.e Gisteren was een aanval in Doldersum waarbij ook sprake zou zijn van wolfwerende afrastering. Wat heeft nader onderzoek opgeleverd?
06-03-2023 12:18 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
06-03-2023 12:18 - 5.1.2.e Adviseert wel om de hekwerk deskundige te laten kijken maar zegt dat we het in zijn ogen redelijk voor elkaar hebben. Net geen 1.20 wel voldoende draden, sommige tussenafstanden misschien veranderen en vooral zien of overal onderdraad laag genoeg zit.
06-03-2023 12:18 - 5.1.2.e Deze berichten kreeg ik gisteren van 5.1.2.e
13-03-2023 08:12 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15419290/verdubbeling-van-schapen-achter-wolfwerend-raster-in-territorium-van-roedel
15-03-2023 07:35 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15429010/geen-ruimte-of-boeren-naar-de-mond-praten-wolf-is-splijtzwam-in-verkiezingsdebat
15-03-2023 07:37 - 5.1.2.e Ze zijn het eens: preventieve maatregelen om kwetsbare dieren te beschermen.
01-04-2023 10:42 - Staatsbosbeheer: Wolvenhek voldeed niet volgens provincie: 'Word er moedeloos van' https://www.gld.nl/nieuws/7912764/wolvenhek-voldeed-niet-volgens-provincie-word-er-moedeloos-van #omroepgelderland #gld
04-04-2023 07:03 - 5.1.2.e https://www.ad.nl/politiek/nederland-laat-miljoenen-liggen-om-wolf-te-weren~a26a580f/
04-04-2023 15:03 - Staatsbosbeheer: Ben benieuwd waar voor die miljoenen beschikbaar zijn?
04-04-2023 15:30 - 5.1.2.e Financiering vanuit GLB.
04-04-2023 15:37 - Staatsbosbeheer: Dat snap ik maar waarvoor? Extra geld voor ??
04-04-2023 15:46 - 5.1.2.e Cofinanciering voor beheerpakketten 'schapen houden in wolvengebieden'. Het fijne weet ik er niet van.
16-04-2023 18:23 - 5.1.2.e Er is een hengst van mij dood waarschijnlijk gepakt door de wolf
16-04-2023 18:23 - 5.1.2.e Wapserveen, studenten kamp weg
16-04-2023 18:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-04-2023 18:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-04-2023 18:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-04-2023 18:28 - 5.1.2.e <Media weggelaten>
16-04-2023 18:45 - 5.1.2.e Wat naar! Sterkte met de situatie!
16-04-2023 18:46 - 5.1.2.e wolvencie: Dat is niet best 5.1.2.e Sterkte
16-04-2023 19:15 - 5.1.2.e Dank
17-04-2023 05:00 - 5.1.2.e Op zich is het interessant dat 5.1.2.e vorig jaar erg boos was dat ik zonder zijn toestemming langs zijn raster was gelopen (doordat ik niet goed wist waar ik moest controleren) maar dat hij nu wel uitgebreid foto s lijkt te hebben gemaakt, wellicht sporen heeft verstoord en het waarschijnlijk met 5.1.2.e en alleman heeft gedeeld voor ik het wist.
17-04-2023 07:53 - Staatsbosbeheer: Dat maakt t nog vervelender... sterkte 5.1.2.e
17-04-2023 08:07 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15514450/pony-van-5.1.2.e 5.1.2.e -vermoedelijk-door-wolf-gepakt-dier-stond-onvoldoende-beschermd
17-04-2023 08:09 - 5.1.2.e Kop is weer suggestief, maar de inhoud van het artikel is duidelijk. De risico afweging om hier (tot nu toe) niet te beschermen is helder.
17-04-2023 08:14 - 5.1.2.e In het concept stond de opmerking over combinatie paarden runderen. Zo heeft ze nog wat aanpassingen gedaan. Ben blij dat ze mij het concept heeft gestuurd
17-04-2023 19:30 - 5.1.2.e https://www.dvhn.nl/drenthe/Wolf-doodt-pony-van-5.1.2.e -28369998.html
17-04-2023 19:31 - 5.1.2.e Leuk voor ecologen, maar dit krijg ik aan veehouders niet meer uitgelegd.
19-04-2023 10:21 - 5.1.2.e https://www.ipo.nl/nieuws/gezamenlijke-provincies-stellen-addendum-vast-bij-het-huidige-wolvenplan/
19-04-2023 21:05 - 5.1.2.e Ik heb een veehouder aan de lijn die mij verteld dat bedrijven in Duitsland wel 30.000 euro per jaar aan raster subsidie krijgen. Hoe kan dat ivm deminimus?

19-04-2023 21:06 - 5.1.2.e Ik had deze vanmiddag ook al genoteerd laat het uitzoeken.
19-04-2023 21:08 - 5.1.2.e Daar is goedkeuring van de EU aangevraagd en verkregen.
19-04-2023 21:09 - 5.1.2.e Dank, liggen daar ook mogelijkheden voor nl ?
19-04-2023 22:19 - Staatsbosbeheer: Ja juist! Maar daar moet dan wel de energie op, conform 5.1.2.e zijn oproep.
19-04-2023 22:28 - 5.1.2.e 5.1.2.e vertelde mij al eens dat er een deelstaat is die uitzondering vroeg. Maar Brussel stelt daar vervolgens voorwaarden aan. Die voorwaarde is dat de veehouder die een hoger bedrag krijgt nog maximaal een half jaar aanspraak maakt op schade door een aanval en daarna niet meer.
19-04-2023 22:29 - 5.1.2.e Maar dan moet je ook wat meer feiten weten van die veehouder aan de lijn.
20-04-2023 21:58 - 5.1.2.e Vandaag hij 5.1.2.e een aanval geweest ondanks wolfwerende afrastering (verplaatsbaar 5 draden)
Wat waren de bevindingen van het nader onderzoek?
20-04-2023 22:58 - 5.1.2.e Wie heeft nader onderzoek gedaan of opdracht hiertoe gegeven?
21-04-2023 07:45 - 5.1.2.e https://ep-map.com/report/20908
21-04-2023 08:27 - Staatsbosbeheer: Al wat bekend???
21-04-2023 08:33 - 5.1.2.e Heb in de loop van de ochtend contact met hem
21-04-2023 08:35 - 5.1.2.e Ik ben ook benieuwd naar de bevindingen van de schadetaxateur van BIJ12.
21-04-2023 09:54 - 5.1.2.e Wolfwerend raster is gerapporteerd
21-04-2023 17:45 - 5.1.2.e https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15528640/wolf-komt-door-wolfwerende-omheining-heen-in-amen-en-doodt-meerdere-schapen
21-04-2023 18:09 - 5.1.2.e 5.1.2.e gebeld omdat zij kennelijk meer weet dan de wolvencommissie. Het paaltje zou mogelijk zijn afgebroken door de wolf. Dit heeft zij van de 5.1.2.e van de provincie gehoord.
21-04-2023 18:10 - 5.1.2.e 5.1.2.e provincie? Wie dan
21-04-2023 18:16 - 5.1.2.e Dat heb ik niet gevraagd.
21-04-2023 18:21 - 5.1.2.e 5.1.2.e
21-04-2023 18:22 - 5.1.2.e Het gaat om rapportage van 5.1.2.e
21-04-2023 18:31 - 5.1.2.e Kan ik het rapport van 5.1.2.e ontvangen?
28-04-2023 15:25 - 5.1.2.e Ik vang in het veld op dat aparte ubn 's worden opgezet op naam van familie zodat wat 1 bedrijf was een veelvoud van de 20.000 kan aanvragen.
02-05-2023 10:06 - 5.1.2.e Schapen van 5.1.2.e gepakt in Smilde. Aardige jongen. 5.1.2.e . Ik kan goed met hem. Heb hem 23 februari voorgelicht over wolf werende maatregelen en subsidie . Op 8 april sprak ik hem op een feestje. Hij wilde wel maar had geen tijd. Ik heb hem noodraster aangeboden, klaargelegd zodat hij het op kon halen als ik er niet zou zijn. Heeft hij geen gebruik van gemaakt.
09-05-2023 08:57 - Staatsbosbeheer: 1 geit 5 dode schapen. Beheerder twijfelt aan wolf, 5.1.2.e zegt 98% wel. Beheerder vindt dat na zijn ervaring bij mensingen wel erg stellig (daar bleek het hond te zijn na zeer stellige bewering dat t 99% wolf was. Ook bij Bij12 is voorzichtigheid geboden).
11-05-2023 09:37 - 5.1.2.e Zojuist noodset netten uitgeleend aan zorg en natuur. Die hadden onlangs een aanval.
Een complex bedrijf dat zich echt even moet beraden op de beste stappen
11-05-2023 09:39 - 5.1.2.e Een half jaar geleden opperde ik al dat het voor hen goed zou zijn na te denken over wolf werende maatregelen. Blijkbaar waren ze er niet aan toe. Het moet echt vanuit de mensen zelf komen
11-05-2023 10:38 - Staatsbosbeheer: 👍
23-05-2023 08:29 - 5.1.2.e ‘De vraag is niet óf je een wolf mag doden, maar met welke reden’
NRC door 5.1.2.e
https://www.nrc.nl/nieuws/2023/05/22/de-vraag-is-niet-of-je-een-wolf-mag-doden-maar-met-welke-reden-a4165280

5.1.2.e | Nederland is als wolfhabitat een nieuwkomer. Hoe kijkt 5.1.2.e 5.1.2.e naar het debat? „Wolven kun je zien als een nadeel van leven op het platteland, zoals druk verkeer dat in de stad is.”

Een beetje onwennig oogt het allemaal wel. Op het Zweedse eiland Djurhamm, een klein uur rijden van Stockholm, verzamelden zich deze maand honderden wetenschappers en natuurbeheerders die zich met wolven bezighouden. Van India en Ethiopië tot Siberië en

Nederland, een nieuwkomer in wolvenland. „Voor iedere twee wolven in Nederland is hier nu één deskundige", grapten de Nederlandse conferentiegangers tegen elkaar.

Aan de niet afgesproken dresscode van de conferentie – outdoorkleding met geruite blouses – is te zien dat de populatie het niet gewend is dagenlang zittend naar presentaties te luisteren. Ook 5.1.2.e van de universiteit van Michigan brengt zijn dagen liefst buiten door. Vliegend boven het eiland Isle Royale in het Lake Superior, bijvoorbeeld, waar zijn onderzoeksgroep al zestig jaar studie maakt van het gedrag van wolven en de elanden die hen van voedsel voorzien. De laatste dertig jaar was Vucetich bij dit onderzoek betrokken.

In zijn boek Restoring the balance pleit hij ervoor om niet alleen op een ecologische, maar ook op een filosofische manier naar wolven te kijken. „Telkens als ik in het openbaar over wolven sprak, hadden mensen maar één vraag: moeten we op ze jagen? Ik antwoordde altijd dat ik daar als wetenschapper niet over ging. Op een gegeven moment werd ik het zat om telkens dat antwoord te geven. Ik besloot ethiek te gaan studeren."

In Nederland, waar zich intussen zo'n 35 wolven ophouden, is de discussie over het dier in volle gang. Met elke signalering van het dier laait het debat tussen voor- en tegenstanders weer op. En met de wolf-kritische BoerBurgerBeweging aan de macht in menig provincie ligt ook deze vraag – jagen of niet? – weer op tafel. Gedeputeerden van de provincies Friesland, Overijssel en Drenthe hebben natuurminister Van der Wal (VVD) gevraagd de beschermde status die het dier nu nog heeft te heroverwegen.

Intussen bent u 5.1.2.e Heeft u nu wél antwoord op de vraag of je op wolven mag jagen?

„Om te beginnen moet je vaststellen: wolven zijn bewuste wezens die net als andere wezens eigen belangen hebben. Wat dat betreft zijn ze niet per se anders dan honden die je als huisdier houdt. Die zou je ook geen kwaad willen doen. Omdat wolven zelf geen stem hebben, hebben ze mensen nodig die hun stem vertegenwoordigen. Maar, ook mensen die last hebben van wolven hebben een stem. En die is net zo legitiem. En dat is waar de discussie ingewikkeld wordt."

Hoe kan ethiek die discussie openbreken?

„In het publieke debat wordt het algauw heel stellig: je bent vóór of tegen het doden van wolven. Maar als je in een discussie de stelling opwerpt dat je geen wolven mag doden zonder goede reden dan blijken boeren en natuurbeheerders het ineens hartstikke eens te zijn. Ik ben nog niemand tegengekomen die het daar niet mee eens is. En dan heb je ineens een ander gesprek: wat zijn goede redenen om een wolf te doden, en wat niet? Dan gaat het over waarden, in plaats van belangen."

Maar juist die waarden lopen nogal uiteen. De een vindt dat de mens over de natuur heerst, de ander juist dat natuur zoveel mogelijk ongehinderd z'n gang moet kunnen gaan. Wordt het gesprek niet juist ingewikkelder als je waarden hierbij betrekt?

„We zijn als samenleving niet zo goed in praten over waarden, dat is waar. Het lijkt veiliger, of gemakkelijker om het over belangen te hebben, of over beeldvorming. Maar als we willen dat het gesprek over wolven vrediger verloopt, zullen we wel moeten. Het dwingt beide kampen in het gesprek om hun kaarten op tafel te leggen. Om het hebben over waarom we vinden wat we vinden."

Hoe ziet zo'n gesprek over waarden eruit?

„Ik denk dat discussies over wilde natuur zich goed lenen voor 'deliberatieve democratie'. Denk aan burgerberaden en panels. Je selecteert dan uit verschillende waardengroepen vertegenwoordigers, geeft hun een briefing met wat basale informatie over het onderwerp en laat hen in gesprek gaan. Je kunt ze vervolgens vragen zich te verplaatsen in de ander. Kun je empathie opbrengen voor iemand die zich zorgen maakt over zijn vee? Of, voor iemand die heel erg van wolven houdt? In eerste instantie moet dit een gesprek zijn waarin geen beslissing valt. Gewoon, een uitwisseling van standpunten. Vervolgens laat je ze als een soort jury samen advies uitbrengen over het soort beheer dat in een bepaald gebied past. Welke maatregelen zijn er nodig om aan alle zorgen die er leven – zowel van voor- als

tegenstanders – te voldoen? Want dát beheer nodig is, daarover is iedereen in het wolvendebat het wel met elkaar over eens.”

Toch lijkt in deze discussie méér aan de hand dan botsende waarden. Het gaat net zo goed om een groep – veehoudende boeren – die feitelijk zegt: wie denken die stadslui wel niet dat ze zijn? Wíj leven met de gevolgen.

„Om te beginnen: stadsmensen zijn net zo goed belanghebbenden als mensen die direct met wolven leven. We delen als samenleving nu eenmaal één ruimte met elkaar. Bovendien trekken wolven zich weinig aan van het onderscheid tussen stad en platteland. Leven in de stad heeft nadelen, zoals een hoger criminaliteitscijfer en drukte in het verkeer. Wolven kun je zien als één van de nadelen van leven op het platteland. Wat daarbij opvalt: als je mensen in sociologisch onderzoek vraagt zelf hun problemen te benoemen en te rangschikken, is de wolf nergens het grootste thema. Voor een plattelandsbewoner lijkt de wolf vooral iets tastbaars: je kunt het dier afschieten en dan is het probleem verdwenen. Alsof je daarmee ook meteen andere problemen te lijf gaat. Terwijl de andere nadelen van het plattelandsleven – zoals slechte bereikbaarheid, financiële onzekerheid of krimp – er gewoon nog zijn als je een wolf gedood hebt. Het is de kunst om de discussie weg te voeren van de wolf en het over deze thema’s te laten gaan. Dan vinden plattelandsbewoners veel stadsbewoners juist aan hun zijde.”

Vooralsnog is in Nederland de mens gevaarlijker voor de wolf dan andersom. Er zijn al zeventien wolven doodgereden. Is het sowieso eigenlijk nog wel ethisch om de wolf in Nederland te laten leven?

„Nu de wolf terugkeert naar een aantal van de dichtbevolktste gebieden ter wereld – denk ook aan India – is dat één van de belangrijkste vragen om te stellen. En het eerlijke antwoord is: ik ben daar nog niet over uit. Je kunt natuurlijk zeggen: de wolf beslist zelf wel waar hij wel en niet wil wonen. Natuurbeschermers gebruiken dat argument ook vaak. Maar met de mogelijkheden die we als mensen hebben om wolven toe te laten dan wel af te schrikken, komt ook een verantwoordelijkheid kijken. Kun je het wolven wel aandoen om in een land te leven waar het risico op lijden zo groot is? Betekent het beschermen van wolven niet dat je hen soms naar een ander leefgebied moet leiden? Ik ben geneigd te zeggen: lijden en gevaar horen in zekere zin bij het leven en moet je voor lief nemen. Dat geldt voor mensen, maar ook voor andere levende wezens. Als je wacht op een wereld waarin geen enkel levend wezen iets van een ander te vrezen heeft, kun je wel blijven wachten. Dan is nergens plaats voor carnivoren.”

U observeert al dertig jaar een groep wolven op een eiland. Wat hebben die wolven u geleerd?

„Dat ze soms dingen doen die je totaal niet verwacht. Dat maakt ecologie echt anders dan bijvoorbeeld scheikunde of natuurkunde. Daarbij kun je een bepaalde verwachting uitspreken en dan bepalen of die uitkomt of niet. Wolven zijn veel grilliger en doen lang niet altijd hetgeen waarvan je als mens denkt dat het in hun belang is. Ook daarin zijn het net mensen.”

02-06-2023 10:48 5.1.2.e BR
BR
BR

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>
Sent: Thu, 16 Feb 2023 10:19:01 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e@upcmail.nl" <5.1.2.e@upcmail.nl>; "5.1.2.e@outlook.com" <5.1.2.e@outlook.com>; "5.1.2.e@gcsix.nl" <5.1.2.e@gcsix.nl>; "5.1.2.e@gmail.com" <5.1.2.e@gmail.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>; "info@mekeldewitteraaf.nl" <info@mekeldewitteraaf.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@drenthe.nl>; "info@mtswelhuis.nl" <info@mtswelhuis.nl>; "5.1.2.e@hotmail.nl" <5.1.2.e@hotmail.nl>
Cc: "5.1.2.e@outlook.com" <5.1.2.e@outlook.com>; "info@mekelogischbeheer.nl" <info@mekelogischbeheer.nl>
Subject: Gebiedscommissie Wolf Drenthe
Attachments: Verslag 13 januari 2023.docx, Gezamenlijke brief namens de provincies Fryslân, Overijssel en Drenthe aan minister van LNV (1).pdf, Actielijst Wolvencommissie.xlsx, Agenda Gebiedscommissie Wolf 22 februari 2023.docx

Goedemorgen,

Hierbij de stukken voor ons overleg op woensdag 22 februari. Tot volgende week in A0.02 of online. In de agenda staan ook nog enkele links naar stukken.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
5.1.2.e 5.1.2.e

Werkdagen 5.1.2.e
5.1.2.e

5.1.2.e
in Drenthe

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e
Team REW, Programma Energie & Werkbureau RES
PMO

provincie Drenthe

5.1.2.e
werkdagen: 5.1.2.e
5.1.2.e

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl

Volg ons op

Dit bericht en de bijgevoegde bestanden zijn vertrouwelijk en alleen bestemd voor de geadresseerde(n).
Indien u dit bericht niet in goede staat ontvangt, waarschuw dan de afzender.

From: "5.1.2.e "
Sent: Thu, 18 Aug 2022 12:22:20 +0200
To: "5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Cc: '5.1.2.e " <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
Subject: Documenten aanpassen rasters
Attachments: Aanpassen schapenrasters irt wolf.xlsx, Drentsche Aa Rasters Drentsche Aa.docx, EmmenSleen rasters pacht 2022 Emmen-Sleen.xlsx, Hondsrug Overzicht begrazingsgebieden Gieten-Borger Exloo-Odoorn-Valthe.docx, Kop van Drenthe aanpassen gebieden wolven werend.xlsx, Schapenbegrazing en komst wolf 2022 Zuidwest Drenthe.docx, Memo schapenbegrazing Dwingelderveld lange termijn.docx

Hoi 5.1.2.e

Hierbij de achtergronddocumenten van de be's die iets willen doen aan het aanpassen van de rasters i.r.t. de wolf. In de exel heb ik alvast een overzichtje gemaakt van de totaalbedragen. 5.1.2.e en 5.1.2.e moet je die bedragen nog krijgen. Zie ook mijn andere mail. De onderbouwing hebben ze al wel gedaan.

Ik stuur je ook nog even de memo die ik voor 5.1.2.e heb geschreven voor de lange termijn. 5.1.2.e heeft in dit bericht alvast een voorschot genomen op de noodzaak van meer gescheperde kuddes.
https://www.newsdesk.lexisnexis.com/click/?p=aHR0cHM6Ly93d3cubmV3c2Rlc2subGV4aXNuZXhpcy5jb20vYXJ0aWNsZS80ODUxMzM0NjQxOS5odG1sP2hsaD03MDkwYzA4MCZmaWQ9MTM2NTQyMSZjaWQ9TVRBMk9EZzUmdWlkPU1UUTJORFI5&a=48513346419&f=TmV3cw&s=YWxlcnQ&u=aC5hbHRpbmdAc3RhYXRzYm9zYmVoZWVyLm5s&cn=U3RhYXRzYm9zYmVoZWVy&ci=106889&i=470%7C1743&si=265368&fmi=664467754&e=RGFnYmxhZCB2YW4gaGV0IE5vb3JkZW4ubmw&d=146462&t=3&h=1&mbc=Q1QzL2E9NDg1MTMzNDY0MTkmcD0xNGUmdj0xJmhsaD03MDkwYzA4MCZmaWQ9MTM2NTQyMSZ4PThsbUtvbU9rcWVGNDRCcTQxUjM3a0EmdTE9TkQmdTI9dXAtdXJuOnVzZXI6UEExODY5NjczMTA&fi=1365421&ai=197108&wa=1&ac=197108_1660811471000&ck=fd3cecfaae3ba0c1b28fd4afb5f6a4aa

Groeten,

5.1.2.e

Rasters Drentsche Aa.

We hebben het opgedeeld in twee onderwerpen: “gewone” verpachting en gescheperde kudde-begrazing.

Gewone verpachting:

- Wij hebben in totaal +/- 1000 ha verpachte grond. Het overgrote deel is verpacht voor (seizoens)begrazing, meest met rundvee. +/- 50 ha wordt begraasd met schapen, een klein deel met paarden.
- Van deze 1000 ha is 80-90% N2000 binnen de grenzen van N2000, waarvan een klein deel met habitattypen (met name Eexterveld)
- Het zou kunnen dat pachters gaan afhaken als gevolg van angst voor de wolf, óók waar begraasd wordt met rundvee
- Dan zou dat financiële gevolgen hebben (gemiddeld):
    - €200/ha minder inkomsten
    - €400/ha extra beheerkosten

- Totaal €600/ha netto extra kosten

- Een ander alternatief zou zijn om een klein deel van een verpacht perceel in wolvenraster te zetten (nachtverblijf). Het gaat dan om wellicht 100 ha totaal, over kleine stukken verdeeld. Geen idee van kosten… Een pachter zou dan zijn dieren ’s avonds naar het nachtverblijf moeten brengen

Kuddebegrazing:

- Balloo:
    - +/- 400 ha heide (droog+ nat), +/- 50% habitattypen
    - Nachtweides nu niet wolfwerend
    - Nodig: 3 nachtweides wolfwerend maken, 3x +/- 2 ha
- Stroomdal:
    - Strubben Kniphorstbosch (heide + bos met habitattypen): wolfwerende nachtweide nodig +/- 2 ha
    - Evertsbos: nu al wolfwerend raster, schapen moeten daar wel dagelijks in gezet worden
    - Heest: 2 ha wolfwerend raster/ veldschuur nodig
    - Molenveld/siepelveen (grote stukken habitattypen): 2 ha in wolfwerend raster
    - Verder:
        - Flexibele wolfwerende rasters om ook akkers als nachtweide te kunnen gebruiken (cultuurhistorie), totaal 2x 1 ha

- Wellicht extra herders nodig om schapen + heidekoeien ook daadwerkelijk in nachtweides te brengen
- Schaapskooi nodig voor veilig aflammeren

→Wat gaat er mis als deze kuddes niet meer kunnen begrazen??

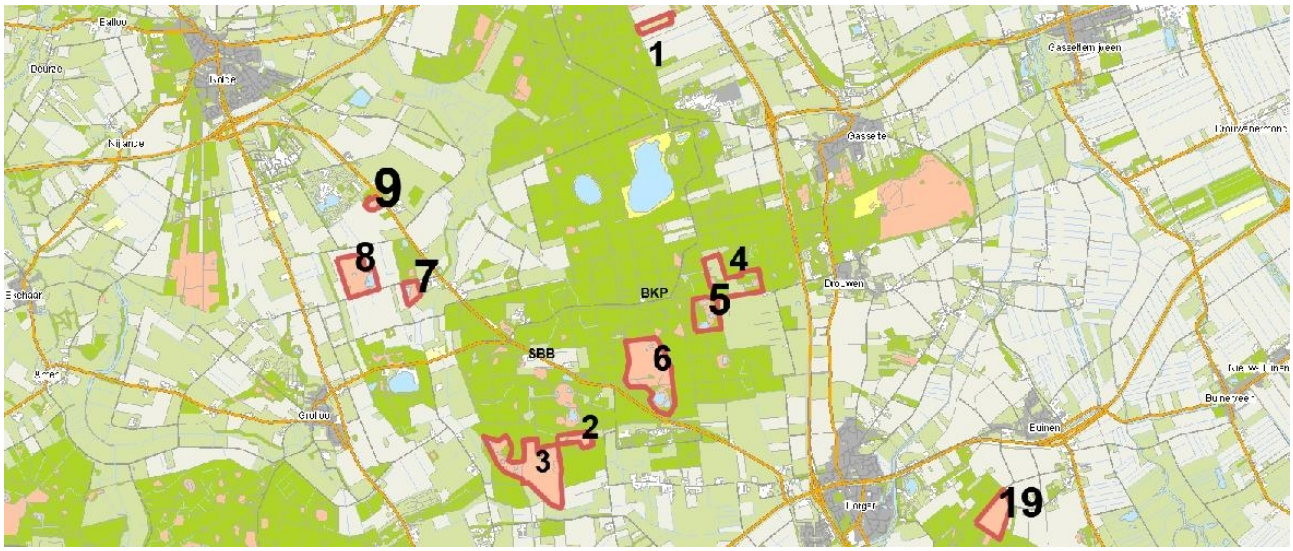
- Veelal grazen de kuddes op archeologisch waardevolle terreinen, waar we niet met zware machines mogen komen. We hebben dus begrazing nodig om habitattypen in stand te houden.

Aanpassen schapenrasters i.r.t. aanwezig wolf

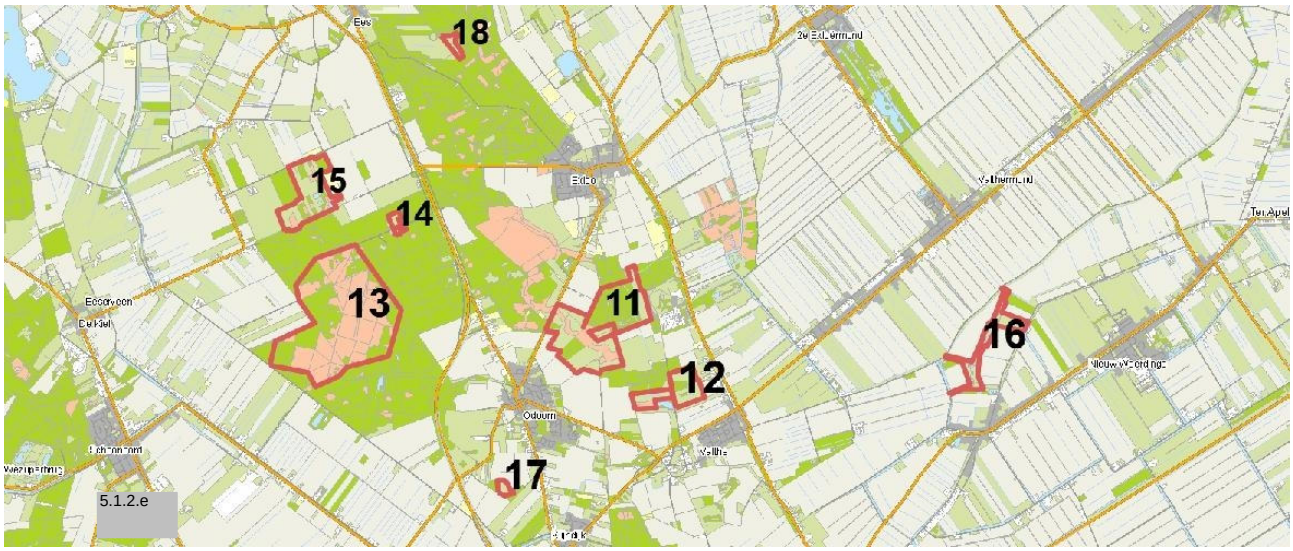
	Geraamde kosten	
Kop van Drenthe	175.000	Aanpassing in tien verschillende gebieden
Drents-Friese Wold	0	Nachtkralen op orde. Gescheperde kuddes.
Zuidwest-Drenthe	25.000	Nachtrkalen incl. flexnetten als tijdelijke oplossing. Op termijn overschakelen op gescheperde kuddes
Bargerveen	0	Nachtkralen op orde. Gescheperde kuddes.
Emmen-Sleen	68.000	
Hondsrug		
Hart van Drenthe	0	Werkt inmiddels met gescheperde kuddes vanuit Westerbork
Drentsche Aa		
Totaal	268.000	

Begrazingsgebieden Gieten-Borger en Exloo-Odoorn.

Overzicht begrazing Gieten-Borger

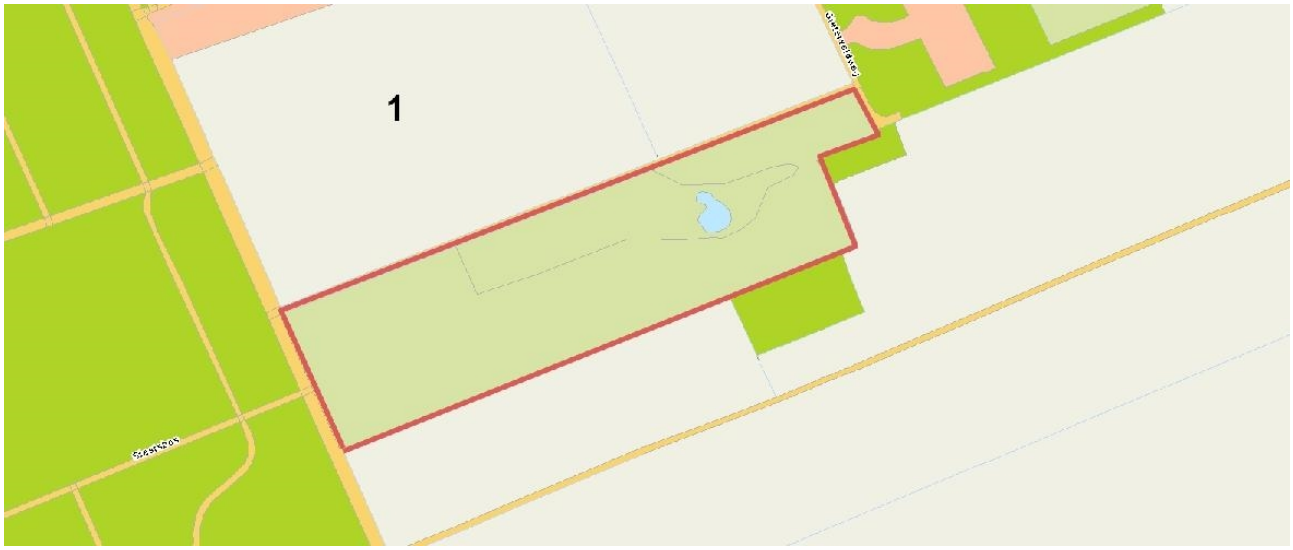
Overzicht begrazing Exloo-Odoorn-Valthe

1. Rommeltje

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
1	Rommeltje	1,49	78 cm	40 cm	Prikkeldraad 2 draden	Geen	

8 ha.

Advies: Geen wolvenraster, begrazing met runderen en/of pony's voortzetten.

2. + 3. Klein en Groot Meindersveen

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
2	Klein Meindertsveen	1,47	100 cm	110 cm	Gaas met glad draad	Wel	Schapen
3	Groot Meindertsveen	5,03	105 cm	112 cm	Gaas met glad draad	Wel	Heidekoe, Schapen, Pony

2= 9,4 ha.

3= 60 ha.

Advies: raster zo laten, is al redelijk wolvenproof.! Kan nog worden uitgebreid met extra bovenstroomdraad en onderstroomdraad op 20 cm.

Eventueel 2 en 3 koppelen.!

4. Vak 310 en 324 Queensgrass en 5. Watermolenven

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
4	10 24 Queensgrass	2,91	105 cm	110 cm	Gaas met glad draad	Wel	
5	Watermolenven	1,66	95 cm		Alleen gaas	Geen	

4= 32 ha

5= 19 ha.

Advies: Geen wolvenraster, voorlopig zo laten..!! ?????

6. Drouwerveldheide

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
6	Drouwenerveldheide	3,42	105 cm	110 cm	Gaas met glad draad	Wel	

58,8 ha.

Advies: raster zo laten, is al redelijk wolvenproof.! Kan nog worden uitgebreid met bovenstroomdraad en onderstroomdraad op 20 cm.

7. Plasje Papenvoort

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
7	Plasje Papenvoort	1,12	95cm	85 cm	Gaas met glad draad	Geen	

7,3 ha.

Advies: geen stroom aanwezig, voorlopig nog met schapen doorgaan, pas wanneer wolvendruk toeneemt overschakelen op runderenbegrazing..!!

8. Hogeveldheide

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
8	Hogeveldheide	2,2	70 cm	65 cm	Gaas met glad draad	Geen	

27 ha.

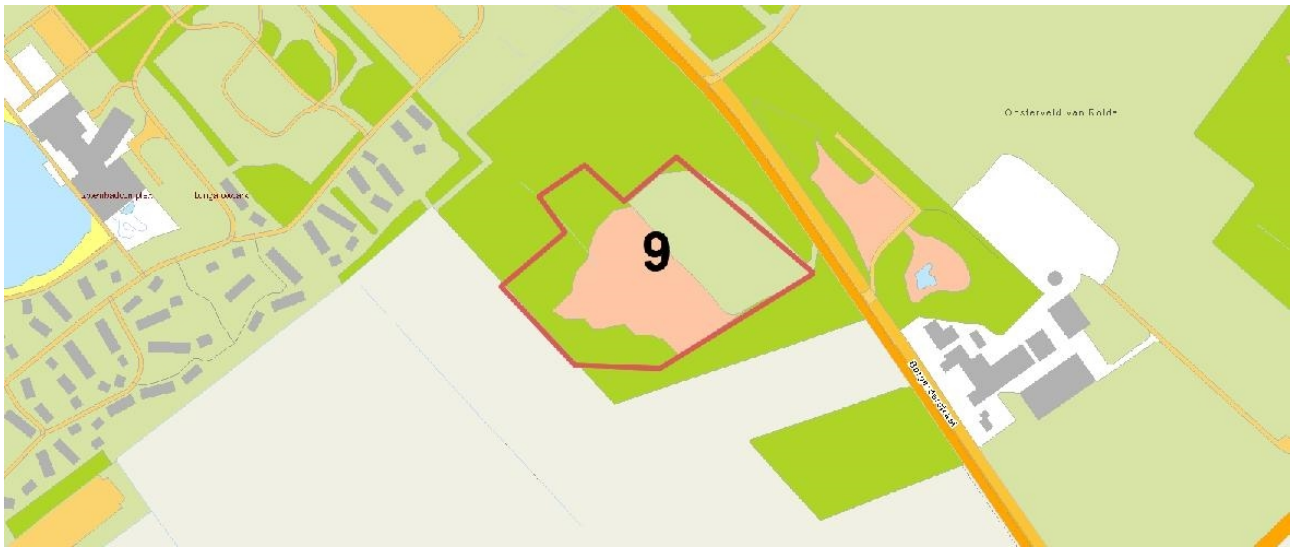

Advies: geen stroom aanwezig, voorlopig nog met schapen doorgaan, pas wanneer wolvendruk toeneemt overschakelen op runderbegrazing..!!

9. Hof van Saksen

	Naam gebied	Lengte	Hoogte		Soort afrastering	Stroom	Vee type
9	Hof van saksen	0,67	100 cm		Alleen gaas	Geen	

3 ha.

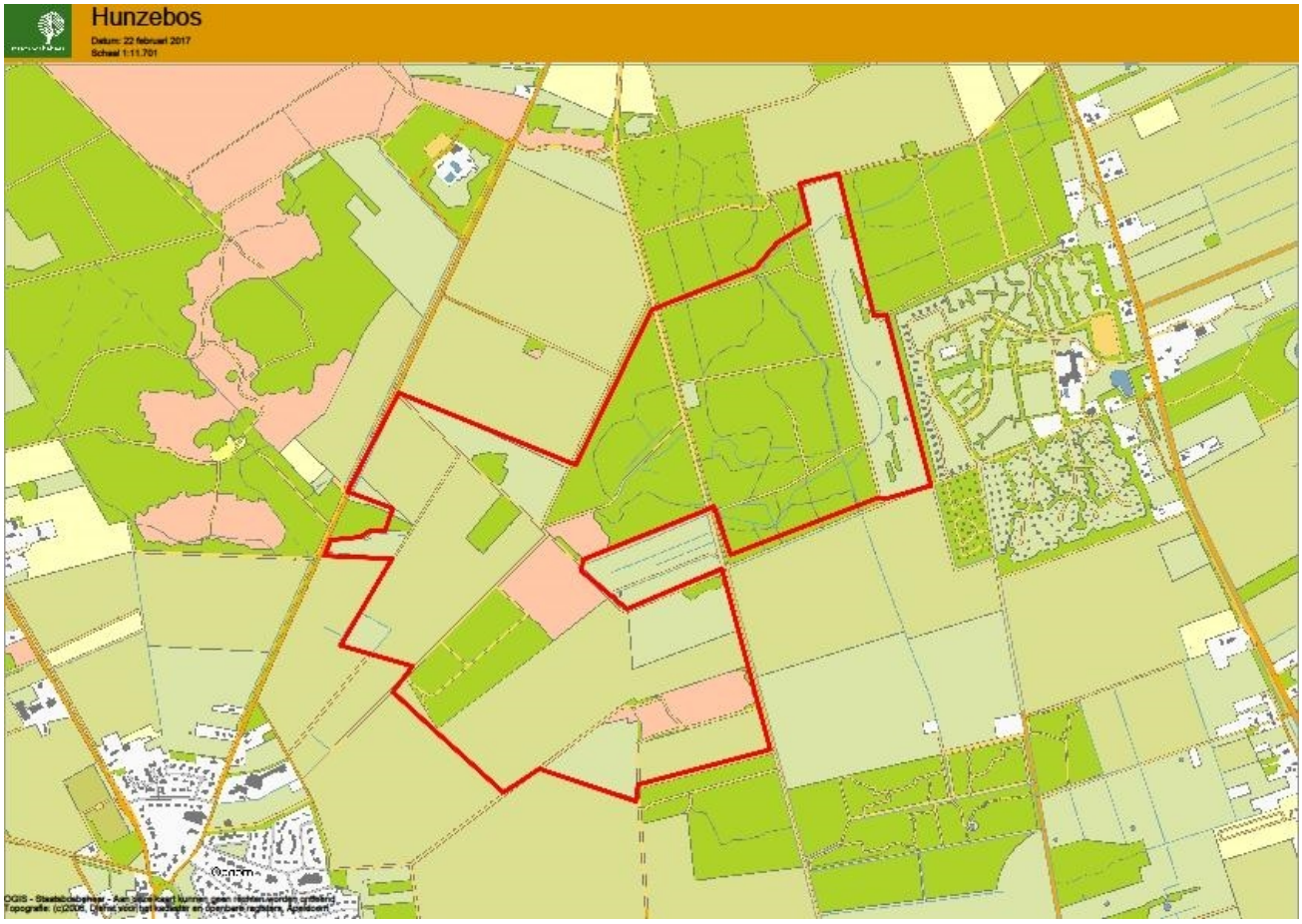

Advies: geen stroom aanwezig, voorlopig nog met schapen doorgaan, pas wanneer wolvendruk toeneemt overschakelen op runderbegrazing..!!

11. Hunzebos, Schaangedennen, Zuidenveld

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
11	Hunzebos	6,8	85 cm	9 cm	Gallagher 4 draden	Wel	

130 ha. (inclusief bosgedeelte Hunzebos en Schaangedennen)

Advies: begrazen met schapen beëindigen, verder met klein aantal runderen eventueel i.v.m. risico in (3) compartiment begrazing.
Andere optie is: helemaal stoppen met begrazing en gefaseerd in compartimenten maaien en afvoeren.!

12. Noordenveld Valthe

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
12	Noordenveld/ Valthe	3,35	89 cm	12 cm	Gallagher 4 draden	Wel	

37 ha.

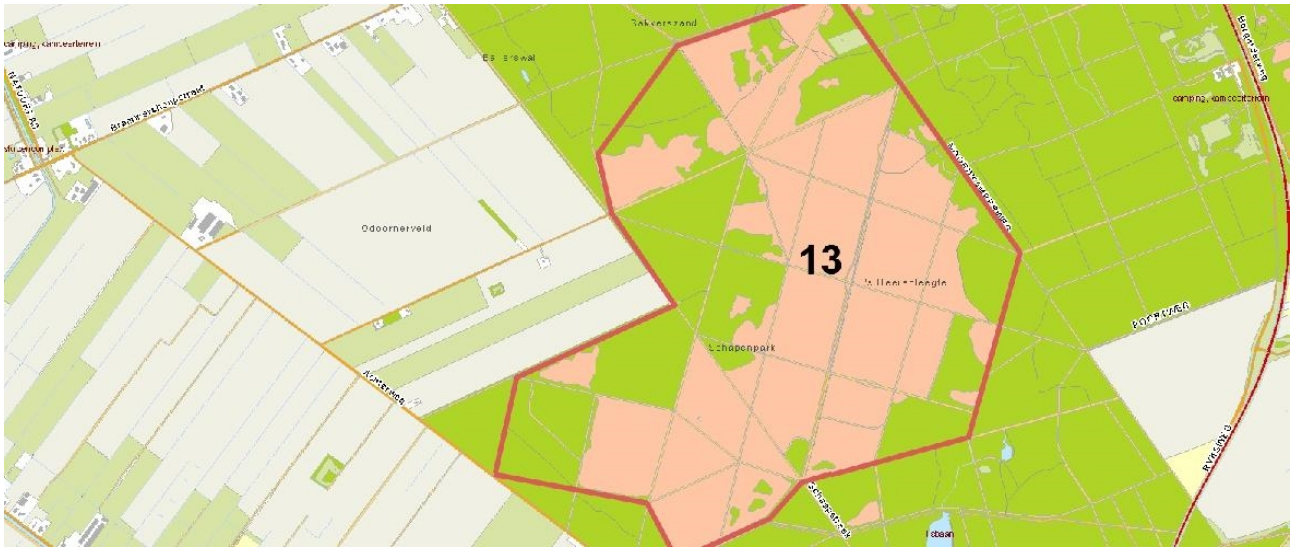

Advies: Geitenbegrazing beëindigen, begrazing alleen met runderen voortzetten..!!

13. Schapenpark

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
13	Schapenpark 250ha.	7,04	108 cm	7 cm	Prikkeldraad 5 draden	Geen	

250 ha.

Advies: Doorgaan met begrazing en gebruik wolvenproof nachtweiden voor de schapen.!

14. Paardenschuur Odoorn

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
14	Paardenschuur	1,28	95 cm	43 cm	Gallagher 2 draden	Wel	

4,5 ha.

Advies: Raster eventueel aanpassen naar 1,20 meter hoogte en i.p.v. 2 dan 5 draden.!

15. Katteveen Odoorn

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
15	Katteveen	4,25	100 cm	18 cm	Gallagher 4 draden	Wel	

35 ha.

Advies: Schapenbegrazing beëindigen, doorgaan met runderbegrazing.!

16. Valtherdiepje bij Nieuw Weerdinge

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad			Vee type
16	Valtherdiep	8,24	87 cm	43 cm	Prikkeldraad 2 draden	Geen	

38 ha.

Advies: Vanwege bosaanplant stoppen met begrazing.!!

17. Torenweg Odoorn

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
17	Torenweg	0,82	98 cm	22 cm	Gallagher 4 draden	Wel	

4 ha.

Advies: Begrazing voortzetten met runderen / paarden / pony's..!

18. Buinerkeet Boswachterij Exloo

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	Stroom	Vee type
18	Buinerkeet	1,2	84 cm	37 cm	Gallagher 2 draden	Wel	

5,1 ha.

Advies: Er is een nieuw raster geplaatst, begrazing met runderen voortzetten..!!

19. Buinerveld

	Naam gebied	Lengte	Hoogte	1ste draad	Soort afrastering	stroom	Vee type
19	Buinerveld	1,93	100 cm	18 cm	Gallagher 4 draden	Wel	

20,6 ha.

Advies: Er is een nieuw raster geplaatst, Kan nog worden uitgebreid met bovenstroomdraad en onderstroomdraad op 20 cm. (als blijkt dat het nodig is.!)

Staatsbosbeheer

5.1.2.e

5.1.2.e

Donderdag 07 oktober 2021

Info van wolf – fencing.nl

Basisprincipes voor wolfwerende afrastering

Om de afrasteringen op de juiste manier te ontwerpen, te plaatsen en te onderhouden is het belangrijk eerst inzicht te hebben in de manier waarop een wolf een afrastering kan overwinnen. Omdat een wolf altijd langs een afrastering loopt om te onderzoeken of er een zwak punt is, moet u rekening houden met het volgende:

- **Onderdoor kruipen of graven**
  Een wolf heeft een sterke neiging om ergens onderdoor te kruipen. Als dat niet direct lukt kan hij ook gaan graven.
- **Doorheen gaan**
  Een opening in een hek van 20 cm kan voor een wolf groot genoeg zijn om doorheen te gaan.
- **Overheen klimmen**
  Een wolf is goed in staat om over een hoog hekwerk heen te klauteren.
- **Overheen springen**
  Hoewel de wolf er fysiek toe in staat is, heeft hij van nature nauwelijks de neiging om ergens overheen te springen. Alleen als een wolf dit geleerd heeft zal hij springen.
- **Gevoelig voor elektrische stroom**
  Wolven zijn gevoelig voor elektriciteit. Als een wolf een keer een flinke elektrische schok heeft gehad, zal hij met deze leerervaring niet snel opnieuw een elektrische afrastering aanraken. Omdat wolven gevoelig zijn voor elektriciteit is een goede afrastering met stroom(-draden) daarom heel effectief. Hierbij moet rekening worden gehouden met het feit dat wolven vooral in de nachtelijke periode actief zijn én op het moment dat schapen onbewaakt in het veld zijn.

Minimale normen van wolfwerende rasters

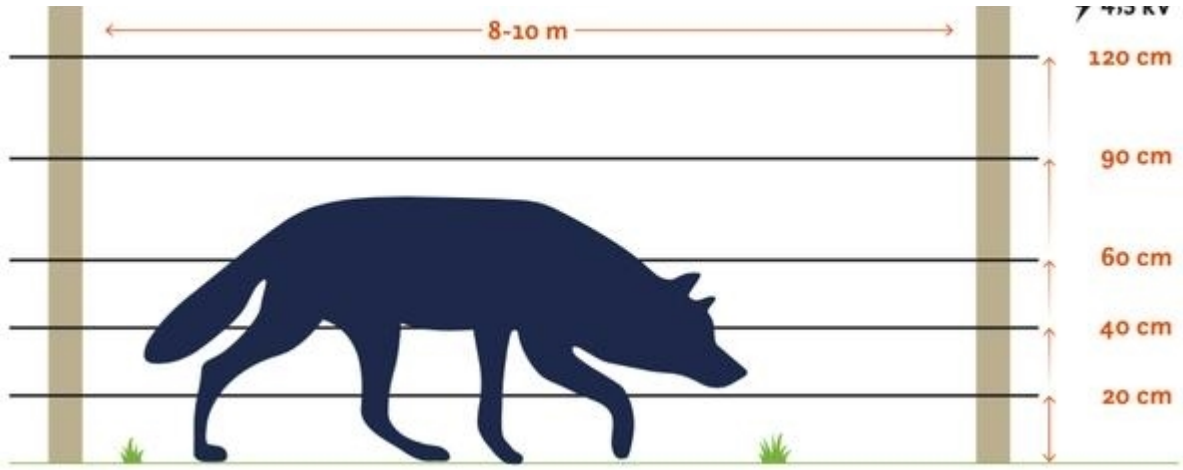
Rasters zijn een zeer effectieve manier om een wolf te weren van een landbouwperceel waar bijvoorbeeld schapen worden geweid. Voor rasters die gebruikt worden om schapenweides af te rasteren hanteert BIJ12 onderstaande normen:

- Vaste afrastering
- Stroomdraden

Een stroomdraad is zeer geschikt om wolven te weren. De stroomdraden geven een stroomschok bij contact. Dit wordt door de wolf als zeer onaangenaam ervaren, waardoor hij/zij een volgende poging zal vermijden. Stroomdraden zijn goedkoper dan een combinatie van gaas en stroomdraden. Bovendien zijn ze eenvoudiger te plaatsen en te verplaatsen. Wel vragen ze om meer toezicht en onderhoud. De stroomdraadapparaten zijn bovendien diefstalgevoelig. Ook is het belangrijk dat de draden geen contact maken met de ondergrond of vegetatie om de stroomgeleiding te waarborgen.

Normen voor vaste afrastering met stroomdraden

- Minimaal 4.5 kV elektrische spanning; minimaal 1,5 joule impulsenergie.
- Minimaal 5 draden bij nieuwe stroomdraden en/of poorten.
- Verdeling van de draden:
  - Onderste draad maximaal op 20 cm hoogte vanaf de grond.
  - Bovenste draad minimaal 120 cm hoogte vanaf de grond.
  - Tussen draden op 40, 60, 90 cm hoogte vanaf de grond.
- Draden dienen aan de buitenzijde van het raster geplaatst te zijn.
- De afwijking voor de draden mag niet meer dan vijf cm zijn.
- Er mag geen opstapmogelijkheid zijn die groter is dan 30 cm buiten het raster op een afstand van twee meter.
- Maximale afstand tussen de palen is 10 meter.

Figuur 1 - Vaste afrastering met stroomdraden

Overige suggesties

Het spreekt voor zich dat de rasterpalen van goede kwaliteit dienen te zijn. Hieronder een suggestie welke afmetingen deze palen zouden kunnen hebben:

- Rasterpalen: 2,00 tot 3,00 meter lang, diameter 10/12 cm.
- Hoek- en schoorpalen: 3,50 meter lang, diameter 12/14 cm.
- Gebruik bij bochten en hoeken een steunpaal om de draden strak te houden.

- Ten overvloede: bij toegangspoorten gelden, afhankelijk van de uitvoering, dezelfde eisen als voor de afrastering zelf.
- Gebruik de middelste draad als aardedraad.
- Om overal voldoende spanning op de draden te houden kan bij grotere percelen een hogere impulsenergie nodig zijn.

Plaats op 1,20 meter hoogte eventueel extra schriklint zonder stroom als extra optische barrière.

Gebiedsnaam	begrazings type	begr. oppvl. ha.	L. raster km.	beheer doeltype	aanpas. best.raster	nw. raster	project	N2000	kosten best.	kosten nw.	optie gescheperd	schaapskooi
Mensingebos	ned. landgeiten	40	4	7.01/6.04/15.02				X	€ 25.000,00	€ 35.000	X	
Bunnerveen	schoonenbeekers	7	1,3	6.04			SKNL	X			X	
Stuifgat	ned. landgeiten	12	1,5	6.04				X	€ 10.000		X	
Langaarveen	geiten/schapen	12	2,5	12.02/6.06			SKNL	X			X	
Doktersveen	ned. landgeiten	5,5	1	17.02/6.04/6.06				X	€ 10.000		X	
Noordsche veld	geiten/schapen	75	3,5	7.01				X	€ 25.000		V	€150/200.000,--
Vries/Welterberg	schapen	3	1	7.01				X	€ 10.000	€ 20.000	X	
Zijen/Haverkamp	schapen	5	1	12.02				X	€ 10.000		X	
Veenhuizen vak25	schapen	15	1,8	6.04				V		€ 20.000	V	mee met randzone
KvD bezoekercent.	ned. landgeiten	7	1,5	16.03/7.01				X	€ 10.000		X	
	word betaald uit project											

Totaal	€ 100.000,00	€ 75.000	€ 175.000,00

Noodplan Schapenbegrazing en komst wolf – besproken 21 maart 2022

Aanleiding:
Na enkele incidenten met gewonde en dode schapen in Zuidwest Drenthe, het Dwingelderveld en boswachterij, wordt het tijd voor een “noodplan” als blijkt dat de wolf aantoonbaar aanwezig blijkt te zijn. En, wanneer er sprake is van een gevestigde wolf. Een en ander vanzelfsprekend na concrete bevestiging van Bij12.

Het betreft de volgende deelgebieden:
Dwingelderveld:

- Ter Horsterzand: koeienbegrazing (ongewijzigd)
- Witteveen: schapenbegrazing – stop
- Vak 80/89 (plankenpad): koeienbegrazing (ongewijzigd)
- Blankeveen: schapenbegrazing – stop
- Beukenbos (vak 4029): nachtkraal (1)
- Westerveen (vak 4047): nachtkraal (2)
- Schoongelegen (voorm. Boerderij): nachtkraal (3)
- Holtveen/Ponyland (vak 4208): nachtkraal (4)
- Ten zuiden van de Kraloërweg: schapen eruit.

Boswachterij Ruinen:

- Stoppen met schapenbegrazing (zie actiepunt 4)
- OVERLEG: 5.1.2.e en 5.1.2.e

Havelterberg:

- Veld golfbaan/gr. startbaan: schapen eruit.
- Kudde: gescheperd

Vooruitlopend op de noodsituatie die zich voordoet, wanneer er daadwerkelijk slachtoffers vallen, moeten wij voorbereid zijn. De volgende stappen moeten dan worden doorlopen:

- ACTIE 1.: SCHAPEN ERUIT

- Wij hebben in kaart waar schapenbegrazing zich bevind in het Dwingelderveld
- Welke deelgebieden
- Hoeveel schapen waar lopen, en wie eigenaar is
- Kaart met daarop de beoogde (tijdelijke) nachtkralen

- ACTIE 2.: OVERLEG MET EIGENAAR

- Locaties bepalen die direct UIT de begrazing gaan (te klein)
- Vier locaties bepalen waar nachtkraal komt
- FLEX NETTEN VOOR NACHTKRALEN AANSCHAFFEN:
- (€ 200,- per 50 meter: hectare: € 1600.- + € 400.- palen ex plaatsen)
- 4x € 2000,- (planning/aanschaf overleg GV/GH).

- ACTIE 3.: 5.1.2.e

- Overleg 5.1.2.e spoedje
- Gevolgen inzichtelijk maken en keuzes: ja/nee doorgaan.
- Haalbaarheid toetsen: dagelijks schapen in de vier nachtkralen!!
- Alternatieven?
- Ook overige pachters inlichten (5.1.2.e)

- ACTIE 4: boswachterij Ruinen

- In boswachterij zijn de te begrazen delen voor schapen te klein om dagelijks schapen op te hokken
- OVERLEG MET DE PACHTERS: 5.1.2.e (Gijsselter plassen, Hunekloosterberg, Bovenveen noord en zuid, Echtenerzand).
- Indien pachters aangeven toch mogelijkheden te zien, plan aanpassen.
- Verantwoordelijkheden inzichtelijk maken

- ACTIE 5: PLANNING & PLAATSEN

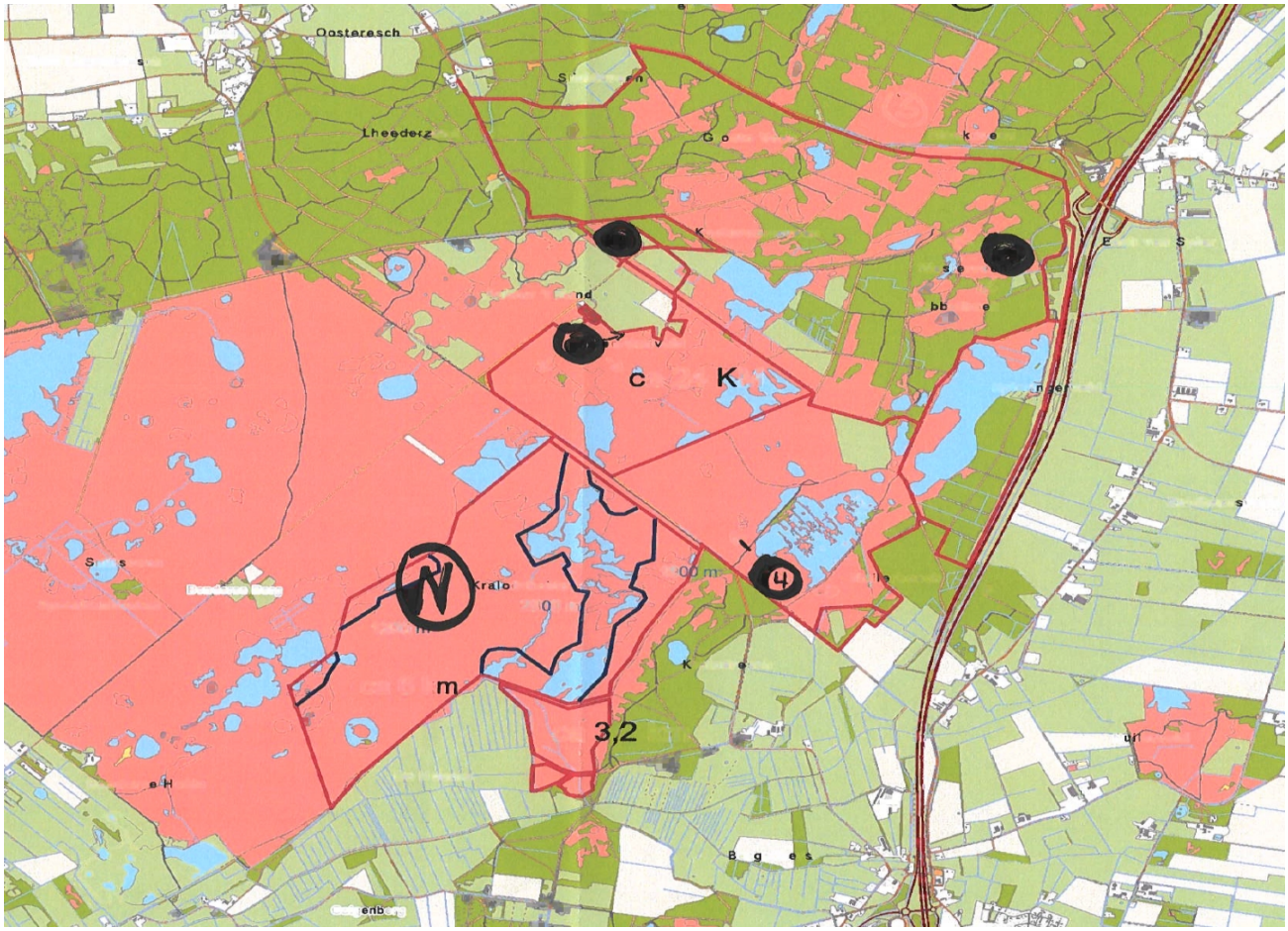
- Voor de komende weken: reserve tijd inplannen voor versneld plaatsen tijdelijke rasters/nachtkralen

- ACTIE 6: COMMUNICATIE

- Voor communicatie gelden de afspraken volgens de “woordvoeringslijn wolven Drenthe 2021”

- ACTIE 7: Begrazingsplan 2.0.

- Opstellen van een alternatief begrazingsplan voor het Dwingelderveld en boswachterij Ruinen ZSM.

Memo

Datum: 17-8-2022
Van: 5.1.2.e en 5.1.2.e
Aan: Team Zuidwest-Drenthe
Onderwerp: Schapenbegrazing Dwingelderveld lange termijn i.r.t. wolf

---

Aanleiding

Sinds de wolf weer door Nederland en dus Drenthe zwerft en zich gevestigd heeft in Zuidwest-Drenthe (met het Drents-Friese Wold als kerngebied) neemt de kans op predatie van niet-gescheperde 'schaapskuddes' behoorlijk toe. De komst van de wolf vraagt van Staatsbosbeheer een heroverweging op de wijze van beheer en dan met name op de begrazing van haar heideterreinen.

Afwegingskader

Aan de afweging gaan een aantal vragen/uitgangspunten vooraf die al eerder zijn besproken in het PMT.

1. Welke vorm van begrazing is de beste om de beoogde natuurdoelen te bereiken? In sommige gevallen is begrazing met runderen, paarden of geiten wellicht beter.
2. Als de beste vorm van begrazing schapenbegrazing is, heeft begrazing met een gescheperde kudde meestal de voorkeur vanwege de mogelijkheid tot sturing.
3. Als het terrein te klein is voor een gescheperde kudde en schapenbegrazing noodzakelijk blijft, moet het raster wolfwerend worden gemaakt. Daarbij wordt rekening gehouden met in- en uittredingsmogelijkheden voor andere fauna (das, vos, ree et cetera).
4. De keuze om het buitenraster volledig wolfwerend te maken of de keuze voor nachtkralen (met een grotere inspanning van de pachter) of een andere oplossing is aan de beheereenheid. De stelregel is, hoe groter een terrein, hoe minder gunstig het is, met name voor overige fauna, om het buitenraster volledig wolfwerend te maken.
5. Als het terrein wel groot genoeg is voor inzet van een gescheperde kudde wordt hier zo snel mogelijk naar toegewerkt.
6. Lopende afspraken met pachters, het ontbreken van een kooi en kudde kunnen voor een aanzienlijke vertraging zorgen. In dat geval moet gezocht worden naar tussentijdse oplossingen zoals het plaatsen van tijdele nachtkralen die wel wolfwerend zijn. Daarbij moet steeds goed worden vastgesteld of de verantwoordelijkheid bij Staatsbosbeheer of de pachter ligt. Staatsbosbeheer stelt zich in beginsel coöperatief op en probeert samen met de pachter tot de beste (tussen)oplossing te komen.
7. Mogelijk moet daarbij ook gekeken worden naar de te hanteren pachtprijzen. Eind september wordt in het PMT een notitie besproken die hier nader op in gaat.

Toekomst schapenbegrazing Dwingelderveld

Het Dwingelderveld en schapenbegrazing zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er zijn grofweg vijf deelgebieden te onderscheiden. Drie daarvan, voornamelijk in eigendom en/of beheer van Natuurmonumenten worden vanuit een kooi begraasd met een gescheperde kudde (Benderse hei, Achter 't Zaand/Omgeving Davidsplassen en omgeving Kraloo?). Voor het oostelijke deel (Noordenveld tot aan de Spierigerweg) en het noordelijke deel (Witteveen, Lheebroekerzand) is de wens om op termijn ook met gescheperde kuddes te gaan werken.

Op dit moment vindt de begrazing van beide gebiedsdelen – met name het noordelijke deel – echter nogal fragmentarisch plaats met al dan niet meedenkende c.q. bereidwillige pachters. In het oostelijke deel is met name

een pachter (5.1.2.e actief die naar verwachting de komende jaren gaat stoppen met zijn bedrijf. Voor hem is het niet meer de moeite waard de omschakeling naar een gescheperde kudde te maken. Wellicht wil hij wel meedenken en meehelpen bij een eventuele opvolger. Ondertussen kan met een tijdelijke oplossing van nachtkralen de periode overbrugd worden. Daarnaast moet de ideevorming voor een kooi of veilige permanente nachtkraal+ worden uitgewerkt. Samen optrekken met Natuurmonumenten is in dit deelgebied een must.
Voor het noordelijke deel ligt het zoals gezegd lastiger. Hier is ons advies om toch voor hetzelfde idee te gaan, maar dan mogelijk via een collectief van bestaande pachters. Ons voorstel is om ook hier – naast de tussenoplossing van nachtkralen – te starten met gesprekken met de meest bereidwillige en meedenkende pachters en de (on)mogelijkheden te verkennen.

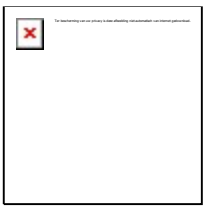
5.1.2.e

Van: Staatsbosbeheer 5.1.2.i nieuwsbrief.staatsbosbeheer.nl>
Verzonden: vrijdag 25 mei 2018 16:01
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: Monumentale wandelroutes | Vakantie in eigen land | Wolf in Drenthe

Mei 2018 | bekijk in je browser | afmelden

Bericht van de boswachter

Beste 5.1.2.e

Bijna is het zover: op 2 en 3 juni vieren we het linielandschap tijdens Mooi Linieland. Tijdens dit weekend zijn er bij verschillende forten activiteiten voor jong en oud. Als boswachter aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug heb ik het geluk dat er meerdere forten te vinden zijn in mijn werkgebied. Het mysterieuze van grootse gebouwen in een verder verlaten landschap blijf ik fascinerend vinden.

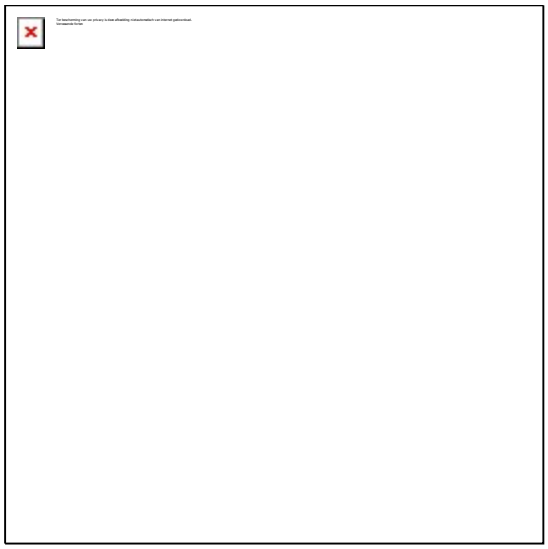
In deze nieuwsbrief deel ik daarom een aantal wandelroutes langs monumenten omringd door monumentale natuur. En een aantal natuurweetjes over fortbewoners zoals het ree en de vleermuis. Over mysterieus gesproken: in deze nieuwsbrief vind je ook een link naar een filmpje van de wolf die al een tijdje in Drenthe wordt gezien. Veel lees- en kijkplezier!

5.1.2.e

Monumentale wandelroutes

Deze maand kiezen onze boswachters een aantal monumentale routes voor je. Wist je dat we ruim 800 rijksmonumenten beheren: van buitenplaatsen en forten tot hunebedden en oude spoorbruggen. Monumenten van wereldklasse, midden in de natuur, die samen het verhaal vertellen van de geschiedenis van ons land. Dus wandelschoenen aan en naar buiten!

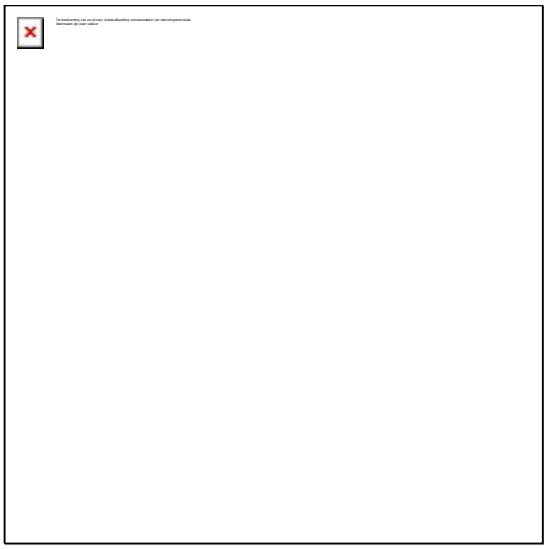
Kies een wandelroute

Verrassende forten

We beheren niet alleen natuur, maar ook meer dan 800 monumenten, waaronder een groot aantal forten. Geheimzinnige militaire bolwerken in een langgerekt linielandschap, vol prachtige verhalen en schitterende natuur.

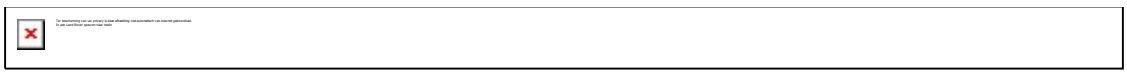
5 forten uitgelicht

Vleermuizen zijn wakker

's Winters zijn de forten het domein van overwinterende vleermuizen. Maar nu zijn de forten weer open voor publiek. Wist je dat vleermuizen niet alleen de forten maar ook het omringende linielandschap nodig hebben?

Lees waarom

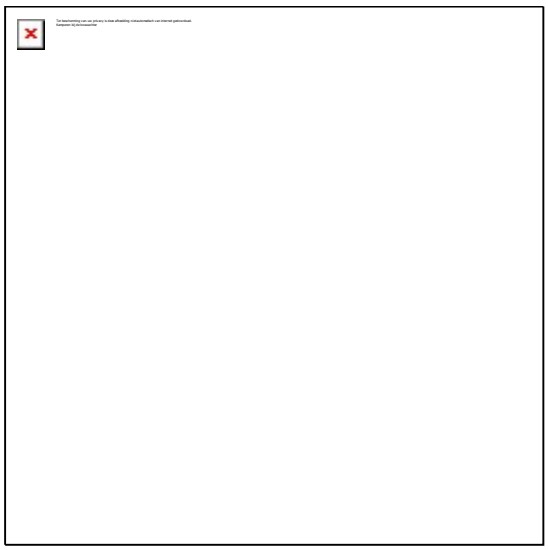
In een Land Rover speuren naar reeën

Vergeet je verrekijker niet tijdens deze reeënsafari met de boswachter. Want dan kun je de dieren nog beter bekijken. De boswachter vertelt je onderweg alles wat je over deze

prachtige dieren wilt weten, zoals hun gedrag en hoe je hun sporen herkend. Wist jij bijvoorbeeld al dat reeën ‘blaffen’ als er gevaar dreigt of er concurrentie in de buurt is?

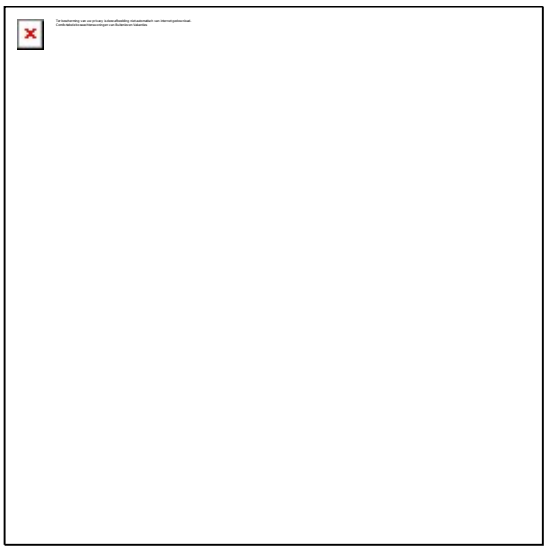
Bekijk locaties en data

Vakantie in eigen land?

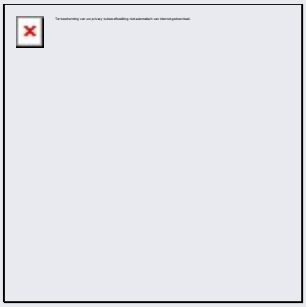
Waar zet jij deze zomer je tent op? Wat dacht je van een kampeervakantie in eigen land. Je kunt bij Staatsboseheer kiezen uit 22 natuurkampeerterreinen in de mooiste natuur. Boek nu alvast je plek voor een weekendje weg of de zomervakantie.

Bekijk de mogelijkheden

Houd je van wat meer comfort? Vier dan je vakantie in een oude boswachterswoning. Je wandeling of fietstocht start voor de deur en er is ruimte genoeg om lekker niks te doen. Boek vandaag nog via Buitenleven Vakanties. Vol=Vol

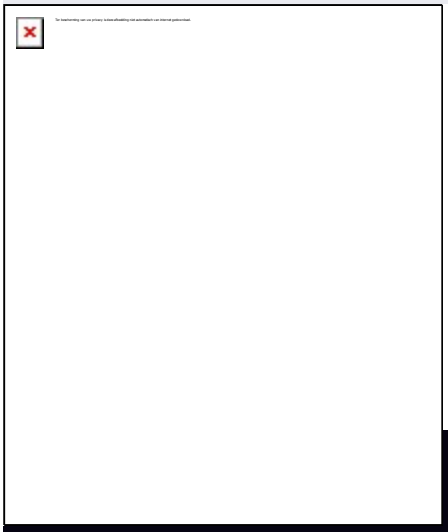
Bekijk de beschikbaarheid

Tip van de boswachter

"In een van onze natuurgebieden in Midden-Drenthe leeft al enkele maanden een wolf. Dus het lijkt

er op dat hij het hier prima naar zijn zin heeft. Bekijk het filmpje dat gemaakt werd door de wildcamera."

Volg ons ook op:

Snel naar

Natuurgebieden
Activiteiten
Routes
Overnachten
Organisatie
Vacatures

Over de nieuwsbrief

E-mailvoorkeuren wijzigen
Afmelden
Aanmelden

Klantenservice

Contact

Het zit in onze natuur

Natuur waarmee je je verbonden voelt. Daar maakt Staatsbosbeheer zich sterk voor. Een Nederland waar we natuur en landschap koesteren, maar waar ook plaats is voor beleven en benutten. Het

zit in onze
natuur.

Je ontvangt deze e-mail omdat je bij Staatsbosbeheer hebt aangegeven informatie per e-mail te willen ontvangen op 5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl.

Door 5.1.2.i nieuwsbrief.staatsbosbeheer.nl aan de lijst van veilige afzenders toe te voegen weet je zeker dat je al onze e-mails ontvangt.

Is deze nieuwsbrief doorgestuurd? Meld je dan aan voor de nieuwsbrief op staatsbosbeheer.nl om deze zelf te ontvangen.

© 2018 | contact | afmelden | voorkeuren wijzigen

Datum melding	Locatie	Provincie	Prooidier	Aantal dode dieren	Diersoort	Individu	Getaxeerd schadebedrag in € (incl. veearts/rendac)
30-10-2022	Boijl	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
29-10-2022	Zwiggelte	Drenthe	Paard(en)	0	nog niet bekend		
26-10-2022	Langelo	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	nog niet bekend		
24-10-2022	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
20-10-2022	Alteveer	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend		
20-10-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend		
19-10-2022	Munnekezijl	Fryslân	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend		
19-10-2022	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend		
17-10-2022	Nieuwlande	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
17-10-2022	Elsloo	Fryslân	Pony	1	nog niet bekend		
15-10-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
15-10-2022	Wijnjewoude	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
13-10-2022	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
11-10-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
10-10-2022	Fluitenberg	Drenthe	Geit(en)	1	nog niet bekend		
8-10-2022	Ferwert	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
8-10-2022	Wittelte	Drenthe	Pony	1	nog niet bekend		
6-10-2022	Pesse	Drenthe	Koe(ien)	1	nog niet bekend		
6-10-2022	Diever	Drenthe	Paard(en)	0	nog niet bekend		
4-10-2022	Noord-Sleen	Drenthe	Pink	1	nog niet bekend		
2-10-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend		
2-10-2022	Sleen	Drenthe	Pink	0	nog niet bekend		
1-10-2022	Sleen	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend		
1-10-2022	Sleen	Drenthe	Koe(ien)	1	nog niet bekend		
30-9-2022	Amen	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	nog niet bekend		
30-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Paard	0	nog niet bekend		
30-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Pink	1	nog niet bekend		
28-9-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	nog niet bekend		
27-9-2022	Stuifzand	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	nog niet bekend		
27-9-2022	Wittelte	Drenthe	Pony	0	nog niet bekend		
20-9-2022	Bruntinge	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf		
20-9-2022	Wijster	Drenthe	Kalf	1	wolf		
20-9-2022	Drijber	Drenthe	Pink	1	wolf		
18-9-2022	Orvelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
18-9-2022	Uffelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
16-9-2022	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	nog niet bekend		
14-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
13-9-2022	Ansen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
12-9-2022	Diever	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
10-9-2022	Uffelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
8-9-2022	Zwiggelte	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf		
7-9-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
6-9-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend		
5-9-2022	Beilen	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat		
4-9-2022	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend		
3-9-2022	Beilen	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend		
2-9-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
29-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf		
29-8-2022	Drijber	Drenthe	Pink	1	wolf		
28-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf		
27-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf		
24-8-2022	Grolloo	Drenthe	Pony	0	geen resultaat		
23-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf		
22-8-2022	Schoonoord	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf		
21-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend		
20-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	nog niet bekend		
20-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf		

19-8-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf			
18-8-2022	Uffelte	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat			
18-8-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf			
17-8-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf			
17-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Koe(ien)	0	nog niet bekend			
17-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf			
13-8-2022	Mantinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf			
12-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf			
10-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	geen resultaat			
10-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Pony	1	wolf			
8-8-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf			
7-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf			
7-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf			
6-8-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf			
3-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf			
2-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf			
2-8-2022	Wijster	Drenthe	Kalf	0	wolf			
1-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf			
30-7-2022	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat			
26-7-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f		
25-7-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2488m		
13-7-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2904m		
11-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f		
10-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f		
9-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	onbekend		
3-7-2022	Geesbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	25	wolf	GW2864m		
2-7-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2488m		
1-7-2022	Gees	Drenthe	Scha(a)p(en)	10	wolf	GW2864m		
22-6-2022	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2864m		
19-6-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2397m		
19-6-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	onbekend		
7-6-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	13	wolf	GW2397m		
31-5-2022	Amen	Drenthe	Scha(a)p(en)	11	wolf	GW2670f		
24-5-2022	Nooitgedacht	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat			
24-5-2022	Nieuw-Dordrecht	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat			
15-5-2022	Anderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2670f	€	333,78
11-5-2022	Nooitgedacht	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf	GW2670f	€	3.310,13
5-5-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond			
1-5-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat			
24-4-2022	Anloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW2670f	€	2.737,96
20-4-2022	Anloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2670f	€	2.449,44
16-4-2022	2e Exloermond	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2665m	€	2.488,20
15-4-2022	Hollandscheveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2541m	€	658,12
14-4-2022	Eursinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2665m	€	527,92
13-4-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2665m	€	1.431,42
12-4-2022	Hijken	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2665m	€	1.024,64
9-4-2022	Doldersum	Drenthe	Schotse Hooglander (kalf)	1	wolf	GW2397m		
11-3-2022	Ruinerwold	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend	€	997,22
5-3-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	331,02
4-3-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf	GW2664m	€	1.505,19
15-2-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m	€	668,97
13-2-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m	€	326,77
30-1-2022	Vledderveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m	€	242,57
21-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2397m	€	1.535,65
13-1-2022	Nijensleek	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	onbekend	€	2.730,28
7-1-2022	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2397m	€	646,26
7-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend	€	1.904,97
3-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m	€	790,71
3-1-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2397m	€	974,47

2-1-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f	€	467,02
31-12-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend	€	1.186,83
26-12-2021	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2397m	€	1.609,17
7-12-2021	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f	€	973,59
28-11-2021	Geeuwenbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend			
27-11-2021	Diever	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f	€	905,94
20-11-2021	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	386,77
19-11-2021	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f	€	386,77
17-11-2021	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend	€	1.994,97
17-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend	€	1.236,22
16-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	GW2090f	€	3.088,05
11-11-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
11-11-2021	Dieverbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	onbekend	€	3.128,66
10-11-2021	Eext	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
8-11-2021	Geeuwenbrug	Drenthe	Kalf	1	wolf	GW2397m	€	1.229,41
7-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2090f	€	1.671,58
5-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	onbekend	€	2.738,37
2-11-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend	€	1.415,37
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m	€	386,77
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend	€	933,57
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m	€	442,13
24-10-2021	Hoogersmilde	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2397m	€	923,30
21-10-2021	Ruinerwold	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f	€	884,20
20-10-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend	€	1.744,29
14-10-2021	Oranjedorp	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend			
7-10-2021	Westervelde	Drenthe	Kalf	1	hond			
6-10-2021	Meppel	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m	€	530,17
22-9-2021	Klazienaveen	Drenthe	Scha(a)p(en), Geit(en)	6	wolf	GW2397m	€	1.968,95
6-9-2021	Oude Willem	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2090f	€	808,57
15-5-2021	Peize	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2362m	€	251,77
24-4-2021	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f	€	201,77
17-12-2020	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond			
18-11-2020	Holsloot	Drenthe	Alpaca	1	vos			
30-6-2020	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	hond			
29-6-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend	€	1.236,39
29-6-2020	Gieterveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond			
17-6-2020	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	onbekend	€	279,51
16-6-2020	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	636,39
15-6-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW1261m	€	829,51
10-6-2020	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	wolf	GW1261m	€	-
29-5-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
28-5-2020	Makkum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
26-5-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
25-5-2020	Langelo	Drenthe	Schotse Hooglander (kalf)	1	vos			
12-5-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	201,07
20-4-2020	Kerkenveld	Drenthe	Kalf	1	vos			
6-4-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	diersoort onbekend			
27-3-2020	Veenhuizen	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	751,36
26-3-2020	Norg	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	1.063,79
25-3-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	204,16
19-3-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	754,96
6-2-2020	Zuidveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW1261m	€	515,88
1-2-2020	Ekehaar	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	1.651,14
27-1-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	571,56
24-1-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	754,96
18-1-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW1261m	€	3.248,85
17-1-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	1.810,80
13-1-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	754,96
4-1-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW1261m	€	1.496,56

30-12-2019	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	1.720,79
17-12-2019	De Wijk	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	326,51
15-12-2019	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m	€	721,69
10-12-2019	Tynaarlo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos			
3-12-2019	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW1261m	€	338,94
23-11-2019	Anderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	9	wolf	GW1261m	€	1.960,22
21-11-2019	Eext (landgoed Heidehof)	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf	GW1261m	€	1.251,66
21-11-2019	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m	€	784,96
19-11-2019	Hooghalen (Geelbroek)	Drenthe	Scha(a)p(en)	16	wolf	onbekend	€	7.678,57
3-11-2019	Ansen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	vos			
2-9-2019	Nieuw-Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	146,00
1-4-2019	Elim	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	154,00
29-3-2019	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW849f	€	1.933,00
18-10-2018	Oosterhesselen	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW1404f	€	1.069,00
17-10-2018	Schuinesloot	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW1404f	€	190,00
7-10-2018	Dalerpeel	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1404f	€	880,00
3-10-2018	Orvelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1404f	€	760,00
29-5-2018	Hollandseveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	11	wolf	GW998f	€	1.627,00
25-5-2018	Ekehaar	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW998f	€	505,00
1-5-2018	Dieversluis	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend			
1-4-2018	Geeuwenbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend			
31-3-2018	Alteveer	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m	€	571,00
31-3-2018	Zwinderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m	€	240,00
31-3-2018	Zuidwolde	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m	€	295,00
31-3-2018	Sellingen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW953m	€	165,00
30-3-2018	Kerkenveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend	€	215,00
29-3-2018	Alteveer	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m	€	691,00
28-3-2018	Drogteropslagen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW953m	€	245,00
26-3-2018	Zuidwolde	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m	€	551,00
25-3-2018	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW954f	€	958,00
18-3-2018	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW954f	€	2.386,00
1-4-2016	Exloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond			
7-3-2015	Nieuw Amsterdam	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW368m	€	210,00
7-3-2015	Westerbork	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW368m	€	750,00

Meldingen vee in eigen terreinen

Datum melding	Locatie	Prooidier	Aantal dode dieren	Diersoort	Toelichting
1-10-2022	Plagmadijk Gees	Schaap	2	Mogelijk wolf	Pachter SBB vindt twee dode schapen die mogelijk zijn gepakt door een wolf. Te laat voor DNA
6-10-2022	Dwingelderveld	Schaap	3	Mogelijk wolf	Dieren bij toeval ontdekt door boswachter. Te laat voor DNA.

Agenda overleg Gebiedscommissie Drenthe

De deelnemers van het ronde tafel overleg hebben kandidaten aangedragen voor het voorzitterschap van de gebiedscommissie. 5.1.2.e *is bereid gevonden het voorzitterschap op zich te nemen en zal daarom deze vergadering bijwonen.*

Datum, tijd; 5 juni 2020, 13:00 – 14:30
Aanwezig; 5.1.2.e (SBB) 5.1.2.e (LTO) 5.1.2.e (Drentse schaapskuddes), 5.1.2.e (KSG), Henk Jumelet (provincie Drenthe), 5.1.2.e
Voorzitter; 5.1.2.e

1. Opening
2. Voorstelronde
3. Stand van zaken
    Bijlage 1. Statenbrief
    Bijlage 2. Concept gebiedsplan Drenthe
4. Vervolgproces en taken
5. Rondvraag en sluiting

provinciehuis Westerbrink 1, Assen
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen

www.drenthe.nl
0592 - 36 55 55

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 14 april 2020
Ons kenmerk 16/5.4/2020000798
Behandeld door 5.1.2.e (0592) 5.1.2.e
Onderwerp: Reactie advies wolf
Status: .Ter informatie

Geachte voorzitter/leden,

.Hierbij informeren wij u over de ontwikkelingen omtrent de wolf in Drenthe. Wij hebben aangegeven u regelmatig mee te nemen in recente ontwikkelingen en de actuele stand van zaken.

Sinds 2015 doen zwervende wolven Drenthe aan, dit is te zien in het aantal meldingen bij platforms zoals Wolven in Nederland, maar ook in het toenemende aantal incidenten met faunaschade die veroorzaakt worden door wolven. Ervaring in Duitsland leert dat het nemen van preventieve maatregelen werkt om faunaschade te voorkomen. Ook voor schapenhouders in Drenthe ontstaat de noodzaak om te starten met het nemen van preventieve maatregelen door middel van het aanleggen van wolf werende afrastering om schapen tegen aanvallen te beschermen.

De provincie is onder de Wet natuurbescherming verantwoordelijk voor de bescherming van de wolf. Wij luisteren ook goed naar de zorgen die schapenhouders hebben. Wij kunnen ons geen Drenthe voorstellen zonder schapen. Vanuit deze rol achten wij het ook van belang om preventieve maatregelen door schapenhouders te stimuleren. Het voorkomen van faunaschade vergroot de kans op effectieve soortbescherming en verkleint de kans op maatschappelijke discussie.

Wij zijn al sinds 2015 regelmatig in overleg met vertegenwoordigers van de schapensector over hoe om te gaan met de wolf in Drenthe. Sinds het vaststellen van het tweede interprovinciaal wolvenplan is vanuit dat overleg een werkgroep gevraagd advies uit te brengen over de situatie in Drenthe. Dit advies is op 11 februari 2020 aan ons overhandigd en door middel van deze brief informeren wij u hoe wij met dit advies verder gaan.

De adviezen van de werkgroep en onze reactie daarop hebben wij bijgevoegd. Op een aantal van deze punten is nader onderzoek nodig en de uitwerking hiervan nemen wij mee in het proces van verdere uitwerking door de in te stellen Gebiedscommissie. Wij willen echter niet wachten totdat wij overal een antwoord op hebben maar nu alvast proactief aan de slag gaan en dit gedurende het verdere proces uitwerken in een totaalaanpak voor de wolf in Drenthe.

De adviezen waar wij nu al mee aan de slag gaan lichten wij hier voor u uit. Een belangrijke aanbeveling die wij overnemen is dat, ook al is er nog geen sprake van een gevestigde wolf, er een Gebiedscommissie wolf wordt opgericht. Deze commissie zal bestaan uit afgevaardigden van de betrokken partijen en heeft als doel om een voor Drenthe passende werkwijze hoe om te gaan met de wolf vorm te geven en uit te voeren.

Om de Gebiedscommissie aan de slag te kunnen laten gaan reserveren wij een startbudget van € 50.000,--, in een zogenaamde voorlopers-regeling. Dit is analoog aan de regeling in Gelderland en dit budget is bedoeld om schapenhouders te ondersteunen bij het nemen van preventieve maatregelen, zoals de aanschaf van wolf werende rasters. Dekking van dit bedrag is voorzien binnen de opgave Natuurlijk Platteland. Dit budget is beschikbaar vooruitlopend op een structurele regeling, zodat schapenhouders die nu al problemen ervaren of maatregelen willen nemen hier niet op hoeven te wachten. Het mogelijk maken van een dergelijke regeling was ook een aanbeveling van de werkgroep.

Met deze acties zetten wij in op het zoveel mogelijk voorkomen van schade, het creëren van draagvlak en een effectieve soortenbescherming met betrekking tot de wolf.

Hopende u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

5.1.2.e , voorzitter

5.1.2.e , secretaris

Bijlage Reactie advies Ronde Tafel Wolf
md/coll.

Op 11 februari heeft er voor de vierde keer een rondetafelgesprek plaatsgevonden waarin de provincie Drenthe met verschillende vertegenwoordigers van de schapenhouderij, landbouw en natuurorganisaties heeft gesproken over de aanwezigheid van de wolf in Drenthe. De betrokken partijen hebben op verzoek van de provincie afgelopen maanden gewerkt aan een advies over de maatregelen die nodig zijn om schapen te beschermen tegen een aanval van de wolf en deze adviespunten tijdens het gesprek aan de provincie aangeboden. De reactie op de verschillende adviespunten is als volgt. [1]

1. Preventieve maatregelen in de provincie Drenthe (advies 1 en 2)

De werkgroep heeft de mogelijkheden voor preventieve maatregelen in Drenthe verkend en uitgewerkt in een tweetal notities. Een goed wolfwerend raster is minstens 1.20 meter hoog en beschikt over minstens 4500 volt schrikdraad. Daarnaast adviseert de werkgroep zo spoedig mogelijk te starten met het aanleggen van de wolfwerende rasters om schapen vanaf nu te beschermen tegen aanvallen van wolven.

Reactie

Het college onderkent de urgentie voor het nemen van preventieve maatregelen om aanvallen van wolven op landbouwhuisdieren te voorkomen. Ook sluit het college zich aan bij de adviezen die gegeven zijn over wat de vereisten zijn voor preventieve maatregelen om wolf-werend te zijn.

2. Provinciale bijdrage en hoogte van de kosten (advies 3 en 4)

De werkgroep verzoekt de Provincie Drenthe om zo spoedig mogelijk, het liefst per direct, geld beschikbaar te stellen voor het opstarten van het plaatsen van wolfwerende rasters. Dit zou voor de korte termijn kunnen met een soort voorlopers-regeling zoals dit ook gedaan is bij vestiging van wolven in Gelderland, met een bijbehorend startbudget van minstens € 100.000,--. De kosten voor het voor het plaatsen of aanpassen van rasters liggen naar schatting tussen de € 3,-- en € 6,-- per strekkende meter, maar de werkelijke kosten kunnen perceel verschillen en moeten blijken uit een ingediend rasterplan.

Reactie

Met het besluit van Gedeputeerde Staten op 14 april wordt voor een eerste periode € 50.000,-- beschikbaar gesteld aan de Gebiedscommissie om een voorlopers-regeling te starten. Het college kan dit bedrag verhogen wanneer dat nodig blijkt te zijn, om zo samen met de commissie toe te groeien naar een totaalaanpak.

3. Gebiedscommissie en contact met de praktijk (advies 5 en 6)

De werkgroep verzoekt de provincie met spoed een Gebiedscommissie Wolf (GCW) in stellen die de zaken verder uitwerkt zoals bedoeld in het Wolvendraaiboek 2.0., ook al is er nog geen sprake van een gevestigde wolf. Inzet van de Gebiedscommissie:

- De GCW voor heel Drenthe een analyse te laten maken;
- De GCW een bestuurlijke samenstelling te geven met een onafhankelijke voorzitter (met bestuurlijke ervaring);
- De betrokken partijen te laten vertegenwoordigen, zoals daar zijn; LTO, gescheperde schaapskuddes, kleine schapen- en geitenhouderij, een TBO-er, een B&W- er van een gemeente, mogelijk de Boermarke. Met een goede secretariële ondersteuning vanuit de provincie.
- De reactie van het college op de verschillende adviezen dienen ook als eerste kader voor de gebiedscommissie (zoals o.a. het budget).

[1] Voor onze reactie hebben wij een aantal adviezen soms samengevoegd, bij de reactie staat dan om welke adviezen het gaat. Voor de helderheid sturen wij ook het letterlijke advies van de werkgroep mee.

Daarnaast verzoekt de werkgroep de provincie de GCW de opdracht mee geven om de 'ronde tafel overleggen' voort te zetten, waardoor het contact met de mensen in het veld gewaarborgd blijft. De aansluiting met mensen in het veld borgt op de beste manier de betrokkenheid vanuit de sector.

Reactie
Het college van Gedeputeerde Staten zal een Gebiedscommissie Wolf instellen om, vooruitlopend op de mogelijke vestiging van wolven in Drenthe, taken in het kader van het interprovinciaal wolvenplan verder uit te werken, de voorlopers-regeling in gang te zetten en samen toe te groeien naar een totaalaanpak. In overeenstemming met het advies van de werkgroep zal voor het voorzitten van deze commissie een onafhankelijk voorzitter geworven worden. Het college vraagt de GCW om met een voorstel en werkwijze (samenstelling en werkwijze) te komen hoe de betrokken partijen het beste aangehaakt kunnen blijven.

Naast het advies over hoe om te gaan met wolven in Drenthe benoemt de werkgroep een aantal lopende zaken die in het vervolgproces naar voren zullen moeten komen. De reactie op deze punten is als volgt.

4. Indirecte schade (advies 7)
De werkgroep benoemt dat de indirecte schade van een wolvenaanval vaak net zo groot is als de directe schade. Het gaat onder meer om verwerpen lammeren, sterke afname melkproductie etc. De werkgroep pleit voor een totale vergoeding van deze indirecte schade. De werkgroep verwacht dat dit onderwerp op de agenda blijft.

Reactie
Hoe indirecte schade van wolvenaanvallen wordt vergoed is vastgelegd in interprovinciale afspraken, en zullen in dat verband bespreekbaar moeten worden gemaakt Hierbij volgt het college ook (inter)nationale jurisprudentie en indien daar aanleiding toe is zullen wij dit onderwerp actief agenderen.

5. Kosten onderhoud (advies 8)
De werkgroep geeft aan dat het op termijn noodzakelijk is om ook voor de extra kosten qua onderhoud van de rasters een vergoedingsregeling uit te werken

Reactie
Het college is van mening dat onderhoud tot de normale bedrijfsvoering behoort en zal hier geen vergoeding voor beschikbaar stellen. Een dergelijke vergoeding zou ook ten koste gaan van de beschikbare middelen voor de aanschaf wolfwerende rasters.

6. Attenderen (advies 9)
De werkgroep geeft aan dat er sterke behoefte is om te weten wanneer er schapen of geiten doodgebeten worden in de buurt. Zij vraagt of het mogelijk is om een wolven- alert te installeren, waardoor de sector actueel op de hoogte is van de aanwezigheid van een wolf. De schapenhouder kan dan de nodige maatregelen gaan treffen.

Reactie
De communicatie over faunaschade vindt plaats via de website van het faunafonds, Bij12, omdat dit ook de plek is waar de meldingen over faunaschade verzameld en behandeld worden. Zij plaatsen meldingen zodra deze door een faunaconsulent zijn bevestigd op de website. Recent heeft Bij12 de optie toegevoegd om meldingen te ontvangen wanneer er nieuwe meldingen op de website worden geplaatst.

Het college zal in de komende tijd volgen of met deze updates aan de behoefte voor het attenderen wordt voldaan. Vooralsnog blijft dit voor het college het medium voor communicatie over de wolf en evt. schade.

7. Onderzoek (advies 10)

De werkgroep geeft aan dat er een behoefte is voor een nader uitwerking van de ecologische betekenis van de wolf in Drents natuur en de wildstand.

Reactie

Het college deelt deze behoefte en zal in de komende periode een onderzoek naar dit onderwerp starten.

8. Wolven zenderen (advies 11)

De werkgroep geeft aan dat wolven te zenderen of te chippen mogelijk de meest efficiënte manier is van preventie. Tot nu toe is hier binnen Europa geen ervaring mee opgedaan. De vraag is onder meer of je wolven mag en kunt vangen. Een verdere verkenning van deze mogelijkheid is dringend aan te bevelen.

Reactie punt 8

Om de mogelijkheden hiervoor te onderzoeken zal het college een onderzoek laten uitvoeren door een externe partij. Hierbij wijst het college er wel op dat de provincie een taak heeft om de wolf te beschermen, waardoor vangen en zenderen in de praktijk mogelijk niet haalbaar is.

9. Kalveren en veulens (advies 12)

In de werkgroep is besloten om nu niet extra in te zetten op bescherming van kalveren en veulens. Wel blijft het verzoek vanuit de Agrarische sector om dit onderwerp op de agenda te houden. Landelijk heeft het tot nu toe geen binnen het wolvendossier geen prioriteit.

Reactie punt 9

Uit de gegevens van Bij12 zijn geen gevallen bekend van aanvallen van wolven op kalveren en veulens. Op dit moment is dit daarom nog niet aan de orde. Wanneer er toch blijkt dat deze aanvallen voorkomen, zal het College samen met de voorbereidende Gebiedscommissie in overleg treden om hoe voor deze dieren preventieve maatregelen getroffen kunnen worden.

De uitwerking van het advies van de werkgroep zal het startpunt zijn om de komende tijd samen met de betrokken partijen toe te werken naar een totaalaanpak voor hoe omgegaan wordt met wolven in Drenthe.

Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Drenthe

concept, 29 mei 2020

1 Inhoud

1 Inhoud 2
2 Voorwoord 3
3 Aanleiding 4
4 Het gebied 6
5 Preventieve maatregelen 8
6 Toepassing van afrasteringsmaatregelen 13
7 Preventieve maatregelen in de praktijk 17
8 Maatschappelijke acceptatie 19
9 Een toekomst met de wolf 22
10 Adviezen 26

Bijlagen

Bijlage 1 – Wolvenschade Drenthe 29
Bijlage 2 - Wolvenpopulaties en -schade in Niedersachsen 30
Bijlage 3 - Specifieke eisen aan afrasteringen 32
Bijlage 4 – Rekenvoorbeelden 34
Bijlage 5 – Aantallen schapen in Nederland en Drenthe 35
Bijlage 6 – Referenties 36

Wolf in Drenthe

2 Voorwoord

Nader in te vullen.

3 Aanleiding

Context
Sinds de jaren negentig komt de wolf weer in ons buurland Duitsland voor. In 2000 werd daar de eerste voortplanting geconstateerd en sindsdien is het leefgebied van de wolf in Duitsland uitgebreid. Vanaf 2015 zijn – in eerste instantie incidenteel en in latere jaren meer frequent – sporen van zwervende wolven gesignaleerd in de verschillende delen van ons land. De verwachting dat de wolf zich weer definitief in ons land zou kunnen vestigen was voor het Interprovinciaal Overleg (IPO) aanleiding om een Interprovinciaal wolvenplan op te stellen. Dat plan is begin 2019 door het IPO-bestuur vastgesteld. Het plan is geschreven voor de provincies. Het geeft richting aan een gezamenlijke beleidsuitvoering van provinciale taken rondom de wolf.

Juridisch kader
De wolf is aangewezen als beschermde diersoort in het Verdrag van Bern en in Bijlage II en IV van de Europese Habitatrichtlijn. De wolf wordt voorts internationaal beschermd door het Verdrag van Washington (CITES) (ref. 1) waarin bepalingen staan voor het vervoeren van dode of levende wolven of delen daarvan. In Nederland is de wolf in 2014 aangewezen als beschermde inheemse diersoort. (ref. 2) Het opzettelijk doden, vangen of verstoren van wolven is verboden op grond van artikelen 3.5 en 3.6 van de Wet natuurbescherming. Op grond van artikel 7.8 van de Wet natuurbescherming is de Nederlandse strafwet van toepassing op eenieder die zich in de exclusieve economische zone schuldig maakt aan overtreding van regels gesteld bij of krachtens de artikelen 3.5 en 3.6 van die wet.

Provinciale verantwoordelijkheid
De provincies zijn verantwoordelijk voor het beleid voor wolven op het Nederlandse grondgebied. De provincies zijn ook verantwoordelijk voor het beleid voor tegemoetkoming in de landbouwschade die door de wolf wordt veroorzaakt. Het Interprovinciaal wolvenplan is in het kader van deze verantwoordelijkheid opgesteld.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden die voortvloeien uit het wolvenplan wordt de uitvoeringsorganisatie BIJ12 ingezet voor de twaalf provincies. Zij ondersteunt provincies bij de uitvoering van diverse gemeenschappelijke taken, met name op het gebied van vitaal platteland. BIJ12 voert in het kader van het wolvenplan in mandaat van de provincies taken uit op het vlak van faunaschade door wolven: inname van meldingen, onderzoek naar schade, bepaling van de omvang van de schade en de financiële tegemoetkoming in de schade. Ook monitort BIJ12 de ontwikkeling van de wolf in Nederland en de schade voor dierhouders als gevolg daarvan.

Schadepreventieplan
In het kader van financiële tegemoetkoming in schade van dierhouders, stelt het Interprovinciaal wolvenplan voor om de komende jaren, tot 1 januari 2022, te gebruiken om dierhouders voor te bereiden op de komst van de wolf en om ervaring op te doen met gebiedsgerichte schadepreventieplannen. Dit vormt het kader om een preventieplan op te stellen. Dit plan is een gebiedsgericht schadepreventieplan: het richt zich specifiek op preventie van schade aan landbouwhuisdieren in aan te wijzen gebied met een verhoogd risico op schade. Indien in de toekomst de grenzen van het gebied eventueel wijzigen op grond van waarnemingen, dan zal het plan ook werking hebben op het aangepaste gebied.

Doel van het gebiedsgericht schadepreventieplan
Doel van het plan is het helpen voorkomen van schade door wolven bij landbouwhuisdieren doordat dierenhouders effectieve preventieve maatregelen nemen. De focus van het plan ligt in eerste instantie op schapen en geiten. Het preventieplan vormt het kader voor de subsidieregeling die GS vervolgens kunnen vaststellen. Daarin staan dan concrete regels voor financiële bijdragen aan dierhouders voor het treffen van preventieve maatregelen.

In dit plan worden geen uitspraken gedaan over de wenselijkheid of onwenselijkheid van de komst van de wolf in Nederland en specifiek in Drenthe. Dit plan richt zich op maatregelen die eraan moeten bijdragen dat in het aangewezen risicogebied schade van dierhouders wordt voorkomen. Voorkomen is beter dan genezen. Preventieve maatregelen die met steun van de provincie worden genomen, kunnen de schade aan landbouwhuisdieren verkleinen en verdienen de voorkeur boven vergoeding van schade achteraf.

Wolvenschade in Drenthe
Sinds het bezoek van wolf GW386M, de zogenaamde ‘wanderwolf’ (wandelwolf), in maart 2015 hebben er 38 middels DNA onderzoek bewezen aanvallen op schapen plaatsgevonden met in totaal 154 dode schapen (bijlage 1). Daarnaast zijn er nog 3 aanvallen in april en mei 2020 door BIJ12 in onderzoek waarvan de uitslag nog niet bekend is.

Benneveld, 26 maart 2018

Het proces in Drenthe
Naar aanleiding van een reeks aanvallen door wolven in het voorjaar van 2018 heeft op 23 mei 2018 een ronde tafel bijeenkomst tussen de gedeputeerde, vertegenwoordigers van landbouw- en natuurorganisaties en een aantal schapenhouders plaatsgevonden. Daarna hebben er nog 3 ronde tafel bijeenkomsten plaats gevonden. Tijdens de laatste ronde tafelbijeenkomst op 11 februari 2020 heeft een werkgroep een aantal aanbevelingen gedaan.

De belangrijkste aanbevelingen waren:
1. Normen voor de uitvoering van wolfwerende rasters (120 cm hoog en 4500 V spanning)
2. Het per direct starten met de aanleg van wolfwerende rasters ook al is er van vestiging van een wolf in Drenthe nog geen sprake
3. Het per direct verstrekken van provinciale bijdrage van minstens € 100.000,- voor het opstarten van het plaatsen van wolfwerende rasters.
4. Het vergoeden van de kosten van het plaatsen of aanpassen van de rasters op basis van de werkelijke kosten, die naar schatting tussen tussen de € 3,- en € 6,- per strekkende meter bedragen.
5. Het met spoed instellen van een gebiedscommissie met een bestuurlijke samenstelling, een onafhankelijk voorzitter en een goede secretariële ondersteuning vanuit de provincie.
6. Het onderhouden van goede contacten met de praktijk: voortzetting ronde tafel overleggen en klankbordgroepen.

Op 14 april 2020 hebben GS middels een persbericht bekend gemaakt € 50.000,- ter beschikking te stellen voor het nemen van preventieve maatregelen en voor de zomer van 2020 een gebiedscommissie in te stellen.

Direct na 14 april hebben diverse Drenthe schapenhouders aangegeven belangstelling te hebben om in aanmerking te komen voor een bijdrage in de kosten van het nemen van preventieve maatregelen. In de periode tot aan 28 mei 2020 hebben in totaal 21 schapen- en geitenhouders zich aangemeld.

Bij het opstellen van de plan is het gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe (ref. 17), dat op 12 mei 2020 door GS van Gelderland is goedgekeurd, als model gebruikt. Daar waar van toepassing is het plan aangepast op de Drentse situatie.

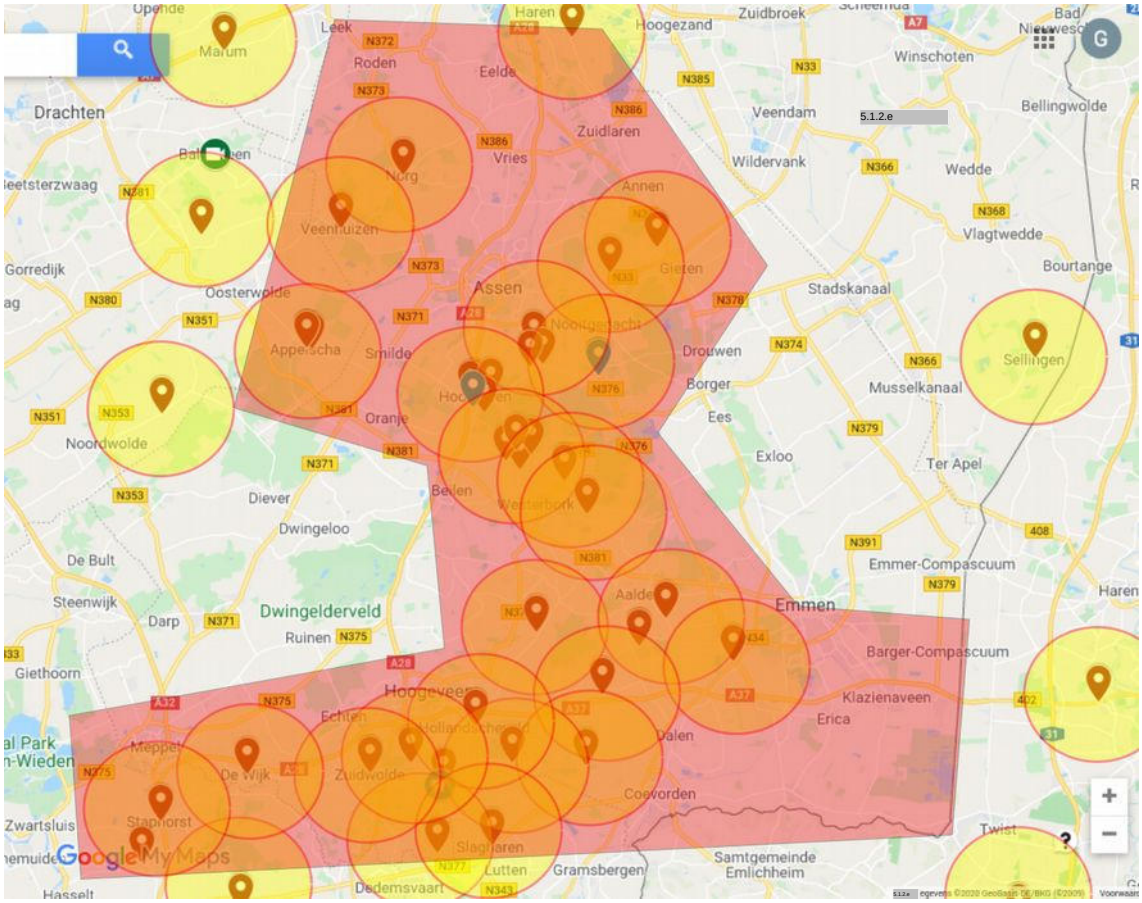
4 Het gebied

4.1 Risicogebied in Drenthe

Er zijn sterke aanwijzingen dat een wolf zich in een gebied centraal in Drenthe heeft gevestigd. Deze aanwijzingen zijn niet alleen gebaseerd op de vele middels DNA onderzoek bevestigde schadegevallen veroorzaakt door wolf GW1261M maar ook door beelden van wildcamera's en vondsten van uitwerpselen. De plaatsing van de uitwerpselen wijst op territoriumgedrag. De eerste schadegevallen door GW1261M zijn op 21 november 2019 gemeld in Eext en Grolloo. Na een half jaar verblijf, dus vanaf 21 mei 2020 kan er sprake zijn van een officiële vestiging van een wolf in Drenthe. Het leefgebied bevindt zich in de regio tussen Hooghalen, Rolde, Borger en Westerbork.
Wolf GW1261 heeft in het afgelopen half jaar ook ver buiten dit gebied schade veroorzaakt. Zo zijn er bewezen schademeldingen in Onnen (Groningen) en Appelscha en Boornbergum (Friesland). Van wolvenaanvallen in Norg en Veenhuizen is de individu bepaling nog niet afgerond.

Uit ervaring blijkt dat de grootste schade wordt veroorzaakt door zwervende wolven. De statistieken van de schadegevallen in de afgelopen jaren laten duidelijke patronen zien. Schade door zwervende wolven is dus niet meer onvoorspelbaar. Daarom is het zinvol om ook in gebieden waar geen vestiging is, maar die wel regelmatig worden bezocht door zwervende wolven preventieve maatregelen te nemen. Dit is een van de adviezen van de Gelderse wolvencommissie. Er moeten daarom niet enkel leefgebieden worden aangewezen, waarin wolven zich permanent hebben gevestigd, maar ook risicogebieden.

Op basis van een mondeling advies van Wolven in Nederland kan als vuistregel voor de aanwijzing van een risicogebied worden gehanteerd: de gebieden binnen een straal van 5 km rond de locaties van de schadegevallen.

Op bovenstaande kaart zijn alle schadegevallen tot en met 20 mei 2020 gemarkeerd. De rode markeringen zijn middels DNA onderzoek bewezen. De blauwe markeringen zijn meldingen die door BIJ12 in behandeling zijn genomen en nog in onderzoek zijn. Om een aantal schadegevallen zijn cirkels met een straal van 5 km getrokken. In Drenthe zijn clusters van cirkels omgeven door een rood vak. Dit vak kan worden beschouwd als het risicogebied in Drenthe.
Zuidoost Drenthe met het natuurgebied Bargerveen en aan de Duitse kant van de grens uitgestrekte natuurgebieden en onbewoonde gebieden is een corridor waardoor zwervende wolven Nederland binnen komen. Daarom is dit gebied dit gebied toegevoegd aan het risico-gebied.

Het blijkt dat op deze wijze het grootste deel van Drenthe als risicogebied moet worden aangewezen. Alleen in het westen (Dwingelerveld en het zuidelijk deel van het Drents-Friese Wold) en in het oosten

(een deel van de Veenkoloniën) vallen gebieden er buiten. Gezien de grote groei van de wolvenpopulatie in het buurland Niedersachsen en de hieruit voort vloeiende druk van zwervers is het een kwestie van tijd voordat ook deze gebieden bezocht zullen worden door wolven. De grafieken in bijlage 2 illustreren dit.

Om dit preventieplan robuust en toekomstbestendig te maken is het daarom raadzaam om het plan te laten gelden voor geheel Drenthe.

4.2 Gedrag van wolven in het gebied

Wolven zijn carnivoren die zich overwegend voeden met hoefdieren. Zij vallen primair dieren aan om zich te voeden. Zij kunnen bij een aanval meer dieren doden dan zij voor hun voeding nodig hebben. Vooral bij aanvallen op landbouwhuisdieren komt dit voor; er wordt een groot aantal schapen gedood of verwond terwijl slechts van een enkel dier iets wordt gegeten. Uit onderzoek blijkt dat wolven zich specialiseren in een bepaalde prooidiersoort. (ref. 3) Wolven leren door ervaring en dragen het geleerde ook over aan de jonge dieren binnen een roedel. Dat wil zeggen dat zij hun specialisatie op een prooisoort en de ervaring met het verwerven van de prooi overdragen aan hun jongen. Een wolf die zich bijvoorbeeld primair richt op reeën als prooi draagt dat over aan zijn of haar jongen. Ook die jongen zullen zich richten op reeën en daardoor wordt de kans verkleind dat zij op zoek gaan naar andere diersoorten zoals schapen en geiten. Bij de vestiging van een roedel moet dus voorkomen worden, dat deze dieren zich gaan specialiseren op schapen en geiten.

Wolven leven in roedels en hebben niet-overlappende gebieden. De grootte van een leefgebied hangt af van verschillende factoren, met als belangrijkste factor de hoeveelheid aanwezige prooidieren. Uit literatuur over wolvenpopulaties blijkt dat een gemiddeld leefgebied van een roedel wolven in Centraal-Europa een omvang heeft van 250 tot 300 km2.

4.3 Landbouwhuisdieren: schapen en geiten in het risicogebied

In Drenthe worden op vele plaatsen landbouwhuisdieren gehouden. Het gaat om schapen, geiten, runderen, paarden, ezels, alpaca’s en varkens, die buiten gehouden worden. Volwassen paarden en runderen zijn geen gemakkelijke prooi voor de wolf, maar onbeschermde kleinere pony’s, veulens en kalveren wel. Dit preventieplan richt zich in eerste instantie op schade die kan ontstaan bij aanvallen op schapen en geiten in het risicogebied in Drenthe.

Schapen- en geitenhouderijen in Drenthe zijn in drie categorieën te verdelen:
1. (kleinschalig) hobbymatig gehouden dieren;
2. professionele bedrijven waar geiten en/of schapen worden gehouden;
3. gescheperde kuddes van (vooral) schapen.

Alle dieren en locaties waar schapen en geiten worden gehouden zijn geregistreerd bij de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) In 2016 waren er 2071 schapen- en/of geitenhouders in Drenthe. (ref. 4) Het aantal schapen in 2019 bedroeg 52.015 (ref. 5) Verreweg de meeste geiten worden door melkgeitenbedrijven binnen op stal gehouden en lopen daardoor geen gevaar. Daarnaast houden hobbyhouders in verhouding tot het aantal schapen een klein aantal geiten in de buitenlucht.

In een later stadium kan onderzocht worden of ook maatregelen moeten worden ondersteund die zich richten op andere landbouwhuisdieren in het aangewezen risicogebied die een prooi kunnen zijn voor de wolf, ezels, pony’s, veulens, zoogkoeien, kalveren, alpaca’s en varkens.

5 Preventieve maatregelen

De ervaring in Duitsland en de afgelopen jaren ook in Nederland is dat wolven zich naast grofwild ook richten op landbouwhuisdieren. In Nederland gaat het tot nu toe vooral om schapen. Een aanval voor de individuele dierhouder is ingrijpend en de gevolgen van een aanval voor een dierhouderij zijn groot. Ook in Nederland zien we dat in korte tijd een aantal landbouwhuisdieren is aangevallen en dat bij een aanval vaak meerdere dieren worden gedood of gewond. Een aanval door een wolf is niet alleen een ernstige aantasting van het dierenwelzijn maar is vaak ook een zeer traumatische ervaring voor de betrokken dierhouders.

Studies uit Duitsland laten zien dat preventieve maatregelen, mits ze goed zijn uitgevoerd en goed worden onderhouden, effectief zijn en daarmee schade aan landbouwhuisdieren sterk verminderen. (ref. 18)

De ervaring in het buitenland leert dat in gebieden waar sprake is van een gevestigde wolf of een gevestigde roedel voorspelbaar is dat in die gebieden schade zal optreden als er geen preventieve maatregelen worden genomen. Bij een incidenteel zwervende wolf is dit niet voorspelbaar. Deze kunnen echter wel grote schade aanrichten. Daarnaast zijn er gebieden, zoals Drenthe, waar zwervende wolven niet meer incidenteel zijn.

Voor delen in Nederland waar veel sporen van zwervende wolven worden aangetroffen zouden zogenaamde wolvencorridors moeten worden aangewezen. Het is zinvol om ook in deze wolvencorridors, waarin schade juist wel voorspelbaar is, preventieve maatregelen te nemen. Een alternatieve mogelijkheid is dat er gebieden worden aangewezen waar de wolf niet wordt getolereerd. De juridische mogelijkheden en beperkingen daarvan moeten nader worden onderzocht.

Dat goede preventieve maatregelen langdurig effectief kunnen zijn heeft te maken met het lerend vermogen van de wolf. Een preventiemaatregel moet een sterke prikkel geven die een wolf ervan weerhoudt zich op een bepaalde prooi te richten. Wanneer schapen en geiten door preventieve maatregelen niet langer aantrekkelijke prooidieren zijn voor wolven, dan zullen zij zich op andere prooidieren richten.

5.1 Soorten preventieve maatregelen

BIJ12 heeft voor Nederland preventieve maatregelen opgenomen in de Faunaschade PreventieKit en daarover ook een brochure uitgebracht. (ref. 6) Het gaat om:
1. visuele middelen;
2. afschermingsmaatregelen;
3. kuddebewaking;
4. ‘s nachts ophokken;
5. beheermaatregelen.

In een studie uit 2015 naar een breed scala aan preventieve maatregelen worden bovenstaande maatregelen ook behandeld. (ref. 7) De maatregelen blijken effectief te zijn in landen waar ze worden toegepast, zoals Duitsland en Zweden. Van de volgende maatregelen die in de studie ook aan de orde komen, is de effectiviteit onbekend of beperkt en/of is de praktische uitvoerbaarheid beperkt:
1. akoestische middelen: vuurwerk, gaskanonnen;
2. geur- en smaakmiddelen: rookgordijn, behandeling prooidieren met stoffen;
3. middelen gericht op het lichaam van de wolf: paintballs, rubberkogels, elektroshock;
4. vroegtijdig stoppen met begrazing.

Vanwege de niet aangetoonde werking van deze middelen worden deze maatregelen in dit plan verder als preventieve maatregelen buiten beschouwing gelaten.

5.2 Visuele middelen

Tot de visuele middelen behoren fladderlinten gemaakt van rode stroken textiel. Die beogen om wolven bij een landbouwperceel weg te houden. De fladderlinten worden op 1 meter hoogte aan een koord tussen palen gespannen. BIJ12 merkt op dat de linten enkel als tijdelijke maatregel kunnen worden gebruikt. Na enkele weken raken de wolven er waarschijnlijk aan gewend.

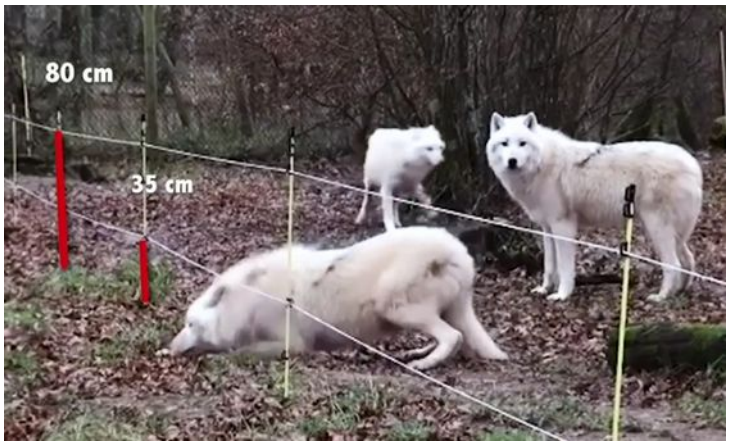
Fladderlinten

Aangezien deze visuele middelen geen structurele oplossing zijn adviseren wij om de aanschaf door individuele houders niet financieel te ondersteunen via een subsidie. Wel zou een collectieve aanschaf ondersteund kunnen worden.

5.3 Afschermingsmaatregelen
Voor de afscherming van een perceel bevat de PreventieKit van BIJ12 drie maatregelen:
1. gaasraster;
2. elektrisch draadraster;
3. elektrisch netwerk.

In dit preventieplan wordt een onderscheid gemaakt in (a) vaste afrastering om een vast perceel en (b) verplaatsbare afrastering die kan worden ingezet bij tijdelijke beweiding van landbouwgrasvelden en bij begrazing van natuurterreinen zoals heidevelden. Een vaste afrastering wordt gerealiseerd door plaatsing van een gaasraster of een elektrisch draadraster. Een verplaatsbare afrastering kan bestaan uit een elektrisch draadraster of een elektrisch netwerk, ook wel flexinet genoemd.

5.3.1 Basisprincipes voor wolfwerende voorzieningen
De afrastering is op basis van ervaringen in het buitenland een effectieve preventiemaatregel als zij op de juiste manier wordt ontworpen, geplaatst en onderhouden. De algemene richtlijn is: de ketting is zo sterk als de zwakste schakel. Een wolf onderzoekt de afrastering door langs de afrastering te lopen en te speuren naar een zwak punt in de afrastering waar hij doorheen, onderdoor (zie foto hieronder) of overheen kan.

Wolf passeert raster waarbij onderste draad hoger is dan 20 cm boven maaiveld

Wolven zijn gevoelig voor elektriciteit. Als een wolf een keer een flinke elektrische schok heeft gehad van een afrastering, zal hij met deze leerervaring niet snel meer een afrastering aanraken. Hij zal de ervaring doorgeven aan zijn jongen. Om de afrasteringen op de juiste manier te ontwerpen, te plaatsen en te onderhouden moet men een goed begrip hebben van de manieren waarop een wolf een afrastering kan overwinnen. Een wolf kan op de volgende wijzen een afrastering overwinnen (ref. 8)

1. Onderdoor kruipen of graven
Een wolf heeft een sterke neiging om ergens onderdoor te kruipen. Als dat niet direct lukt, kan hij ook gaan graven. Dit wordt voorkomen door laag bij de grond, op een hoogte van maximaal 20 cm, een stroomdraad te spannen.

2. Doorheen gaan
Een wolf kan ook door de afrastering gaan. Een opening met een hoogte van 20 cm kan voor de wolf al groot genoeg zijn. Dit wordt voorkomen door toepassing van gaas of stroomdraden.

3. Overheen klimmen
Een wolf is goed in staat om over een hekwerk of een hoge palissade te klimmen. Dit wordt voorkomen door toepassing van stroomdraden.

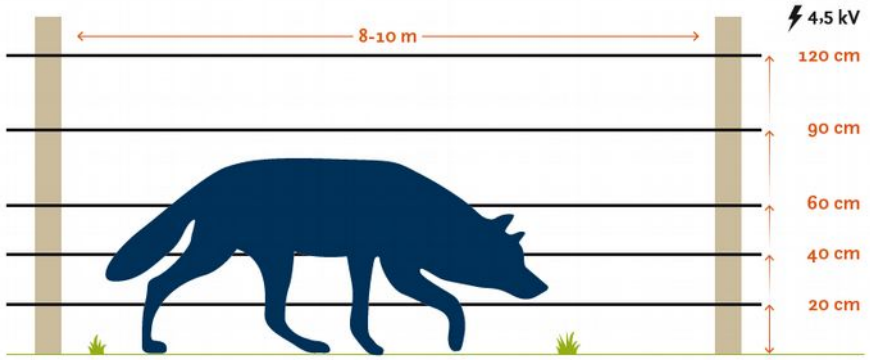
4. Overheen springen
Hoewel hij er fysiek wel toe in staat is, zal een wolf nauwelijks springen, is de ervaring uit het buitenland. Om het springen tegen te gaan, moet de afrastering minimaal 120 cm hoog zijn. Deze hoogte nodigt niet uit om te springen. Daarom is het ook van belang dat er geen ‘opstapje’ direct naast de afrastering is, bijvoorbeeld in de vorm van een boomstronk of een wal. Hierdoor zou de effectieve hoogte van de afrastering verminderen.

5.3.2 Nadere toelichting op de keuze van de normwaarden
Wij achten op grond van buitenlandse ervaringen een hoogte van 120 cm met een stroomdraad op die hoogte en een stroomdraad op 20 cm hoogte van het maaiveld afdoende om te voorkomen dat een wolf over het gaas heen gaat, respectievelijk onder het gaas door gaat of gaat graven. In Duitsland wordt uitgegaan van een minimale bescherming bij 90 cm en een optimale bescherming bij 120 cm. (ref. 9) Wij kiezen ervoor een ondubbelzinnig en toekomstbestendig advies te geven en opteert voor

de optimale bescherming bij een hoogte van 120 cm. Het moet voorkomen worden dat wolven een afrastering van 90 cm toch kunnen nemen en ervaring opdoen met het overwinnen van de afrastering.

Het Duitse Bundesamt für Naturschutz beveelt een minimale elektrische spanning aan van 2500 V maar bij voorkeur beduidend meer. (ref. 9) Het Zweedse wildschade instituut beveelt een minimale spanning van 4500 V aan. Derhalve is gekozen voor een minimale spanning van 4500 V. (ref. 10)

5.3.3 Normen

Dit leidt tot de volgende concrete eisen aan het aanbrengen van een afrastering:

- De elektrische spanning op de spanningvoerende draden bedraagt minimaal 4500 volt (4,5 kilo Volt – 4,5 kV).
- De impulsenergie van het schrikdraadapparaat is minimaal 1,5 joule. Om overal, dat wil zeggen op de gehele draad rond een perceel, voldoende spanning op de draden te houden, kan bij grotere weiden een hogere impulsenergie nodig zijn.
- De afstand van de onderste draad tot de grond is maximaal 20 cm.
- De afstand van de bovenste draad tot de grond is minimaal 120 cm.
- De afwijking van de afstanden van de draden is maximaal 5 cm.
- Er is geen opstapmogelijkheid hoger dan 30 cm buiten de afrastering binnen een afstand van 2 meter.

5.3.4. Vaste afrastering om een vast perceel

Voor de vaste afrastering op een perceel zijn er twee mogelijkheden: (1) gaas met stroomdraden en (2) stroomdraden – zie ook Bijlage 3.

1. Gaas met stroomdraden

Rasters van gaas kunnen wolven weren van landbouwpercelen waarop schapen en geiten staan. Ze hebben een permanent karakter. Ze zijn effectief in combinatie met schrikdraad. Op het gaas zelf staat geen spanning, op de draden wel, deze worden aangebracht aan de buitenkant van het raster. Ze zijn verbonden met een schrikdraadklok (op accu of aangesloten op het lichtnet inclusief aarding). De elektrische spanning op de draad betekent ook dat er een veilige toegangsvoorziening (toegangspoort) moet worden aangebracht. Aan de toegangspoort moeten dezelfde eisen worden gesteld als aan de afrastering.

Gaas met stroomdraden

2. Stroomdraden

Een alternatief voor gaas met stroomdraden is een afrastering bestaande uit minimaal vijf stroomdraden. Door de draden met een afstand van 20 cm tussen de onderste draden en 30 cm tussen de drie bovenste draden te bevestigen aan houten of kunststof palen is de afrastering voldoende ondoorlatend. Zes draden zijn ook mogelijk (zie foto); tussen elke draad is de afstand dan 20 cm. Ook hier bevatten de hoekpalen schoren. De stroomdraden zijn verbonden aan een schikdraadklok. De kosten van een afrastering met stroomdraden zijn doorgaans lager dan van gaas met drie stroomdraden. In het algemeen zijn draadrasters beter passeerbaar voor kleine wilde dieren dan gaas.

In Bijlage 3 staan de eisen voor vaste afrasteringen.

5 stroomdraden

5.3.5 Verplaatsbare afrastering

De verplaatsbare afrastering kent drie varianten: (1) ook hier stroomdraden, maar dan met doorgaans lichtere (prik-)paaltjes, (2) flexinet en (3) flexinet met stroomdraad.

1. Stroomdraden
De verplaatsbare afrastering bestaat hier uit stroomdraden die bevestigd worden aan verplaatsbare palen van kunststof. Het geheel is relatief licht, en opgerold op haspels is het makkelijk hanteerbaar en beperkt in volume.

Er zijn autowindersystemen ontwikkeld waarmee de stroomdraden machinaal op- en afgerold kunnen worden. Het systeem kan bijvoorbeeld op een quad bevestigd worden. Op die wijze kan zo'n systeem leiden tot tijdsbesparing voor de professionele dierhouderij bij het aanbrengen van de draden. Het systeem vergt een investering van de dierhouder. Ook hier zijn de draden gekoppeld aan een schrikdraadklok.

Autowinder

2. Elektrisch netwerk: flexinet
Een flexinet is een fijnmazig netwerk van flexibel materiaal dat op een landbouwperceel of in een natuurterrein kan worden geplaatst. Het materiaal van het flexinet is lichter dan dat van de vaste afrastering. Het flexinet bestaat uit lichte (prik-)paaltjes en een draadraster met stroomdraden die aangesloten kunnen worden op een schrikdraadklok. De hoogte van het flexinet is 120 cm (zie foto).

3. Flexinet met stroomdraad
Een flexinet met stroomdraad kan ook op een landbouwperceel of in een natuurterrein worden geplaatst. Het flexinet kan hier lager dan 120 cm zijn (meestal 90 cm), waarbij een stroomdraad op 120 cm hoogte bevestigd is.

Flexinet

In Bijlage 3 staan de eisen voor verplaatsbare afrasteringen.

5.4 Kuddebewaking
Kuddebewaking vindt plaats met behulp van kuddebewakingshonden. Daarmee zijn onder meer in Duitsland ervaringen opgedaan. De honden worden gebruikt om wolven bij de landbouwhuisdieren weg te houden. De honden zijn speciaal voor dit doel gefokte (ras) honden die specifieke eigenschappen en kenmerken bezitten om vee tegen wolven te beschermen. Voorbeelden zijn Pyrenese Berghond, de Hongaarse Kuvasz en de Turkse Akbash.

Kuddebewakingshond

De honden worden na goede training, begeleiding en socialisatie ingezet tussen schapen, veelal in roedels van meerdere honden. Het gaat meestal om bewaking van kuddes die zich verplaatsen in natuurgebieden waarbij ze de mobiele omgeving als territorium beschouwen. De honden schermen de kudde af. Bij nadering van een roofdier zal een van de honden alarm slaan en de rest zal bijvallen. Doorgaans schrikt het geblaf de wolf al voldoende af en draait het zelden uit op een daadwerkelijke confrontatie tussen de honden en een wolf.

Het rapport van de Pilot Kuddewaakhonden in de Nederlandse Schapenhouderij uit 2020 stelt dat het essentieel voor de pilots was dat er een deugdelijk (elektrisch) raster om de schapen en kuddewaakhonden was aangebracht. Niet alleen om die te scheiden van wolven, maar ook van bewoners, recreanten en andere voorbijgangers, al dan niet met honden, om mogelijke confrontaties te voorkomen. (ref. 11)

De kosten van deze preventiemaatregel betreffen de kosten van het opleiden van honden en de dagelijkse voeding en het dagelijks onderhoud van de honden. Ook zijn er kosten voor onderhoud van de honden na hun actieve periode als kuddebewakingshonden. De training en het houden van de honden is arbeidsintensief. De doelmatigheid van de maatregel is mede afhankelijk van de omvang van de kuddes, waarbij het om meerdere honden op een kudde gaat.

In de genoemde pilotstudy met kuddebewakingshonden in natuurgebieden het Wierdense Veld en de Sallandse Heuvelrug worden ervaringen uit Duitsland grotendeels bevestigd. Duitse studies leerden dat kuddebewakingshonden vooral geschikt zijn voor afgelegen locaties. Ze kunnen namelijk ook gevaarlijk zijn voor vreemde honden en zelfs voor mensen als die over het raster stappen richting de kuddebewakingshonden. Kuddebewakingshonden zijn geen aaibare dieren. Voorts is er sprake van hinder door veelvuldig nachtelijk blaffen van kuddebewakingshonden. Tijdens de twee jaar van de pilot met de honden werden in de kuddes geen schapen aangevallen door wolven, vossen of andere honden.

Bevindingen van vakgroep schapenhouderij LTO Nederland tijdens bezoeken in januari 2020 aan locaties in Duitsland waar met kuddebewakingshonden wordt gewerkt waren vergelijkbaar met de bevindingen uit de pilotstudy. Geconstateerd werd dat de kosten van aanschaf en onderhoud hoog zijn en dat er veiligheidsrisico's aan de inzet van de honden zijn verbonden.

Gelet op de omstandigheden in het dichtbevolkte Nederland met relatief kleine kuddes en risico's vanwege het intensieve landgebruik – waaronder recreatie –, de kosten en het feit dat ook nog kosten moeten worden gemaakt voor aanleg van rasters, achten wij de inzet van kuddebewakingshonden vooralsnog geen praktische preventiemaatregel in Drenthe. Voor ons bekend is, heeft vooralsnog geen van de beheerders van schaapskuddes in Drenthe overwogen om blijvend kuddebewakingshonden in te zetten. Als een beheerder hiertoe toch een initiatief zou willen nemen, dan zullen wij dat met belangstelling blijven volgen.

5.5 's Nachts ophokken

Uit ervaringen in Frankrijk en Duitsland blijkt dat wolven vooral 's nachts actief op zoek gaan naar prooi. Het 's nachts ophokken van vee is daarom een zekere en betrouwbare maatregel om predatie te voorkomen. Dit is een optie die geschikt is voor gescheperde kuddes en voor hobbyhouders met kleine aantallen schapen en geiten. De schapen worden aan het eind van de dag in een kraal gedreven die wordt afgeschermd met een vaste afrastering zoals in paragraaf 5.3.4 is besproken. Ook is het mogelijk dat kleine aantallen dieren 's nachts worden opgehokt in een zogenaamde schuilstal. Er kan niet worden uitgesloten dat de wolf leert om ook overdag op zoek te gaan naar schapen en geiten als prooi. Bewaking overdag en/of het aanbrengen van afrastering lijkt dan ook overdag toch nodig.

3.6 Afschot

De beheersmaatregel heeft betrekking op het beheer van het aantal wolven in een gebied. De uitvoeringsmaatregel daarbij is afschot van de dieren. Voor doden van een diersoort met ondersteunend afschot is een ontheffing van de provincie nodig. Zoals beschreven in paragraaf 2.3 is de wolf in Nederland aangewezen als beschermde inheemse diersoort. Het is daarom verboden om in het wild levende wolven in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren. Vooralsnog is afschot niet aan de orde, tenzij de veiligheid van mensen acuut in gevaar is, zoals ook beschreven in het Interprovinciaal wolvenplan, of er sprake is van individuele wolven die herhaaldelijk goed beschermde schapen aanvallen.

6 Toepassing van afrasteringsmaatregelen

6.1 Effectieve afrasteringsmaatregelen

Wij achten afrasteringsmaatregelen het meest effectief om schade aan landbouwhuisdieren in Drenthe te voorkomen. In een groot aantal gevallen worden deze dieren gehouden op vaste percelen binnen een afrastering. Deze dienen aan kenmerken te voldoen die de wolf weerstaan. Voor een ander deel zullen de dieren gehouden worden op niet-vaste percelen, wat relatief snel en licht verplaatsbare afrasteringen vergt.

Vaste percelen

Vaste percelen zijn percelen waarvan de schapen- en geitenhouder de hoofdgebruiker is en die als belangrijkste functie hebben het weiden van de dieren. De staat van de bestaandeafrasteringen is hier van belang. Een goede afrastering kan met eenvoudige ingrepen wolfwerend worden gemaakt: bijvoorbeeld door zo nodig ophogen tot 120 cm en aanbrengen van schrikdraad met stroomvoorziening. Bij een oude en gammele bestaande afrastering zal dat niet altijd mogelijk zijn en zal de afrastering geheel vernieuwd moeten worden. Bij vaste percelen kan naast een vaste afrastering sprake zijn van een verplaatsbare afrastering.

Niet-vaste percelen

Veel schapen- en geitenhouderijen beschikken over een beperkt areaal van percelen voor vaste beweiding. Zij laten hun schapen en geiten (ook) grazen in natuurterreinen, overhoeken en stadsparken of op graslanden van andere agrarische bedrijven. Bij begrazing van natuurterreinen en stadsparken zal vooral gewerkt kunnen worden met flexinetten, al dan niet met een extra stroomdraad of extra stroomdraden, die eenvoudig verplaatsbaar en snel te plaatsen zijn.
Ook kunnen de flexinetten worden gebruikt bij het zogenaamd naweiden: het kort maken van graspercelen aan het einde van het weideseizoen. De huidige situatie bij verplaatsbare afrastering met draden bestaat vaak uit prikpaaltjes van niet meer dan 60 cm hoogte en één of twee draden. De flexinetten die doorgaans 90 cm hoog zijn, moeten vervangen worden door flexinetten van 120 cm hoog of er moet een stroomdraad op worden geplaatst. De prikpaaltjes moeten allemaal een lengte hebben waardoor ze tot 120 cm boven het maaiveld reiken.

6.2 Kosten van afrasteringsmaatregelen

De kosten die dierhouderijen moeten maken voor het realiseren van effectieve afrasteringen betreffen materiaalkosten en arbeidskosten. Deze kunnen zowel deel uitmaken van de investeringskosten als van de exploitatiekosten. De investeringskosten bestaan voor vaste afrasteringen uit materiaal en arbeid. De exploitatiekosten bestaan vooral uit arbeid. Bij vaste afrasteringen betreffen deze vooral het schoonmaaien van de onderste elektrische draden om stroomverlies tegen te gaan. Bij verplaatsbare afrasteringen gaat het vooral om het verplaatsen en controleren van de afrasteringen.

6.2.1 Materiaalkosten

Afhankelijk van de soort afrastering moeten enkele van de volgende materialen worden aangeschaft:

- rasterpalen en hoek- en schoorpalen – van hout of ijzer bij vaste afrastering en van kunststof of metaal bij verplaatsbare afrastering;
- verzinkt gaas;
- flexinetten;
- spanners, ankers en aardpennen;
- stroomdraad met afstandsisolatoren;
- schrikdraadinstallatie met aarding;
- voorziening voor de toegang.

Voorts hangt het benodigde materiaal af van de staat waarin de bestaande afrastering verkeert, bijvoorbeeld of er stevige palen aanwezig zijn, of dat de palen verrot of verroest zijn. En hetzelfde geldt voor de aanwezige draden: in goede staat of in verregaande mate verroest of gebroken. Afhankelijk daarvan moet een (geheel) nieuwe afrastering worden aangebracht of moet een afrastering worden aangepast. In de praktijk zullen afrasteringen in verschillende mate wel of niet van voldoende kwaliteit zijn om te kunnen volstaan met aanpassingen of om (delen) te vernieuwen.

6.2.2 Arbeidskosten

De arbeidskosten moeten nog nader worden onderzocht, specifiek wat betreft de exploitatiekosten. Bij de schapenhouders die al preventieve maatregelen toepassen wordt ervaring opgedaan met de arbeidstijd die gekoppeld is aan de investering (het realiseren van de preventieve maatregelen) en aan de exploitatie. Ook moet nader worden onderzocht in hoeverre vergoeding van de arbeidskosten kan worden meegenomen in een beheervergoeding, bijvoorbeeld in het kader van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Drenthe. Daarin wordt ook betrokken in hoeverre naast kosten voor aanleg ook die voor het onderhoud voor een tegemoetkoming in aanmerking komen.

Mogelijk wordt een onderscheid gemaakt tussen professionele dierhouderijen en hobbymatige dierhouderijen. Bij de bepaling of sprake is van hobby of professioneel zou dan aansluiting gezocht kunnen worden bij de bestaande fiscale regels over bedrijfsmatige activiteiten.

6.3 Vergoedingen

6.3.1 Uitgangspunten vergoedingen

Wij constateren op grond van gesprekken met dierhouders dat een vergoedingensysteem voor preventieve maatregelen de drempel verlaagt om die maatregelen te nemen. Die vergoeding kan worden gegeven aan bestaande schapen- of geitenhouderijen die actief zijn in het aangewezen risicogebied.

Wij stellen voor om 2019 als peiljaar te nemen. Dierhouderijen, andere landbouwbedrijven en overige organisaties die na dat jaar zijn overgegaan tot het houden van schapen of geiten worden geacht de kosten van de wolfwerende afrasteringen zelf te dragen.

Voor terreineigenaren die gescheperde kuddes op hun terrein toelaten en eveneens zelf permanente (nacht) kralen op hun perceel of percelen hebben, kunnen apart oplossingen worden gezocht via bijvoorbeeld de regeling Subsidie Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Vergoeding van de kosten schept een voorwaarde voor een effectief beleid gericht op de beperking van schade aan landbouwhuisdieren door de komst van de wolf op Nederlands grondgebied. De vergoeding bestaat uit een aantal componenten, afhankelijk van de situatie:

1. Een vast bedrag voor de schrikdraadinstallatie en toegangspoort;
2. Een variabel bedrag voor de afrastering bestaande uit een bedrag per strekkende meter afrastering vermenigvuldigd met het aantal meters afrastering;
3. Een vast bedrag per schaap of geit;
4. Een vast bedrag voor een automatisch draadoprolsysteem.

Voorbeelden

1. Er staat al een goed hek dat met een paar eenvoudige ingrepen wolfwerend gemaakt kan worden. In het gunstigste geval hoeft er alleen 1 extra draad onder- of bovenlangs geplaatst te worden. De kosten hiervan bedragen hooguit € 1,- per meter.
2. Er staat een oud en gammel hek zonder schrikdraad. Vele palen zijn half verrot en zullen bij het minste of geringste afbreken. Dit hek voldoet prima aan de huidige eisen, namelijk het binnen houden van een koppel niet al te ondernemende Texelaars. Om de omheining wolfwerend te maken, moet dan toch een compleet nieuw hek met een schrikdraadinstallatie worden aangelegd.

In theorie zouden in voorbeeld 2 de totale kosten te beschouwen zijn als meerkosten. Dit leidt echter tot lastige beoordelingen en discussies tussen subsidievrager en subsidieverstrekker. Om dit te voorkomen stellen wij voor om als regel te hanteren dat de meerkosten van een wolfwerende omheining/afrastering maximaal 50 % van de kosten van een nieuwe omheining bedragen. Er wordt een plafondbedrag per dier aangehouden. Een plafondbedrag is gewenst omdat de dierdichtheid sterk kan variëren: enkele dieren op een groot perceel of schapen en/of geiten samen met andere landbouwhuisdieren op een perceel.

6.3.2 Vergoedingensystematiek

Kosten

Voor bepaling van de kosten voor de afrasteringen waarvoor een financiële tegemoetkoming uit de provinciale subsidieregeling moet worden bepaald, heeft de gebiedscommissie Gelderland zich georiënteerd op normprijzen voor materiaal en plaatsing van een afrastering zoals die zijn te vinden in het Normenboek Natuur, Bos en Landschap van Wageningen Environmental Research (ref. 12) Voor de verplaatsbare afrasteringen zijn aanvullend prijzen opgevraagd bij leveranciers.

Type afrastering	Materialen	Kosten
Vaste afrastering	Schrikdraadapparaat, aarding en toegangspoort	Circa € 500,-
	Vaste afrastering: hoogte 120 cm en afstand tussen de palen 8 meter	€ 6,- per strekkende meter
Niet-vaste afrastering		
weidebedrijven	Autowinder draadoprolsysteem	Circa € 4.000,-
	Verplaatsbare afrastering met 5-draadssysteem: draad, haspel, palen met veertjes hoekpalen	€ 2,50 per strekkende meter
	Schrikdraadinstallatie	Ruim € 500,-
begrazingsbedrijven	Wolvennet (flexinetten al dan niet met een extra stroomdraad)	€ 3,- per strekkende meter
	Schrikdraadinstallatie	Ruim € 500,-

Op grond van bovenstaande kosten en uitgangspunten geeft tabel 5 de vergoedingensystematiek met tegemoetkoming in de kosten aan. Voor de bepaling van het plafondbedrag is gebruik gemaakt van de norm die RVO tot 2019 hanteerde voor de berekening van de graasdierpremie: bijna 12 schapen/geiten per hectare. Uitgaande van een vierkant perceel van één hectare is gaat het om 400 meter omtrek à € 3,- per strekkende meter = € 1.200,-. Dit betekent dat de vergoeding wordt vastgesteld op maximaal € 100 per dier.

Vergoedingen vaste afrasteringen

Kostensoort	Vergoedingsbedrag
Vaste kosten, volledige vergoeding	€ 500,- (prijspeil 2020)
Variabele kosten	€ 3,- per strekkende meter
Plafondbedrag per schaap of geit	€ 100,-

Vergoedingen niet-vaste afrasteringen

Kostensoort	Vergoedingsbedrag
Voor weidebedrijven met minimaal 100 schapen: vaste kosten autowinder draadoprolsysteem, volledige vergoeding	€ 4.000,- (prijspeil 2020)
Voor weide- en begrazingsbedrijven: kosten per schaap of geit	€ 30,- per dier (voor draad en/of flexinet plus schrikdraadinstallatie)

In Bijlage 2 van dit advies staan enkele rekenvoorbeelden om de kosten en vergoedingen voor bedrijven nader te illustreren.

6.3.3 Budget

Het is in dit stadium slechts mogelijk om een schatting te geven van wat de omvang moet zijn van het budget voor de subsidieverstrekking als tegemoetkoming in de kosten van preventieve maatregelen.

Tot nu toe hebben 21 houders aangegeven belangstelling te hebben voor een tegemoetkoming in de kosten van preventieve maatregelen. Onder de aanmelders bevinden zich relatief veel grote bedrijven. De belangstellenden hebben bij elkaar 3089 schapen. Dit is 6% van het totaal aantal schapen in Drenthe. Daarnaast hebben deze houders bij elkaar nog 12 geiten.

Vrijwel iedere belangstellende komt in aanmerking voor het vaste bedrag van € 500,-.
De meeste houders maken gebruik van zowel vaste afrasteringen op eigen percelen als van verplaatsbare afrasteringen voor beweiding op andere percelen. Het blijkt dat de vergoeding per schaap volgens bovenstaande vergoedingensystematiek gemiddeld € 70,- per dier bedraagt.

Het totale benodigde budget kan al volgt geschat worden:
Aantal schapen- en geitenhouders in Drenthe x € 500 + aantal schapen in Drenthe x € 70 =
2.100 x € 500 + 52.000 x € 70 = € 1.050.000,- + € 3.640.000.- = € 4.690.000,-
Dit is afgerond € 4.700.000,-

In de praktijk zullen lang niet alle houders zich direct aanmelden voor een vergoeding. Vele houders hebben de neiging om te wachten met het nemen van preventieve maatregelen totdat er bij henzelf of in de nabije omgeving schade is opgetreden.

Het budget zou verdeeld kunnen worden over een aantal jaren. Bijvoorbeeld:
2020: € 1.000.000,-
2021: € 2.000.000,-
2022: € 1.700,000,-

6.3.4 Toekenning van vergoedingen

Wie komen in aanmerking voor vergoeding van de kosten van de preventieve maatregelen die in dit hoofdstuk zijn genoemd? Dat zijn houders van schapen en/of geiten in de aangewezen risicogebieden in Drenthe:

- professionele schapen- en geitenhouderijen;
- hobbyhouders schapen en geiten;
- gescheperde kuddes en natuurbegrazingsbedrijven.

De aanvraag en toekenning van vergoedingen gebeurt nadat de preventieve voorzieningen zijn gerealiseerd of nadat, in geval van verplaatsbare rasters, de materialen door de aanvrager zijn aangeschaft, met overlegging van bewijsstukken. Door te werken met eenheidsprijzen is de

beoordeling vlot te maken en omdat de voorzieningen al zijn gerealiseerd, kan dan direct tot betaling worden overgegaan zonder aanvullende toetsingen achteraf.

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven richt dit preventieplan zich op schapen en geiten. In een later stadium kan de mogelijkheid van ondersteuning van preventieve maatregelen ter bescherming van pony's, veulens, kalveren, alpaca's en varkens onderzocht worden. Alsdan komen ook de betrokken dierhouderijen in het vizier.

De vraag is naar voren gekomen in hoeverre de regels voor staatssteun van toepassing zijn op de voorgestelde regeling. Gelet op de omvang van de kuddes in het gebied is er in dit voorstel bij de meeste schapenhouders geen probleem te verwachten met betrekking tot de Europese staatsteunregels. De bedragen blijven binnen de geldende zogenaamde deminimusregeling (maximaal € 20.000 per 3 jaar). Maar bij de grote schapenhouders is dit wel een probleem. Wij adviseren dan ook om voor deze groep houders de regeling voor te leggen aan de Europese Commissie.

6.4 Ruimtelijke inpassing van preventieve maatregelen
In Drenthe hebben we te maken met een groot aantal bestemmingsplannen met een grote diversiteit aan bepalingen. Afrasteringen die wolfwerend zijn, kunnen in bepaalde gevallen bij rechte worden toegestaan, in andere gevallen kan vergunning of vrijstelling nodig zijn.

De gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland heeft in haar preventieplan adviezen uitgebracht hoe gemeenten hiermee om kunnen gaan. Het is voorts gewenst dat de provincie de gemeenten faciliteert door hen een handreiking te verstrekken die snelle en eenduidige afhandeling van de aanvragen bevordert. De handreiking met daarin de standaardmotivatie voor een aanvraag kan zowel door de aanvragende dierhouder als door de gemeente worden gebruikt.

Vooral voor houders met een klein aantal hobbydieren is het 's nachts op stal zetten een goede optie. Gemeenten zouden regels moeten opstellen die het bouwen of aanpassen van schuilstal mogelijk maken. Het beleidskader van de gemeenten Wijchen kan hierbij als voorbeeld dienen. (ref. 13) Het dossier schuilstallen van het Kennisnetwerk Levende Have biedt handreikingen. (ref. 14)

7 Preventieve maatregelen in de praktijk

7.1 Voorlopers
Op de Veluwe is bij verschillende typen bedrijven een aantal pilots met het nemen van preventieve maatregelen uitgevoerd. Deze typen bedrijven komen ook in Drenthe voor. De hiermee opgedane inzichten zijn meegenomen in het preventieplan Gelderland, dat als basis heeft gediend voor dit Drentse plan.

Ook in Drenthe is al een paar jaar ervaring opgedaan. Diverse kuddes en particulieren hebben op eigen initiatief wolfwerende maatregelen genomen. De regionale, lokale en ook landelijke media hebben hier veel aandacht aan besteed.

September 2018, Kleikoel'n Benneveld
https://www.rtvdrenthe.nl/media/58928/In-Benneveld-komt-het-eerste-wolvenhek-te-staan

Februari 2019, Wezup, particulier
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/144019/Hobbyboer-neemt-maatregelen-tegen-de-wolf

April 2020, Schipborg, Schaapskudde Het Stroomdal
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/159165/Wolfwerend-hek-houdt-schaapskudde-veilig

Nachtvak bij Exloo

Mei 2020, Schaapskudde Exloo
https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/159754/Schaapskudde-Exloo-is-tevreden-met-nieuwe-herder-en-buitenverblijf

De Drentse dierhouders die al preventieve maatregelen hebben genomen zijn bereid om hun ervaringen te delen met andere schapen- en geitenhouders. Dit gebeurt al geruime tijd.

Direct nadat de provincie op 14 april 2020 aankondigde dat zij € 50.000,- ter beschikking had gesteld voor het nemen van wolfwerende maatregelen meldden de eerste belangstellenden zich al. Per 28 mei 2020 zijn er in totaal 22 aanmeldingen ontvangen. De meesten van hen hebben een goed beeld van welke maatregelen zij willen nemen. Een aantal heeft behoefte aan advies, wat door Wolf-Fencing kan worden gegeven.

Concluderend, het is niet nodig om in Drenthe, vooruitlopend op een definitieve regeling, op kleine schaal te starten met pilots. Dit zou slechts vertragend werken en onbegrip wekken bij de vele houders die niet langer willen wachten met het nemen van preventieve maatregelen.

7.2 Monitoring en evaluatie
Het is van groot belang dat het nemen van wolfwerende maatregelen goed wordt gemonitord. Dit betreft zowel de locaties als de activiteiten en middelen die nodig zijn voor de aanleg van de afrasteringen, als de effecten en neveneffecten van afrasteringen.

De effectiviteit van de afrastering als wolfwerende voorziening kan worden gemonitord door op een aantal locaties camera's te plaatsen die bewegingen rondom de afrastering registreren. In geval van schade is het gewenst dat in het schaderapport de toestand van de afrastering wordt gemeld en gevisualiseerd met foto's. Zo worden er statistieken opgebouwd over de effectiviteit van wolfwerende afrasteringen.

Het verdient aanbeveling om een enquête te houden onder de dierhouderijen die een subsidieaanvraag hebben ingediend. Deze kan peilen naar ervaringen met het verkrijgen van de subsidie, de plaatsing en het onderhoud van de afrasteringen, de kosten en de neveneffecten. In de

evaluatie kunnen ook dierhouderijen worden betrokken die in de periode tot eind 2021 getroffen zijn door een aanval van een of meer wolven.

Hooghalen, noodset flexinetten verstrekt door de provincie Drenthe

Wolfwerende flexinetten Schaapskudde Orvelte

8 Maatschappelijke acceptatie

De komst van de wolf als een door Europese en Nederlandse wet- en regelgeving beschermd inheems dier in Drenthe is een feit. Waar het nu op aankomt, is om de gevolgen van die komst in onze samenleving hanteerbaar te maken en te voorkomen dat de wolf schade aanricht bij onder andere landbouwhuisdieren. Daarvoor zijn preventieve maatregelen noodzakelijk waardoor de wolven niet bij de schapen en geiten kunnen komen. Die maatregelen kunnen, mits goed toegepast, effectief zijn op het niveau van de individuele dierhouderij. Om effectief te zijn in het gehele risicogebied in Drenthe moeten de maatregelen ook door alle betrokken dierhouderijen en vlakdekkend worden toegepast. Pas dan kan voorkomen worden dat wolven leren dat landbouwhuisdieren een aantrekkelijke prooi vormen.

8.1 Draagvlak

Zowel de effectiviteit van de preventieve maatregel op perceelniveau, als de effectiviteit van de maatregelen op gebiedsniveau is afhankelijk van de acceptatie van de maatregelen in het licht van de komst van de wolf. Preventieve maatregelen worden geaccepteerd en toegepast indien de betrokken dierhouders accepteren dat de wolf er is. Het gaat daarbij niet alleen om een gevestigde wolf maar ook om zwervende wolven, die zich blijven aandienen.

Dat is nu nog niet het geval. Uit vele gesprekken met dierhouders en uitingen op sociale media blijk dat er veel weerstand tegen wolven bestaat. Veel dierhouders zien de meerwaarde van de wolf niet en geven aan beter af te zijn zonder wolven. Toch is het nodig dat dierhouders ondanks hun weerstand tegen de wolf wel zullen accepteren dat zij preventieve maatregelen zullen moeten nemen om de gevolgen van de aanwezigheid van de wolf, zoals schade aan landbouwhuisdieren, te beperken.

Wij verwachten niet dat dierhouders ineens van mening veranderen over de wolf. Dierhouders die zelf of in hun omgeving geconfronteerd worden met aanvallen op landbouwhuisdieren zullen weerstand tegen de wolf houden vanwege materiële schade, emotionele schade en schade door het verloren gaan van levenswerk met het fokken en houden van schapen bij henzelf of collega’s. Het gaat erom dat er draagvlak komt voor het omgaan met de effecten van de komst van de wolf. Acceptatie en toepassen van preventieve maatregelen zijn daarbij essentieel.

Toch zien wij in Drenthe een kentering gaande. Diverse schapenhouders hebben al preventieve maatregelen genomen. Velen zijn zich aan het oriënteren. Dit blijkt uit het aantal belangstellenden die zich heeft aangemeld voor een vergoedingsregeling. Zie 7.1.

Het gaat overigens om weerstand bij een grotere groep dan alleen dierhouders. Er zijn ook gevoelens van onveiligheid bij bewoners en recreanten, grondeigenaren die te maken krijgen met ecologische effecten door de komst van de wolf en burgers die mede door de aandacht in de media geconfronteerd worden met een natuurlijk fenomeen van predatoren en prooien, waarbij leven, lijden en sterven nauw met elkaar verbonden zijn en waarbij de realiteit van eten en gegeten worden zichtbaar is.

Acceptatie en draagvlak worden bevorderd door goede communicatie en informatie over de wolf en de consequenties van zijn komst in Nederland. Naast communicatie en informatie is er een aantal andere factoren die het draagvlak voor de komst van de wolf beperken of bevorderen.

8.2 Factoren van invloed op draagvlak en acceptatie

Er zijn factoren die draagvlak en acceptatie verminderen en er zijn factoren die juist een positieve invloed op draagvlak en acceptatie hebben. Voor de direct betrokken dierhouders en grondeigenaren is acceptatie en draagvlak vooral gerelateerd aan de beheersbaarheid van de komst van de wolf, beleid dat door de overheid op dit vlak wordt gevoerd, kosten verbonden aan het voorkomen van deze schade en compensatie van schade aan landbouwhuisdieren en andere schade. Het is ook van belang dat er een breder maatschappelijk draagvlak gaat ontstaan, waarin het draagvlak van de direct betrokkenen is ingebed, al worden dierhouders en grondeigenaren het meest en het meest direct geconfronteerd met de negatieve aspecten van de komst van de wolf.

8.2.1 Beheersbaarheid

Dreiging en het gevoel van dreiging hebben te maken met de populatie wolven in het gebied. Wanneer er duidelijkheid bestaat over de populatieontwikkeling van wolven in het gebied en de wijze waarop er sprake is van beheersbaarheid daarvan, dan zal dat bijdragen aan het draagvlak voor de komst van de wolf. Er zal dan naar verwachting sprake zijn van een acceptatie van de aanwezigheid van de wolf als inheemse soort in het gebied.

Bij burgers en direct betrokkenen bestaat het gevoel dat in Nederland snelgroeiende populaties van schadeveroorzakende diersoorten vaak te veel op hun beloop worden gelaten. Daarbij verwijst men nog wel eens naar hetgeen is gebeurd rond de toename van het aantal wilde ganzen sinds de eeuwwisseling. Dit voedt de weerstand tegen de komst van de wolf in Nederland.

Elk incident dat plaatsvindt waarbij schapen, geiten of andere landbouwhuisdieren worden aangevallen, zal bijdragen aan het dreigingsgevoel en vermindert het maatschappelijk

draagvlak voor de vestiging van de wolf. Daarom moeten primair incidenten blijvend worden voorkomen. Daarop is de inzet van de provincie en van de commissie in dit preventieplan gericht.

8.2.2 Overheidsbeleid

Het kan bijdragen aan de acceptatie van de vestiging van de wolf in ons land als de overheid eenduidig beleid ontwikkelt waarin is verwerkt hoe zij – via nationale regelgeving en provinciale kaderstelling en uitvoering – inzet op maatregelen als de wolvenpopulatie sterk groeit en de effecten van deze groei de acceptatiegrens overschrijden en/of als individuele wolven problematisch gedrag gaan vertonen.

8.2.3 Schade

Hoe meer schade de wolf zal veroorzaken, hoe kleiner het draagvlak wordt. Belangrijk is in dat verband hoe met de schade wordt omgegaan. Het gaat daarbij in de eerste plaats om de materiële schade vanwege gedode schapen of geiten. Daaraan zijn een financieel-inhoudelijke component en een procescomponent verbonden.

Naast direct geleden schade is er ook vervolgschade of nevenschade. De Richtlijn taxatie en prijzen bij wolvenschade in de schapenhouderij uit 2019 houdt daar al rekening mee. LTO, VGSN en Platform Kleinschalige Geiten- en Schapenhouders zijn van mening dat ook deze vervolgschade vergoed moet worden. Echter, dat valt buiten de reikwijdte van deze subsidieregeling.

Het proces van schade-afhandeling is ondergebracht bij BIJ12. Op basis van informatie van dierhouders is er tot op heden tevredenheid over de snelheid waarmee schade wordt opgenomen, maar is er onvrede over de duur van de uitslag van de onderzoeken en de uitbetaling van de schade.

Daarnaast kunnen er door de komst van de wolf ecologische effecten optreden. Deze kunnen met name van belang zijn voor grondeigenaren en terrein beherende organisaties. Deze effecten kunnen soms ook als schade ervaren worden. Het gaat om effecten op de biodiversiteit en verminderde zichtbaarheid van wilde hoefdieren.

8.2.4 Kosten en baten van preventieve maatregelen

De preventieve maatregelen brengen kosten met zich mee. De kosten vormen een drempel voor dierhouders om de maatregelen te nemen. Indien deze drempel laag wordt gehouden kan dat bijdragen aan effectieve preventie en daarmee aan acceptatie van wolven die geen prooi zoeken onder landbouwhuisdieren. Tot de kosten behoren – naast de kosten van de afrasteringen en de arbeidskosten voor het realiseren van de afrastering – ook de administratieve lasten om vergoeding van de kosten te verkrijgen. Hoe lager de kosten zijn en hoe meer de toch gemaakte kosten afdoende gecompenseerd worden, hoe meer dierhouders en grondeigenaren zullen overgaan tot het realiseren van effectieve maatregelen. Verder heeft een tegemoetkoming van de overheid als psychologisch effect dat dierhouders zich niet alleen voelen staan. Dit bevordert de acceptatie dat de wolf naast de landbouwhuisdieren mag
bestaan.

Het is nog niet aan te geven hoe effectief de preventieve maatregelen zijn om landbouwhuisdieren te beschermen tegen wolven. De effectiviteit van de maatregelen en daarmee de baten van de maatregelen zullen pas in de loop van de tijd kunnen blijken. Inzicht in de effectiviteit en de baten zal bijdragen aan de acceptatie van de wolf in het gebied.

8.3 Communicatie rond het preventieplan

8.3.1 Doel van de communicatie

Het doel van de communicatie als onderdeel van dit preventieplan is om bij te dragen aan een conflictarm samenleven van wolf en mens in Nederland en om de tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders van de vestiging van de wolf in ons land te overbruggen.

Communicatie moet ervoor zorgen dat betrokkenen in de provincie Drenthe worden voorzien van eenduidige, heldere berichtgeving over de wolvenpreventieve maatregelen en over de ontwikkeling van de wolvenpopulatie in de provincie. Het is van groot belang dat iedereen, de dierhouders in de eerste plaats, volledig geïnformeerd is over het beleid, de beleidsmaatregelen, de (technische) mogelijkheden van preventieve maatregelen, de effecten van de maatregelen, actuele inzichten over het gedrag van de wolven in Drenthe, de gevolgen van de aanwezigheid van de wolven en de ontwikkeling van de populatie. De communicatie dient neutraal en zonder specifiek richtingsprofiel te worden gepositioneerd voor of tegen de komst en vestiging van de wolf in ons land.

Naast informatie op basis van onderzoeken en monitoring is het ook van belang dat ervaringen en inzichten van dierhouders worden betrokken. De communicatie is niet eenzijdig van overheid naar inwoners, maar ook tweezijdig van dierhouders naar overheid en tussen dierhouders onderling.

8.3.2 Kernboodschappen

De communicatie rond dit preventieplan wordt opgezet rond vier kernboodschappen.

Kernboodschap 1: De wolf blijft waarschijnlijk en daar moeten we ons op voorbereiden

Het is begrijpelijk dat er grote zorgen over de aanwezigheid van de wolf in Nederland leven bij dierhouders en andere betrokken inwoners. Het is waarschijnlijk dat de wolf zich blijvend vestigt in ons land. Om hen de gelegenheid te geven om in te spelen op deze nieuwe situatie is het van belang dat dierhouders en andere betrokkenen betrouwbare en onderbouwde informatie krijgen over de wolf, het gedrag van de wolf en de wijze waarop negatieve gevolgen van de komst van de wolf kunnen worden voorkomen. Dit kan bijdragen aan de acceptatie van dierhouders en andere betrokkenen van het feit dat de wolf er is. Dierhouders moeten in de gelegenheid worden gesteld zich voor te bereiden op de gevolgen van de komst van de wolf en hoe daarmee kan worden omgegaan, zodat die gevolgen voor hen en voor de samenleving hanteerbaar zijn.

Kernboodschap 2: Aanpassing aan de komst van de wolf vergt van dierhouders een grote inspanning. Maar zij staan er niet alleen voor; de provincie Drenthe gaat hen helpen om effectieve maatregelen te nemen

De komst van de wolf vergt een grote inspanning van zowel professionele als hobbymatige dierhouders. Zij moeten maatregelen nemen die eerder niet nodig waren om hun dieren te beschermen tegen aanvallen van andere dieren. De schapenhouders in het risicogebied staan er niet alleen voor om de gevolgen van de komst van de wolf hanteerbaar te maken. De provincie ondersteunt hen financieel om op korte termijn maatregelen te nemen die wolvenaanvallen voorkomen en tegelijkertijd een goede bedrijfsvoering niet in de weg staan. Helaas is er nog geen goede manier gevonden om schade door zwervende wolven te voorkomen. Dit is een van de punten die de commissie de komende twee jaar gaat onderzoeken.

Kernboodschap 3: Proactief handelen voorkomt leed voor dier en mens

Als samenleving willen we dat schapen, geiten en andere landbouwhuisdieren veilig kunnen grazen en dat ook blijvend weides en natuurterreinen worden begraasd. Voorzienbare risico’s als gevolg van de komst van de wolf moeten zo veel mogelijk worden beperkt. Dat voorkomt onnodig leed voor het vee en voor de veehouder. Preventie doordat wolven via afrastering bij schapen en/of geiten worden weggehouden is in landen alsDuitsland en Zwitserland tot nu toe de meest effectieve wijze gebleken om schade aan landbouwhuisdieren te voorkomen. (ref. 15) Daarom wordt daarop ingezet.

Door te monitoren op de aanleg en het onderhoud van afrasteringen en op het gedrag van wolven bij de afrasteringen en daarbij ook gebruik te maken van camerabeelden, moet de komende jaren voortdurend worden getoetst of de maatregelen ook in de Drentse en Nederlandse context effectief zijn. Daarover moet regelmatig en open worden gecommuniceerd met alle betrokkenen.

Kernboodschap 4: De wolvenpreventieve maatregelen zijn er voor alle schapen- en geitenhouders in het gebied

De toegankelijkheid van de ondersteuning door de overheid is zo laagdrempelig mogelijk. Daar waar kosten voor dierhouders stijgen bij het nemen van wolvenpreventiemaatregelen, krijgen ze onder voorwaarden een evenredige tegemoetkoming in de kosten. Daarvoor moet de overheid alle mogelijke communicatiekanalen gebruiken om enerzijds alle betrokken dierhouders te kunnen betrekken en informeren en anderzijds alle dierhouders in staat te stellen hun bevindingen en ervaringen te delen.

8.3.3 Communicatie-activiteiten

In de aanloop naar de vaststelling van dit preventieplan hebben wij gesproken met vele schapen- en geitenhouders en met vertegenwoordigers van de verschillende stakeholders. De commissie en provincie organiseren de communicatie rond de subsidieregeling voor de preventieve maatregelen.

Wij vinden het van belang om blijvend met dierhouders, terreineigenaren, gemeenten en andere betrokken burgers in gesprek te blijven over de vestiging van de wolf, de gevolgen daarvan voor de dierhouderijen en ervaringen met het nemen van preventieve maatregelen. Voortschrijdende inzichten kunnen aanleiding geven tot nadere advisering aan het college van GS.

Daarom willen wij regelmatig bijeenkomsten in het gebied organiseren met dierhouders en terreineigenaren. Daarnaast zal er sprake kunnen zijn van informatie-uitwisseling via de webpagina ‘Wolf in Drenthe’ op de website van de provincie Drenthe (https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/wolf-drenthe/), waarop ruimte is voor informatie van verschillende partijen over de ontwikkeling van de wolf in Drenthe, de preventieve maatregelen en de effecten ervan in Drenthe.

9 Een toekomst met de wolf

Zoals eerder is aangegeven doet de commissie geen uitspraak over de wenselijkheid of onwenselijkheid van de komst van de wolf in Nederland en specifiek in Drenthe. De ontwikkelingen sinds het eind van de vorige eeuw waarin de wolf een op Europees niveau beschermde status heeft gekregen (1978 Conventie van Bern) en het wegvallen van het IJzeren Gordijn hebben ertoe geleid dat het aantal wolven van de Centraal-Europese laaglandpopulatie sterk is gegroeid de afgelopen decennia. De populatie heeft zich in westelijke richting uitgebreid. In 1996 vestigde zich voor het eerst weer een wolf in het oosten van Duitsland en in 2000 is voor het eerst gesignaleerd dat de wolven zich daar voortplanten. De regelmatige aanwezigheid van de wolf in Nederland sinds 2015 en de vijf welpen die in 2019 op de Noord-Veluwe zijn geboren zijn het bewijs dat de wolf zich ook in Nederland heeft gevestigd. Daarnaast zullen ook in de toekomst zwervende wolven uit de omringende landen Duitsland, Frankrijk en België door ons land blijven trekken.

De komst van de wolf heeft geleid tot uiteenlopende reacties. Enerzijds wordt zijn komst begroet als een bijdrage aan herstel van natuurlijk evenwicht en aan versterking van de biodiversiteit. Anderzijds is er grote zorg over de veiligheid van vooral het vee op landbouwbedrijven en bij hobbyveehouders. Daarnaast is er bij eigenaren van natuurterreinen en bij gemeenten ook zorg over de veiligheid van de inwoners en recreanten in het aangewezen leefgebied van de wolf. Dit roept vragen op over bescherming van mens en dier tegen de wolf, de ontwikkeling van de wolvenpopulatie en de omgang met wolven. In dit plan richt de commissie zich conform haar opdracht primair op de beschermingsmaatregelen ter voorkoming van schade doordat schapen, geiten en andere landbouwhuisdieren worden aangevallen door wolven.

In aansluiting op hetgeen in het vorige hoofdstuk aan de orde is geweest, is het naar het oordeel van de commissie voor de acceptatie van het samenleven van mens en wolf van belang dat er zicht op en maatschappelijk vertrouwen is in een beheersbare ontwikkeling van de wolvenpopulatie en de effecten daarvan in ons land. De commissie ziet de aanpak zoals die ontwikkeld is voor bijvoorbeeld de eveneens beschermde bever daarvoor als een kansrijk voorbeeld.

In dit hoofdstuk gaat de commissie in op een aantal onderwerpen die aan de orde zijn als we kijken naar de toekomstige positie en ontwikkeling van de wolf in Nederland.
Achtereenvolgens komen aan de orde:

- ontwikkeling van de populatie;
- internationaal karakter van het vraagstuk;
- beheer.

9.1 Ontwikkeling van de populatie

Het is moeilijk te voorspellen hoe de populatie wolven zich in Nederland zal ontwikkelen. In Duitsland bedraagt de groei van de populatie op dit moment gemiddeld 30% per jaar. Maar er zijn verschillen tussen de deelstaten. Op plaatsen waar reeds in 2000 de eerste wolvenjongen werden geboren, is het groeipercentage van gevestigde wolven inmiddels beperkt tot 10%, terwijl elders waar in 2012 de eerste jongen werden geboren, het percentage ruim boven de 30% ligt.

In delen van Duitsland is de groei van de populatie dus groot en wordt ervaren dat men die groei en de effecten ervan onvoldoende kan beheersen. Er dient goed zicht te zijn op de ontwikkeling van de populatie om ervoor te zorgen dat tijdig kan worden gehandeld indien de ontwikkeling leidt tot ongewenste effecten die niet kunnen worden voorkomen door preventieve maatregelen. Om dat inzicht te krijgen, dient er zicht te zijn op factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van de populatie:

- habitatgeschiktheid en daaraan gekoppeld de aantallen beschikbare prooidieren;
- ecologische draagkracht en daar mede aan verbonden het maatschappelijk draagvlak;
- instroom uit het buitenland en de uitstroom naar het buitenland
- sterfte door externe oorzaken zoals ziektes en door de invloed van de mens: bijvoorbeeld verkeer (aanrijdingen) en stroperij;
- sterfte of migratie door ontwikkeling in de hoeveelheid beschikbaar voedsel;
- sterfte of migratie door onderlinge concurrentie tussen roedels en individuele wolven en
- sterfte door inteelt indien er door omstandigheden weinig migratie is.

Deze factoren worden hieronder kort toegelicht.

Habitatgeschiktheid

Het landschap en de natuur van nu verschillen van die van 150 jaar geleden toen de wolf verdween uit Nederland. Veel meer grond is cultuurgrond geworden, de bebossing is toegenomen evenals de verstedelijking. Ook de hoeveelheid grofwild is toegenomen. De gevolgen voor de wolf zijn niet zonder meer te duiden omdat de wolf zich goed blijkt aan te passen aan de omstandigheden. Toch lijkt de bevolkingsdichtheid wel van belang. Uit gegevens uit Duitsland blijkt dat wolven zich vestigen in gebieden met een bevolkingsdichtheid tot 115 inwoners per km^2 . (ref. 16) In Nederland is de gemiddelde bevolkingsdichtheid gemiddeld 504 inwoners per km^2, maar er zijn gemeenten in

Nederland waar minder dan 100 inwoners per km^2 zijn, bijvoorbeeld Midden-Drenthe.

Echter, de omstandigheden zijn in Nederland weer heel anders dan in de meeste wolvengebieden in Duitsland. Met name de vee-dichtheid is vele malen hoger. We weten dan ook niet hoe de populatieontwikkeling er uit zal zien. Het is niet uit te sluiten dat de wolf zich aanpast aan grotere bevolkingsdichtheden en dat de populatie sterk zal groeien. Hoewel dit zeker geen uitgemaakte zaak is, dient ook met dit scenario rekening gehouden te worden. In Duitsland en zeer recent ook in Nederland verscherpt het debat rond de wolf en zijn er partijen die aanpassing van de Europese wetgeving noodzakelijk achten met betrekking tot ingrijpen in de populatie.

Wolven houden zich op verschillende plekken op. Zij passen zich aan de omgeving aan. Bepalend is de hoeveelheid voedsel. Op plaatsen waar hoefdieren zich in het wild ophouden of waar voldoende kleine dieren zoals hazen en konijnen zijn, is er voor de wolf een geschikte habitat.

Ecologische draagkracht en maatschappelijk draagvlak
Er is nu mogelijk een individuele wolf in Midden-Drenthe. Er kunnen gelet op de omvang van het gebied enkele roedels ontstaan. De groei van de populatie wordt beïnvloed door ecologische factoren (ecologische draagkracht). De vestiging en groei van het aantal wolven in Drenthe speelt zich af in een landschap waar de mens dominant is. Dat betekent dat we naast ecologische draagkracht, ook met sociale, culturele en economische factoren te maken hebben. Ook kunnen er ecologische gevolgen in het huidige cultuurlandschap optreden, die kunnen leiden tot discussie over de wenselijkheid van de wolf in gebieden en tot begrenzing van gebieden waar de wolf kan worden toegelaten.

Gedeputeerde Staten van Drenthe kunnen een risicogebied aanwijzen waarbinnen preventieve maatregelen worden gesteund om de schade vanwege wolven te voorkomen. Evenzo kan de rijksoverheid om redenen van ecologische draagkracht en relevante sociale, culturele en economische factoren een gebied aanwijzen waar geen wolven gewenst zijn en/of dat niet geschikt is als leefgebied voor de wolf, bijvoorbeeld omdat er geen of onvoldoende wilde prooidieren zijn.

Instroom en uitstroom
Instroom en uitstroom hebben invloed op de ontwikkeling van de gevestigde populatie. Instroom en uitstroom betekenen dat er zwervende wolven zijn. Deze worden op een aantal plaatsen in Nederland gesignaleerd.

Het is mogelijk dat door in- en uitstroom sprake is van corridors in Nederland waar wolven doorheen trekken van Duitsland naar België en Frankrijk. Ook de zwervende wolven zouden tot de populatie gerekend moeten worden. In die corridors is er ook een verhoogd risico dat landbouwhuisdieren aangevallen worden. Indien corridors aanwijsbaar zijn waar wolven herhaaldelijk doorheen trekken, adviseert de commissie in die gebieden ook preventieve maatregelen te overwegen om schade aan landbouwhuisdieren te voorkomen.

Sterfte door externe oorzaken
Dat sterfte door aanrijdingen reëel is, blijkt niet alleen uit cijfers uit Duitsland waar 97 wolven zijn aangereden in 2019. Ook op de Veluwe is in februari van dit jaar een jonge wolf aangereden. Nederland kent een relatief dicht wegennet. Dat geldt zelfs voor de Drenthe. Invloed van het verkeer op de populatieontwikkeling zal dus merkbaar zijn.

Sterfte of migratie door hoeveelheid beschikbaar voedsel
Bij de beschrijving van de habitatgeschiktheid is al genoemd dat het aantal prooidieren van invloed is op de populatieontwikkeling. Dat betreft in de eerste plaats prooidieren in het wild: herten, reeën, wilde zwijnen en hazen. Daarnaast gaat het om landbouwhuisdieren. Als preventieve maatregelen effectief worden ingezet, zet dat een rem op de hoeveelheid beschikbaar voedsel in het gebied in Drenthe.

In Drenthe is het aantal prooidieren in het wild groot. Wel is aanbod eenzijdig: alleen reeën en hazen, geen wilde zwijnen en herten. Wilde prooidieren gaan in de loop van de tijd mijdend gedrag vertonen op die plaatsen waar wolven veelvuldig komen, zoals nabij een voortplantingslocatie. Zij zullen voorzichtiger in hun gedrag zijn en zich verplaatsen om zich te verschuilen voor de wolf. Zij zullen minder zichtbaar zijn. Er mag worden verwacht dat de populatiegroei van wolven beperkt is in gebieden waar minder wild is, waar het wild zich effectief verschuilt en waar preventieve maatregelen genomen worden.

Sterfte of migratie door concurrentie en inteelt
Concurrentie tussen wolven en wolvenroedels vlakken de groei van een populatie af. Territoriale wolven verdedigen hun territorium en doden binnendringende soortgenoten. Op deze manier reguleert de populatie zichzelf. Bij een kleine populatie waarbij er weinig vers bloed kan instromen, zal inteelt uiteindelijk leiden tot sterfte. Dat komt vooral voor in ‘afgesloten’ gebieden.

9.2 Internationaal vraagstuk

Door de opname van de wolf als beschermd soort in Bijlage IV van de Europese Habitat- richtlijn hebben de lidstaten de plicht te streven naar een ‘gunstige staat van instandhouding’. Dat is het geval als de populatieomvang van de soort groot genoeg is om duurzaam voort te bestaan, het natuurlijke verspreidingsgebied daadwerkelijk bezet kan worden en er voldoende geschikt leefgebied aanwezig is en blijft.

Op Nederlandse schaal, laat staan op de Drentse schaal, kan daarvan geen sprake zijn. Nederland moet daarom worden gezien als onderdeel van het natuurlijke verspreidingsgebied van de wolf op het niveau van het Centraal-Europees Laagland. Dit betreft ruwweg: Polen, Duitsland en Nederland en mogelijk ook te betrekken België, Denemarken en delen van Frankrijk. Vanuit ecologisch perspectief is het logisch om de gunstige staat van instandhouding op dit geografische schaalniveau te beoordelen en niet op het niveau van lidstaten, zoals gebruikelijk is binnen de Habitatrichtlijn. Daarop kan dan ook alleen in internationaal verband worden geacteerd. Nederland zal daar een bijdrage aan moeten leveren. Er zal in internationaal verband moeten worden bepaald wat de minimale bijdrage aan de instandhouding voor Nederland – en mogelijk voor Gelderland is. De internationale benadering sluit ook aan op het feit dat het vraagstuk van de wolven in relatie tot de samenleving landgrensoverschrijdend is.

Daarom is de Drentse schaal te klein voor beleid dat gericht is op bescherming van de wolf met in achtneming van andere belangen. Dat geldt ook voor de Nederlandse schaal. Het is gewenst dat zo mogelijk op internationale schaal, op het niveau van het Centraal-Europees laagland gewerkt wordt aan een managementplan voor de wolf. Dat plan moet zich richten op de realisatie van de gunstige staat van instandhouding van de wolf, landbouwbelangen, recreatiebelangen, leefbaarheid van het gebied, en belangen op het vlak van terreinbeheer en jacht. Ook in het Interprovinciaal wolvenplan wordt hiervoor in navolging van de Europese Commissie gepleit. (ref. 18) Dergelijke plannen bestaan al in Duitsland op deelstaatniveau. Natuurbeleid is in Nederland belegd bij de provincies. Het vraagstuk van de wolven overstijgt de individuele provincies. Daarom is het Interprovinciaal wolvenplan in 2019 opgesteld. Het vraagstuk leent zich echter meer voor een nationale benadering waarbij ook de rijksoverheid is betrokken. Vanuit nationaal niveau kan het vraagstuk ook effectiever worden opgeschaald naar het Europees niveau.

9.3 Beheer: escalatieladder

Op dit moment is nog er geen basis voor beheer van de wolvenpopulatie met het oog op de omvang van die populatie. Zoals hierboven is aangegeven, kan zo’n basis alleen maar gevonden worden in een wolvenbeheerplan dat de Europese toets aan de voorwaarden uit de Habitatrichtlijnen kan doorstaan. Tegelijkertijd is de aanleiding voor dit preventieplan de ervaren schade en het voorkomen van toekomstige schade aan landbouwhuisdieren door wolven en de zorgen in de maatschappij over de komst van de wolf. Die zorgen betreffen de mogelijke invloed op de veiligheid van dieren en de veiligheidsbeleving van de mens. In dat verband adviseren wij dat ook voor de wolf, net als bijvoorbeeld voor de bever, een escalatieladder wordt geïntroduceerd om het beheer vorm te geven. Het Interprovinciaal wolvenplan biedt hiervoor al een eerste aanzet.

Escalatieladder

Activiteit	Toelichting
1. Niet lokken	Door binnen en buiten de bebouwde kommen geen voedingsmiddelen, zoals vleesresten, te deponeren.
2. Effectief gescheiden houden van wolf en prooi	Dit geldt voor landbouwhuisdieren als mogelijke prooi. Het gescheiden houden gebeurt door preventieve maatregelen zoals in dit plan omschreven. Het gaat vooral om het vlakdekkend aanbrengen van afrasteringen in een gebied.
3. Ontmoedigen van ongewenst gedrag van de wolf	Dit heeft betrekking op het benaderen door een wolf van zowel landbouwhuisdieren als de mens en de bewoonde wereld. Het gaat hierbij om maatregelen die gebruik maken van het lerend vermogen van de wolf. Ook hier gaat het om afrasteringen en daaraan gekoppeld negatieve prikkels, onder meer door elektriciteit gekoppeld aan afrasteringen.
4. Verjagen van de wolf	Uit de wetgeving volgt dat niet-dodelijke maatregelen benut kunnen worden om een wolf te leren geen ongewenst gedrag te vertonen en hem zo nodig uit een gebied te verjagen, bijvoorbeeld door akoestische methoden (knalgeluiden). Verjagen is ook aan de orde in een zogenaamd 0-gebied, waar geen wolven worden getolereerd.

5. Afschot van de wolf	Afschot van een wolf is aan de orde indien effectief verjagen niet mogelijk is en de wolf problematisch gedrag vertoont of indien door het gedrag van de wolf een ongewenste situatie ontstaat die niet zonder afschot kan worden teruggedraaid. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als: • de wolf herhaaldelijk door preventieve maatregelen beschermd vee blijft aanvallen; • de wolf daarbij effectief aangebrachte afrastering weet te omzeilen, bijvoorbeeld door op een of andere wijze toch aangeleerd springen; • de wolf zich vestigt in een gebied met te weinig wildprooi waardoor een grote druk ontstaat op andere voedselbronnen, waaronder landbouwhuisdieren, en het verjagen van de wolf niet lukt; • de wolf zich mengt of dreigt te mengen met honden wat leidt tot ongewenste hybridisatie; • een individuele wolf tam wordt en (herhaaldelijk) de mens gaat opzoeken en daardoor een bedreiging vormt. In een situatie waarbij zich een acuut veiligheidsprobleem voordoet, kan de politie op basis van een besluit van de burgemeester (op grond van de Gemeentewet art 175 en 176) optreden en overgaan tot het doden van een wolf.

Het provinciaal bevoegd gezag kan de escalatieladder uitwerken door bijvoorbeeld concreet vast te leggen wanneer sprake is van een probleemwolf: het maximaal aantal aanvallen van dezelfde wolf op door adequate afrastering beschermde dieren.

Bij deze escalatieladder wil de commissie nog twee kanttekeningen plaatsen. Die hebben betrekking op het aanbrengen van rasters en op de het ultieme middel van afschot.

Verrastering van het gebied
Het plaatsen van vaste of verplaatsbare afrasteringen rond kuddes schapen en geiten in het kader van de ‘sporten’ 2 en 3 van de escalatieladder, is de meest effectieve preventiemaatregel die in de huidige omstandigheden in het aangewezen risicogebied in Drenthe kan worden genomen. In het geval van wolvenbestendig maken van bestaande omheiningen heeft dit geen effect op de toename van het aantal afrasteringen in Drenthe. Er zullen echter ook vaste en verplaatsbare afrasteringen bijkomen. Wanneer het in dit plan beoogde beleid gericht op vlakdekkende afrastering van kuddes in Drenthe effectief is, dan heeft dit consequenties voor natuur en landschap. Voor het landschap gaat het vooral om optische effecten. Voor de natuur kunnen rasters ook leiden tot het hinderen van migraties van andere diersoorten, terwijl het beleid de afgelopen jaren juist gericht is op het vergroten van passagemogelijkheden van wilde dieren. Dit is echter een vraagstuk van beperkte omvang, omdat het in Drenthe naar verwachting gaat om afrasteringen van terreinen met een beperkte omvang van 1 tot maximaal 3 hectare in agrarisch gebied. De afrastering van verschillende professionele en hobbymatige dierhouders en gescheperde kuddes is naar verwachting ook niet aansluitend. Er blijven diverse passagemogelijkheden voor alle wilde diersoorten. Damherten en edelherten en in mindere mate reeën zijn in staat om over rasters van 120 cm en hoger heen te springen.

Afschot
Er kan een situatie ontstaan waarin de escalatieladder is doorlopen, het problematisch gedrag van de wolf blijvend is en de preventieve maatregelen niet het gewenste effect hebben waardoor de negatieve effecten niet te voorkomen zijn. Dan resteert met in achtneming van artikel 3.8 van de Wet natuurbescherming alleen afschot. Daarvan wordt in de literatuur opgemerkt dat er ongewenste neveneffecten aan afschot kunnen kleven. (ref. 20) Wanneer bijvoorbeeld een van de ouderdieren van een roedel wordt afgeschoten, kan dat ertoe leiden dat de jongen voor zichzelf moeten zorgen. Ze kunnen dan het genoemde problematisch gedrag overnemen van de gedode ouder en geleerd hebben dat landbouwhuisdieren een relatief makkelijke prooi zijn. Dat kan leiden tot de noodzaak van verdergaande beheermaatregelen, zoals afschot van een roedel, wat op gespannen voet kan komen te staan met de Europese en Nederlandse regelgeving.

Naar verwachting zal afschot van wolven niet of zeer sporadisch aan de orde zijn de komende jaren in Nederland. Toch zal in dat verband op basis van juridisch en ander onderzoek en ontwikkeling van specifieke jachtvormen moeten worden nagedacht over mogelijkheden van afschot en zal landelijk regelgeving moeten worden ontwikkeld. Er moet duidelijkheid ontstaan over wat wel en niet is toegestaan en wat effectief mogelijk is indien afschot noodzakelijk en onvermijdelijk is op basis van de escalatieladder.

10 Adviezen

Bij de onderwerpen in de voorgaande hoofdstukken is in een aantal gevallen vermeld wat het advies van de commissie over het onderwerp is. Dit hoofdstuk zet de adviezen van de commissie nog eens expliciet op een rij.

1. De kern van dit gebiedsgericht preventieplan is: in het beleid van de provincie staat voorop dat voorkomen wordt dat dierhouders schade lijden als gevolg van de komst van de wolf in het door GS aangewezen risicogebied. De commissie adviseert GS om houders van schapen en geiten in het gebied – zowel professionele dierhouders, hobbyhouders als eigenaren van gescheperde kuddes – in de periode tot 2023 via een subsidieregeling financieel te ondersteunen bij het realiseren van afrasteringen. Het gaat om afrasteringen op vaste en niet-vaste percelen die aan eisen voldoen die in dit preventieplan staan genoemd.

2. De commissie adviseert om de volgende maatregelen voor subsidie in aanmerking te laten komen:
- voor schapen en geiten op vaste percelen: gaas met stroomdraden of afrastering bestaande uit minimaal vijf stroomdraden; beide 120 cm hoog;
- voor schapen en geiten op niet-vaste percelen: verplaatsbare afrastering in de vorm van een flexinet (al dan niet met een extra stroomdraad) of een afrastering met stroomdraden, beide 120 cm hoog.

Om voor een bijdrage uit de subsidieregeling in aanmerking te komen, dienen de afrasteringen te voldoen aan de eisen die worden gesteld in Bijlage 3 van dit preventieplan.

3. De commissie adviseert te bevorderen dat in alle provincies dezelfde normen en regelingen voor vergoedingen voor preventieve maatregelen gelden.

4. De commissie adviseert de volgende vergoedingen in de provinciale subsidieregeling op te nemen:

Vergoedingen vaste afrasteringen

Kostensoort	Vergoedingsbedrag
Vaste kosten, volledige vergoeding	€ 500,- (prijspeil 2020)
Variabele kosten	€ 3,- per strekkende meter
Plafondbedrag per schaap of geit	€ 100,-

Vergoedingen niet-vaste afrasteringen

Kostensoort	Vergoedingsbedrag
Voor weidebedrijven met minimaal 100 schapen: vaste kosten autowinder draadoprolsysteem, volledige vergoeding	€ 4.000,- (prijspeil 2020)
Voor weide- en begrazingsbedrijven: kosten per schaap of geit	€ 30,- per dier (voor draad en/of flexinet plus schrikdraadinstallatie)

De commissie adviseert om zo spoedig mogelijk na vaststelling van dit preventieplan de provinciale subsidieregeling vast te stellen en in werking te laten treden.

De commissie adviseert om ten behoeve van de groep grote schapenhouders waarvoor het toegekende bedrag niet binnen de deminimusregeling (maximaal € 20.000 per 3 jaar) valt de subsidieregeling voor te leggen aan de Europese Commissie.

6. De commissie adviseert om vooralsnog (zie hieronder advies 7) de volgende personen en organisaties voor een financiële bijdrage vanuit de subsidieregeling in aanmerking te laten komen:
- professionele schapen- en geitenhouderijen;
- hobbyhouders schapen en geiten;
- eigenaren van gescheperde kuddes en natuurbegrazingsbedrijven.

7. De commissie adviseert om te onderzoeken:
- hoeveel extra arbeid de extra maatregelen ter bescherming van de landbouwhuisdieren kosten en of daar een vergoeding tegenover kan staan, al dan niet in de vorm van een eco-dienst.
- of maatregelen ter bescherming van de landbouwhuisdieren extra arbeidskosten met zich meebrengen en in welke omvang, en of daar een vergoeding tegenover kan staan, al dan niet in de vorm van een eco-dienst;

- of en op welke wijze vergoeding in de onderhoudskosten mogelijk is;
- of op korte termijn een vergoedingsregeling voor andere landbouwhuisdieren dan schapen en geiten mogelijk is, dan wel dat de vergoedingsregeling die in dit plan wordt voorgesteld wordt uitgebreid naar andere landbouwhuisdieren.

Indicatie van budget voor subsidieregeling preventieve maatregelen voor het door GS aangewezen risicogebied:

Begrotingsjaar	Budget
2020	€ 1.000.000,-
2021	€ 2.000.000,-
2022	€ 1.700,000,-

8. De commissie adviseert de provincie om op korte termijn met alle betrokken gemeenten in het aangewezen gebied in overleg te gaan over de wijze waarop de ruimtelijke en landschappelijke inpassing van afrasteringen zo snel mogelijk kan plaatsvinden en over uitvoeringsaspecten die daarbij aan de orde zijn. Hierbij moet onder andere rekening worden gehouden met de relatie met de Wet natuurbescherming. Het is wenselijk dat wordt gekomen tot een praktisch uitvoeringskader dat kan leiden tot een gedragen standaardmotivering.

9. De commissie adviseert GS om met gemeenten de ruimtelijke inpassing van afrasteringen te faciliteren waarbij het volgende geldt:
Bestaande afrasteringen zijn meestal vergunningsvrij:
- voor percelen met de bestemming ‘erf’ of ‘agrarisch’;
- bij ophoging tot 120 cm;
- met toepassing van elektrische bedrading;
- met inachtneming van regels uit de gemeentelijke APV.

Nieuwe afrasteringen zijn vergunbaar:
- voor percelen met bestemming ‘erf’ of ‘agrarisch’;
- met toepassing van elektrische bedrading;
- met inachtneming van regels uit de gemeentelijke APV;
- waarbij op grond van zwaarwegend belang zo nodig mag worden afgeweken van een negatief welstandsadvies.

Bestaande en nieuwe afrasteringen zijn vergunbaar:
- op percelen met de bestemming ‘natuur’;
- met toepassing van elektrische bedrading;
- met inachtneming van regels uit de gemeentelijke APV;
- tot een hoogte van 120 cm
- waarbij gebruik wordt gemaakt van een door provincie en gemeenten gezamenlijk geaccordeerde standaardmotivatie in de aanvraag en de beschikking.

Het is wenselijk dat de tekst van de standaardmotivatie door provincie, gemeenten en eventueel Welstandscommissies gezamenlijk wordt opgesteld, rekening houdend met wet- en regelgeving.

Het is voorts wenselijk dat bij vaste afrasteringen langs publiek toegankelijke paden of wegen bordjes worden geplaatst met de waarschuwing dat de afrastering onder elektrische spanning staat.

10. Vooral voor houders met een klein aantal hobbydieren is het ‘s nachts op stal zetten een goede optie. Gemeenten zouden regels moeten opstellen die het bouwen of aanpassen van een schuilstal mogelijk maken.

11. De commissie adviseert GS om bij gemeenten te bevorderen dat zij – in aansluiting op bestaande regels in de gemeenten – verplaatsbare tijdelijke afrasteringen zonder vergunning toestaan:
- in de zomerperiode voor de duur tot circa drie weken;
- in de winterperiode voor de duur tot circa drie maanden;
- rond percelen met een omvang van in ieder geval twee hectare.

12. De commissie adviseert om de schaderegeling die in het Interprovinciaal wolvenplan is vastgelegd voort te zetten, waarbij vanaf 2023 als voorwaarde voor het toekennen van een schade-uitkering aan dierhouders in het aangewezen risicogebied geldt dat de dieren worden beschermd door afrasteringen die voldoen aan de eisen uit dit preventieplan.

13. De commissie adviseert om voortdurend te monitoren hoe de gesignaleerde wolven zich in Drenthe bewegen om zo nodig de gebiedsgrenzen aan te passen of gemotiveerd preventieve maatregelen van dierhouders buiten het aangewezen gebied te ondersteunen.

14. De commissie adviseert om periodiek informatiebijeenkomsten te organiseren waarbij dierhouders, overheid (provincie, BIJ12, gemeenten) en andere betrokken organisaties ervaringen met preventieve maatregelen kunnen delen.

15. De commissie adviseert om in het gebied en in interprovinciaal verband te bevorderen dat er een verfijnd monitoringsysteem ontstaat dat een betrouwbaar beeld geeft van het gedrag van wolven, de effecten van preventieve maatregelen en de ontwikkeling van de wolvenpopulatie in Nederland. De commissie adviseert voorts om over de resultaten van de monitoring op een evenwichtige wijze te communiceren.

16. De commissie adviseert om de ondersteuning van dierhouders bij het opzetten van vaste en niet-vaste afrasteringen uit te breiden van gebieden waar de wolf zich heeft gevestigd naar gebieden die als vaste corridors kunnen worden aangemerkt vanwege aanwijsbare vaste patronen in de trek van zwervende wolven. Het is wenselijk dat op zo kort mogelijke termijn in landelijk verband onderzoek wordt gedaan naar het bestaan van corridors.

17. De commissie adviseert om in relatie tot de escalatieladder die in dit plan is opgenomen nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden om gebieden in Nederland aan te wijzen waar de aanwezigheid van wolven ongewenst is en/of die niet geschikt zijn als kansrijk leefgebied van de wolf, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende wilde prooidieren in het gebied zijn.

18. De commissie adviseert om in landelijk verband in overleg tussen de provincies en de rijksoverheid te komen tot een beleid dat gericht is op de beheersbaarheid van de populatieontwikkeling van wolven in Nederland en de effecten hiervan, waarbij de ecologische draagkracht en het maatschappelijk draagvlak van de ontwikkeling van de wolvenpopulatie worden betrokken. Daarbij past ook een verdere uitwerking en concretisering van de escalatieladder.

19. De commissie adviseert aan alle betrokkenen om onderling in gesprek te blijven over de impact van de wolf en daarbij begrip te hebben voor verschillen in belangen en natuurvisies. Door gezamenlijk vooruit te kijken ontstaat draagvlak om tijdig in te ingrijpen en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen.

Bijlage 1 – Wolvenschade Drenthe

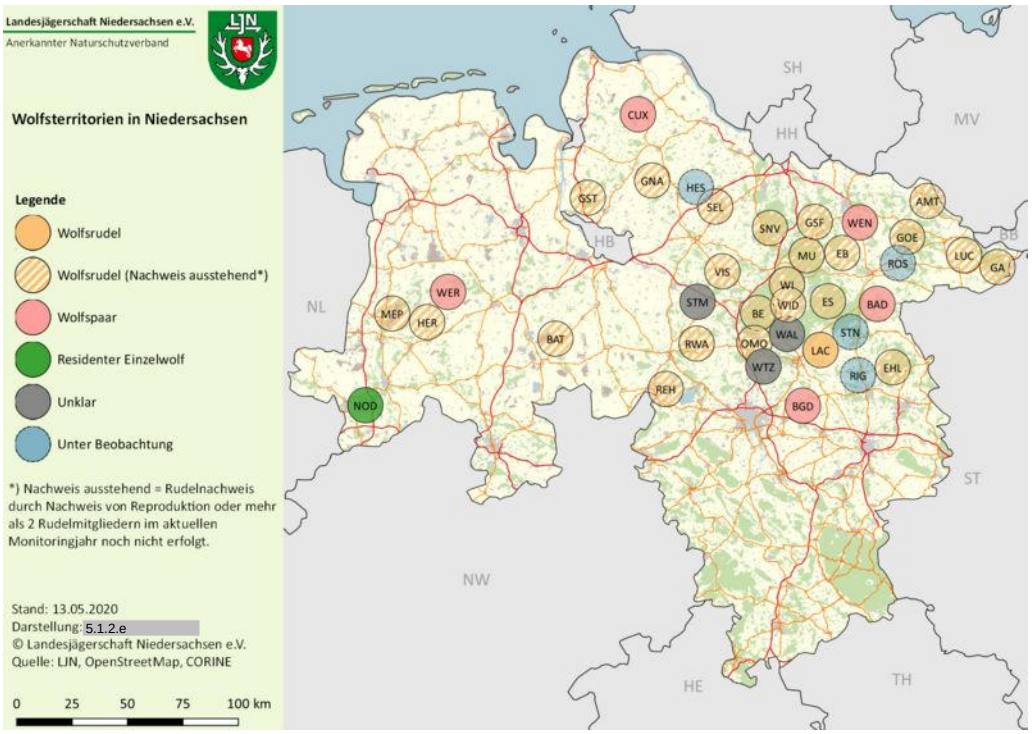
Bron: BIJ12 Wolvendata (https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/wolf/)

Datum melding	Locatie aanval	Prooidier	Aantal	Diersoort	Individu
12-5-2020	Grolloo	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
20-4-2020	Kerkenveld	Kalf	1	nog niet bekend	
6-4-2020	Hooghalen	Scha(a)p(en)	4	nog niet bekend	
27-3-2020	Veenhuizen	Scha(a)p(en)	3	wolf	
26-3-2020	Norg	Scha(a)p(en)	3	wolf	
19-3-2020	Erm	Scha(a)p(en)	1	wolf	
6-2-2020	Zuidveld	Scha(a)p(en)	1	wolf	
1-2-2020	Ekehaar	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
27-1-2020	Grolloo	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
24-1-2020	Grolloo	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
18-1-2020	Zwiggelte	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW1261m
17-1-2020	Zwiggelte	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
13-1-2020	Hooghalen	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
4-1-2020	Hooghalen	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW1261m
30-12-2019	Zwiggelte	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
17-12-2019	De Wijk	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
15-12-2019	Zwiggelte	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
23-11-2019	Anderen	Scha(a)p(en)	9	wolf	GW1261m
21-11-2019	Grolloo	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
21-11-2019	Eext (landgoed Heidehof)	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW1261m
19-11-2019	Hooghalen (Geelbroek)	Scha(a)p(en)	16	wolf	onbekend
2-9-2019	Nieuw-Balinge	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
1-4-2019	Elim	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
29-3-2019	Hooghalen	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW849f
18-10-2018	Oosterhesselen	Scha(a)p(en)	6	wolf	GWxxxf
17-10-2018	Hollandseveld	Scha(a)p(en)	1	wolf	GWxxxf
7-10-2018	Dalerpeel	Scha(a)p(en)	4	wolf	GWxxxf
3-10-2018	Orvelte	Scha(a)p(en)	4	wolf	GWxxxf
29-5-2018	Hollandseveld	Scha(a)p(en)	11	wolf	GW998f
25-5-2018	Ekehaar	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW998f
31-3-2018	Alteveer	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m
31-3-2018	Zwinderen	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m
31-3-2018	Zuidwolde	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m
30-3-2018	Kerkenveld	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
29-3-2018	Alteveer	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m
26-3-2018	Zuidwolde	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m
25-3-2018	Oosterhesselen	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW954f
18-3-2018	Benneveld	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW954f
7-3-2015	Nieuw Amsterdam	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW386m
7-3-2015	Westerbork	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW386m
Totaal bewezen aantal			**154**		

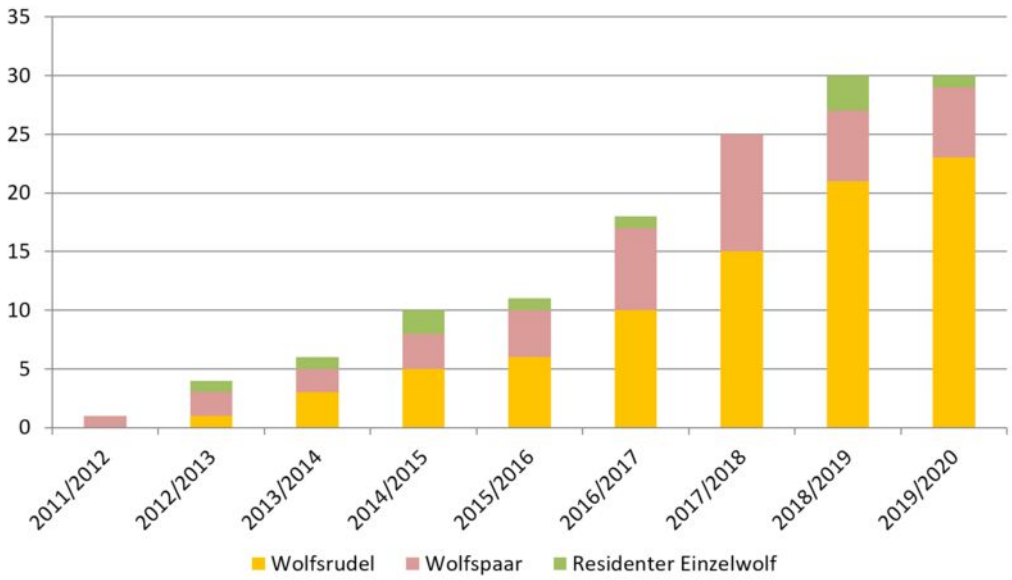
Bijlage 2 - Wolvenpopulaties en -schade in Niedersachsen

Bron: Wildtier Management Niedersachsen (https://www.wolfsmonitoring.com/)

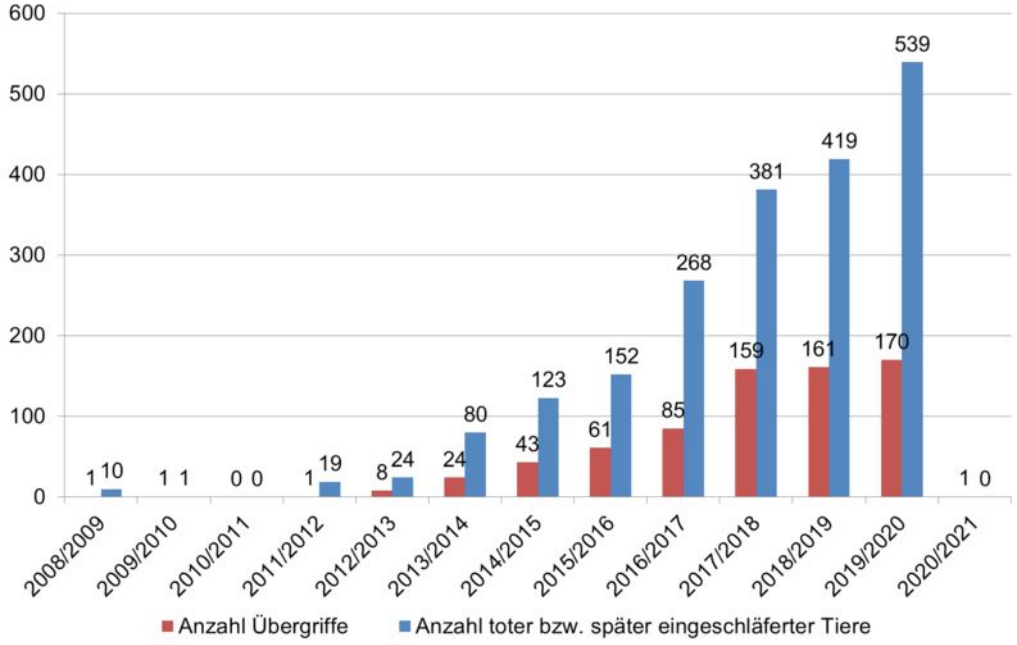
Wolventerritoria
Direct ten oosten van Drenthe hebben zich wolven gevestigd.

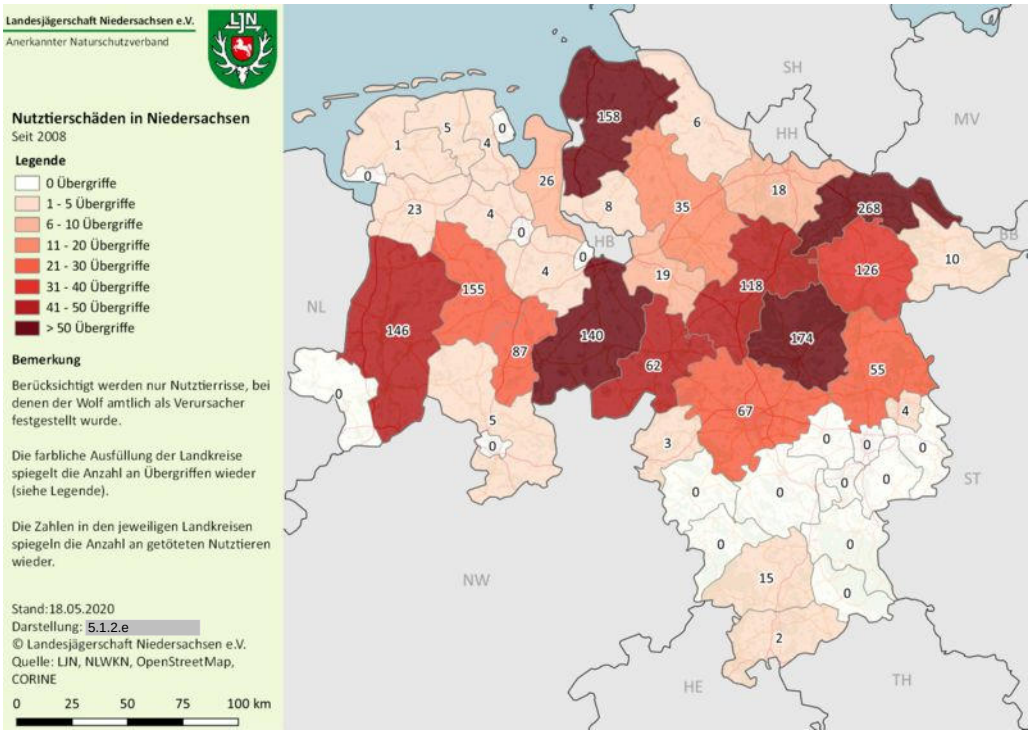
Ontwikkeling aantal territoria
Het aantal wolventerritoria en het aantal roedels met nakomelingen neemt toe.

Ontwikkeling wolvenschade
De wolvenschade neemt in de loop der jaren sterk toe.

Regionale verspreiding wolvenschade
De wolvenschade in de regio direct ten oosten van Drenthe is relatief hoog.

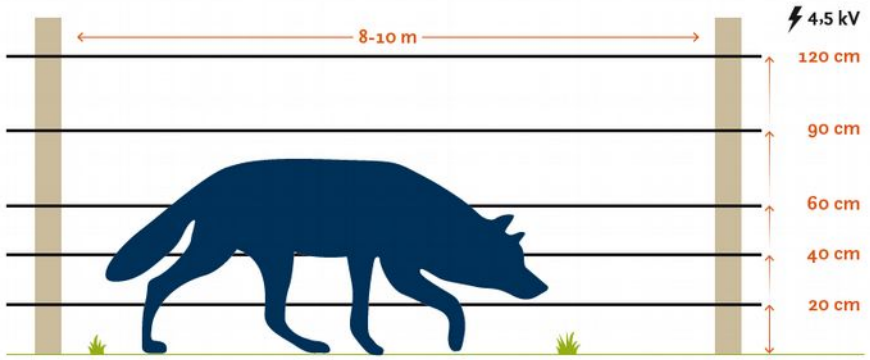
Bijlage 3 - Specifieke eisen aan afrasteringen

In deze bijlage staan de eisen waaraan de verschillende afrasteringen moeten voldoen om voor een tegemoetkoming uit de subsidieregeling van de provincie in aanmerking te komen. De eisen waarborgen onder normale omstandigheden dat de afrastering voldoende preventief werkt en een wolf van de schapen of geiten binnen de afrastering afhoudt.

Algemene eisen
De volgende eisen worden aan alle vier de soorten afrasteringen gesteld:
- De elektrische spanning op de stroomdraden bedraagt minimaal 4500 volt (4,5 kilo volt – 4,5 kV).
- De impulsenergie van het schrikdraadapparaat is minimaal 1,5 joule. Om overal voldoende spanning op de draden te houden kan bij grotere weiden een hogere impulsenergie nodig zijn.
- De afstand van de bovenste draad tot de grond is minimaal 120 cm.
- De afstand van de onderste draad tot de grond is maximaal 20 cm.
- Voor toegangspoorten gelden dezelfde eisen als voor de afrastering zelf.
- Er is geen opstapmogelijkheid hoger dan 30 cm buiten de afrastering binnen een afstand van 2 meter.

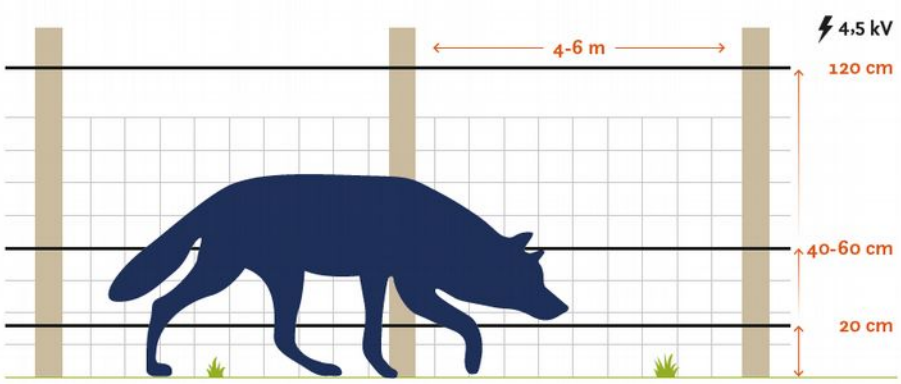
A. Vaste afrastering

Vaste afrastering met stroomdraden

- De draden zijn aan de buitenzijde van de palen bevestigd.
- Er zijn minimaal 5 draden.
- De afstand tussen de onderste draden is maximaal 20 cm. Bij 5 draden is de draadverdeling 20-40-60-90-120 cm; bij 6 draden: 20-40-60-80-100-120.
- De eventuele afwijking van de afstanden van de draden is maximaal 5 cm.
- De afstand tussen de palen waaraan de draden zijn bevestigd bedraagt maximaal 10 meter.
- De hoekpalen zijn stevig.

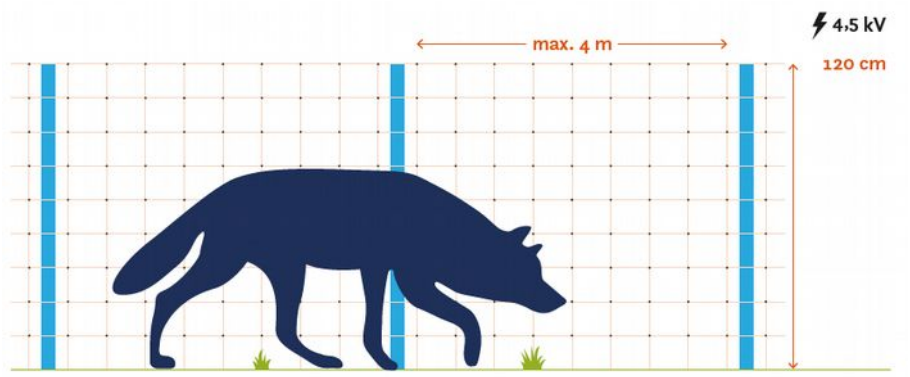
Vaste afrastering met gaas met stroomdraden

- Het gaas bevat aan de buitenzijde minimaal 3 stroomdraden
- De afstand tussen de middelste draad en de grond is 40 – 60 cm.
- De afstand tussen de palen is zodanig dat het gaas stevig staat (4 – 6 meter).
- Hoekpalen zijn stevig.

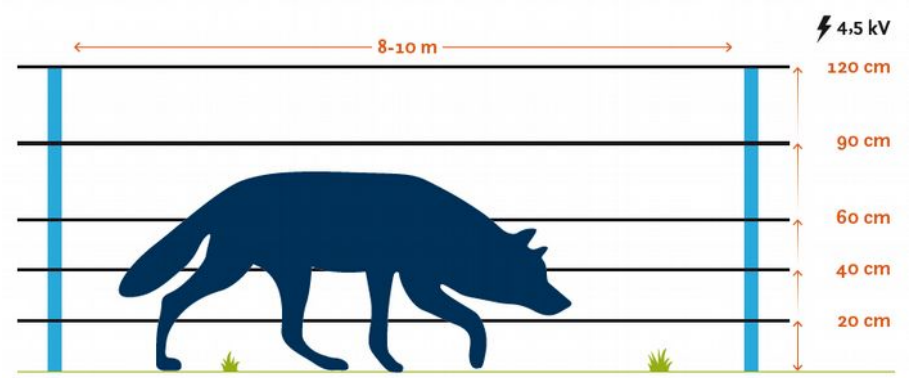
B. Verplaatsbare afrastering

Flexinet

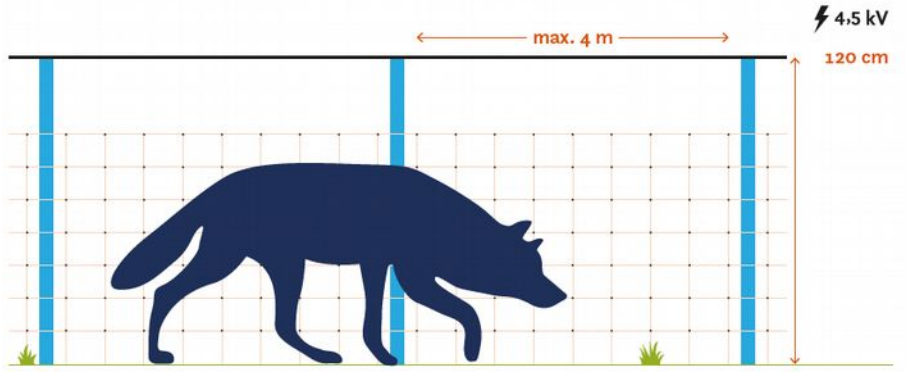
- Hoogte van het flexinet is 120 cm.
- De afstand tussen de palen is maximaal 4 meter.
- De flexinetten staan stevig en strak opgesteld.

Verplaatsbaar afrastering met stroomdraden

- De draden zijn aan de buitenzijde van de palen bevestigd.
- Er zijn minimaal 5 draden.
- De afstand tussen de onderste draden is maximaal 20 cm. Bij 5 draden is de draadverdeling 20-40-60-90-120 cm; bij 6 draden: 20-40-60-80-100-120.
- De eventuele afwijking van de afstanden van de draden is maximaal 5 cm.
- De afstand tussen de palen (materiaal: kunststof of metaal) waaraan de draden zijn bevestigd bedraagt maximaal 10 meter.
- Hoekpalen van het perceel zijn stevig.

Flexinet met stroomdraad

- De afstand tussen de bovenste draad en de bovenzijde van het flexinet is maximaal 30 cm.
- De afstand tussen de palen is maximaal 4 meter.
- De flexinetten staan stevig en strak opgesteld.

Bijlage 4 – Rekenvoorbeelden

Voorbeeld A – Vast perceel
Een schapenhouder heeft in het Identificatie & Registratie systeem (I&R Dieren) van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) de volgende aantallen dieren:

Peildatum	Aantal dieren op stallijst
1-2-2019	10
1-5-2019	20
1-8-2019	20
1-11-2019	10
gemiddeld	15

Hij weidt gemiddeld 15 schapen op een vast perceel met een omtrek van 400 meter.
De vergoeding voor de variabele kosten bedraagt:
400 meter x € 3,- per meter = € 1.200,-
Per dier is dit € 1.200,- / 15 = € 80,-.
Dit is lager dan het plafondbedrag van € 100,- per dier.

De totale vergoeding voor het nemen van preventieve maatregelen bedraagt:
Vaste kosten € 500,-
Variabele kosten (400 x € 3,-) € 1.200,-
T**otale vergoeding** **€ 1.700,-**

Voorbeeld B – Vast perceel met klein aantal dieren
Een hobbyhouder heeft gemiddeld over de 4 peildata 6 schapen lopen in een perceel met een omtrek van 400 meter. De vergoeding voor de variabele kosten zou dan bedragen:
400 meter x € 3,- per meter = € 1.200,-
Per dier is dit € 1.200,- / 6 = € 200,-.
Dit is hoger dan het plafondbedrag van € 100,- per dier. Dit betekent dat bij de berekening van de variabele kosten het plafondbedrag moet worden gehanteerd:
6 schapen x € 100,- per schaap = € 600,-

De totale vergoeding voor het nemen van preventieve maatregelen bedraagt:
Vaste kosten € 500,-
Variabele kosten (6 x € 100,-) € 600,-
Totale vergoeding **€ 1.100,-**

Voorbeeld C – Weidebedrijf met niet-vaste afrasteringen
Een weidebedrijf heeft gemiddeld over de 4 peildata 400 schapen. Het bedrijf gebruikt verplaatsbare afrasteringen met stroomdraden. Aangezien het bedrijf meer dan 100 schapen heeft, komt het in aanmerking voor een vergoeding voor een autowinder draadoprolsysteem.

De vergoeding bedraagt:
Vast bedrag autowinder € 4.000,-
Variabele kosten per schaap (400 x € 30,-) € 12.000,-
Totaal **€ 16.000,-**

Voorbeeld D – Begrazingsbedrijf met niet-vaste afrasteringen
Een begrazingsbedrijf heeft gemiddeld over de 4 peildata 250 schapen. Het bedrijf gebruikt flexinetten.

De vergoeding bedraagt:
250 schapen x € 30,- per schaap = **€ 7.500,-**

Voorbeeld E – Combinatie vaste afrasteringen met niet-vaste afrasteringen
Een weidebedrijf heeft gemiddeld over de 4 peildata 400 schapen. Het bedrijf plaatst op een huiskavel een vaste afrastering met een lengte van 1200 meter. Daarnaast gebruikt het bedrijf verplaatsbare afrasteringen met stroomdraden. Aangezien dit aantal hoger is dan 100 schapen komt het bedrijf in aanmerking voor een vergoeding voor een autowinder draadoprolsysteem.

De vergoeding bedraagt:
Vaste kosten vast perceel € 500,-
Variabele kosten vast perceel (1200 x € 3,-) € 3.600,-
Vast bedrag autowinder € 4.000,-
Variabele kosten per schaap (400 x € 30,-) € 12.000,-
T**otaal:** **€ 19.500,-**

Bijlage 5 – Aantallen schapen in Nederland en Drenthe

Onderwerp		Nederland	Drenthe (PV)
		2019	2019
Graasdieren			
Aantal dieren			
Schapen			
Schapen, totaal	aantal	918 214	52 015
Schapen (indeling tot 2018)			
Lammeren	aantal	.	.
Ooien	aantal	.	.
Rammen	aantal	.	.
Schapen (indeling vanaf 2018)			
Schapen, 0-7 maanden	aantal	334 606	15 952
Schapen voor de melk, 7 mnd - 1 jaar	aantal	2 055	87
Schapen voor de melk, ouder dan 1 jaar	aantal	14 254	1 302
Overige schapen, 7 mnd - 1 jaar	aantal	102 639	7 528
Overige schapen, ouder dan 1 jaar	aantal	437 420	25 656
Rammen	aantal	27 240	1 490
Aantal bedrijven			
Schapen			
Schapen, totaal	aantal	8 368	335
Schapen (indeling tot 2018)			
Lammeren	aantal	.	.
Ooien	aantal	.	.
Rammen	aantal	.	.
Schapen (indeling vanaf 2018)			
Schapen, 0-7 maanden	aantal	5 483	226
Schapen voor de melk, 7 mnd - 1 jaar		98	7
Schapen voor de melk, ouder dan 1 jaar		156	9
Overige schapen, 7 mnd - 1 jaar		4 796	187
Overige schapen, ouder dan 1 jaar		8 120	320
Rammen		5 638	224

Bron: CBS

Bijlage 6 – Referenties

1) CITES-verdrag: op 3 maart 1973 te Washington gesloten Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantsoorten.

2) Staatscourant 18306.

3) G. Groot Bruinderink et al De komst van de wolf (canius lupus) in Nederland. Alterra rapport 2339, Wageningen 2012 en H. Jansman et al. 2019. p. 8.

4) A. Vosmeer & M. van Beek, Onderzoeksrapport 'De Drentse schapen- en geitenhouderij in beeld: Nulmeting van predatie op schapen en geiten in de provincie Drenthe', juni 2016

5) Centraal Bureau voor de Statistiek, Statline, Aantal schapen totaal, Drenthe, 2019

6) BIJ12, Brochure bescherming van vee tegen wolven, 2020.

7) F. van Bommel e.a., Effectieve en praktisch uitvoerbare preventieve maatregelen ter voorkoming van predatie van vee door wolven, Wageningen 2015, p. 37 e.v.

8) Frank Faß, Wildlebende Wölfe: Schutz von Nutztieren - Möglichkeiten und Grenzen, 2018

9) BfN Skript 530, Empfehlungen zum Schutz von Weidetieren und Gehegewild vor dem Wolf, uitgegeven door, Bundesamt für Naturschutz, 2019.

10) Viltskadecenter, Preventing damage caused by wildlife, using different kinds of fencing, uitgegeven door het Zweedse wildschadecentrum, september 2003

11) F. van Bommel e.a. Pilot Kuddewaakhonden in de Nederlandse Schapenhouderij Preventie van Predatie door Wolven, Nijmegen/Wageningen 2020, p. 19.

12) Normenboek Natuur, Bos en Landschap van Wageningen Environmental Research, 2018.

13) Gemeente Wijchen, Beleidsnotitie schuilstallen
https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Wijchen/CVDR74228.html

14) Levende Have, Dossier schuilstallen
https://www.levendehave.nl/dossiers/schuilstallen

15) Pro natura News, Wie der korrekte Elektrozaun vor dem Wolf schützt, 02-07-2019

16) Fechter en I. Storch. How Many Wolves (Canis lupus) Fit into Germany? The Role of Assumptions in Predictive Rule-Based Habitat Models for Habitat Generalists. PlosOne. 2014.

17) Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland, Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe, mei 2020

18) Interprovinciaal overleg, Interprovinciaal wolvenplan, Den Haag 2019.

19) Drenthen, M., M. de la Haye, D. Klees, W. Knol, L. Linnartz en M. van der Weide, Toekomstig management van wolven in Nederland, een verkenning, maart 2020.

20) C. Imbert et al. 'Why do wolves eat livestock? Factors influencing wolf diet in northern Italy', Biological Conservation. Elsevier Ltd, 2016 pp. 156-168.

Gebruikt beeldmateriaal:
Voorpagina: 5.1.2.e ∗ pag. 2: Staatsbosbeheer ∗ pag. 4: 5.1.2.e ∗ pag. 6: Basisafbeelding 5.1.2.e nabewerkt door 5.1.2.e ∗ pag. 8, 9: Still uit de video Wolfsschutzzäune, AGRIDEA ∗ pag. 10: wolvencommissie Gelderland ∗ pag 11 autowinder, kuddebewakingshond: wolvencommissie Gelderland, flexinet: www.schapenhoeve.nl/euronet ∗ pag. 17 Still uit video RTV Drenthe ∗ pag. 18 Orvelte: 5.1.2.e Hooghalen: 5.1.2.e ∗ pag 30,31: Wildtier Management Niedersachsen ∗ pag. 32, 33: wolvencommissie Gelderland

Bescherm schapen & geiten

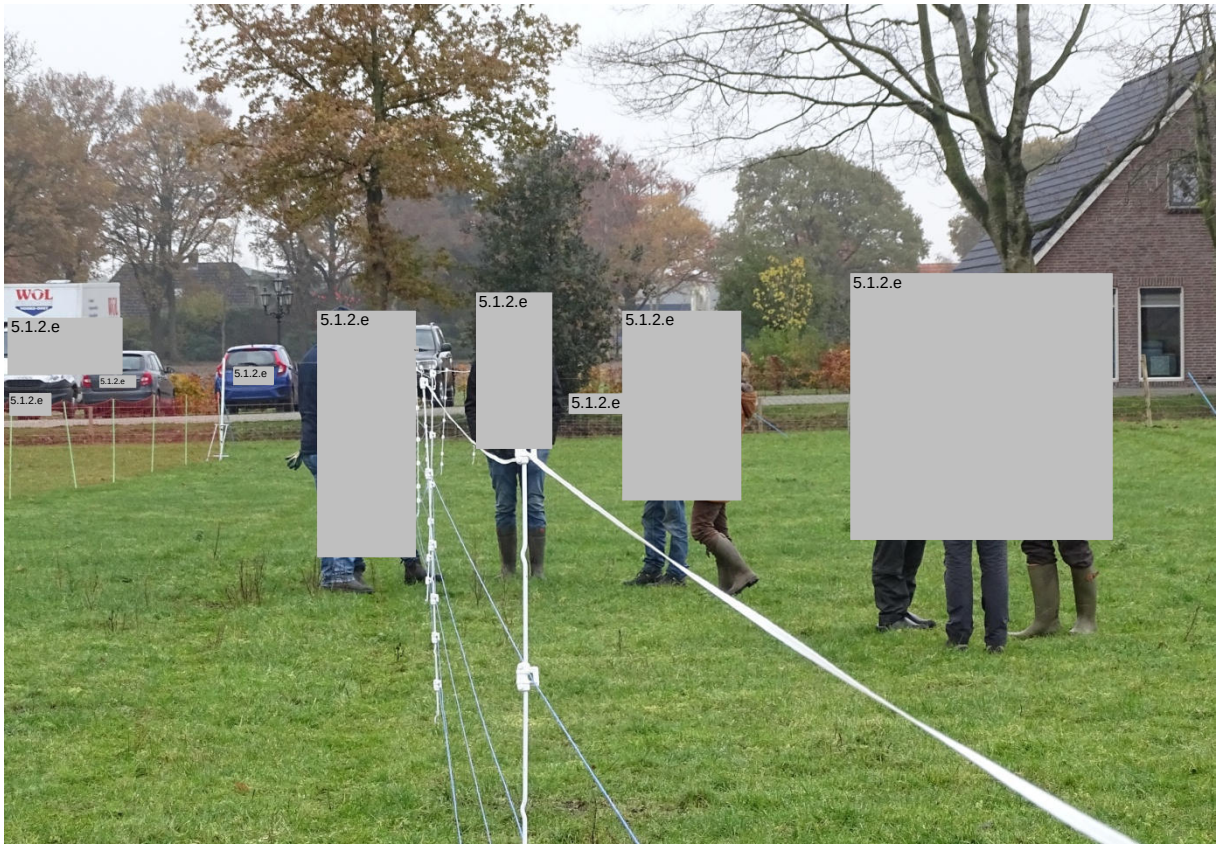
(en andere dieren) in Drenthe tegen de wolf.

Eindnotitie werkgoep; Preventie schapen,

Beilen, 24 februari 2020.

Drentse Overleggroep Wolven en Schapen. (DOW&S)

Samenstelling tijdelijke werkgroep Preventie, voortkomend uit het derde ronde tafeloverleg;

5.1.2.e

5.1.2.e **Schapenbedrijf**

5.1.2.e **Overleggroep Schaapskuddes**

5.1.2.e **Schaapskudde het Stroomdal**

5.1.2.e **Staatsbosbeheer**

5.1.2.e **Kleine schapen en Geitenhouders**

5.1.2.e **Boermarke Drenthe**

5.1.2.e **Provincie Drenthe**

Inleiding.

Sinds begin maart 2015 laat de wolf zich regelmatig zien in Drenthe, of beter, de gevolgen krijgen we te zien. Veelal gaat het om dode of verwonde schapen. Het bijzondere is dat na 2015 nog 2 jaren volgden met nauwelijks schade. Vanaf 2018 werd dat anders, regelmatig waren de gevolgen te zien van een zwevende wolf. Door heel Drenthe werden dode schapen aangetroffen. Het voorjaar van 2019 begon relatief rustig, maar in de herfst en winter van 2019 en 2020 gaat het in het midden van Drenthe om relatief veel dode schapen, namelijk 74 stuks.

Vanaf 2018 is de belangstelling vanuit de politiek en de dierensector langzaamaan groeiende. Het spoeddebat van het Dagblad van het Noorden in april 2018 heeft het onderwerp wolf welkom wel op kaart gezet. De ronde tafel overleggen op het Provinciehuis hebben eveneens een aanzet gegeven tot het uitwisselen van informatie en kennis omtrent het leven van de wolf en het voorkomen van schade. In de zomer van 2018 hebben een aantal mensen uit de sector de zaken besproken om tot een manifest te komen. De startnotie vanuit de schaapskuddes dd 27 augustus 2018 geeft daar een weerslag van.

Na het derde ronde tafel overleg is er een tijdelijke werkgroep geformeerd om vooral de mogelijkheden voor Preventie van schapen en andere dieren nader uit te werken. De aanbevelingen zijn besproken in het vierde ronde tafeloverleg op 11 februari 2020, na afloop is een persbericht uitgegaan.

In deze eindnotitie is de informatie tot nu toe min of meer gebundeld.

Leeswijzer;

Samenstelling tijdelijke werkgroep Preventie

Inleiding

Aanbevelingen van de tijdelijke werkgroep met aansluitend het persbericht

Mogelijke maatregelen tegen aanvallen van de wolf, dd 14-2-2020

Startnotitie vanuit schaapskuddes, dd 27-8-2018.

Aanbevelingen aan komend 'ronde tafel overleg' .

(notitie vastgesteld in vergadering 11 februari 2020 in het ronde tafel overleg)

1. **Wolfwerend raster**; de mogelijkheden voor preventie zijn verkend en uitgewerkt in een tweetal notities. Zie bijlage 1 en 2. Een goed wolfwerend raster is minstens 1.20 meter hoog en beschikt over minstens 4500 volt schrikdraad.

2. **Starten met aanleg wolfwerende rasters**; vanaf nu te starten met het aanleggen van rasters, ook al is er van vestiging van een wolf in Drenthe nog geen sprake. De recente aanvallen op schapen in Hooghalen en omgeving tonen aan dat we er in Drenthe niet zonder kleerscheuren vanaf komen, daarom is het opstarten van Preventieve maatregelen, lees rasteren, noodzakelijk.

3. **Provinciale bijdrage**; we verzoeken de Provincie Drenthe om zo spoedig mogelijk, het liefst per direct, geld beschikbaar te stellen voor het opstarten van het plaatsen van wolfwerende rasters. Dit zou voor de korte termijn kunnen met een soort voorloperregeling alla Gelderland, met een bijbehorend startbudget van minstens € 100.000,-

4. **Hoogte van de kosten**; de kosten te vergoeden voor het plaatsen of aanpassen van rasters op basis van de werkelijke kosten. De werkelijke kosten liggen naar schatting tussen de € 3,- en € 6,- per strekkende meter. De werkelijke kosten kunnen per perceel nogal verschillen en moeten blijken uit een ingediend rasterplan met begroting. Er zal ook een verschil in prijs zijn tussen nieuw te plaatsen raster een te verhogen bestaand raster.

5. **Instellen Gebiedscommissie**; met spoed een Gebiedscommissie Wolf (GCW) aan stellen die de zaken verder uitwerkt zoals bedoelt in het Wolvendraaiboek 2.0. , ook al is er nog geen sprake van een gevestigde wolf. De Gebiedsgroep Drenthe breed te laten werken. De GCW een **bestuurlijke samenstelling** te geven met een onafhankelijke voorzitter (met bestuurlijke ervaring) en de betrokken partijen te laten vertegenwoordigen, zoals daar zijn; LTO, Gescheperde schaapskuddes, Kleine schapen- en geitenhouderij, een TBO-er, een B&W- er van een gemeente, mogelijk de Boermarke. Met een **goede secretariële ondersteuning** vanuit de Provincie.

6. **Contact met de praktijk**; de GCW de opdracht mee geven om de 'ronde tafel overleggen' voort te zetten, waardoor het contact met de mensen in het veld gewaarborgd blijft. Lokaal kan ook met klankbordgroepen worden gewerkt. De inbreng vanuit de sector en de dagelijkse praktijk moet gewaarborgd blijven. De aansluiting met mensen in het veld borgt op de beste manier de betrokkenheid vanuit de sector.

Nog lopende zaken waaraan gewerkt moet worden.

1. Schade, **de indirecte schade** is vaak net zo groot als de directe schade. Het gaat ondermeer om verwerpen lammeren, sterke afname melkproductie etc. We pleiten voor een **totale vergoeding van deze indirecte schade.** Helaas is dat nog steeds niet geregeld. We verwachten van de Provincie dat dit onderwerp op de agenda blijft.

2. **Kosten onderhoud**; het is op termijn noodzakelijk om ook voor de extra kosten kwa onderhoud van de rasters een vergoedingsregeling uit te werken.

3. **Attenderen**; er is sterke behoefte aan om te weten wanneer er schapen of geiten doodgebeten worden in de buurt. Is het mogelijk om een wolf-alert te installeren, waardoor de sector actueel op de hoogte is van de aanwezigheid van een wolf. De schapenhouder kan dan de nodige maatregelen gaan treffen.

4. Een nader uitwerking van de **ecologische betekenis van de wolf in Drents natuur**, de wildstand is nu zeer eenzijdig , namelijk alleen het ree.

5. **Wolven zenderen of chippen**; mogelijk is de meest efficiënte manier van preventie om de wolven te zenderen (GPS) of te chippen (stroomstoot). Tot nu toe is hier binnen Europa geen ervaring mee opgedaan. De vraag is ondermeer of je wolven mag en kunt vangen. Een verdere verkenning van deze mogelijkheid is dringend aan te bevelen.

6. **Kalveren en veulens**; in de werkgroep is besloten om nu niet extra in te zetten op bescherming van kalveren en veulens. Wel blijft het verzoek vanuit de Agrarische sector om dit onderwerp op de agenda te houden. Landelijk heeft het tot nu toe binnen het wolvendossier geen prioriteit.

7. **Voorlichting en publiciteit. Nader uit te werken.**

Maatregelenpakket ter voorkoming wolvenschade aangeboden aan GS (persbericht)

Op 11 februari heeft er voor de vierde keer een rondetafelgesprek plaatsgevonden waarin de provincie Drenthe met verschillende vertegenwoordigers van de schapenhouderij, landbouw en natuurorganisaties heeft gesproken over de aanwezigheid van de wolf in Drenthe. De betrokken partijen hebben op verzoek van de provincie afgelopen maanden onder voorzitterschap van 5.1.2.e 5.1.2.e gewerkt aan een advies over de maatregelen die nodig zijn om schapen te beschermen tegen een aanval van de wolf.

Advies

De werkgroep heeft een serie aanbevelingen gedaan, waarbij de focus van het advies is gericht op het realiseren van preventieve maatregelen. Concreet betekent dat: het aanleggen van wolf-werende rasters, die zodanig zijn uitgevoerd dat ze binnen de verschillende manieren van schapenhouderij toepasbaar zijn. Ook adviseert de werkgroep om een gebiedscommissie in te stellen en daarbij te zorgen voor een afvaardiging die nauw verbonden is met de praktijk van de schapenhouderij. Zij vraagt de provincie financiële middelen beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de adviezen.

Waardering

De werkgroep heeft dit advies tijdens het rondetafelgesprek met gedeputeerde Henk Jumelet uitvoerig toegelicht. Daarbij waren ook andere vertegenwoordigers uit de sector aanwezig (schaaphouders, beheerders, Wolf Fencing). Gedeputeerde Henk Jumelet sprak veel waardering uit voor de inzet en constructieve houding van betrokkenen en gaf aan dat de provincie met de adviespunten aan de slag gaat. De komende tijd wordt gewerkt aan een gebiedsvoorstel met een financiële onderbouwing. Hierover moet vervolgens besluitvorming plaatsvinden door GS.

Betrokkenheid

Gedeputeerde Jumelet: “Wij hebben zeker oog voor de onrust onder de schapenhouders en leven mee met de getroffen schapenhouders. Dat is ook reden waarom we met een aantal maatregelen en voorstellen van de werkgroep direct aan de slag gaan. Bijvoorbeeld met de terugkerende oproep uit de schapensector om een snellere afhandeling van de DNA-onderzoeken bij een aanval op schapen. We willen dit nogmaals aankaarten bij BIJ12 (de organisatie die voor alle provincies faunaschade afhandelt). We vinden het belangrijk om samen met BIJ12 tot een werkwijze te komen die beter aansluit bij de behoeften in de praktijk. Ook worden een aantal aandachtspunten van de werkgroep onderzocht, zoals mogelijkheid om wolven van een zender of chip te voorzien en het effect van een gevestigde wolf op de ecologie in Drenthe.

Om nu al schapenhouders te ondersteunen bij het beschermen van hun dieren, heeft de provincie een aantal noodsets beschikbaar met wolf-werende hekwerken. Schapenhouders met dieren in een gebied waar een aanval is geweest, kunnen hierover contact opnemen met de provincie.”

Gesprek in gebied

Tijdens het gesprek hebben de betrokken schapenhouders hun zorgen geuit over het toenemende aantal doodgebeten schapen in het midden van Drenthe. Gedeputeerde Henk Jumelet heeft aangegeven dat de provincie, wanneer er duidelijkheid is over hoe het advies van de werkgroep zal worden uitgevoerd, een bijeenkomst in dit gebied organiseert om de schapenhouders bij te praten over preventieve maatregelen en wat de provincie voor hen kan betekenen. In afstemming met de werkgroep wordt op korte termijn een afspraak gepland in het gebied.

DNA-uitslag: de wolf beet zes schapen dood

ZWIGGELTE De zes schapen die respectievelijk op 15 december en 30 december in Zwiggelte werden gevonden zijn door een wolf doodgebeten. Dat blijkt uit DNA-onderzoek, waarvan uitvoeringsdienst BIJ12 - gespecialiseerd in faunaschade - de uitslag donderdag heeft gepubliceerd.

Onbekend is om wat voor wolf het gaat; aanvullend DNA-onderzoek moet daarover uitsluitsel geven. BIJ12 vermoedt dat het gaat om om zwervende wolven, aangezien wolven met een vaste verblijfsplaats meer oog hebben voor andere prooien.

Voor eigenaren en houders van schapen is uitkomst van zo'n onderzoek van belang: als kan worden aangetoond dat een wolf de dader is, dan krijgen zij een financiële vergoeding.

Sinds september zijn maar liefst 74 schapen doodgebeten. ■

In de maanden november 2019 tot en met en februari 2020 zijn er in het midden van Drenthe veel schapen gedood.

Uit de Midden Drenthe Courant, 12 februari 2020.

Bescherm schapen en geiten in Drenthe tegen aanvallen van de wolf.

Definitieve versie voor de ronde tafel vergadering op 11 -2-2020, (dd 14-2-'20).

Beschermen van schapen en geiten is noodzakelijk, voorkom dat zij het gemakkelijke voedsel worden. Elke schapenhouder zal zijn dieren ook willen beschermen. Vandaar dat een tijdelijke werkgroep zich verdiept heeft in de mogelijkheden die er zijn om de dieren goed te beschermen. Onderstaand hun aanbevelingen met betrekking tot linten, rasters en inzet wolfshonden.

Tijdens de discussies in de vergaderingen bleek uiteindelijk dat wolfwerende rasters met een hoogte 1,20 meter aanbevolen worden door het Rijk, lees BIJ12. Rasters met een minimale hoogte van 1,20 meter om weilanden of nachtkralen zijn meestal afdoende, aldus BIJ12 . De toepasbaarheid per rastersoort of de inzet van wolfshonden hangt sterk af van het bedrijfstype en de wensen kunnen per bedrijfstype nogal verschillen. Daarom zijn per bedrijfstype adviezen gegeven hoe het probleem met hogere rasters of veilige nachtkralen is op te lossen. Per bedrijf zal het soms nodig zijn om een specifiek plan op te stellen wat passend is. Daarbij moet er ook inzicht komen in de werkelijk te maken kosten. En of het al of niet redelijkerwijs uitvoerbaar is.

Te onderscheiden bedrijfstypen ;

1. Kleine hobbydierhouders
2. Grote hobbydierhouders
3. Grote schapen begrazingsbedrijven
4. Schaapskuddes met ook ten minste tijdelijk ingerasterde schapen
5. Schaapskuddes met hun foklijn via de rammen, 11 maanden per jaar binnen een raster
6. Schapen ingerasterd bij Terreinbeheerders.

Voor aanbevelingen per bedrijf zie matrix Preventie in Drenthe.

Mogelijkheden voor Preventie in de Drentse situatie.

1. Fladderlinten

Te plaatsen bij te verwachten aanvallen van zwerfwolven De werking is naar verwachting maar zeer tijdelijk, 4 tot 6 week. De kosten zijn relatief laag.

Bruikbare rasters

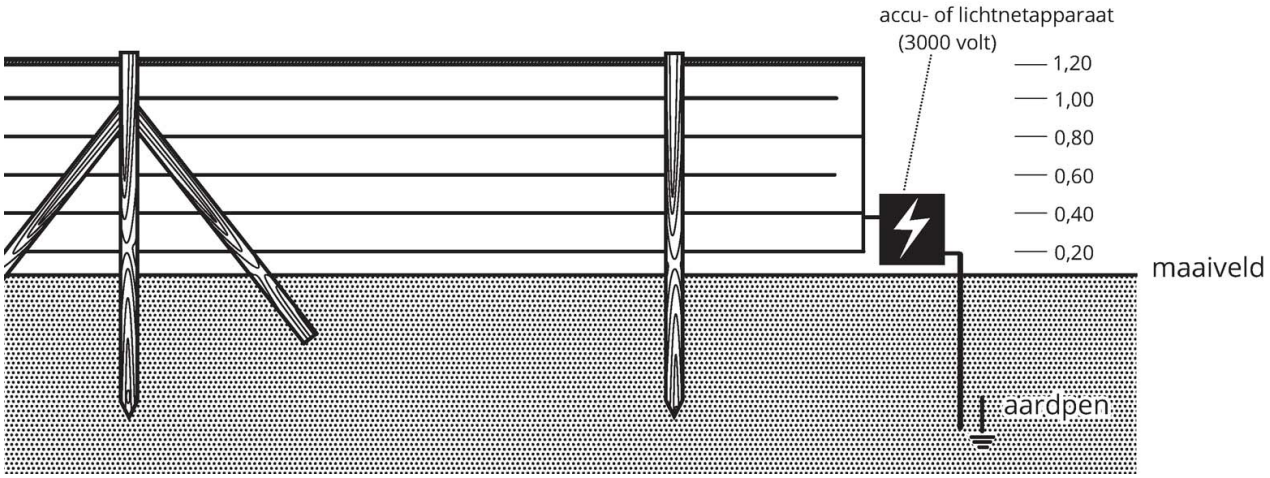
2 a, Gaasraster in combinatie met stroomdraad.

Rasteren met gaas is een zeer effectieve manier om wolven te weren. De kosten zijn echter hoog en het permanente karakter van gaasrasters maakt deze vooral geschikt voor meerjarige teelten of langdurig gebruik voor schapen en geiten binnen een raster. Het raster

moet ten minste 1.20 meter hoog zijn. Gaasrasters om wolven te weren moeten in combinatie met schrikdraad, omdat wolven anders over het raster heen kunnen klimmen. Tenminste een stroomdraad op 20 centimeter, 75 centimeter en bovenlangs.

2 b . Elektrisch draadraster

Het elektrisch draadraster is geschikt om wolven te weren. Elektrische draadrasters zijn goedkoper dan gaasrasters, zijn eenvoudiger te plaatsen en te verplaatsen, maar vragen meer toezicht en onderhoud. De schrikdraadapparaten zijn bovendien diefstalgevoelig.

Elektrisch draadraster – (wolven, vossen, marters) Advies BIJ12, inmiddels is BIJ12 advies 4.500 volt

Aanbevolen in Drenthe.

Plaatsen en onderhoud:

- Raster met 5 of 6 stroomdraden, minimaal 1,20 meter hoog
- Voor fokrammen wordt eveneens de minimale hoogte van het raster 1.20 meter.
- Stroomsterkte moet minimaal 4.500 volt zijn volgens BIJ12. Bij grotere lengtes van het raster zal een zwaardere klok nodig zijn, om overal de minimale stroomsterkte van 4.500 volt te halen. Bij minimaal 6.000 volt kan ingroei van gras, ruigte en bramen voorkomen worden, waardoor beduidend minder onderhoud (maaien) noodzakelijk is.
- Impulsenergie tenminste 3-7 joule, om voldoende afschrikkend effect te hebben.
- goed aarden, de aardedraad is op grotere hoogte van wezenlijk belang, omdat de wolven bij hoogte los komen van de grond en daardoor niet meer zelf aarden. Op drogere gronden moet hieraan goed aandacht besteed worden.

- De onderste draad met stroom op circa 20 centimeter boven maaiveld, omdat wolven proberen er onderdoor te graven.

- Naast het plaatsen zal het jaarlijks onderhoud van de rasters duurder zijn dan voorheen. Daar zal ook het eea voor geregeld moeten worden. Te denken aan een vaste vergoeding per strekkende meter oid.

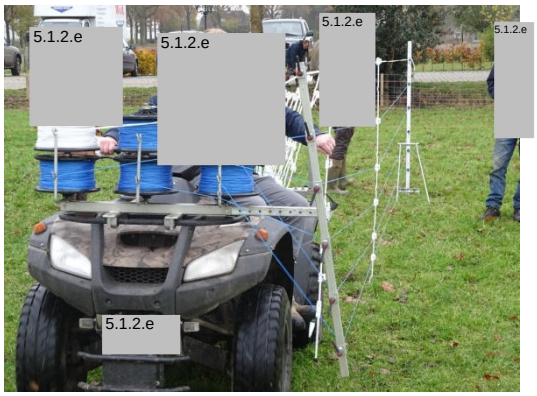

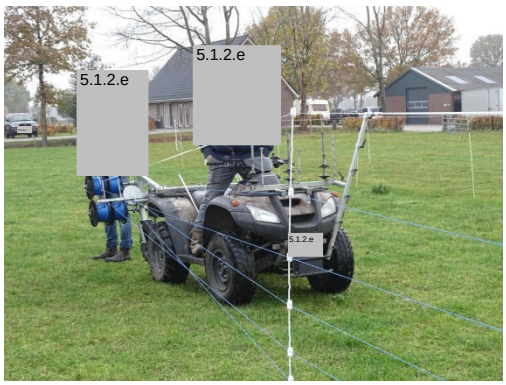

De gangbare rasters en hekken zijn ongeschikt voor het weren van de wolf. Wolfwerende rasters plaatsen begint zeer urgent te worden, om te voorkomen dat schapen een makkelijke prooi voor wolven worden.

2.c. Flexrasters.

In de schapenhouderij wordt bij tijdelijke begrazing veel gewerkt met flexraster, deels met draden en deels met flexnetten. Voor beveiliging tegen de wolf geldt ook hier een rasterhoogte van 1.20 meter. Door de grotere massa ten opzichte van het nu gangbare systeem is het bewerkelijker en kostbaarder om een effectief raster te plaatsen. In toenemende mate wordt het wel meer gemechaniseerd.

Onderschrift foto’s; demonstratie plaatsen flesraster (6 draads) bij schapenhouder 5.1.2.e Links het plaatsen, rechts het weer oprollen.

3. Inzet wolfshonden

Lijkt bij de aanwezigheid van publiek niet echt praktisch toepasbaar, vanwege het risico voor het publiek om de honden nogal agressiviteit kunnen zijn. Mogelijk dat een enkele schapenhouder hier toch goed mee uit de voeten kan. In Duitsland hebben ze er wel goede ervaringen mee en worden de wolfshonden ook ingezet in combinatie met flexnetten. Is alleen een goed alternatief als de schapenhouder ook goed overweg kan met het houden van deze speciale honden, het vraagt extra inzet en kennis van hem/haar.

Bewaking met honden, gebruikelijk in Duitsland (links nabij Diephloz). De rechter foto is genomen bij de schaapskudde van het Wierdenseveld in Overijssel.

Ook voor de inzet van wolfshonden zal een vergoeding moeten worden geregeld.

Beilen, 14 februari 2020.

Drentse Overleggroep Wolven en Schapen. (DOW&S)

Gericht op opstarten preventie, eerlijke schadevergoedingen, uitwisselen van kennis.

Startnotitie vanuit de schaapskuddes Drenthe. (27-8-2018)

Roemeense herder , “ik ben verantwoordelijk voor de schapen dus ik moet er voor zorgen dat ze niets overkomt”

Volgens het boek ‘de wijsheid van wolven’ zijn de tijden dat we rustig achterover kunnen leunen voorbij. We moeten ons aanpassen, precies zoals de wolven zich aan ons hebben aangepast en bovendien moeten we ze steeds een stap voor blijven. Geen ellenlange klaagzangen, maar zelf je verantwoordelijkheid nemen is het devies.

De Provincies hebben er wel belang bij dat schapen afdoende beschermd wordt tegen wolven. In de eerste plaats omdat goed beschermde dieren niet, of hooguit zeer incidenteel, aangevallen worden en daarmee het aantal aanvragen voor een tegemoetkoming in schade beperkt. In de tweede plaats wordt met afdoende bescherming voorkomen dat een wolf of wolven zich in een territorium gaan specialiseren op gehouden dieren

De ervaringen in Duitsland hebben laten zien hoe belangrijk het is om veehouders snel advies en ondersteuning te bieden. Vanaf het prille begin moeten wolven zwaar ontmoedigd worden om schapen te roven.

Drentse Overleggroep Wolven en Schapen. (DOW&S)

Inleding.

In het boek 'de wijsheid van Wolven' trof mij een uitspraak van een Roemeense herder , "ik ben verantwoordelijk voor de schapen dus ik moet er voor zorgen dat ze niets overkomt" .Dat is een mentaliteit die aan spreekt. Schapenhouders en schapenfokkers hoeven niet van de wolf te houden, maar ze horen genoeg van hun schapen te houden om ze tegen wolven te beschermen. Daarbij past het gezegde 'geen woorden maar daden'.

In het nieuwe concept Wolvendraai 2.0. staat in hoofdstuk 5 dat in fase 1, wanneer er alleen nog sprake is van zwervers, de schade vergoed wordt. Maar in fase 2 of later, waarbij het gaat om wolf met territorium, verwacht de overheid dat schapenbedrijven beschermende maatregelen nemen. Dierenhouders zijn dan zelf wettelijk verantwoordelijk voor het nemen van preventieve maatregelen om gehouden dieren te beschermen tegen mogelijke roofdieren als de wolf Daarbij gaat het om aanvullende maatregelen om schade door de wolf te voorkomen.

Er wordt aan de Provincies aanbevolen om voor de Preventie het nodige te regelen mbt een vergoeding voor het aanbrengen van wolfwerende rasters oid. Overigens moet de Provincie (GS) bij het ontstaan van een territorium of een roedel een gebiedsgericht 'Schadepreventieplan' opstellen, waarbij de risicolocaties en – bedrijven in beeld worden gebracht. Er wordt vervolgens in een maatwerkaanpak per locatie aangegeven welke preventieve maatregelen redelijkerwijs nodig en of mogelijk zijn. Mits wordt voldaan aan de vereisten van een schadepreventieplan komen bedrijfsmatige dierhouders in aanmerking voor een tegemoetkoming in schade als bij een zwervende wolf.

De Provincies hebben er wel belang bij dat vee afdoende beschermd wordt tegen wolven. In de eerste plaats omdat goed beschermde dieren niet, of hooguit zeer incidenteel, aangevallen worden en daarmee het aantal aanvragen voor een tegemoetkoming in schade beperkt. In de tweede plaats wordt met afdoende bescherming voorkomen dat een wolf of wolven zich in een territorium gaan specialiseren op gehouden dieren, omdat zij zonder afdoende bescherming een gemakkelijke prooi kunnen zijn.

Provincies kunnen op vrijwillige basis dierhouders ondersteunen. De bevoegdheid om structureel middelen beschikbaar te stellen voor het ondersteunen van preventie ligt telkens bij Provinciale Staten. Voor maatregelen die voortvloeien uit een schadepreventieplan wordt geadviseerd om Provinciale Staten telkens te verzoeken om hiervoor subsidies beschikbaar te stellen.

Aanbevolen wordt om als een wolventerritorium is vastgesteld een gebiedsproces te starten waarin betrokken stakehouders samen met de provincie een gebiedsgericht schadepreventieplan opstellen. Dit gebiedsproces wordt door de provincie gefaciliteerd, maar er ligt nadrukkelijk ook een grote verantwoordelijkheid bij de sector. Aldus het Wolvendraaiboek 2.0.

Volgens het genoemde boek zijn de tijden dat we rustig achterover kunnen leunen voorbij. We moeten ons aanpassen, precies zoals de wolven zich aan ons hebben aangepast en bovendien moeten we ze steeds een stap voor blijven. Geen ellenlange klaagzangen, maar zelf je verantwoordelijkheid nemen is het devies. De ervaringen in Duitsland hebben laten zien hoe belangrijk het is om veehouders snel advies en ondersteuning te bieden. Vanaf het prille begin moeten wolven zwaar ontmoedigd worden om weidedieren te roven. Dus hebben schapenhouders financiële en technische steun nodig, zodat ze hun kudden kunnen beschermen.

Het roedel in Meppen leeft al grensoverschrijdend.

Situatie in Drenthe.

Op 7 maart 2015 wandelde de eerste wolf Drenthe binnen. Na 2 dagen in Drenthe trektocht in Drenthe liep ze vis Groningen terug naar Duitsland. In 2016 en 2017 was er sporadisch sprake van een zwervende wolf in onze provincie. Maar in 2018 zien we een opmerkelijke toename van het aantal bezoekende wolven en annex daarmee een sterke toename van het aantal doodgebeten schapen.

Begin mei van dit jaar werd er door het Dagblad van het Noorden een discussie avond gehouden in de schaapskooi van Balloo. Hiervoor was vanuit de sector en het publiek grote belangstelling. Er werd een redelijk reëel beeld geschetst van de huidige situatie in noord Nederland.

Eind mei werd in het Provinciehuis in Assen een eerste ronde tafel conferentie gehouden, met deelname vanuit de gehele sector. In een uitgebreide toelichting werd het verhaal van de wolf nogmaals toegelicht, waarbij ook preventie zijdelings aan de orde kwam.

Een aantal betrokkenen uit Drenthe hebben inbreng gehad in het concept Wolvendraaiboek 2.0. Het belang van preventie wordt daarin uitgebreid besproken. En ook hoe eea door de provincie geregeld behoort te worden. Overigens wordt ook de sector op haar verantwoordelijkheid gewezen. Zelf proactief actie ondernemen lijkt vanaf nu verstandig.

In de maand augustus 2018 heeft 5.1.2.e een infodag meegemaakt op het provinciehuis. Daarin werden de boswachters van de Terreinbeheerders bijgesproken over het wel en wee van de komst van de wolf. 5.1.2.e trekt voorlopig, BR het Wolvendraaiboek. Op mijn vraag of ze in Drenthe vanaf nu al wilden inzetten op preventieve maatregelen gaf 5.1.2.e aan daar voorlopig geen aanleiding voor te zien. Wel werd toegezegd dat er dit najaar nog een 2e ronde tafel gesprek wordt georganiseerd.

Een boswachter van SBB maakt provinciebreed een overzicht van de noodzakelijke extra maatregelen ter preventie. Of SBB daadwerkelijk tot uitvoer over zal gaan is de vraag.

Gezien de complexe situatie kwa verantwoordelijkheden, de politieke gevoeligheid van dit onderwerp, de ambtelijke stroperigheid en het uitsluiten van hobbydierhouders bij vestiging van wolven zal de sector schaapskuddes in Drenthe en het platvorm voor kleine geiten en schapenhouders zichzelf zelfstandig moeten gaan opstellen.

Vandaar mijn idee om binnen Drenthe de Drentse Overleggroep Wolf en Schaap op te richten!

Wij zouden als DOW&S een goede bijdrage kunnen leveren aan het soepeler verlopen van de komst van de wolf en de schade aan de schapen zo klein mogelijk te houden.

5.1.2.e

Beilen, 27 augustus 2018.

MEMO

Aan : Wageningen Environmental Research (WENR)

Afschrift : 5.1.2.e & 5.1.2.e

Van : 5.1.2.e

Onderwerp : Adviesvraag afbakening beïnvloedingsgebied Drenthe

Achtergrond

Sinds 2015 komen er, na ruim twee eeuwen afwezigheid, weer wolven voor in Drenthe. Eerst ging het voornamelijk om wolven die Drenthe aandeden als zwervende dieren, maar inmiddels lijkt een exemplaar zich langere tijd in Drenthe op te houden. Ieder kwartaal wordt door WENR met DNA-analyses vastgesteld welke wolven in Drenthe zijn geweest en zo mogelijk ook of zij langere tijd op eenzelfde plek zijn geconstateerd. GW1261m is in november 2019 voor het eerst in Drenthe geconstateerd en hoewel de aanwezigheid van deze wolf voor een periode langer dan de 6 maanden nog niet middels DNA-analyse is vastgesteld, komen er nog wel waarneming en schademeldingen uit het gebied.

In het interprovinciaal wolvenplan (IPO 2019) is aangegeven dat een regioafbakening plaats moet vinden wanneer eenzelfde wolf meer dan zes maanden in een gebied aanwezig is. Dit geeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om zicht te krijgen op het leefgebied van de wolf en in dit gebied gericht te kunnen sturen op schadepreventie door middel van een schadepreventieplan. GS is uiteindelijk verantwoordelijk voor het aanwijzen van dit leefgebied. Het uitgangspunt daarbij is om het leefgebied aan te wijzen op gemeentegrenzen of andere belangrijke landschappelijke kenmerken.

Om te anticiperen op de mogelijke vestiging van een wolf in Drenthe en de besluitvorming over deze vestiging te faciliteren vraagt de provincie Drenthe WENR een advies over de afbakening van het beïnvloedingsgebied van de wolf GW1261m. Hierbij moet een onderscheid gemaakt worden tussen het uiteindelijke leefgebied van het dier, en de omzwervingen die het dier als onderdeel van zijn zwervende stadium gemaakt heeft. Daarnaast verzoekt de provincie om de beschikbare data over schapendichtheid mee te wegen in dit advies om inzicht te geven in welke gebieden hogere activiteit van de wolf te verwachten is, maar ook of er in gebieden een hoger risico is op schade bij individuele dierhouders doordat zij wellicht zitten in een gebied dat nadrukkelijk onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de wolf, terwijl de dichtheid van prooidieren daar laag is. De provincie zal hiervoor de gegevens verstrekken.

Tot slot lijken dierhouders in specifieke gebieden in Drenthe te maken te hebben met een toenemende druk van zwervende wolven. Zo'n gebied wordt al snel een corridor genoemd, omdat wolven zich er niet lijken te vestigen, maar het gebied wel lijken te gebruiken als doortrekroute. Het uitgangspunt is altijd geweest om in te zetten op schadepreventie wanneer het risico op schade door wolven "aannemelijk" is. Daarom vraagt de provincie Drenthe om, naast de afbakening van het beïnvloedingsgebied van wolf GW1261m, de aanwezigheid van gebieden met een aantoonbaar hoger risico op schade door zwervende wolven te analyseren.

Adviesvraag

De adviesvraag vanuit de provincie Drenthe is tweeledig, en gaat enerzijds over het leefgebied van een mogelijk gevestigde wolf en anderzijds over gebieden die mogelijk in de verspreiding van zwervende wolven een corridorfunctie met zich meedragen. De concrete deelvragen zijn dan als volgt;

1. Hoe kan de afbakening van de beïnvloedingsregio waar in het kader van een gevestigde wolf een schadepreventieplan noodzakelijk is het beste worden vastgesteld?
2. Welke opties bestaan daarvoor?
3. Wat is de concrete uitwerking van deze opties (ruimtelijke afbakening) voor het leefgebied van de mogelijk gevestigde wolf GW1261m?

4. Zijn er in Drenthe gebieden met een aantoonbaar hoger risico op schade door zwervende wolven?
5. Op welke manier kan de beïnvloedingsregio van zwervende wolven (corridors) in Drenthe worden afgebakend?
6. Welke opties bestaan daarvoor?
7. Wat is de concrete uitwerking van deze opties (ruimtelijke afbakening) voor risicogebieden in Drenthe?

Procestoelichting

Het doel is om dit onderzoek zo spoedig mogelijk af te ronden. Daarnaast is het verzoek om de ingestelde gebiedscommissie, de betrokken terreinbeheerders en de zoogdiervereniging mee te nemen in dit proces.

Agenda Gebiedscommissie preventie wolvenschade

Aan; Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe
Datum; 2 september 2020,
Tijd; 9:30 – 11:30
Locatie; Rijweg 94, 8431 KP Oosterwolde
Aanwezig; 5.1.2.e (voorzitter) 5.1.2.e (SBB) 5.1.2.e (LTO) 5.1.2.e 5.1.2.e (Drentse schaapskuddes), 5.1.2.e (KSG), 5.1.2.e
Afwezig; **-**

1. Opening

2. Stand van zaken
a. Offertevraag onderzoek beinvloedingsgebied wolven Drenthe
Bijlage 1. Offertevraag beoordeling beinvloedingsgebied gevestigde & zwervende wolven

3. Besteding werkbudget
Mondeling; een deel van de aanvragen zijn uitgewerkt met een kaartje en overzicht van wat de gewenste situatie is die nagestreefd zal worden en naar de provincie gestuurd, daar worden deze aanvragen verwerkt.
De belangrijkste vraag voor nu; hoe om te gaan met dierhouders die hun aanvraag niet uitgewerkt hebben en de nieuwe aanvragen die zijn binnengekomen.

4. Inspraak
Ter bespreking; Er komen verschillende vragen binnen van instanties om aan te sluiten/in te spreken bij de gebiedscommissie. Naar aanleiding van de vorige vergadering is een adviesstuk opgesteld.
Bijlage 2. Bespreeknotitie Inspraak

5. Verslag vorige bijeenkomst
Ter instemming
Bijlage 3. Concept verslag bijeenkomst gebiedscommissie 26 juni 2020

6. Rondvraag en sluiting

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@gcsix.nl>
Verzonden: dinsdag 18 april 2023 09:08
Aan: 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e@upcmail.nl; 5.1.2.e@outlook.com; 5.1.2.e@gmail.com; 5.1.2.e; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e; info@mtswelhuis.nl; 5.1.2.e@hotmail.nl
CC: 5.1.2.e@outlook.com
Onderwerp: Agenda Gebiedscommissie Wolf Drenthe 19 april 2023

Beste 5.1.2.e

Graag zou ik het volgende agendapunt willen toevoegen: Opvallende schadegevallen

Toelichting:
Er is afgesproken dat in het geval van een aanval van dieren achter een wolfwerende afrastering de provincie zal zorgen voor een grondig onderzoek van de afrastering.
De bevindingen zouden na een afkoelingsperiode via het communicatiekanaal van de provincie worden bekendgemaakt.
Er zijn nog geen afspraken gemaakt op op welke wijze en wanneer dit plaats zal vinden.
Tevens moet worden afgesproken op welke wijze en wanneer de wolvencommissie wordt geïnformeerd. Wie is hiervoor verantwoordelijk?

Op 22/2/23 was er een schadegeval in Wapse bij schapen die achter een wolfwerende afrastering liepen.
Ondanks herhaaldelijke navraag weet ik nog niet wat de bevindingen waren.
Daarnaast was er op 5/3/2023 een schadegeval in Doldersum waarbij ook sprake zou zijn van een wolfwerende afrastering. Wat waren hier de bevindingen?

Verder zou ik graag het bijgewerkte overzicht van de aangevraagde en verleende subsidies ontvangen. Er is afgesproken dat dit voor iedere vergadering van de wolvencommissie zal gebeuren.

Klopt het dat er geen verslag van de vorige vergadering op 22 februari is gemaakt?
Ik was daar niet bij en weet ook niet wat daar besloten is.

Ik kom fysiek naar de vergadering morgen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@outlook.com>
Verzonden: maandag 1 augustus 2022 12:12
Aan: 5.1.2.e@gmail.com; 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e; info@mekelogischbeheer.nl
Onderwerp: jonge wolven, melding van BIJ 12. Vandaag 1 augustus.
Bijlagen: Drie wolvenwelpen gezien in Zuidwest.docx

Beste mensen,

Voor ons het nieuws van de dag.

Goed om te weten.

Hartelijke groet, 5.1.2.e

Drie wolvenwelpen gezien in Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân

1 augustus 2022, Bij 12.

Er zijn drie wolvenwelpen gezien in de regio Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân. Dit blijkt uit de monitoring van wolvenactiviteit in het gebied. Dit is de eerste keer dat er welpen zijn geboren in dit territorium sinds de wolf terug is in Nederland. Eerder deze zomer werd bericht over geboren welpen op de Midden– en Noord-Veluwe.

Een wolf in zijn leefgebied (niet Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân)

De welpen zijn waarschijnlijk van het wolvenpaar GW2397m en GW2090f dat afgelopen maanden regelmatig samen op wildcamera's werd gezien in het leefgebied Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân. De vrouwelijke wolf GW2090f is afkomstig uit de Barnstorfroedel in Nedersaksen (Duitsland) en werd in april 2021 voor het eerst in Nederland vastgesteld. GW2397m werd in september 2021 voor het eerst in Nederland vastgesteld. De herkomst van deze mannelijke wolf is niet bekend.

Oproep

We roepen op om de toegangsregels van de gebieden op te volgen om de verstoring van deze en andere jonge dieren te minimaliseren. In de eerste maanden zijn de wolvenwelpen namelijk erg verstoringsgevoelig. Ook kan de aanwezigheid van mensen ertoe leiden dat de ouderdieren de welpen niet durven te benaderen en ze daardoor onbeschermd zijn voor vossen of andere dieren.

Wolvenwelpen geboren in Drents-Friese regio. RTV Drenthe

In de grensregio Drenthe en Friesland zijn wolvenwelpen geboren. Dat heeft BIJ12 zojuist bekend gemaakt. BIJ12 is het bureau dat voor provincies onder meer de wolvenschade afhandelt.

In het gebied zijn in ieder geval drie welpen gezien. "Maar het kunnen er nog wel meer zijn", zegt 5.1.2.e van de zoogdierenvereniging. "Vaak laten niet alle welpen zich tegelijkertijd zien."

Locatie geheim

De exacte locatie waar de wolvenfamilie verblijft, wordt bewust geheim gehouden. Natuurbeheerders zijn bang voor verstoring door mensen die graag een glimp willen opvangen van de welpen. "De jongen zijn nog heel kwetsbaar", legt 5.1.2.e uit. "Ze lopen inmiddels al rond en je wil niet dat ze uit angst op de vlucht slaan en bijvoorbeeld worden aangereden."

Wolvenkoppel

In juni werd al bekend dat er een wolvenpaar zich heeft gevestigd in het Drents-Friese Wold en de omgeving daar omheen. De twee wolven lopen al langer rond in Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Friesland, maar werden eerst nog gezien als zwerfwolven. BIJ12 maakte in juni bekend dat er in Nederland vier wolvenparen zijn die dit jaar mogelijk ook welpen kunnen krijgen. Hier in de regio is dat dus nu daadwerkelijk het geval.

Voor het eerst wolvenwelpen gezien buiten Veluwe. NOS nieuws

Voor het eerst zijn in Nederland wolvenwelpen gezien buiten de Veluwe. In de regio Zuidoost-Friesland en Zuidwest-Drenthe werden drie welpjes gespot via een wildcamera.

De afgelopen maanden werd in het gebied meerdere keren een mannetjeswolf en een vrouwtjeswolf samen gezien op wildcamera's. De welpen zijn hoogstwaarschijnlijk van hen. De vrouwelijke wolf komt uit een roedel uit Duitsland. Vorig jaar april werd voor het eerst dna-materiaal van haar gevonden in Nederland. Van het mannetje werd vorig jaar september voor het eerst vastgesteld dat hij in ons land was.

5.1.2.e bekijkt alle waarnemingen van wolven in Nederland via het Wolvenmeldpunt. Hij was weinig verrast door de beelden van de welpen. "Ik verwachtte wel dat er jongen zouden komen, want het wolvenpaar in Drenthe-Friesland zit er al een tijdje. Maar het gebeurt niet altijd. We hebben ook wolven op de Veluwe gehad waarbij niets gebeurde."

'Laat de welpjes met rust'

Het Wolvenmeldpunt roept mensen in het gebied op om de welpen en hun ouders met rust te laten. Zo is het mogelijk dat de wolfjes of ouders bij verstoring in paniek wegrennen en dan op een weg terecht komen en aangereden worden. Dat is ook een van de redenen dat het Wolvenmeldpunt en Bij12, een organisatie die provincies ondersteunt bij de uitvoering van natuurbeleid, niet de exacte locatie van de wolvenfamilie wil delen.

In totaal zijn er nu voor zover bekend drie wolvenroedels (ouders met hun jongen) in Nederland. Twee op de Veluwe en nu dus eentje in het gebied op de grens tussen Friesland en Drenthe.

De jonge wolven van het laatstgenoemde nest zijn nu zo'n drie maanden oud. Dat betekent dat ze nog volledig van hun ouders afhankelijk zijn. Ze jagen zelf nog niet en blijven de hele dag op een zogenoemd rendez-vouspunt bij elkaar om te spelen en te slapen en te wachten tot hun ouders met voedsel terugkomen.

5.1.2.e "De ouders jagen vooral op reeën, aangevuld met hazen en konijnen." Pas als ze één jaar zijn, gaan de welpen zelf ook jagen. Niet veel later vertrekken de inmiddels volgroeide wolven en gaan ze op zoek naar hun eigen territorium.

'Roedel richt zich niet op schapen, maar op natuurlijke prooien'

Schapenhouders in Drenthe zijn bezorgd over de komst van de wolven omdat hun kuddes regelmatig worden aangevallen. Toch denkt 5.1.2.e dat deze wolven niet op schapen jagen. "Bij een roedel werkt het anders dan bij wolven die alleen zwerven. Die gaan voor makkelijke prooien zoals schapen. Maar als wolven zich eenmaal in een gebied vestigen, gaat het doden van schapen er helemaal af en richten ze zich op natuurlijke prooien."

Dat in hetzelfde gebied van de roedel op dit moment meer wolven zitten, acht 5.1.2.e 5.1.2.e onwaarschijnlijk. De intolerantie van een roedel tegen zwervende wolven is heel groot, zegt hij. "Als een zwervende wolf in het gebied van de roedel komt, wordt hij doodgebeten. Maar de kans dat dat gebeurt is niet groot. Wolven vermijden vechtpartijen liever, dus als een zwervende wolf ruikt dat het gebied met een andere geur gemarkeerd is, dan blijft hij weg."

Wageningse ecoloog: wolvenbeheer klinkt makkelijk, maar is lastig uit te voeren. rtv drenthe, 5 okt. 2022

5.1.2.e van de Universiteit Wageningen ziet hoe de landbouw worstelt om overeind te blijven in Drenthe. Maar de fase waar Drenthe nu doorheen gaat, ziet hij als een pioniersfase die van voorbijgaande aard is, al kan het wel een langdurige fase zijn. "Het gaat nog jaren duren voordat we hebben geleerd hoe we om moeten gaan met de wolf."

Gevraagd naar zijn reactie op de onrust die er is in de gemeente Westerveld door de talloze wolvenaanvallen zegt hij: "Voor ons is die onrust niet raar als ecologen. Wij hebben een goede relatie met ecologen in Duitsland en daar zien we dat alles wat hier speelt daar in de afgelopen tien, twintig jaar al eens is langsgekomen. Dus ik denk dat het belangrijkste is dat de signalen nu serieus worden genomen door de beleidsmakers en dat ze gaan bedenken hoe ze voor de gevoelens van angst een uitlaatklep kunnen creëren."

Angst van voorbijgaande aard

5.1.2.e die zich in Wageningen bezighoudt met natuurbeheer en behoud van wilde dieren in Nederland, wijst erop dat het belangrijk is dat er ook sociologen meekijken naar de gevoelens van angst. Zo van: wat gebeurt hier nou eigenlijk precies? "Er is een groot verschil tussen risico en risicobeleving. Een wolf is niet direct gevaarlijk, maar omdat deze nieuw is ervaren we de wolf wel als spannend. In Duitsland durfden de mensen hun kinderwagen eerder ook niet in het bos te laten staan, terwijl ze paddenstoelen aan het plukken waren. Maar vijf jaar later waren er nul incidenten geweest en werd alles weer als vanouds. Hetzelfde geldt voor dorpen waar de wolf zich op klaarlichte dag liet zien bij speelplaatsen. Vervolgens gebeurt er jaren niets en gaat men weer over tot de orde van de dag. Ik denk dat het een natuurlijke reactie is: er komt iets nieuws, dat beleven we als spannend, vervolgens doen we extra voorzichtig en daarna zien we dat de risico's acceptabel zijn."

De Drentse roedel lijkt niet heel schuw. Hoe kijkt hij aan tegen waarnemingen van de wolf in Drenthe dicht bij mensen? "Wat is de definitie van schuw? De aannames over het gedrag van de wolf kloppen vaak niet. Wij denken vaak dat een wolf een nachtdier is dat zich overdag niet laat zien. Maar sommige wolven laten zich wel degelijk zien bij daglicht. Een niet schuwe wolf is een wolf die een mens binnen 30 meter benadert. Een mens in een tractor valt daar niet onder. Om te voorkomen dat een wolf mensen van dichtbij benadert moet je voorkomen dat die mensen niet associeert met voedsel, dat is het voornaamste."

Kanttekeningen bij beheer

Duitsland wordt vaak aangehaald als voorbeeld van beheer. Waarom kan een probleemwolf wel in Nedersaksen worden afgeschoten en hier niet? "Stel wolf x is een overlastwolf en de overheid geeft een vergunning voor afschot af. Hoe zorg je dan dat die specifieke wolf wordt afgeschoten en niet een andere? In Nedersaksen is vier keer een wolf afgeschoten waar niet

de afschotontheffing voor van toepassing was. Dat leidt ertoe dat groeperingen naar het Europese Hof in Brussel gaan en daar het beleid in Nedersaksen aanvechten. Beheer klinkt dus wel heel makkelijk, maar het is ongelooflijk moeilijk om het juridisch sluitend overeind te houden, laat staan uit te voeren."

Daarnaast heeft het afschieten van een enkele wolf volgens hem ook geen zin. "Het kan zelfs averechts werken. De kans is groot dat je een van de ouders schiet en dan stuur je een klas met puberwolven de straat op zonder leraar. Die ouders hebben vaak al wel eens een tik gehad van een stroomdraad of geleerd dat de mens vermeden moet worden. Als die pups het helemaal opnieuw uit moeten zoeken is de kans op overlast veel groter."

Beheer van een wolf is niet vergelijkbaar met beheer van andere dieren, zegt 5.1.2.e "Beheer zit vooral tussen de oren bij veel mensen. Vossen hebben een territorium van een vierkante kilometer, tegenover de wolf van 200 vierkante kilometer. Wilde zwijnen kunnen wel 600 procent in aantal toenemen door hun enorme voortplantingsvermogen zonder dat ze een territoriaal gebied hebben. Zou je hier een wolf schieten, dan schiet je die wel voor een heel groot gebied weg. Dat is niet in verhouding."

Grote dieren in trek

Tussen 20 september en 2 oktober zijn in Drenthe negen grote dieren aangevallen, mogelijk door een wolf. Het gaat om drie pinken, twee kalven, twee koeien, een pony en een paard. Zes dieren overleefden de aanval niet. In dezelfde tijd zijn in Drenthe twee schapen slachtoffer geworden van een aanval. DNA-onderzoek moet nog uitwijzen of het om wolvenaanvallen gaat. Ook op het gebied van houden van vee moeten we volgens 5.1.2.e nog veel leren. "Het maakt heel erg uit hoe je koeien houdt. Een natuurlijk kuddeverband heeft een leidkoe met dochters, daar de kalveren van en eventueel nog een stier erbij. Die is veel weerbaarder voor roofdieren dan een doorgefokte koesoort die bij jaargenoten wordt gezet", legt hij uit.

In Drenthe is het risico van wolvenaanvallen op landbouwhuisdieren volgens 5.1.2.e groter dan op de Veluwe. "We hebben in Drenthe te maken met een gemengd cultuur- en natuurgebied. Op de Veluwe heb je grote robuuste natuur met vier wilde hoefdieren: edelhert, damhert, wild zwijn en ree. Daar vindt de wolf zoveel natuurlijk voedsel dat die eigenlijk niet hoeft uit te wijken naar gehouden hoefdieren. In Brabant heeft een wolf zich gevestigd in een versnipperd natuurgebied en dan zie je dat het territorium wel 400 vierkante kilometer kan zijn om aan voldoende wilde prooien te komen. En op weg van het ene natuurgebiedje naar het andere komt die wolf veel landbouwhuisdieren tegen. En puur uit gemak gaan ze die dan toch testen. Dat zie je nu ook in Drenthe. Vanuit Wageningen is onze boodschap daarom: voorkom dat wolven leren dat vee makkelijk voedsel is en dat betekent: bescherm, bescherm, bescherm. We zien hier dat er maar een paar schapenhouders goed bezig zijn met bescherming en heel veel schapenhouders nog niet."

Daarnaast stelt 5.1.2.e voor om reeën en grootwild de ruimte te geven: "In Wageningen vragen wij ons af of de reeënpopulatie wel zo intensief beheerd moet worden zoals nu gebeurt. Hetzelfde geldt voor de nulstand: als wij kijken naar de opgave om klimaatneutraal te zijn, dan is daar meer ruimte voor natuur. Drenthe zou in dat plaatje ook verbonden zijn met de Veluwe. Dan kan daar heel goed een edelhert of een wild zwijn bij."

Drentse weidebedrijven voeren aan dat het ondoenlijk is om wolfwerende hekken te plaatsen. Het kost te veel tijd en is te duur. 5.1.2.e daarover: "Ik denk dat het goed is dat de overheid nadenkt over waar subsidie voor wordt verleend. Zorg dat herders die aan natuurbegrazing doen een goede boterham kunnen verdienen. En zorg dat ze hun dieren wolvenvrij weg kunnen zetten. Ik denk dat iedere schapenhouder dat wel wil, maar die moet ook een boterham kunnen verdienen."

In Duitsland meer wolven, niet meer schade

Om beheer mogelijk te maken moet volgens hem al vóór een wolvenaanval worden vastgesteld of een hek gedegen bescherming biedt. "Als die hekken dan herhaald worden getrotseerd, dan kun je met maatwerk de betreffende wolf er eventueel uitnemen", zo zegt hij. Maar in Nederland is nog niet vastgelegd hoe dit moet worden aangepakt en dat maakt dat het ook juridisch niet haalbaar is.

Volgens 5.1.2.e neemt het aantal wolven in Duitsland toe maar is de huidige schade niet gelijk evenredig. In september 2021 stond de teller volgens een wolvenmonitoringsrapport op 128 roedels, 38 paren en 9 zwervende wolven. 5.1.2.e schat het aantal roedels nu op 200. In 2020 waren er 1.000 aanvallen op landbouwhuisdieren met 4.000 dode dieren tot gevolg. De verschillen per deelstaat zijn groot. Zo waren er in Saksen in 2019 135 wolvenaanvallen en in Sleeswijk-Holstein was het aantal aanvallen even groot, maar in Saksen zijn 70 keer meer wolven. "In Duitsland zijn er steeds meer veehouders zijn die preventieve maatregelen nemen. We hebben in Nederland nog te maken met kinderziektes."

Wolvenaanvallen zullen blijven

5.1.2.e kwam recent met het plan om de wolf op te voeden door schapen met stressmeters uit te rusten zodat meteen duidelijk is als er een wolf in de buurt is; schapen voorzien van een 'stroomkraag', zodat de wolf leert dat die een schok krijgt als die een schaap in de hals bijt en zout doen in schapenkadavers. Werkt dat? "Een wolf is net zo intelligent als een hond. In Europa zijn al verschillende van dit soort onderzoeken gedaan. Dat vraagt nogal wat van de mensen die het gaan uitvoeren, omdat ze bijna al hun schapen moeten voorzien van zo'n stroomkraag. Dus de praktische uitvoerbaarheid lijkt me nog wel een ding", schat 5.1.2.e in.

Wanneer zijn we dan eindelijk eens van die wolvenaanvallen af? "Ik denk dat we altijd enige vorm van overlast zullen houden. Jonge wolven verlaten vroeg of laat het ouderlijk huis en komen door gebieden waar landbouwhuisdieren nog niet goed beschermd zijn, zoals in Noord-Holland. Maar in zijn algemeenheid kan ik stellen dat zo lang het vee onbeschermd staat, wolvenaanvallen incidenteel tot frequent zullen gebeuren", besluit 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 5 oktober 2022 17:47
Aan: 5.1.2.e ; Hummelen, Bert
Onderwerp: FW: Wolven interventie team Limburg / onderzoek preventie Zuidwest-Denthe / aanvallen op kalveren rond Sleen
Bijlagen: wolvenbeheer lastig..docx

Terugkoppeling 5.1.2.e van vanmorgen en reflectie op maandagavond.
Doet goed, Bert even meenemen in de G4 morgen.

Groet
5.1.2.e

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @outlook.com>
Verzonden: woensdag 5 oktober 2022 16:28
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>; 5.1.2.e @upcmail.nl; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e <5.1.2.e @staatsbosbeheer.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e @drenthe.nl>; 5.1.2.e | Tuteinnolthenius <5.1.2.e @tuteinnolthenius.com>
Onderwerp: Re: Wolven interventie team Limburg / onderzoek preventie Zuidwest-Denthe / aanvallen op kalveren rond Sleen

Nog maar even wat een ander geluid. Zeer lezenswaardig. vg 5.1.2.e

Op 4-10-2022 om 22:54 schreef 5.1.2.e
> Allen,
>
> Hierbij 2 interessante documenten.
>
> Het Wolf Interventie Team lijkt op de monitoring wolvenschade die wij
> voorstellen.
> Het LOW is vanochtend in Vledder bij elkaar geweest en heeft vanmiddag
> een werkbezoek gebracht aan 5.1.2.e en 5.1.2.e
> Het LOW gaat ook voorstellen om een schade monitoring team in het
> nieuwe wolvenplan op te nemen.
> Drenthe hoeft daar echter niet op te wachten en zou, gezien de ernst
> van de situatie hier, nu meteen moeten beginnen.
>
> In de afgelopen 4 dagen zijn er in mijn omgeving 3 aanvallen op
> kalveren geweest. Dit is weer een geheel andere en nieuwe problematiek.
> Diverse boeren rond Benneveld, Sleen, en Noord-Sleen zetten nu alle
> koeien en kalveren op stal.
>
> Tevens een rapport van een veldonderzoek naar de aan- en afwezigheid
> van wolfwerende afrasteringen dat afgelopen december is uitgevoerd.
> 5.1.2.e is van plan om het in december te herhalen.

> Graag zou ik in de wolvencommissie willen bespreken of wij dit
> onderzoek kunnen ondersteunen door het verstrekken van een
> kilometervergoeding.
>
> Tenslotte moet het mij van het hart dat ik met plaatsvervangende
> schaamte de avond in Diever heb bekeken.
> Het leek wel of preventie er niet meer toe doet.
> Het gechargeerde verhaal van de gedeputeerde dat we niet heel Drenthe
> in de hekken zouden moeten zetten ondermijnt ons werk.
>
> Zijn beschuldigende vingertje naar de deskundigen die hem op het
> verkeerde been zouden hebben gezet dat de wolven na vestiging in het
> DFW geen vee meer zouden pakken was stuitend.
> Wij (LTO/VGSN/KSG) hebben vorig jaar, na de eerste golf aanvallen, in
> november een bijeenkomst georganiseerd en onze boodschap was
> kraakhelder: deze wolven pakken schapen, ga je dieren beschermen want
> ze gaan ermee door. 5.1.2.e en 5.1.2.e en ik hebben onze nek
> uitgestoken. Geen populaire boodschap, maar de rauwe realiteit waar de
> mensen recht op hebben.
>
> Verder hebben wij 5.1.2.e hier niet naar toe laten om zijn persoonlijke
> visie te geven en daarmee de zaal te pleasen maar als voorzitter van
> de commissie preventie wolvenschade.
>
> Ik ben bewust niet naar de avond gegaan want als ik hardop onze
> boodschap van vorig jaar zou hebben herhaald dan zou ik met pek en
> veren de zaal uit zijn gejaagd.
>
> Dit moest ik even kwijt.
>
> Met vriendelijke groet,
> 5.1.2.e

Opvallende gevallen van wolvenschade waarbij wolfwerende maatregelen waren getroffen **9-2-2023**

datum	plaats	Referentie (TKW nr.)	Afrastering	Omschrijving	Dna uitslag	Conclusie	Cat. (*1)
21-1-23	Epe		Vaste wolfwerende afrastering	1 dood schaap	Nog niet bekend		
21-1-23	Appelscha		Flexinetten 120 cm	5 dode schapen, 1 gewond, 8 vermist, 1 geëuthanaseerd Geen wolfwerend net langs sloot. Geen wolfwerend net op talud naar sloot.	Nog niet bekend	Afrastering verkeerd geplaatst.	2
21-1-23	Vledder		Flexibele afrastering 6 draden, 130 cm, circa 6 kV	4 dode schapen en 3 gewond Inspectie door wolvenconsulent: Op 4 plekken onderste draad op 35 cm. Op 1 plek opstapje hoger dan 30 cm op 185 cm.	Nog niet bekend	Afrastering voldoet niet overal aan de BIJ12 norm.	2
7-10-22	Emst	Tweet 5.1.2.e 31-10-22	Schrikdraad (metaal), 6 draden, 111 cm, 7800 V Geplaatst door Wolf-Fencing	2 dode schapen en 9 gewond. Inspectie door Wolf-Fencing: Een flink gat door werkende bodem onder het onderste draad, slappe draden, paal weg, draad over de sloot weg, gras in het onderste draad.	Wolf, GW3012f	Door geen onderhoud niet meer wolfwerend	3
4-9-22	Wateren		Nachtvak schaapskudde. Schapengaas met 3 stroomdraden, 120 5.1.2.e	2 dode schapen Onderste draad plaatselijk op 40 cm (foto schadetaxateur), Inspectie door provincie: enkele dassenopeningen onderlangs. Volgens wolvendeskundige 5.1.2.e (*2) kan een wolf zonder sporen achter te laten door een dassenopening kruipen.	Wolf GW2397m	Onderste draad te hoog. Wolf mogelijk door dassenopening gekropen.	2
31-8-22	Arnhem	571	Schrikdraad (kunststof), 120 cm, 8000 V	4 dode schapen Nachtkraal met flexinetten. Deel lag plat over een lengte van 30 m. Volgens herder mogelijk omver gelopen door een edelhert die door een wolf werd opgejaagd.	Wolf onbekend	Passeerbaar wegens plat liggend net.	3
8-8-22	Grolloo	533	8 draden, 123 cm, spanning ?	3 dode schapen, 6 gewond Wegens een incident is de taxatie afgebroken, zodat de afrastering niet volledig nagelopen	Wolf onbekend	Geen conclusie mogelijk.	

				kon worden.			
2-8-22	Heeze	523	Flexinet, 120 cm, 7200 V	2 dode schapen, 1 geëuthanaseerd Alle schapen uit de nachtkraal gebroken. Verder geen extra info in taxatierapport.	Wolf onbekend		
31-7-22	Maarheeze	516	Flexinet, 120 cm, 7000 V	1 dood schaap buiten nachtkraal en 1 gewond schaap nog in de nachtkraal. Alle andere schapen ook uit de nachtkraal. Verder geen info in tax rapport.	Wolf GW1625m		
26-7-22	Doldersum	Casus brief dierenartsen 2-11-22)	Flexibele afrastering 6-draden, 130 cm 5500 V	5 dode schapen, 9 geëuthanaseerd Volgens eigenaar 100% in orde (RTV Drenthe 26/7/22) BIJ12: geen tekortkomingen geconstateerd	Wolf GW2090f	Wolf passeert goed geplaatst wolfwerend raster	4
16-7-22	Maarheeze	504	Flexinet, 120 cm, 7000 V	Dood lam buiten nachtkraal dood gevonden bij ochtend controle. Verder geen extra info in tax rapport	Wolf GW1625m		
4-7-22	Heeze	489	Schapengaas met stroomdraden, 120 cm, 7500 V	1 schaap dood, 2 geëuthanaseerd Schapen stonden in nachtkraal met bewakingshonden. Schapen zijn uitgebroken en honden waren overstuur.	Wolf GW1625m		
15-2-22	Vledder	Casus brief dierenartsen 2-11-22	Flexibele afrastering 120 cm. Klok op lichtnet	1 schaap dood, 1 geëuthanaseerd Afrastering beschadigd door de storm	Wolf, GW2397m	Passeerbaar wegens stormschade	3
21-1-22	Vledder		Flexibele 5-draads afrastering, 120 cm	4 schapen dood, 2 gewond, 2 geëuthanaseerd Geen afrastering langs waterloop.	Wolf, GW2397m	Perceel niet geheel wolfwerend, wolf mogelijk overgezwommen.	2
19-1-22	Boekel	361	Flexinet, 120 cm, 5700 V	1 dood schaap Tax rapport niet gevonden	Wolf, GW1625m		
7-1-22	Wapse		Flexinet, 120 cm, 4500 V, 1 KBH	3 dode schapen buien wei, 1 gewond Telefonisch contact 5.1.2.e met herder: schapen uitgebroken.	Wolf, GW2397m	Geen wolf van buiten naar binnen	5
28-11-21	Geeuwenbrug		Flexibele 5-draads afrastering 120 cm (Rappa)	1 dode ram binnen afrastering Waarneming 5.1.2.e 1 wond aan oor. Verwonding niet typisch wolf. Groep bestond uit 2 rammen en circa 12 ooien.	Diersoort onbekend	Geen wolf aangetoond. Ram waarschijnlijk overleden door vechtpartij met andere ram.	0

Opvallende gevallen van wolvenschade waarbij wolfwerende maatregelen waren getroffen **9-2-2023**

27-11-21	Diever	Casus brief dierenartsen 2-11-22	Deels flexinetten 120 cm, deels 4 draden 85 cm, deels 5 draden 120 cm. 5000 V	1 dood schaap, 3 gewond, 1 geëuthanaseerd. Waarneming 5.1.2.e Door onbekende oorzaak flexinet voor een deel plat van buiten naar binnen. Inspectie door 5.1.2.e (*2) : spleet 20 cm tussen 2 flexinetten, plaatselijk onderste draad te hoog, veel plaatsen te laag, buiten hek opstapplaatsen van 20-30 cm.	Wolf, GW2090f	Foutieve plaatsing	2
6-9-21	Oude Willem		Nachtkraal, flexinet, 120 cm, 8000 V	2 dode schapen buiten wei, 1 geëuthanaseerd. Telefonische contact 5.1.2.e met herder: schapen uitgebroken.	Wolf, GW2090f	Geen wolf van buiten naar binnen	5
23-2-21	Heeze	168	Wolfwerende raster, 7400 V	1 dood schaap, 2 gewond	Wolf, GW1625m		
29-1-21	Nederweert	165	Nieuwe wolvennetten, 9200 V	2 dode schapen, 2 gewond Geen tax rapport kunnen vinden	Wolf, onbekend		
17-12-20	Waalre	158	Schapennet strak aan grond, 120 cm, 7100 V	1 dood schaap, 1 gewond Er is duidelijk sprake geweest van paniek. De kudde is door de afrastering gebroken en ook een aantal paarden in een naastgelegen wei waren uitgebroken. Het schapennet was nieuw en strak aan de grond. Is wolfwerend opgesteld. Geen aanwijzingen geconstateerd dat de wolf er onderdoor is gegaan. Het vermoeden is dat de wolf over het raster is gesprongen.	Wolf, GW1625m		
16-12-20	Heeze	157	Wolfwerend raster, 8000 V	2 dode schapen, 1 gewond Tax rapport niet kunnen vinden	Wolf, GW1625m		
10-8-20	Heeze	112	Flexinet, 120 cm, 7400 V, geplaatst op gemaaide strook. Bewegingsmelder met lamp. Gedragen kleding neergelegd.	2 dode schapen De wolf is vermoedelijk door de afrastering gebroken op een plaats waar 2 netten aan elkaar zijn gezet. De paaltjes waren alleen aan de bovenkant geknoopt.	Wolf, onbekend	Te grote opening tussen 2 netten.	2

Opvallende gevallen van wolvenschade waarbij wolfwerende maatregelen waren getroffen **9-2-2023**

1-8-20	Heeze	109	Flexinet, 120 cm, 7400 V	2 dode schapen, 1 gewond Een kudde ooien is 's avonds ondergebracht in een kraal met wolfwerende netten. De volgende ochtend geconstateerd dat 1 schaap binnen de kraal was gedood en 1 gewond. Kudde uitgebroken. De volgende dag is in de nabijheid een 2e dode ooi gevonden in een andere kudde. De omstandigheden wijzen erop dat dit schaap in dezelfde nacht is gedood. Er zijn geen aanwijzingen dat de wolf onder het net is doorgegaan.	Wolf, GW1625m		
16-7-20	Heeze	106	Flexinet, 120 cm, 7400 V	1 dood schaap Het wolfwerend raster was zorgvuldig geplaatst, maar sloot op 1 locatie niet goed aan op het maaiveld door een kleine kuil. Op deze plaats stonden de paaltjes scheef en waren ook iets gelift. De taxateur heeft het sterke vermoeden dat de wolf er hier onderdoor is gegaan, maar kon daarvoor geen harde bewijzen (haar of prenten) vinden. Het raster was opgebouwd met zogenaamde plus/min-netten. Deze hebben in mijn ogen een nadeel: de onderste draad is geen aardedraad. Pas op de 3e draad staat spanning. De wolf kan er m.i. onderdoor zonder een schok te krijgen.	Wolf, GW1625m	Op 1 locatie onderdoorgang mogelijk.	2

Toelichting

Geel gemarkeerd: wacht op nadere gegevens. Nog geen conclusie mogelijk.

Geen harde conclusie mogelijk. Onduidelijk geval, omdat:
- onvoldoende onderzoek of onvolledige rapportage
- of rapport niet meer te vinden
- of niet vastgesteld dat de gehele afrastering correct wolfwerend en ook niet vastgesteld dat er tekortkomingen waren.
- of wegens omver lopen van afrastering door uitbrekende schapen is niet vast te stellen of de wolf de afrastering heeft overwonnen

Opvallende gevallen van wolvenschade waarbij wolfwerende maatregelen waren getroffen **9-2-2023**

(*1) Categorieën:
0) Geen wolf
1) Geen wolfwerende maatregelen
2) Foutieve plaatsing (niet conform richtlijnen, poort of sloot niet beveiligd, onjuiste draadafstanden, plaatsen met onderdoorgangen, etc.)
3) Goed geplaatst maar niet functionerend (geen of te weinig spanning, vegetatie te lang, draden niet strak, gaten, etc.)
4) Rood gemarkeerd: geen tekortkomingen vastgesteld. Wolf passeert goed geplaatste wolfwerende afrastering
5) Overige oorzaak, niet veroorzaakt door onvoldoende bescherming

(*2) 5.1.2.e = Initialen van 5.1.2.e bekend bij de auteur.

Analyse en conclusies
In Midden en Noord Nederland is tot nu toe één geval geweest waarbij een wolf een correct geplaatste wolfwerende afrastering heeft overwonnen (26-7-22, Doldersum, GW2090f)
Alle andere gevallen waarbij een wolf een wolfwerende afrastering heeft overwonnen (vastgesteld of sterk vermoeden maar onduidelijkheden) waren in het gebied in en rond De Groote Heide in Noord-Brabant en Limburg. In alle gevallen waarbij een individu kon worden bepaald betrof het wolf GW1625m

Disclaimer
Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend. Het gebruik is voor eigen risico. De auteur stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van gebruik van dit document. Het is slechts informatief. Het is zorgvuldig en naar beste weten samengesteld op basis van de informatie die vanuit verschillende bronnen ter beschikking is gesteld. Het is mogelijk dat er nog meer gegevens zijn, die niet ter beschikking zijn gesteld en die tot andere conclusies zouden leiden.

Auteur: 5.1.2.e 5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @gcsix.nl>
Verzonden: donderdag 9 februari 2023 20:01
Aan: 5.1.2.e ; 5.1.2.e ; 5.1.2.e @upcmail.nl; 5.1.2.e @outlook.com; 5.1.2.e @gmail.com; 5.1.2.e info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e ; info@mtswelhuis.nl; 5.1.2.e @hotmail.com
Onderwerp: Opvallende schadegevallen - update
Bijlagen: Opvallende_wolfvenschade_9_2_23.docx

Allen,

De laatste tijd heb ik geprobeerd een beter inzicht te krijgen in de effectiviteit van wolfwerende maatregelen.
Dat is lastig want de schadetaxateurs voeren geen grondig onderzoek uit als er ondanks wolfwerende maatregelen toch een schadegeval is gemeld.
Hier is geen protocol voor en het schijnt ook niet onder reikwijdte van hun opdracht te vallen. Het is ook de vraag of de taxatierapporten volledig zijn.

Daarom heb ik zelf het overzicht opgesteld waar op dit moment het meest behoefte aan is, namelijk een lijst van alle schadegevallen waarbij ondanks wolfwerende maatregelen toch schapen zijn gepakt. Afgelopen november is de eerste versie verspreid. In de bijlage een update. Dit overzicht is hard nodig om een uitspraak te kunnen doen over de effectiviteit van wolfwerende maatregelen. Het kan ook helpen om een probleemwolf aan te wijzen, maar het heeft geen enkele juridische status.

Het overzicht heb ik opgesteld op basis van alle gegevens afkomstig uit verschillende bronnen waarover ik de beschikking heb. Privacy gevoelige gegevens, zoals de namen van de eigenaren, zijn weggelaten.
BIJ12 heeft op basis van de beschikbare taxatierapporten enkele ontbrekende gegevens aangevuld. Ook enkele getroffen schapenhouders en andere personen en organisaties hebben informatie verstrekt.
Het is onder de huidige omstandigheden het best haalbare.

BIJ12 heeft onlangs de lijst met schademeldingen uitgebreid met enkele parameters van de afrastering maar er staat geen beoordeling bij of er tekortkomingen waren.

Als mensen nog meer gevallen kunnen aandragen of nadere gegevens kunnen aanleveren, graag!
Als de provincie of BIJ12 een beter overzicht kunnen opleveren, dan is dat te prefereren. Ik zie dit als een overheidstaak. Tot die tijd moeten we het hiermee doen. Beter iets dan niets.

In de komende tijd zal ik zolang het nodig is, met hulp van een ieder die bereid en in staat is om informatie te verstrekken, het overzicht up-to-date houden.

Op basis van de nu beschikbare gegevens kan ik de volgende voorzichtige conclusies trekken:

In Midden en Noord Nederland is tot nu toe één geval geweest waarbij een wolf een correct geplaatste wolfwerende afrastering heeft overwonnen (26-7-22, Doldersum, GW2090f) Gezien de enorme hoeveelheid aanvallen, tegenwoordig ongeveer iedere dag, blijkt dat het loont om preventieve maatregelen te nemen. Mits correct geplaatst, wat een zware opgave is.

Alle andere gevallen waarbij een wolf een wolfwerende afrastering heeft overwonnen (vastgesteld of sterk vermoeden maar onduidelijkheden) waren in het gebied in en rond De Groote Heide in Noord-Brabant en Limburg. In alle gevallen waarbij een individu kon worden bepaald betrof het wolf GW1625m. Deze wolf zou als probleemwolf aangemerkt

kunnen worden, maar dan moet de overheid wel in staat zijn om een juridisch houdbaar dossier te maken. Dit is nu niet het geval.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@outlook.com>
Verzonden: vrijdag 24 februari 2023 17:38
Aan: 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e@upcmail.nl; 5.1.2.e@gcsix.nl; 5.1.2.e@gmail.com; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e; 5.1.2.e; info@mtswelhuis.nl; 5.1.2.e@hotmail.nl
Onderwerp: extra werk herders door komst wolf. Vandaag bij RTV Drenthe in Drenthe Nu.
Bijlagen: Schaapherders Drenthe draaien overuren.docx

Beste mensen,

Een goed artikel bij RTV Drenthe over het extra werk (structureel) voor de herders na de komst van de wolf.

Dat komt in het filmpje goed tot uiting.

Morgenochtend komt dit onderwerp ook nog op radio 1, tussen 7 en 8.30 uur.

Goed weekend, 5.1.2.e

Schaapherders Drenthe draaien overuren

Schaapherders in Drenthe draaien overuren vanwege de wolf. 'Nog nooit zo druk gehad'

Een deel van de schaapherders in Drenthe draait overuren vanwege de wolf. Door de komst van het dier zijn ze meer tijd per week kwijt aan hun werk. En dat brengt kopzorgen met zich mee, bijvoorbeeld in Anloo waar 5.1.2.e actief is voor schaapskudde het Stroomdal.

Op een veld vlak bij het onderduikershol in Anloo lopen achttien schapen van de kudde. Overdag kunnen ze vrij grazen, maar 's nachts verdwijnen ze achter een wolfwerend raster op een vaste plek. "Zodat ze veilig staan", legt 5.1.2.e uit. "Een aantal jaren geleden was er geen nachtraster en was het geen enkel probleem dat ze 's nachts nog op het veld liepen. Maar dat kan nu niet meer."

'Best frustrerend'

Sinds de komst van de wolf naar de provincie Drenthe moet de herder meer tijd steken in de kudde. "Nu moeten alle schapen dus achter dat raster komen in de avond. We hebben een vrij groot gebied, dat betekent soms dat je wel een uur tot anderhalf uur bezig bent om alle schapen te verzamelen. Of zelfs langer. Het kost ons gewoon ontzettend veel tijd."

En daar houdt het volgens haar nog niet op, want niet alleen het verzamelen van de dieren kost tijd. Ook het onderhouden van het raster vraagt om veel aandacht. "Dan staan alle dieren achter het hek, maar dan doet de stroom het bijvoorbeeld niet", aldus 5.1.2.e "Dan moet je gaan kijken of er ergens een tak ligt op één van de stroomdraden. Het is een vrij groot raster, dus dat kost gewoon veel tijd."

Het verschilt volgens haar per week hoeveel ze meer moeten doen. "Maar gemiddeld zijn we alleen aan deze kudde al 20 uren extra kwijt per week. Dat kan best frustrerend zijn, want we werken natuurlijk al zeven dagen per week."

Het samenwerkingsverband van de tien Drentse schaapskuddes zegt dat de problemen rondom de werkdruk op veel plekken in Drenthe spelen. "Ik heb goed contact met verschillende schaapherders", legt 5.1.2.e uit. "Dan hoor ik dezelfde verhalen."

"In Doldersum zitten we midden in wolvengebied. Daar begrijp ik dat ze inmiddels ook met kuddebewakingshonden werken. Gisteren ben ik ook bij de kudde in Havelte geweest. Daar is de weide aangepast plus de kooi die er staat. Het kost gewoon structureel extra werk."

Compensatie

De vraag is echter of er daadwerkelijk iets aan gedaan kan worden. 5.1.2.e ziet wel iets in een extra toelage vanuit de provincie voor gebieden met herders waar de wolf actief is. "Zodat je wellicht de extra uren kunt compenseren of meer mensen kan inzetten om de werkdruk te verdelen."

5.1.2.e is zelfstandig ondernemer, zoals de meeste schaapherders, en laat haar schapen grazen in opdracht van Staatsbosbeheer. Compensatie voor de extra gemaakte uren krijgt ze niet. "De bijkomende werkzaamheden horen erbij en ik vind het belangrijk dat de wolf geen dier van ons pakt. Maar we krijgen de extra uren niet vergoed. Daar zou wel iets aan mogen veranderen."

Signalen bekend

De provincie laat in een reactie weten dat de signalen bekend zijn. "Net als bij andere dierhouders stellen we geen geld beschikbaar voor extra werkdruk die het beschermen van dieren met wolfwerende rasters met zich meebrengt. Wel kunnen de schaapherders subsidie aanvragen voor wolfwerende rasters als ze voldoen aan de voorwaarden. En wordt, wanneer er schade is door een aanval van een wolf, de geleden schade vergoed."

Staatsbosbeheer zegt de zorgen van de herders te delen. "De problemen zijn ook bekend bij ons", legt een woordvoerder uit. "Staatsbosbeheer zit namens de terreinbeherende organisaties in de gebiedscommissie wolf van de provincie. Daar gaan we dit onderwerp toch weer onder de aandacht brengen."

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@gcsix.nl>
Verzonden: woensdag 22 maart 2023 14:47
Aan: 5.1.2.e; 5.1.2.e; 5.1.2.e@upcmail.nl; 5.1.2.e@outlook.com; 5.1.2.e@gmail.com; 5.1.2.e; info@mekeldewitteraaf.nl; 5.1.2.e; info@mtswelhuis.nl; 5.1.2.e@hotmail.nl; 5.1.2.e@hotmail.com
CC: 5.1.2.e@outlook.com
Onderwerp: Nader onderzoek schadegeval 22/2/2023 Wapse

Beste 5.1.2.e

Op 22/2/23 was er een schadegeval in Wapse bij schapen die achter een wolfwerende afrastering liepen.
Volgens afspraak zou de provincie zorgen voor een grondig onderzoek van de afrastering, waarbij de bevindingen na een afkoelingsperiode via het communicatiekanaal van de provincie zouden worden bekendgemaakt. Mij was niet duidelijk op welke wijze en wanneer dit plaats zou vinden, maar ik heb aangenomen dat in ieder geval de leden van de wolvencommissie zouden worden geïnformeerd.

Ondanks tweemaal vragen via WhatsApp heb ik nog steeds niets vernomen van de bevindingen.
Daarom stel ik bij deze de vraag nogmaals. Na een maand is de afkoelingsperiode wel voorbij.

Daarnaast was er op 5/3/2023 een schadegeval in Doldersum waarbij ook sprake zou zijn van een wolfwerende afrastering. Wat waren hier de bevindingen?

Ik herhaal maar weer dat het essentieel is dat wij een goed beeld krijgen van de effectiviteit van wolfwerende maatregelen. Alleen met deze kennis van zaken kunnen wij een geloofwaardige boodschap aan de dierhouders uitdragen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Datum melding	Locatie	Provincie	Prooidier	Aantal dode dieren	Diersoort	Individu
30-10-2022	Boijl	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
29-10-2022	Zwiggelte	Drenthe	Paard(en)	0	nog niet bekend	
26-10-2022	Langelo	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	nog niet bekend	
24-10-2022	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
20-10-2022	Alteveer	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend	
20-10-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend	
19-10-2022	Munnekezijl	Fryslân	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend	
19-10-2022	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend	
17-10-2022	Nieuwlande	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
17-10-2022	Elsloo	Fryslân	Pony	1	nog niet bekend	
15-10-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
15-10-2022	Wijnjewoude	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
13-10-2022	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
11-10-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
10-10-2022	Fluitenberg	Drenthe	Geit(en)	1	nog niet bekend	
8-10-2022	Ferwert	Fryslân	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
8-10-2022	Wittelte	Drenthe	Pony	1	nog niet bekend	
6-10-2022	Pesse	Drenthe	Koe(ien)	1	nog niet bekend	
6-10-2022	Diever	Drenthe	Paard(en)	0	nog niet bekend	
4-10-2022	Noord-Sleen	Drenthe	Pink	1	nog niet bekend	
2-10-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend	
2-10-2022	Sleen	Drenthe	Pink	0	nog niet bekend	
1-10-2022	Sleen	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend	
1-10-2022	Sleen	Drenthe	Koe(ien)	1	nog niet bekend	
30-9-2022	Amen	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	nog niet bekend	
30-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Paard	0	nog niet bekend	
30-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Pink	1	nog niet bekend	
28-9-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	nog niet bekend	
27-9-2022	Stuifzand	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	nog niet bekend	
27-9-2022	Wittelte	Drenthe	Pony	0	nog niet bekend	
20-9-2022	Bruntinge	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf	
20-9-2022	Wijster	Drenthe	Kalf	1	wolf	
20-9-2022	Drijber	Drenthe	Pink	1	wolf	
18-9-2022	Orvelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
18-9-2022	Uffelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
16-9-2022	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	nog niet bekend	
14-9-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
13-9-2022	Ansen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
12-9-2022	Diever	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
10-9-2022	Uffelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
8-9-2022	Zwiggelte	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf	
7-9-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
6-9-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	nog niet bekend	
5-9-2022	Beilen	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat	
4-9-2022	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	nog niet bekend	
3-9-2022	Beilen	Drenthe	Kalf	1	nog niet bekend	
2-9-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
29-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
29-8-2022	Drijber	Drenthe	Pink	1	wolf	
28-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	
27-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	
24-8-2022	Grolloo	Drenthe	Pony	0	geen resultaat	
23-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
22-8-2022	Schoonoord	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	
21-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	nog niet bekend	
20-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	nog niet bekend	
20-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	
19-8-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf	
18-8-2022	Uffelte	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat	
18-8-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
17-8-2022	Wittelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
17-8-2022	Wapserveen	Drenthe	Koe(ien)	0	nog niet bekend	
17-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	
13-8-2022	Mantinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
12-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	

10-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	geen resultaat	
10-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Pony	1	wolf	
8-8-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	
7-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	
7-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	
6-8-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	
3-8-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	
2-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	
2-8-2022	Wijster	Drenthe	Kalf	0	wolf	
1-8-2022	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	
30-7-2022	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat	
26-7-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f
25-7-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2488m
13-7-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2904m
11-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f
10-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f
9-7-2022	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	onbekend
3-7-2022	Geesbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	25	wolf	GW2864m
2-7-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2488m
1-7-2022	Gees	Drenthe	Scha(a)p(en)	10	wolf	GW2864m
22-6-2022	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2864m
19-6-2022	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2397m
19-6-2022	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	onbekend
7-6-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	13	wolf	GW2397m
31-5-2022	Amen	Drenthe	Scha(a)p(en)	11	wolf	GW2670f
24-5-2022	Nooitgedacht	Drenthe	Kalf	1	geen resultaat	
24-5-2022	Nieuw-Dordrecht	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat	
15-5-2022	Anderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2670f
11-5-2022	Nooitgedacht	Drenthe	Koe(ien)	1	wolf	GW2670f
5-5-2022	Nieuw Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond	
1-5-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	geen resultaat	
24-4-2022	Anloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW2670f
20-4-2022	Anloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2670f
16-4-2022	2e Exloermond	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2665m
15-4-2022	Hollandscheveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2541m
14-4-2022	Eursinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2665m
13-4-2022	Beilen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2665m
12-4-2022	Hijken	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2665m
9-4-2022	Doldersum	Drenthe	Schotse Hooglander (kalf)	1	wolf	GW2397m
11-3-2022	Ruinerwold	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend
5-3-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
4-3-2022	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf	GW2664m
15-2-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m
13-2-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m
30-1-2022	Vledderveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m
21-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW2397m
13-1-2022	Nijensleek	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	onbekend
7-1-2022	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW2397m
7-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend
3-1-2022	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m
3-1-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2397m
2-1-2022	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f
31-12-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend
26-12-2021	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2397m
7-12-2021	Vledder	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f
28-11-2021	Geeuwenbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend	
27-11-2021	Diever	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2090f
20-11-2021	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
19-11-2021	Doldersum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f
17-11-2021	Wapserveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend
17-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend
16-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	GW2090f
11-11-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
11-11-2021	Dieverbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	8	wolf	onbekend
10-11-2021	Eext	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
8-11-2021	Geeuwenbrug	Drenthe	Kalf	1	wolf	GW2397m
7-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2090f

5-11-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	onbekend
2-11-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	onbekend
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	onbekend
29-10-2021	Dwingeloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2397m
24-10-2021	Hoogersmilde	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2397m
21-10-2021	Ruinerwold	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW2090f
20-10-2021	Wapse	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend
14-10-2021	Oranjedorp	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend	
7-10-2021	Westervelde	Drenthe	Kalf	1	hond	
6-10-2021	Meppel	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW2397m
22-9-2021	Klazienaveen	Drenthe	Scha(a)p(en), Geit(en)	6	wolf	GW2397m
6-9-2021	Oude Willem	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW2090f
15-5-2021	Peize	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2362m
24-4-2021	Wijster	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW2090f
17-12-2020	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond	
18-11-2020	Holsloot	Drenthe	Alpaca	1	vos	
30-6-2020	Ruinen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	hond	
29-6-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	onbekend
29-6-2020	Gieterveen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond	
17-6-2020	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	onbekend
16-6-2020	Elp	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
15-6-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW1261m
10-6-2020	Odoorn	Drenthe	Scha(a)p(en)	0	wolf	GW1261m
29-5-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
28-5-2020	Makkum	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
26-5-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
25-5-2020	Langelo	Drenthe	Schotse Hooglander (kalf)	1	vos	
12-5-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
20-4-2020	Kerkenveld	Drenthe	Kalf	1	vos	
6-4-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	diersoort onbekend	
27-3-2020	Veenhuizen	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
26-3-2020	Norg	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
25-3-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
19-3-2020	Erm	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
6-2-2020	Zuidveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW1261m
1-2-2020	Ekehaar	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
27-1-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
24-1-2020	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
18-1-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	5	wolf	GW1261m
17-1-2020	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
13-1-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
4-1-2020	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW1261m
30-12-2019	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
17-12-2019	De Wijk	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
15-12-2019	Zwiggelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW1261m
10-12-2019	Tynaarlo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	vos	
3-12-2019	Wateren	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW1261m
23-11-2019	Anderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	9	wolf	GW1261m
21-11-2019	Eext (landgoed Heidehof)	Drenthe	Scha(a)p(en)	7	wolf	GW1261m
21-11-2019	Grolloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1261m
19-11-2019	Hooghalen (Geelbroek)	Drenthe	Scha(a)p(en)	16	wolf	onbekend
3-11-2019	Ansen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	vos	
2-9-2019	Nieuw-Balinge	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
1-4-2019	Elim	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
29-3-2019	Hooghalen	Drenthe	Scha(a)p(en)	12	wolf	GW849f
18-10-2018	Oosterhesselen	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW1404f
17-10-2018	Schuinesloot	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW1404f
7-10-2018	Dalerpeel	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1404f
3-10-2018	Orvelte	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW1404f
29-5-2018	Hollandseveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	11	wolf	GW998f
25-5-2018	Ekehaar	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW998f
1-5-2018	Dieversluis	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend	
1-4-2018	Geeuwenbrug	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	diersoort onbekend	
31-3-2018	Alteveer	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m
31-3-2018	Zwinderen	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m
31-3-2018	Zuidwolde	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m

31-3-2018	Sellingen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW953m
30-3-2018	Kerkenveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	onbekend
29-3-2018	Alteveer	Drenthe	Scha(a)p(en)	2	wolf	GW953m
28-3-2018	Drogteropslagen	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW953m
26-3-2018	Zuidwolde	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW953m
25-3-2018	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	4	wolf	GW954f
18-3-2018	Benneveld	Drenthe	Scha(a)p(en)	6	wolf	GW954f
1-4-2016	Exloo	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	hond	
7-3-2015	Nieuw Amsterdam	Drenthe	Scha(a)p(en)	1	wolf	GW368m
7-3-2015	Westerbork	Drenthe	Scha(a)p(en)	3	wolf	GW368m

Meldingen vee in eigen terreinen

Datum melding	Locatie	Prooidier	Aantal dode dieren	Diersoort	Toelichting
1-10-2022	Plagmadijk Gees	Schaap	2	Mogelijk wolf	Pachter SBB vindt twee dode schapen die mogelijk zijn gepakt door een wolf. Te laat voor DNA
6-10-2022	Dwingelderveld	Schaap	3	Mogelijk wolf	Dieren bij toeval ontdekt door boswachter. Te laat voor DNA.